Yaka NT

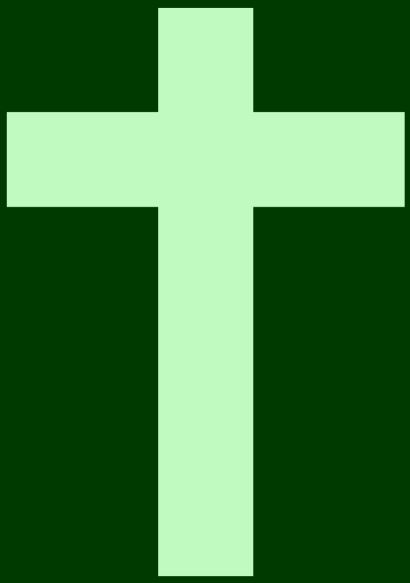

The New Testament in the Yaka language of the Democratic Republic of the Congo

Yaka NT

The New Testament in the Yaka language of the Democratic Republic of the Congo

copyright © 2022 The Seed Company in coordination with Forum Communautaire des Traducteurs de la Bible et Alphabétisation

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.
You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.
- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.
Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

Language: (Yaka)

Contributor: Coordination Inter-Eglises pour l'Alphabétisation et Traduction en Langues Gabonaises

2025-07-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Dec 2025 from source files dated 10 Jul 2025
bbfa98c9-db25-5a12-b9aa-d16c7103581d

Contents

MATHAYI 1
MALAKU 59
LUKA 95
YOWANI 151
MIHANGU 193
LOMA 249
Watheti wa Khoditu . . .273
Ngalatya 296
Efesu 305
Fidiphu 314
Kholosayi 320
Watheti wa Tesalonika .326
Wazodi wa Tesalonika .332
Watheti wa Thimoti . . .336
Wazodi wa Thimoti . . .343
Mukanda kwena Titi . .348
FIDIMONI 351
Hebelu 353
Zyaki 371
Watheti wa Yowani . . .377
Wazodi wa Yowani . . .384
Watatu wa Yowani 385

Musamu ká́sonika Mathayi

Mathayi

Khotidi ya mukanda

Musamu wa Bukheti wa Mathayi wubati zonzila Bakidisitu babana benina Bayuta. Bawu bazayi mboti mboti mikanda mya Bulunda bwa Khulu. Mathayi kabati muzonzila Yesu hanga wuna wisi lungisa mana bá́zonzila muna mikanda meni mina. Kisi zonzilamya kosu tangwa. Tangwa kabati sonika Mathayi, bakidisitu babana ba kisina kya Bayuta bá́bakukwasa mu nzu za bisambu za Bayuta. Hanga bayidiki mangumba kikuma kya kuyambilaka batu babana bakondi kala Bayuta.

Kikuma kya Mathayi, Yesu kenina "Mulongi" wuna wenina yi hamu dya kuzimbula mambu mana kisi lomba Nzambi kwena bakwikidi. Mulongi meni wuna kabati songila phila ya pha ya kubakisila mit-siku mina myátuka ku Bulunda bwa Khulu. Yesu kenina "Kidisitu" ho loni "Masiya" wuna bisi hingila Bayuta. Mu kuzonzila Kipfumu kya mazilu, kabati zonza bwabu: Nzambi kenina Kyamvu, amana kipfumu kyandi kisi monika kedi ha tsi.

Musamu wa Bukheti wa Mathayi wisi landa nzila ya mikanda mitatu mya theti mya bulunda bwa pha.

Muna kati dya nzila meni yina, Mathayi wá́khokika ndinga za Yesu mu mazimbu matanu: Dya theti: yandika khaphu ya tanu yi kuna tsambwadi, ho loni zimbu hana thandu ya mongu, mwamuna bazonzidi mutsiku wumosi kikuma kya luzingu lwa balonguki ba Yesu. Mutsiku wuna wutadidi hika luzingu mu kati dya batu, bawu yi bawu, mu kati dya batu yi Nzambi. Zimbu dya khaphu ya kumi dibati senda yi kuhana malongi kwena bana bisi kwenda mwanga Musamu wa Bukheti. Zimbu dya khaphu ya kumi yi tatu dibati wongika bingana bina kisi ta Yesu kikuma kya kuzayikisa mana misi luta yuka ni Nzambi kakala kyamvu. Zimbu dya khaphu ya kumi yi nana dibati tendula abweti bufwani kuzingila mu kimosi ha kati dya baphangi ba bayakala yi baphangi ba bakhetu muna kimvuka kya bakidisitu. Zimbu dya khaphu ya makumodi yi ya yi dina dya khaphu ya makumodi yi tanu dibati zimbula buna bafwani balonguki kuhingila kinunga kya tsuka kya Nzambi.

Ku thwala yi ku manima ma mazimbu mamana, mameni ma-bati tendula abweti Yesu kisi belula bambefu, kisi hana madya kwena milumba-lumba mya batu, kisi ta bingana bina byisi tuma mu kuyin-dula, kisi finda phaka yi bapfumu ba bayuta.

Ku luyandiku lwa Musamu wa Bukheti, Mathayi kabati zonzila lubutuku yi kileki kya Yesu, kyamvu wa Bayuta (khaphu ya 1 yi 2). Ku tsuka ya mukanda, Yesu, kyamvu wa bayuta, bamuzengidi lufwa ndangu bamukhoka ha kitakani (khaphu ya 27). Kaasi Nzambi wá́mufutumuna ku bafwa. Yesu wá́dimonikisa kwena balonguki bandi. Wubalombi kusamuna Musamu wa Bukheti kwena batu boosu ba tsi (khaphu ya 28).

Ku thwala lubutuku lwandi, Yesu bisi mutela "Manwedi", disongidila: «Nzambi ha kimosi yi betu.» (1:23) Musamu wa Bukheti wa Mathayi wumanisini yi lusilu lwalu lwa Yesu: «Amana meni yenina yi benu bilumbu byosu tii yi kuna tsuka ya tsi.» (28:20) Yesu kenina Nzambi mu kati dya batu.

Bakhaka ba Yesu
(Luk 3:23-38)

1 Tala ndala ya Yesu Kidisitu[a], mwana wa Tavidi[b] yi mwana wa Bulahami.

2 Bulahami kábuta Yizaki amana Yizaki kabuta Yakobi; Yakobi kábuta Yuta yi baphangi bandi ba bayakala;

3 Yuta kábuta Fwalesi yi Zala, ngudi wa bawu Thamadi; Fwalesi kábuta Hesiloni; Hesiloni kábuta Alami;

4 Alami kábuta Aminatabi; Aminatabi wábuta Nasoni; Nasoni kábuta Salamani;

5 amana Salamani kábuta Bowasi, ngudi wandi Lahabi; Bowasi kábuta Yobedi ngudi wandi Luti; Yobedi kábuta Yese

6 Yese kábuta Tavidi wuna wákituka kyamvu.

Tavidi Kábuta Solumoni, yi mukhetu wa Wudiye;

7 Solumoni kábuta Lobuwami; Lobuwami kábuta Abiya; Abiya kábuta Azafu;

8 Azafu kábuta Yosafati; Yosafati kábuta Yolami; Yolami kábuta Ozyasi;

9 Ozyasi kábuta Yowatami; Yowatami kábuta Akhazi; Akhazi kábuta Ezekyasi;

10 Ezekyasi kábuta Manase; Manase kábuta Amosi; Amosi kábuta Yozyasi;

11 Yozyasi kábuta Yekonya yi baphangi bandi ba bayakala; mu tangwa bákala mu tsi ya kinzenza ku Babiloni.

12 Amana kunima dya kukota mu kinzenza ku Babiloni, Yekonya kábuta Salasyedi; Salasyedi kábuta Zolubabedi;

13 Zolubabedi kábuta Abiwudi, Abiwudi kábuta Edyakimi; Edyakimi kábuta Azolu,

14 Azolu kábuta Satoki; Satoki kábuta Akimi; Akimi kábuta Ediwudi;

15 Ediwudi kábuta Eleyazadi; Eleyazadi kábuta Matani; Matani kábuta Yakobi;

16 Yakobi kábuta Yozefu, yakala dya Madiya, kwena Madiya kwábutuka Yesu, wuna bisi tela Kidisitu.

17 Disongidila, makula kumi yi maya máhita, tukidila Bulahami tii yi kuna Tavidi, amana makula kumi yi maya hika máhyoka, tukidila Tavidi tii yi kuna kinzenza kya ku Babiloni, amana makula kumi yi maya máhyoka tukidila mu kinzenza kya ku Babiloni tii yi kuna Kidisitu.

Lubutuku lwa Yesu Kidisitu (Luk 2:1-7)

18 Amana tala buna lwákadila lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Madiya, ngudi wandi, kákala mbayi wa Yozefu; ku thwala ya kikhunda kya lutu lwa bawu, wádimona ku vumu mu ngolu za Kitembu kyatoma.

19 Amana Yozefu, yakala dyandi[d], kakala wabukheti yi wasungama amana kátondaku kumuyukisa tsoni ha mbasi, kahanga, wubongi dibanza dya kumuyambula mu kitsweki.

20 Bwosu kákalabwa banza, hanga wanzyo wa Pfumu wumulubwakidi mu ndosi amana wuzimbudi: «Yozefu, mwana wa Tavidi, kalaku yi bweya bwa kutambula, Madiya, hanga mukhetu waku, mukuma kifundu kya mwana wuna kayimiti, kwena Kitembu Kyatoma kitukini.

21 Amana kabúta mwana mosi wa yakala, amana wamutediki mu khumbu ya Yesu[e], mukuma yandi wahúlula kikanda kyandi ku masumu mandi.»

---

a **1:1 1:1** Muhowu wawu "Kidisitu" wubati hana kifwanisu kya kyamvu yi muhuludi wuna kasila Nzambi mu kutuma. b **1:1 1:1** Mu khama tsambwadi za mvula, ku thwala Yesu, Nzambi wasila ni Masiya mwana wa kyamvu Tavidi kakala. (Yes 9:6-7; 11:1-5; Yel 23:5) d **1:19 1:19** Yozefu kabanza ni mbongi kata mukhetu wandi. Disongidila, kazolaku hika kumukwela. e **1:21 1:21** Disongidila dya khumbu ya Yesu «Nzambi kisi hulula».

22 Moosu mana mahangama
ndangu malungila mana kazimbula
Pfumu mu nzila ya mbikudi:
23 «Ndumba wakonda kedi zaya
yakala, kayímita vumu amana
kabuta mwana mosi wa
yakala,
amana bamutediki mu khumbu ya
Manwedi.»
Disongidila: «Nzambi kenina ha
kimosi yi betu.»
24 Mu kutokama kwandi, Yozefu
wahanga buna kamulongikila
wanzyo wa Pfumu, amana
watambula mukhetu wandi.
25 Kaasi kamuzayaku lutu tii yi
kuna kabutila mwana mosi wa
yakala, wuna kaheka yandi khumbu
ya Yesu.

2

Banganga ba bathetimbwa bisi tala Yesu

1 Amana kunima lubutuku lwa
Yesu, ku Betelemi dya Yuteya, mu
tangwa dya kyamvu[a] Eloti, hanga
banganga ba bathetimbwa batuka
ku Kola, bisa tula ku Yelusalemi;
2 amana bazimbula: «Akweti ken-
ina kyamvu wa Bayuta wuna wubu-
tukini? Mukuma tumonikini ka-
tumbwa kandi kuna Kola, amana
thwisi fukama ku thwala ya yandi.»
3 Amana mu kuyuka musamu
wuna, kyamvu Eloti wakituka yan-
galakanu, yi Yelusalemi dyosu ku-
mosi yi yandi.
4 Amana wakhokisa bambuta
ba banganga Nzambi boosu yi
balongi ba mitsiku mya kanda,
mu kubahyula keti kubiki kafwani
kubutwakila Kidisitu?
5 Amana bawu bamuzimbwala:
«Ku Betelemi dya Yuteya, mukuma
tala mana masonama kwena
mbikudi:»
6 "Amana ngeyi, Betelemi, mulambu
wa Yuteya,
mu kyedika, weku wa khunda
muna kati dya mbanza za mbuta za
Yuteya;
mukuma mwena ngeyi mwalubwakila
mutwadisi mosi
wuna wakala muhungudi wa
Kiseledi, kanda dyama".
7 «Hanga Eloti wutedisi banganga
ba bathetimbwa ku phengu amana
wazikisa kwena bawu tangwa dya
kumonika kwa katumbwa.»
8 Amana buna kabatuma ku
Betelemi wuzimbudi: «Ndenu
lwenda zikisa tsikiningi ya mambu
kikuma kya mwana, amana, tangwa
lwamusengumuna, alwisa nzayisa,
ndangu meni phi yisa fukama ku
thwala yandi.»
9 Amana kunima dya kuyuka
kyamvu, benda. Kinga katumbwa
kana bamona ku Kola wabatekidila
kuna thwala; buna katula hana
thandu ya homa hana kakala
mwana, hanga wutelami.
10 Amana buna bamona ka-
tumbwa, bayuka kyesi kya lawu.
11 Bakota muna nzu, bamona
mwana yi Madiya ngudi wandi,
babwa muna malu mandi, kikuma
kya kufukama ku thwala yandi,
kunima bakangula mafuka ma bawu
amana bamulambwala makabu:
wolu, pfwabidi yi mila[b].
12 Kunima, Nzambi wabalwengisa
mu ndosi ni bavutwakilaku hika
kwena Eloti; hanga, bavutwakila ku
nzila ya hika ku tsi ya bawu.

Kutina ku Ngiphiti

13 Kunima kukwenda kwa bawu,
wanzyo wa Pfumu wamonika
kwena Yozefu, mu ndosi amana
wamuzimbwala: «Telama, bonga
mwana yi ngudi wandi, amana tina

a **2:1 2:1** Kyamvu: khumbu yina basonika mu mikanda mya kisina yibati zonzila "Thotila", kaasi ndinga ya betu bisiya yala kwena "bapfumu". Yi kikuma kina tuzodi kubalumuna khumbu ya "thotila" ha kifulu kya "kyamvu".
b **2:11 2:11** Wolu dyenina hanga tadi dya thalu ya lawu. Bisi sadiladya hanga mbongu yi kuyidikila bilunga. Pfwabidi yena kisi dya thalu ya lawu yina bisi yoka kikuma kya kulubula tsudi ya kitoku. Bisi yidikaya yi budimbu bwa miti myafwanakana. Mila mena mananasi ma thalu ya lawu bisi yidikama yi budimbu bwa miti wumosi.

ku Ngiphiti, zakala kwakuna tii yi kuna yikúzimbwala mu kuvutwakisa. Mukuma ka thama ku, Eloti kasánda mwana mu kumuhondisa.»
14 Yozefu watelama, wabonga muna phipha mwana yi ngudi wandi, watina ku Ngiphiti.
15 Hanga wuzakadini kwakuna tii yi kuna lufwa lwa Eloti. Mambu mana másalama ndangu malungila mana kázimbula Pfumu mwena mbikudi: «Yimútela mwana wama kalubuka ku Ngiphiti[d].»

Kuhonda kwa bana

16 Tangwa kádimona Eloti ni bamuhuni kwena banganga ba bathetimbwa, nganzi zandi zátombuka lawu. Wátuma bahonda bana ba bayakala boosu, yandikila mvula zodi yi kuna banda, bana bákala ku Betelemi yi kuna milambu myandi; bwosu tangwa dina kádizikisila kwena banganga ba bathetimbwa.
17 Kinga bwabuna málungila mana mázonzama kwena mbikudi Yelemiya:

18 «Ndinga mosi yibati yukalakana ku
hata dya Lama;
bidilu yi makana ma lawu:
Lakhedi wuna wubati dila bana
bandi;
katondiku ni bamuhomba kikuma
bafini[e].»

Kuvutuka ku Ngiphiti

19 Kunima lufwa lwa Eloti, hanga, wanzyo wa Pfumu wámonika mu ndosi kwena Yozefu, muna Ngiphiti.
20 Wámuzibwala: «Telama[d], bonga mwana yi ngudi wandi, amana vutuka muna tsi ya Kiseledi, mukuma babana bakala sanda moya wa mwana, bamani fwa.»
21 Amana Yozefu wátelama, wábonga mwana yi ngudi wandi wávutuka ku tsi ya Kiseledi.
22 Kaasi, ha káyuka ni Alakelawusu wuyadi ku Yuteya ha kifulu kya Eloti tata wandi; wáyuka bweya mu kuvutukakwa; bámulwengisa hika mu ndosi amana wáyombuka ku milambu mya Ngadidi.
23 Hanga, wisa kala muna mbanza mosi bisi tela, Nazaleti, ndangu malungila mana mázonzama mwena bambikudi: «bamútediki Mwisi Nazaleti.»

3

Malongi ma Yowani Mubotiki (Mlk 1:1-18; Luk 3:1-18; Ywn 1:19-28)

1 Kunima mvula za lawu, wátula Yowani Mubotiki, kakala samuna muna nganga ya Yuteya amana wekina zimbula:
2 «Balumunenu mbundu, mukuma Kipfumu kya mazilu kibwesukini[a].»
3 Kinga yandu kenina wuna kázonzila mbikudi Yesaya:

«Ndinga mosi yibati kalunga muna
nganga:
Yidikenu nzila ya Pfumu[b],
sungikenu mikinda myandi.»

4 Yandi Yowani káka la yi muledi wa mwika mya kamela[d] amana kakala vwata mukaba wa tsibu

d **2:15 2:15** Oze 11:1 e **2:18 2:18** Yel 31:15 d **2:20 2:20** Muhowu wawu "telama" wusongidi hika: "tokama", "vumbuka" amana ndawenda. a **3:2 3:2** Kubalumuna kwa mbundu kubati songila kuluta «kuyanana» holo «kubalumuna mabanza»; nzonzidi yina yibati zonzila mbikutulu zina za bulunda bwa khulu, tangwa bakala mutela Kiseledi mu «kuvutuka kwena Nzambi», mu kuyambula mutwa wa ngolu ndangu kakala yi bulemvu bwosu buna bwálomba bulunda. Kubalumuna kwa mbundu kwisa mupfunu wa lawu ku mwini wa kukwisa kwa Kipfumu kya mazilu. b **3:3 3:3** Yayi yena phila ya kufwanikisa. Mathayi kazonzila Yesaya mu kuzimbula ni batu bafwana kuyilama ndangu Pfumu kisa. Bakala yi mupfunu wa kubalumuna mbundu yi kuyidika mbundu za bawu yi luzingu lwa bawu mu ngisilu yandi. Yesaya káfwanikisa mambu mamana yi kuyidika kwa nzila kikuma kya kuyambila Pfumu. d **3:4 3:4** Kamela kena mbisi mosi wa mbuta wa mu hata, kisi tikula batu yi bifunda mu nganga. e **3:4 3:4** Mbandu ya luzingu yi miledi mya Yowani myakala songila kwena batu ba bilumbu byabi ni yandi mbikudi kakala. Kakala fwanakana yi mbikudi Diya (2Th 1:8).

muna mbunda; kakala dya baphasu
yi bwiki bwa mu tseki[e].
5 Bisi Yelusalemi yi bisi Yuteya yi bisi
mulambu wuna wosu wa kinzunga
kya Yolutani, bakala kwenda kwena
yandi.
6 Amana bakala babotika muna
nzadi Yolutani bwabuna bakala
funguna masumu ma bawu.
7 Amana bwosu kámona lawu
dya Bafwadisi[e] yi Basadise[f] bakala
kwisa ku mbotika ya yandi, kikuma
kya kubotama; amana wubazimb-
wadini: «Mbandu ya masawa! Nati
wululongisidi mu kutina kyana,
khabu za Nzambi zazi zakwísa?
8 Songilenu mu bibundu bya
bukheti ni lusobini bikalulu byenu;
9 amana lubanzaku mu kudizonzi-
laka: "Thwenina yi tata wetu Bu-
lahami[h]". Mukuma, mbati luzimb-
wala ni Nzambi wufwani, muna
matadi mama, kukitula bana ba Bu-
lahami!
10 [i]Amana kisoka kya kusikula
kedi kyenina hana sina dya miti: dis-
ongidila miti wosu wuna wisiku ha
kibundu kya bukheti bakwángawa
amana balósawa ku mbawu.
11 Meni, mbati lubotika mu
mamba, mu kusongila ni lubalu-
muni mbundu; kaasi wuna wisi
kwisa ku manima ma meni, wunduti
meni mu ngolu, [k]yeku walunga
mu kumuwomuna tsabatu zandi,
kalúbotika mu Kitembu kyatoma yi
mu mbawu.
12 Kenina yi muyungulu hana
koku dyandi kikuma kya kuhambula
ngenza yi tswala; kasóla ngenza za
bukheti, wulumbikiza muna khila,
kaasi kayóka tswala mu mbawu yina
yisiku zima[l].»

Mbotika ya Yesu
(Mlk 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Hanga Yesu wutuki ku Nga-
didi yi kuna nzadi Yolutani; wenda
kwena Yowani ndangu bamubotika
kwena yandi.
14 Yowani wábwisabwa amana
wámuzimbwala: «Meni yenina yi
mupfunu wa kubotama kwena ngeyi
amana ngeyi wisi kwena meni!»
15 Kaasi Yesu wámuvutwala:
«Yambula bwahangama bwabuna
mu tangwa dyadi. Mukuma muna
phila meni yayina twalúngisila
mambu moosu mana kabati lomba
Nzambi.» Hanga yandi wutamb-
wasi.
16 Amana buna kábotama Yesu,
wálubuka mu mamba. Muna
tangwa meni dyadina, mazilu
mákanguka: wámona Kitembu wa
Nzambi kukulumuka hanga yembi
amana wisi hana thandu ya yandi.

---

[e] **3:7 3:7** Bafwadisi bakala dingumba dimosi dya basadi basambidi bana bakala lunda mitsiku mya bakhaka ba bawu. Bakala landila mboti-mboti mitsiku mya kuwakana kwa khulu yi kuyika mitsiku mya hika. Bakala mu dingumba dimosi dina dyakala dimonikisa lawu ku thwala ya Bayuta bahika amana bakala bazitisa phi lawu kwena Bayuta bahika. [f] **3:7 3:7** Basadise bakala dingumba dya basadi ba Nzambi bana bakala lunda mitsiku mya bakhaka ba Bayuta. Bawu bakala zitisa lwesi mitsiku mya bulunda bwa khulu kikuma bakosikila keti mutsiku mosi. Kaasi bakalaku kwikila mu mambu matadidi banzyo keti bitembu, keti mu lufutumuku lwa bafwa. Bawu phi batambwasa mabanza mahika ma baphani. Bakala kibuka kya khunda kaasi bakala yi ngolu mu mambu ma leta. Bawu bakala kaka bamvwama. [h] **3:9 3:9** Nzambi kámusola Bulahami kikuma kya kuyandika kanda dimosi dya batu bandi básolama. Kinga, mu tangwa dya Yowani, Bayuta balawu bazola ni, bwosu básolama kwena Nzambi, bakala kwikila ni batu ba masonga benina ku thwala ya Nzambi. Bakala banza ni Nzambi kabahekaku ndola ku pfundusu ya tsuka. [i] **3:10 3:10** Yowani kakala zimbula ni bwosu kenina mutu wosu bela-bela mu kuzenga miti wosu wuna wisiku buta bibundu bya bukheti, Nzambi kenina bela-bela mu kuhana ndola kwena batu bana bisiku hanga mihangu mya mboti mina mibati songila ni babalumuni mbundu. [k] **3:11 3:11** Kuvwata tsabatu zandi: kyakala kisalu kimosi muna bisalu bya bahika. [l] **3:12 3:12** Yesu bakala mufwanikisa yi mukwa mahata. Musadi wa bilanga kisi hambula ngenza yi tswala. Kisi sweka ngenza amana wuyoki tswala. Buna kakwísa Yesu, kahámbula batu bana básoba bikalulu bya bawu mboti-mboti yi bana bakonda soba bikalulu bya bawu. Katámbula, muna Kipfumu kya Nzambi, boosu bana básoba bikalulu kaasi kazánga bana bakonda soba bikalulu.

17 Ndinga mosi yátuka ku zilu yi-
zonzi: «Yandu kenina [m]Mwana wa
meni watondama; mwena yandi tsi-
dini kyesi kyama.»

4

Kuhukumuka kwa Yesu
(Mlk 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Hanga Yesu bamunatisi, kwena
Kitembu, muna nganga, ndangu
bamuhukumuna kwena kiphidi-
mutu[a].
2 Amana kunima kuzila kudya
bilumbu makumaya bya mwini yi
phipha makumaya, wáyuka nzala.
3 Amana ¸muhukumuni[b] wisa
bwesuka, wámuzimbwala: «Yukani
[d]Mwana wa Nzambi wenina, zim-
bula kwena matadi mama, makituka
mapha.»
4 Amana, yandi wámuvutwala:
«Tala mana másonama: "Mutu
kazingilaku mu madya lwesi, kaasi
mu ndinga yosu yina yisi lubuka mu
munwa wa Nzambi".»
5 Hanga Kiphidi-Mutu wumunati
ku Yelusalemi, mbanza yatoma,
wumunenginiki hana kisoka kya
mudilu wa nzu ya Nzambi,
6 amana wumuzimbwadi: «Yukani
Mwana wa Nzambi wenina, tsut-
suka ha tsi, mukuma tala mana ma-
sonama:»
"Kahana kwena banzyo bandi
miswa kikuma kya ngeyi,
amana bakwisa kuyaka muna moku
ma bawu,
ndangu kitambi kyaku kidikhuku-
laku ku tadi dimosi."
7 Yesu ¸wumuvutwadi: «Tala
mana másonama hika: "Wamekaku
Pfumu, Nzambi waku."»
8 Kiphidi-mutu wámunata hika
ha mongu wa kaleyi lawu,
wámusongila bipfumu byosu bya tsi
yi khembu ya byawu,
9 amana wumuzimbwadi: «Yikuheka
bima bina byosu, yuka ni wabwa
mu bitambi byama mu kufukama ku
thwala meni.»
10 Hanga Yesu wumuzimbwadi:
«Kątuka Satana! Mukuma tala mana
masonama: "Ku thwala Pfumu,
Nzambi waku, lwesi wafúkama
amana yandi lwesi wasámbila."»
11 Hanga kiphidi-mutu wumusisi.
Amana banzyo bábwesuka amana
bekina musadila.

Yesu wuyandikini kisalu kyandi ku Ngadidi
(Mlk 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Amana buna káyuka ni Yowani
bamulambudi, hanga wáyombuka
ku Ngadidi.
13 Amana wákatuka ku Nazaleti,
wenda kala ku Kafadinawumu, ku
mukinda wa yanga dya mbuta,
muna milambu mya Zabuloni yi
Nefutadi.
14 Ndangu dyalungila dyambu
dina bázimbula mwena mbikudi
Yesaya:
15 «Tsi ya Zabuloni, tsi ya Nefutadi,
mukinda wa nzadi, yi kuna sambwa
dya Yolutani,
Ngadidi ya makanda ma batu!
16 Kanda dina dyákala mu phipha,
dimoni mutemu wa lawu!
Yi kwena bana bázakala mu
kinzunga yi mu kivula kya
lufwa,
mutemu wumosi wumoniki kwena
bawu!»

---

[m] **3:17 3:17** Nzambi kenina Tata wa Yesu Mwana mu phila yina yifwanakaniku yi yina ya batu, batata yi bana ba bawu. Bibila dibati sadila muhowu wa Mwana mu kusongila ni Yesu kena phila mosi yi Nzambi amana phi kwena Nzambi katuka. [a] **4:1 4:1** Kiphidi-mutu kenina pfumu wa bitembu bya mbi byosu. Kakala theti wanzyo mosi ku zilu, kaasi kahanga wusi lulendu ku thwala ya Nzambi. Nzambi wamukukwasa ku zilu amana buthwena kisi hukumuna batu ha tsi. Tala khumbu zandi za hika Satana zina zenina mu Bibila: «Belezebula»: «mbeni» yi «muhukumuni». [b] **4:3 4:3** Muhowu wawu muhukumuni wubati fwanakana yi kiphidi-mutu, pfumu wa bitembu bya mbi. Kulemvula batu kwena mosi wa mihangu myandi. Kosu tangwa, kisi meka kusumuna batu. [d] **4:3 4:3** Nzambi tata kenina Tata wa mwana wandi, Yesu Kidisitu, bweku phila mosi yi mutu wuna wena tata wa bana bandi. Bibila dibati muheka Yesu khumbu ya Mwana (Mwana wa yakala) wa Nzambi mu kusongila ni Yesu phila mosi kenina yi Tata wandi.

17 Tuka tangwa meni dina, Yesu wáyandika kusamuna yi kulonga: «Balumunenu mbundu zenu mukuma Kipfumu kya mazilu kibwesukini!»

Balonguki baya batheti ba Yesu (Mlk 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Amana Yesu buna kakala kangala muna mukinda wa yanga dya Ngadidi, wámona baphangi bodi, Simoni, wuna bisi tela Phetelu, yi Andele myaki wandi; bakala losa wanda dimosi muna yanga dya mbuta, mukuma balobi bákala.
19 Hanga wubazimbwadi: «Alwisa ndanda, amana yilukitula balobi ba batu.»
20 Amana bawu, muna mbala mosi, básisa mawanda, benda mulanda.
21 Amana buna kaphusana, wámona baphangi bahika bodi, Zyaki mwana wa Zebeteya yi Yowani, phangi wandi, bákala muna mudimba yi tata wa bawu Zebeteya, bakala yilulula mawanda ma bawu. Yesu wabatela;
22 Amana bawu muna mbala mosi básisa mudimba yi tata wa bawu, amana bámulanda.

Yesu kisi longa amana kisi belula

23 Amana kakala kwenda muna Ngadidi yosu; mu kulonga muna nzu za kimvuka za Bayuta za bawu yi kusamuna Musamu wa Bukheti wa Kipfumu kya mazilu, amana kakala belula maladi moosu yi bimbefu byosu mu kati dya batu.
24 Amana khululuka ya yandi yámwangana mu mulambu wosu wa Sidiya. Amana bakala munatina batu boosu babana bákala bela, babana bákala yi makhasi ma mutindu yi mutindu yi miyangu mya bitembu bya mbi yi bakwa kikhoni, yi khonzu, amana wubabeludi.
25 Milumba-lumba mya batu bakala mulanda; tuka mu Ngadidi yi kuna mulambu wa Mbanza Kumi yi ku Yelusalemi yi ku Yuteya yi ku sambwa dikwawu dya Yolutani.

5

Malongi hana thandu ya mongu (Mth 5-7)

1 Amana tangwa kámona milumba-lumba mya batu, wátombuka ku mongu, amana buna kázakala, balonguki bandi bábwesuka kwena yandi
2 amana mu kukangula munwa wandi, wáyandika kubalonga bwabu:

Mamboti ma kyedika (Luk 6:20-23)

3 «Kyesi kwena bana bena baphutu mu kitembu,
mukuma Kipfumu kya mazilu kyenina kwena bawu!
4 Kyesi kwena bana bisi dila,
mukuma bakwisa bahomba!
5 Kyesi kwena bana benina balembama,
mukuma bavwáya tsi.
6 Kyesi kwena bana benina yi nzala yi kihwinya kya masonga,
mukuma bawu bayúkuta!
7 Kyesi kwena bana bisi yukila bakwawu kyadi,
mukuma Nzambi kyadi kabáyukila!
8 Kyesi kwena bana benina yi mbundu ya hedila,
mukuma bawu bamóna Nzambi!
9 Kyesi kwena bana bisi yadisa ngemba,
mukuma bawu babátela bana ba Nzambi!
10 Kyesi kwena bana bisi nyokuna kikuma kya masonga,
mukuma Kipfumu kya mazilu kyenina kwena bawu!
11 Kyesi lwenina kyawu mu tangwa bisi lutukwana amana bisi lunyokuna amana bisi luhunina misamu mya mutindu yi mutindu kikuma kya meni.
12 Sangwalenu, amana kalenu mu kyesi, mukuma lufutu lwenu lwa lawu lwenina mu mazilu, mukuma, yi bwabuna phi bábanyokuna bambikudi bana balutekidila.»

Mungwa yi Kyesesi (Mlk 9:50; Luk 14:34-35)

13 «Benu lwenina mungwa wa tsi. Kaasi yukani mungwa wekina lakulaku, yi biki balenda vutwalawa mutomu? Wa phamba, weku hika mupfunu, ho kakulosawoku ku nzila batu badyatikisawa[a].

14 «Benu lwenina kyesesi kya tsi. Mbanza mosi bátunga ha thandu ya mongu yifwaniku kuswamana[b].

15 Amana bisiku lemisa mwinda ndangu bafidingawa ku tsya nzungu ya tuma; kaasi bisiwa sya ha muzanga, amana wulemi ndangu wayinika boosu bana benina mu nzu.

16 Bwabuna kyakenzudiki kyesesi kyenu ku thwala batu, ndangu bamona miza myenu mya bukheti amana bamuzatulaka Tata wenu wuna wenina mu mazilu.»

Malongi matadidi mitsiku

17 «Lubanzaku ni meni yisi zanga Mitsiku holo Bambikudi. Yisaku kikuma kya kuzanga, kaasi kulungisa.

18 Abwabuna, kikuma yiluzimbwadi: yi kuna dyalútila zilu yi tsi, ka kisona ku kimosi kya Mitsiku kyalúta, yi kuna mabwíla mambu moosu.

19 Disongidila wuna wakúlula keti mosi wa khunda muna mitsiku myami amana kalonga bwabuna kwena batu, bamútela wa khunda mu Kipfumu kya mazilu, kaasi wuna wazítisamya, walóngamya phi, yandi bamútela wa mbuta mu Kipfumu kya mazilu.

20 Mukuma, yiluzimbwadi, yuka ni masonga menu malutiku mana ma balongi ba mitsiku yi Bafwadisi, lwakótamwoku mu Kipfumu kya mazilu.»

Malongi matadidi khabu

21 «Lwáyuka ni bázimbula bwabu kwena bambuta: "Walendaku honda mvumbi wa khengu; wuna wahonda mvumbi wa khengu, bamunata ku pfundusu".

22 Kaasi meni, yiluzimbwadi bwabu: Wosu wuna wáyukila phangi wandi khabu, bulungi bamunata ku pfundusu. Amana wuna wazímbula kwena phangi wandi: "Zoba", bulungi bamunata ku thwala kimvuka kya mbuta[d]; amana wuna wázimbula kwena phangi wandi "Kilawu", bulungi bamulosa ku bilungi.

23 Kisongidila, yukani wubati kwenda hana kabu dyaku ku mesa ma kimenga, amana kwakuna, yuka wayubuka ni phangi waku kena yi kima kitadi ngeyi,

24 sisa hana kabu dyaku, kuna thwala ya mesa ma kimenga, amana wenda theti kuvutula ngemba yi phangi waku, kunima awisa hana kabu dyaku.

25 «Yidika tswatsu yi mbeni waku, buna lwenina yi yandi mu nzila ya nganda ya bazusi; kondilo, kakúlambula nana kwena zusi, amana zusi kwena phumbulu, amana bakutimbula mu boloku.

26 Abwabuna yikuzimbwadi: walúbukamwoku kedi yuka wufutiku yi kuna dikuta dya tsuka.»

Malongi matadidini mbongi

a **5:13 5:13** Mungwa wisi yidika bima. Wawu wisi hana mutomu wa kitoku ku bisaka amana wisi sadisa ndangu bisaka bizanganaku. Phila mosi, bakwikidi bisi yidika tsi yi batu bana bisi zingilamwa, mu kuzinga bwosu kalombibwa Nzambi. Bisi sadisa phi batu ndangu bazanganaku. b **5:14 5:14** Yesu kabafwanikisa balonguki bandi yi mwini. Kyesesi kimosi kyisi twa kikuma kya bana benina mu phipha yi kubasongila nzila ya bawu. Phila mosi, balonguki ba Yesu bafwana kusongila nzila yina yisi nata kwena Nzambi kikuma kya batu bana bena mu phipha ya kitembu. d **5:22 5:22** «Kimvuka kya mbuta» kina bisi tela ni Sanedeni, bisikya bongila hanga nganda ya mbuta ya basadi ba Nzambi ba Bayuta. Bapfumu ba bayuta makumi tsambwadi bakalaya tala, kaka banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku yi bambuta ba dibundu bakala muna. Pfumu wa mbuta muna nganda meni kakala mbuta wa banganga Nzambi.

27 «Lwayuka ni bazimbula bwabu:
"Wataku mbongi."
28 Kaasi meni, yiluzimbwadi:
Wosu wuna watala mukhetu wa
ngani mu phila ya kumukemba, wuti
kedi mbongi yi yandi muna mbundu
yandi.
29 eAmana yukani disu dyaku
dya kitata dyakubwisaka mu ma-
sumu, lokuladya amana losadya
kyana yi ngeyi! Mukuma bwena
mboti kwena ngeyi watotisa lwesi
kitini kimosi kya lutu lwaku, kaasi
bweku mboti ni balosa lutu lwosu ku
bilungi.
30 Amana yukani koku dyaku dya
kitata dyakusumunaka, zengadya,
losadya kyana yi ngeyi; mukuma
bwena mboti kwena ngeyi watotisa
lwesi kitini kimosi kya lutu lwaku,
kaasi bweku mboti ni balosa lutu
lwaku lwosu ku bilungi.»

Malongi matadidi kufwa kwa longu
(Mth 19:9; Mlk 10:11-12; Luk 16:18)

31 «Amana bazimbula bwabu: "Ni
wuna wayambula mukhetu wandi,
kamuheka mukanda wa kufwa kwa
longu.
32 Kaasi meni, yiluzimbwadi:
Wosu wuna wayambula mukhetu
wandi, katula kusala kindumba, wu-
mukitudi kita kya mbongi, amana
wuna wakwela mukhetu bayambudi
ku longu, yandi phi mbongi kisi ta.»

Malongi matadidi ndefi

33 «Lwáyuka hika buna bazonza
kwena bambuta: "Walewulaku ndefi
yaku, kaasi walungisa ku thwala
Pfumu mana wasila mu ndefi yaku."
34 Kaasi meni yiluzimbwadi lwesi
ni ludyaku ndefi kyamakulu: keti ku
zilu, kikuma kina kyenina kiti kya
Kipfumu kya Nzambi;
35 keti ha tsi, kikuma mafu yi
kidyatilu kyandi; keti ku Yelusalemi,
kikuma yina yenina mbanza ya
Kyamvu wa Mbuta.
36 Wadyaku ndefi keti mu mutwa
waku, mukuma walendaku balu-
muna lusuki lumosi mu katoki
kondilo mu kaphindi.
37 Amana yambula nzonzidi yenu
yakala: yukani "abwabuna", "ab-
wabuna", ho "loni", "loni"; mana
bisikwa yika, kwena kiphidi-mutu
misi tuka.»

Kuvutula mbela
(Luk 6:29-30)

38 «Lwáyuka ni bazimbula bwabu:
"Disu muna disu amana dinu muna
dinuf."
39 Kaasi meni, yiluzimbwadi: Lu-
vutulaku mbela kwena mbeni. Honi
mutu kakuta mbata ku tama dya
kitata, mubalwamina hika dikwawu.
40 Amana yuka mutu wuzodi
kakunatisa mukanu ndangu kalenga
tambula kikutu kyaku, muyambula
katambula hika muzakah waku.
41 Amana yukani mutu kaku-
lundika mu kusala funda dya
thambi, ngeyi fwokula mu mbala
zodi.
42 Kwena wuna wusi kulomba,
hana, amana kwena wuna wutondi
kulefwa kima kwena ngeyi, wuhun-
gaku.»

Tonda dya bambeni
(Luk 6:27-28,32-36)

43 «Lwáyuka ni bazimbula bwabu:
"Watonda khunda waku, amana
wamenga mbeni waku."
44 Kaasi meni, yiluzimbwadi: Ton-
denu bambeni benu amana lom-
bilenu kikuma kya bana bisi lun-
yokuna.

---

e **5:29 5:29** Mu nzila yayi yi yina yilandi, Yesu kasadidi bitini bya lutu bina thwisi sadila tangwa thwisi sumuka. Kasadila koku dya kitata yi disu dya kitata hanga bidimbu mu kusongila mana thwisi sala yi mana thwisi tala. Tangwa kazimbula ni tufwani kukatula koku dyetu dya kitata holo disu dyetu dya kitata, kazola kuzimbula ni twafwana kusya ngolu mu kubwisa masumu. f **5:38 5:38** Mambu mama basonikama phi mu bulunda bwa khulu. Yuka watanga mukanda wa Kulonga 19:21 h **5:40 5:40** «Kikutu» wena mbandu ya muledi wa batu bana bafwana kuzengila mukanu. Kuyika kima kubati songila lutondu kwena mutu wambi.

45 Bwabuna lwakítwakila bana
ba Tata wenu wuna wenina mu
mazilu. Kikuma kisi lubula tangwa
kikuma kya batu ba mbi yi batu
ba mboti, amana kisi nokisa mvula
kikuma kya batu ba masonga yi batu
bakonda masonga.
46 Mukuma, yukani lwatondaka
lwesi bana bisi lutonda, khi ndandu
lwatámbula? Bakalaki ba phaku bisi
bwoku hanga bwabuna phila mosi[i]?
47 Amana yukani benu lwahanaka
mboti kwena baphangi benu lwesi,
khi kima lwisi sala kya ngituka?
Baphani bawu phi bisi bwoku hanga
bwabuna phila mosi?
48 Disongidila, lwakala balungila
bwosu kenina Tata wenu, wa ku zilu,
walungila.»

6

Malongi matadidi lusadisu lwa batsukami

1 «Kebenu mu kusadila masonga
menu ku thwala ya batu, mu kudi-
monikisa. Kondilo, lwatámbulaku
ndandu kwena Tata wenu wuna
wenina mu mazilu.
2 Disongidila tangwa wisi hana
kabu dya khenda, wutaku kindanda
ku thwala ya ngeyi meni, bwosu
bisibwa sala bakavungalosi mu nzu
za kimvuka za Bayuta yi muna
phambu: ndangu babazatula kwena
batu. Mu kyedika yiluzimbwadi,
bátambula kedi hakana ndandu ya
bawu.
3 Kaasi tangwa wisi hana kabu dya
khenda, koku dyaku dya kimama
dizayaku mambu mana dibati sala
koku dyaku dya kitata,
4 ndangu kabu dyaku dya khenda
dyasalama mu kitsweki; amana Tata
waku, wuna wisi mona mu kitsweki,
kakuvutwaladya.»

Malongi matadidi lombilu (Luk 11:2-4)

5 «Tangwa lubati lombila, lukalaku
hanga bakavungalosi: bana bisi zola
kulombila mutendendi muna nzu
za kimvuka za Bayuta yi muna
pfumba za mabala-bala ma mbuta,
mu kudimonikisa kwena batu. Mu
kyedika, yiluzimbwadi: batambula
kedi hakana lufutu lwa bawu[a].
6 Kaasi ngeyi, tangwa wubati lom-
bila, kota kuna suku dina dya tsuka,
phata mwelu amana lombila Tata
waku wuna wena mu kitsweki, wisi
mona mu kitsweki, kakuvutwala.»
7 «Amana mu kulombila, lulutik-
isakaku ndinga, hanga baphani;
bisi banza ni mu kulutikisa ndinga
babáyukila kwena banzambi ba
bawu.
8 Disongidila ni lubasokululaku,
mukuma Tata wenu wuzayi keti biki
lwenina byawu mupfunu ku thwala
ya kumulombabya.»
9 Disongidila talenu buna lufwani
kulombila:
"Tata wetu wenina muna mazilu,
yambula khumbu yaku batomisaya,
10 Kipfumu kyaku kisa,
luzolu lwaku lwahangama ha tsi,
hanga ku zilu.
11 Tuheka lelu madya metu ma kosu
kilumbu.
12 Amana tulolula mitsoki myetu,
bwosu thwisi lolula betu phi kwena
bana bisi tukota mbi.
13 Amana wutuyambulaku ni
twabwa mu kimeka,
kaasi tuhulula kwa Mbi."
b[Mukuma kwena ngeyi kwenina
luyalu, ngolu yi khembu,
mvula muna mvula, Ab-
wabuna.]
14 «Amana, yukani lwisi lolula
kwenu bakwenu mitsoki mya bawu,

i **5:46 5:46** Bakalaki ka phaku bababwisa kwena banduku ba bawu Bayuta kikuma kya mambu matatu: 1. Matangwa ma lawu bakala bonga makuta hana thandu ya makuta mana bazenga kikuma kya phaku, bakala swekama kikuma kya bawu meni amana bakala kituka bamvwama. 2. Bakala sadila bapfumu ba bisi Loma bana bakala nyokuna batu. 3. Bwosu bakala mu kikhunda yi bisi Loma bana bakonda kala bayuta, bawu phi bakala bamona, mu mitsiku mya bawu, hanga «batu ba mvindu, kikuma bakalaku zitisa mutsiku wa bayuta wuna wa kudisemisa». a **6:5 6:5** Luk 18:11 b **6:13 6:13** Mu ndambu ya mikanda mya tsukinina lwesi mwenina bisona byabi byenina mu khunga.

Tata wenu wenina ku zilu kalúlolula
benu phi.
15 dKaasi yuka lwisiku lolula
kwena batu, Tata wenu kalúlolulaku
benu phi mitsoki myenu.»

Mutindu wa kuzila madya

16 «Amana tangwa lwisi zila
madya, lukalakaku yi mbunzu ya
kiwayi, bwosu bisi hanga bakavun-
galosi: bisi kasa mbunzu mu ku-
songila kwena batu ni bawu bazidi
madya. Mu kyedika, yiluzimbwadi,
batambudi kedi ndandu ya bawu.
17 Kaasi ngeyi, tangwa wubati zila
madya, tomisa khambu ku mutwa
amana sukula mbunzu,
18 ndangu wumonikisaku kwena
batu ni wubati zila madya, kaasi
kwena Tata waku wuna wenina
hakana mu kitsweki amana Tata
waku wisi mona muna kitsweki
kakuvutwalakya.»

Bimvwama muna zilu
(Luk 12:33-34)

19 «Ludilumbikilaku kuvwa ha tsi,
henina yi batseledi yi mboku byisi
zanga yi befi bisi lungula ndangu
bayiba.
20 Kaasi dilumbikelenu kuvwa
kwenu muna zilu, mwamuna
mwakonda kala keti tseledi keti
mboku bisi zanga, amana kweku
keti befi balenda lungula keti kuyiba.
21 Mukuma hana hena kuvwa
kwaku, hahana phi hakála mbundu
yaku.»

Mwinda wa lutu
(Luk 11:34-36)

22 «Disu dyenina mwinda wa lutu;
ho disu dyaku dyakala bukheti, lutu
lwaku lwosu lwakála mu mutemue.
23 Kaasi, yukani disu dyaku
dyakala dya mbi, lutu lwaku lwosu
lwakála mu phipha! Honi, dis-
ongidila, mutemu wuna wenina
mwena ngeyi wakala phipha, mu khi
mutindu wa phipha wakála!»

Nzambi ho mbongu
(Luk 16:13)

24 «Ka mutu ku walenda kusadila
bapfumu bodi: Holo, kamumenga
mosi amana katonda mukwawu;
holo, kadinama kwena mosi amana
kamubusa mukwawu. Lwalendaku,
lwasadila Nzambi yi mbongu.»

Kukala yi kivuvu mwena Nzambi
(Luk 12:22-31)

25 «Yi hakana ni yiluzimbwadi
bwabu: ludiyangisaku, kikuma kya
luzingu lwenu, keti biki lwadya
holo keti biki lwanwa, keti kikuma
kya lutu lwenu, keti biki lwavwáta.
Luzingu luhitiku madya, amana lutu
kuluta muledi?
26 fTalenu banuni ku zilu, bisiku
kuna, bisiku katula mbutu, bisiku
sweka kima mu khila; amana Tata
wenu wenina ku zilu kisi badisa!
Benu lweku mupfunu lawu kuluta
bawu?
27 Amana nati mu kati dya benu
walenda, muna nyengi dyandi,
kukosikila keti koma ka tangwa ka
luzingu lwandi?
28 «Amana biki lwisi dinyengina
kikuma kya muledi? Talenu abweti
bisi mena bithundu bya mu bilanga:
bisiku sala, bisiku londa,
29 amana yiluzimbwadi ni keti
Solomonih, muna khembu yandi
yosu, kavwataku hanga mosi wa
byawu.
30 Amana yukani Nzambi kisi
vwatisa buna mwangu wa bilanga
wuna wena hana lelu amana
mbasi balosiwa ku mbawu, abweti
kalendabwoku sala kuluta, kikuma
kya benu, batu ba lukwikilu lwa
khunda?

d **6:15 6:15** Ywn 2:13 e **6:22 6:22** Mu tangwa dya Yesu, batu bakala bongila disu hanga kisina kya myesi. Bakala banza ni disu dyakala kitini kya lutu kina kisi yinika kitembu holo mbundu ya mutu.
f **6:26 6:26** Mupfunu wa Yesu wakala ni balonguki babakisa, Nzambi kabaheka madya mana benina mawu mupfunu. h **6:29 6:29** Solumoni kakala mvwama wa mbuta ha kati dya bakyamvu boosu ba Kiseledi (1Ba 10:23). Solumoni kázinga mu tangwa dya mvula khama vwa ku thwala tangwa dya Yesu.

31 Disongidila ni ludinyengaku, mu
kuzonzaka: "Biki twadya? Biki
twanwa? Holo biki twavwata?
32 Mukuma bima bina byosu,
byabina bisi sanda batu ba makanda
moosu, konda kulembwa. Mukuma
Tata wenu wenina ku zilu wuzayi ni
mupfunu luvwibya.
33 Kaasi sandenu theti Kipfumu
kya Nzambi yi masonga mandi,
amana bina byosu baluyikabya.
34 Disongidila ni ludinyengaku
kikuma kya mbasi; mukuma mbasi
kadínyenga kikuma kya yandi meni.
Mu kosu kilumbu kifwanani yi phasi
za kyawu.»

7

Lufundisaku bakwenu (Luk 6:37-38,41-42)

1 «Lufundisaku, ndangu Nzambi
kalufundisaku phi.
2 Mukuma muna phila ya pfun-
dusu yina lwisi fundisila bakwenu,
mwamuna phi balúfundisila; amana
mu kitesu kina lwisi tesila, kyakina
phi kalútesila benu.
3 Amana kikuma kya biki wisi
tadila kitswala kyenina mu disu dya
phangi waku, kaasi wisiku mona
kitini kya miti kyenina mu disu
dyakua?
4 Holo abweti wufwani kuzimbula
kwena phangi waku: "Ngyambula
yikatula kitswala kyenina muna disu
dyaku", kinga ni muna disu dya
ngeyi meni kibuku kya miti kyenina
muna?
5 Kavungalosi, katula theti kitini
kya miti kyenina muna disu dyaku,
amana wamóna phila ya kukatula
kitswala kya disu dya phangi waku.
6 «Luhanaku bina byena byatoma
kwena bambwa kondilo baluvut-
wakila mu kululunza amana lu-
losaku misanga myenu ku thwala ya
bangulu, kondilo badyatikisamya.»

Lombenu, sandenu, khokwatilenu (Luk 11:9-13)

7 «Lombenu amana lwatámbula;
sandenu, amana lwasengumuna;
khokwatilenu, amana baluyafwadila.
8 Mukuma wosu wuna wisi lomba,
kisi tambula, wuna wisi sanda kisi
sengumuna, amana kwena wuna
wisi khokutila, mwelu wakuyafulula
wakála.
9 Holo nati ha kati dya benu, ho
mwana wandi kamulomba dipha,
amana kamuheka tadi?
10 Kondilo, yukani kalomba tsema,
amana kamuheka nyokab?
11 Yukani benu batu ba mbi,
lwazayaka kuhana bima bya bukheti
kwena bana benu, kikuma kya
biki ni lo, Tata wenu wenina kuna
mazilu kakonda sala kuluta mu
kuhana bima bya bukheti kwena
bana bisibya mulomba!

12 «Mambu mana moosu lwisi
tonda ni batu bahangaka kikuma
kya benu, benu phi hangakenuma
phila mosi kikuma kya bawu: Ama-
mana malongi moosu ma mitsiku yi
bambikudi.»

Mwelu wafitakana (Luk 13:24)

13 «Kotilenu mu mwelu wafitakana;
mukuma mwelu wuna wisi natisa
ku bilungi wambuta wenina amana
nzila yayalumuka, amana henina yi
balawu bisimwa kotila;
14 Kaasi wa khunda wenina mwelu
amana nzila yina yisi natisa batu ku
luzingu, yafitakana yenina, amana
bakhunda bena beninamwa.»

Miti yi bibundu byandi (Luk 6:43-44)

15 «Lwengenu kikuma kya bam-
bikudi ba bukamvi. Bisi kwisa
kwena benu bavwata miledi mya

a **7:3 7:3** Kitswala kibati songila disumu dimosi dya khunda holo kifu holo thalu ya khunda ya masumu. Kibuku kya miti kibati songila disumu dya mbuta holo mbi holo thalu ya mbuta ya masumu. b **7:10 7:10** Bisi Kiseledi bakala dya batsema kosu tangwa. Mu bikalulu bya Bayuta, kuhana nyoka, kyakala kifu kya mbi kikuma mutsiku wa Bayuta wabwisisabwa.

mikoku, kaasi mu kati bena bambwa-ngongu[d] bisi vukula.
16 Muna bibundu[e] bya bawu lwabázayila. Bibundu bya vinu ha tsaku bisibya hedila? Amana fwani bahela kibundu kya fiki ha kivunza kya tsaku?
17 Ihana ni miti woosu wa bukheti wisi ha bibundu bya bukheti, amana miti wuna wambi, wisi ha bibundu bya mbi.
18 Miti wa bukheti wufwaniku kuha bibundu bya mbi, keti miti mosi wabela mu kuha bibundu bya bukheti.
19 Miti wosu wuna wisiku ha bibundu bya bukheti, bakwangawa, amana balósawa ku mbawu.
20 Disongidila, abwabuna lwabázayila muna bibundu bya bawu.»

Kuzonza yi kusala
(Luk 13:25-27)

21 «Heku ni boosu bana bisi nzimbwala: "Pfumu, Pfumu," bakóta mu kipfumu kya mazilu loni, kaasi bana lwesi bisi sala luzolu lwa Tata wama wenina mu mazilu.
22 Balawu banzímbwala muna kilumbu kina: "Pfumu, Pfumu, keku mu khumbu ya ngeyi twakala bikwala, mu khumbu ya ngeyi twakala kukwasila bitembu bya mbi, amana mu khumbu ya ngeyi twakala sadila biphadi?
23 Amana hanga yibazimbwadi: "Yiluzayaku keti mbala mosi, katukenu ku mesu ma meni, benu lwisi sala mbi!"»

Nzu zodi
(Luk 6:47-49)

24 «Disongidila, wosu wuna wuyuki kwena meni ndinga zazi amana kasadilaza kakála hanga mutu wuna wadimuka, wátunga nzu yandi ha thandu ya tadi.
25 Amana mvula wánoka, kithombu kyisa, pfunzi yátukula, byenda dita kuna nzu meni yina: yábwaku; kikuma bátungilaya ha thandu ya tadi.
26 Kaasi wosu wuna wuyuki kwena meni ndinga zazi, konda kusadilaza, yandi kakala hanga zoba wátunga nzu yandi ha fusyangeni.
27 Amana mvula wánoka, kithombu kyisa, pfunzi yátukula kuna nzu meni yina, yáwulumuka, amana kubwa kwa yawu kwákala kwa mbuta.»

Hamu dya Yesu
(Mlk 1:22; Luk 4:32)

28 Amana tangwa kámanisa Yesu mambu mana, milumba-lumba mya batu báyituka lawu mu malongi mandi.
29 Mukuma kakala balonga hanga mutu wenina yi hamu, heku ni hanga balongi ba mitsiku.

8

Yesu wabuka mutu mosi wakala yi bwasi
(Mlk 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Amana buna kákulumuka ku mongu milumba-lumba mya batu bámulanda.
2 Amana kutala mukwa bwasi mosi wabwesuka, wamufukamina kuna thwala mu kuzimbula: «Pfumu, yuka ni wuzodibwa, fwani watsemisa.»
3 Amana Yesu wáyuna koku, awámusimba amana wuzimbudini: «Nzodibwa, sema!» Muna

d **7:15 7:15** Bambwa-ngongu bana bisi vwata mukanda wa mukoku babati songila mambu ma bambikudi ba mbi bana bisi hunikisa kukala bakwikidi ba kyedika. Phila mosi yi bambwa-ngongu bana bavwata mikanda mya mikoku bisi huna amana kosu tangwa kihonza bisi kala, bambikudi ba mbi bisi huna. Malongi ma bawu menina kihonza.
e **7:16 7:16** Bibundu byena mihangu mya batu. Buna thwisi mona mihangu mya mutu mosi, tuzayi yuka ni mutu wuna dyambu dimosi dya mboti holo dya mbi kasadi. Hanga buna thwisi mona bibundu muna miti amana tuzayi phi phila ya miti wandi.
a **8:3 8:3** Bayuta bakala dikenga lawu mu kusimba mutu wena yi maladi ma mutindu wawu, mukuma mawu makala bakitula batu ba mvindu phi. Mu kuhanga bwabuna, Yesu kasongila ni hamu kakala dyawu ha thandu ya mutindu wa maladi mana.

tangwa meni dina wásema ku bwasi bwandi.
4 Kunima Yesu wámuzimbwala: «Keba mu kuzimbulabwa kwena mutu, kaasi ndawenda disongila kwena banganga Nzambi, amana tambika kabu dina kasonika Moyize, kyakála kimbangi kikuma kya bawu.»

Kubeluka kwa musadi mosi wa pfumu wa baphumbulu wa Baloma (Luk 7:1-10; Ywn 4:43-54)

5 Amana bwosu kákota mu Kaphedinawuma, satudiyoni[b] mosi wábwesuka, mu kumulomba
6 amana wumubokwadidi: «Pfumu, musadi wama kena walandalala kuna nzu, wawokumuka amana wabela lawu.»
7 Yesu wumuzimbwadi: «Meni, yikwisa mubuka.»
8 Amana satudiyoni wuvutudi: «Pfumu, yeku walunga mu kukukotisa mu nzu yama; kaasi zonza lwesi ndinga mosi, amana musadi wama kabéluka.
9 Mukuma yena meni meni mu tsya hamu dya bambuta bama amana yena yi baphumbulu bama bisi ndemvukila; yisi zimbula kwena mosi: "Ndawenda!" Amana wendi, kwena mukwawu: "nzawisa", amana wisi, amana kwena musadi wama: "hanga bwabu", amana wuhangibwa.»[d]
10 Amana kunima dya kumuyuka, Yesu wáyituka, wázimbula kwena bana bakala mulanda: «Abwabuna, yiluzimbwadi: khaku kedi mbona kwena mutu, mu Kiseledi, yi lukwikilu lwa mbuta bwabu.
11 Amana yiluzimbwadibwa, lawu bakwísa ku tsosu yi ku ndamba, mu kutambula kizika ha mesa yi Bulahami yi Yizaki yi Yakobi muna Kipfumu kya mazilu[e].
12 Kaasi bana ba Kipfumu kya Nzambi bábakukwasa ku phipha ya ku phenza; kwakuna kwakála bidilu yi makwenzi.»
13 Amana Yesu wázimbula kwena satudiyoni: «Ndawenda, bwosu wukwikidi, yambula bwahangama bwabuna kikuma kya ngeyi.» Amana muna tangwa meni dina musadi wábeluka.

Yesu wubuki buko wa Phetelu (Mlk 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Kunima, Yesu wenda ku nzu ya Phetelu. Wumoni mwamuna buko bwa mukhetu walandalala hana thangi; yi kikhafuma kákala kyawu.
15 Amana wumusimbini kuna koku, kikhafuma kimuhwini, wutelamini, wuyandikini phi kumuheka madya.
16 Amana masikidika ha mabwa, bisa munatina batu ba lawu bákala yi bitembu bya mbi. Kakala kukwasa bitembu ku ndinga yandi amana wubabuki bambefu bana boosu.
17 Ndangu malungila mana bázonza mu nzila ya mbikudi Yesaya: «Wátambula bifu byetu bya mu lutu amana wázangula bimbefu byetu.»

Bana batondi kulanda Yesu (Luk 9:57-62)

18 Amana, Yesu, buna kamona mulumba-lumba wa batu wumuzingi, hanga wuhani muswa wa kusabuka ku sambwa dikwawu.
19 Amana mulongi wa mitsiku mosi wisa muzimbwala: «Mulongi, yikulanda kwosu kuna wakwenda.»
20 Amana Yesu wumuvutwadi: «Mikengi myenina yi binzenzi, banuni ba zilu benina yi mazamba, kaasi Mwana wa mutu keku yi homa kazenzika mutwa wandi.»
21 Amana mukwawu hika, hana kati dya balonguki, wumuzimbwadi: «Pfumu, pheka nzila, theti, ya kukwenda zika tata wama.»

---

b **8:5 8:5** Satudiyoni disongidila ni pfumu wuna wakala twadisa baphumbulu khama ba Loma

d **8:9 8:9** Mu kuzimbula bwabuna, pfumu wa baphumbulu khama wákwikila ni Yesu kákala yi hamu yi ngolu za kubuka mu kumutuma.

e **8:11 8:11** Bayakala baba batatu bakala bakhaka batheti ba Bayuta. Nzambi kabaheka lusilu lwandi. Bayuta boosu bakala hingila ni bawu batatu bakota mu phaladisu.

22 Kaasi Yesu wumuzimbwadi:
«Ndanda amana yambula bamvumbi
bazika bamvumbi ba bawu.»[f]

Yesu wulembiki pfunzi
(Mlk 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Amana buna kázanza mu
mudimba, balonguki bandi bámulanda.
24 Muna kithulumukina, kim-
bongila kimosi kya ngolu kitukudi
hana yanga dyosu, mudimba
wáyandika kubasa mamba. Amana
yandi, wanimba káakala.
25 Amana balonguki bábwesuka,
bámutokamisa mu kuzimbula:
«Pfumu, tuhulula; tukuluki!»
26 Amana yandi wubazimbwadi:
«Kikuma kya biki lwenina yi bweya,
batu ba lukwikilu lwa khunda!»
Hanga wutelami, wukayikya kim-
bongila yi yanga, amana talala dya
lawu dyávutuka.
27 Amana batu báyituka, badiz-
imbwadi: «Khi mutindu wa mutu
kenina, yandu, mukuma yi pfunzi yi
yanga byisi mulemvukila?»

Yesu wubuki batu bodi ba bitembu bya mbi
(Mlk 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Amana buna katula ku sambwa
dikwawu, muna kinzunga kya Nge-
lasoni[h], batu bodi ba bitembu bya
mbi balubuka mu mazyamu, bisa
kuna thwala ya yandi. Bakala ba-
banga lawu, ka mutu ku wa ngolu
wakala luta muna nzila meni yina.
29 Amana báyandika kukalunga yi
kuzonza: «Khi dyambu, yi betu yi
ngeyi, Mwana wa Nzambi? Wisa
tula haha, ku thwala tangwa[i],
ndangu watuyangisa betu?»
30 Amana kwáakala, muna kyana yi
bawu, yi kibuka kimosi kya mbuta
kya bangulu bakala dya.
31 Amana bitembu bya mbi
byáakala mubokwadila yandi mu
kuzimbula: «Yuka watukukwasa,
tutuma kwetu muna kibuka kina kya
bangulu.»
32 Amana wuzimbwadibya: «Ndal-
wenda!» Amana byálubuka, byenda
kota phi muna bangulu. Kunima
kibuka kya bangulu kyosu kidisyetu-
muni muna beti dya bitadi bya
yanga amana báfwa muna mamba.
33 Amana bana bakala bahun-
gula bátina; benda menika phi
mu mbanza moosu mana máhita
yi kikuma kya batu bana bodi ba
bitembu bya mbi.
34 Amana kutala mbanza yosu
yilubuki, bendi tundakana yi Yesu;
buna bámumona, bámubokwadila
kakatuka ku mulambu wa bawu.

9

Yesu wubeludi mutu wawoku-muka
(Mlk 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Amana bwosu káákota Yesu muna
mudimba wumosi, wasabuka yanga
amana wénda kuna [a]mbanza yandi.
2 Amana kutala bisi munatina
mutu mosi wawokumuka, walan-
dalala hana kiphoyu. Amana mu
kumona lukwikilu lwa bawu, Yesu
wuzimbudi kwena mutu wawoku-
muka: «Kala yi kikesa mwana! Ma-
sumu maku makulolukini!»
3 Kutala, ndambu ya balongi ba
mitsiku badizimbwadi: «Yandu ka-
bati lewula Nzambi.»
4 Amana bwosu kábakula ma-
banza ma bawu, Yesu wuzimbudi:

[f] **8:22 8:22** Muhowu wa theti «bamvumbi» wubati zonzila batu bana bisiku landa Yesu. Bawu «bamvumbi» ku Kipfumu kya Nzambi. Bafwani kukala yi tangwa dya kuzika bamvumbi. Yesu kasadila nzonzidi yina kikuma kya kuzimbula kwena mutu ni mikuku mya kikanda kyandi, hanga mikuku mitadidi mambu ma khondu, myalendaku kumukandikisa mu kulanda Yesu. [h] **8:28 8:28** Tsi ya bisi Ngelasoni kyenina kinzunga kina bisi zingila baphani kuna banda dya malubwakidi ma tangwa ma yanga dya thibu dya Ngadidi. [i] **8:29 8:29** Muhowu wawu "tangwa" wubati zonzila tangwa dina kayidika Nzambi mu kuhana ndola kwena bitembu bya mbi. Bitembu bya mbi bazaya ni tangwa dya kuyangisa batu dyakwisa lungila. [a] **9:1 9:1** «Mbanza yandi» disongidila ni ku Kaphedinawumi. Kwakuna kakala zingila Yesu muna tangwa meni dina.

«Kikuma kya biki lwenina yi mabanza ma mbi muna mbundu zenu?
5 Biki byakonda phasi mu kuzimbula: "Masumu maku maloluki, ho kuzimbula: "Telama amana kangala!"?
6 Amana ndangu lwazaya ni Mwana wa mutu kenina yi hamu ha tsi mu kulolula masumu.»[b] Hanga wuzimbudi kwena mutu wuna wawokumuka: «Telama, zangula kiphoyu kyaku amana ndawenda ku nzu yaku!»
7 Amana buna kátelama, wénda ku nzu yandi.
8 Amana mu kumona bwabuna, milumba-lumba mya batu, bweya bubakwati amana báyandika kuzatula Nzambi wuna wahana kwena batu hamu dya mutindu wuna.

Yesu wutedini Mathayi (Mlk 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Amana mu kuluta kwakuna, Yesu wámona mutu mosi bakala tela Mathayi, wazakala hana homa hana kakala futisila phaku. Wumuzimbwadi: «Ndanda!» Yandu-yandu wátelama amana wámulanda.
10 Amana bwosu kakala ku mesa, muna nzu, kutala lawu dya bakalaki ka phaku yi basumuki bahika bisa zakala ha kimosi yi Yesu yi balonguki bandi.
11 Mu kumona bwabuna, Bafwadisi bázimbula kwena balonguki bandi: «Kikuma kya biki mulongi wenu kisi dya homa ha mosi yi bakalaki ka phaku yi basumuki?»
12 Kinga Yesu wáyuka, amana wuzimbudi: «Kabanaku benina bakola mu lutu bisi vwa mupfunu wa munganga, kaasi bambefu[d].
13 Amana mu kukwenda, longukenu disongidila dya: "Yisi tonda khenda kaasi mikhayilu loni." Mukuma yísilaku mu kutela batu ba masonga, kaasi basumuki.»

Yesu yi kuzila (Mlk 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Hanga balonguki ba Yowani babwesuki kwena yandi mu kumuhyula: «Kikuma kya biki ni betu yi Bafwadisi thwisi zila kosu tangwa kaasi balonguki ba ngeyi bisiku zila?»
15 Amana Yesu wuzimbudi kwena bawu: «Banduku ba kikwedi bafwani kukala mu khondu mu tangwa dina kenina kikwedi ha kimosi yi bawu mu mukinzi wa longu? Kaasi bilumbu byakwísa bina babákatula yandi kikwedi; hahana bazíla[e].

16 «Amana ka mutu ku wisi londa sengi dya muledi yi kitemba kya muledi wa pha, mukuma kitemba kya pha kyayáta sengi dya muledi amana hundu dyavúla hika.[f]
17 Amana bisiku longulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu; kondilo; bilungu byabúdika, amana vinu dityakani, amana bilungu bizangani. Kaasi vinu dya pha bisidya longulula muna bilungu bya

[b] **9:6 9:6** Yesu wabelula mutu. Kiphadi kina kyasongila phi ni Yesu kakala yi hamu dya kulolula masumu. [d] **9:12 9:12** Yesu kasadila mihowu myami «bakola», «bambefu» yi «munganga» mu phila ya kitembu. Batu bana benina bakola babati zonzila bafwadisi. Bawu bisi banza ni bena «bakola» amana beku yi mupfunu wa lusadisu lumosi lwa kitembu. Batu bana bena «bambefu» disongidila ni bakalaki ka phaku yi basumuki. Bawu bazayi ni bena yi mupfunu wa lusadisu lwa Yesu. «Munganga» kenina Yesu, yandi wufwani kusadisa basumuki mu kukituka batu ba masonga. [e] **9:15 9:15** Balonguki ba Yesu bazilaku kikuma yandi kakala ha kimosi yi bawu. Banduku bafwanaku kukala mu kiwayi ku longu mu tangwa dyosu dina kakala yakala kumosi yi bawu. Ku manima nana bayuka kyadi hahana nana bazíla, tangwa babakatula yandi yakala. Balonguki bafwana kukala mu kyadi yi kuzila mu tangwa dina, bambeni ba Yesu babakatula yandi. [f] **9:16 9:16** Mu kingana kyaki, Yesu káfwanikisa malongi mandi yi muledi wa pha wuna bakonda sukula kedi kwena mutu. Káfwanikisa mikuku mya Bayuta yi muledi wa khulu. Ka mutu ku wisi sadila kitemba kya pha mu kulondila sengi dya khulu. Phila mosi ni, batu bafwanaku kuyika malongi mandi ku mikuku mya bawu mya khulu.

pha, amana bya byodi byalundama bukheti.»[h]

Mukhetu wuna wasimba muledi wa Yesu yi mwana mukhetu wa pfumu wa Bayuta
(Mlk 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Buna kakala bazimbwala bwabuna, pfumu mosi wa nzu
ya kimvuka ya bayuta wátula;
wáfukama kuna thwala yandi mu
kuzimbula: «Mwana wama wa
mukhetu wufini buthwena bwabu,
kaasi awisa, thetika koku dyaku
hana thandu ya yandi, amana
kazínga.»
19 Amana buna katelama Yesu
wámulanda kumosi yi balonguki
bandi.
20 Amana mukhetu mosi, wakala
noka menga tukila mvula kumi yi
zodi; wisa bwesuka kuna manima
amana wasimba nzenzi ya muledi
wandi.
21 Mukuma kakala dizonzila:
«Yuka yisimba lwesi muledi wandi,
yibéluka.»
22 Amana Yesu wábaluka,
wámumona amana wázimbula:
«Kala yi kikesa, mwana wama
wa mukhetu! Lukwikilu lwaku
lukuhuludini.» Muna tangwa meni
dina mukhetu wuna wábeluka.
23 Amana buna kátula Yesu ku nzu
ya pfumu wa bayuta, wumoni basiki
ba mahongi yi mulumba-lumba wa
batu mu bidilu,
24 wuzimbudi: «Lubukenu,
mukuma mwana wa mukhetu
kafiku, kaasi wanimba kenina.»
Bawu bámuseya[i].
25 Amana tangwa bálubula ku
phenza mulumba-lumba wa batu,
buna kákota, wámusimba mwana
wa mukhetu kuna koku, amana
mwana wa mukhetu wátokama.
26 Amana khululuka yámwangana
ku mulambu wuna wosu.

Yesu wubeludi baphofu bodi

27 Amana bwosu kakala luta Yesu
kwakuna, baphofu bodi bámulanda
mu kukalunga mu ndinga ya ngolu:
«Tuyukila kyadi, Mwana wa Tavidi!»[k]
28 Amana tangwa kátula mu nzu,
baphofu bábwesuka bela-bela yi
yandi, amana Yesu wubahyudi:
«Lukwikidi ni fwani yisala bwabuna?»
Bawu, bamuvutwadini: «Bwabuna,
Pfumu.»
29 Hanga, Yesu wubasimbi
kuna mesu, wuzimbudi bwabu:
«Bwaluhangamina bwosu lwenina
lukwikilu lwenu.»
30 Amana mesu ma bawu
mátemuka. Yesu wabakebisa,
wubazimbwadi phi: «Kebenu! Ka
mutu ku kazayabwa!»
31 Kaasi, buna bálubuka,
bámuzonzila muna mulambu wuna
wosu.

Yesu wubeludi mutu mosi wakala muhunga

32 Amana bwosu bakala kwenda,
Yesu yi balonguki bandi, bámunatina
mutu mosi wakalaku zonza, wákala
yi kitembu kya mbi.
33 Amana buna kákukwasa
kitembu kya mbi, mutu wuna
wázonza. Amana milumba-lumba
mya batu bayituka, bakala zimbula:
«Khaku kedi, dyambu dya bwabu
dyasalama mu Kiseledi!»
34 Kaasi bafwadisi bakala zimbula:
«Mu khumbu ya pfumu wa bitembu
bya mbi, kisi kukwasila bitembu bya
mbi.»

Yesu wuyukidi batu kyadi

35 Amana Yesu kákala kwenda
kangala mbanza zoosu yi mahata;
kákala longa, kwena bawu, muna

[h] **9:17 9:17** Muna kingana meni yina, Yesu wafwanikisa malongi mandi yi vinu dya pha yi bilungu bya pha. Kafwanikisa mikuku mya Bayuta yi bilungu bya khulu. Ka mutu ku wisi longulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu. Phila mosi ni batu bafwanaku kuyika malongi mandi ku mikuku mya bawu mya khulu. [i] **9:24 9:24** Yesu kakala zaya ni mwana wa mukhetu wafwa kakala, kaasi yandi lwesi wazaya ni lufwa lwandi lwakalaku kimakulu. Kakala zaya ni, ka thama ku, kamuvutula mu luzingu. [k] **9:27 9:27** Nzambi kasila ni mutekulu mosi wa kyamvu Tavidi wakala Masiya (Yes: 9:6-7; 11:1-5; Yel 23:5). Bayuta bakala hingila ni mutu wuna babasila kisa, amana bakala mutela mu khumbu ya «Mwana wa Tavidi».

nzu za kimvuka za Bayuta, kákala samuna Musamu wa Bukheti wa Kipfumu kya mazilu yi kubelula maladi mosu yi bimbefu byosu.

36 Amana buna kámona milumba-lumba mya batu, kiwayi kyamukwata, mukuma bakala balembwa, bakonda kikesa, hanga mikoku mikondi kalema.

37 Hanga wuzimbudi kwena ba-longuki bandi: «Mbongu ya lawu yenina, kaasi basadi ba khunda ben-ina.

38 Disongidila lombenu kwena Mukwa mbongu kahitika basadi mu kukatula mbongu yandi[l].»

10

Bathumwa kumi yi bodi (Mlk 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Yesu wátela balonguki bandi kumi yi bodi, wábaheka hamu dya kukukwasa bitembu bya mbi yi kubelula maladi moosu yi bimbefu byosu.

2 Amana tala khumbu za bathumwa bana kumi yi bodi: Watheti Simoni, wuna bisi tela ni Phetelu, yi myaki wandi Andele; Zyaki yi myaki wandi Yowani, bana ba Zebeteya;

3 Fidiphu yi Batolomi; Tomasi yi Mathayi kalaki ka phaku; Zyaki mwana wa Alufwe yi Thati;

4 Simoni wuna wákala mu kibuka kya batu bana bakala wila diphanda yi Yutasi Sikadyoti, wuna wálambula Yesu.

Kituma kya bathumwa kumi yi bodi (Mlk 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Yesu wátuma ba kumi yi bodi mu kisalu, amana wábaheka milongi myami: "Lwendaku mu milambu mya baphani, amana lukotaku phi mu mbanza mosi ya bisi Samadiya,

6 kaasi ndenu ́lwenda kwena mikoku mina myátota mya kanda dya Kiseledi[a].

7 Amana muna nzila, longakenu mu kuzimbula: Kipfumu kya mazilu kibwesuki!"

8 Belulenu bambefu, futumunenu bamvumbi, semisenu bakwa bwasi, kukwasenu bitembu bya mbi. Lwátambula bya khatu, hanenu bya khatu.

9 Lunataku keti wolu, keti fwalanga, keti ndisu muna khola yenu;

10 keti waba kikuma kya mu nzila, keti bikutu byodi, keti tsabatu, keti koka. Mukuma musadi wulungi mu kutambula madya mandi.

11 Muna mbanza ́yosu holo hata dyosu dina lwakóta, hyulenu ndangu lwazaya yukani mutu wa bukheti weninamwa, amana nan-genu kuna nzu yandi tii yi kuna lwakwendila.

12 Amana mu kukota mu nzu, ha-nenu mboti kidimbu kya ngemba.

13 Amana yukani nzu yakala yafwana mu kutambula ngemba, ngemba yenu yayála mwamuna; kaasi yuka yeku yafwana, ngemba yenu yaluvutwakila.

14 Amana wuna wakonda luyamba, kayukiku phi ndinga zenu, mu kulubuka mu nzu yandi, keti mu mbanza yina, khukumunenu fusyangeni dya bitambi byenu[b].

---

l **9:38 9:38** Kufwanikisa kwaku kwa kingana kubati tusongila ni batu ba lawu bena bela-bela mu kukwikila mwena Yesu, kaasi heku batu ba lawu babanata mu Kipfumu kya Nzambi. Yesu kazimbula kwena balonguki bandi ni balombilaka ndangu Nzambi kahitika batu ba lawu bana bakwenda basadisa mu kukala yi kivuvu mwena yandi.

a **10:6 10:6** Bisi Samadiya babutuka ku ndambu mosi mu kimvuka kya Bayuta, ndambu yikwawu ya makanda ma kinzenza. Balandaku dingumba dimosi yi Bayuta. Bayuta bakala babongila hanga kibuka kimosi kya batu bana bakonda fwanana bawu amana bakala menga. Yesu wisa tuma ku nima balonguki mu bimvuka byosu bya batu (28:19), kaasi kakala zola ni balonguki bandi bayandikila mu kulonga kwena biwutu bya bawu Bayuta.

b **10:14 10:14** Bayuta buna bakala zola kusongila ni babwisiha homa, bakala yi kikalulu kya kukhukumuna fusyangeni.

15 Mu kyedika yiluzimbwadi: mu
kilumbu kya pfundusu, phasi za mu-
lambu wa Sotomu yi Ngomolud za
khunda zákala kuluta mbanza yina.

Minyanga myakwísa (Mlk 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 «Talenu! Meni yilutumini hanga
mikoku hana kati kya ebambwa-
ngongu. Disonga, kalenu bal-
wenga hanga banyoka, talala hanga
mayembi.
17 Amana dikengenu yi batu,
mukuma balúlambula ku kimvuka
kyambutaf amana balúzyatula
mafimbu muna nzu za kimvuka za
Bayuta za bawu.
18 Amana balúnatiki, kikuma
kya meni, ku thwala bapfumu
ba mbanza, yi kwena bakyamvu;
kyakála kimbangi kikuma kya bawu
yi kikuma kya baphani.
19 Kaasi tangwa balúlambula,
luyananaku keti kikuma kya
phila yina lwazónzila, keti mana
lwazímbula, kikuma mambu mana
lwazímbula Nzambi kalúhekama
muna tangwa meni dina,
20 mukuma kabenuku lwazónza,
kaasi Kitembu kya Tata wenu
kyazónza mwena benu.
21 Amana phangi kalámbula
phangi wandi ku lufwa, amana tata
kalámbula mwana wandi; bana
bakítuka bambeni ba bibuti bya
bawu amana babahondisa.
22 Amana balumenga kwena batu
boosu kikuma kya khumbu ya meni;
kaasi wuna wakwámina tii yi kuna
tsuka kahuluka.
23 Amana tangwa balúnyokuna
mu mbanza yayi, tinenu mu mbanza
yikwawu. Amana mu kyedika yiluz-
imbwadi, lwamánisaku kedi mu ku-
luta mu mbanza za Kiseledi ku
thwala kukwisa kwa Mwana wa
mutu.»
24 «Mulonguki kalutiku mulongi
wandi, keti musadi kalutiku pfumu
wandi.
25 Bulungi kwena mulonguki kaki-
tuka hanga mulongi wandi, amana
kwena musadi kukituka hanga
pfumu wandi. Yukani bamutela
mukwa nzu ni hBelezebula, amana
abweti bahanga kwena batu bena
mu nzu yandii!»

Wuna bafwani kubanga (Luk 12:2-7)

26 «Disonga, lubabangaku,
mukuma heku kima kyaswamana
kyakónda zayakana, ka kima ku kya
kitsweki kyakónda tunguluka.
27 Mana mbati luzimbwala mu
phipha, zimbulenumoku mu kati
kya kmwini; amana mana bisi
lufwetisa mu kutu, samunenuma
hana thandu za lmidilu.
28 Amana lubangaku bana bisi
honda lutu, kaasi balendaku
kuhonda moya; kaasi bangenu lwesi
wuna wufwani kutotisa yi moya yi
lutu ku bilungi.
29 Luzayibwoku ni banuni ba
khunda bodi bisi batekisa mu
fwalanga dimosi? Kinga ka mosi
ku wa bawu wisi bwa ha tsi konda
luzolu lwa Tata wenu.
30 Amana kwena benu, keti tsuki
za mutwa wenu zoosu za kutanga
zenina.

---

d **10:15 10:15** Sotomu yi Ngomolu zenina khumbu za mbanza zoodi. Nzambi wazangaza mbanza zina zawu zoodi yi batu bana bakalamwa zingila kikuma kya lawu dya masumu ma bawu (Kuy 19). e **10:16 10:16** Mbwa-ngongu kyenina kifwanisu kya dyambu dya kihonza, mukuma bambwa-ngongu bisi kwata mikoku amana badimya. Kulonga Musamu wa Bukheti wa Yesu fwani kwakala kihonza mbala za hika. f **10:17 10:17** Mth 5:22 h **10:25 10:25** "Belezebula yena khumbu yina bakala sadila Bayuta, mbala za hika, mu kuzonzila Satana konda kumuzitisa ata batumbudi khumbu yandi. i **10:25 10:25** Muna kingana kyaki, Yesu kena hanga «pfumu wa nzu» amana balonguki bena hanga «batu bena mu nzu yandi». Phila mosi yi buna bámutukwana Yesu, balonguki phi babátukwana lawu. k **10:27 10:27** Muma mwahika, Yesu kasadila muhowu wawu phipha kikuma kya «kingenga» amana muhowu wuna mwini kikuma kya «ha mesu ma thona». l **10:27 10:27** Muna tangwa dina, nzu za bayuta zakala yi midilu mya kitsendendi. Batu bakala zanza mbala za lawu hana thandu za midilu meni mina kikuma kya kuta mitangu.

31 Ihana ni lukalaku yi bweya: lwenina yi mupfunu kuluta banuni ba khunda ba lawu[m].

Kutambwasa ho kutuna Yesu
(Luk 12:8-9)

32 «Disonga, wosu mutu wuna wathámbwasa meni ku mesu ma batu, meni phi yimutambwasa ku thwala Tata wama wenina mu mazilu;
33 Kaasi yukani mutu kathuna ku thwala batu, meni phi yimútuna ku thwala Tata wama wuna wenina mu mazilu.»

Ka ngemba ku kaasi mbedi ya phoku
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 «Lubanzaku ni ngemba yisa nata ha tsi: yisaku nata ngemba, kaasi mbedi ya phoku.
35 Mukuma ngyengu yisa nata ha kati dya mwana mosi wa yakala yi tata wandi, ha kati dya mwana mosi wa mukhetu yi ngundi wandi, ha kati dya mukhetu mosi wa mwana yakala yi buko bwa mukhetu wandi.
36 Amana bambeni ba mutu bakála biwutu byandi.
37 Wuna wisi zola tata wandi holo ngundi wandi kuluta meni, yandi kafwaniku kala nduku wa meni, amana wuna wisi zola mwana wandi wa yakala holo mwana wandi wa mukhetu kuluta meni kafwaniku kala mulonguki wama.
38 Amana wuna kanatiku kitakani kyandi mu kundanda, keku mulonguki wa meni[n].
39 Wuna wasánda kuhulula luzingu lwandi, katotisalwa; kaasi wuna watótisa luzingu lwandi kikuma kya meni katámbulalwa hika.»

Ndandu
(Mlk 9:41)

40 Wuna walúyamba, wungyambini, amana wuna wungyambini, wuyambini phi wuna wáthuma.
41 Wuna wuyambi mbikudi mosi muna khumbu yandi ya kimbikudi katámbula ndandu ya mbikudi, amana wuna wuyambi mutu wa masonga mu khumbu yandi ya mutu wa masonga katambula ndandu yimosi ya mutu wa masonga.
42 Amana wuna wahána kunwa keti kopha dya mamba ma tsimina kwena mosi wa baleki baba mu khumbu yandi ya mulonguki, mu kyedika, yiluzimbwadi, katótisaku ndandu yandi.

11

Bambambala ba Yowani Mubotiki
(Luk 7:18-35)

1 Amana tangwa kámanisa Yesu mu kuhana milongi kwena balonguki bandi kumi yi bodi, wákatuka hana, wenda longa yi kusamuna mu mbanza za bawu.

2 Amana Yowani, muna boloku dyandi, wáyuka kuzonzila mihangu mya Kidisitu. Wátuma balonguki bandi
3 benda muhyula: «Ngeyi wenina wuna walunga kwisa, ho twahingila wahika?»[a]
4 Amana Yesu wábavutwala: «Alwenda samuna kwena Yowani mana lubati yuka yi mana lubati mona:
5 Baphofu babati mona, bakwa khonzu babati kangala, bakwa bwasi basemi, tuhuwa tubati yuka, bamvumbi bafutumuki, amana

---

m **10:31 10:31** Bwana bubati songila ni Nzambi katala mambu ma kanda dyandi. n **10:38 10:38** Mu tangwa dya Yesu, mutu wuna bazengila ni bamukhoka ha kitakani bakala mulundika mu kunata kitakani. Kanatakya tii yi hana bamukhokila. Disongidila, mambu mana kabati zola kuzimbula haha Yesu, mazonzi ni mutu wuna zodi kukala mulonguki wandi kafweti kala wayilama mu kunyokuka yi kufwa kikuma kya kulanda Yesu. a **11:3 11:3** Mu mbikutulu zina za bulunda bwa khulu, Bayuta bakala hingila ni Nzambi kahitika mutu mosi wa mbuta wuna fwani kabahululula. Mutu meni wuna bakala mutela «Kidisitu». Mihowu myami «wuna walunga kwisa» mibati zonzila Kidisitu.

Musamu wa Bukheti basamuniwa
kwena batsukamib.
6 Amana kyesi kwena wuna
yikonda kadila kisinza mwena
meni!»

7 Amana mu kukwenda kwa bawu,
Yesu wáyandika kuzonza kwena
milumba-lumba mya batu kikuma
kya Yowani: «Biki lwendi talaka mu
nganga? Muswangina wuna wubati
ningana ku muphephi?
8 Amana biki lwendi talaka?
Mutu wuna wuvwatiki miledi mya
khembu? Kaasi bana bisi vwata
miledi mya khembu, mu nganda za
bakyamvu benina.
9 Kaasi nati lwendi talaka?
Mbikudi mosi? Kyedika, yiluzimb-
wadibwa, kuluta phi mbikudi mosi.
10 Kikuma kya yandi, tala mana
másonama: "Tala, meni thumini, ku
thwala ya ngeyi, mbambala wama
ndangu kakuyidikila nzila ku thwala
ngeyid.
11 Abwabuna yiluzimbwadi: ha
kati dya bana bábutuka kwena
bakhetu, heku mutu watélama
kuluta Yowani Mubotiki. Ihana
ni wuna wenina wakhunda mu
Kipfumu kya mazilu kenina mbuta
kuluta Yowani.
12 Tukidila mu tangwa dya Yowani
Mubotiki tii yi kuna lelu dyadi,
bakwa kingolu-ngolu bisi nwanisa
Kipfumu kya mazilu amana bisi
sanda mu kubotulakya.
13 Mukuma bambikudi boosu yi
mitsiku bábikula tii yi kuna Yowani.
14 Amana yuka luzodi ku-
muyamba, yandi kenina Diya wuna
wálunga mu kukwisa.
15 Wuna wenina yi matu, kayuka!

16 «Amana yi banani pfwani
kufwanikisa mbandu yayi? Bafwanani
yi bana ba khunda benina bazakala
ku zandu, babati tamikina bakwawu
khunda
17 bazimbudi: "Tulusikidi ma-
hongi, amana lukiniku! Tuluyim-
bididi makana ma kudidila kaasi
lusiku khondu!"
18 Mukuma Yowani wísa, kakalaku
dya keti kunwa, amana bazimbudi:
"Kitembu kya mbi kenina kyawu!"
19 Mwana wa mutu wísa, yi
kudyaka yi kunwaka, amana bisi
zimbula: "Yandu madya-madya yi
kinwa-malafu, nduku wa bakalaki
ka phaku yi basumuki!" Kaasi nduka
zibati monika mu mihangu myandi.»

Mbanza zina babusa kukwikila (Luk 10:13-15)

20 Hanga wuyandiki kukaya bisi
mbanza zina zámona lawu dya
biphadi, mukuma bábalumunaku
mbundu za bawu!
21 «Khi kyadi kwena ngeyi, Ko-
lazini! Khi kyadi kwena ngeyi,
Betisayita! Mukuma wadi biphadi
bina byáhangama theti kwena benu,
byáhangamaka ku Tidi yi ku eSitoni,
tuka thama, wadi batu ba bawu,
bákala balumuna mbundu za bawu,
bávwata tsaki amana bádifuba mu
mbombif!
22 Kaasi yiluzimbwadibwa, mu
kilumbu kya pfundusu, phasi za Tidi
yi Sitoni za khunda zakála kuluta
benu.
23 Amana ngeyi Kaphedi-
nawuma, wadíthumba yi kuna
zilu? Wakúlumuka yi kuna
kalunga. Mukuma wadi ni biphadi
bina byáhangama kwena ngeyi

b **11:5 11:5** Mihangu mina bazonzidi mu khaphu ya 11:5 myena mihangu mina kahanga Yesu. Mihangu meni mina mifwanani yi mbikutulu zina za bulunda bwa khulu kikuma kya Kidisitu. Kidisitu kakala mutu wa mupfunu wa lawu wuna bakala hingila Bayuta kwena Nzambi kikuma kya kubahulula. Mihangu meni mina, myasongila ni Yesu wakala mutu meni wuna wa mupfunu wa lawu bakala hingila. d **11:10 11:10** Mihowu myami mibati tendula ni Yowani kayidika mbundu ya batu mu kukwisa kwa Kidisitu. e **11:21 11:21** Kolazini yi Betisayita zakala mbanza za Bayuta. Tidi yi Sitoni zakala mbanza za baphani. Yesu kakala songila ni baphani bakalaku yi phasi mu kubalumuna mbundu yi kukwikila mwena yandi kuluta Bayuta. f **11:21 11:21** Mutsiku wa batu bana muna tangwa meni dina wakala kudifidinga miledi mya mbi yi kudifuka mu mbombi. Bwana bwakala songila ni bayambudi masumu ma bawu.

byáhangamina ku Sotomu, wadi káakala zinga yi lelu dyadi.
24 Kaasi, yiluzimbwadibwa, mu kilumbu kya pfundusu, phasi za khunda zakála kikuma kya tsi ya Sotomu kuluta ngeyi.»

Alwisa kwena meni ndangu lwalembwa (Luk 10:21-22)

25 Muna tangwa meni dina, Yesu wábonga ndinga, wázimbula: «Yikukumisi, Tata, Pfumu wa zilu yi tsi, kikuma wásweka mambu mama kwena batu badimuka yi batu ba ngangu, amana wusongidima kwena bana bakhunda.
26 Abwabuna, Tata, watya mu weti dyaku.

27 «Byosu Tata wama wáphekabya. Amana ka mutu ku wuzayi nani kenina Mwana ho ka tata ku, ka mutu ku phi wuzayi nati kenina Tata ho ka Mwana ku yi kwena mutu wuna kazodi Mwana mu kumusongila[h].

28 «Alwisenu kwena meni benu boosu lwenina balembwa yi zitu, meni, yilúlembwasa.
29 Zangulenu muteti wuna mbati luheka amana longukenu kwena meni, mukuma meni yenina yi mbundu ya lembama yi yadikulumuna, lwalémbwa[i].
30 Mukuma muteti wama weku phasi mu kunata, amana zitu dyama dyenina hengi-hengi.»

12

Yesu yi kilumbu kya sabata (Mlk 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Muna tangwa meni dina, Yesu kakala luta muna bilanga bya ngenza zimosi zenina hanga losu, kyáakala kilumbu kya [a]sabata. Balonguki bandi báyuka nzala, báyandika kuhela misambu yi kudyaka ngenza zandi.
2 Amana Bafwadisi, mu kumona bwabuna, bamuzimbwadini: «Balonguki baku babati hanga mambu mana mafwaniku kuhanga mu kilumbu kya sabata[b]!»
3 Kaasi yandi wubazimbwadini: «Benu lwátangaku mambu kahanga Tavidi, tangwa káyuka nzala, yandi yi batu bana bákala yi yandi?
4 Bwosu káakota mu kikumbu kya Nzambi, badya mapha bahana mikhayilu, mbatanana bizila bizonzi ni ka yandi ku keti kwena batu bana bákala yi yandi, báfwana kudyama kaasi banganga-Nzambi lwesi[d].
5 Holo, lwátangaku kedi mu mitsiku ni mu bilumbu bya sabata, banganga Nzambi bana bisi sala kisalu mu nzu ya Nzambi, bisi kulula kizila kya sabata kaasi ka mutu ku wisi bafundisa?
6 Kinga, yiluzimbwadibwa, dyadi dyena haha kuluta nzu ya Nzambi.
7 Wadi lwazaya biki thendula yayi: "Nzodi khenda kuluta mikhayilu,

h **11:27 11:27** Yesu kikuma kya yandi meni kakala zonzila tangwa kazonzila «Mwana». i **11:29 11:29** Mu kuzonza: Zangula muteti wama. Muteti wenina kidimbu kya luzitu kwena mukwa kima mosi yi kisalu kikuma kya yandi. a **12:1 12:1** (Ngenza zina bisiza tela bule). Muhowu wawu Sabata yenina khumbu ya kilumbu kya tsambwadi yi kya tsuka muna phosa ya Bayuta. Kilumbu kya Sabata kyenina kilumbu kya mupfunu wa lawu kya phosa kina bakala lembwa Bayuta yi kufukamina Nzambi. b **12:2 12:2** Nzambi wahana muswa kwena batu mu kuhela yi kudya koku dya ngenza muna bilanga bya batu bahika (Klg 23:25). Kaasi bafwadisi bazimbula ni kuhela kuna kwa ngenza kwakala kisalu amana bwáfwanaku kusalama mu kilumbu kya Sabata. d **12:4 12:4** Yesu wavutula mvutu ku dyambu dina bamufundila bafwadisi, hanga fwanikisi yi mambu matadidi kyamvu Tavidi. (1Sa 21:1-6). Tavidi yi batu bandi bakala yi nzala mu kutina kyamvu Sawulu. Hanga kuna kikumbu, Tavidi walomba madya kwena banganga Nzambi. Kima kyakala hana lwesi mapha mana ma kusakumuna. Banganga Nzambi lwesi bafwana kudya mapha mana. Kaasi, nganga Nzambi wayuka kyadi amana wámuheka Tavidi mapha mana yi batu bandi. Nzambi kayukaku khabu kikuma kya nganga Nzambi wuna holo Tavidi. Bwosu batendudibwa mu 12:7 kisina kya mitsiku kukala yi kyadi kwena baphutu yi kubasadisa tangwa benina yi mupfunu wa lusadisu.

lwakalaku bazengila mukanu batu
bana bakonda zaya kima.
8 Mukuma Mwana wa mutu yandi
wenina pfumu wa kilumbu kya
sabata.»

Mutu yi koku dyayumuka (Mlk 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Bwosu kaluta, homa meni,
wenda kota mu nzu ya kimvuka ya
Bayuta ya bawu.
10 Amana tala mutu mosi wakala
yi koku dyayumuka. Bafwadisi ba-
muhyudi, mu kuzimbula: «Mitsiku
myetu mihani muswa wa kubelula
mu kilumbu kya sabata?» Ndangu
bamufunda.
11 Amana yandi wubavutwadi:
«Khi mutu ha kati dya benu, yuka ni
kenina yi mukoku wandi mosi lwesi,
amana kabwa mu kati dya dibulu
dimosi mu kilumbu kya sabata,
wakonda mulubula?
12 Kinga mutu kenina yi mupfunu
wa lawu kuluta mukoku! Aketi mit-
siku myetu mihani nzila mu kusala
mboti mu kilumbu kya sabata.»
13 Hanga wuzimbudi kwena mutu:
«Yuna koku dyaku.» Wuyunidya
amana divutukisi dya mboti hanga
dina dikwawu.
14 Amana Bafwadisi balubuka,
bamukasila fwongu mu phila ya
kumuhondisila.

Musadi wa Nzambi kasola

15 Amana buna kabakulabwa Yesu,
wakatuka homa meni hana. Amana
batu balawu bamulanda; wababuka
boosu;
16 amana yandi wabakandisa ni
bamenikaku kwena batu keti nati
kenina yandi.
17 Bwasalama bwabuna ndangu
yalungila ndinga yina kazonza
mbikudi Yesaya:
18 «Tala musadi wa meni wuna
yisola,
wuna yisi tonda, mwena yandi yisi
monina tsambu yama.
Mwena yandi yisya Kitembu kyama,
amana yandi wakwisa samuna ma-
songa kwena makanda ma
batu.
19 Yandi kayumanikiku, kathutaku
ndinga,
amana ka mutu ku wamuyuka
ndinga yandi mu mabala-bala
ma mbuta.
20 Katolulaku muswangina wafu-
tama kedi,
amana kazimaku musinga wa
mwinda wuna wisi lubula[e]
mwisi.
Yi kuna kakwisa nungisina ma-
songa.
21 Amana makanda ma baphani
masya kivuvu kya bawu mu
khumbu yandi.»

Yesu kisi yukana yi bitembu bya mbi? (Mlk 3:22-30; Luk 11:14-23)

22 Hanga bamunatini mutu
mosi wakala yi kitembu kya mbi
kyamuhonda kiphofu yi kamama,
amana wamubuka mu phila ni
mukwa kamama wayandika ku-
zonza yi kumona[f].
23 Amana milumba-lumba mya
batu boosu bayituka, bekazimbula:
«Ka yandi ku wuna Mwana wa Ta-
vidi?»
24 Amana tangwa bayukabwa,
bafwadisi bazimbula: «Kisi kukwasa
bitembu bya mbi mu ngolu za
Belezebula, pfumu wa bitembu bya
mbi.»
25 Bwosu kazaya mabanza ma
bawu; wubazimbwadi: «Kipfumu
kyosu kina kyadikabisa kyawu meni,
kyazíluka, amana mbanza yosu
keti nzu yadikabisa yawu meni
yatelamaku.
26 Yuka ni Satana kakukwasaka Sa-
tana, wadikabisa kenina yandi meni;
amana abwetisi kipfumu kyandi
kyazyamina?
27 Amana yukani, meni, yisi kuk-
wasa bitembu bya mbi mu hamu dya

[e] **12:20 12:20** Yenina nzonzidi mu kifwani kya kuzimbula ni musadi wa Nzambi kakala yi tsambu ya bakwawu. Kasadisa bawayi yi bana bakatudi kikesa.
[f] **12:22 12:22** Yesu wabelula mutu mu kumulubula ndangu kitembu kyambi kimukwataku hika.

[h]Belezebula, bana benu, mu hamu
dya nati bisi kukwasibya? Disonga
bakála bawu meni, bazusi benu!
28 Kaasi yukani mu Kitembu kya
Nzambi yisi kukwasila bitembu bya
mbi, kisongidila ni Kipfumu kya
Nzambi kyisa kedi yi kuna kwena
benu.
29 «Holo abweti mutu kalenda
kota mu nzu ya yakala phandi
ndangu kamuyiba bima byandi,
konda kusanda theti ni kamukasa,
mu misinga, yakala phandi meni
wuna? Amana kunima kalunga
tambula byosu mu nzu yandi[i].
30 Wuna weku yi meni, yandi mu-
tendi wama; amana wuna kisiku
khoka yi meni, kisi mwanga.
31 Yi hakana ni, yiluzimbwadibwa:
disumu dyosu yi ngusi zoosu
balólulabya kaasi disumu dya
kulewula Kitembu, dyalólukaku.
32 Amana wuna walewula Mwana
wa mutu bamulolula; kaasi wuna
walewula Kitembu kyatoma yandi
kalólukaku keti mu tsi yayi, keti mu
tangwa dina dyakwísa.»

Miti yi bibundu byandi (Luk 6:43-45)

33 «Holo yukani miti wa bukheti
wenina, kibundu kyandi phi kya
bukheti; yuka ni miti wa mbi wen-
ina, kibundu kyandi phi kya mbi
kyenina; mukuma miti, bisiwa zay-
ila ku kibundu kyandi.
34 Mbandu ya masawa! Ab-
weti lufwani kuzonza bima bya
mboti, bwosu lwenina batu bambi?
Mukuma mu kulutuka kwa mambu
ku mbundu wisi zonzila munwa.
35 Mutu wa mboti kisi hola mambu
ma mboti mu kimvwama kya
bukheti kina kyenina muna fuka
dya mbundu yandi; mutu wa mbi,
kisi hola mambu ma mbi muna
kimvwama kya mbi kina kyenina
muna fuka dya mbundu yandi.
36 Amana yiluzimbwadibwa:
mu kilumbu kya pfundusu, batu
bámenika kikuma kya ndinga zoosu
zakonda mupfunu bakala zonza.
37 Mukuma muna ndinga zaku
bakúnungisina, amana muna
ndinga zaku bakúbedisila.»

Kulomba kwa kidimbu (Mlk 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Hanga ndambu ya balongi ba
mitsiku yi bafwadisi bazimbudi:
«Mulongi, tuzodi kumona kiphadi
kimosi kyatuka kwena ngeyi.»
39 Hanga yandi wubavutwadi:
«Mbandu yayi ya mbi amana beku
basiphi kwena Nzambi! Yibati sosa
kiphadi; batámbulaku kiphadi kya
hika, kaka kyakina kya mbikudi
Yonasi.
40 Mukuma bwosu kánanga Yonasi
bilumbu bitatu yi phipha tatu mu
kundu dya tsema wa mbuta, phila
mosi Mwana wa mutu kanánga
bilumbu bitatu yi phipha tatu mu tsi
ya mafu.
41 Muna kilumbu kya pfun-
dusu, bisi Ninive bátelama ha
kimosi yi batu ba mbandu yayi,
amana babábedisa, kikuma bawu
bábalumuna mbundu mu malongi
ma Yonasi. Kinga dyadi dyenina
haha diluti Yonasi!
42 Pfumu wa mukhetu wa banda
katélama, muna kilumbu kya pfun-
dusu, ha kimosi yi batu ba mbandu
yayi, amana kababedisa, kikuma
yandi, mu binzunga bya kyana
bya tsi kátuka kikuma kya kuyuka
mudimu wa Solumoni. Kinga dyadi
dyenina haha, diluti Solumoni!»

Kuvutuka kwa kitembu kya mbi (Luk 11:24-26)

43 «Tangwa kisi lubuka kitembu
kya mbi mu kati dya mutu, kisi luta

[h] **12:27 12:27** Yesu kakukwasaku bitembu bya mbi mu hamu dya Satana. Yesu káhyula kyufu kyaki «yuka ni» kikuma kya kusongila ni dibanza dya bafwadisi mbi dyakala.
[i] **12:29 12:29** Muna kingana kina, Satana kenina yakala phandi. Nzu ya yakala phandi kyenina kipfumu kya Satana. Bimvwama bya yakala phandi byena bima bina kisi kengidila Satana. Yesu kenina wuna wisi kota mu kipfumu kya Satana amana wukatudi holo wukutumuni batu bana kisi kengidila.

mu kati dya tseki, kyasánda homa ha kulembwila, amana kimonihoku.
44 Hanga kizimbudini: "Yikwenda vutuka, muna nzu [k]yama, muna yilubuka." Amana ha kyatúla, kiwani nzu yakonda kima, yakukombula bukheti yi yakunenga.
45 Hanga kyendi amana kitambudi bitembu bikwawu tsambwadi bya mbi kuluta kyawu. Amana bikoti mwamuna, bisikidini. Amana khadidi ya mutu wuna yekina hika ya mbi lawu, kuluta yina ya theti. Phila mosi bwakála kikuma kya mbandu yayi ya mbi.»

Ngudi yi baphangi ba Yesu (Mlk 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Bwosu kakala zonza hika kwena milumba-lumba mya batu, ngudi wandi yi baphangi bandi bákala kuna nzila amana bekasanda phila ya kumuzonzisa.
47 [Mutu mosi wumuzimbwadi: «Ngudi waku yi baphangi baku ku nzila benina, amana babati sanda phila ya kukuzonzisa.»]
48 Kaasi Yesu wávutula bwabu: «Nati wenina ngudi wama? Banani benina baphangi bama?»
49 Hanga lambudi koku kwena balonguki bandi amana wuzimbudi: «Tala yandu ngudi wama yi baphangi bama.
50 Mukuma wosu wuna wisi hanga luzolu lwa Tata wama wuna wenina mu mazilu, yandi kenina phangi wama wa yakala yi phangi wama wa mukhetu yi ngudi wama.»

13

Bingana kya kipfumu kya mazilu (Mlk 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Muna kilumbu meni kina, Yesu walubuka mu nzu[a] amana wenda zakala ku kabeta ka yanga.
2 Amana milumba-lumba mya batu myenda khokana bela-bela yi yandi, hanga yandi wazanza muna mudimba, wazakala mwamuna. Amana mulumba-lumba wa batu batelama kuna kabeta ka mamba.

Kingana kya mukuni

3 Amana wábazimbwala mambu ma lawu mu bingana; wubazimbwadini: «Mukuni mosi wálubuka mu kukwenda kuna[b].
4 Buna kakala mwanga kheni, ndambu yahika yenda bwila mu nzila; banuni bisiya dya.
5 Amana ya hika yenda bwila muma mwa matadi, muna mwakonda kala mafu ma lawu. Hanga yibufudi tswalu, kikuma mafu mákalaku lawu;
6 kaasi ha kisa bala tangwa, yáyokama amana yáyumuka mukuma yákalaku yi misodi.
7 Amana yahika yenda bwila mu kati dya tsaku. Tsaku záleya amana zákakidisaya.
8 Kaasi mbutu yikwawu yibwi mu mafu ma bukheti, yibuti phi bibundu yimosi khama yikwawu makumasambanu, yikwawu hika makumatatu.[d]
9 Wuna wenina yi matu ma kuyukila, kayuka!»

Kikuma kya biki Yesu kakala zonzila mu bingana (Mlk 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Balonguki babwesuka, hanga [e]bamuhyudini: «Kikuma kya biki wisi bazonzila mu bingana?»
11 Amana yandi wubavutwadi bwabu: «Mukuma yuka lwátambula,

---

k **12:44 12:44** Kitembu kya mbi tangwa kyisi zonzila «nzu yandi», disongidila ni mu kati dya mutu wuna kakala.
a **13:1 13:1** Mlk 2:1
b **13:3 13:3** Kikalulu kya bayuta kyakala kya kumwanga ngenza muna mafu mana kabundula mukuni. Muna phila meni yina, mukuni wa kilanga kafwana kukuna yi tswalu kyati kya mbuta, ata bweti mbongu yibwini muma mwa phasi.
d **13:8 13:8** Mbutu zina bakatula zoosu zakala za bukheti kuluta. Kitesu kya ndambu yina bakala hela batu ku kinzunga kya Ngadidi yi Yuteya muna tangwa meni dina, kyakala kya ngenza kumi muna kosu ngenza yina bakuna.
e **13:10 13:10** Balonguki bisa kwena yandi mu kitsweki ku nima kukwenda kwa mulumba-lumba wa batu (Mlk 4:10).

benu, mazaya ma bitsweki bya Kipfumu kya mazilu; bawu bátambulamoku.
12 Mukuma bisi yika kwena mutu
wuna wenina kedi yi bima ndangu
kakala byawu lawu; kaasi kwena
wuna wukondi kima bamutambula
keti kina kena kyawu.
13 Ihana mbati bazonzila mu bin-
gana, kikuma mu kumona, bisiku
mona, amana mu kuyuka, bisiku
yuka, bisiku bakula.
14 Amana yilungidi, kikuma kya
bawu, mbikutulu ya Yesaya yina kaz-
imbula:
«Lwayuka kwenu mboti-mboti, kaasi
lwabakisaku;
amana lwatala kwenu mboti-mboti
kaasi lwalendaku mona.
15 Mukuma mbundu ya batu bana
yizitami;
bakituki bizika matu amana bazibiki
mesu,
ndangu bamona nana mu mesu ma
bawu, bayuka nana mu matu
ma bawu,
babakisa nana yi mbundu ya bawu,
wadi bamvutwakila, yikhana ba-
belula.»
16 «Kaasi kyesi kwena benu,
kikuma: mesu menu misi mona,
matu menu phi misi yuka!
17 Mu kyedika yiluzimbwadi:
mukuma lawu dya bambikudi
yi batu ba masonga bátonda
kumona mana lubati mona,
amana bámonamoku; bátonda
kuyuka mana lubati yuka kaasi
báyukamoku.»

Yesu wubangumuni kingana kya mukuni (Mlk 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 «Yukenu si thendula ya kingana
kya mukuni.
19 Wosu wuna wayuka ndinga ya
Kipfumu kya Nzambi kaasi kabak-
isiyoku, mbeni wisi, amana wub-
wotudiya yina bakuni mu mbundu
yandi: yandi kenina hanga yina
bamwanga mu kati dya nzila.
20 Amana yina bamwanga muma
mwa matadi, yi wuna wayuka
Ndinga amana wutambwasiya yi
kyesi,
21 kaasi keku yi misodi mwena
yandi meni, kisi zyama lwesi mu
tangwa dimosi; amana yukani ki-
wayi holo munyanga wisa kikuma
kya Ndinga ya Nzambi, kyekina
kisinza kikuma kya yandi.
22 Amana yina bamwanga mu kati
kya tsaku, yi wuna wuyuki Ndinga,
kaasi kiwayi kya tsi yi luvunu lwa
kimvwama bifitikisiya Ndinga, kaasi
konda kubuta keti kibúndu.
23 Amana yina bámwanga mu
mafu ma bukheti, yi wuna wisi
wuka Ndinga amana wubakisiya;
kisi hana kheni, yisi butuka homa
khama, homa makumasambanu, ha
kwawu yika makumatatu.»

Kingana kya mbodi

24 Wubatidi hika kingana kik-
wawu mu kuzimbula: «Kipfumu kya
mazilu kifwanakani yi mutu mosi
wamwanga mbutu ya bukheti ya
ngenza bisi tela bule muna kilanga
kyandi.
25 Kaasi mu tangwa dina bakala
nimba batu, mbeni wisa, wumwangi
ngenza za mbodi hana kati dya bule,
amana wenda kwandi.
26 Amana tangwa wamena
mwangu wa bule, wubuti phi
ngenza, hanga mbodi yawu phi
yilubuki.
27 Amana buna bábwesuka basadi
ba mukwa nzu, bámuzimbwala:
"Pfumu, ngeyi wámwangaku mbutu
ya bukheti mu kilanga kyaku?
Amana ku biki yituki hika mbodi?
28 Yandi wubavutwadi: "Mbeni
mosi yana wuhangi bwabuna."
Amana basadi bandi bamuzimbwa-
dini: "Wuzodi ni thwendaya vusa?"
29 Amana yandi wubazimbwadi:
"Loni, mu kuvusa kwa mbodi, hanga
lwavusa nana phi bule.
30 Yambulenu byakola ha kimosi
tii yi kuna kuledika; amana mu
tangwa dya kuledika, yizímbula
kwena basadi: Vusenu theti mbodi;
amana kasenuya mu mikuta kikuma

kya kuyokaya; kunima, lumbikenu bule muna khila yama."»

Kingana kya kheni ya tidi (Mlk 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Wubatidi hika kingana kik-
wawu mu kubazimbwala: «Kipfumu
kya mazilu kifwanani yi ngenza ya
tidi kabonga [f]mutu mosi amana
wukuniya muna kilanga kyandi.
32 Yi mbutu yiluti kukeya, mu
ngenza zoosu; kaasi tangwa yisi
kola, yikituki miti wa mbuta ku-
luta mikhengedi mina myakala mu
kilanga amana banuni ku zilu bisi
tunga mazamba ma bawu muna mi-
handi myandi.»[h]

Kingana kya muvimbu wa mapha (Luk 1:20-21)

33 Yandi wubatidi hika kingana
kimosi: «Kipfumu kya mazilu
kifwanani yi muvimbu kabonga,
mukhetu mosi, amana wukotisi
muna ndambu ya lawu ya pfuba
tii yi kuna kyathutumuka kithoba
kyosu.»[i]

Kikuma kya biki Yesu kakala zonzila mu bingana (Mlk 4:33-34)

34 Byosu bina, Yesu kakala zonzila
kwena milumba-lumba mya batu
mu bingana; kakalaku bazimbwala
kima konda ni kata kingana.
35 Ndangu malungila mana
básamuna mu nzila ya mbikudi:
«Yitambula ndinga ndangu yizonzila
mu bingana;
yisamuna, mu munwa wama,
mambu mana maswamana
tuka ku luyandiku lwa tsi.»

Yesu wubangumuni kingana kya mbodi

36 Hanga wasisa milumba-lumba
mya batu amana wavutuka ku nzu.
Balonguki bandi babwesuka, mu
kumuzimbwala: «Tubangwamina
kingana kya mbodi mu kilanga.»
37 Amana yandi wubavutwadi:
«Wuna wisi kuna mbutu ya bukheti,
kenina Mwana wa mutu;
38 Amana kilanga, kyenina tsi;
mbongu ya bukheti yenina bana ba
Kipfumu kya mazilu; mbodi yenina
bana ba mbeni;
39 amana mbeni wuna wakunaya
kenina kiphidi-mutu; kuledika,
kwenina tsuka ya tsi; bakwa
kuledika benina banzyo.
40 Disongidila, phila mosi yi buna
bisi vusa mbodi ndangu balosaya ku
mbawu, yi bwabuna phi bwakala
mu tsuka ya tsi.
41 Mwana wa mutu katuma
banzyo bandi, bana bakwisa vusa
mu Kipfumu kyandi boosu bana bisi
bwisisa bakwawu mu masumu yi
bana bisi hanga mbi,
42 amana babatimbula ha ziku dya
mbawu; amana kwakala bidilu yi
khwekisa za menu.
43 Hanga batu basungama balema
hanga tangwa mu Kipfumu kya Tata
wa bawu. Wuna wenina yi matu
kayuka!»

Kingana kya kimvwama kya kusweka

44 «Kipfumu kya mazilu kifwakani
yi kimvwama kya kusweka muna ki-
langa kimosi. Mutu wuna wusengu-
munikya kahanga wuswekikya hika.

---

[f] **13:31 13:31** Kikuma kya Bayuta, ngenza ya tidi yakala kidimbu kya kima kimosi kya khunda. Kaasi ngenza ya tidi yina bakuna mu tsi ya Bayuta yakituka miti mosi wa mbuta wuna wafwana kuleya kitesu kya moku matatu. [h] **13:32 13:32** Mu bulunda bwa khulu, Nzambi wafwanikisa bipfumu bya mbuta bya lawu yi miti mya mbuta muna bakala kwisa tungila banuni mazamba. Tangwa kazonzila Yesu Kipfumu kya Nzambi hanga miti wa mbuta banuni yi kuzembilaka muna mihandi myandi, Bayuta babakula tswatsu ni phila mosi phi Kipfumu kya Nzambi kyisi kitukila kya mbuta.

[i] **13:33 13:33** Koma ka muvimbu kafwani kumwangana muna kati dya pfuba za lawu. Phila mosi, Kipfumu kya Nzambi kyayandika kya khunda yi ndambu ya balonguki lwesi amana kivudi. Kibati kwenda mwangana mu tsi yosu amana yitambudikya. [k] **13:44 13:44** Kingana kyaki kibati songila ni kima kiluti mupfunu mu luzingu lwa mutu kyenina kukala mu Kipfumu kya Nzambi. Kingana kizimbudiku ni mutu wulungi kasumba nzila yandi mu Kipfumu kya Nzambi.

Muna kyesi kyandi, kakwenda tekisa kyosu kina kenina kyawu mu kusumba kilanga kinak.
45 «Kipfumu kya mazilu kifwanani hika yi muteki mosi wakala sosa misanga mya kitoku.
46 Amana buna kamona musanga wumosi wa thalu ya lawu, wenda tekisa kyosu kina kakala kyawu amana wasumbawa.»

Kingana kya wanda dya batsema

47 «Kipfumu kya mazilu kifwanani hika yi wanda dina batimbudi mu yanga amana dyakhoka batsema ba phila zoosu.
48 Tangwa dibasi, balubididya ku tseki, amana bazakadi, bahungudi batsema bana ba bukheti mu kitunga, amana balosi bina byenina bya mbi.
49 Phila mosi bwakala phi ku tsuka ya tsi: banzyo bakwenda yekula batu ba mbi yi batu ba masonga;
50 amana babalosa ku ziku dya mbawu; kwakuna kwakala bidilu yi khwekisa za menu.»

Bimvwama bya khulu yi bina bya pha

51 «Lubakisiki mambu mana mosu?» Bamuvutwadini: «Eeh»
52 Amana yandi wubazimbwadi: «Ihana ni mulongi wa mitsiku wosu wukituki mulonguki wa Kipfumu kya mazilu, yandi wufwanani yi mukwa nzu mosi wisi lubula muna fuka dyandi bima bya pha yi bima bya khulu.»l

Bisi Nazaleti babusi kukumbwala mwena Yesu
(Mlk 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Amana tangwa kamanisa, Yesu, bingana bina, wákatuka kuna,
54 amana buna kísa ku mbanza yandi yina kakodila, wuyandiki kulonga muna nzu za kimvuka za Bayuta za bawu; báyituka lawu, batu bákala dihyula: «Ku biki zibati mutuka nduka zazi yi biphadi?
55 Ka yandi ku mwana wa musadi wa mabaya? Ngudi wandi ka wuna ku bisi tela Madiya, amana Zyaki, Yozefu, Simoni yi Yuta kabawuku baphangi bandi.
56 Amana baphangi bandi ba bakhetu benahoku boosu ha kati dya betu? Amana ku biki si misi mutuka mana mosu?»
57 Amana bwabuna bwakala bakandikisa mu kukumbwala mwena yandi. Yesu wubazimbwadi: «Mbikudi bisiku mukanda lukumu, kaasi kisiku lumina mu tsi yandi yi mu kikanda kyandi.»
58 Amana kasalakwoku biphadi bya lawu, kikuma kya kukonda kwa lukwikilu lwa bawu.

14

Lufwa lwa Yowani Mubotiki
(Mlk 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Muna tangwa meni dina, wáyuka aEloti, wuna wákala mosi wa bakyamvu baya, kuzonzila Yesu;
2 amana wázimbula kwena basadi bandi: «Yandu-yandu kenina Yowani Mubotiki: yandi wufutumuki ku bafwa! Amana kikuma kya bwabuna kenina yi hamu dya kusadila biphadi.»
3 Mukuma Eloti wámukwatisa Yowani, wamukasisa mu miyololu amana wámukotisa mu boloku, kikuma kya Elodyadi mukhetu wa Fidiphu phangi wandi.
4 Kikuma Yowani kakala muzimbwala: «Weku yi muswa wa kumubonga hanga mukhetu waku.»b
5 Amana bwosu kázola kumuhondisa, wayuka bweya bwa mulumba-lumba wa batu, mukuma bakala mumona Yowani hanga mbikudi.

---

l **13:52 13:52** Mu phila ya kingana, muhowu wawu "pha" wubati songila malongi ma Yesu. Muhowu wuna "khulu" wubati songila malongi ma Bulunda bwa Khulu. Mya myodi mya bukheti myenina.

a **14:1 14:1** Bwabu bubati songila Eloti Atiphasi, mosi wa bana ba kyamvu wa mbuta (2:1). b **14:4 14:4** Longu meni luna lwakalaku mu ndonga ku thwala mitsiku mya Bayuta (Lev 20:21), mukuma Eloti wakwela Elodyadi kinga phangi wandi Fidiphu hana mu luzingu kakala.

6 Kinga, kuna mukinzi wa lubutuku lwa Eloti, mwana wa mukhetu
wa Elodyadi wákina hana kati dya
batu amana wámusephidisa lawu
Eloti;
7 Hanga mu kudya ndefi,
wábonga lukanu lwa kumuheka
kina kámulomba.
8 Amana mwana wa mukhetu
bámukoma kwena ngudi wandi, wu-
muzimbudi: «Pheka hakaka, mutwa
wa Yowani Mubotiki, ha dilonga!»d
9 Amana kyamvu mu kiwayi,
kikuma kya ndefi yina kadya ku
thwala ya babana kátedisa, wáhana
muswa bamuhekạwa.
10 Amana watuma kubukuna
mutwa wa Yowạni muna boloku.
11 Amana banata mutwa wandi
hana dilonga, bahanawa kwena
mwana wa mukhetu, amana yandi
wánatawa kwena ngudi wandi.
12 Amana balonguki bandi bisa
bonga mvumbi yandi, bámuzika;
buna bisa, básamunabwa kwena
Yesu.

Yesu wudisi mafunda matanu ma batu
(Mlk 6:30-44; Luk 9:10-17; Ywn 6:1-14)

13 Buna káyuka musamu wuna,
Yesu wákatuka hana, wábonga
mudimba wumosi ndangu kendila
mu nganga ku phungamu; amana
buna báyuka milumba-lumba mya
batu, bámulanda mu malu, tuka ku
mbanza.
14 Amana bụna kálubuka mu
mudimba, wamona mulumba-
lumba mosi wa batu, wáyuka kyadi
kikuma kya bawu amana wábuka
bambefu ba bạwu.
15 Buna mabwa masikidika, ba-
longuki bábwesuka kwena yandi,
bazimbudini: «Homa thwenina
ha tseki, tangwa phi diluti. Sula
milumba-lumba mya batu, ndangu
benda mu mahata, badisumbila
bima bya kudya.»
16 Kaasi Yesu wubazimbwadi:
«Beku yi mupfunu wa kukwenda;
bahekenu benu-benu bima bya
kudya.»
17 Kaasi bamuzimbwadini:
«Thwenina lwesi haha yi mapha
matanu yi batsema bodi!»
18 Amana yandi wuzimbudi:
«Ndatinenubya kwaku.»
19 Amana wuhani muswa kwena
milumba-lumba mya batu bazakala
muna mwangu, buna kátambula
mapha mana matanu yi bat-
sema bodi, wusekudi mesu ku
zilu, wuvutudi matondu kwena
Nzambi, wubukuni mapha amana
wuhanibya kwena balonguki; bawu
bákabisibya kwena milumba-lumba
mya batu.
20 Boosu bádya amana báyukuta.
Bánata bitunga kumi yi byodi bya
kabasi yi bitini bina byálutukae.
21 Batu bana badya, bákala kitesu
kya mafunda matanu ma bayakala,
konda kutanga bakhetu yi bana.

Yesu wukangadi ha thandu ya yanga
(Mlk 6:45-52; Ywn 6:15-21)

22 Amana buna bámanisa batu,
wásenda kwena balonguki mu
kukota mu masuwa, bámutekila
kuna sambwa dina dikwawu,
kithama kina kasudila yandi meni
milumba-lumba mya batu.
23 Kunima dya kusula milumba-
lumba mya batu, wátombuka
ku mongu kikuma kya kulom-
bila ku phungamu; amana ha
kwáyila kuma, yandi buhika kákala
kwakuna.
24 Amana masuwa mekina kedi
kyana kya lawu yi mafu, makaka
makala dibunda kuna masuwa
mukuma pfunzi yakala tadisa kuna
bakala kwisila bawu.
25 Amana muna khoku wa theti,
Yesu wísa mu kukangala hana
thandu ya yanga, kuna bákala bawu.

d **14:8 14:8** Kuzenga mutwa kwakala phila mosi bakala sadila, muna tangwa dina, kwena bisi Loma mu kuhonda mutu. Elodyadi kakala zola mutwa hana dilonga ndangu kalenga mona ni Yowani bamuhonda. Hanga mutwa walosama.
e **14:20 14:20** 2Th 4:42-44.

26 Amana balonguki buna bámumona yandi ni ha thandu ya yanga kabati kangala, bweya bwábakwata lawu amana bazimbudi: «Kiphedikisa kina!» Bakalunga kikuma kya bweya.
27 Muna mbala mosi, Yesu wábazimbwala: «Kalenu yi kikesa! Meni yandu, luyukaku bweya!»
28 Amana Phetelu wumuvutwadi: «Pfumu, yukani ngeyi wuna; pheka muswa ndangu meni phi yisa kwena ngeyi hana mukanda wa mamba.»
29 Amana yandi wuvutudi: «Awisa!»
Buna kátuluka mu mudimba, Phetelu wákangala hana mukanda wa mamba mu kukwenda kwena Yesu.
30 Kaasi mu kumona muphephi wuna wa ngolu, wáyuka bweya. Amana buna káyandika kutika, wákalunga: «Pfumu, phululа!»
31 Amana muna mbala mosi, Yesu wáyuna koku, wámusimba wumuzimbwadi: «Mutu wa lukwikilu lwa khunda! Kikuma kya biki wenina yi keti-keti?»
32 Amana bákota mu mudimba, pfunzi yálembama.
33 Amana bana bákala mu mudimba bafukama kuna thwala yandi, bázimbula phi: «Kyedika ngeyi wenina Mwana wa Nzambi!»

Yesu wubeludi bambefu ku mulambu wa Ngenezaleti (Mlk 6:53-56)

34 Buna básabuka, bátula ku mulambu wa Ngenezaleti[f].
35 Amana batu ba mulambu meni wuna bamubakula, bayadingisa phi musamu muna mulambu wuna wosu, amana bamunatina bambefu boosu.
36 Amana bámubokwadila ni basimba lwesi keti nzenzi ya muledi wandi; amana boosu bana básimbawa, babeluka.

15

Malongi mana básisa bakhaka (Mlk 7:1-13)

1 Hanga Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bana bátuka ku Yelusalemi bisa bwesuka kwena Yesu amana bazimbula:
2 «Kikuma kya biki balonguki ba ngeyi bisi kulula bizila bya bakhaka? Mukuma bisiku sukula moku mu tangwa dya kudya[a].»
3 Yandi wubavutwadi: «Amana benu, kikuma kya biki lwisi kulula mitsiku mya Nzambi, lwazitisaka lwesi mitsiku myásisa bakhaka benu?
4 Mukuma Nzambi kázimbula: "Zitisa tata waku yi ngudi waku," amana phi "wuna wasínga tata wandi holo ngudi wandi bamuhondisa[b]."
5 Kaasi benu, lwisi zimbula: Wuna wazímbula kwena tata wandi kondi lo kwena ngudi wandi: "Kina yikhana kuheka mu kukusadisa kyenina kya kulambula kikuma kya Nzambi[d]!"
6 Mutu wuna keku hika yi mupfunu wa kusadisa tata wandi holo ngudi wandi. Bwabuna lubati lewula Ndinga ya Nzambi kikuma kya bizila byenu!»
7 «Bakavungalosi! Yesaya mboti kábikula mu kuzimbula:»
8 "Kanda dyadi dyisi nzitisa lwesi ha
munwa,
kaasi mbundu yandi yenina kyana yi
meni.
9 Amana mu phamba bisi khumisina,
mukuma bawu bisi longa malongi
matadidi bizila bya kimutu
hanga mitsiku mya Nzambi."

Mambu mana misi sumuna mutu (Mlk 7:14-23)

10 Kunima wátela mulumbalumba wa batu amana wuzimbudi: «Yukenu amana bakisenu!
11 Heku ni kima kina kisi kota mu munwa kisi sumuna mutu. Kaasi

f **14:34 14:34** Mlk 6:53. a **15:2 15:2** Luk 11:38 b **15:4 15:4** Kul 20:12; Klg 5:18 yi Kul 21:17 yi Lev 20:9 d **15:5 15:5** Bayuta bakala yi kikalulu kya kuhanaka bima kikuma kya kisalu kya Nzambi. Yuka ni balambudi kima kikuma kya kisalu kya Nzambi, bafwanikyoku basadila hika mu mutindu wukwawu.

kima kina kisi lubuka mu munwa kyakina kisi sumuna mutu.»
12 Hanga buna bábwesuka balonguki, bamuzimbwadini: «Wuzayi ni ndinga yina, khabu lawu yabaheki Bafwadisi?»
13 Amana yandi mu kuvutula, wuzimbudi: «Miti wosu wuna ká́konda kuna Tata wama wena ku zilu bavusawa.
14 Bayambulenu: benina baphofu bisi natisa baphofu! Amana yukani phofu kanatisa phofu mukwawu, bawu boodi babwa mu dibulu.»
15 Amana Phetelu wumuzimbwadi: «Tubangwamina kingana kina.»
16 Yandi wubazimbwadi: «Benu phi, yi buthwena bwabu, lweku yi mbakisilu?
17 Lwisiku zaya ni kyosu kina kisi kota mu munwa, mu kundu kisi kwenda, kunima kilubukini?
18 Kaasi kina kyisi lubuka mu munwa, ku mbundu kyisi tuka, amana kyakina kyisi sumuna mutu.
19 Mukuma ku mbundu misi tuka mabanza ma mbi, khengu, mbongi, kindumba kya kisaka-saka, bwifi, bukamvi yi ngusi.
20 Byabina bima byisi sumuna mutu; kaasi kudya konda kusukula moku kwisiku sumuna mutu!»

Mukhetu mosi wa nzenza wukwikidi mwena Yesu (Mlk 7:24-30)

21 Buna ká́lubuka kwakuna, Yesu wénda ku milambu mya tsi ya Tidi yi Sitoni.
22 Amana kutala mukhetu mosi, mwisi Kanana, wátuka kuna mulambu meni wuna yi kukalungaka: «Pfumu, Mwana wa Tavidi, ngyukila kyadi! Mwana wama wa mukhetu babati muyangisa kwena kitembu kya mbi!»
23 Kaasi yandi ká́muvutwalaku keti ndinga. Amana buna bábwesuka balonguki bandi, bakala muhyula mu kumuzimbwala: «Mukula, mukuma kabatiku lembwa kukalunga mu kutulanda.»
24 Amana yandi mu kuvutula wázimbula: «Báthuma lwesi kwena mikoku mina myatota mya kanda dya kiseledi.»
25 Kaasi mukhetu wisa fukama kuna thwala ya yandi mu kuzimbula: «Pfumu, awisa tsadisa!»
26 Amana yandi mu kuvutula, wázimbula: «Ka mboti ku mu kutambula madya ma bana amana batimbulama kwena bana ba bambwa.»
27 Amana mukhetu wuvutudi: «Kyedika, Pfumu, aketi bana ba bambwa phi bisi dya pfuku-pfuku zina zisi bwa mu tsi ya mesa ma bapfumu ba bawu.»
28 Hanga Yesu mu kuvutula, wuzimbudi: «Oh mukhetu! Lukwikilu lwaku lwa lawu lwenina! Bwalungila bwosu buna wuzodi.» Amana mwana wandi wa mukhetu wabeluka muna tangwa meni dina.

Yesu wubeludi bambefu ba lawu

29 Yesu wákatuka hakana, wenda ku kabeta ka yanga dya Ngadidi. Wátombuka ku mongu amana wásikuka kwakuna.
30 Amana milumba-lumba mya batu mya lawu bisa bwesuka kwena yandi mu kunata bifwa malu yi baphofu yi bikata yi mihunga yi bambefu bahika. Bábasikula bela-bela yi malu ma Yesu amana wábabelula,
31 Batu bayituka, mu kumona mihunga kuzonza, bikata kubeluka, bifwa malu kukangala yi baphofu kumona amana báyandika kuzatula Nzambi wa Kiseledi.

Yesu wudisi mafunda maya ma bayakala (Mlk 8:1-10)

32 Yesu wátela balonguki bandi wuzimbudi: «Yenina yi kiwayi kikuma kya mulumba-lumba wa batu, mukuma tala bilumbu byekina bitatu bena kumosi yi meni amana beku yi kima kya kudya. Nzodiku ni yibasula yi nzala; hanga balembwa nana mu nzila.»

33 Hanga balonguki bamuzimbwadini: «Ku biki twawana madya ma lawu ma kudisila mulumba-lumba wa batu babana bayukuta, mu kati kya tseki?»
34 Amana Yesu wuzimbudi kwena bawu: «Mapha makwa lwenina mawu?» Bawu bazimbudi: «Tsambwadi yi tuma twa batsema.»
35 Hanga wusendi kwena mulumba-lumba wa batu ni bazakala muna mafu.
36 Wábonga mapha mana tsambwadi yi batsema, wávutula matondu kwena Nzambi, wábukununabya amana wáhanabya kwena balonguki, amana balonguki bákabisabya kwena milumba-lumba.
37 Amana badya boosu, báyukuta phi. Amana bákatula bitunga tsambwadi bya kabasi yi bitini bina byásala.
38 Amana bana badya bákala mafunda maya ma bayakala, konda kutanga bakhetu yi bana.
39 Amana buna kásula mulumba-lumba wa batu, wákota mu mudimba, wenda mu milambu mya Makatani.

16

Bafwadisi yi Basadise balombi kiphadi kimosi
(Mlk 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Amana buna bábwesuka, Bafwadisi yi Basadise, mu kumuleya. Bámulomba kiphadi kyatuka ku zilu.
2 Kaasi yandi mu kuvutula, wázimbula kwena bawu: «Mu masikidika, lwisi zimbula: "Kuma kwasemunuka, mukuma zilu dya kabengi dyenina."
3 Amana mu suka, lwisi zimbula: "Lelu kwatómakanaku mukuma zilu dya kaphindi dyenina." Benu luzayi kubangumuna mitindu mya zilu; amana abweti lwisiku lenda kubakula bidimbu bya tangwa dyadi?
4 Mbandu ya mbi amana yakonda basiphi yibati sosa kiphadi, yamónaku kiphadi kya hika kaka kyakina kya Yonasi[a].» Kunima Yesu wábasisa amana wenda kwandi.

Muvimbu wa mapha ma Bafwadisi yi Basadise
(Mlk 8:14-21)

5 Balonguki, mu kukwisa ku sambwa dikwawu, bázimbakana mu kunata mapha.
6 Amana Yesu wubazimbwadi: «Dikengenu ku muvimbu wa mapha wa Bafwadisi yi Basadise.»
7 Amana balonguki bakala banza, yi kudiwininaka: «Kikuma tunatiku mapha.»
8 Yesu wábakulabwa amana wazimbula: «Kikuma kya biki lubati banzila bwabuna, batu ba lukwikilu lwa khunda! Kikuma lukondi mapha?
9 Khaku kedi lubakisa? Lubatiku yubuka mapha matanu ma mafunda matanu yi thalu ya bitunga bina lwátonguna?
10 Keti mapha tsambwadi ma mafunda maya yi thalu ya bitunga bina lwátonguna?
11 Abweti lubatiku bakula ni ka kikuma ku kya mapha yíkala luzonzila? Kaasi dikengenu ku muvimbu wa mapha ma Bafwadisi yi Basadise?»
12 Hanga babakudi ni kakala zimbula: badikengaku ku muvimbu wa mapha, kaasi ku malongi ma Bafwadisi yi Basadise.

Phetelu wusamuni ni Yesu kenina Kidisitu
(Mlk 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Yesu, buna kátula ku mulambu wa Sezale dya Fidiphu, hanga wuyandiki kuhyula kwena balonguki bandi: «Abweti bisi zonza batu kikuma kya Mwana wa mutu?»
14 Amana bawu bázimbula: «Bahika bisi zimbula ni ngeyi wena Yowani Mubotiki, bakwawu ni Diya, amana bahika ni, Yelemiya holo mosi wa bambikudi.»
15 Yandi wubazimbwadi: «Amana kikuma kya benu, nati yenina?»

a **16:4 16:4** Fwanikisa yi 12:39-40.

16 Amana mu kuvutula, Simoni
Phetelu wuzimbudi: «Ngeyi wu
Kidisitu, Mwana wa Nzambi wa
moyu.»
17 Amana mu kuvutula, Yesu
wámuzimbwala: «Kyesi kwena
ngeyi, Simoni, mwana wa Yonasi;
mukuma heku ni menga yi musuni
bikuzayisima mambu mana, kaasi
Tata wama wuna wenina mu mazilu.
18 Amana meni phi, yikuzimbwadi
ni ngeyi wenina Tadi, amana hana
thandu ya tadi meni dina yitungila
Dibundu[b] dyama. Amana ngolu
za lufwa zahángaku kima kwena
dyawu.
19 Yikuheka tsabi za Kipfumu kya
mazilu: amana mana wakása ha
tsi, makasama mu mazilu, mana
wakútumuna ha tsi makútumuka
mu mazilu[d].»
20 Hanga wubabwisisi balonguki
bazimbulaku kwena mutu ni yandi
Kidisitu kenina.

Yesu wutekidi samuna lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mlk 8:31; 9:1; Luk 9:22-27)

21 Tuka buna, Yesu wáyandika
kusongila kwena balonguki bandi:
«Bulungi, yenda ku Yelusalemi, kun-
yokuka lawu mu nzila ya bambuta
ba Bayuta yi bambuta ba ban-
ganga Nzambi yi balongi ba mitsiku,
baphonda amana kilumbu kya tatu,
yifutumuka.»
22 Amana Phetelu wumunati
ku phungamu, wuyandiki ku-
mukaya, wumuzimbwadi: «Pfumu,
Nzambi kakulunda! Mambu mana
mafwaniku kukubwila!»
23 Kaasi yandi buna kábaluka
wázimbula kwena Phetelu: «Katuka,
awenda ku manima ma meni,
Satana! Ngeyi wenina kisinza
kikuma kya meni mukuma wisiku
banza hanga Nzambi, kaasi hanga
batu.»
24 Hanga Yesu wuzimbudi kwena
balonguki bandi: «Yukani mutu
wuzodi kundanda, kadibwisa yandi
meni, katikula kitakani kyandi
amana kisa ndanda.
25 Ihana ni, wosu wuna
wazóla kuhulula luzingu lwandi,
katótisalwa kaasi wuna watótisa
luzingu lwandi kikuma kya meni,
katámbulalwa hika.
26 Khi mupfunu si kwena mutu
kavwa tsi yosu amana katotisa
luzingu lwandi? Kondilo, biki
kafwani kuhana mutu mu kusobisa
yi luzingu lwandi?
27 Mukuma Mwana wa mutu
kakwisa mu khembu ya Tata wandi,
yi banzyo bandi, amana kafúta
kwena mutu wosu bwosu myenina
mihangu myandi[e].
28 Abwabuna, yiluzimbwadi:
bahika mu kati dya baba benina
haha, badífwilaku kedi ku thwala
kumona Mwana wa mutu kukwisa
mu kipfumu kyandi.»

17

Kudibalumuna kwa Yesu
(Mlk 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Kunima bilumbu bisambanu,
Yesu wábonga hakimosi yi yandi
Phetelu, Zyaki yi Yowani phangi
wandi hanga wutombuki yi bawu
ku mongu mosi wa kaleyi; mu
kingenga.
2 Yandi wásoba kuna thwala
ya bawu; mbunzu yandi yakala
kedyamina hanga tangwa, miledi
myandi phi mikituki phembi hanga
mwini.
3 Amana kutala Moyize yi Diya
bádimonikisa kwena bawu, yi
kuyambilaka yi yandi.
4 Amana mu kuvutula, Phetelu
wázimbula kwena Yesu: «Pfumu,
bwena mboti twakalenu kwetu
kwakuku. Yuka wuzodi, yitunga
hahaha masombolu matatu, dimosi

b **16:18 16:18** Efeso 2:20.
d **16:19 16:19** «Kukasa» yi «kukutumuna» myenina mihowu mina bisi sadila kwena balongi ba Bayuta mu kuzimbula ni «kukandisa» yi «kuhana nzila». "Kina wukandisi keti kina wuhanini nzila kwena batu ndangu basala ha tsi, Nzambi phi ku zilu kahana tangwa dyandi".
e **16:27 16:27** Mikunga 62:13; Loma 2:6.

kikuma kya ngeyi, dimosi kikuma kya Moyize amana dimosi kikuma kya Diya.»
5 Bwana kakala zonza hika, kutala tuti dimosi dya mitsyenzya dyisi bafidinga kuna kininga kyandi, amana ndinga mosi yátuka muna tuti mu kuzonza: «Yandu kenina Mwana wa meni watondama; mwena yandi tsini tsambu yama. Muyukilenu!»
6 Amana buna báyuka bwabuna, balonguki, bábukama, báyuka bweya bwa lawu.
7 Kaasi Yesu wábwesuka yi kubasimbaka wuzimbudi: «Telamenu, luyukaku bweya.»
8 Amana buna básekula mesu, bámonaku mutu, Yesu lwesi yandi hika.
9 Mu kukulumuka kwa bawu ku mongu, Yesu wábalongikila mu kuzonza: «Luzonzilaku kwena mutu mbona mesu yayi, yikuna kafútumukina, Mwana wa mutu, ku bafwa.»
10 Amana balonguki bámuyufula: «Kikuma kya biki balongi ba mitsiku bisi zimbwala ni Diya kafweti kwisa theti?»
11 Amana yandi mu kuvutula, wázimbula: «Mu kyedika ni Diya wisi amana kayílulula bima byosu.
12 Kaasi yiluzimbwadi: Diya wisa kedi, kaasi bámubakulaku, bámuhanga bwosu buna bázola. Bwabuna phi bamúnyokuna Mwana wa mutu.»
13 Hanga balonguki babakudi ni kikuma kya Yowani Mubotiki kakala bazonzila.

Yesu wubeludi mwana mosi wakala bela kikhoni
(Mlk 9:14-29; Luk 9:37-43)

14 Amana buna bisa kwena mulumba-lumba wa batu, mutu mosi wisa fukama kuna thwala ya yandi
15 yi kuzimbulaka: «Pfumu, muyukila kyadi mwana wa meni. Kikuma mukwa kikhoni kenina amana kisi bela lawu, mukuma matangwa mahika kisi bwa ku mbawu, matangwa mahika phi mu mamba.
16 Yimunatiki kwena balonguki baku, amana balendikiku mu kumubuka.»
17 Amana mu kuvutula, Yesu wuzimbudi: «Mbandu yakonda lukwikilu yi yavwalangana! Yi kuna khi tangwa yikádiki yi benu? Yi kuna khi tangwa yilútambwasiki? Mundatinenu kwaku.»
18 Yesu wakayakya kitembu kya mbi; amana mwana wa yakala wábeluka muna tangwa meni dina.
19 Hanga balonguki babwesuki kwena Yesu mu kingenga bazimbudi: «Kikuma kya biki tufwanikiku kumulubulakya?»
20 Amana yandi wuzimbudi kwena bawu: «Kikuma kya lukwikilu lwenu lwa khunda. Kikuma, mu kyedika yiluzimbwadi: Yuka ni lwakala yi lukwikilu hanga ngenza ya tidi, wadi lukhani zimbula kwena mongu wawu: "Katuka haha, wenda hana", amana wendi. Amana heku kima kyakonda lendakana. [
21 Kaasi mbandu yina yisi lubuka lwesi mu bisambu yi kuzila madya.]»

Yesu wusamuni hika lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mlk 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Kilumbu kimosi bákala bawu ku Ngadidi, Yesu wabazimbwala: «Mwana wa mutu bámulambula ku moku ma batu;
23 amana bámuhonda; kilumbu kya tatu, káfutumuka. Báyuka kiwayi kya lawu.»

Phaku ya nzu ya Nzambi

24 Amana buna bisa ku Kaphedinawuma, bana bakala bonga mbongu za nzu ya [a]Nzambi bábwesuka kwena Phetelu, amana bazimbudi: «Mulongi wenu kisiku futa phaku za nzu ya Nzambi?»

---

a **17:24 17:24** Mukanda wa Kulubuka 30:13 wuzonzi ni phaku ya tsuka mvula bakalaya futisa kwena kosu yakala wa muyuta tukidila mvula makumodi kikuma kya kuyidikila nzu ya Nzambi.

25 Wuzimbudi «eeh!» Amana
buna kisa kota mu nzu, Yesu
wámukesidila mu kuzimbula:
«Simoni, abweti wubati banza?
Bakyamvu ba tsi, kwena nati bisi
futisa phaku? Kwena bana ba bawu
ho kwena banzenza?»
26 Amana yandi wavutula: «Kwena
banzenza», Yesu wámuzimbwala:
«Disongidila bana ba kuyekula ben-
inab.
27 Mukusya ni tukalaku kisinza
kwena bawu, ndawenda ku yanga,
timbula ndobu amana wakwata
tsema watheti wuna wakwisa,
amana buna wamúhadikisa munwa
wandi: wawana fwalanga dimosi;
buna wabóngadya hana kwena
bawu kikuma kya ngeyi yi meni.»

18

Nati wenina mbuta wa mukwandi mu Kipfumu kya mazilu?
(Mlk 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Muna tangwa meni dina, ba-
longuki bábwesuka kwena Yesu mu
kuzimbula: «Nati si wenina mbuta
wa mukwandi mu Kipfumu kya
mazilu?»
2 Hanga wutedi mwana mosi,
wámusya hana kati dya bawu,
3 amana wuzimbudi: «Mu kyedika
yiluzimbwadi, yukani lusobiku,
amana lwakituka hanga bana,
lwakótamwoku mu Kipfumu kya
mazilu.
4 Disongidila, wosu wuna
wadíkulumuna hanga mwana
yandu, kakála mbuta wa mukwandi
mu Kipfumu kya mazilu.
5 Amana wosu wuna wuyambi
mwana mosi mu khumbu ya meni,
meni kayambini.

Kebenu mu kusumuka
(Mlk 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 «Amana wuna wuhukumuni
mosi wa bana bakhunda baba
bisi kwikila mwena meni, bulungi
kwena yandi bamuzitikila kalunga
tadi hana tsingu amana bamudibula
muna dingu dya yanga dya mbuta.
7 Khi kyadi kwena tsi kikuma kya
bisinza, mu kyedika, bwalendaku
salama ni kukalaku mambu mana
misi sumuna; kaasi kyadi kwena
wuna kyalúbwakila kisinza!
8 Amana yukani koku dyaku holo
kulu dyaku dyakusumunaka, buku-
nadya amana losadya ku kyana yi
ngeyi; bulungi kwena ngeyi wakota
mu luzingu yi koku dimosi holo kulu
dimosi, ka mboti ku ni wakala yi
malu modi holo moku modi amana
bakulosa ku mbawu ya mvula yi
mvula.
9 Amana yuka ni disu dyaku
dyakusumunaka, lokuladya amana
losadya ku kyana yi ngeyi; bulungi
kwena ngeyi wakota mu luzingu
lwakonda tsuka yi disu dimosi, ka
mboti ku ni wakala kwaku yi mesu
modi amana bakulosa ku bilungi.»

Kingana kya mukoku watota amana wamonika
(Luk 15:3-7)

10 «Talenu, lulewulaku mosi wa
bana bakhunda baba; mukuma
yiluzimbwadi ni banzyo ba bawu
muna mazilu bisi tala kosu tangwa
mbunzu ya Tata wama wuna wenina
mu mazilu.
11 [Mukuma Mwana wa mutu kisa
hulula bana bátota.]
12 «Abweti lwisi banza? Yukani
mutu mosi kavwa mikoku khama,
amana mosi muna kati dya myawu
katota, kasísaku makumi vwa yi vwa
muna mongu ndangu kenda sanda
wuna wátota?
13 Amana yuka ni kasengumu-
nawa, mu kyedika, yiluzimbwadi,
kasángwala kikuma kya wawu ku-
luta makumi vwa yi vwa ma mina
myakonda tota.
14 Phila mosi, lweku luzolu lwa
Tata wenu wuna wenina muna
mazilu, ni mosi mu kati dya baleki
baba katota.»

Buna phangi mosi kakuhanga mbi

b **17:26 17:26** Muna tangwa meni dina, bakyamvu bakala futisa lwesi phaku kwena bakwa tsi yina babotula bawu, kaasi bakwa hata dya bawu loni.

15 «Yukani phangi waku kasumuka
[kwena ngeyi], ndawenda, mumona,
kalenu benu boodi lwesi. Yukani
kakuyukila, wumunungini phangi
waku.
16 Kaasi yukani kayukiku, bonga
hika mutu mosi kondilo boodi ha
kimosi yi ngeyi, ndangu mu ndinga
ya bambangi boodi kondilo batatu
dyambu dyosu dyayilama."
17 Kaasi yukani kabwisa kubayuk-
ila, zimbula ku Dibundu; amana
yuka ni kabwisa phi kuyukila
Dibundu, kakala kikuma kya ngeyi
hanga muphakanu yi kalaki ka
phaku.
18 «Mu kyedika, yiluzimb-
wadi, moosu mana lwakásа ha
tsi makásama ku zilu, amana
moosu mana lwakútumuna ha tsi
makutumuka ku zilu.
19 «Mu kyedika, yiluzimbwadi hika
ni yuka boodi ha kati dya benu
bayukana, ha tsi haha, mu kulomba
kyosu kima, kyakina kabáheka Tata
wama wenina mu mazilu.
20 Mukuma hana henina bodi holo
batatu bakhundakana mu khumbu
yama, meni yenina hana kati dya
bawu.»

Kingana kya musadi mosi wisiku zola kulolula

21 Hanga buna kábwesuka Phetelu
wumuzimbwadi: «Pfumu, mbala
kwa pfwani kulolula kwena phangi
wama yandu wuphangi mbi, amana
yimúlolula tii yi kuna mbala tsamb-
wadi?»
22 Yesu wumuzimbwadi: «Yikuz-
imbwadiku ni yi kuna mbala tsamb-
wadi, kaasi yi kuna mbala makumi
tsambwadi yi tsambwadi.
23 Ihana ni, Kipfumu kya mazilu
kifwanakani yi kyamvu mosi wázola
kutala mambu ma pfuka zandi
kwena basadi bandi.
24 Amana buna káyandika mu
kusalabwa, bisa munatina mosi
wáfwana kufuta mafunda yi ma-
funda ma mbongu.
25 Bwosu kakalaku yi kima kya
kufuta, pfumu wandi wáhana
muswa ndangu bamutekisa yandi
yi mukhetu wandi yi bana bandi
yi bima byosu bina káкala byawu,
ndangu bafuta pfuka yandi.
26 Musadi wábwa muna malu
mandi amana wafukama kuna
thwala yandi mu kuzonza: "Sipha
mbundu pfumu, kikuma kya meni,
yikufuta pfuka yosu!"
27 Kiwayi kyámukwata pfumu wa
musadi wuna, wámusula kenda
amana wámuyambwadilaya pfuka.
28 Mu kulubuka, musadi wuna
bátundakana yi mosi wa banduku
ba kisalu wuna wafwana kumufuta
mbongu za khunda. Musadi
wámukwata, amana wáyandika
mu kumukama hana dinga mu
kuzimbula: "Futa pfuka yama!"
29 Hanga nduku wa kisalu wubwi
muna malu mandi, kakala mubok-
wadila: "Sipha mbundu kikuma kya
meni, yikufuta!"
30 Kaasi yandi kázolaku; wenda
mutimbula mu boloku, yi kuna
kafútila pfuka yina.
31 Mu kumona mana mabwa,
banduku bandi ba kisalu kyadi
kyábakwata lawu; hanga bendi
menika kwena pfumu wa bawu
mosu mana máluta.
32 Hanga pfumu wumutedisi
amana wumuzimbwadi: "Musadi
wa mbi! Yikuyambwadidiki pfuka
yaku kikuma wumbokwadidiki;
33 wulungikiku, ngeyi phi kuyuk-
ila nduku waku wa kisalu kiwayi,
bwosu yikuyukidiki phi ngeyi ki-
wayi?"
34 Amana pfumu wandi, mu
khabu, wámulambula mu boloku tii
yi kuna kafútila byosu bina káfwana
mu kufuta.»
35 «Yi bwabuna phi Tata wama
wenina ku zilu kalúhanga yukani
mosi-mosi wa benu kaloludiku
kwena phangi wandi yi mbundu
yandi yosu.»

19

Yesu yi kufwa kwa longu (Mlk 10:1-12)

1 Tangwa kámanisa Yesu ndinga
zazi, wákatuka ku Ngadidi amana
wenda ku milambu mya Yuteya,
kuna sambwa dikwawu dya Yolu-
tani.
2 Milumba-lumba mya batu
lawu bámulanda, amana kwakuna,
wábuka bambefu.
3 Amana ndambu ya Bafwadisi
bábwesuka kwena yandi, mu kumu-
leya yi kumuhyula: «Yakala kenina
yi muswa wa kuyambula mukhetu
wandi mu kosu kikuma?»
4 Amana yandi mu kuvutula,
wuzimbudi: «Lwátangaku ni, "ku
luyanduku, kábahanga mukhetu yi
yakala",
5 amana kázimbula: "Ihana ni,
yakala kasísa tata wandi yi ngudi
wandi, amana kakhúndakana yi
mukhetu wandi, amana bakítuka,
bawu bodi, musuni wumosi".
6 Ndangu bakálaku hika bodi,
kaasi mutu mosi. Disongidila, kina
kakasi Nzambi, mutu kahambu-
laku.»
7 Bafwadisi bamuzimbwadini:
«Kikuma kya biki Moyize kahanina
muswa ni bahana, kwena mukhetu,
mukanda wa kufwa kwa longu
amana bamukula?»
8 Yandi wubazimbwadi: «Moyize,
kikuma kya mbundu ya tadi yina
lwenina yawu, káluhekila muswa
wa kukula bakhetu benu; ku
luyandiku, bwákalaku buna.
9 Kaasi, yiluzimbwadibwa: wuna
wayámbula mukhetu wandi, katula
kusala kindumba, amana kakwela
wa hika, mbongi katini.»
10 Balonguki bandi bámuzimbwala:
«Yuka ni yi bwana dyenina dyambu
dya yakala yi mukhetu, bulungi
kakwelaku kwandi.»
11 Amana yandi wábazimbwala:
«Boosu bafwaniyoku kutambwasa
ndinga yayi, kaasi kwena bawu bana
lwesi bahekaya!
12 Mukuma henina yi bayakala
bafwaniku kukwela kikuma
bwabuna bábutuka, henina yi
bakwawu bátyelabwa kwena batu,
amana henina yi bakwawu bábwisa
kukwela, kikuma kya Kipfumu kya
mazilu. Wuna wufwani kutamb-
wasa, katambwasa!»

Yesu yi bana bakhunda (Mlk 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Hanga bamunatini bana,
ndangu kabathetika moku amana
kalombila kikuma kya bawu, kaasi
balonguki bakala bakaya.
14 Amana Yesu wázimbula: «Yam-
bulenu bana, lubakandisaku mu kuk-
wisa kwena meni, mukuma Kip-
fumu kya mazilu kyenina kikuma
kya bana benina hanga bawu.»
15 Amana wábathetika moku,
wákatuka hana.

Yesu yi ngunza wa mvwama (Mlk 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Hanga mutu mosi wisa bwesuka
kwena yandi, wuzimbudi: «Mulongi,
biki bya bukheti pfwani kuhanga
mu kutambula luzingu lwa mvula yi
mvula?»
17 Amana yandi wumuzimbwadi:
«Kikuma kya biki wungyufwadi mu
mambu ma bukheti? Mosi lwesi
wenina wa bukheti. Amana yuka
ni wazola kukota mu luzingu lwa
mvula yi mvula, lunda mitsiku.»
18 Wumuhyudi: «Khi myawu?»
Amana Yesu wuzimbudi: «Wa-
hóndaku mvumbi wa khengu;
watáku mbongi; wayíbaku;
wahúnaku musamu;
19 zitisa tata waku yi ngudi waku;
amana wazóla mukwenu khunda
hanga ngeyi meni.»
20 Ngunza wumuzimbwadi:
«Mambu mana moosu, yisima zitisa,
biki hika bikhondi?»
21 Yesu wumuzimbwadi: «Yukani
wuzodi wakala walungila, ndawenda,
tekisa bima byaku, amana wahana
mbongu kwena batsukami, amana
wátambula kuvwa kumosi mu
mazilu, kunima, nzawisa amana
wandanda.»
22 Amana mu kayuka, ngunza,
ndinga yina, wenda yi kiwayi
mukuma kimvwama kya lawu
kakala kyawu.

23 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Mu kyedika, yiluzimbwadi: phasi bwenina kwena mvwama mosi mu kukota mu Kipfumu kya mazilu.
24 Amana yiluzimbwadi hika: bweku phasi kwena kamela mu kulobuka ha hundu dya ndongu, kuluta mvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.»
25 Amana mu kuyuka bwabuna, balonguki báyituka lawu, bakala zimbula: «Nati si wufwani kuhuluka?»
26 Amana Yesu buna kabatala, wubazimbwadi: «Mana misiku lendakana kwena batu, misi lendakana kwena Nzambi.»
27 Hanga Phetelu wumuzimbwadi: «Tala betu, tusisi bima byetu byosu amana tulandi ngeyi. Abweti dyakála kikuma kya betu?»
28 Amana Yesu wábazimbwala: «Mu kyedika yiluzimbwadi: kwena benu lwisa ndanda: mu tsi ya pha, tangwa kazákala Mwana wa mutu hana kiti kyandi kya luyalu lwa khembu, benu phi lwakála bazakala muna biti kumi yi byodi bya luyalu mu kufundisa bikanda kumi yi byodi bya Kiseledi.
29 Amana kosu mutu wuna wásisa nzu holo baphangi ba bayakala holo baphangi ba bakhetu, holo tata holo ngudi holo bana holo mafu kikuma kya khumbu ya meni, katámbula mbala khama kuluta amana kavwa luzingu lwa mvula yi mvula.
30 Lawu bakála batheti, basúkinina amana lawu bakála batsuka, batékila.»

20

Kingana kya basadi mu kilanga kya vinu

1 «Mukuma, Kipfumu kya mazilu kifwanakani hanga: mutu mosi, pfumu wa kilanga wálubuka muna suka-suka kusanda basadi kikuma kya kilanga kyandi kya vinu.
2 Amana wáyukana yi basadi mu fwalanga dimosi muna kilumbu amana wábatuma mu kilanga kyandi kya vinu.
3 Wálubuka hika mu tangwa dya vwa dya suka, wumoni bahika bakala kuna zandu bakonda kisalu.
4 Kwena batu bana wuzimbudi: "Alwenda benu phi muna kilanga kya vinu, amana yiluheka lufutu luna lufwani."
5 Bawu benda kwakuna. Wálubuka hika mu tangwa dya tsinzi, yi mu tangwa dya tatu dya masikidika, wusadi phila mosi.
6 Amana mu tangwa dya tanu dya masikidika, buna kálubuka, wáwana hika bakwawu bakala batelama hana, amana wubazimbwadi: "Kikuma kya biki luwheniki kilumbu kya muthu konda kisalu?"
7 Bamuzimbwadini: "Kikuma heku mutu wutubongi mu kisalu." Yandi wubazimbwadi: "Ndenu lwenda benu phi mu kilanga kya vinu."
8 «Kuma buna kwáyila, pfumu wa kilanga kya vinu wuzimbudi kwena kaphita kandi: "Tela basadi amaṇa wabafuta lufutu lwa bawu. Wayandikila kwena bana batsuka yi kuna kwa bana batheti."
9 Amana buna bisa bana báyandika mu tangwa dya tanu dya masikidika, bátambula kosu mutu fwalanga dimosi.
10 Amana buna bisa baṇa batheti, bakala banza ni batambula kuluta, kaasi batambudi, bawu phi, fwalanga dimosi kosu mutu.
11 Buna bátambula, báyandika mu kubokuta kikuma kya pfumu wa kilanga
12 yi kuzonzaka: "Baba bisiki batsuka, tangwa dimosi lwesi basadini, amana wubafuti kitesu kimosi yi betu tuhyombidi kilumbu kyosu yi mwini wutuwhidi!"
13 Kaasi yandi mu kuvutula kwena mosi wa bawu, wuzimbudi: "Mukwetu, yikuhangiku mbi; tuyukanikiku yi meni kikuma kya fwalanga dimosi?
14 Tambula kina kyenina kya ngeyi amana ndawenda. Yukani nzodi yi-

hana, kwena wuna wenina watsuka, kitesu kimosi yi ngeyi, mana matadi meni-meni.
15 Yeku yi hamu dya kusadila mbongu zama bwosu nzodini? Kondilo kikudi-kudi wungyukidi kikuma kya buna yenina mutu wa mboti?"
16 Ihana ni, bátekila bakála batsuka amana batsuka bakála batheti.»

Yesu wusamuni hika mbala ya tatu lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mlk 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Bwosu kakala tombuka ku Yelusalemi, Yesu wábanata ku phungamu balonguki kumi yi bodi amana muna nzila, wubazimbwadi:
18 «Talenu, ku Yelusalemi tubati tombuka; Mwana wa mutu bamúlambula kwena mbuta wa banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku. Ndola ya lufwa bamúzengila
19 amana bamúlambula kwena baphani, ndangu bamuseya, bamuzyatula, bamukhoka hana kitakani. Amana mu kilumbu kya tatu, kafútumuka.»

Kulomba kwa ngudi wa Zyaki yi Yowani
(Mlk 10:35-45)

20 Hanga ngudi wa bana ba Zebeteya wábwesuka kwena Yesu yi bana bandi ba bayakala amana wáfukama ndangu kamulomba kima kimosi.
21 Amana yandi wumuzimbwadi: «Biki wuzodini?» Mukhetu wamuzimbwala: «Zonza ni bana bama baba bodi bazakala mosi kuna kitata kyaku, amana mosi ku kimama kyaku muna Kipfumu kyaku.»
22 Amana Yesu mu kuvutula, wuzimbudi: «Lwisiku zaya mambu mana lwisi lomba. Lwalénda kunwa mbungu yina yinwa meni?» Bawu bamuzimbwadini: «Twalenda.»
23 Yandi wubazimbwadi: «Mbungu yama lwanwáya. Kaasi kuzakala ku kitata kyama yi ku kimama kyama, ka meni ku yihana muswa; kaasi bizika byenina kikuma kya babana kayidikilabya Tata wama.»
24 Bakwawu bana kumi, ha báyuka bwabuna, hanga babayukidi khabu baphangi bana bawu bodi.
25 Amana Yesu wábatela boosu wubazimbwadi: «Luzayi ni malemba ma makanda bisi yala hana thandu ya batu hanga bapfumu, amana bambuta bisi songila kwena bakwawu hamu dya bawu.
26 Bwakálaku buna ha kati dya benu, kaasi wuna wazóla, ha kati dya benu, kukituka mbuta, kakála musadi wenu,
27 amana wuna wazóla kukala watheti mu kati dya benu kakala muhika wenu:
28 Bwosu Mwana wa mutu, yandi kísaku ndangu bamusadila, kaasi kikuma kya kusadila yi kulambula luzingu lwandi mu phila ya kukatula batu balawu mu kihika.»

Yesu wubeludi baphofu bodi
(Mlk 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Buna bálubuka mu Yediko, mulumba-lumba wa batu wámulanda.
30 Amana baphofu bodi bazakala kuna kabeta ka nzila, buna báyuka ni Yesu kakala luta, bákalunga mu kuzonza: «Tuyukila kyadi, Pfumu, Mwana wa Tavidi!»
31 Amana mulumba-lumba wa batu wayandika kubakandikisa ndangu badibata, kaasi bawu bákalunga hika ngolu: «Tuyukila kyadi, Pfumu, Mwana wa Tavidi!»
32 Amana Yesu buna kátelama, wábatela amana wábahyula: «Biki luzodi ni yilusadila?»
33 Bamuzimbwadini: «Pfumu, mesu metu matemuka!»
34 Amana yi kyadi kya lawu, Yesu wábasimba muna mesu; muna mbala mosi, báyandika kumona hika, amana bámulanda.

21

Yesu wukoti mu Yelusalemi
(Mlk 11:1-11; Luk 19:28-40; Ywn 12:12-19)

1 Tangwa bátula bela-bela yi Yelusalemi, amana bátula ku hata
dya Betifasi, bela-bela yi mongu wa
Olive, hanga Yesu wátuma balonguki
bodi,
2 mu kubazimbwala: «Alwenda
kuna hata dina dyenina ku thwala
ya benu, amana lwawána ane wa
kibuti wakuzitika yi mwana wa anea
hakimosi yi yandi; bakutumunenu,
amana bandatinenu.
3 Amana yuka ni mutu kaluz-
imbwala kima, zimbulenu: "Pfumu
mupfunu kabavwini." Amana, muna
mbala mosi, kabásula.»
4 Amana mambu mana mábwa
ndangu dyalungila dyambu dina
dyázonzama kwena mbikudi:
5 «Zimbulenu kwena mwana wa
mukhetu wa Siyoni:
Tala kyamvu waku wisi kwena
ngeyi, wabasa yi ngemba,
wazanza hana thandu ya ane
wa kibuti,
yi hana thandu ya mwana wa ane,
mwana wa mbisi mosi.»
6 Buna benda balonguki, báhanga
phi bwosu ká balongila Yesu.
7 Bisa munata ane wa kibuti yi
mwana wandi, amana hana tandu
ya bawu, báthetika miledi mya
bawu; amana Yesu wázakala hana
thandu.
8 Amana mulumba-lumba wa batu
bakala yala miledi mya bawu muna
nzila; bahika bakala hawula mi-
handi ku miti yi kuyalakamya muna
nzila.
9 Milumba-lumba mya batu
bakala kwenda kuna thwala ya
yandi amana bana bakala landa
yi kukalungaka mu kuzimbula:
«Ozana kwena Mwana wa Tavidi!
Kasambuka wuna wisi kwisa mu
khumbu ya Pfumu! Ozana kwena
Nzambi muna bisoka!»
10 Amana buna kakala kọta mu
Yelusalemi, mbanza yosu yanikana
mu kuzimbula: «Nati kenina
yandu?»
11 Amana milumba-lumba mya
batu bakala vutula: «Yandu kenina
mbikudi Yesu, mwisi Nazaleti dya
Ngadidi.»

Yesu muna nzu ya Nzambi
(Mlk 11:15-19; Luk 19:45-48; Ywn 2:13-22)

12 Yesu wákota kuna nzu ya
Nzambi, wákukwasa boosu bana
bakala tekisa yi bana bakala sumba
kuna nzu ya Nzambi, amana
wámwanga mesa ma bakwa tsyen-
zya yi biti bya bateki ba baphombu.
13 Amana wubazimbwadini: «Tala
mana masonama: "Nzu yama
batédikiya nzu ya bisambu." Kaasi
benu, lukitudiya saka dya band-
wandwa!»
14 Baphofu yi bifwa malu
bábwesuka kwena yandi muna nzu
ya Nzambi. Amana wábabuka.
15 Kaasi bambuta ba banganga
Nzambi yi balongi ba mitsiku buna
bámona mambu ma khumbwa
mana kahanga, yi bana bakhunda
buna bakala kalunga mu nzu ya
Nzambi: «Ozana kwena Mwana wa
Tavidi!» Hanga bafunga khabu
16 amana bamuzimbwadini: «Wu-
bati yuka mana babati zonza bana
baba?» Yesu wubazimbwadi: «Eeh.
Lwatangaku kedi ndinga zazi:
"Muna munwa mya bana bakhunda
yi bana ba lubutu wádiyidikila
lukumu?"»
17 Amana buna ká basisa,
wálubuka mu mbanza, ndangu
kenda ku hata dya Betaniya, wan-
imba kwakuna.

Yesu wusingi miti wa fiki
(Mlk 11:12-14; 11:20-24)

18 Muna suka, mu kuvutuka ku
mbanza, wáyuka nzala.
19 Amana buna ká móna miti wa
fiki wumosi muna nzila, wábwesuka
kwakuna; kaasi wuwani lwesi
khaya; amana wázimbula kwena
miti wa fiki: «Ka kibundu kimosi ku

a **21:2 21:2** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

hika kyabútuka mwena ngeyi, mu kimakulu!» Amana muna tangwa meni dina, mufiki wáyumuka.

20 Buna bámona bwabuna, balonguki báyituka lawu: Abweti miti wa fiki wawu wuyumukini mu mbala mosi?

21 Amana mu kuvutula, Yesu wubazimbwadi: «Mu kyedika, yiluzimbwadi, honi lwakala yi lukwikilu, lwisiku banga phi, lwasalaku lwesi mana masalami ku miti wa fiki, kaasi lufwani phi kuzimbula kwena mongu wawu: "Kinduka hana, amana dilosa mu yanga dya mbuta", bwana bwahángama."

22 Kyosu kina lwalómba mu lombilu yi lukwikilu, lwatámbulakya.»

Akweti disi tuka hamu dya Yesu? (Mlk 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Buna kákota mu nzu ya Nzambi, tangwa kakala longa, bapfumu ba banganga Nzambi yi bambuta ba Bayuta bisa muhyula: «Mu hamu dya nati wubati hangila mambu mana? Amana nati wákuheka hamu meni dina?»

24 Amana mu kuvutula, Yesu wuzimbudi kwena bawu: «Meni phi yiluhyula kyufu kimosi lwesi; yukani lwamvútwala, yilúzimbwala keti mu hamu dya nati yisi sadila mambu mana.

25 Mbotika yina ya Yowani, ku zilu yátuka ho kwena batu?» Kaasi bawu bakala diwinina bawu yi bawu, yi kudizimbwalaka: «Yuka twazimbula: "Ya ku zilu", katúzimbwala: "Amana kikuma kya biki lwakonda sila lukwikilu mwena yandi?"

26 Amana yuka twazimbula: "Kwena batu", tufwani kubanga mulumba-lumba wa batu, mukuma boosu bisi kwikila ni Yowani mbikudi kákala.»

27 Amana mu kuvutula kwena Yesu, bazimbudi: «Tuzayiku.» Yandi phi wubavutwadi: «Meni phi yiluzimbwalaku keti mu hamu dya nati yisi sadila mambu mana.»

Kingana kya bana ba bayakala bodi

28 «Abweti lubanzi? Mutu mosi wákala yi bana ba bayakala bodi; hanga wubwesuki kwena wuna wa tsomi wuzimbudi: "Mwana awenda, lelu, wasala mu kilanga kya vinu."

29 Amana yandi, mu kuvutula, wuzimbudi: "Nzodiku;" kaasi kunima wázosulula, wenda ku kilanga.

30 Amana buna kábwesuka kwena mukwawu, wuzimbudi phila mosi. Amana yandi mu kuvutula wuzimbudi: "Eeh, yikwenda, tata" kaasi kendaku ku kilanga.

31 Nati mu kati dya bawu boodi wásala luzolu lwa tata?» Bavutudi: «Watheti», Yesu wubazimbwadi: «Mu kyedika, yiluzimbwadi, bakalaki ka phaku yi bandumba balutekididi mu Kipfumu kya Nzambi.

32 Mukuma Yowani kisa kwena benu mu kulusongila nzila ya masonga, amana benu lwámukwikilaku. Kaasi bakalaki ka phaku yi bandumba bámukwikila, amana keti buna nana lwámona mambu mana, lwázosululaku kwenu ndangu lwamukwikila.»

Kingana kya basadi bambi ba kilanga kya vinu (Mlk 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 «Yukenu kingana kya hika: Mutu mosi wákala pfumu wa nzu wákuna kilanga kya vinu. Wukakikya mu luphangu, wáyidika kinyongi kya vinu muna kati, wátunga kinongi kikuma kya kutadikina vinu, kunima wáluwisakya kwena basadi ba vinu, amana wenda mu kitambu.

34 Amana ha dyálungila tangwa dya bibundu, wátuma basadi bandi kwena basadi bana bákala mu kilanga kya vinu ndangu bamubongila ndambu yandi ya bibundu.

35 Kaasi buna bábakwata basadi bandi kwena basadi bana bakala sala mu kilanga kya vinu; mosi bámubeta, mosi hika bámuhonda, amana mukwawu hika bámuzukwamina matadi.

36 Wáhitika hika basadi bakwawu
kuluta thalu ya bana batheti, amana
bábahanga hika phila mosi.
37 Amana ku tsuka, wábahitika
mwana wandi wa yakala, yi kuban-
zaka: "Bamuzitisa mwana wama."
38 Kaasi tangwa bámumona basadi
bana bákala mu kilanga kya vinu,
badizimbwadi bawu yi bawu:
"Yandi kenina swana! Alwisenu,
twamuhonda ndangu twabonga
kuvwa kwandi!"
39 Hanga bamukwati, bámutimbula
ku phenza ya kilanga kya vinu
amana bámuhonda.

40 «Amana tangwa kakwísa mukwa
kilanga kya vinu, abweti kabáhanga
basadi bana?»
41 Bamuvutwadini: «Batu bana
bambi, kabahonda konda kubayuk-
ila kyadi, amana kilanga kya vinu
kalúwisakya kwena batu bahika,
bana bamúheka bibundu muna
tangwa dyandi.»

42 Yesu wubazimbwadi: «Khaku
kedi lutanga muna Masonuku:»

"Tadi bálosa bana bakala tunga
dyadyadi dikituki kisina kya mup-
fundila;
Dyambu dina dyátuka kwena
Pfumu,
dyena dyambu dya kuyituka ku
mesu ma betu!"
43 «Ihana ni, yiluzimbwadi: Kipfumu
kya Nzambi bálukatulakya amana
báhanakya kwena kanda dya hika
dina dyábutilakya bibundu. [
44 Amana wosu wuna wabwa ha tadi
dina katóluka; ha thandu ya wuna
dyabwíla, dyamúnikumuna.]»

45 Amana buna báyuka bwabuna
mbuta wa banganga Nzambi yi
bafwadisi bingana byandi, bábakisa
ni kikuma kya bawu kakala zonzila.
46 Bakala sanda phila ya ku-
mukwatisila, báyuka bweya bwa
milumba-lumba mya batu, kikuma
bakala mubongila hanga mbikudi.

22

Kingana kya mukinzi wa longu (Luk 14:15-24)

1 Yesu wázonzila hika mu bingana;
wuzimbudi:
2 «Kipfumu kya mazilu kifwanakani
yi kyamvu mosi wáta mukinzi wa
longu lwa mwana wandi wa yakala.
3 Amana wátuma basadi bandi
benda tela batu bana katedisa ku
mukinzi wa longu; kaasi bazolaku
kukwisa.
4 Watuma hika basadi bakwawu,
mu kuzimbula: "Zimbulenu kwena
bana thedisiki: Tala, ngidiki kedi
madya mama, miluma mya ban-
gombi yi bambisi bahika ba senga
babahondi, byosu byayilama; al-
wisenu ku mukinzi wa longu!"
5 Kaasi bawu bálewula, benda
kwabawu, mosi wenda ku kilanga
kyandi, mukwawu wenda ku kikhita
kyandi;
6 amana bakwawu, bábakwata
basadi bandi, bábatukwana, amana
bábahonda.
7 Kyamvu wáyuka khabu: amana
buna kátuma baphumbulu bandi,
wáhondisa bandwandwa bana yi
mbanza ya bawu phi wáyokisaya.
8 Hanga wuzimbudi kwena basadi
bandi: "Mukinzi wa longu wuy-
ilami, kaasi batu babana bátedisa
bákalaku kwatakani kikuma kya
wawu.
9 Hangenu lwenda muna phambu
za nzila, amana tedisenu, ku
mukinzi wa longu, boosu bana
lwawána."
10 Buna bálubuka basadi bana mu
nzila, bákutikisa batu boosu bana
báwana, ba mbi yi ba mboti; nzu ya
mukinzi yábasa yi batu.
11 Amana buna kákota kyamvu mu
kutala batu bana kátedisa, wámona
mwamuna mutu mosi wakonda
vwata muledi wa mukinzi wa longu.
12 Amana wumuzimbwadi: "Muk-
wetu, abweti wukotidi mwamu
konda muledi wa mukinzi wa
longu?" Kaasi yandi kámonaku kima
kya kuvutula.

13 Hanga kyamvu wuzimbudi
kwena basadi: "Mukasenu moku
yi malu, amana mulosenu ku nzila
kwena phipha; kwakuna kwakála
bidilu yi makwenzi."
14 Mukuma balawu bátela, kaasi
bakhunda básolama.»

Phaku ya Khayisala
(Mlk 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Hanga bafwadisi bendi kasa
kifwandu, bamuleya ndangu ba-
mukwatila mu ndinga.
16 Amana batumini balonguki ba
bawu kwena yandi ha kimosi yi
ndambu ya batu bana bakala landa
Helodi, mu kuzimbula: «Mulongi,
tuzayi ni kyedika wisi zonza ngeyi
amana wisi longa nzila ya Nzambi
mu masonga. Weku yi bweya
bwa mambu mana bisi banza batu
mukuma wisiku tala mbunzu za
batu.
17 Tuzimbwaleti si buna wisi
banza ngeyi: bulombi mu kufuta
phaku ya Khayisala[a] ho loni?»
18 Kaasi Yesu, bwosu kázaya ma-
banza ma bawu ma mbi; wuzim-
budi: «Kikuma kya biki lubati ndey-
ila, bakavungalosi?
19 Tsongilenu mbongu zina bisi
futa phaku.» Bawu bámusongila
fwalanga dimosi,
20 amana wábahyula: «Mbunzu yi
khumbu yayi básonika haka, bya
nati?»
21 Bamuzimbwadini: «Bya
Khayisala». Hanga wubazimb-
wadi: «Disongidila, hanenu mambu
ma Khayisala kwena Khayisala,
amana mambu ma Nzambi kwena
Nzambi.»
22 Buna báyuka bwabuna,
báyituka, amana bámusisa, benda
kwa bawu.

Kyufu kimosi kikuma kya lufutu-
muku
(Mlk 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Muna kilumbu meni kina,
ndambu ya Basadise, bana bisi
zimbula ni kweku lufutumuku,
bábwesuka kwena yandi, amana
bámuhyula
24 mu kuzimbula: «Mulongi,
Moyize kázimbula: "Yuka ni mutu
mosi kafwa konda kubuta mwana,
myaki wandi kafweti kwela mufwidi
ndangu katombula kikanda kya
phangi wandi."
25 Kinga, kwákala kwena betu, yi
baphangi ba bayakala tsambwadi;
amana watheti wákwela, wáfwa;
amana konda kusisa dibuta, wásisa
mufwidi wandi kwena myaki wandi.
26 Busalami phila mosi kwena
wuna wazodi, yi watatu, yi kuna
kwa wuna watsambwadi.
27 Amana kunima dya bawu
boosu, mukhetu wáfwa.
28 Mu kilumbu kya lufutumuku,
mukhetu wa nani kakala, ha kati dya
bawu tsambwadi? Mukuma boosu
bamukwela!»
29 Amana mu kuvutula, Yesu
wubazimbwadi: «Luditotisi kikuma
lwisiku bakisa keti Masonuku keti
ngolu za Nzambi.
30 Mukuma, ku lufutumuku lwa
bafwa kwakálaku yi bayakala keti
bakhetu bakwélana, kaasi bakala
hanga banzyo mu zilu.
31 Amana kikuma kya lufutu-
muku lwa bafwa, lwátangaku mana
báluzimbwala kwena Nzambi:
32 "Meni yena Nzambi wa Bula-
hami yi Nzambi wa Yizaki yi Nzambi
wa Yakobi"? Keku Nzambi wa bafwa
kaasi wa bana ba moya.»
33 Amana buna báyuka bwana,
milumba-lumba mya batu báyituka
lawu ku malongi mandi.

Mutsiku wuluti mupfunu
(Mlk 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Buna báyuka Bafwadisi ni Yesu
wábatsukisa Basadise, bákutakana.
35 Amana mosi hana kati dya
bawu, mulongi wa mitsiku, kakala
muleya mu kumuhyula:

a **22:17 22:17** Ku kisina, Khayisala yákala khumbu ya mutu, kaasi ku manima báyandika kusadilaya hanga khumbu ya «mwata-yamvu», bwosu bazonzidiya haka: «mwata-yamvu wa Loma»

36 «Mulongi, khi wawu mutsiku wa
mbuta mu mitsiku?»
37 Yandi wumuvutwadi: «"Wa-
tónda Pfumu Nzambi waku yi
mbundu yaku yosu, yi moya waku
wosu yi ngangu zaku zoosu."
38 Wawu wenina mutsiku wa
mbuta yi watheti.
39 Amana mutsiku wa zodi, phila
mosi yi wuna wa theti: "Tonda
khunda waku hanga ngeyi meni."
40 Mitsiku myami myodi mivungi
mitsiku yi Bambikudi.»

Kidisitu yi Tavidi
(Mlk 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Bwosu bákutakana Bafwadisi,
Yesu wábahyula
42 mu kuzimbula: «Biki lwisi banza
kikuma kya Kidisitu? Mwana wa
nati kenina?» Bamuvutwadini: «Wa
Tavidi.»
43 Yandi wubazimbwadi: «Abweti
si Tavidi, mu Kitembu kisi mutela ni
Pfumu, tangwa kisi zimbula:»
44 "Pfumu kázimbula kwena Pfumu
wama":
Sikuka ku kitata kyama,
yi kuna yibásila bambeni baku ku
sina dya bitambi byaku."
45 «Disonga yuka ni Tavidi kisi
mutela "Pfumu", abweti kakadila
mwana wandi?»
46 Amana ka mutu ku walenda
kumuvutwala ndinga mosi. Tuka
kilumbu meni kina, ka mutu ku
wámeka hika kumuhyula kyufu.

23

Yesu wubalukisi kikuma kya ba-
longi ba mitsiku yi Bafwadisi
(Mlk 12:38-39; Luk 11:43-46;
20:45-46)

1 Hanga Yesu wázonza kwena
milumba-lumba mya batu yi kwena
balonguki bandi
2 mu kuzimbula: «Balongi ba mit-
siku yi Bafwadisi badizakadisi ha
kiti kya Moyize.[a]
3 Disongidila ni, mambu moosu
mana balúzimbwala, salenu,
swekenu phi, kaasi benu luhangaku
mihangu mya bawu. Mukuma bisi
zonza kaasi bisiku sadila.
4 Amana bisi wongika miteti mya
zitu, myena yi phasi mu kunata,
mu mahembu ma batu; kaasi bawu
meni bisiku zola kuningisa keti ku
mulembu.
5 Amana bisalu bya bawu byosu,
bisi sala, ndangu badimonikisaka
kwena batu. Ihana ni, bisi nata
biphakala bya mbuta bya mavwelesi
hana mbunzu yi muna moku ma
bawu yi miledi mya mbuta amana
baleyisi yi misinga.
6 Amana bazodi kuzakala mu bi-
fulu bya theti mu mikinzi yi bifulu
bya theti mu nzu za kimvuka za
Bayuta;
7 yi mboti mu mazandu, yi kubate-
laka kwena batu ni "Mulongi."
8 Kaasi benu, luzolaku ni balutela
"Mulongi", mukuma mosi lwesi
wena mulongi wenu, amana benu,
benu boosu lwena baphangi.
9 Lutelaku mutu, ha tsi haha, ni
"Tata", mukuma mosi lwesi wena
tata wenu, Tata wa ku zilu.
10 Luzolukaku ni balutela "Mut-
wadisi", mukuma mosi lwesi wena
Mutwadisi wenu Kidisitu.
11 Amana mbuta mu kati dya benu
kakala musadi wenu.
12 Wuna wadítombula yandi
meni, bamúkulumuna amana
wuna wadíkulumuna yandi meni,
bamútombula.»

Yesu wutunguludi bukavungalosi
bwa balongi ba mitsiku yi bwa Bafwa-
disi
(Mlk 12:40; Luk 11:39-52; 20:45-
47)

13 «Amana khi kyadi kwena benu,
balongi ba mitsiku yi Bafwadisi,
bakavungalosi! Kikuma lwisi yafik-
ila kyafulu kya Kipfumu kya mazilu

a **23:2 23:2** Malongi mana ma bayuta makalaku ma kusonika mu mikanda, makala samuna: «Moyize katambula mitsiku mya Sinayi amana wahanamya kwena Yoswa, Yoswa wahanamya kwena bambuta, bambuta bahanamya kwena bambikudi; amana bambikudi bahanamya kwena batu ba nzu ya kimvuka ya bayuta.»

ku thwala ya batu; amana lwisim-woku kota benu-benu, lwisiku bayambula phi mu kukota babana bazola kukota.»

[

14 «Khi kyadi kwena benu, balongi ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavunga-losi! Mukuma lwisi botula kwena bafwidi bima bya bawu amana, mu kudihunikisa, lwisi sala malombilu ma kaleyi; kikuma kya bwabuna, lwatámbula pfundusu mosi yiluti kitesu.]

15 «Khi kyadi kwena benu, balongi ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavun-galosi! Kikuma lwisi kangala muna yanga dya mbuta yi muna tsi ndangu lwakotisa muphakanu mosi ku dingumba dyenu, amana buna lwamúnunga, lumukitudi mutu mosi wa bilungi mbala zodi kuluta benu.

16 «Khi kyadi kwena benu bathwa-disi baphofu, lwisi zimbula: "Honi mutu kadya ndefi mu khumbu ya nzu ya Nzambi, ka kima ku; kaasi yuka ni mutu kadya ndefi mu wolu dina dyenina mu nzu ya Nzambi, kafweti lungisa ndefi yandi."

17 Bilawu yi baphofu! Biki biluti mupfunu, wolu ho nzu ya Nzambi yina yisi sakumuna wolu?

18 Amana lwisi zimbula hika: "Honi mutu kadya ndefi mu khumbu ya mesa ma kimenga, ka kima ku; kaasi yuka ni mutu mosi kadya ndefi mu khumbu ya kabu dina dyenina ha mesa ma kimenga, kafweti lungisa ndefi yandi."

19 Baphofu! Amana biki biluti mupfunu, kabu ho mesa ma ki-menga mana misi sakumuna kabu?

20 Disongidila, wuna wisi dya ndefi mu khumbu ya mesa ma kimenga kisiya dya mu khumbu ya mesa ma kimenga yi mu khumbu ya bima byosu byenina hana thandu;

21 amana wuna wisi dya ndefi mu khumbu ya nzu ya Nzambi, kisiya dya mu khumbu ya nzu ya Nzambi yi mu khumbu ya wuna wisimwa kala.

22 Amana wuna wisi dya ndefi mu khumbu ya zilu, kisiya dya mu khumbu ya kiti kya luyalu kya Nzambi yi mu khumbu ya wuna wenina hana wazakala.

23 «Khi kyadi kwena benu, balongi ba mitsiku yi bafwadisi, bakavun-galosi! Kikuma lwisi hana kimosi kya kumi[b] kya khaya za tsudi ya kitoku yi bithundu yi miti mya ki-toku, kaasi lusisi bima bya mupfunu mu mitsiku: kusungama, khenda yi lukwikilu; byabina biluti mboti mu kusala, konda kusisa bina bisadi.

24 Bathwadisi baphofu, lwisi kenza malafu mu kukatula biyingayinga kaasi lwisi mina Kamela wa muthu!

25 «Khi kyadi kwena benu, balongi ba mitsiku yi bafwadisi, bakavunga-losi! Kikuma lwisi semisa phenza ya kopha yi dilonga, amana mu kati bya kabasi yi bima bina lwisi yiba yi kukonda kwa kusipha kwa mbundu.

26 Mufwadisi phofu! Semisa theti kati dya kopha ndangu phenza yandi phi yasema.

27 «Khi kyadi kwena benu, balongi ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavunga-losi! Kikuma lufwanani yi mazyamu basiti phemba mabati monika kitoku ku phenza, kaasi mu kati mabasa yi mifufwa mya bamvumbi yi bima byosu bya mvindu.

28 Phila mosi phi yi benu, lwisi monika batu ba masonga kwena batu, kaasi mu kati lwabasa yi mvunga yi mambu mambi.

29 «Khi kyadi kwena benu, balongi ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavun-galosi! Lwisi tunga mazyamu ma bambikudi, yi kunenga mazyamu ma batu ba masonga,

30 amana lwisi zimbula: "Wadi betu phi twazingila mu tangwa dya batata betu, wadi twakanaku kala mu kithwadi kya mbi yi bawu

b **23:23 23:23** Lwisi hana kwena Nzambi kimosi kya kumi kya khaya za bilumbwadi bina byisi yidika bisaka. Bilumbwadi bina lwisi kuna, «katsangwa, malumba-lumba, mamvumbi-mvumbi, kikaya-kaya.»

kikuma kya kunokisa menga ma bambikudi."
31 Abwabuna lwisi ta kimbangi kwena benu-benu ni lwenina bana ba batu bana bahonda bambikudi.
32 Amana benu, landenu, man-isenu mana báyandika batata benu!
33 Banyoka, mbandu ya masawa! Abweti lubati banza kutina kyana pfundusu ya bilungi?
34 Ihana ni tala meni phitiki kwena benu bambikudi yi batu ba nduka yi balongi ba mitsiku. Muna kati dya bawu, bahika, lwabáhonda amana lwabákhoka ha kitakani, bakwawu hika, lwabázyatula muna nzu za kimvuka za Bayuta zenu amana bakwawu hika phi, lwabányokuniki mbanza muna mbanza;
35 ndangu yalubwila mbesi ya menga moosu ma batu ba masonga mana mátyakana ha tsi tukidila ku menga ma Abelu mutu wa ma-songa yi kuna menga ma Zakadiya, mwana wa yakala wa Balakiya, wuna lwáhonda ha kati dya nzu ya Nzambi yi mesa ma kimenga.
36 Mu kyedika yiluzimbwadi: mambu mana moosu mabwíla kwena batu ba mbandu yayi.»

Yesu yi Yelusalemi
(Luk 13:34-35)

37 «Yelusalemi, Yesulusalemi, ngeyi wisi honda bambikudi yi kubatimbwala matadi bana bisi kutumina! Mbala kwa nzodi kedi kukutikisa bana baku bwosu kisi kutikisa, ngudi wa khoku, bana bandi ku tsi ya mahela mandi, kaasi lwázolabwoku.
38 Tala buthwena, balúyambwadidiya nzu yenu, yakítuka zumbu!
39 Mukuma, yiluzimbwadi, mu kyedika: Tuka lelu dyadi lwambónaku hika tii yi kuna lwazímbwala: "Kasakumuka wuna wukwisila mu khumbu ya Pfumu!"»

24

Yesu wusamuni kubulumuka kwa nzu ya Nzambi
(Mlk 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Mu kulubuka kwa Yesu mu nzu ya Nzambi, balonguki bandi bábwesuka ndangu bamusongila thungidi ya nzu ya Nzambi.
2 Amana yandi mu kubavutwala, wuzimbudi: «Lwisibyoku tala bima byabi byosu? Mu kyedika, yiluzimb-wadi, hasálaku keti tadi dimosi ha thandu ya tadi dikwawu dyakonda wulumuka.»

Phasi yi minyanga
(Mlk 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Amana buna kázakala yandi hana mongu wuna bisi tela ni mongu wa Olive, balonguki bábwesuka kwena yandi, mu kin-genga bazimbudi: «Tuzimbwala khi tangwa makála mambu mana amana khi kidimbu kyasóngila ngisilu yaku yi tsuka ya tsi?»
4 Amana mu kubavutwala, Yesu wuzimbudi: «Kebenu, ka mutu ku kalutotisa!
5 Kikuma lawu bakwísa mu khumbu ya meni, mu kuzimbula: "Meni yenina Kidisitu" amana lawu babátotisa.
6 Amana lwayúka kuzonzila mvita yi pfweta-pfweta za mvita: talenu, lukalaku mu bidilu; mukuma mboti mambu mana masalama, kaasi yakálaku kedi tsuka.
7 Mukuma tsi yimosi yanwánisa tsi yikwawu, amana kipfumu kimosi kyanwánisa kipfumu kikwawu; amana nzala yi kunikana kwa mafu byakála muma mwahika.
8 Amana mambu mana moosu makála hanga misongu mya theti.
9 Hanga balulambudi ku ki-wayi amana balúhonda amana balúmenga muna makanda moosu kikuma kya khumbu ya meni.
10 Muna tangwa meni dina, kyakála kisinza kikuma kya batu balawu, amana bamosi badílambula bawu yi bawu, amana bahika badímenga bawu yi bawu.

11 Amaṇa bambikudi ba bukamvi
lawu batelama, bahukumuna batu
balawu.
12 Kikuma kya mambu mambi
mana ma lawu; lungongu lwa batu
balawu lwakúlumuka.
13 Kaasi wuna wakwámina tii yi
kuna tsuka, yandi kahúluka.
14 Musamu wa Bukheti ẉawu wa
Kipfumu kya mazilu basamunawa
muna tsi yosu yina bisi zingila,
kyakála kimbangi kikuma kya
makanda moosu, hanga tsuka yisi.»

Kiwayi kya lawu
(Mlk 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 «Tangwa lwamóna muzangi
wanzanzi wakutelamisa ṃuna
kizika kyahedila, bwosu kazonza
mbikudi Tanyela, mutu wuna wu-
bati tanga kabakula!
16 Hanga bana bakala mu
kinzunga kya Yuteya batini muna
myongu;
17 wuna wakála ha thandu ya
mudilu, katulukaku kikuma kya ku-
lubula bima mu nzu yandi;
18 amana wuna wakala mu kilanga
kavutukaku kikuma kya kubonga
muledi wandi.
19 Khi kyadi kwena mukhetu wuna
wakala ku vumu yi kwena wuna
wakala yemika muna bilumbu meni
bina!
20 Lombilenu ndangu lutinaku mu
tangwa dya kyosi kya lawu, keti mu
kilumbu kya sabata!
21 Mukuma, kiwayi kya lawu
kyakála, hanga kina kyakonda kedi
kala tuka ku luyandiku lwa tsi yi
buthwena bwabu, amana zakálaku
hika.
22 Wadi ni bilumbu bina
byákalaku bya khufi, wadi keti mutu
káhulukaku, kaasi kikuma kya bana
básolama bákhufikisilabya bilumbu
bina.
23 Yuka ni mutu kaluzimbwala:
"Kidisitu haha kenina!" Holo: "Kuna
kenina!" Lukwikilaku.
24 Mukuma bamasiya[a] ba
bukamvi yi bambikudi ba bukamvi
balúbuka; basóngila biphadi yi
mambu ma kuyituka mukuma, yuka
bwalendakana, bahúkumuna keti
bana kásola Nzambi.
25 Tala buna thekidi luzimbwala.
26 «Disongidila yuka ni baluzimb-
wala: "Talenu, mu nganga kenina,
lulubukaku; holo, talenu ku suku
kenina, lukwikilaku.
27 Kikuma bwosu wisi lubuka
mutsyenzya tuka ku malub-
wakidi amana wukenzudi yi kuna
mazyokidi, bwabuna kwakála kuk-
wisa kwa Mwana wa mutu.
28 Kuna kwakala kivundisila,
kwakuna bakútakanina bangand-
wanganga.»

Kwisa kwa Mwana wa mutu
(Mlk 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 «Hanga kunima dya bilumbu
bina bya kiwayi, tangwa kaphínda,
ngondi kasengulaku myesi myandi,
bathetimbwa babwa tukidila ku zilu,
amana ngolu za mazilu zaníkana.
30 Hanga kidimbu kya Mwana wa
mutu kimoniki muna zilu; amana
bikanda byosu bya tsi mu khondu
byakála, bamóna Mwana wa mutu
buna kakwísa hana matuti ma zilu
yi ngolu yi khembu ya lawu.
31 Katúma banzyo bandi yi phungi
ya mbuta, amana bakútikisa batu ba
tselu ya bana kásola tukidila tselu ya
tsi yi tselu ya zilu.»

Kingana kya mufiki
(Mlk 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 «Mbandu ya kingana kya mufiki
yaluheka dilongi: tangwa lwamóna
ni miti wusawakidini, zayenu ni
tsungi ya pha yibwesukini.
33 Phila mosi yi kwena benu,
tangwa lwamóna bima bina byosu,
zayenu ni Mwana wa mutu wekina
mu kukwisa.
34 Mu kyedika, yiluzimbwadi:
mbandu yayi, yahítaku kedi yi kuna
masálamina mambụ mana moosu.
35 Zilu yi tsi byatota, kaasi ndinga
zama zalendaku tota.»

---

a **24:24 24:24** Bamasiya ba bukamvi babati zonzila batu bana bisi zimbula ni bawu benina Kidisitu kaasi benina bwoku.

Nzambi lwesi wuzayi tangwa dya tsuka
(Mlk 13:32-37; Luk 21:26-30; 21:34-36)

36 «Kikuma kya kilumbu meni kina yi tangwa, ka mutu ku wuzay-ibya, keti banzyo muna mazilu, keti Mwana; kaasi Tata yandi hika.
37 Mukuma bwosu bwákala mu tangwa dya Nowa, yibwana phi bwakála mu kukwisa kwa Mwana wa mutu.
38 Amana bwosu bwákala muna bilumbu meni bina byatekila kithombu, batu bakala dya yi kunwa, bakala kwelana yi kukwedisa, tii yi kuna kilumbu kina kákota Nowa mu nzasa;
39 amana bakalaku bakula kima tii yi kuna kyisila kithombu amana kinati byosu, yibwabuna phi bwakála mu kukwisa kwa Mwana wa mutu.
40 Hanga batu bodi bakála muna kilanga: mosi batámbula amana mosi bamúsisa.
41 Bakhetu bodi bakala toka muna yanda, mosi bamunata, mukwawu bamúsisa.
42 Disongidila kalenu batemuna, mukuma luzayiku keti khi kilumbu kakwísa Pfumu wenu.
43 Amana zayenu bwabu: Wadi mukwa nzu kazayaka tangwa dina kakwisa mwifi, kakhanaku nimba amana kakhanaku yambwadila ni kalungula nzu yandi.
44 Yihana ni, kalenu bayilama, benu phi, mukuma Mwana wa mutu kakwísa muna tangwa dina lukondi yindula benu.»

Kingana kya musadi wa kwikama (Luk 12:41-48)

45 «Nati si musadi wakwikama yi wa ngangu? Wuna káheka mukwa nzu kiyeka kya basadi bahika ndangu kabahekaka kudya muna tangwa dina difwani?
46 Kyesi kwena musadi wuna, buna kakwísa mukwa nzu, ka-muwana bwabuna mu kisalu!
47 Mu kyedika, yiluzimbwadibwa: kamúheka kiyeka kya bima byandi byosu.
48 Kaasi yuka ni yandina kakala musadi wa mbi amana kadibanzila muna mbundu yandi: "Pfumu wama kalengaku kwisa,"
49 kayandika kubabeta banduku ba kisalu, amana kadyaka, kan-waka phi kumosi yi babana bisi zela malafu,
50 kyedika mukwa nzu wuna katúla muna kilumbu kimosi kina kakalaku wayilama musadi wuna yi mu tangwa dina kakondiku zaya;
51 kamúheka ndola ya mbuta amana kámusya mu ndonga ya bakavungalosi, kuna kwakala bidilu yi makwenzi.»

25

Kingana kya bana ba bandumba kumi
1 «Kinga Kipfumu kya mazilu kifwanani yi bana ba bandumba kumi bábonga mwinda mya bawu, benda tundakana yi yakala dya longu.
2 Batanu, hana kati dya bawu, báyilamaku amana batanu bahika báyilama.
3 Bana bakonda yilama, buna bábonga mwinda mya bawu, bánataku masi ma bawu.
4 Kaasi batanu bana bayilama bánata masi muna bilekwa yi mwinda mya bawu.
5 Bwosu kázingidila yakala mu kukwisa, boosu bahanga balembwi kwabawu amana bánimba.
6 Amana mu kisuku kya phipha, kindanda kiditi: "Talenu yandu yakala, lubukenu, lwenda mutun-dakana!"
7 Hanga bandumba bana boosu batokami, amana báyidika mwinda mya bawu.
8 Hanga bana bakonda yilama bazimbudi kwena bana báyilama: "Tuhekenu masi menu, kikuma mwinda mya betu mizimi."

9 Bana ba mayedi bavutudi: "Loni,
meku mafwana kikuma kya betu yi
benu; mboti lwenda kwena bana
bisima tekisa ndangu lwasumba
kikuma kya benu."
10 Bwabuna benda bawu mu
kusumba, yakala watula. Amana
bana bakala bayilama bakota yi
yandi muna nzu ya mukinzi wa
longu, hanga bayafikidi mwelu.
11 Amana kunima dya tangwa, bisa
bandumba bana bakwawu, mu kuz-
imbula: "Tata, Tata, tuyafwadila!"
12 Kaasi yandi mu kuvutula, wuz-
imbudi: "Mu kyedika, yiluzimbwadi:
Yiluzayiku."
13 Disongidila, kalakenu bayilama,
kikuma luzayiku keti kilumbu keti
tangwa.»

Kingana kya basadi batatu (Luk 19:11-27)

14 «Kipfumu kya mazilu kifwanakani
hanga mutu mosi, mu kukwenda
mu kitambu: watéla basadi bandi
amana wábaheka bima byandi.
15 Kwena mosi, mikuta mitanu
mya wolu, kwena mukwawu,
mikuta myodi mya wolu, amana
kwena wuna wa tatu mukuta
wumosi, kwena kosu mutu muna
ngolu zandi, amana kunima, wenda
kwandi mu kitambu.
16 Buna kenda, musadi wuna
wábonga mikuta mitanu, wásadilamya
amana wálumbula mitanu myahika.
17 Phila mosi yi wuna wábonga
mikuta myodi, wálumbula myodi
myahika.
18 Kaasi wuna wátambula mukuta
wumosi wenda wawu, wásima
muna mafu amana wázikawa
mukuta wa wolu wa pfumu wandi.
19 «Amana kunima dya tangwa dya
lawu, pfumu wa basadi bana wisa,
hanga wubatedi ndangu kazaya
mutindu wuna básadiladya wolu.
20 Amana buna kábwesuka wuna
wátambula mikuta mitanu, wu-
songidi hika mitanu mikwawu mu
kuzimbula: "Pfumu, mikuta mitanu
wápheka, tala mitanu mikwawu
ndumbudi."
21 Pfumu wandi wumuzimbwadi:
"Bwa bukheti! Ngeyi wenina mu-
sadi wa bukheti yi wa bulemvu.
Muna bima bya khunda wukadiki
mulemvu, yikúyadika ha thandu ya
bima bya lawu, kota mu kyesi kya
pfumu waku."
22 Buna kábwesuka wuna
wátambula mikuta myodi wuz-
imbudi: "Pfumu, mikuta myodi
wápheka, tala, mikwawu myodi
mina ndumbudi!"
23 Pfumu wandi wumuzimbwadi:
"Bwa bukheti! Musadi wa bukheti
yi wa bulemvu, mu bima bya
khunda, wisi dikadila wa bulemvu,
yikúyadika ha thandu ya bima bya
lawu; kota mu kyesi kya pfumu
waku.
24 Amana buna kábwesuka wuna
wátambula mukuta wumosi, wuz-
imbudi: "Tata, bwosu yikuzaya ni
ngeyi mukwa mathata, wisi hela
muna wakonda kunina, amana wisi
wongika hana wakonda mwanga;
25 amana mu kubanga, yihanga,
tswekiwa mukuta waku mu mafu;
tala wawu mukuta waku."
26 Amana pfumu wandi wumuvut-
wadini: "Musadi wambi, mubolu!
Wázayabwa ni yisi hela muna
yikonda kunina, yisi wongika muna
yikonda mwanga?
27 Wadi wakala kwenda sikula
mukuta wa wolu dyama kwena bana
bisi sala ku banki, amana mu ku-
vutuka kwama, khadi tambula bina
byenina bya meni yi muluta.
28 Disongidila ni mutambulenu
mukuta wuna wa wolu amana ha-
nenu kwena wuna wenina myawu
kumi.
29 Mukuma bahána kwena wuna
wenina kyawu, ndangu kakala yi
bima bya lawu, kaasi kwena wuna
wukondi kima, bamútambula keti
kina kenina kyawu.
30 Amana musadi wuna wakonda
mupfunu, mulosenu ku phenza,
muna phipha ya ku phenza;
kwakuna kwakala bidilu yi mak-
wenzi."»

Pfundusu ya tsuka

31 «Tangwa kakwísa Mwana wa
mutu mu khembu yandi yi banzyo
boosu ha kimosi yi yandi, hanga
wuzakadi hana kiti kyandi kya
khembu.
32 Makanda moosu makhúndakana
kuna thwala ya yandi, amana
kabáhambula bamosi yi bakwawu,
bwosu kisi hambula kalema mikoku
yi bakhombu:
33 hanga wulongiki mikoku kuna
koku dyandi dya kitata, amana
bakhombu kuna koku dyandi dya
kimama.
34 Hanga kyamvu wuzimbudi
kwena bana bakála ku koku dyandi
dya kitata: "Alwisa, benu kásambula
Tata wama, tambulenu Kipfumu kya
mazilu kina báluyidikila tukila buna
káhanga tsi.
35 Mukuma, yíkala yi nzala,
benu lwápheka bya kudya; yíkala
yi kihwinya, benu lwápheka bya
kunwa; yíkala munzenza amana
benu lwángyamba;
36 yíkala khonga, benu lwámvwatisa;
yikala bela, benu lwátsadisa; yíkala
mu boloku, amana lwisa thala."
37 Amana batu ba masonga
bamúvutwala mu kuzimbula:
"Pfumu, khi tangwa twákumona
ngeyi wákala yi nzala, amana
twákuheka bya kudya, holo wákala
yi kihwinya, twákuheka bya kunwa?
38 Khi tangwa twákumona, wákala
munzenza amana twákuyamba,
holo wákala khonga amana
twákuvwatisa?
39 Amana khi tangwa twákumona
wakala bela holo mu boloku, amana
thwisa kutala?"
40 Kyamvu kabávutwala: "Mu
kyedika yiluzimbwadi: mbala
zoosu zina lwásalabwa kwena
mosi wa baphangi bama baba
benina bakhunda, kwena meni
lwásalabwa!"
41 «Hanga wuzimbudi hika kwena
bana bakala ku koku dyandi dya
kimama: "Katukenu haha, batu
basingama! Alwenda kuna mbawu
ya mvula yi mvula yina báyidika
kikuma kya kiphidi-mutu yi banzyo
bandi.
42 Mukuma, yíkala yi nzala kaasi
lwáphekaku bya kudya, yíkala yi
kihwinya kaasi lwáphekaku bya
kunwa;
43 yíkala munzenza kaasi
lwángyambaku; yíkala khonga kaasi
lwámvwatisaku; yíkala wabela yi
mu boloku kaasi lwáthalaku."
44 Hanga bawu phi bavutudi mu
kuzimbula: "Pfumu, khi tangwa si
twákumona ngeyi wákala yi nzala
holo wákala yi kihwinya, holo mun-
zenza, holo kikhonga, holo wabela,
holo mu boloku amana twakonda
kusadisa?"
45 Hanga wubavutwadi mu
kuzonza: "Mu kyedika, yiluz-
imbwadibwa, mbala zoosu zina
lwásadilabwoku kwena mosi wa
baleki baba, lwasalabwoku phi
kwena meni."
46 Amana baba bákwenda ku
ndola ya mvula yi mvula, kaasi batu
ba masonga, mu luzingu lwa mvula
yi mvula.»

26

Yesu bamukasidi kifwandu
(Mlk 14:1-2; Luk 22:1-2; Ywn 11:45-53)

1 Tangwa kámanisa Yesu ndinga
zazi zoosu, wuzimbudi kwena ba-
longuki bandi:
2 «Luzayi ni kunima bilumbu byodi
mukinzi wa phaki wakála: amana
Mwana wa mutu bamúlambula
ndangu bamukhoka ha kitakani.»
3 Hanga bambuta ba banganga
Nzambi yi bambuta ba Bayuta baku-
takani muna kyanzala kya mbuta wa
banganga Nzambi, wuna bakala tela
ni Khayifu;
4 Bakasi kifwandu kya kumuk-
watisa Yesu mu kitsweki yi ku-
muhondisa.
5 Bakala zimbula: «Heku ni
mu tangwa dya mukinzi, ndangu
mvwalangani yikalaku ha kati dya
batu.»

Yesu bamusiti mananasi (Mlk 14:3-9; Ywn 12:1-8)

6 Yesu ku Betaniya kákala, muna
nzu ya Simoni mukwa bwasi,
7 mukhetu mosi wisa bwesuka
kwena Yesu, kákala yi mulangi wa
mananasi ma thalu ya lawu amana
wázunzilama hana mutwa wa yandi
bwabuna kákala kuna mesa.
8 Amana balonguki buna bámona
bwabuna, bámonaku kyesi, hanga
bazimbudini: «Kikuma kya biki
kuzanga kwa bwabu?
9 Bufwaniki basumbisama mu
thalu ya lawu, amana mbongu
bahanaza kwena batsuka̱mi!»
10 Kaasi Yesu buna kábakulabwa,
wubazimbwadi: «Kikuma kya biki
lubati muhekila phasi mukhetu
yandu? Mukuma dyambu dya
kitoku kasadi kwena meni;
11 mukuma batsukami lwakádiki
bawu kosu tangwa, kaasi meni
twakádikiku yenu kosu tangwa.
12 Yandi kanzunzidi mananasi
mama mu lutu, ndangu katekila
yidika kuzika kwama.
13 Mu kyedika yiluzimbwadi: kuna
basámuna Musamu wa Bụkheti
wawu, mu tsi yosu, bamenikiki
phi mambu mama kasadi yandu,
kikuma kya kumubambuka yandi.»

Yutasi wumulambudi Yesu (Mlk 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Hanga mosi wa bawu kumi yi
bodi, wuna bakala tela ni Yutasi
Sikadyoti, wendi kwena bambuta ba
banganga Nzambi
15 wuzimbudi: «Biki luzodi
kupheka, amana meni yilulambwala
yandi?» Hanga bawu bamufuti
makuta makumatatu.
16 Amana tuka tangwa meni dina,
kakala sanda tangwa dya mboti
ndangu kamulambula Yesu.

Yesu wudini mukinzi wa Phaki (Mlk 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Ywn 13:21-30)

17 Mu kilumbu kya theti kya muk-
inzi wa mapha makonda kisi dya
muvimbu, balonguki bábwesuka
kwena Yesu mu kuzimbula: «Ku biki
wuzodi ni twakuyidikila madya ma
mukinzi wa Phaki?»
18 Hanga yandi wuzimbudini:
«Alwenda muna mbanza kwena
mutu mosi, amana muzimbwalenu:
"Mulongi kazimbudini: Tangwa
dyama dibwesukini; ku nzu ya ngeyi
yidila madya ma Phaki yi balonguki
bama."»
19 Balonguki báhanga bwosu ka-
balongikila Yesu, amana báyidika
madya ma Phaki.

20 Masikidika ha mábwa, ku mesa
kákala yi bawu kumi yi bodi.
21 Amana buna bákala mu kudya,
yandi wuzimbudi: «Mu kyedika,
yiluzimbwadi: mosi mu kati dya
benu kandámbula.»
22 Hanga bayuki kiwayi kya lawu,
báyandika kumuhyula mosi kunima
mukwawu: «Ka meni ku, Pfumu,
kabwaku?»
23 Yandi, mu kuvutula, wuzim-
budi: «Wuna wuvundiki koku ha
longa dimosi yi meni, yandi wuna
wandámbula.
24 Mwana wa mutu kabati
kwenda, tala mana másonama
kikuma kya yandi; kaasi khi kyadi
kwena mutu wuna wulambudi
Mwana wa mutu! Bwalunga ni mutu
wuna kabutukaku kwandi!»
25 Amana mu kuvutula, Yutasi,
wuna wámulambula wuzimbudi:
«Ka meni ku, Mulongi, kabwaku?»
Yesu wumuvutwadi: «Ngeyi meni
wuzimbudibwa.»

Mesa ma Pfumu (Mlk 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

26 Buna bakala dya, Yesu wábonga
dipha, wásambuladya amana
wábukunadya, wáhanadya kwena
balonguki, amana wuzimbudi:
«Bongenu, dyenu, lwalu lwena lutu
lwa meni.»
27 Amana wábonga mbungu mosi,
kunima dya kuvutula matondu,
wábahekaya mu kuzonza: «Nwenuya
benu boosu,
28 mukuma mama menina menga
ma meni, ma bulunda bwa Nzambi,

mana matyakani kikuma kya batu lawu mu kuloluka kwa masumu.
29 Amana yiluzimbwadi, mukyedika: tuka buthwena, yinwáku hika vinu dina, tii yi kuna kilumbu kina yinwádya ha kimosi yi benu muna Kipfumu kya Tata wama.»
30 Amana buna báyimbila mikunga mya mukinzi, bálubuka, benda ku mongu wa Olive.

Yesu wusamuni ni Phetelu kamutuna
(Mlk 14:27-31; Luk 22:31-34; Ywn 13:36-38)

31 Hanga Yesu wubazimbwadi: «Benu boosu lwathína muna phipha yayi, mukuma tala mana másonama: "Yimúhonda kalema, amana kibuka kya mikoku kyamwángalakana."
32 Kaasi kunima kufutumuka kwama, yilutekidila kuna Ngadidi.»
33 Amana mu kuvutula, Phetelu wumuzimbwadi: «Yuka ni boosu bakutina, meni, ketibwe, yikutinaku.»
34 Yesu wumuvutwadini: «Mu kyedika yikuzimbwadi: mu phipha yayi, khoku kakókulaku kedi, wáthuna mbala tatu.»
35 Phetelu wumuzimbwadi: «Keti kufwa, yifwa kumosi yi ngeyi, yikútunaku.» Balonguki boosu bazimbudi phi phila mosi.

Yesu wusambidi kuna Ngetisemani
(Mlk 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Hanga Yesu wísa yi bawu, homa hamosi bisi tela ni Ngetisemani, amana wuzimbudi kwena balonguki bandi: «Zakalenu hahaha, kithama kina yikwenda lombila meni kuna.»
37 Wánata Phetelu yi bana ba Zebeteya bawu bodi, wáyandika kuyuka kyadi yi kiwayi.
38 Hanga wubazimbwadi: «Mbundu yama mu kiwayi yenina yi kuna lufwa; salenu haha, amana kalenu batokama kumosi yi meni.»
39 Wáhaluka koma, wáfukama, mbunzu mu mafu, mu kulombila yi kuzimbula: «Tata wama, yuka ni bwalendakana, khatwala bungu dyadi; salaku bwosu buna nzodi meni, kaasi bwosu wuzodi ngeyi.»
40 Tangwa kisa vutuka kwena balonguki, kábawana baleka; amana wuzimbudi kwena Phetelu: disongidila lulendiku kutokama keti tangwa dimosi kumosi yi meni?
41 Tokamenu, lombilenu phi, ndangu lubwaku mu kimeka. Kitembu kyazyama kyenina kaasi lutu lwalembwa lwenina.
42 Wáhaluka hika mbala ya zodi mu kulombila bwabu: «Tata wama, bufwaniku ni mbungu yayi ndwayoku, mbatanana buna, yambula luzolu lwaku lwasalama!»
43 Amana wisa vutuka hika, wubawani baleka, mukuma mesu ma bawu zitu mákala.
44 Yesu wábasisa, wáhaluka hika, wulombidi mbala ya tatu mu kulandulula ndinga meni zimosi.
45 Hanga wisi vutuka kwena balonguki amana wubazimbwadi: «Lunimbi hika, lulembwi kwenu! Talenu, tangwa dibwesuki, amana Mwana wa mutu bamulambudi ku moku ma basumuki.
46 Telamenu, thwendenu! Tala, wekina bela-bela wuna ndambudiki!»

Yesu bamukwati
(Mlk 14:43-50; Luk 22:47-53; Ywn 18:3-12)

47 Muna tangwa meni dina kakala zonza Yesu, Yutasi, mosi wa bawu kumi yi bodi wátula hakana, hakimosi yi mulumba-lumba wa batu bakala yi mbedi za vita yi khindi muna moku. Bwosu bábatuma kwena bambuta ba banganga Nzambi yi bambuta ba bayuta.
48 Amana wuna wámulambula, wábasongila kidimbu kimosi mu kuzimbula: «Wuna yibúmbakana, yandi wuna, mukwatenu.»
49 Amana buna kábwesuka kwena Yesu, wuzimbudini: «Mboti, Labuni!» Amana wámubumbakana.
50 Amana Yesu wumuzimbwadi: «Mukwetu, kikuma kya dyambu dina wisidi, saladya.» Hanga buna

bábwesuka, bamusimbi Yesu amana bamukwati.
51 Amana mosi wa bana bákala yi Yesu, walubula mbedi ya phoku yandi, hanga wuhuti kutu dya musadi wa mbuta wa banganga Nzambi.
52 Hanga Yesu wumuzimbwadi: «Vutula mbedi yaku ya phoku muna kilalu kyandi, mukuma boosu bana banwánina ku mbedi, ku mbedi phi bafwíla.
53 Kondilo wubanzi ni pfwaniku yimubokwadila Tata wama, amana kaphitika bibuka bya banzyo kuluta kumi yi bodi?
54 Abweti si malúngila Masonuku? Mana mabati zonza ni bulungi ni masalama bwabuna.»
55 Muna tangwa meni dina, Yesu wuzimbudi kwena milumba-lumba mya batu: «Lwisi khwata yi mbedi yi khindi, hanga wuna yenina ndwandwa? Kinga yikala zakala bilumbu byosu mu nzu ya Nzambi mu kulonga, amana lwákhwataku.
56 Kaasi mana moosu mabwini ndangu malungila Masonuku ma bambikudi.» Hanga balonguki boosu bamusisi, batini phi.

Yesu ku thwala ya kimvuka kya mbuta
(Mlk 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Ywn 18:13-14; 18:19-24)

57 Bana buna bámukwata Yesu, bámunata ku nzu ya Khayifu, mbuta wa banganga Nzambi, kuna bákutakanina balongi ba mitsiku yi bambuta ba Bayuta.
58 Amana Phetelu, yandi, kakala landa muna kyana, yi kuna kyanzala kya mbuta kya mbuta wa banganga Nzambi. Amana buna kákota muna kati, wuzakadi yi batsinzidi ndangu kazaya buna mamánisina.
59 Amana bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku yi kimvuka kyambuta[a] bakala sanda kimbangi kya mbi kikuma kya Yesu, ndangu bamuzengila mukanu wa lufwa.
60 Kaasi bámonaku, mbatanana lawu dya bambangi ba luvunu bisa funda, kaasi ku tsuka, bisa bwesuka bodi,
61 bazimbudi: «Yandu-yandu kakala zimbula: Pfwani yiwulumuna nzu ya Nzambi yayi, amana thunguludiya mu bilumbu bitatu."»
62 Amana mbuta wa banganga Nzambi buna kátelama, wázimbula kwena yandi: «Keti kima wubatiku vutula? Biki wuzonzi kikuma kya bimbangi byabi babati kufundila baba?»
63 Kaasi Yesu wádibata. Amana mbuta wa banganga Nzambi wumuzimbwadi: «Mu khumbu ya Nzambi wa moya mbati zenga, wátuzimbwala yuka ni ngeyi, wenina Kidisitu, Mwana wa Nzambi?»
64 Yesu wumuzimbwadi: «Ngeyi meni wuzimbudibwa. Kaasi yiluzimbwadi hika: tuka buthwena, lwamúmona Mwana wa mutu wazakala kuna koku dya kitata dya Mukwa Ngolu zoosu yi mu kukwisa hana thandu ya matuti ma zilu.»
65 Hanga mbuta wa banganga Nzambi wuyati miledi myandi, amana wuzimbudi: «Nzambi kabati tukwana! Kikuma kya biki twasosila hika bambangi? Talenu buthwena luyuki benu-benu ngusi;
66 Abweti lubanzi benu?» Amana boosu mu kuvutula, bazimbudi: «Bulombi kafwa.»
67 Hanga bamuhumi metya kuna mbunzu yandi amana bamuti makufi bahika phi bamuti mbata,
68 mu kuzonza: «Bikuleti, kamba ngeyi Kidisitu wenina, keti nati wukubeti!»

Phetelu wumutuni Yesu
(Mlk 14:66-72; Luk 22:56-62; Ywn 18:15-18)

69 Phetelu kákala wazakala kuna phenza, hana kyanzala. Amana musadi wa mukhetu mosi wábwesuka kwena yandi mu kuzimbula: «Ngeyi phi, wákala yi Yesu, mwisi Ngadidi.»

a **26:59 26:59** Mth 5:22

70 Kaasi yandi wátuna ku thwala
ya batu boosu, mu kuzimbula: «Nza-
yimoku mana wubati zimbula.»
71 Buna kakala kwenda kuna
mwelu wa kyanzala, wumoni hika
musadi wahika wa mukhetu amana
yandu-yandu wuzimbudi kwena
bakwawu: «Yandu phi ká́kadikini yi
Yesu mwisi Nazaleti.»
72 Amana wutuni hika yi ndefi:
«Yimuzayiku mutu yandu.»
73 Kunima dya mwana tangwa,
bá́bwesuka batu bá́kala hana,
bazimbudi kwena Phetelu: «Mu
kyedika, ngeyi wenina phi mosi
hana kati dya bawu; mukuma
nzonzidi yaku yibatibwa songila
mboti-mboti.»
74 Hanga Phetelu wuyandiki kudya
ndefi: «Yukani meni yimuzayi mutu
yandu, Nzambi kapheka ndola!»
Amana muna tangwa meni dina,
khoku mosi wá́kokula,
75 Amana Phetelu wáyubuka
ndinga yina ya Yesu: «Ku thwala
ya kukokula kwa khoku, mbala tatu
wathúna meni.» Amana wálubuka,
wádila phi lawu.

27

Yesu bamunati ku nganda ya Philatu
(Mlk 15:1; Luk 23:1-2; Ywn 18:28-32)

1 Kuma buna kwakhya, luku-
takanu lwásalama, bambuta ba
banganga Nzambi boosu yi bambuta
Bayuta bá́kasa fwongu kikuma kya
Yesu ndangu bamuhondisa.
2 Amana buna bámukasa,
bámunata, bámulambula kwena
Philatu,[a] kilolu mwisi Loma.

Lufwa lwa Yutasi
(Mhb 1:18-19)

3 Hanga buna ká́mona Yu-
tasi, wuna wámulambula, ni ba-
muzengidi lufwa, wázosuluka,
wávutula makuta makumatatu
kwena bambuta ba banganga
Nzambi yi bambuta ba Bayuta.
4 Wubazimbwadi: «Tsumuki
mu kulambula menga ma mutu
wakonda sala mbi.» Bawu bazim-
budi: «Khi mambu ngeyi yi betu!
Makutadi ngeyi meni!»
5 Amana buna ká́losa makuta meni
mana muna nzu ya Nzambi, wenda,
amana wádikudika.
6 Bambuta ba banganga Nzambi
buna bá́tonguna makuta meni
mana, bazimbudi: «Bulombiku ku-
timbulama mu sanduku dya nzu ya
Nzambi, kikuma thalu ya menga.»
7 Lukutakanu buna lwásalama,
makuta mana bá́sumbilama kilanga
kya mutu wuna wakala bumba
nzungu za tuma, kikuma kya
mazyamu ma banzenza.
8 Ihana bá́tedilakya, «Kilanga kya
menga» yi lelu dyadi.
9 Hanga malungidi mana
má́zonzama mu nzila ya mbikudi
Yelemiya: «Bábonga makuta maku-
matatu, yena thalu yina bá́zenga
bana ba Kiseledi kikuma kya yandi;
10 Hanga bahanima kikuma kya
kilanga kya wuna wisi bumba
nzungu, bwosu ká́tsilabwa yandi
meni Pfumu.»

Yesu ku thwala ya Philatu
(Mlk 15:2-5; Luk 23:3-5; Ywn 18:33-38)

11 Yesu buna ká́kala ku thwala ya
Philatu, hanga wumuhyudi: «Ngeyi,
kyamvu wa Bayuta wena?» Amana
Yesu wuvutudi: «Ngeyi meni wuzim-
budibwa.»
12 Kaasi mu tangwa dina bakala
mufunda kwena bambuta ba ban-
ganga Nzambi yi bambuta ba
Bayuta, Yesu ká́vutulaku kima.
13 Hanga Philatu wumuzimbwadi:
«Wubatiku yuka mambu moosu

a **27:2 27:2** Philatu kakala kilolu mwisi Loma mu kinzunga kya Yuteya tukila mvula 26-36 ku nima lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Philatu kakala yi mikanu mya lawu kwena Bayuta muna tangwa dina kakala kilolu kya mbanza. Mbala za lawu, kakala tonda kulungisa luzolu lwa Bayuta kikuma kya mikanu. Kakhana totisa kifulu kyandi kya kilolu mu mbanza wadi ni kakalaka yi mikanu.

mana babati zonza kikuma kya ngeyi?»
14 Kaasi kávutulaku ndinga keti
mu dyambu dimosi, hanga Philatu
yituki lawu.

Yesu bamuzengidi lufwa (Mlk 15:6-15; Luk 23:13-25; Ywn 18:39-40; 19:1-16)

15 Bwosu bwákala mu mukinzi
wosu, Philatu kakala yambwadila
mutu wa boloku mosi kikuma kya
mulumba-lumba wa batu, wosu
wuna bakala lomba.
16 Kinga, muna tangwa dina,
kwákala yi mutu wa boloku mosi
watoma zayakana, khumbu yandi
[Yesu] Balabasi.
17 Bwosu bákala bakutakana,
hanga Philatu wubahyudi: «Nati
luzodi yiluyambwadila, [Yesu]
Balabasi ho Yesu yandi bisi tela
Kidisitu?»
18 Mukuma wázaya kwandi ni
kikuma kya kiphala bámulambwala.
19 Amana buna kázakala ha
kiti kya nganda, mukhetu wandi
wumutumini ndinga: «Wukotaku
mambu ma mutu wa masonga
wuna, mukuma lelu, phasi lawu
mboni mu ndosi, kikuma kya yandi.»
20 Bambuta ba banganga
Nzambi yi bambuta ba Bayuta
bálwengisa milumba-lumba mya
batu ndangu balomba Balabasi,
amana bámuhondisa Yesu.
21 Amana mu kuvutula, Philatu
wubahyudi: «Nati, mu kati dya bawu
bodi luzodi ni yiluyambwadila?»
Bawu bavutudi: «Balabasi!»
22 Philatu wabazimbwala: «Abweti
si yimuhanga Yesu yandi bisi tela Ki-
disitu?» Boosu bavutudi: «Mukhoka
ha kitakani!»
23 Yandi wávutwakila: «Kikuma
kya khi mbi kasadi?» Kaasi bawu
báyandika kukalunga ngolu mu kuz-
imbula: «Bamukhoka ha kitakani.»
24 Amana Philatu buna kámona ni
heku kima kahanga, kaasi bwosu
yálutakana mvwalangani, hanga
wubongi mamba, wásukula moku
kuna thwala ya mulumba-lumba
wa batu, mu kuzonza: «Nzayiku
dyambu ditadidi menga mama;
benu, malutadi benu-benu!»
25 Amana mu kuvutula, batu boosu
bázimbula: «Menga mandi makala
hana thandu ya betu yi bana betu!»
26 Hanga wubalubwadi Balabasi;
amana Yesu buna kamubetisa fimbu,
wumulambudi ndangu bamukhoka
ha kitakani.

Baphumbulu bamuseyi Yesu (Mlk 15:16-20; Ywn 19:2-3)

27 Hanga baphumbulu ba Phi-
latu bamubulumuni Yesu yi muna
nganda ya yandi Philatu, amana
bákhokika kibuka kya baphumbulu.
28 Bámuwomuna miledi, bámuvwatisa
muzaka wumosi wa kabengi.
29 Bátunga mukhonzi wumosi wa
tsaku, bámuvwatisaya kuna mutwa
yi muswangina kuna koku dya ki-
tata, amana, bwosu báfukama ku
thwala ya yandi, bakala museya
mu kuzimbula: «Mboti, kyamvu wa
Bayuta!»
30 Bakala muhuma metya bábonga
muswangina amana beka muzyat-
ula muna mutwa.
31 Kunima dya kumuseya,
bámukatulawa muzaka wuna,
bámuvwatisa hika miledi myandi,
amana bámunata ndangu benda
mukhoka ha kitakani.

Yesu bamukhoki ha kitakani (Mlk 15:21-32; Luk 23:26-43; Ywn 19:17-27)

32 Mu kulubuka, bátundakana
mutu mosi, mwisi Sileni, khumbu
yandi Simoni; hanga bamulundiki
ndangu kanata kitakani kya Yesu.
33 Bátula homa hana bisi tela ni
Ngolungota, disongidila: «Kizika kya
Kibelengenzi kya mutwa.»
34 Bamuheki kunwa vinu dya
kubundikisa yi kisi dya khadi; buna
káyedika, kázolaku kunwa.
35 Kunima dya kumukhoka ha
kitakani, baphumbulu bákabana
miledi myandi mu kubetilamya zeki.
36 Kunima, bázakala hahana mu
kumutanikina.

37 Amana bá́thetika hana thandu
ya mutwa wandi bisona bina
byákala tendula kikuma kya lufwa
lwandi: «Yandu kenina Yesu,
kyamvu wa Bayuta.»
38 Hanga bakhokini hana kitakani
bandwandwa bodi ha kimosi yi
yandi, mosi ku koku dya kitata, muk-
wawu ku koku dya kimama.
39 Bana bá́kala mu kuluta, bá́kala
mutukwana yi kunikisaka mutwa
mya bawu;
40 amana bazimbudi: «Ngeyi
wakala zimbula ni wawúlumuna
nzu ya Nzambi amana mu bilumbu
bitatu watúngululaya, dihulula
ngeyi meni, yuka ni Mwana wa
Nzambi wenina, amana tuluka ha
kitakani!»
41 Phila mosi phi bambuta ba ban-
ganga Nzambi yi balongi ba mit-
siku yi bambuta ba Bayuta bakala
museya yi kuzonzaka:
42 «Batu bahika kakala hulula,
kafwaniku kudihulula yandi meni!
Kyamvu wa Kiseledi kenina: katu-
luka buthwena bwabu ha kitakani
amana twakwikila mwena yandi.
43 Kakala dihana kwena Nzambi,
buthwena, kamuhulula yuka ni kisi
muzola; mukuma kakala zimbula:
"Mwana wa Nzambi yenina"!»
44 Amana phila mosi yi band-
wandwa bana bá́mukhoka bawu ha
kitakani bá́kala mutukwana.

Lufwa lwa Yesu
(Mlk 15:33-41; Luk 23:44-49; Ywn 19:28-30)

45 Tuka tangwa dya tsinzi, phipha
yá́bwa mu tsi yina yosu tii yi kuna
tangwa dya tatu dya masikidika.
46 Amana bela-bela yi tangwa tatu
dya masikidika, Yesu wá́kalunga mu
ndinga ya ngolu: «Diya, Diya, lema
sabakatani?» Disongidila: «Nzambi
wama, Nzambi wama, kikuma kya
biki wungyambwadidi?»
47 Amana bahika, mu kati dya
bana bá́kala hakana, buna bá́yuka,
bazimbudi: «Diya, kabati tela
yandu.»
48 Mosi muna kati dya bawu,
wenda thinu, wá́bonga kitini kya
dinyuka, wávundikikya muna vinu
dya ngani, amana wá́kasadya ku
miti, kamuheka yandi ndangu
kanwa.
49 Kaasi bahika bakala zimbula:
«Yambulenu, twatala kamba Diya
kakwisa muhulula ḥahana!»
50 Amana Yesu wá́kalunga hika mu
ndinga ya ngolu, wá́tabula moya.
51 Kutala muledi wa zitu wuna
wakala kabisa kizika kyahedila yi
kina kyá́kala kyahedila lawu mu nzu
ya Nzambi wuyatukini mu byati by-
odi tuka ku londi yi kuna banda.
Amana mafu má́nikana, matadi phi
má́yatuka[b],
52 mazyamu má́sabuka, bamvumbi
ba lawu ba batu ba Nzambi
bafutumuka.
53 Bálubuka mu mazyamu, ku-
nima dya lufutumuku lwa Yesu,
bá́kota mu Yelusalemi, mbanza
yatoma amana bá́dimonikisa kwena
batu ba lawu.
54 Satudiyoni yi bana bakala
kengila bawu Yesu, buna bá́mona
ni mafu manikani yi mambu mana
má́luta; bá́yuka bweya bwa lawu,
bazimbudi: «Mu kyedika, yandu
Mwana wa Nzambi ká́kadi!»
55 Amana hakalą hakana bakhetu
balawu, babana bamusindikila Yesu
tukidila ku Ngadidi mu kumusadila,
bakala tala kuna kyana.
56 Ha kati dya bawu, há́kala
Madiya mwisi Makatala yi Madiya
ngudi wa Zyaki yi Yozefu yi ngudi
wa bana ba Zebeteya.

Yesu bamuziki
(Mlk 15:42-47; Luk 23:50-56; Ywn 19:38-42)

b **27:51** **27:51** Nzu ya Nzambi yakala yi miledi myodi. Watheti wakala mu mwelu wa kizika kyahedila. Kizika kyahedila kyakala mbasi ya theti muna nzu ya Nzambi. Muledi wa zodi wakala ha kati dya kizika kyahedila yi kina kyahedila kuluta. Mbuta wa banganga-Nzambi lwesi wakala kota muna kizika kina kyahedila kuluta, mbala mosi muna mvula. Nzila yayi yibati zonzila muledi wa zodi. (Khaphu ya 26:3; Heb 9:3)

57 Masikidika ha mábwa, wisa
tula mvwama mosi, mwisi Adimate,
khumbu yandi Yozefu, wuna wákala
phi mulonguki wa Yesu.
58 Wenda kwena Philatu, wálomba
lutu lwa Yesu. Hanga Philatu
wáhana muswa ni bamu̱hekalwa.
59 Amana Yozefu wabonga lutu
lwa Yesu, wávungalwa ha muledi wa
phad,
60 wásikulalwa muna mazyamu
mandi ma pha mana kásima muna
ditadi, amana buna kábundumuna
kalunga tadi ku mwelu wa
mazyamu, wenda kwandi.
61 Madiya mwisi Makatala yi
Madiya wuna mukwawu, hana
bákala, bazakala kuna thwala ya
mazyamu.

Batshinzidi ba mazyamu

62 Kilumbu kyalanda kifwani.
Kyákala ku manima ma kilumbu
kina bakala yidikila sabata, bambuta
ba banganga Nzambi yi Bafwadisi
bákutakana kuna nzu ya Philatu
63 mu kuzimbula: «Mbuta-mutu,
tubati bambuka ni mukwa bukamvi
wuna, buna kákala wa moya,
kázimbu̱la: "Kunima bilumbu bi-
tatu, yifutumuka."
64 Disongidila ni senda bakengidila
mboti-mboti mazyamu yi kuna
kilumbu kya tatu, kondi lo, ba-
longuki bandi bisa muyiba nana.
Hanga bahuna kwena batu: "Wufu-
tumuki ku bafwa." Holoni, bukamvi
bwabu bwa tsuka bwalúta buna bwa
theti.»
65 Philatu wubazimbwadi: «Talenu
baba baphumbulu; ba kitshinzidi.
Alwendenu, kengidilenu mboti-
mboti mazyamu bwosu luzodidi.»
66 Hanga bendi, mu kukengila
mboti-mboti, basya kidimbu kuna
tadi dina dyákala fidinga mazyamu
amana bá́sisa batsinzidi.

28

Lufutumuku lwa Yesu (Mlk 16:1-10; Luk 24:1-12; Ywn 20:1-10)

1 Kunima dya sabata, muna suka-
suka dya kilumbu kya theti kya
phosa, Madiya mwisi Makatala yi
Madiya wuna mukwawu benda tala
mazyamu.
2 Kutala mafu manikani ngolu;
mukuma wanzyo mosi wa Pfumu
wákulumuka ku zilu, wisa bundu-
muna tadi amana kákala wazakala
hana thandu ya dyawu.
3 Kifwani kyandi kyakala kedyam-
ina hanga mitsyenzya, miledi
myandi myákala mya phembi ya
lawu.
4 Kikuma kya bwabuna, batsinzidi
báyuka bweya bwa lawu. Bakala
tekita amana bákituka hanga batu
bafwa.
5 Mu kutambula ndinga, wanzyo
wázimbula kwena bakhetu:
«Lukalaku yi bweya, benu, mukuma
nzayi ni Yesu wuna bákhoka ha
kitakani lubati sanda;
6 keku haha, wufutumukini bwosu
kázimbula. Alwisa, talenu homa
hana kakadikini walandalala.
7 Alwenda tswatsu, zimbulenu
kwena balonguki bandi: "Wufutu-
muki ha kati dya bafwa, amana
tala wulutekididi kedi mu Ngadidi;
kwakuna lwámumona." Tala, mana
khádiki mawu mu kuluzimbwala.»
8 Amana bákatuka tswatsu ku
mazyamu, bákala bazakama yi
kitswi yi kyesi kya lawu amana
bakhetu benda thinu kusamuna
kwena balonguki bandi.
9 Kutala, Yesu wisi batundakana
mu kuzimbula: «Kimboti kyenu!»
Bawu bábwesuka, bámubumbakana
muna malu mu kumufukamina.
10 Hanga Yesu wubazimbwadi:
«Lukalaku yi bweya. Alwenda,
samunenu kwena baphangi bama
ni benda kuna Ngadidi: amana
bangwána kwakuna.»

d **27:59 27:59** Muna tsadidi ya Bayuta, bakala vuya mananasi ma mutindu yi mutindu amana basitima kuna muledi wa kuvungila mvumbi kikuma kya kumufundika (Ywn 19:39-40).

Meni dya batsinzidi

11 Tangwa bakala mu nzila,
ndambu ya batshinzidi ba mazyamu,
bisa mu mbanza, basamuni kwena
bambuta ba banganga Nzambi
moosu mosu mana maluta.
12 Buna bakutakana yi bambuta
ba Bayuta, lukutakanu lwasalama:
babonga lukanu, amana bahana
mbongu za lawu kwena baphum-
bulu
13 mu kuzimbula: «Zimbulenu: "Ba-
longuki bandi bisi muyibaka muna
phipha, bwosu tukadiki betu ban-
imba."
14 Amana yuka ni kilolu
mwisi Loma kayukabwa, betu
twamulembika, ndangu benu
baluyangisaku.»
15 Batsinzidi batambula mbongu,
bahanga bwosu babazimbwala.
Amana ndinga yayi yamwangana
kwena Bayuta tii yi kuna lelu dyadi.

Kituma kya Yesu kwena balonguki (Mlk 16:14-18; Luk 24:36-49; Ywn 20:19-23; Mhb 1:6-8)

16 Balonguki kumi yi mosi benda
ku Ngadidi, kuna mongu wuna
kabazimbwala Yesu ni benda[a].
17 Tangwa bamumona, bafukama,
kaasi bahika bakala yi keti-keti.
18 Yesu wabwesuka, wuzimbudi
kwena bawu: «Kipfumu kyosu
baphekakya muna zilu yi ha tsi.
19 Disongidila alwendenu, kit-
ulenu batu ba makanda moosu
balonguki bama; babotikenu mu
khumbu ya Tata yi ya Mwana yi
Kitembu Kyatoma;
20 balongenu mu kusadila moosu
mana yilulongikidi. zayenubwoku,
meni yenina yi benu bilumbu byosu
tii yi kuna tsuka ya tsi.»

---

a **28:16 28:16** Tala muna nzila ya 26:32.

Musamu kásonika Malaku
Malaku
Khotidi ya mukanda

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati zonza kwena baki-disitu bana bakonda kala boosu mu kisina kya bayuta. Wenina Musamu wa Bukheti wa khufi kuluta. Mu kati dyandi mweku meni ditadidi kileki kya Yesu. Mweku phi keti malongi ma kaleyi mana ma Yesu. Kaasi Malaku yandi kabati hana phi mameni ma lawu ma kutundakana, kubeluka yi matendu. Muna mambu mahika, wubati hana tsikiningi ya mambu yina yikondi muna Misamu mya Bukheti myahika.

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati landa, mu kimvuka, ndonga ya mambu bwosu básonikabwa muna Misamu mya Bukheti mya Mathayi yi Luka. Kaasi meni dyenina hanga mukhenda wa kuyit-wakisa. Tukidila mulonga wa theti, wubati songila Yesu hanga «Mwana wa Nzambi» (1:1). Bela-bela yi tsuka ya Musamu wa Bukheti, Mwana wa Nzambi wufwini, wa kukhoka ha kitakani kimosi (15:39).

Muna kyati kya theti muna byodi bya mukanda (1:1—8:26), Yesu ka-zodiku ni batu batekila bakula bwa buthwena keti nati kenina yandi. Kabati buka bambefu, kabati kuk-wasa bitembu bya mbi, kabati zonza yi hamu. Batu babati dihyula: «Nati kenina mutu yandu?» Kaasi Yesu wuzimbudini kwena baba bisi dibanzila ni bamuzayi: «Luzimbulaku kwena mutu keti nati yenina.»

Kyati kya zodi muna byodi bya mukanda (8:27—16:20) yibati natisa mu kubakula keti bweti kenina Yesu mwana wa Nzambi.

Batu ba bunzambi ba bisi Loma bakala sangwadila batu bambuta babana bákala koma hanga ban-zambi. Batu meni babana bakala hanga mambu hanga ma kuyituka, bázayakana lawu, bákala yi kinunga muna mambu ma phasi moosu.

Kinga, Yesu kenina Mwana wa Nzambi, mu kutambwasaka mu kukala mutu wa kyedika yi mu kulemvuka̱ka kwena Nzambi. Bwabuna, bwamunatisa mu kun-yokuka yi kufwa. Kwakala ba-longuki ba Yesu bábakulabwoku bwabuna mu mbala mosi; ba-mulosidini Yesu mu tangwa dina babati muzengila lufwa. Satudiyoni mosi wa ku Loma wubati zimbula, mu kumumona Yesu kufwa: «Mu kyedika, mutu yandu, Mwana wa Nzambi kakadikini!»

Yesu, tangwa kabati dizonzila yandi-meni, kabati disongila hanga Mwana wa mutu. Nzonzidi meni yayina yibati songila mutu wuna káheka Nzambi hamu dyosu, dyakala hamu dya kufundisa yi dya kulolula. Yibati songila hika ni Yesu kákala mutu kyedika. Nzonzidi meni yayina yibati songila diswekamu dina dibati zinga kimutu kyandi yi kitumu kyandi.

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati hyula kyufu: «Nati kenina Yesu?» Heku mutu wufwani mu kuvutula mvutu bwa buthwena. Mukanda wa Malaku wubati landisa nzila yina kalanda Yesu. Wubati sadisa mu kubakula, malembi-malembi, keti nati kenina Yesu.

Malongi ma Yowani Mubotiki (Mth 3:1-12; Luk 3:1-18; Ywn 1:19-28)

1 Luyandiku lwa Musamu wa
Bukheti wa Yesu Kidisitu, Mwana wa
Nzambi
2 bwosu bwásonama mwena
Mbikudi Yesaya:
«Phitikini mbambala wama ku thwala
ya ngeyi,
kikuma kya kukuyidika nzila.
3 Yi yandi wuna wubati kalunga
muna nganga:
Yidikenu nzila ya Pfumu,
sungikenu mikinda myandi.»
4 Bwabuna kálubuka Yowani,
kakala botika muna nganga, amana
weka longa mbotika ya kusoba

bikalulu kikuma kya ndoluka ya masumu.
5 Bisi kinzunga kya Yuteya boosu
yi bisi Yelusalemi boosu bakala
kwenda kwakuna kwena yandi
amana bakala tambula mbotika
kwena yandi, muna Yolutani, yi
kufungunaka masumu ma bawu.
6 Yowania kákala wavwata muledi
wa mwika mya kamela yi mukaba
wa tsibu muna mbunda; kakala dya
baphasu yi bwiki bwa mu tseki.
7 Kakala longa: «Kabati kwisa
kuna manima ma meni, wuna wen-
ina yi ngolu kuluta meni; amana
kutu meni ndungiku mu kuzen-
zama amana yikutumuna musinga
wa tsabatu zandi.
8 Meni yikala lubotika mu mamba,
kaasi yandi kakwisa lubotika mu
Kitembu Kyatoma.»

Mbotika yi kimeka kya Yesu Kidis-itu
(Mth 3:13; 4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Muna bilumbu meni bina
Yesu katuka ku Nazaleti, hata dya
Ngadidi, hanga bamubotiki kwena
Yowani muna Yolutani.
10 Buna ́kalubuka Yesu mu
mamba, kámona zilu dikanguki
yi Kitembu Kyatoma kukulumuka
kwena yandi hanga yembi.
11 Ndinga yáyukalakana kuna zilu:
«Ngeyi wenina Mwana wama wa-
tondama; mwena ngeyi tsini kyesi
kyama.»
12 Muna tangwa meni dina,
Kitembu wámunatisa mu nganga.
13 Kánanga bilumbu makumaya
muna nganga, bisa muleya kwena
Satana. Kakala zinga kumosi yi
bambisi ba mu tseki; amana banzyo
bakala musadila.

Yesu wutedi balobi baya
(Mth 4:2-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 Kunima dya kumukwatisa
Yowani mu boloku, Yesu wísa kuna
Ngadidi, kakala longa Musamu wa
Bukheti wa Nzambi.
15 Kakala zimbula: «Tangwa
difwani amana Kipfumu kya
Nzambi kibwesukini! Balumunenu
mbundu amana kwikilenu mu
Musamu wa Bukheti!»
16 Buna kakala luta muna kabeta
ka yanga dya mbuta dya Ngadidi,
wámona Simoni yi Andele, phangi
wa Simoni, bakala timbula wanda
dya bawu muna yanga, mukuma
balobi bákala.
17 Yesu wubazimbwadini: «Ndan-
denu amana yilukitula balobi ba
batu.»
18 Muna mbala mosi, básisa
mawanda ma bawu amana benda
mulanda.
19 Buna káphusana ndambu,
wámona Zyaki, mwana wa Ze-
beteya, yi phangi wandi Yowani,
bákala phi muna masuwa ma bawu,
beka yidika mawanda.
20 Muna mbala mosi wábatela;
bámusisa tata wa bawu Zebeteya
muna masuwa yi basadi bandi,
amana bámulanda.

Kubeluka kwa mukwa kitembu kya mbi
(Luk 4:31-37)

21 Bákota mu Kaphedinawuma.
Muna kilumbu kya sabata, wákota
muna nzu ya kimvuka ya Bayuta
amana wáyandika mu kulonga.
22 Bakala yituka kikuma kya mal-
ongi mandi; mukuma kakala longa
hanga mutu wenina yi hamu, heku
ni hanga balongi ba mitsiku.
23 Kinga muna nzu ya kimvuka ya
Bayuta meni yina, mwákala yi mutu
mosi wákala yi kitembu kya mbi,
hanga wukalungini:
24 «Kikuma kya biki wudikotisi-
dini mu mambu ma betu, Yesu
mwisi Nazaleti? Wisini ndangu
watuzanga? Nzayi mboti nani ngeyi
wenina: Watoma bátuma kwena
Nzambi!»
25 Yesu wákayakya, mu kuzim-
bula: «Dibata amana lubuka mwena
mutu yandu!»

a **1:6 1:6** Yowani Mubotiki

26 Kitembu kya mbi kyálubuka
mwena yandi mu kumuningisa
ngolu yi kukalunga ngolu.
27 Boosu báyituka lawu; bakala
dihyula bawu yi bawu: «Biki byabi?
Malongi mapha, yi hamu dyosu! Ka-
bati senda kwena bitembu bya mbi,
amana bibati mulemvukila!»
28 Amana khululuka yandi
yámwangana yi tswatsu muna
kinzunga kya Ngadidi kyosu.

Yesu wubeludini lawu dya bambefu
(Mth 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Mu kulubuka mu nzu ya
kimvuka ya bayuta, wénda ha
kimosi yi Zyaki yi Yowani ku nzu ya
Simoni yi Andele.
30 Buko bwa mukhetu bwa Simoni,
walandalala kákala hana thangi,
kikhafuma kákala kyawu; muna
mbala mosi, bámumenikina yandi
Yesu.
31 Yandi wábwesuka amana wu-
musimbini kuna koku, wumute-
lamisini phi; kikhafuma kimuhwini,
amana wuyandikini mu kubaheka
madya.
32 Masikidika ha mábwa, kunima
kuzyoka kwa tangwa, bakala mu-
natina bambefu boosu yi bakwa
bitembu bya mbi.
33 Mbanza yosu yákhokana kuna
thwala ya mwelu wa nzu.
34 Kábelula bambefu balawu
bakala bela maladi ma mutindu
yi mutindu amana wákukwasa
bitembu bya mbi byalawu; Kákalaku
sisa tangwa ni bitembu bya mbi
byayakula, kikuma byákala muzaya
keti nati kákala.

Yesu wukangadi muna Ngadidi
(Luk 4:42-44)

35 Muna suka, bwosu kwákala
phipha, Yesu wátokama, wálubuka
ndangu kenda ku phungamu amana
kwakuna kikuma kya kulombila.
36 Simoni yi bana kákala bawu
benda musanda;
37 Tangwa bámusengumuna, ba-
muzimbwadini: «Boosu babati ku-
sanda.»
38 Yandi wubavutwadini: «Thwen-
denu kuma kwahika, muna ma-
hata ma kinzunga, ndangu kwakuna
phi yisamuna musamu; kikuma kya
bwabuna yisidikini.»
39 Amana wénda muna kinzunga
kya Ngadidi kyosu; mu kusamuna
musamu muna nzu za kimvuka za
Bayuta za bawu yi kukukwasaka
bitembu bya mbi.

Yesu wubeludini mbefu wákala yi bwasi
(Mth 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Mukwa bwasi mosi wísa
kwena Yesu, wafukama amana
wámubokwadila: «Yuka ni wu-
zodibwa, fwani watsemisa.»
41 Yesu yi kiwayi kyosu,
wálambula koku, wámusimba
amana wuzimbudini: «Nzodibwa,
sema!»
42 Muna mbala mosi, bwasi
bwámuwaluka; wásema.
43 Yesu wámukebisa, wámulubula
44 mu kuzimbula: «Dikenga mu
kumenika kwena mutu. Kaasi
ndawenda disongila kwena nganga
Nzambi, amana tambika kabu dyaku
kikuma kya kudisemisa kwaku
bwosu kálongabwa Moyize; kyakála
kimbangi kikuma kya bawu.»
45 Kaasi yandi, buna kenda,
wáyandika mu kumenika mambu
mana mámubwila kwena batu
mu ndinga ya ngolu yi kikesa yi
kuyadingisaka Ndinga mu phila ni
Yesu kálendaku hika mu kukota
buna bufwani keti mu mbanza
yimosi. Kakala watelama kuna
phenza, kuna phungamu, amana
bakala tuka tselu yi tselu yi kwisaka
kwena yandi.

2

Yesu wubukini kiwokoku
(Mth 9:1-8; Luk 5:17-26)

a **2:1 2:1** Mutindu wuna bazonzidi mu khaphu dya 1:29, fwani wabanza ni nzu ya Simoni yi Andele babati zonzila.

1 Kunima ndambu ya bilumbu,
Yesu wávutuka ku Kafadinawumi.
Bayuka ni kuna nzu[a] kenina.
2 Amana háwongama thalu ya
lawu dya batu, kwásalaku keti
homa, keti ku thwala ya mwelu.
Kakala balonga Ndinga.
3 Hákala hana kati dya bawu yi
batu bisa mu kunata kiwokoku mosi
batikula kwena batu baya.
4 Bwosu bakalaku lenda mu ku-
mutudisa kwena Yesu, kikuma kya
mulumba-lumba wa batu, bálungula
hana thandu ya mudilu wa nzu
yina[b] kákala amana báyidika hundu
hahana, bákulumuna kiphoyu kina
kákala walandalala kiwokoku.
5 Mu kumona lukwikilu lwa bawu,
Yesu wázimbula kwena kiwokoku:
«Mwana wama, masumu maku
makulolukini.»
6 Hákala hakana yi ndambu ya
balongi ba mitsiku, bazakala, bekina
dizonzila muna mbundu za bawu
meni:
7 «Kikuma kya biki kabati zonzila
bwabuna? Nzambi kabati sawula?
Nani wufwani kulolula masumu,
yuka ni ka yandi meni ku Nzambi
lwesi?»
8 Muna mbala mosi, Yesu
wábakula, muna kitembu kyandi,
mabanza bákala mawu; wubazimb-
wadini: «Kikuma kya biki lwenina yi
mabanza ma bwabuna?
9 Biki byakonda kala phasi, mu
kuzimbula kwena kiwokoku: "Ma-
sumu maku makulolukini" ho mu
kuzimbula: "Telama, bonga thangi
yaku amana kangala"?
10 Kaasi bulungi, ndangu lwaza-
yabwa ni Mwana wa mutu kenina yi
hamu dya kulolula masumu ha tsi.»
Wuzimbudi kwena kiwokoku:
11 «Yikuzimbwadibwa, telema,
bonga thangi yaku, amana vutuka
ku nzu yaku.»
12 Muna mbala mosi, mutu wuna
wátelama, wábonga thangi yandi,
wálubuka kuna thwala ya batu
boosu, amana báyituka lawu, boosu
bakala zatula Nzambi mu kuzim-
bula: «Khaniku tumona kedi dyambu
dya mutindu wawu!»

Yesu wumutedi Lefi
(Mth 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Yesu wálubuka hika ku kabeta
ka yanga dya mbuta; mulumba-
lumba wa batu wosu wakala kwisa
kwena yandi, amana kakala ba-
longa.
14 Mu kuhita, wámona Lefi,
mwana wa yakala wa Alufwe, waza-
kala hana mesa ma kisalu. Wumuz-
imbwadini: «Ndanda!» Yandu-yandu
wátelema amana wámulanda.
15 Bwosu kákala ku mesa kuna nzu
ya Lefi, tulaki twa phaku lawu yi ba-
sumuki bákala hana mesa hakimosi
yi Yesu yi balonguki bandi, mukuma
lawu bákala mu kumulanda.
16 Balongi ba mitsiku ba bafwadisi
buna bámumona mu kudya haki-
mosi yi bakalaki ka phaku yi ba-
sumuki, beka zimbula kwena ba-
longuki bandi: «Kikuma kya biki ka-
bati dila homa hamosi yi bakalaki ba
phaku yi basumuki?»
17 Kinga Yesu wáyuka, hanga
wubazimbwadini: «Kabanaku ben-
ina bakola mu lutu bisi vwa mup-
funu wa munganga, kaasi bambefu.
Yísaku tela batu ba masonga, kaasi
basumuki.»

Yesu yi kuzila kwa madya
(Mth 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Balonguki ba Yowani yi bafwa-
disi bakala zila kudya. Batu bahika
bisa zimbula kwena Yesu: «Kikuma
kya biki balonguki ba ngeyi bisiku
zila bawu, kinga balonguki ba
Yowani yi balonguki ba bafwadisi
bisi zila madya?»
19 Yesu wávutula: «Banduku ba
kikwedi bafwani kuzila madya mu
tangwa dina kenina kikwedi haki-
mosi yi bawu, ku mukinzi wa longu?
Tangwa dyosu dina kakála kikwedi
hakimosi yi bawu, balendaku kuzila
madya.»

b **2:4 2:4** Mudilu wa nzu za bisi Phalesitini, wákala wadiyala hanga kitala, bátungawa yi lundu.

20 Bilumbu byakwísa bina babákatula yandi kikwedi; hahana nana bazíla kudya, muna kilumbu meni kina.
21 «Heku mutu wisi londa kitemba kya muledi wa pha yi muledi wakhulu; kondilo kitemba kya pha kyayáta muledi wuna wakhulu, amana kuyatuka kwa muledi kwakala kwalawu.
22 Amana kweku mutu wisi longulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu; kondilo vinu dyabúla bilungu, yi vinu yi bilungu bizangani; vinu dya pha, difwani mu bilungu bya pha!»

Yesu yi sabata
(Mth 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Buna kakala hita muna bilanga bya bule kilumbu kimosi kya sabata, balonguki bandi, báyandika kuhela misambu myandi, kinzila-nzila.
24 Bafwadisi bamuzimbwadini: «Tala, kikuma kya biki babati hangila mambu mana mafwaniku kuhanga mu kilumbu kya sabata?»
25 Yesu wubazimbwadini: «Benu lwatangaku mambu kahanga Tavidi, tangwa ká́kala yi lungwa amana wáyuka nzala, yandi yi bana ká́kala bawu?
26 Bwosu ká́kota muna kikumbu kya Nzambi mu tangwa dina ká́kala Abyatadi mbuta wa banganga Nzambi, wádya mapha ma mulambu. Kinga bulombi ni banganga Nzambi lwesi balendama dya, amana wábahekama phi ndambu bana ká́kala bawu.»
27 Amana wubazimbwadini: «Sabata basaladya kikuma kya mutu, kaasi mutu ká́hangamaku kikuma kya sabata.
28 Yihana ni Mwana wa mutu kenina kibeni pfumu wa kilumbu sabata.»

3

Yesu wubeludi mutu mosi mu kilumbu kya sabata
(Mth 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Yesu wávutuka hika ku nzu ya kimvuka ya Bayuta. Kwá́kala kwakuna yi mutu mosi wá́kala yi koku dyawokumuka.
2 Batu bakala musimbulula Yesu mu kuzaya kinga kamubelula mu kilumbu kya sabata, balenga mufunda
3 Hanga wuzimbudini kwena mutu wuna wá́kala yi koku dyawokumuka: «Telama hana, ha kati.»
4 Kunima wubazimbwadini: «Biki bilungi mu kusala mu kilumbu kya sabata? Kusala mboti ho mbi? Kuhulula luzingu lwa mutu ho kuzanga?» Kaasi bá́hwena talala.
5 Hanga wubatadini boosu yi khabu; mu kiwayi kikuma kya mbundu ya ngolu ya bawu. Wuzimbudini kwena mutu wuna: «Yuna koku dyaku.» Wayunadya, amana koku dyandi dyátoma.
6 Buna bá́lubuka, bafwadisi, benda kutakana yi bakwa kibuka kya Elotia kikuma kya yandi, kikuma kya kusanda phila yina bamú́hondisila.

Milumba-lumba mya batu myisi kwena Yesu

7 Yesu wenda hunga ku bela-bela yi yanga dya mbuta kumosi yi balonguki bandi. Mulumba-lumba wa batu lawu bámulanda. Bátuka ku kinzunga kya Ngadidi, ku kinzunga Yuteya,
8 ku Yelusalemi, ku kinzunga kya Yitumeyab kuna Sambwa dya Yolutani dya kinzunga kya Tidi yi Sitoni. Batu balawu meni bana, bisa kwena yandi mukuma báyuka moosu mana kakala hanga.
9 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi ni bamuyidikila

a **3:6 3:6** Kibuka kya Eloti: dingumba meni dina dyá́kala dyakuyidika yi banduku ba Eloti Atiphasi yi batu bahika bakala mulumisa (mvula 4 ku thwala ya lubutuku lwa Yesu yi kuna mvula 39 kunima dya lubutuku lwa Yesu). Bakala hingila ni bamona keti mutekulu mosi wa kyamvu Eloti Wambuta mu kubayala ndangu kahingana ha kifulu kya pfumu wa mbanza mwisi Loma. b **3:8 3:8** Yitumeyi: kinzunga meni kyaki kyá́kala kuna banda dya Yuteya amana mwamuna yá́kala mbanza ya Heboni.

masuwa mamosi, ndangu mulumba-lumba wa batu wumulundikisaku.
10 Mukuma, bwosu kakala belula batu balawu, boosu bana bákala yi makhasi bakala dilosa kwena yandi ndangu bamusimba.
11 Bitembu bya mbi, tangwa byákala mumona, bakala bwa kuna thwala ya yandi amana bakala kalunga: «Ngeyi wenina Mwana wa Nzambi!»
12 Kaasi yandi wákandisabya ni bamenikaku kwena batu keti nati kenina yandi[d].

Yesu wubasodini bawu kumi yi bodi
(Mth 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Yesu wátombuka ku mongu; wátela bana kázola amana bisa kwena yandi.
14 Kumi yi bodi kábasola, babana káheka khumbu ya bathumwa, ndangu bakala hakimosi yi yandi amana kábatuma mu kusamuna Musamu wa Bukheti,
15 yi hamu dya kukukwasila bitembu bya mbi.
16 Kábasola bawu kumi yi bodi: Simoni wuna káheka khumbu ya Phetelu,
17 Zyaki, mwana wa Zebeteya yi Yowani phangi wa Zyaki, kwena bawu káhana khumbu ya Bowanedizi, disongidila: «Mwana wa mubandanu»
18 Andele, Fidiphu, Batolomi, Mathayi, Toma, Zyaki, mwana Alufwe, Thati yi Simoni mwisi kibuka kya bana bisi nwanina diphanda,
19 yi Yutasi Sikadyoti wuna wámulambula Yesu.

Biwutu bya Yesu bazodi bisa mubonga

20 Kunima, Yesu wávutuka kuna nzu, amana mulumba-lumba wa batu wákhokama hika, mu mutindu wumosi ni bawu balendaku keti kudya.
21 Buna báyuka bwabuna, biwutu byandi bénda ni bamubonga, mukuma bakala zimbula: «Kabatiku dizaya hika!»

Yesu wusambi mu dyambu dimosi bamufundila
(Mth 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Balongi ba mitsiku bana bátuka ku Yelusalemi bakala zimbula: «Belezebula kenina yandi, mu ngolu za pfumu wa bitembu bya mbi kisi kukwasila bitembu bya mbi!»
23 Yesu wábatela amana wáyandika mu kubazimbwala mu bingana: «Abweti Satana kalenda kukwasa Satana?
24 Honi kipfumu kimosi kyadikabisa kyawu meni, kipfumu meni kina kyazíluka;
25 amana honi nzu yimosi yadikabisa yawu-meni, nzu meni yina yaléndaku hika kuzyama.
26 Amana yuka ni Satana kadinwanisa yandi meni, wa kudikabisa kenina amana kazyamaku, yimeni wukulukini kwandi.
27 «Ka mutu ku wakóta mu nzu ya yakala-phandi ndangu kamuyiba bima byandi konda katekila mukasa yakala-phandi wuna; amana kunima kalunga tambula byosu mu nzu yandi.
28 Abwabuna yiluzimbwadini: Moosu kalólulama kwena bana ba batu, masumu yi ngusi zina bahitikisini.
29 Kaasi wosu wuna wulewudi Kitembu Kyatoma, kalendaku tambula ndoluka, mukuma wuhodi disumu dimosi dya mvula yi mvula.»
30 Yesu kakala bazonzila bwabuna kikuma bakala zimbula: «Kitembu kya mbi kenina kyawu.»

Ngudi yi baphangi ba Yesu
(Mth 12:46-50; Luk 8:19-21)

d **3:12 3:12** Yesu buna kákandikisabya bitembu bya mbi ni bayambula kuzonzila ni Mwana wa Nzambi kákala, buna buzonziku ni Yesu kákalaku mwana wa Nzambi. Mwana wa Nzambi kákala. Kaasi, kázolaku ni bamusamuna mu phila meni yina kondilo muna tangwa meni dina.

31 Ngudi wa Yesu yi baphangi
bandi batudini. Batelamikini hana
phenza, bamutedisini.
32 Batu balawu bakala bazakala
mu kabeta ka yandi amana ba-
muzimbwadini: «Ngudi waku yi
baphangi baku ba bayakala yi
baphangi baku ba [e]bakhetu ha nzila
benina, amana babati kusanda.»
33 Yesu wuvutudi: «Banati ngudi
wama yi baphangi bama?»
34 Kunima, wásimbulula kwena
babana bákala bazakala mu kabeta
ka yandi, wuzimbudini: «Talenu:
ngudi wama yi baphangi bama.
35 Kikuma, wosu wuna wisi hanga
luzolu lwa Nzambi, yandi wuna
phangi wama wa yakala yi phangi
wama wa mukhetu yi ngudi wama.»

4

Kingana kya mukuni wa kheni (Mth 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Yesu wáyandika hika mu kulonga
kuna khungu ya yanga dya mbuta.
Mụlumba-lumba wa batu balawu
wamuzyeta yandi. Hanga wuzanzi
mu masuwa wuzakadini mwamuna.
Mulumba-lumba wa batu wosu ku
tseki, bela-bela yi yanga dya mbuta.
2 Kakala balonga mambu ma lawu
mu bingana amana wekina bazimb-
wala muna malongi mandi:
3 «Hinikinenu! Mukuni wálubuka
mu kwenda mwanga mbutu.
4 Buna kakala mwanga kheni,
ndambu yahika yenda bwila mu
nzila: banuni bisiya dya.
5 Ndambu ya hika yenda
bwila muma mwa matadi, muna
mwakonda kala mafu ma lawu.
Hanga yibufudi tswatsu, kikuma
mafu mákalaku lawu;
6 kaasi ha kwátwa mwini,
yáyokama amana yáyumuka
mukuma yákalaku yi misodi.
7 Yahika yenda bwila ha kati
kya tsaku. Tsaku záleya amana
zákakidisaya, amana konda kuha
keti kheni.
8 Kaasi kheni yikwawu yábwila
mu mafu ma bukheti; yámena,
yákola phi, ku tsuka yihe kheni:
yimosi yálubula makumatatu, yik-
wawu makumasambanu, yikwawu
hika khama[a].»
9 Amana kakala zimbula: «Wuna
wenina yi matu ma kuyukila,
kayuka!»

Kikuma kya biki Yesu kakala zonzila mu bingana (Mth 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Buna kákala kuna phungamu,
bana bámuzyeta, hakimosi yi bawu
kumi yi bodi, báyandika mu ku-
muhyula kikuma kya bingana.
11 Amana kakala bazimbwala:
«Kwena benu, kitsweki kya Kipfumu
kya Nzambi kyáhanamina; kaasi
kwena babana benina ku phenza,
moosu misi hitila mu bingana,
12 ndangu:
«Basímbulula kwa bawu, kaasi
bamónaku kima;
bahínikina kwa bawu, kaasi
babákulaku kima;
hanga bavutukisa nana kumanima
amana masumu mabaloluka
nana.»

Yesu wubangumuni kingana kya mukuni (Mth 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Yesu wubazimbwadi hika: «Lu-
batiku bakula kingana kyaki? Amana
abweti lwalenda bakula bingana
byosu?
14 Mukuni kabati mwanga Ndinga
ya Nzambi.
15 Bana benina mu kati kya
nzila, mwena bawu yámwanganina
Ndinga, kaasi muna kuyukilaya phi
Satana wisi katula Ndinga meni yina
bámwangiki mwena bawu.
16 Amana kwena yina bámwanga
muna muma mwa matadi, yi batu

e **3:32 3:32** Muna masonuku mahika, mihowu myami, "baphangi baku ba bakhetu", myena mwoku.
a **4:8 4:8** Mbutu zina bakatula zoosu zakala za bukheti kuluta. Kitesu kya ndambu yina bakala hela batu ku kinzunga kya Ngadidi yi Yuteya muna tangwa meni dina, kyakala kya ngenza kumi muna kosu ngenza yina bakuna.

babana, buna bisi yuka Ndinga,
batambwasiya yi kyesi,
17 kaasi beku yi misodi mwena
bawu meni, bisi zyama lwesi mu
tangwa dimosi; amana yukani
kiwayi kondilo munyanga wisa
kikuma kya Ndinga ya Nzambi,
kyekina kisinza kikuma kya bawu.
18 Yikwawu yina yábwila ha kati
kya tsaku; benina babana bisi yuka
Ndinga,
19 kaasi phasi za tsi, byesi bya
bimvwama bya luvunu yi mabanza
mahika ma mutindu yi mutindu
bisiya kakidikisa Ndinga, amana yi-
hesiku.
20 Kaasi yahika yina yámwangana
mu mafu ma bukheti; benina
babana bisi yuka Ndinga ya
Nzambi, batambudiya amana yibuti
kheni; yimosi makumatatu, yik-
wawu makumasambanu, yikwawu
khama.»

Kingana kya mwinda (Luk 8:16-18)

21 Yesu wábazimbwala hika:
«Mwinda, ku sina dya nzungu ya
tuma bisiwa sya kondilo ku tsi ya
thangi? Keku ha thandu ya muzanga
wa mwinda?
22 Mukuma heku kima kyaswa-
mana, kyakonda zayakana, heku
kitsweki kyakonda tunguluka mu
kati kya mwini.
23 Honi mutu wenina yi matu ma
kuyukila, kayuka!»
24 Kakala bazimbwala hika:
«Kebenu mu mana lwisi yuka! Bak-
wisa lutesila muna kitesu kina lwisi
tesila benu-benu; amana bayíka
hika kikuma kya [b]benu.
25 Mukuma bahána kwena wuna
wenina kedi yi kima; kaasi kwena
wuna wukondi kima, bamúkatula
keti kina kenina kyawu.»

Kingana kya mbodi

26 Yesu kakala zimbula hika: «Phila
mosi yi Kipfumu kya Nzambi, kyen-
ina hanga mutu wubati mwanga
kheni mu kilanga kyandi.
27 Kanimba kondilo katokama,
phipha yi mwini, kheni yisi mena
amana yikodi konda kazaya keti khi
mutindu.
28 Mafu mabati menisa kheni
mawu meni: theti ngwalengi, ku-
nima misambu, tsuka-tsuka mbongu
yikodi.
29 Buna kyisi benga kibundu,
batambudi mbedi, mukuma tangwa
dya kuhelakya dilungidini.»

Kingana kya kheni ya mutadi (Mth 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

30 Yesu kakala zimbula hika: «Yi
biki twalenda fwanikisa Kipfumu
kya Nzambi? Yi khi mutindu wa
kingana twalenda fwanikisakya?
31 Kifwanani yi kheni ya tidi, buna
batimbudiya muna mafu, yenina
kukeya kuluta kheni zoosu za mu
mafu.
32 Kaasi buna bakuniya, yileyi,
mihandi mikodi kuluta miti myosu
myenina mu masamba amana
yilubudi mihandi mya mbuta, keti
banuni ba ku zilu bafwani kutunga
mazamba ma bawu muna tsya
kivula kyandi.»
33 Muna lawu dya bingana bya
mutindu meni wuna mwa mwa-
muna Yesu kakala balongila Ndinga
ya Nzambi, bwosu buna báfwana
kuyukila.
34 Kakalaku bazonzisa konda ni
kata kingana; kaasi mu kingenga,
kakala tendula moosu kwena ba-
longuki bandi.

Yesu wulembikini kimbongila (Mth 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Muna masikidika ma kilumbu
meni kina, Yesu wubazimbudi
kwena balonguki bandi: «Tula-
bukenu ku sambwa dina.»
36 Kunima dya kusula mulumba-
lumba wa batu, bámunata muna

[b] **4:24 4:24** Kingana kyaki kibati songila, haha, ni bwosu bisi dihana batu mu kuyuka yi kubakula malongi ma Yesu, bwabuna phi Nzambi kayíkila mbakisilu ya bawu.

masuwa mana kákala. Hákala phi yi masuwa mahika hakimosi yi yandi.
37 Kimbongila kimosi kya ngolu kyátukula, makaka menika dibunda kuna masuwa, hanga masuwa mazodi mabasa yi mamba.
38 Yandi wanimba kákala kuna manima ma masuwa, mutwa hana mbumbi ya mutwa. Bámutokamisa amana bámuzimbwala: «Mulongi, tukulukini amana ngeyi bubatiku kuheka pasi?»
39 Yesu wátokama, wákaya kimbongila, amana wáhana muswa kwena yanga dya mbuta: «Kala talala, dibata!» Kimbongila kyádibata amana talala dya lawu dyákota.
40 Kunima Yesu wábazimbwala: «Kikuma kya biki lwenina yi bweya bwabuna? Lweku kedi yi lukwikilu?»
41 Hanga kitswi kibakwati, bábanga lawu, bakala dizimbwala bawu yi bawu: «Amana nati kenina yandundu, ni keti kimbongila, keti yanga dya mbuta byamulemvukilaka?»

5

Yesu wubukini mutu mosi wákala yi bitembu bya mbi
(Mth 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Kunima Yesu yi balonguki bandi benda ku sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta, ku kinzunga kya bisi Ngelasoni[a].
2 Buna kátuluka mu masuwa, mutu mosi wálubuka muna mazyamu[b], kákala phi wazakama yi kitembu kya mbi wísa kuna thwala ya yandi.
3 Kakala zingila hana kati dya mazyamu, amana keti mutu kálendaku hika kumukasa, keti mu muyololu;
4 Mukuma, mbala za lawu bakala muzitikila mitaku kuna malu yi miyololu muna moku, kaasi kákalamya tabula yi kutolulaka mitaku. Kwakalaku keti mutu wakala yi ngolu za kumulembikila.
5 Kosu tangwa, phipha keti mwini, kakala kangala muna mazyamu yi muna mongu, mu kukalungaka yi kudityonunaka yandi meni ku matadi.
6 Buna kámona Yesu muna kyana; wénda thinu, wáfukama kuna thwala ya yandi,
7 amana wákalunga: «Khi dyambu wumvwini ngeyi, Yesu, Mwana wa Nzambi Kahungu? Yikubokwadidini, muna khumbu ya Nzambi, wungyangisaku!»
8 Mukuma Yesu kakala muzimbwala: «Kitembu kya mbi, lubuka mwena mutu yandu!»
9 Kakala muyufula: «Biki khumbu yaku?» Yandi wávutula: «Khumbu yama "Khwingi", mukuma lawu thwenina.»
10 Amana mutu wuna wámubokwadila Yesu yi nziki-nziki ni katumaku bitembu bya mbi ku phenza ya kinzunga.

11 Kinga kwákala kwakuna, belabela yi mongu, yi kibuka kimosi kyambuta kya bangulu bakala dya[d].
12 Bitembu bya mbi byámubokwadila: «Tutuma mwena bangulu bana. Tuyambula thwenda kota mwena bawu!»
13 Yesu wátambwasabwa. Hanga bitembu bya mbi bilubukini mwena mutu, byenda kota mwena bangulu, amana kibuka kyosu kyádidindumuna muna mungulunga yi kuna yanga dya mbuta. Hákala kitesu kya mafunda modi ma bangulu; bázyonda muna yanga dya mbuta.

---

a **5:1 5:1** Ngelasoni: Mbanza ya baphani yina yenina kuna beti dya malubwakidi ma tangwa dya yanga dya thibu dya Ngadidi. b **5:2 5:2** Mbala za lawu, mazyamu bakalama yidikila muna bitadi kondilo bakalama tokula mu kati dya kalunga tadi. d **5:11 5:11** Bayuta bákala mubongila ngulu hanga mbisi mosi wa sumuka amana bákala kandisa kwena batu ni bamudyakaku. Mambu mama moosu babati songila ni mu tsi ya baphani makala hitila.

14 Babana bakala hungula bangulu
bátina, benda nata tsangu muna
mbanza yi muna mahata amana
batu bisa tala mana máhita.
15 Buna batula bela-bela yi Yesu,
bámona mutu wuna wákala yi
bitembu bya mbi wazakala, wu-
vwatikini miledi yi mabanza ma
kimutu. Yandi wuna wákala waza-
kama yi khwingi ya bitembu bya mbi
hanga báyuka bweya.
16 Babana bámona mana máhita,
bakala bameni̱ka mana mámubwila
mutu wuna wakala yi bitembu bya
mbi yi meni dya bangulu.
17 Hanga bayandikini mu kubok-
wadila Yesu ni kakatuka mu
kinzunga kya bawu.
18 Buna kakala kota mu masuwa,
mutu wuna̱ bálubula bitembu
bya mbi wamubokwadila ndangu
kakalaka yi yandi.
19 Kaasi Yesu kátambwasaku,
wumuzimbwadini: «Vutuka ku
nzu yaku, kwena biwutu byaku
amana wabámenika moosu ma-
mana kakuhangidini Pfumu yi buna
kakuyukidini kiwayi.»
20 Wénda kwandi amana
wáyandika mu kusamuna muna
Mbanza kumi[e] moosu mana
kahanga Yesu kikuma kya yandi.
Amana boosu báyituka lawu.

Mukhetu wuna wasimba muledi wa Yesu yi mwana wa mukhetu wa Yayilusi

(Mth 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Yesu wávutwakisa hika ku
sambwa dikwawu dya yanga dya
mbuta muna masuwa. Mulumba-
lumba wa batu lawu bisa wongama
bela-bela yi yandi. Ku khungu ya
yanga dya mbuta kákala.
22 Mosi wa bapfumu ba nzu ya
kimvuka ya Bayuta, khumbu yandi
Zayilusi, wátula. Buna kámona Yesu,
wábwa muna mala mandi
23 amana wamubokwadila lawu:
«Mwana wama wa mukhetu mu
kulakana kenina. Awisa, muthetika
moku ndangu kabeluka amana
kazinga!»
24 Yesu wénda hakimosi yi yandi.
Mulumba-lumba wumosi wa batu
balawu bakala mulanda yi kumufi-
tikisaka tselu yi tselu.
25 Kinga hákala hakana yi
mukhetu mosi wakala noka menga
tukidila mvula kumi yi zodi.
26 Kányokuka lawu mu kukwen-
daka kwena bandomvi balawu,
amana, wámanisa kuvwa kwandi
kwosu konda kutambula ndandu;
kaasi phasi zakala muvula hika.
27 Buna káyuka kuzonzila Yesu,
wísa bwesuka muna mulumba-
lumba wa batu, kuna kunda dya
Yesu, wásimba muledi wandi.
28 Mukuma kakala dizimbwala:
«Yukani yisimba lwesi myawu meni
miledi myandi, yíkola.»
29 Muna mbala mosi, menga
mámukangama amana wádiyuka
muna lutu lwandi, ni wukodi mu
makhasi mandi.
30 Muna mbala mosi, Yesu
wádiyuka mwena yandi-meni
ni ngolu zimosi zimulubukini.
Kahanga wubalungini muna
mulumba-lumba wa batu amana
wuyandikini mu kuzimbula: «Nati
wusimbi miledi myama?»
31 Balonguki bandi bamuzimbwa-
dini: «Wubati mona mulumba-lumba
wa batu baba babati kufitikisa tselu
yi tselu, amana wubati zimbula hika:
"Nati wutsimbini?"»
32 Kaasi kakala simbulula muna
kabeta ka yandi mu kumona wuna
wáhanga bwabuna.
33 Mukhetu wuna, bwosu kázaya
mana mámubwila, yi tsula yosu,
wisa bwa muna malu mandi hanga
wumuzimbwadi kyedika kyosu.
34 Kaasi Yesu wumuzimbwadini:
«Mwana wama wa mukhetu, lukwik-
ilu lwaku lukuhuludini[f]. Ndawenda
mu ngemba amana kola mu makhasi

[e] **5:20 5:20** Mbanza kumi: Kimvuka kimosi kya mbanza za luyalu za baphani. Mbanza vwa, muna kimvuka meni kina, zákala kuna sambwa dikwawu dya Yolutani.
[f] **5:34 5:34** Fwani twazimbula ni "lukuhuludini" kondilo "lukubeludini".

maku.»
35 Muna tangwa dina kakala zonza
bwabuna, kutala batu bátuka ku nzu
ya Zayilusi bisi zimbula: «Mwana
waku wa mukhetu wufini. Kikuma
kya biki wubati muyangisila hika
Mulongi?»
36 Kaasi Yesu, kálandaku mana
bakala zonza, wazimbula kwena Za-
yilusi: «Wuyukaku bweya, kwikila
lwesi.»
37 Kaasi Yesu kátambwasaku ni
benda musindikila kwena mutu,
kwena Phetelu lwesi, Zyaki yi
Yowani phangi wa yakala wa Zyaki.
38 Ha bátula ku nzu ya Zayilusi;
kwakuna, wámona mvwalangani,
batu babati dila yi kukalungaka mu
miboku.
39 Wákota amana wábazimbwala:
«Kikuma kya biki mvwalangani yayi
yi bidilu byabi? Mwana kafiku, wu-
nimbikih.»
40 Bawu bakala museya. Kaasi
yandi wábakukwasa boosu, wutam-
budi lwesi tata yi ngudi wa mwana,
yi balonguki bana bakala musindik-
ila; amana wákota muna kákala
mwana.
41 Yesu wámusimba mwana
kuna koku amana wumuzimbwadi:
«iTadita kum!» Disongidila: «Mwana
wa mukhetu, yikuzimbwadibwa,
telama!»
42 Muna mbala mosi, mwana
wa mukhetu wátelama amana
wayandika kukangala; mvula kumi
yi zodi kákala zawu. Mabanza
mábavwalangana boosu.
43 Kaasi Yesu wátoma bakandisa
ni keti mutu kazayabwoku, amana
wuzimbudini: «Muhekenu bima bya
kudya.»

6

Bakwa Nazaleti babwisi mu kukwikila mwena Yesu
(Mth 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Ha kákatuka hakana, wenda ku
mbanza yina kákodila; amana ba-
longuki bandi bámulanda.
2 Tangwa kyáfwana kilumbu kya
sabata, wáyandika mu kulonga
muna nzu ya kimvuka ya Bayuta.
Batu balawu bana bakala hinikina,
báyituka lawu. Beka dihyula:
«Ku biki mamutukidi mamana?
Khi mutindu wa mudimu wana
bamuheka? Abweti biphadi bya
mutindu wuna bifwani kusalamina
mu moku mandi?
3 Ka yandi ku musadi wa mabaya,
mwana wa Madiya, phangi wa
Zyaki, Zoze, Yuta, yi Simoni?
Baphangi bandi ba bakhetu bena-
hoku ha kati dya betu?» Kákala
kisinza kikuma kya bawu.
4 Yesu kakala bazimbwala:
«Mbikudi bisiku mukanda lukumu,
kaasi kisiku lumina mu tsi yandi yi
muna kikanda kyandi.»
5 Yesu kalendaku kusala keti
kiphadi kimosi kwakuna, kaasi
kábuka lwesi ndambu ya bambefu
mu kubathetika moku.
6 Kakala yituka kikuma kya
kukonda kwa lukwikilu kwa batu ba
ku tsi yandi.

Kituma kya bathumwa kumi yi bodi
(Mth 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kunima kakala kangala muna ma-
hata ma kinzunga mu kulongaka.
7 Buna kátela bawu kumi yi bodi,
wáyandika mu kubatuma bodi-bodi
yi kubaheka hamu hana thandu ya
bitembu bya mbi.
8 Wábaheka mutsiku wawu: «Lu-
nataku kima mu nzila, koka lwesi;
keti dipha, keti waba, keti dikuta dya
phalata muna khola.
9 Vwatenu tsabatu, kaasi lunataku
bikutu byodi.»
10 Kakala bazimbwala hika: «Muna
nzu yina lwakota, kalenu mwamuna
kilumbu yi kuna lwakátwakila homa
meni hana.

h **5:39** **5:39** Yesu kakala zaya ni mwana wa mukhetu wafwa kakala, kaasi yandi lwesi wazaya ni lufwa lwandi lwakalaku kimakulu. Kakala zaya ni, ka thama ku, kamuvutula mu luzingu. i **5:41** **5:41** Tadita kum: mihowu myodi mya ndinga ya Bayuta, yina bakala zonza Bayuta mu tangwa dya Yesu.

11 Amana yukani batu babusa mu
kuluyamba keti mu kuluhinikina,
mu kukatuka hana meni, khuku-
munenu fusyangeni dya bitambi
byenu: kyakála kimbangi[a] kikuma
kya bawu.»
12 Amana buna bénda balonguki,
bálonga kwena batu ni mboti ba-
balumuna mbundu.
13 Bakala kukwasa bitembu bya
mbi lawu yi kusita masi kwena bam-
befu amana bakala kola.

Lufwa lwa Yowani Mubotiki (Mth 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Kinga kyamvu Eloti wáyuka
buna yakala kwenda khumbu ya
Yesu khululuka. Bahika bakala zim-
bula: «Yowani, wuna wakala botika,
wufutumuki ha kati dya bafwa! Ha-
hana kenina yi ngolu za kuhangila
biphadi.»
15 Bahika bakala zimbula: «Yandu
Diya.» Bahika phi: «Yandu mosi wa
bambikudi bana bakhulu.»
16 Kaasi Eloti mu kuyuka
bwabuna, kakala zimbula: «Yowani
wuna yibukwasa meni mutwa,
yandi wufutumukini!»
17 Mukuma yandi-meni Eloti
wámukwatisa Yowani, wámukasisa
miyololu mu boloku. Kikuma kya
Elodyadi, mukhetu wa Fidiphu,
phangi wandi wa yakala, wuna
kákwela.
18 Kikuma Yowani kakala zimbula
kwena Eloti: «Wulungiku mu kuk-
wela mukhetu wa phangi waku!»
19 Elodyadi kikudi-kudi kya
Yowani kákala kyawu amana kakala
zola ni kamuhondisa. Kaasi
kakalaku lenda.
20 Mukuma Eloti bweya bwa
Yowani kákala bwawu, bwosu
kázaya ni mutu wa masonga yi
watoma kákala amana kakala
musweka. Tangwa kakala muyuka,
kakalaku mona kima kya kuhanga;
kinga kakala muhinikina yi tsambu.
21 Kaasi phila yámonika mu
kilumbu kya mukinzi wa lubutuku
lwa Eloti, kásadisa mukinzi kikuma
kya batu bandi ba luzitu yi bapfumu
ba baphumbulu yi bapfumu ba
mahata ma kinzunga kya Ngadidi.
22 Mwana wandi wa mukhetu,
Elodyadi, wákota hana mbasi amana
wákina; Eloti yi batu bana kátedisa
bwábasephidisa lawu. Kyamvu
wázimbula kwena mwana wa
mukhetu: «Ndomba kyosu kina
wuzodini, amana yikúhekakya.»
23 Hanga wudi ndefi ya mukwandi
kwena mwana wa mukhetu: «Kina
wandomba, yikuhekakya keti kyati
kya kipfumu kyama.»
24 Mwana wa mukhetu wálubuka
amana wazimbula kwena ngudi
wandi: «Biki yilómba?» Yandu-
yandu wávutula: «Mutwa wa
Yowani, wuna wakala botika.»
25 Mwana wa mukhetu wénda
tswasu kwena kyamvu mu ku-
mulomba: «Nzodi ni wapheka,
buthwena meni bwabu, ha dilonga,
mutwa wa Yowani Mubotiki.»
26 Kyamvu Eloti wáyuka kiwayi
kya lawu; kaasi, kikuma kya ndefi
yina kádya ku thwala ya babana
kátedisa, kázolaku mu kumutuna.
27 Muna mbala mosi, kyamvu
wátuma tsinzidi mosi yi muswa wa
kunata mutwa wa Yowani. Tsinzidi
wenda mubukuna Yowani mutwa
muna boloku.
28 Kunima wisa nata mutwa wandi
hana dilonga. Wáhanawa kwena
mwana wa mukhetu, amana mwana
wa mukhetu wáhanawa kwena
ngudi wandi.
29 Buna báyuka musamu wuna,
balonguki ba Yowani, bisa bonga
mvumbi yandi amana bázikaya
muna mazyamu.

Yesu wudisini bayakala mafunda

a **6:11 6:11** Kukhukumuna fusyangeni dya bitambi bya bawu, kyákala kidimbu mu kusongila ni batu bana babwisiwa musamu. Mambu mana matadiku hika bamwangi tsangu, kaasi matadi batu meni bana. Disongidila ni mbambala kafwaniku hika kabahangila kima batu babana, keti fusyangeni dya mbanza ya bawu dina dyáfwana kunama ku tsabatu zandi. Kufwanikisa yi Mhb 13:51; 18:6

matanu (Mth 14:13-21; Luk 9:10-17; Ywn 6:1-14)

30 Bathumwa bákutakana kuna
kakala Yesu, bamumenikina mambu
moosu mana báhanga yi moosu
mana bálonga.
31 Hanga wubazimbwadini: «Al-
wisenu ku phungamu, homa hamosi
hakálaku batu, amana lwalembwa
koma.» Mukuma lawu bakala
kwisa yi kukwendaka, amana bawu
bakalaku keti tangwa dya kudya.
32 Bahanga bakoti mu masuwa
ndangu benda ku phungamu, kuma
kumosi kwa talala.
33 Balawu babamona mu kuk-
wenda amana bababakula mu ma-
hata moosu ma kinzunga muna
bakala kwenda. Bakala takula mu
malu, amana bakala bakesidila kuna
thwala.
34 Tangwa kátuluka Yesu mu
masuwa, wámona mulumba-lumba
wa batu lawu; kiwayi kyámukwata,
kikuma bákala hanga mikoku
mikondi kalema. Amana wáyandika
mu kubalonga mambu ma lawu.
35 Buna kwáyila kuma, balonguki
bandi bisa muzimbwala: «Homa
thwenina ha tseki, kuma phi kuyi-
dini.
36 Basula batu, ndangu benda
muna mafedime yi muna mahata
ma kinzunga, ndangu badisumbila
bima bya kudya.»
37 Kaasi Yesu wubavutwadini:
«Bahekenu benu-benu madya.»
Bawu bamuzimbwadini: «Thwenda
sumba mapha ma khama zodi za
phata[b] ndangu thwisa badisila?»
38 Yandi wubahyudini: «Alwenda
taleti, mapha makwa lwenina
mawu?» Kunima dya kuzikisa,
bávutula: «Mapha matanu yi bat-
sema bodi.»
39 Hanga wubasendi ni babaza-
kadisa boosu mu bibuka muna
mwangu watsi.
40 Amana batu bázakala mu
bibuka bya khama yi bya maku-
matanu.
41 Wátambula mapha mawu
matanu yi batsema bawu bodi,
wásekula mesu kuna zilu, wuvu-
tudini matondu kwena Nzambi.
Wábukuna mapha amana wáhanama
kwena balonguki bandi; ndangu
bakabisama. Wákabisa phi batsema
bawu bodi hana kati dya bawu
boosu.
42 Boosu bádya amana báyukuta.
43 Amana balonguki bánata
bitunga kumi yi byodi bya bitini bya
mapha yi bya batsema.
44 Babana bádya mapha bákala
mafunda matanu ma bayakala.

Yesu wukangadi ha thandu ya yanga dya mbuta (Mth 14:22-33; Ywn 6:15-21)

45 Muna tangwa meni dina,
kunima wásenda balonguki bandi
bakota mu masuwa amana ba-
mutekidilaka kuna sambwa dya
Betisayita, kithama kina kasúdila
yandi-meni mulumba-lumba wa
batu.
46 Kunima dya kubasula, wenda ku
mongu kikuma kya kulombila.
47 Ha yábwa phipha, masuwa
makala matudi kedi ha kati kya
yanga dya mbuta. Yesu yandi buhika
kákala muna mafu.
48 Mu kumona ni balonguki
bandi mu phasi bakala sabwakila,
mukuma pfunzi yakala bakakidik-
isa; muna khoku wa theti, Yesu
wísa kwena bawu mu kukangala
hana yanga dya mbuta, hanga wuna
wabahita.
49 Tangwa bámumona kukangala
ha thandu ya yanga dya mbuta,
bakala banza ni kiphedikisa amana
báyandika mu kukalunga;
50 mukuma bakala mumona
bawu boosu amana mabanza
mabavwalangana. Muna mbala
mosi, Yesu wázonza kwena bawu:

b **6:37 6:37** Phata zazi bakalaza tela ni "dinadiyo". Dinadiyo dimosi dyákala lufutu lwa musadi mosi muna kilumbu. Khama zodi za dinadiyo zákala lufutu lwa batu khama zodi muna kilumbu.

«Kalenu yi kikesa, meni yandu, luyukaku bweya!»
51 Kunima wákota muna masuwa ha kimosi yi bawu, amana pfunzi yálembama. Báyituka lawu, mwena bawu meni
52 mukuma bábakisaku keti kima kikuma kiphadi kina kya mapha: mbundu za bawu zitu zákala.

Yesu wubuki bambefu ku Ngenezaleti
(Mth 14:34-36)

53 Buna bámanisa mu kusabuka, bátula ku Ngenezaleti[d] amana bátuluka mu mafu.
54 Buna batuluka mu masuwa, batu bámubakula Yesu.
55 Batu bátuka mu kinzunga meni kina kyosu amana báyandika mu kunata bambefu hana biphoyu, mwosu muna bakala muyukila khululuka.
56 Mwosu muna kakala kota Yesu, mahata, mbanza, keti mu mafedime, batu bakala sikula bambefu muna mbasi yi kumubokwadilaka ni kabayambwadila ndangu balenga simba keti nzenzi ya muledi wandi. Amana bambefu boosu bana bakalaya simba, bákola.

7

Malongi ma bakhaka
(Mth 15:1-9)

1 Bafwadisi yi ndambu ya balongi ba mitsiku bátuka ku Yelusalemi bisa kutakana kuna kakala Yesu.
2 Babati mona ni ndambu ya balonguki bandi bekina dya yi moku ma mvindu, disongidila ni makonda kusukula[a].
3 Mukuma Bafwadisi yi Bayuta boosu bisiku dya kedi konda kusukula moku, kikuma bisimya zitisa mikuku mya bakhaka;
4 amana tangwa batukini ku zandu, bisiku dya lwesi kunima dya kudisemisa. Bisi zitisa lawu mikuku myahika mya bakhaka, mu mbandu kusukula kwa makopha, malonga, tulondu, nzungu za bisengu yi [thangi[b]].
5 Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bámuhyula kwena Yesu: «Kikuma kya biki balonguki baku bisiku landila mikuku mya bakhaka, bawu kudyaka moku yi mvindu?»
6 Yandi wubazimbwadini: «Bakavungalosi, Yesaya mboti kazonza mu kubjkula kwena benu! Bwosu bwasonama:
"Kanda dyadi dyisi nzitisila ha munwa,
kaasi mbundu yandi kyana yenina yi meni.
7 Mu phamba bisi pfukamina,
mukuma malongi ma bawu
myenina mikuku mya batu."
8 Lwisi losila mitsiku mya Nzambi amana ludihani ku mikuku mya batu.»
9 Kakala bazimbwala: «Benu lwisi toma losila mitsiku mya Nzambi ndangu lwahalaminaka mu kikhaka kyenu!"
10 Moyize kázimbula: "Zitisa tata waku yi ngudi waku", amana phi: "Wuna wasínga tata wandi kondilo ngudi wandi bamuhondisa[d]."
11 Kaasi benu, lwisi zimbula: Wuna wazímbula kwena tata wandi kondilo kwena ngudi wandi: "Kina yikhana mu kukuheka kikuma kya kukusadisa kyenina kyakutambika kikuma kya Nzambi[e],

d **6:53 6:53** Kinzunga kya Ngenezaleti: mafu masikunuka mana misi kala kuna banda dya mazyokidi ma tangwa ma Kaphedinawumi. a **7:2 7:2** Kikalulu kimosi muna bikalulu bya Bayuta kyakala lomba mu kusukulaka moku muna mutindu wumosi wuswaswani yi mina myahika ku thwala ya kudya. Bakala kwikila ni wawuna wakala mutindu wumosi wa kusadila ndangu babatambwasa kwena Nzambi. Kaasi Bulunda bwa khulu bwákalaku zimbula ni bwabuna bwakala mboti mu kusukulaka moku ku thwala ya madya moosu ndangu Nzambi katambwasa. b **7:4 7:4** Muna masonuku mahika, muhowu wawu thangi weninamwoku. d **7:10 7:10** Kul 20:12; Klg 5:16 yi Kul 21:17 yi Lev 20:9 e **7:11 7:11** Bayuta bakala yi kikalulu kya kuhanaka bima kikuma kya kisalu kya Nzambi. Yuka ni balambudi kima kikuma kya kisalu kya Nzambi, bafwanikyoku basadila hika mu mutindu wukwawu.

12 lwisiku sisa hika kima kya
kusala kikuma kya tata wandi
kondilo ngudi wandi.
13 Bwabuna lwisi zimbikisila
ndinga ya Nzambi kikuma kya
kikhaka kina lwásambwakisila
kwena batu. Amana mambu mahika
lawu lwisi sala mafwanakana yi
mamana.»

Bima bina byisi sumuna mutu (Mth 15:10-20)

14 Yesu wátela hika mulumba-
lumba wa batu amana wazimbula:
«Ngyukenu benu boosu amana
bakisenu:
15 Kweku kima kyatuka ku phenza,
kyakota mwena mutu kyalenda
musumuna. Kaasi kima kina kyisi
lubuka mwena mutu, kyakina kyisi
musumuna. [
16 Yuka ni matu ma kuyukila lwen-
ina mawu, yukenu mboti.»]f
17 Buna kásisa mulumba-lumba
wa batu, kavutuka ku nzu, ba-
longuki bandi bámuhyula thendula
ya kingana kina.
18 Yandi wubazimbwadini: «Benu
phi lweku yi ngangu? Lwisiku zaya
ni heku kima kya ku phenza, kikoti
mwena mutu kyalenda musumuna,
19 mukuma kyawu kyisiku kota
ku mbundu yandi; kaasi mu kundu
dyandi, ku thwala kukwenda mu
kabini?» Muna ndinga meni zina,
mwamuna Yesu kakala zimbwala ni
madya moosu ma kasemi menina.
20 Kakala zimbula hika: «Kina kyisi
lubuka mwena mutu kyakina kyisi
musumuna.
21 Mukuma muna mbundu ya
mutu, mwamuna mwisi tuka ma-
banza mambi: kindumba kya
kisaka-saka, bwifi, khengu,
22 mbongi, lukusu, khu, nduka za
mbi, bizumba, ngusi, kukenga mesu,
kuhuna musamu, lulendu, kukonda
kubakisa mambu.
23 Mambu mama moosu mambi
myisi lubuka mu kati dya mutu
amana myisi sumuna mutu.»

Lukwikilu lwa mukhetu mosi wa munzenza (Mth 15:21-28)

24 Buna kákatuka Yesu ha-
hana, wenda ku kinzunga kya
Tidi. Wákota muna nzu yi-
mosi, kátondaku ni bamuzaya
kwena mutu; kaasi kálendaku mu
kuswama.
25 Muna tangwa meni dina
mukhetu mosi, mwana wandi wa
mukhetu kákala yi kitembu kya mbi
kimosi. Buna káyuka kuzonzila
Yesu, wisa dilosa muna malu mandi.
26 Mukhetu meni wuna kákalaku
Muyuta, mwisi Silo-Fenisi kakala.
Kakala mubokwadila ni kakukwasa
kitembu kya mbi kina kya mwana
wandi.
27 Kaasi Yesu kakala muzimb-
wala: «Yambula theti bana bayukuta;
mukuma ka mboti ku mu kutambula
madya ma bana, amana batimbu-
lama kwena bambwa.»
28 Kaasi mukhetu kámuvutwala:
«Pfumu, aketi bambwa phi bisi dya
bizotu bina bisi bwisisa bana mu
tsya mesa.»
29 Yandi wumuzimbwadini:
«Kikuma kya ndinga yina, vutuka
ku nzu yaku, kitembu kya mbi
kilubukini mwena mwana waku wa
mukhetu.»
30 Tangwa kávutuka ku nzu yandi,
káwana mwana walandalala hana
thangi, kitembu kya mbi kilubuki
kedi.

Yesu wubeludi muhunga mosi

31 Buna kálubuka ku kinzunga
kya Tidi, wáhitila ku Sitoni amana
wávutwakila ku yanga dya mbuta
dya Ngadidi, wáhitila mu kinzunga
kya Mbanza Kumi.
32 Bámunatina muhunga mosi
wákala babakana mu kuzonza;
amana bámubokwadila ni kamusya
moku.
33 Yesu wámunata ku kingenga
kyana yi mulumba-lumba wa batu;
wámusya milembu myandi muna

f **7:16 7:16** Nzila ya mukanda yayi yenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

matu, wálokula metya amana wámusimba lulaka yi metya mandi.
34 Kunima wásekula mesu kuna zilu, wáhumwakina amana wázimbula kwena kahuwa: «Efwata!» Disongidila: "Kanguka!"
35 Muna mbala mosi, matu ma mutu wuna mákanguka, lulaka lwandi lwákutumuka, wáyandika mu kuzonza buna bwa bukheti.
36 Yesu wábakandikisa ni bazonzilabwoku kwena mutu; kaasi mbatanana kábakandisabwa, báyadingisawa hika lawu, musamu, kuluta.
37 Batu báyituka lawu, bakala zimbula: «Moosu kabati hanga menina ma bukheti lawu! Kabati yukisa tuhuwa yi kuzonzisa mihunga!»

8

Yesu wudisini mafunda maya ma bayakala (Mth 15:32-39)

1 Muna bilumbu meni bina, hákala yi mulumba-lumba wa batu wumosi wambuta bakhokana hika. Bakalaku keti kima kya kudya. Yesu wátela balonguki bandi amana wábazimbwala:
2 «Kiwayi yenina kyawu kikuma mulumba-lumba wa batu wawu. Tala bilumbu byekina bitatu tukidila buna benina hakimosi yi meni amana beku keti kima kya kudya.
3 Yukani yibasula yi nzala, bakwenda lengalakana muna nzila, mukuma bahika hana kati dya bawu kyana batukini.»
4 Balonguki bandi bamuvutwadini: «Kubiki twawana mapha ma kubadisila mu tseki mwamu?»
5 Yesu wubahyudini: «Mapha makwa lwenina mawu?» Bazimbudini: «Tsambwadi.»
6 Kahanga wulombi kwena mulumba-lumba wa batu ni bazakala muna mafu. Kunima wábonga mapha tsambwadi amana wávutula matondu kwena Nzambi. Wábukununama amana wáhanama kwena balonguki bandi ndangu bakabisa kwena mulumba-lumba wa batu. Balonguki phi bahangini bwabuna.
7 Bákala hika yi tuma twa batsema. Kunima dya kubasakumuna, wázimbula ni babakabisa hika.
8 Batu bádya amana báyukuta. Bátonguna bitunga tsambwadi bya kabasi yi bitini bina byásala.
9 Bákala kitesu kya mafunda maya. Kunima Yesu wábasula.
10 Muna mbala mosi, yandi wákota mu masuwa yi balonguki bandi amana bénda muna kinzunga kya Talamanuta.

Bafwadisi balombi kiphadi (Mth 16:1-4)

11 Bafwadisi bátula, báyandika kutendana yi Yesu. Amana, kikuma kya kumuleya, hanga bamulombi kiphadi kimosi kyatuka ku zilu.
12 Yesu wáhumwakina amana wuzimbudini: «Kikuma kya biki batu ba mbandu yayi babati lombila kiphadi? Mukyedika yiluzimbwadini: yamónaku keti kiphadi kimosi, batu ba mbandu yayi!»
13 Kunima wábasisa amana wákota muna masuwa mu kukwenda ku sambwa dikwawu dya yanga dya thibu.

Muvimbu wa Bafwadisi yi wa Eloti (Mth 16:5-12)

14 Balonguki bázimbakana mu kunata mapha. Dipha dimosi lwesi bákaladyawu mu masuwa.
15 Yesu wábakebisa: «Kebenu! Dikengenu ku muvimbu wa bafwadisi yi muvimbu wa Eloti.»
16 Balonguki bakala tendana bawu yi bawu kikuma bákalaku yi mapha.
17 Yesu wábakulabwa amana wábazimbwala: «Kikuma kya biki lubati tendanina ni lweku yi mapha? Khaniku kedi lubakisa? Khaniku kedi lumona? Mbundu zazitama ziluyenina?
18 Lwenina yi mesu amana lwisiku mona? Lwenina yi matu amana lwisiku yuka? Lwisiku yubuka:

19 ha yíbukuna mapha matanu
kikuma kya bayakala mafunda
matanu, bitunga bya kabasi
bikwa bya bitini bya mapha bina
lwátonguna?» Bavutudini: «kumi yi
byodi».
20 «Amana tangwa yíbukuna
mapha tsambwadi kikuma kya ma-
funda maya ma bayakala; bitunga
bya kabasi bikwa bya bitini bya
mapha bina lwatonguna?» Bavutu-
dini: «Tsambwadi.»
21 Amana kakala bazimbwala:
«Khaniku kedi lubakisa kwenu?»

Yesu wubukini phofu

22 Buna bátula ku Betisayita, ba-
munatini phofu mosi, bamubokwa-
didi ni kamụsimba.
23 Yesu wámusimba phofu muna
koku amana, wámulubula mu hata.
Kunima wámusya metya muna
mesu amana wámusya moku, wu-
muhyudini: «Kima wubati mona?»
24 Phofu wátemuna mesu amana
wuzimbudini: «Mbati mona batu,
mbati bamona hanga miti kaasi ba-
bati kangala.»
25 Yesu wámusya hika moku muna
mesu; phofu wákola amana wekina
mona mboti-mboti bima byosu.
26 Hanga wumusendi ni kavutuka
ku nzu yandi, mu kuzimbula: «Vu-
tukaku ku hata.»

Phetelu wusamuni ni Yesu kenina Masiya
(Mth 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Yesu yi balonguki bandi bénda
ku mahata mana menina bela-bela
yi Sezale dya Fidiphu[a]. Muna nzila,
wáyandika mu kuhyula kwena ba-
longuki bandi: «Biki bisi zonza batu
kikuma kya meni?»
28 Bamuzimbwadini: «Bahika bisi
zonza ni ngeyi wenina Yowani
Mubotiki, bakwawu ni ngeyi Diya,
bakwawu hika phi ni ngeyi wenina
mosi hana kati dya bambikudi.»
29 Yandi wubahyudini: «Amana
kwena benu, nati lwisi zimbula yen-
ina meni?» Phetelu wumuzimbwa-
dini: «Ngeyi wenina Kidisitu.»
30 Yesu wátomabakandisa ndangu
bazimbulaku kima kitadidi yandi
kwena mutu.

Yesu wusamuni lufwa yi lufutu-muku lwandi
(Mth 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Hanga Yesu wuyandikini kuba-
longa: «Bulungi ni Mwana wa
mutu kanyokuka lawu, bamulosila
kwena bambuta ba Bayuta, bambuta
ba banganga Nzambi yi balongi
ba mitsiku, bamúhondisa amana
kafútumuka kunima dya bilumbu
bitatu.»
32 Yesu kákalabwa zonza wengele.
Hanga Phetelu wumunati ku kabeta
wekina mukaya.
33 Kaasi Yesu wábaluka, wábatala
balonguki bandi amana wámukaya
Phetelu: «Katuka, awenda ku man-
ima ma meni, Satana! Mukuma
wisiku banza hanga Nzambi, kaasi
hanga batu.»
34 Kunima Yesu kahanga wutedi
mulumba-lumba wa batu yi ba-
longuki bandi amana wubazimbwa-
dini: «Yuka ni mutu wuzodini kan-
danda, kadizimbakana yandi meni,
katikula kitakani kyandi amana kan-
danda.
35 Mukuma, wosu wuna watónda
mu kuhulula luzingu lwandi,
katótisalwa; kaasi wosu wuna
watótisalwa kikuma kya meni yi
kikuma kya Musamu wa Bukheti
kahúlulalwa.
36 Amana khi wawu mupfunu
kwena mutu wa kuvwila kwandi
tsi yosu amana katotisa luzingu
lwandi?
37 Mutu, biki kafwani mu kuhana
tambwa-tambwa yi luzingu lwandi?
38 Mukuma, wuna wangyúka tsoni
yi ndinga zama ku mesu ma batu ba
mbandu yayi bakonda kwikama yi
ya basumuki, Mwana wa mutu phi

a **8:27 8:27** Sezale dya Fidiphu: Mbanza mosi yenina kuna kabeta ka mamba ma Yolutani, Eloti Fidiphu wátungaya. Buthwena bisiya tela ni Banyasi.

tsoni kamúyuka tangwa kakwísa mu khembu ya Tata wandi yi yina ya banzyo ba Nzambi.»

9

1 Yesu wábazimbwala hika: «Mu kyedika yiluzimbwadini, ndambu ya batu mu kati dya baba benina haha benina haha bafwaku kedi konda kumona Kipfumu kya Nzambi buna kyakwísila yi ngolu.»

Kudibalumuna kwa Yesu (Mth 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Kunima dya bilumbu bisambanu, Yesu wábonga Phetelu, Zyaki yi Yowani phangi wandi, hanga wubanati bawu buhika ku phungamu hana mongu wumosi wa kaleyi. Kwakuna, ku phungamu. Yesu wábalumuka hana mesu ma bawu;
3 miledi myandi myakala kedyamina mu phembi yimosi yina kalendaku mu kusemisa kwena mutu wa ha tsi yayi.
4 Diya yi Moyize bádimonikisa kwena bawu, yi kuyambilaka yi Yesu.
5 Phetelu wázimbula kwena Yesu: «Mulongi, bulungi ni twakala kwetu kwakuku. Tutungenu masombolu matatu, dimosi kikuma kya ngeyi, dikwawu kikuma kya Moyize, dikwawu hika kikuma kya Diya.»
6 Kámonaku mayakwadi, mukuma bweya bwábakwata.
7 Hanga kwisi tuti dimosi dyábafidinga yi kivula kya dyawu, amana ndinga yáyukalakana: «Yandu kenina Mwana wama watondama, muyukilenu!»
8 Muna mbala mosi, bátala hana bákala, kaasi bámonaku hika mutu mukwawu; Yesu lwesi yandi buhika yi bawu meni.
9 Mu kukulumuka kwa bawu kuna mongu, Yesu wábakandisa mu kumenika kwena mutu mana bámona yikuna kafutumukina Mwana wa mutu, ku bafwa.
10 Básimbidilaya ndinga meni yayina, kaasi kuna yi kudihyulaka bawu yi bawu: «Biki disongidila dya "kufutumuka ku bafwa"?»
11 Bakala muhyula: «Kikuma kya biki balongi ba mitsiku bisi zimbwala ni Diya fwani mu kutekila kwisa?»
12 Yandi wábavutwala: «Diya kafweti tekila kwisa ndangu kalongika byosu. Amana kikuma kya biki básonikina ni Mwana wa mutu kanyokuka amana kalewuka?
13 Kaasi yiluzimbwadini ni Diya wísa kedi amana bámuhanga buna bázola, bwosu buna básonika kikuma kya yandi.»

Yesu wubuki mwana wakala yi kitembu kya mbi (Mth 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Buna bátula bela-bela yi balonguki bahika, bámona mulumbalumba wa batu lawu babazingiki balongi ba mitsiku bakala tendana yi balonguki.
15 Buna bámumona Yesu, báyituka lawu amana bénda thinu ndangu bamuheka mboti.
16 Yandi wábahyula balonguki bandi: «Biki lukadi tendanina yi bawu?»
17 Yakala mosi, muna mulumbalumba wámuvutwala: «Mulongi, yikunatini mwana wama wuna wenina yi kitembu kya kamama.
18 Kwosu kuma kimukwatidini, kyisi mulemba ha tsi, hanga mwana wuyandiki kulubuka mafulu-fulu yi kudyaka makwenzi, amana yandi mutu wekina sununu. Yibabokwadidiki balonguki baku mu kukukwasa kitembu kina, kaasi balendikisikikyoku.»
19 Yesu wábazimbwala: «Benu mbandu yakonda lukwikilu! Yi kuna khi tangwa yikadiki yi benu? Yi kuna khi tangwa yilutambwasiki? Mundatinenu.»
20 Bámunatina yandi. Buna kámona Yesu, kitembu kyambi kyámunikisa ngolu; wábwa ha tsi amana weka dibundumuna yi mafulu-fulu kaki-kaki.

21 Yesu wáhyula kwena tata wandi:
«Tukidila mvula kwa kedi kịsi bela
bwabubu?» Tata wandi wavutula:
«Tukidila kimwana kyandi.
22 Mbala za lawu, kitembu kyisi
mulundika ku mbawu ho loni mu
mamba ndangu kyamuhonda. Kaasi
yuka ni wufwani mu kuhanga kima,
tuyukila kiwayi amana awisa tu-
sadisa.»
23 Yesu wumuzimbwadini: «Ho
walenda! Moosu malendakana
kwena wuna wisi kwikila.»
24 Muna mbala mosi, tata wa
mwana wákalunga: «Khwikidini, aw-
isa tsadisa kikuma kya kukonda kwa
lukwikilu kwama!»
25 Yesu buna kámona mulumba-
lumba wa batu wakala yikama
hika; kahanga wukayi kitembu kya
mbi mu kuzimbwalakya: «Kitembu
kya muhunga yi kahuwa, meni
yikuhekini muswa, lubuka mwena
mwana yandu amana wuvutukam-
woku hika!»
26 Kitembu kyálubuka mu
kukalunga yi kukonya kwa lawu.
Mwana wekina hanga wuna wufini;
muna phila meni yana, batu bahika
bakala zimbula: «Mwana wufini.»
27 Kaasi Yesu, buna kámusimba
mwana kuna koku, wámutelamisa,
mwana phi wekina mutendendi.
28 Tangwa kávutuka Yesu ku nzu,
balonguki bandi báyandika mu ku-
muhyula mu kingenga: «Kikuma
kya biki tulendidikiku mu kukuk-
wasakya betu-betu kitembu meni
kina?»
29 Yesu wábazimbwala: «Mbandu
ya kitembu kina yisi lubukila lwesi
mu lombilu.»

Yesu wusamuni hika lufwa lwandi yi lufutumuku lwandi
(Mth 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Buna bákatuka hahana, báhitila
mu Ngadidi. Yesu kázolaku ni ba-
mubakula kuna kenina.
31 Mukuma kakala balongisila ba-
longuki bandi yi kubazimbwalaka:
«Mwana wa mutu bámulambula ku
moku ma batu, bamúhonda amana
kunima dya bilumbu bitatu bya
lufwa lwandi, kafútumuka.»
32 Kaasi balonguki bakalaku bak-
isa thendula ya ndinga yina; amana
bákala yi bweya bwa kumuhyula
byufu.

Nani wenina mbuta mu kati kya balonguki?
(Mth 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Bátula ku Kafadinawumi.
Tangwa bakala muna nzu, Yesu
wáhyula kwena balonguki: «Tendu
dya biki lukadiki dyawu mu nzila?»
34 Kaasi bawu bádibata, mukuma,
mu nzila, bakala tendana bawu yi
bawu mu kuzaya keti nati wenina
mbuta.
35 Hanga wuzakadini, wátela
bawu kumi yi bodi amana
wábazimbwala: «Yuka mutu wuzodi
kukala watheti, kakala watsuka ha
kati dya batu boosu yi musadi wa
batu boosu.»
36 Hanga wubongi mwana
wakhunda mosi, wámusya hana
kati dya bawu amana, kunima dya
kumuzangula, wábazimbwala:
37 «Wosu wuna wayámba mwana
mosi wakhunda, hanga yandu,
mu khumbu ya meni, meni-meni
kayambini; amana wosu wuna
wungyambini, kayambiku lwesi
meni, kaasi wuyambi phi wuna
wáthuma.»

Wuna wukondi mubwisa Yesu kenina yi Yesu
(Luk 9:49-50)

38 Yowani kázimbula kwena Yesu:
«Mulongi, tumonikini mutu mosi
wisi kukwasa bitembu bya mbi
mu khumbu ya ngeyi, amana
tusandikini mu kumukandisabwa,
kikuma kisiku landa betu.»
39 Yesu wuvutudini: «Lumukandjs-
abwoku, mukuma heku mutu wasala
kiphadi mu khumbu yama amana
muna mbala mosi kenda zonza hika
mambu mambi matadidi meni.
40 Kikuma, wuna wisiku tubwisa,
hakimosi kenina yi betu.
41 Amana wosu wuna walúheka
kopha dya mamba mu khumbu ya

buna lwenina kwena Kidisitu; ab-
wabuna, yiluzimbwadini, kalendal-
woku totisa lufutu lwandi.»

Bikuma bya phukumunu
(Mth 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 «Wosu wuna wuhukumuni
mosi wa bana ba khunda baba
bisi kwikila mwena meni, bulungi
kwena yandi bamuzitikila kalunga
tadi hana tsingu amana bamudibula
muna dingu dya yanga dya mbuta.
43 Yukani koku dyaku dyakusumu-
naka, bukunadya; bulungi kwena
ngeyi wakota mu luzingu yi koku
dimosi, ka mboti ku ni wakala yi
moku maku modi amana wenda ku
bilungi, kuna kwisiku zima mbawu.
[
44 Kuna, "mimvidya mina misi
vukula lutu misiku fwa amana
mbawu yisiku zima."]a
45 Yukani ni kitambi kyaku
kyakusumunaka, bukunakya; bu-
lungi kwena ngeyi wakota mu
luzingu yi kitambi kimosi, ka mboti
ku ni wakala yi bitambi byaku byodi
amana bakulosa ku bilungi. [
46 Kuna, "mimvidya mina misi
vukula lutu misiku fwa amana
mbawu yisiku zima."]b
47 Yuka phi ni disu dyaku
dyakusumunaka, vusadya, bulungi
kwena ngeyi wakota mu Kipfumu
kya Nzambi yi disu dimosi; ka mboti
ku ni wakala yi mesu modi amana
bakulosa ku bilungi.
48 Kwakuna, "mimvidya mina misi
vukula lutu misiku fwa, amana
mbawu yisiku zima."
49 Kikuma, kosu mutu katwa
mungwa wa mbawud.
50 «Mungwa wenina kima kya
bukheti; kaasi yuka ni munzenzu
wuhwini, yi biki bavútwalawa
hika? Kalenu yi mungwa mwena
benu-benu, amana zingilakenu mu
ngemba benu yi benu.»

10

Malongi ma Yesu kikuma kya
kufwa kwa longu
(Mth 19:1-12; Luk 16:18)

1 Yesu buna kákatuka hahana,
wisa ku kinzunga kya Yuteya
yi kuna sambwa dikwawu dya
Yolutani. Milumba-lumba mya
batu myákhokama hika bela-bela
yi yandi; bwosu kyákala kikalulu
kyandi, wáyandika mu kubalonga.
2 Bafwadisi bisa muhyula, ndangu
bamuleya. Bámuhyula: «Yakala
kenina yi muswa wa kuyambula
mukhetu wandi?»
3 Yesu wabavutwala: «Khi mutsiku
káluheka Moyize?»
4 Bawu bázimbula: «Moyize
wáhana muswa wa kusonikina
mukanda wa kufwa kwa longu yi
wa kukula.»
5 Yesu wubazimbwadini: «Moyize,
kikuma kya mbundu ya tadi yina
lwenina yawu, káluhekila mutsiku
wuna."
6 Kaasi ku luyandiku lwa
phangamu, Nzambi kábahanga
yakala yi mukhetu.
7 "Kikuma kya bwabuna, yakala
kasísa tata wandi yi ngudi wandi
amana kadínama yi mukhetu wandi,
8 amana bawu bodi bakítuka mutu
mosi." Yihana ni beku hika bodi
kaasi mutua mosi.
9 Mutu kahambulaku kina
kakhundikisini Nzambi.»
10 Buna batula ku nzu, balonguki
bámuhyula hika byufu kikuma kya
dyambu meni dina.

a **9:44 9:44** Nzila yani yenina mu khunga, muna masonuku ma lawu mana ma thama, yisimwoku kala. b **9:46 9:46** Nzila yani yenina mu khunga, muna masonuku ma lawu mana ma thama, yisimwoku kala. d **9:49 9:49** Nzonzidi yayi "Kutwa mungwa wa mbawu" yibati fwanakana yi bimenga bya bayuta bina byákala yi mungwa (Lev 2:13). Bimenga byalawu bakalabya yoka yi mbawu. Mbawu yenina kidimbu kya phasi holo bimeka bina bakala kukula balonguki boosu. Phasi meni zina zálunga mu kubakitula batu ba Nzambi kuluta amana zakala basadisa mu kutadilaka lwesi mwena Nzambi. a **10:8 10:8** Masonuku mahika meku yi mihowu myami, kaasi mya kuhingisa mu mihowu myahika: "mu kukhundakana kwena mukhetu wandi".

11 Yesu wábazimbwala: «Wuna wayámbula mukhetu wandi amana kakwela wahika, wuti mbongi ku thwala wuna watheti;
12 amana yuka ni mukhetu kadi-hambula yi yakala dyandi amana kakwela wahika, wuti mbongi.»

Yesu wusakumuni bana bakhunda (Mth 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Batu bakala munatina bana ndangu kabasimba kuna moku, kaasi balonguki bakala bakaya.
14 Mu kumona bwabuna, Yesu wáyuka khabu amana wábazimbwala: «Yambulenu bana bakhunda bisa kwena meni! Lubakandisaku, mukuma Kipfumu kya Nzambi kyenina kikuma kya batu bana benina hanga bawu.
15 Abwabuna, yiluzimbwadi: wosu wuna wakonda yamba Kip-fumu kya Nzambi hanga mwana wakhunda, kakótamwoku.»
16 Kunima wábazangula muna moku mandi amana wábasakumuna mu kubathetikaka moku.

Yesu yi Mutu wa mvwama (Mth 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Bwosu kakala ́kwenda muna nzila, yakala mosi wísa thinu amana wáfukama kuna thwala ya Yesu mu kumuhyula: «Mulongi wa bukheti, biki pfwani yihanga mu kuvwa luzingu lwa mvula yi mvula?»
18 Yesu wámuzimbwala: «Kikuma kya biki wuthedidini wa bukheti? Heku mutu wenina wa bukheti ho ka Nzambi lwesi ku.
19 Wuzayi mitsiku myami: "Wuhondaku mvumbi ya khengu, wutaku mbongi, wuyibaku, wutaku kimbangi kya bukamvi, wuhunaku musamu, zitisa tata waku yi ngudi waku.»
20 Yandi wumuvutwadini: «Mu-longi, mambu mana mosu yisima zi-tisa tukidila kileki kyama.»
21 Yesu wámutala amana wámutonda, wumuzimbwadini: «Kima kimosi kikukondini: ndawenda, tekisa byosu bina wenina byawu, hanabya kwena batsukamini, amana watámbula kuvwa ku zilu; kunima nzawisa amana ndanda.»
22 Kaasi yandi buna kayuka ndinga meni yina, kiwayi kyámukwata amana wénda mu kyadi, mukuma bima bya lawu kákala byawu.
23 Yesu buna kátala muna ka-beta kandi, wuzimbudini kwena balonguki bandi: «Phasi bwenina kwena bana benina yi bimvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi!»
24 Balonguki báyituka lawu kikuma kya ndinga zandi. Kaasi Yesu wávutwakila: «Bana bama, phasi[b] bwenina mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi!
25 Bweku phasi kwena kamela mu kulobuka ha hundu dya ndongu, kaasi phasi lawu kwena mvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.»
26 Balonguki báyituka hika lawu, bakala dihyula bawu yi bawu: «Amana nati walenda huluka?»
27 Yesu wábatala amana wuzimbu-dini: «Mana malendakanaku kwena batu, malendakana kwena Nzambi; mukuma heku dyambu dyakonda lendakana kweṇa Nzambi.»
28 Phetelu wayandika mu kumuz-imbwala: «Tala betu, tusisini bima byetu byosu amana tulandi ngeyi.»
29 Yesu wávutula: «Abwabuna, yiluzimbwadibwa: heku mutu wásisa nzu, baphangi ba bayakala, baphangi ba bakhetu, ngudi, tata, bana kondilo mafu, kikuma kya meni yi kikuma kya Musamu wa Bukheti;
30 amana kakonda tambula mbala khama[d] buthwena bwabu: nzu, baphangi ba bayakala, baphangi ba bakhetu, bangudi, bana, yi mafu yi munyanga phi; amana muna tsi yina yakwísa, kakonda tambula moya wa mvula yi mvula.

b **10:24 10:24** Phasi: masonuku mahika mabati hana tsikiningi ni kwena babana bisi dihana mu bimvwama.
d **10:30 10:30** Khama yibati songila lufutu luna lwa mbuta kahána Nzambi kwena bana bisi musadila muna phila meni yayi.

31 Lawu bakala batheti, basúkinina amana lawu bakala batsuka, batékila.»

Yesu wusamuni mu mbala ya tatu lufwa lwandi yi lufutumuku lwandi (Mth 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Mu nzila bákala mu kutombuka ku Yelusalemi. Amana Yesu kakala kwenda ku thwala ya bawu. Balonguki mu tsumbi bákala, bana bakala mulanda phi, bweya bakala bwawu. Yesu wábonga hika bawu kumi yi bodi, bela-bela yi yandi, amana wáyandika mu kubazimbwala mambu mama makhana mubwila.
33 Kábazimbwala: «Talenu, ku Yelusalemi tubati tombuka; Mwana wa mutu bamúlambula kwena bambuta ba banganga Nzambi yi kwena balongi ba mitsiku. Ndola ya lufwa bamúzengila, bamúlambula kwena baphani.
34 Bamúseya, bamúlokwala metya, bamúzyatula amana bamúhonda. Amana kunima bilumbu bitatu, kafútumuka.»

Kilomba kya Zyaki yi Yowani (Mth 20:20-28)

35 Bana ba Zebeteya bodi, Zyaki yi Yowani, bísa muzimbwala: «Mulongi, twazóla ni wahanga kikuma kya betu mana twakúlomba.»
36 Yandi wubahyudini: «Biki luzodi ni yihanga kikuma kya benu?»
37 Bawu bamuzimbwadini: «Tuheka nzila ni twazakala mosi kuna koku dyaku dya kitata, mukwawu kuna koku dyaku dya kimama muna khembu yaku.»
38 Kaasi Yesu wubazimbwadini: «Lwisiku zaya mambu mana lwisi lomba. Lwalenda kunwa bungu dyadi yinwa meni, kondi loni kutambula mbotika yayi yitámbula meni?»
39 Bawu bamuzimbwadini: «Twalendabwa.» Yesu wubavutwadini: «Bungu dyadi nzodi yinwa meni, lwanwádya, amana balubotika phi mu mbotika yayi yitámbula meni.
40 Kaasi mana matadidini kuzakala ku kitata kyama holo ku kimama kyama, ka meni ku yisima hana; bifulu bina byenina kikuma kya bana báyidikilabya.»
41 Kumi bana bahika báyuka bwabuna, hanga babafungidi khabu Zyaki yi Yowani.
42 Yesu wábatela amana wubazimbwadini: «Luzayi ni malemba ma makanda bisi yala batu hanga bapfumu, amana bambuta bisi songila kwena bakwawu hamu dya bawu.
43 Dyeku buna mu kati dya benu, kaasi wuna wazola, mu kati dya benu, kukituka mbuta, kakála musadi wenu,
44 amana wosu wuna wuzodi kukala watheti mu kati dya benu, kakála muhika wa batu boosu.
45 Mukuma keti yandi meni Mwana wa mutu kísaku ndangu bamusadila, kaasi kikuma kya kusadila yi kulambula luzingu lwandi mu phila ya kukatula batu balawu mu kihika.»

Yesu wubukini phofu Balatimeya (Mth 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Bisi ku Yediko. Amana buna kálubuka Yesu mu Yediko, yi balonguki bandi yi mulumba-lumba wa batu, phofu mosi wakala lomba bima muna nzila, khumbu yandi Balatimeya, mwana wa Timeya, kákala wazakala kuna kabeta ka nzila.
47 Wáyuka ni wuna Yesu mwisi Nazaleti amana wáyandika kukalunga: «Yesu, Mwana wa Tavidi, ngyukila kyadi!»
48 Balawu bakala mukaya ndangu kadibata, kaasi yandi wákalunga hika ngolu: «Mwana wa Tavidi, ngyukila kyadi!»
49 Yesu wátelema amana wuzimbudini: «Mutelenu.» Bamutela phofu yi kumuzimbwalaka: «Sya kikesa, telema, kabati kutela.»
50 Wálosa muzaka wandi, wátelama mbala mosi amana wísa kuna kákala Yesu.

51 Yesu wámuhyula: «Biki
wuzodi yikuhangila?» Phofu
wámuzimbwala: «Mulongi, nzodi
yimona hika.»
52 Yesu wámuzimbwala: «Ndawenda,
lukwikilu lwaku lukuhuḻudinie.»
Muna tangwa meni dina, wayandika
kumona, amana wámulanda muna
nzila.

11

Yesu wukoti mu Yelusalemi (Mth 21:1-11; Luk 19:28-40; Ywn 12:12-19)

1 Amana Tangwa bábwesuka yi
Yelusalemi, mu kukwenda ku hata
dya Betifasi yi Betaniya, bela-bela yi
mongu wa Olive, Yesu wátuma bodi
ba balonguki bandi
2 mu kubazimbwala: «Alwenda
kuna hata dina dyenina ku thwala
ya benu, buna lwakóta, lwawána
mwana wa aneᵃ wakuzitikila, wuna
bakonda kedi zakala kwena mutu;
mukutumunenu, amana mundati-
nenu.
3 Amana yuka ni mutu kaluzimb-
wala: kikuma kya biki lubati hangila
bwabuna?" Zimbulenu: "Pfumu
mupfunu kamuvwini." Amana,
muna mbala mosi, kamúsula.»
4 Bénda amana báwana mwana
wa ane wa kuzitikila hana nzila,
bela-bela yi mwelu wumosi, muna
nzila. Bamukutumuni.
5 Ndambu ya batu bana bákala
hana báyandika mu kubazimbwala:
«Biki lubati hanga? Kikuma kya
biki lubati mukutwamina mwana
wa ane wuna?»
6 Bábavutwala bwosu kázimbulabwa
Yesu, amana babasula.
7 Bámunata mwana wa ane
kwena Yesu; báthetika miledi mya
bawu hana thandu ya yandi, Yesu
wázakala hana thandu.
8 Batu balawu báyala miledi mya
bawu muna nzila, amana bahika yi
ndala zina bákesaᵇ mu bilanga.
9 Bana bakala kwenda ha thwala yi
bana bakala landa bakala kalunga:
«Ozanad! Kasakumuka wuna wu-
bati kwisa mu khumbu ya Pfumu!
10 Lwasakumuka luyalu luna lu-
bati kwisa, luyalu lwa Tavidi tata
wetu! Ozana muna bisoka!»
11 Yesu wákota mu Yelusalemi,
kuna nzu ya Nzambi. Kunima dya
kusimbululaya bima byosu yi bwosu
kwáyila kuma, wénda ku Betaniya
kumosi yi bawu kumi yi bodi.

Yesu wubundidini mufiki (Mth 21:18-19)

12 Kilumbu kyálanda, bwosu
kakala lubuka ku Betaniya, Yesu
wáyuka nzala.
13 Buna kámona muna kyana mu-
fiki wávwota yi khaya, wenda tala
akolu kawanakwa kima; kaasi buna
katula hahana, káwanaku keti kima,
khaya za khatu, mukuma yákalaku
tsungi ya bibundu bya fiki.
14 Hanga wuzimbudi kwena mu-
fiki: «Mvula yi mvula, ka mutu
ku wadya hika kibundu kyatúka
mwena ngeyi!» Amana balonguki
bandi bámuyuka.

Yesu kuna Nzu ya Nzambi (Mth 21:12-17; Luk 19:45-48; Ywn 2:13-22)

15 Bátula ku Yelusalemi. Yesu
wákota kuna nzu ya Nzambi,
wáyandika mu kukwasa bana
bakala tekisa yi bana bakala sumba
kuna nzu ya Nzambi, wámwanga
mitalaka mya bakwa tsyenzya yi biti
bya bateki ba baphombu,
16 konda kusisa mutu kanata kima
muna luphangu lwa nzu ya Nzambi.

---

e **10:52 10:52** Fwani twazonza ni "lukuhuludini" kondilo "lukubeludini".

a **11:2 11:2** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

b **11:8 11:8** Bwosu bwenina muna mukanda wazodi wa bathotila 9:13, wuna wenina mutindu wa kikalulu kya luzitu.

d **11:9 11:9** Muna ndinga ya Bayuta, Ozana yenina nzonzidi yibati tendula lwesi ni "Hulula, yikubokwadidini."

17 Kakala balonga yi kuzimbulaka: «Bwásonamaku bwabu: "Nzu yama batedikiya ni nzu ya bisambu kikuma kya bikanda byosu?" Kaasi benu, lukitudiya saka dya bandwandwa!»
18 Bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku bámuyuka; bakala sanda phila ya kumuhondisila; bweya bwa yandi bákala bwawu, kikuma mulumba-lumba wa batu wosu wakala yituka kikuma kya malongi mandi.
19 Ha mabwa masikidika, Yesu yi balonguki bandi bálubuka mu mbanza.

Yesu yi mufiki wayumuka (Mth 21:20-22)

20 Buna bakala hita muna suka, balonguki bámona mufiki wayumuka yi kuna misodi.
21 Phetelu, bwosu káyubuka mana máhita, wumuzimbwadini: «Mulongi, talandi, mufiki wawu wábundila wosu wuyumukini.»
22 Yesu wábazimbwala: «Kwikilenu mwena Nzambi!
23 Abwabuna, yiluzimbwadibwa, wuna wazímbula kwena mongu wawu: "Kinduka hana, dilosa mu yanga dya mbuta," konda keti keti muna mbundu yandi, kaasi kakwikilaka ni mamana kabati zimbula malungila, mamana mamúhangamina.
24 Yihana yiluzimbwadini: "Kyosu kina lwalómba mu kulombila, kwikilenu ni lutambudikya kedi amana balúhekakya."
25 "Amana buna lutelamikini mu kulombila, yuka ni dyambu lwenina dyawu yi mukwenu, mulolulenu, ndangu Tata wenu wenina muna mazilu kalulolula phi mitsoki myenu. [
26 Kaasi yukani lubaloludiku, Tata wenu wuna wenina mu mazilu, ketibwe kalúlolulaku mitsoki myenu.]e»

Ku biki disi tuka hamu dya Yesu? (Mth 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Yesu yi balonguki bandi bávutuka ku Yelusalemi. Bwosu kakala kangala muna luphangu lwa nzu ya Nzambi, bambuta ba banganga Nzambi, balongi ba mitsiku yi bambuta ba dibundu bisa muwana.
28 Amana bamuhyudini: «Mu hamu dya nati wisi hangila bwabuna? Nati wukuhekini hamu dya kuhangilabwa?»
29 Yesu wubavutwadini: «Meni phi yilúhyula kyufu kimosi; yuka ni lwamvutwala, yiluzimbwala keti mu hamu dya nati yisi hangila mambu mana.
30 Mbotika yina ya Yowani, ku zilu yátuka ho kwena batu? Phekenu mvutu.»
31 Kaasi báyandika kutendana bawu yi bawu yi kudizimbwalaka: «Yuka ni twavutula: "Ya ku zilu", kazímbula: "Kikuma kya biki lwakonda mukwikidila?"
32 Kaasi yuka twazimbula: "Kwena batu", hanga...» Bweya bwa mulumba-lumba wa batu bákala bwawu, mukuma boosu bakala mubongila Yowani hanga mbikudi mosi wa kyedika.
33 Hanga bavutudi kwena Yesu: «Tuzayiku.» Hanga Yesu wubazimbwadini: «Meni phi yiluzimbwalaku keti mu hamu dya nati yisi hangila mambu mana.»

12

Kingana kya basadi bambi ba kilanga kya vinu (Mth 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Hanga Yesu wuyandikini mu kubazonzila mu bingana: «Mutu mosi wákuna kilanga kya vinu. Wákakakya mu luphangu, wásima buku dya kinyongi kya vinu, wátunga kinongi kikuma kya kutanikinaka vinu, kunima wáluwisakya kwena batu, amana wénda mu kitambu.

e **11:26 11:26** Nzila yayi yenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

2 Tangwa dya mbongu buna
dyálungila, wátuma musadi mosi
kwena basadi ba vinu ndangu
bamubongila ndambu yandi ya
bibundu bya vinu.
3 Bámukwata, bámubeta amana
bámukukwasa moku ma khatu.
4 Mukwa kilanga wábahitika
hika musadi wahika; bámukhokula
muna mutwa amana bámutukwana.
5 Wátuma hika musadi wahika,
bámuhonda; kunima balawu bábeta
bwabuna, bahika bábahonda.
6 Mwana wandi wa yakala wuna
watondama lwesi wásala; ku tsuka,
wábahitika yandi mu kudizimb-
wala: "Bámuzitisa mwana wama wa
yakala!"
7 Kaasi basadi babana ba kilanga
kya vinu bádizonzila: "Yandu
swana! Alwisenu, tumuhondenu,
ndangu kuvwa kwasadila betu!"
8 Bámukwata, bámutimbula ku
phenza ya kilanga kya vinu amana
bámuhonda.
9 «Amana biki kahánga mukwa ki-
langa kya vinu? Kakwísa, wubahon-
disini basadi bana, amana kiyeka
kya kilanga kya vinu kahánakya
kwena basadi bahika.
10 Benu lwatangaku Masonuku
mama:
"Tadi dina bálosa batungi,
dyákituka tadi dya theti dya mup-
fundila.
11 Mambu mama kwena Pfumu
matuka,
dyambu dya ngituka ku mesu
metu!"»
12 Bapfumu ba bayuta bakala
sanda phila ya kumukwatila, kaasi
báyuka bweya bwa mulumba-lumba
wa batu. Bábakula ni kikuma kya
bawu kátila kingana kina. Bámusisa
amana bénda kwabawu.

Phaku ya Khayisala
(Mth 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Bamuhitikini ndambu ya
bafwadisi yi bakwa kibuka kya
Eloti, ndangu bamuleya Yesu muna
ndinga zandi.
14 Baba bisa muzimbwala: «Mu-
longi, tuzayi ni ngeyi kyedika wena
amana weku yi bweya bwa mambu
mana bisi banza batu kikuma,
wisiku tala mbunzu za batu, kaasi
wisi longa nzila ya Nzambi buna
bufwani. Bulungi mu kufuta phaku
ya Khayisala[a]? Tufweti futa ho
tufutaku?»
15 Bwosu kázaya bukavungalosi
bwa bawu, wábavutwala: «Kikuma
kya biki lubati ndeyila? Ndatinenu
kuta dimosi, nzodi yimonadya.»
16 Bámunatinadya dimosi, Yesu
wábahyula: «Mbunzu yi khumbu
yayi básonika haha bya nati?»
Bámuvutwala: «Bya Khayisala.»
17 Hanga Yesu wubazimbwadini:
«Hanenu mambu ma Khayisala
kwena Khayisala, amana mambu
ma Nzambi kwena Nzambi.» Amana
bayituka lawu kikuma kya mvutu ya
Yesu.

Kyufu kitadidi kufutumuka kwa bafwa
(Mth 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kunima, Basadise bana bisi
zimbula ni kweku lufutumuku lwa
bafwa, bisa muhyula:
19 «Mulongi, Moyize kátusonikina
bwabu: "Yuka ni yakala mosi kafwa
konda kubuta mwana, myaki wandi
kalunga kwela mufwidi ndangu
katombula kikanda kya phangi
wandi."
20 Kinga kwákala yi baphangi ba
bayakala tsambwadi. Tsomi za
bawu wákwela mukhetu amana
wafwa konda kusisa mwana.
21 Wazodi wamukwela mufwidi
amana wafwa konda kusisa keti
mwana. Phila mosi yi wuna watatu;
22 amana keti mosi wa bawu
tsambwadi kásisaku mwana. Ku-
nima dya bawu boosu, mukhetu phi
wáfwa.
23 Muna kilumbu kya lufutumuku
lwa bafwa, tangwa batókama,

a **12:14 12:14** "Khayisala" yákala khumbu yina bakala hana kwena pfumu wa mbanza ya Loma. Káyala phi muna tsi za lawu zina zákala mu kihika kya Loma, yi muna tsi za Bayuta.

wa nati kakála mukhetu meni wụna? Mukuma bawu tsambwadi bamukwela!»
24 Yesu wubazimbwadini: «Taleti! Yi hakana lwisi ditotisila kwenu, lwisiku bakisa keti Masonuku, keti ngolu za Nzambi.
25 Mukuma, ku lufutumuku lwa bafwa, kwakálaku yi bayakala keti bakhetu bakwélana, kaasi bakála hanga banzyo muna mazilu.
26 Kikuma kya kufutumuka kwa bafwa, khaniku kedi lutanga, muna mukanda wa Moyize, mana bámuzimbwala bela-bela yi kivunza kya mbawu? Nzambi kázimbula: "Meni yenina Nzambi wa Bulahami, Nzambi wa Yizaki yi Nzambi wa Yakobi."
27 Disongidila ni keku Nzambi wa bafwa, kaasi wa batu bana benina mu luzingu. Luditotisi kwenu kimakulu.»

Mutsiku wulutini mupfunu (Mth 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Mosi wa balongi ba mitsiku, wuna wábayuka buna bakala tendana yi phila kámona ni mboti kábavutwala, wísa hyula kwena Yesu: «Khi wawu mutsiku watheti wuhitini muna mitsiku myosu?»
29 Yesu wuvutudini: «Watheti: "Hinikina, Kiseledi, Pfumu Nzambi wetu, yandi lwesi wenina Pfumu[b].
30 Amana wazóla Pfumu Nzambi waku, yi mbundu yaku yosu yi moya waku wosu, yi ngangu zaku zoosu, yi ngolu zaku zoosu."
31 Wazodi: "Wazóla mukwenu hanga ngeyi meni." Kweku hika mutsiku wuluti myami myawu myodi.»
32 Mulongi wa mitsiku wumuzimbwadini: «Bwa bukheti, Mulongi! Kyedika wuzimbudini ni Pfumu Nzambi yandi mosi kenina amana heku wahika hanga yandi.
33 Amana ni kumuzola yi mbundu yandi yosu, yi ngangu zandi zoosu, yi ngolu zandi zoosu; yi kuzola mukwenu hanga yandi meni, buluti kimenga kya kuyoka kya muthu yi mikhayilu.»
34 Yesu buna kámona ni kávutula yi mayedi moosu, hanga wumuzimbwadini: «Ngeyi weku kyana yi Kipfumu kya Nzambi.» Amana keti mutu kámekaku hika kumuhyula kyufu.

Masiya yi Tavidi (Mth 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Yesu kakala longa kuna nzu ya Nzambi, kahanga wubahyudini: «Abweti balongi ba mitsiku balenda zonzila ni Masiya kenina mwana wa Tavidi?
36 Yandi meni Ṭavidi, muna Kitembu Kyatoma, kázimbula:
"Pfumu kázimbula kwena Pfumu wama:
sikuka kuna kitata kyama,
yi kuna yisíla bambeni baku ku sina dya bitambi byaku."
37 Yandi meni Tavidi kabati mutela: "Pfumu" Amana mu biki kalenda kadila hika mwana wandi?»

Yesu wubalukisi kikuma kya balongi ba mitsiku (Mth 23:1-36; Luk 20:45-47)

Amana mulumba-lumba wa batu balawu bakala muhinikina yi tsambu.
38 Muna malongi mandi, Yesu kakala bazimbwala: «Dikengenu yi balongi ba mitsiku; bazodi kukangala yi mvwela za kaleyi amana batu babahekaka mboti muna mazandu;
39 bazodi kuzakala mu bifulu bya theti muna nzu za kimvuka za Bayuta, bazodi phi bifulu bya lukumu mu mikinzi.
40 Bisi botula bima muna nzu za bafwidi, bisi samba malombilu ma kaleyi kikuma kya kudimonikisa. Bawu batámbula pfundusu yina yalúta kitesu.»

Kabu dya mufwidi wa phutu (Luk 21:1-4)

b **12:29 12:29** Basoniki bahika básonika ni Pfumu kenina Nzambi wetu, Pfumu yandi mosi.

41 Kunima Yesu bwosu kákala
wasikuka kuna thwala ya mukunzu
wa nzu ya Nzambi, kakala simbul-
ula mulumba-lumba wa batu buna
bakala sya mbongu. Bamvwama
balawu bakala sya lawu.
42 Mufwidi mosi wa phutu wísa,
yandi phi wásya makuta modi ma
khunda mahitini dikuta dya tsuka.
43 Hanga wubatedi balonguki
bandi amana wubazimbwadini:
«Mu kyedika, yiluzimbwadibwa,
mufwidi yandu wa phutu kasini
kuluta boosu bana basini mu
mukunzu.
44 Mukuma boosu bana bá́hani
muna kulutuka kwa, kuvwa kwa
bawu; kaasi yandi, kasini muna ki-
phutu kyandi, kyosu kina kákadiki
kyawu, kyosu kina kafwaniki mu
kuzingila.»

13

Yesu wusamuni kubulumuka kwa nzu ya Nzambi
(Mth 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Bwana kakala lubuka Yesu mu
nzu ya Nzambi, mosi wa balonguki
bandi wámuzimbwala: «Mulongi!
Talandi, khi mutindu wa matadi, khi
thungidi!»
2 Yesu wámuvutwala: «Wumoni
thungidi zazi za mbuta? Kwasalaku
keti tadi dimosi hana thandu ya tadi
dikwawu dyakonda wulumuka.»

Phasi yi minyanga
(Mth 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Buna kákala wazakala kuna
mongu wa Olive, kuna thwala ya nzu
ya Nzambi, Phetelu, Zyaki, Yowani yi
Andele bámuhyula mu kingenga:
4 «Tuzimbwala, khi tangwa
masálama mambu mama, khi
kyawu kidimbu kyasóngila tsuka ya
mambu mana moosu?.»
5 Hanga Yesu wuyandiki mu
kubazimbwala: «Kebenu, mutu
kaluhukumunaku.
6 Lawu bakwísa mu khumbu ya
meni, mu kuzimbula: "Meni yen-
ina Kidisitu" amana batu balawu
babahukumuna.
7 Tangwa lwayúka kuzonzila
mvita yi pfweta-pfweta za mvita:
luvumukaku mbundu; bulungi ni
mambu mana masalama, kaasi
yakálaku kedi tsuka.
8 Mukuma kanda dimosi dyanwánisa
kanda dikwawu, amana luyalu lu-
mosi lwanwánisa luyalu lukwawu;
amana kunikana kwa mafu yi nzala
byaká́la muma mwahika. Lwaká́la
luyandiku lwa misongu.
9 Dikengenu benu-benu; balúlambula
mu nganda amana balúbeta
muna nzu za kimvuka za Bayuta;
lwatélama kuna thwala ya bapfumu
ba mbanza yi bakyamvu kikuma kya
meni, kyaká́la kimbangi kikuma kya
bawu.
10 Bulungi theti Musamu wa
Bukheti basamunawa kwena
makanda moosu.
11 Tangwa balúnata mu kululam-
bula, lutekilaku diyangisa kikuma
kya mana lwazímbula, kaasi zimbu-
lenu mana balúheka muna tangwa
meni dina, mukuma ka benu ku
lwazónza, Kitembu Kyatoma.
12 Phangi kalámbula phangi
wandi ku lufwa, amana tata
kalámbula mwana wandi; bana
babáthutukila bibuti bya bawu
amana babáhondisa.
13 Balumenga kwena mutu wosu
kikuma kya khumbu yama. Kaasi
wuna wakwámina tii yi kuna tsuka,
yandi kahúluka.»

Kiwayi kya lawu
(Mth 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 «Buna lwamóna muzangi
wanzanzi wakutelamisa muna
kafwaniku kukala, mutu wuna
wubati tanga kabakula! Hanga,
bana baká́la mu Yuteya batína mu
myongu;
15 wuna waká́la ha mudilu katu-
lukahoku, kavutukaku kikuma kya
kutambula kima ku nzu yandi;
16 amana wuna waká́la ku bilanga
kavutukaku ku manima kikuma kya
kutambula muledi wandi.

17 Khi phasi kikuma kya bakhetu
bana bakála ku bifundu yi kwena
bana bakála mu kuyemika muna
bilumbu meni bina!
18 Lombilenu ni mambu mama
mabwaku mu tangwa dya kyosi kya
lawu!
19 Mukuma, bilumbu meni bina
byakála bilumbu bya kiwayi kya
lawu, kiwayi kimosi, hanga kina
kyakonda kedi kala tukidila ku
luyandiku lwa phangamu yina
káhangila Nzambi tsi yi buthwena
bwabu, amana zakálamwoku hika
buna kuluta.
20 Wadi ni Pfumu kákufikisaku
bilumbu bina, wadi keti mutu
kakhanaku zinga hika, kaasi
kákufikisilabya kikuma kya bana
básolama.
21 Amana ho mutu kaluzimbwala:
"Kidisitu haha kenina!" Holo: "kuna
kenina!" Lumukwikilaku.
22 Mukuma bamasiya[a] ba
bukamvi yi bambikudi ba bukamvi
balúbuka; basóngila biphadi yi
mambu ma kuyituka kikuma kya
kuhukumuna, yuka bwaléndakana,
bana kásola Nzambi.
23 Kebenu kwenu! Thekidi luzimb-
wala moosu.»

Kwisa kwa Mwana wa mutu
(Mth 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 «Kaasi muna bilumbu bina, ku-
nima dya kiwayi meni kina, tangwa
kaphínda, ngondi kasengulaku
myesi myandi,
25 bathetimbwa babwa tukidila
ku zilu, amana ngolu za mazilu
zaníkana.
26 Hanga bamoni Mwana wa mutu
buna kakwísa muna matuti yi ngolu
za lawu, yi khembu.
27 Hanga wutumi banzyo amana
bakútikisa batu ba tselu ya bana
kásola, tukidila tselu ya tsi yi kuna
tselu ya ku zilu.»

Kingana kya mufiki
(Mth 24:32-33; Luk 21:29-33)

28 «Mbandu ya kingana kya mufiki
yaluheka dilongi: buna lwamóna
ni miti wusawakidini, lwisi zaya ni
tsungi ya pha yibwesukini.
29 Phila mosi yi kwena benu,
tangwa lwamóna bima bina byosu,
zayenu ni Mwana wa mutu wekina
bela-bela, muna mwelu.
30 Mu kyedika, yiluzimbwadibwa:
mbandu ya batu baba, yahítaku kedi
yi kuna masálamina mambu mana
moosu.
31 Zilu yi tsi byatóta, kaasi ndinga
zama zalendaku tota.»

Nzambi lwesi wuzayidya tangwa dya tsuka
(Mth 24:36-44)

32 «Kikuma kya mana matadidini
kilumbu yi tangwa, ka mutu ku
wuzayibya, keti banzyo muna zilu,
keti Mwana; kaasi Tata yandi lwesi.
33 Kebenu, temunenu mesu,
mukuma luzayiku mu khi tangwa
mabwa.
34 Dyakála hanga mutu mosi
wénda mu kitambu: wusisini nzu
yandi, wuhanini kiyeka kwena
basadi bandi; kosu mutu yi kisalu
kyandi, amana wásenda kwena
tsinzidi kakala watemuna.
35 Disongidila, kalenu bate-
muna, mukuma luzayiku keti khi
tangwa kakwísa mukwa nzu: mu
masikidika, ho mu kati kya kisuku,
ho mu khoku wa theti, ho mu suka.
36 Kalenu mu bweya kinga kat-
ula mu kithulumukina amana kisa
luwana banimba.
37 Mana mbati luzimbwala, nzim-
budima kwena batu boosu: "Kalenu
batemuna!»

14

Yesu bamukasidi kifwandu
(Mth 26:1-5; Luk 22:1-2; Ywn 11:45-53)

1 Bilumbu byodi byásala mu
kuta mukinzi wa Phaki yi mukinzi
wa mapha makonda muvimbu.
Bambuta ba banganga Nzambi yi

a **13:22 13:22** Bamasiya ba bukamvi babati zonzila batu bana bisi zimbula ni bawu benina Kidisitu kaasi beninabwoku.

balongi ba mitsiku bakala sanda phila ya kumukwata Yesu mu mayedi mambi ndangu bamuhonda.
2 Bakala zimbula: «Heku ni mu tangwa dya mukinzi, hanga kwakala nana mvwalangani mu kati dya batu.»

Mukhetu mosi wusitini mananasi hana mutwa wa Yesu
(Mth 26:6-13; Ywn 12:1-8)

3 Yesu ku Betaniya kákala muna nzu ya Simoni mukwa bwasi. Buna kákála ku mesa, mukhetu mosi wakota amana kakala yi mulangi wabasa yi mananasi ma mukwandi, ma thalu ya lawu. Wábula mulangi amana wázunzila mananasi hana mutwa wa Yesu.
4 Ndambu ya batu bahika bayuka kikudi-kudi, hanga beka dizimbwala bawu yi bawu: «Kikuma kya biki kuzanga mananasi mama bwabu?
5 Wadi bakhanima sumbisa mananasi mana mu thalu ya khama tatu za phata[a], amana mbongu bahana kwena batsukami!» Amana bakala mukumba mukhetu wuna.
6 Kaasi Yesu wázimbula: «Muyambulenu. Kikuma kya biki lubati muyangisila? Dyambu dya bukheti kahangini kwena meni.
7 Mukuma, batsukami lwakadiki bawu kosu tangwa, amana lufwani kubasadisa tangwa dina lumoni; kaasi meni twakádikiku yenu kosu tangwa.
8 Yandi kahangi buna kálendidini: katekidi zunzila mananasi mu lutu lwama kikuma kya kuyidika kuzika kwa lutu lwama.
9 Mu kyedika yiluzimbwadini: kwosu kuna basamuna Musamu wa Bukheti, muna tsi yosu, bamenikiki phi mambu mama kahangini mukhetu yandu, kikuma kya kumubambuka.»

Yutasi wuyilamini mu kulambula Yesu
(Mth 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Yutasi Sikadyoti, mosi wa bawu kumi yi bodi, wénda kwena bambuta ba banganga Nzambi ndangu kabalambwala yandi Yesu.
11 Buna bámuyuka, basangwala lawu amana basila ni bamuheka mbongu. Yutasi kakala sanda tangwa dya mboti ndangu kamulambula Yesu.

Yesu wudi madya ma Phaki yi balonguki bandi
(Mth 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Ywn 13:21-30)

12 Kilumbu kya theti kya mukinzi wa mapha makonda muvimbu, muna kilumbu kina bakala tambika kimenga kya mukinzi wa Phaki, balonguki bandi bamuzimbwadini: «Kubiki wuzodi ni thwenda kuyidikila madya ma mukinzi wa Phaki?»
13 Hanga Yesu wátuma bodi mu kati dya balonguki bandi amana wubazimbwadini: «Alwenda kuna mbanza, lwatundakana yakala mosi wubati nata kalondu kenina yi mamba. Mulandenu.
14 Amana muna kakóta, zimbulenu kwena mukwa nzu: "Mulongi kazimbudini: Kubiki wenina mwanza wuna yidíla madya ma Phaki yi balonguki bama?"
15 Kalúsongila mwanza wumosi wenina wambuta kuna zilu, wenina wakuyidika kedi yi bima byosu. Yi mwamuna lwayídikila mambu kikuma kya betu.»
16 Balonguki bénda, buna bátula ku mbanza, báwana phi mambu bwosu kábazimbwala amana bayidika madya ma Phaki.
17 Ha mábwa masikidika, Yesu wátula hakimosi yi bawu kumi yi bodi.
18 Buna bákala kuna mesa yi kudyaka, Yesu wuzimbuni: «Mu kyedika, yiluzimbwadini: mosi mu kati dya benu, wubati dya yi meni, kandámbula.»
19 Kiwayi kyábakwata lawu, báyandika mu kumuzimbwala mosi kunima mukwawu: «Ka meni ku, bweku?»

a **14:5 14:5** Mlk 6:37 lufutu lwa basadi khama tatu muna kilumbu.

20 Yandi wábavutwala: «Kenina
mosi muna kati dya benu kumi yi
bodi, wuna wuvundikini koku ha
longa dimosi yi meni, yandi wuna
wandámbula.
21 Mwana wa mutu kabati
kwenda, bwosu bwásonama kikuma
kya yandi; kaasi khi kyadi kwena
mutu wuna wamúlambula Mwana
wa mutu! Bwálunga ni mutu wuna
kabutukaku kwandi!»

Mesa ma Pfumu
(Mth 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

22 Buna bákala dya, Yesu
wátambula dipha, wásambuladya,
wábukunadya amana wáhanadya
kwena balonguki mu kuzimbula:
«Tambulenu, lwalu lwenina lutu
lwama.»
23 Kunima, wátambula bungu
dimosi, kunima dya kuvutula
matondu, wábahekadya, amana
bánwaya boosu.
24 Hanga wubazimbwadini:
«Mama menina menga mama,
ma bulunda bwa Nzambi, mana
matyakani kikuma kya batu lawu.
25 Mu kyedika, yiluzimbwadini:
yinwaku hika vinu dina, tii yi kuna
kilumbu kina yinwádya, dya pha,
muna luyalu lwa Nzambi.»

Yesu wusamuni ni Phetelu kámusuwangana
(Mth 26:31-35; Luk 22:31-34; Ywn 13:36-38)

26 Kunima dya kuyimbila
mikunga[b], bálubuka, benda ku
mongu wa Olive.
27 Hanga Yesu wubazimbwa-
dini: «Kisinza kyakála kikuma kya
benu boosu, mukuma bwásonama
bwabu: "Yimúhonda kalema, amana
mikoku myamwángalakana."
28 Kaasi kunima dya kufutumuka
kwama, yilútekidila kuna Ngadidi.»
29 Phetelu wumuzimbwadini:
«Tangwa kyakála kisinza kikuma
kya boosu, kyakálaku kikuma kya
meni.»
30 Yesu wámuvutwala: «Mu
kyedika yikuzimbwadini: lelu,
muna phipha meni yayi, khoku
kakókulaku kedi mbala zodi, ngeyi
watsúwangana mbala tatu.»
31 Kaasi Phetelu wávutula yi ngolu
zoosu: «Keti kufwa, yifwa hakimosi
yi ngeyi, yikusuwanganaku.» Ba-
longuki boosu bázimbula phi phila
mosi.

Lombilu lwa Yesu kuna Ngetisemani
(Mth 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Bisa tula homa hamosi bisi tela
mu khumbu ya Ngetisemani, amana
Yesu wázimbula kwena balonguki
bandi: «Zakalenu haha, kithama kina
yikwata lombila.»
33 Wábonga ha kimosi yi yandi
Phetelu, Zyaki yi Yowani. Amana
wáyandika kuyuka kyadi yi kiwayi.
34 Hanga wubazimbwadini:
«Mbundu yama mu kiwayi yenina
yi kuna lufwa; salenu haha, amana
kalenu batokama.»
35 Buna kaphusana ndambu,
wábwa ha tsi amana wálombila ni,
yuka bwalendakana, tangwa meni
dina dyahaluka yi yandi.
36 Kakala zimbula: «Aba, Tata,
moosu maléndakana kwena ngeyi;
halula kwena meni bungu dyadi.
Kaasi ka luzolu lwa meni ku kaasi
luzolu lwaku lwahangama.»
37 Yesu wísa kwena balonguki
bawu batátu amana kábawana ban-
imba; wazimbula kwena Phetelu:
«Simoni, wunimbi? Wulendiku mu
kutokama keti tangwa dimosi?
38 Kalenu batemuna, lombilenu
phi, ndangu lubwaku mu kimeka.
Kitembu kyazyama kyenina kaasi
lutu lwalembwa lwenina.»
39 Wáhaluka hika amana
wálombila mu kulandulula ndinga
zimosi meni.
40 Kunima wisa vutuka hika,
wubawani ku kilu, mukuma mesu
ma bawu zitu mákala. Bámonaku
biki bamuzimbwala.

b **14:26 14:26** Kyákala kikalulu kya kuyimbilaka mikunga ku madya ma Phaki.

41 Yesu wisa vutuka mu mbala
ya tatu amana wábazimbwala: «Lu-
nimbi hika, lulembwiki kwenu? Yi-
meni, tangwa dibwesukini. Mwana
wa mutu bamulambudi ku moku ma
basumuki.
42 Telamenu, thwendenu! Tala,
wekina bela-bela wuna ndambu-
dini!»

Yesu bamukwatini
(Mth 26:47-56; Luk 22:47-53; Ywn 18:3-12)

43 Muna tangwa meni dina kakala
zonza Yesu, Yutasi, mosi wa bawu
kumi yi bodi wátula hahana, haki-
mosi yi mulumba-lumba wa batu
bakala yi mbedi za phoku yi khindi
hana moku. Bábatuma kwena
bambuta ba banganga Nzambi, ba-
longi ba mitsiku yi bambuta ba
bayuta.
44 Yutasi wuna wakala mulam-
bula, watekila basongila kidimbu ki-
mosi mu kuzimbula: «Wuna yibum-
bakana, yandi wuna. Mukwa-
tenu amana munatenu buna bwa
bukheti.»
45 Buna kátula, wubwesukini kuna
kákala Yesu, wuzimbudini: «Labuni!»
Amana wámubumbakana.
46 Hanga batu meni bana bamub-
widini Yesu amana bamunatini.
47 Mosi wa bana bákala ha-
hana, wáhola mbedi ya phoku,
wámutapha musadi wa mbuta
wa banganga Nzambi amana
wámuhuta kwiti.
48 Yesu wábazimbwala: «Lwisi
khwata yi mbedi yi khindi, hanga
mbedi ni ndwandwa yenina?
49 Yíkala yenu bilumbu byosu
kuna nzu ya Nzambi mu kulongaka,
amana lwákhwataku. Kaasi ma-
mana mabwini ndangu malungila
Masonuku.»
50 Hanga boosu bamusisini, amana
batini kwabawu.
51 Ngunza mosi wakala mulanda,
wadivunga muledi wa thangi.
Bámukwata,
52 kaasi yandi wásutula muledi
amana wátina kikhonga.

Yesu ku thwala ya kimvuka kya mbuta
(Mth 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Ywn 18:13-14; 18:19-24)

53 Yesu, bamunata ku nzu ya
mbuta wa banganga Nzambi, kuna
bákutakanina bambuta ba banganga
Nzambi boosu, bambuta ba bayuta
yi balongi ba mitsiku.
54 Phetelu kakala mulanda kuna
kyana, yi kuna kyanzala kya nzu
ya mbuta wa banganga Nzambi.
Buna kákota muna kati, wázakala
yi batsinzidi[d], kikuma kya yikuyeta
mbawu.
55 Bambuta ba banganga Nzambi
yi kimvuka kyambuta[e] bakala sanda
kimbangi kya mbi kikuma kya
Yesu, ndangu bamuzengila ndola ya
lufwa, kaasi bámonakyoku.
56 Mukuma lawu dya bambangi ba
luvunu bisa funda, kaasi bimbangi
byáfwananaku.
57 Ndambu ya batu bálubuka mu
kumutila kimbangi kyaki kya lu-
vunu:
58 «Twámuyuka yandu mu kuz-
imbula: "Yiwúlumuna nzu ya
Nzambi yayi bátunga ku moku ma
batu, amana mu bilumbu bitatu,
yitúngulula yikwawu yina yakonda
tungama ku moku ma batu."»
59 Amana mbatanana buna, bim-
bangi bya bawu byákalaku fwanana.
60 Hanga mbuta wa banganga
Nzambi wutelami hana kati dya
lukutakanu, wáyufula kwena Yesu:
«Keti kima wubatiku vutula? Biki
wuzonzi kikuma kya bimbangi
byabi babati kufundila baba?»

---

d **14:54 14:54** Muhowu wa ngeleki wuna bábindula mu "batsinzidi" wenina muhowu wumosi wuna wubati zonzila "basadi". Batu ba mayedi ma lawu bana ba Bibila bisi kumbwala ni bayakala meni babana bawu bákala batsinzidi ba nzu ya Nzambi ya bayuta. Babana bakala lemvuka ku milongi mya mbuta wa banganga Nzambi. Bákalaku baphumbulu ba bisi Loma.
e **14:55 14:55** Mth 5:22.

61 Kaasi Yesu kakalaku yakula,
kakalaku vutula keti ndinga. Mbuta
wa banganga Nzambi wámuhyula
hika: «Ngeyi wenina Kidisitu,
Mwana wa Nzambi wasambuka?»
62 Yesu wavutula: «Meni yandu.
Amana lwamóna Mwana wa mutu
wazakala kuna koku dya kitata dya
Nzambi mukwa Ngolu zoosu amana
kakwísa muna matuti ma zilu.»
63 Hanga mbuta wa banganga
Nzambi wuyati miledi myandi[f],
amana wuzimbudini: «Kikuma kya
biki twasandila hika bambangi?
64 Luyuki benu-benu ngusi katuk-
wani Nzambi; Abweti lubanzi
benu?» Boosu bázimbula ni kufwa
muna kufwa.
65 Hanga batu bahika bamuhumi
metya kuna mbunzu, bamufidingi
mbunzu amana bamuti makufi mu
kuzimbula: «Bikuleti, keti nati wuku-
betini!» Amana batsinzidi bamuti
mbata.

Phetelu wumutuni Yesu (Mth 26:69-75; Luk 22:56-62; Ywn 18:15-18,25-27)

66 Buna kákala Phetelu wazakala
kuna phenza, hana kyanzala, mu-
sadi mosi wa mukhetu wa mbuta wa
banganga Nzambi watula.
67 Buna kámona Phetelu wakala
yeta mbawu, wamutala amana wuz-
imbudini: «Ngeyi phi, wukadikini yi
Yesu, mwisi Nazaleti.»
68 Kaasi yandi wásuwangana
mu kuzimbula: «Nzayiku, mbatiku
bakula mana wuzodi wazimbula,
ngeyi.» Kunima wálubuka ndangu
kenda ku mwelu wa kyanzala;
[hanga khoku mosi wukokuni.][h]
69 Musadi wa mukhetu wámumona
hika amana wayandikila mu kuzim-
bula kwena babana bákala hakana:
«Yandu phi kenina mosi wa bawu!»
70 Amana yandi wásuwangana
hika. Kunima dya tangwa dya
khunda, babana bákala hakana
bázimbula hika kwena Phetelu:
«Kyedika, ngeyi wenina mosi wa
bawu, mukuma mwisi Ngadidi phi
wenina.»
71 Hanga Phetelu wuyandiki mu
kudya ndefi: «Yukani meni yimuzayi
mutu yandu, Nzambi kapheka
ndola!»
72 Amana muna tangwa meni
dina, khoku wákokula mu mbala
ya zodi. Phetelu wáyubuka ndinga
yina kámuzimbwala Yesu: «Khoku
kakókulaku kedi mu ya mbala zodi,
ngeyi watsúwangana meni mbala
tatu.» Hanga wuyandiki mu kudila.

15

Yesu bamunati ku nganda ya Philatu (Mth 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Ywn 18:28-38)

1 Kuma buna kwákhya, bambuta
ba banganga Nzambi bákutakana
hakimosi yi bambuta ba bayuta yi
balongi ba mitsiku mu kimvuka kya
mbuta. Kunima dya kumukasa Yesu,
bámunata amana bámulambula
kwena Philatu[a].
2 Amana Philatu wámuhyula:
«Ngeyi, kyamvu wa Bayuta wenina?»
Yesu wumuvutwadini: «Ngeyi meni
wuzimbudibwa.»
3 Bimbangi lawu bakala mu-
tila kwena bambuta ba banganga
Nzambi.
4 Philatu wámuhyula hika: «Wu-
batiku vutula keti kima? Tala moosu
mana babati kufundila!»
5 Kaasi Yesu kavutulaku hika keti
kima, amana Philatu wayituka lawu.

[f] **14:63 14:63** Kyákala kikalulu kya bayuta, kikuma kya mutu mosi, mu kuyata miledi myandi tangwa kayukini ni mutu wahika ngusi kabati tukwana Nzambi. Mbuta wa banganga Nzambi kásongila haha bwosu kákwikila yandi ni Yesu ngusi katukwana Nzambi. [h] **14:68 14:68** Mihowu myami myenina mu khunga, myenamwoku muna masonuku mahika. [a] **15:1 15:1** Philatu kakala kilolu mwisi Loma mu kinzunga kya Yuteya tukila mvula 26-36 ku nima lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Philatu kakala yi mikanu mya lawu kwena Bayuta muna tangwa dina kakala kilolu kya mbanza. Mbala za lawu, kakala tonda kulungisa luzolu lwa Bayuta kikuma kya mikanu. Kakhana totisa kifulu kyandi kya kilolu mu mbanza wadi ni kakalaka yi mikanu.

Yesu bamuzengidi ndola ya lufwa (Mth 27:15-26; Luk 23:13-25; Ywn 18:39; 19:16)

6 Bwosu bwakala ni mu mukinzi
wosu wa Phaki, Philatu kakala sula
mutu wa boloku mosi, wosu wuna
bakala lomba batu.
7 Kinga yakala mosi, khumbu
yandi Balabasi, wakala mu boloku
hakimosi yi bandwandwa, kikuma
kya buna kahonda mutu mu tangwa
dya mvwalangani.
8 Mulumba-lumba wa batu
benda kuna nzu ya Philatu amana
bayandika mu kumulomba ni kaba-
hangila bwosu kyakala kikalulu kya
bawu.
9 Philatu wabahyula: «Lu-
zodi yiluyambwadila kyamvu wa
Bayuta?»
10 Mukuma wazaya kwandi ni,
bapfumu ba banganga Nzambi,
kikuma kya kiphala bamulambwala
yandi.
11 Kaasi bambuta ba banganga
Nzambi balundika batu ndangu
balenga bayambwadila kaka Bal-
abasi.
12 Philatu wahyula hika: «Amana
biki yihanga buthwena kikuma kya
yandu lwisi tela ni kyamvu wa
Bayuta?»
13 Bakalunga hika: «Mukhoka ha
kitakani!»
14 Philatu wabahyula: «Khi mbi
kahangini?» Kaasi bawu bakalunga
hika ngolu: «Mukhoka ha kitakani!»
15 Philatu wazola kasephidisa
mulumba-lumba wa batu, wabasudila
yandi Balabasi. Kunima dya
kumuzyatwasa mafimbu Yesu,
wamulambula ndangu bamukhoka
ha kitakani.

Baphumbulu bamuseyi Yesu (Mth 27:27-31; Ywn 19:2-3)

16 Baphumbulu bamubulumuna
Yesu yi muna kyanzala kya nganda
ya pfumu wa mbanza, amana
bakhokika kibuka kya baphumbulu.
17 Bamuvwatisa mvwela ya
kabengi[b] amana batunga mukhonzi
wumosi wa tsaku, bavwatisawa
kuna mutwa wandi.
18 Kunima bayandika mu ku-
muheka mboti: «Mboti, kyamvu wa
Bayuta!»
19 Bakala muzyatula muswangina
muna mutwa, kumuhuma metya yi
kufukamaka kuna thwala ya yandi.
20 Tangwa bamanisa mu ku-
museya, bamukatulaya mvwela yina
ya kabengi amana bamuvwatisa
hika miledi myandi. Kunima
bamunata ku phenza ndangu benda
mukhoka ha kitakani.

Yesu bamukhoki ha kitakani (Mth 27:32-44; Luk 23:26-43; Ywn 19:17-27)

21 Mu kunata kitakani kyandi,
baphumbulu balundika mutu mosi
wakala hita, watuka ku bilanga, Si-
moni mwisi Sileni, tata wa Alek-
izande yi Lufwi.
22 Amana bamunata Yesu yi hana
homa hana bisi tela ni Kolukota, dis-
ongidila: «Kizika kya Kibelengenzi
kya mutwa.»
23 Bazola ni bamuheka vinu
dya kusanga mila[d], kaasi yandi
wabwisadya.
24 Bamukhoka ha kitakani, amana
bakabana miledi myandi mu ku-
betilamya zeki ndangu bazaya kina
kafwana kubonga kosu mutu.
25 Dyakala tangwa dya vwa dya
suka, ha bamukhoka ha kitakani.
26 Bisona bina banamika byakala
tendula kikuma kya ndola yandi,
byakala yi mihowu myami: «Kyamvu
wa Bayuta.»
27 Hakimosi yi yandi, bakhoka
hana kitakani bandwandwa bodi,
mosi ku koku dyandi dya kitata,

b **15:17 15:17** Mvwela ya kabengi: muledi wumosi wa thalu wa kabengi, wuna bakala vwatisa lwesi kwena bakyamvu yi kwena batu ba mupfunu wa lawu.
d **15:23 15:23** Mila yi vinu bakalabya sadila hanga bilongu mu kulembika phasi za mutu wuna bakhokini ha kitakani.

mukwawu ku koku dyandi dya ki-
mama. [
28 Bwabuna málungila mana
básonika mu nzila ya Masonuku:
«Bámusya mu kanga dya batu
bambi.»]e
29 Bana bákala mu kuhita,
bákala mutukwana yi kunikisaka
mutwa mya bawu; yi kuzimbulaka:
«He! Ngeyi wakala zimbula ni
wáwulumuna nzu ya Nzambi amana
mu bilumbu bitatu wutunguludiya,
30 dihulula ngeyi meni amana tu-
luka ha kitakani!»
31 Phila mosi phi kwena bambuta
ba banganga Nzambi yi kwena ba-
longi ba mitsiku bakala museya yi
kuzonzaka: «Batu bahika kakala hu-
lula amana kafwaniku kudihulula
yandi meni!
32 Kidisitu, kyamvu wa Kiseledi,
katuluka buthwena ha kitakani,
ndangu twamona amana twakwik-
ila.» Batu bana bámukhoka bawu
ha kitakani bakala mutukwana phi.

Lufwa lwa Yesu
(Mth 27:45-56; Luk 23:44-49; Ywn 19:28-30)

33 Tuka tangwa dya tsinzi, phipha
yábwa muna kinzunga kina kyosu
tii yi kuna tangwa dya tatu dya
masikidika.
34 Muna tangwa dya tatu dya
masikidika, Yesu wákalunga mu
ndinga ya ngolu: «Eloyi, Eloyi, lema
sabakatani?» Disongidila: «Nzambi
wama, Nzambi wama, kikuma kya
biki wungyambwadidini?»
35 Bahika, mu kati dya bana bákala
hahana, bámuyuka, bazimbudini:
«Talandi, Diya, kabati tela yandu!»
36 Mutu mosi wátyakula thinu,
wábonga kitini kya vuya, wávundikikya
muna vinu dya ngani, amana
wázitikadya ku muswangina, ka-
muheka yandi ndangu kanwa.
Amana wuzimbudini: «Yambulenu,
twatala kamba Diya kakwisa mutul-
ula hahana!»
37 Kaasi Yesu wákalunga hika mu
ndinga ya ngolu amana wátabula
moya.
38 Kutala muledi wa zitu wuna
wakala kabisa kizika kyahedila yi
kina kyákala kyahedila kuluta mu
nzu ya Nzambi wuyatukini mu byati
byodi tuka ku londi yi kuna bandaf.
39 Buna kámona phila yina
káfwila, hanga satudiyoni wuna
wákala hakana, kuna thwala
yandi, wuzimbudini: «Mu kyedika,
mutu yandu Mwana wa Nzambi
kákadíkini!»
40 Hákala phi yi bakhetu bakala
tala kuna kyana. Hana kati dya
bawu, hákala yi Madiya mwisi
Makatala, Madiya ngudi wa Zyaki
wakhunda yi Zoze yi mukhetu
wahika Salomeyi.
41 Babana bakala mulanda, bakala
musadila phi tuka ku Ngadidi.
Hákala hika yi bakhetu balawu bana
bátombuka hakimosi yi yandi ku
Yelusalemi.

Yesu bamuzesi mu mazyamu
(Mth 27:57-61; Luk 23:50-56; Ywn 19:38-42)

42 Masikidika hana mabwi kedi,
yi bwosu kyákala kilumbu kina ky-
atekidila sabata, kina bakala yidikila
mukinzi,
43 wisa tula Yozefu, mwisi Adi-
mateya, wuna bakala zitisa phi ku
kibuka kyambuta. Kakala hingila
yandi phi Kipfumu kya Nzambi.
Wenda kwena Philatu mu kulomba
lutu lwa Yesuh.
44 Philatu wáyituka lawu mu
kuyuka ni wutabudiki kedi

e **15:28 15:28** Nzila yayi yeninamwoku muna masonuku ma lawu mana ma thama. f **15:38 15:38** Nzu ya Nzambi yakala yi miledi myodi. Watheti wakala mu mwelu wa kizika kyahedila. Kizika kyahedila kyakala mbasi ya theti muna nzu ya Nzambi. Muledi wa zodi wakala ha kati dya kizika kyahedila yi kina kyahedila kuluta. Mbuta wa banganga-Nzambi lwesi wakala kota muna kizika kina kyahedila kuluta, mbala mosi muna mvula. Nzila yayi yibati zonzila muledi wa zodi. (Khaphu ya 26:3; Heb 9:3) h **15:43 15:43** Kulomba lutu: muna kikalulu kya bawu, mutu wuna wufwidini ha kitakani mu mesu ma thona, bisiku muzika yi luzitu.

moya, wátedisa satudiyoni amana wámuhyula yuka ni thama katabwadikini moya.
45 Buna káyuka meni dya satudiyoni, wáhana muswa kwena Yozefu mu kubonga mvumbi.
46 Yozefu wásumba muledi wa thangi, wámutululula Yesu ha kitakani, wámuvunga hana muledi wa thangi[i] amana wámusikula muna mazyamu mana básima muna kitadi. Kunima wákidika kalunga tadi kuna mwelu wa mazyamu.
47 Madiya mwisi Makatala yi Madiya ngudi wa Zoze bakala simbulula bamona homa hana bamusya.

16

Lufutumuku lwa Yesu
(Mth 28:1-8; Luk 24:1-12; Ywn 20:1-10)

1 Buna dyáhita sabata, Madiya mwisi Makatala, Madiya ngudi wa Zyaki yi Salomeyi básumba mananasi kikuma kya kusita lutu lwa Yesu.
2 Muna kilumbu kyatheti kya phosa, muna kati kya suka tangwa weka lubuka, bénda ku mazyamu.
3 Bakala dihyula bawu yi bawu: «Nati watúbundwamina tadi dina dyenina dyakukidika ku mwelu wa mazyamu?»
4 Kaasi buna bávumbula mesu, bámona ni kalunga ka tadi dina, dyakubundumuna kedi kuna kabeta.
5 Buna bákota muna mazyamu; bámona hakana mwana wa yakala mosi, wasikuka kuna koku dya kitata, wávwata mvwela yimosi ya katoki amana báyuka bweya.
6 Kaasi wubazimbwadini: «Lukalaku yi bweya; Yesu mwisi Nazaleti lubati sanda, wuna bákhokiki ha kitakani. Wúfutumuki ku bafwa, kenahoku haka. Talenu homa hana bamusikudikini.
7 Kaasi alwenda zimbula kwena balonguki bandi yi kwena Phetelu: "Wulutekididini muna Ngadidi; kwakuna lwamúmonina, bwosu kaluzimbwalabwa."»
8 Balubuka mu mazyamu, amana benda thinu, bakala tekita yi kitswi. Amana bámenikinaku keti kwena mutu mukuma bweya bákala bwawu.

Yesu wudimonikisi kwena Madiya mwisi Makandala
(Mth 28:9-10; Ywn 20:11-18)
[a
9 Kunima dya lufutumuku lwandi, muna suka-suka dya kilumbu kyatheti kya phosa, Yesu wádimonikisa theti kwena Madiya mwisi Makatala, mwena yandi kálubula bitembu bya mbi tsambwadi.
10 Madiya wenda nata musamu kwena babana bákala yi Yesu. Mu khondu bákala yi kudilaka.
11 Tangwa báyuka kuzimbula ni Yesu mu luzingu kákala amana wámumona, bawu bákwikilaku.

Yesu wudisongidi kwena balonguki bodi
(Luk 24:13-35)
12 Kunima dya bwabuna, Yesu wádimonikisa, mu mutindu wahika kwena balonguki bodi hana kati dya bawu bakala kwenda mu mahata.
13 Bisa vutukisa bawu phi mu kusamunabwa kwena bakwawu, kaasi keti bawu phi bábakwikilaku kaka.

Yesu wudisongidi kwena balonguki kumi yi mosi
(Mth 28:16-20; Luk 24:36-49; Ywn 20:19-23; Mhb 1:6-8)
14 Ku tsuka, Yesu wisa disongila kwena balonguki kumi yi mosi buna bákala kuna mesa; amana wábakaya kikuma kya kukonda kwa lukwikilu lwa bawu yi mbundu ya tadi ya

i **15:46** **15:46** Muna tsadidi ya Bayuta, bakala vuya mananasi ma mutindu yi mutindu amana basitima kuna muledi wa kuvungila mvumbi kikuma kya kumufundika (Ywn 19:39-40).
a **16:8** **16:8** Tukila nzila ya vwa yi kuna nzila ya makumodi zenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

bawu, kikuma bákwikilaku mwena batu bana bámumona kunima dya kufutumuka kwandi.
15 Kunima wubazimbwadini:
«Alwenda muna tsi yosu amana samunenu Musamu wa Bukheti kwena phangamu yosu.
16 Wuna wakwíkila, watámbula phi mbotika kahúluka; kaasi wuna wakwíkilaku bamúzengila ndola.
17 Talenu bidimbu babázayila bana bakwíkila: bakúkwasa bitembu bya mbi mu khumbu ya meni; bazónza mu ndinga za pha;
18 Bakwáta banyoka kuna moku, honi banwini ndikila, keti ya khi mutindu, yabáhangaku keti kima; bathétika moku kwena bambefu amana bawu phi bakwata kola.»

Thombuka ya Yesu
(Luk 24:50-53; Mhb 1:9-11)

19 Kunima dya kubazonzisa, Pfumu Yesu bámutombula ku zilu, amana wázakala kuna koku dya kitata dya Nzambi.
20 Amana balonguki benda mwangisa musamu muma mwosu. Pfumu kákala hakimosi yi bawu amana kakala lungisa Ndinga muna bidimbu bya khumbwa bina kákala byawu.]

Musamu kásonika Luka
Luka
Khotidi ya mukanda

Bakidisitu ba theti bátambwasa mu kuzimbula ni Luka yi yandi musoniki wa Musamu wa Bukheti wa Luka yi mukanda wa Bisalu bya bathumwa. Básonikawa ku thwala Bisalu bya Bathumwa (Mhb 1,1).

Yandi, munganga kákala yi nduku wa kisalu wa Pholu.

Luka kákala mosi wa bana bakonda kala Bayuta, mwisi Atyosi, amana yandi kátambwasa malongi ma bathumwa ba Yesu ku thwala kusala kisalu kyandi yi thumwa Pholu. Homa hana kakala yi mvula yina kásonika mukanda wawu bizayakaniku mboti-mboti. Mukuma Luka wákangala nzila za lawu za kaleyi ha kimosi yi Pholu, batu balonguka balawu bisi zonza ni ngatu ku Loma kakala, bwosu bisi banzila phi ni ngatu kwakuna kásonikina mukanda wa Bisalu bya bathumwa. Batu balonguka, balawu bisi banza ni Musamu wa Bukheti wawu basonikawa mu luyanduku lwa mvula za makumi sambanu (60) holo ku thwala mvula meni zina.

Luka kásonika mukanda wawu kikuma kya biwutu byandi bana bakonda kala Bayuta yi kikuma kya Bayuta. Yi bawu phi báyukawa lawu kwena baphani bwosu: Mu kuzonzila mambu matadi Lubutuku lwa Yesu, Luka kabati bonga mbandu kwena bapfumu ba Loma (2:1) yi luyanduku lwa kisalu kya Yowani Mubotiki (3:1); Wukyatiki butuka dya Yesu tuka kwa Atamu (3:23-38) yi kima kibati songila ni Yesu kena kiwutu kya tsi yosu; Luka kásonika mukanda wawu mu mihowu mina bisi sadila baphani, hanga: "mulongi". Mbatanana kásonikawa kikuma kya baphani kaasi malongi mena muna kati matadi batu bana bisi tela ni ba Thyofila, disongidila: batu bana batomi zola Nzambi holo bana kazodi Nzambi.

Kisina kya mbuta kya Luka kizimbudi ni Nzambi mu kẖenda zandi (1,50, 54, 72, 78), watuma Yesu ndangu kisa sosa yi kuhulula batu bana bátota (19:10).

Mu kati dya mukanda wawu, mwena yi mambu mahika mana tufwani twamona phi hanga mu mukanda wa Mathayi yi wuna wa Malaku; bwosu tufwani twatanga mambu matadidi Yowani Mubotiki; kumekama kwa Yesu ku tseki ya kisombi; luzingu lwa Yesu ku Ngadidi; Mihangu mya Yesu ku mbanza Yelusalemi; Mukinzi wa Phaki, lufwa lwa Yesu ha kitakani, kufutumuka kwandi yi kudimonikisa kwandi kwena balonguki yi kwena batu bahika yi kutombuka kwandi ku zilu. Hena yi mambu mahika kásonika Luka, makondi kala mu mikanda mya hika hanga: Yesu ku nzu ya Malata yi Madiya baphangi ba Lasalu (10, 38-42); Mukhenda wa Mwisi Samadiya wa bukheti (10, 29-37); Mukhenda wa Mwana wa vila (15, 11-32).

Musamu wa Luka wawu wuzonzi phi ni Yesu kenina kikuma kya batu boosu. Kikuma kya yandi, Yesu kisa kikuma kya batu babana bakonda kala Bayuta yi kikuma kya Bayuta, basumuki yi batu basungama, batsukạmi yi bamvwama.

Mu kulanda yi masingitini mukanda wawu, Luka kabati musongila Mwana mutu hanga muhuludi wa batu boosu.

Khotidi

1 [a]Muzitu Thyofila,

Batu ba lawu bámeka kụsonika meni dya mambu mana maluta ha kati kya betu.

2 Básonikama bwosụ bátuzimbwala betu, batu bana bamona mambu mana yi mesu ma thona tuka

a **1:1 1:1** Mukanda wawu, Luka kásonikawa mu zina dya mukidisitu mosi wa luzitu, Thyofila, yi kikuma kya bakidisitu bahika.

ku luyandiku, amana phi babana basadi ba ndinga ya Nzambi.
3 Ihana ni kwena meni phi, phyudiki bwa bukheti, [b]meni dina dyosu, buna dyálutila, tuka ku luyandiku yi kuna tsuka, ihana mbonibwa bwa bukheti mu kukusonikina ngeyi muzitu Thyofila,
4 tsadibwa ndangu wazaya hika tsikiningi ya malongi mana wátambula.

Wanzyo wusamuni lubutuku lwa Yowani Mubotiki

5 Tangwa dina, Eloti ká́kala pfumu wa mulambu wa Yuteya. Kwá́kala yi nganga Nzambi mosi, khumbu yandi Zakadiya, wuna wá́kala mu mukanzu wa Abiya. Mukhetu wandi kakala mosi muna butuka dya Loni, yi mbuta wa theti, wa banganga Nzambi, bakala tela: Dizebeti.
6 Bá́kala bawu bodi batu basungama ku thwala ya Nzambi, bakala lemvuka phi buna bufwani ku mitsiku yi malongi moosu ma Pfumu.
7 [d]Kaasi bá́kalaku yi mwana, mukuma Dizebeti kisita ká́kala, amana bawu bodi phi binunu bá́kala.
8 Kilumbu kimosi, Zakadiya kakala sala bisalu byandi bya kinganga ku thwala ya Nzambi mukuma dyá́kala tangwa dya mukanzu wa yandi mu kusalakya.
9 Bwosu yá́kala tsadidi ya banganga Nzambi, hanga babetini zeki mu kumusola ndangu kakota mu kikumbu kya Nzambi, kayoka phi pfwabidi.
10 Mulumba-lumba wa batu wosu wakala lombila ku phenza, mu tangwa dya kuyoka pfwabidi.
11 Hanga wanzyo mosi wa Pfumu wumulubwakidi Zakadiya: wutelamiki kuna lweka lwa kitata lwa mesa mana ma kuyokila pfwabidi.
12 Zakadiya buna kamúmona, hanga mabanza mamuvwalangani, bweya bumukwatini.
13 Kaasi wanzyo wumuzimbwadi: «Yukaku bweya, Zakadiya, mukuma Nzambi wuyuki lombilu lwaku: mukhetu waku, Dizebeti, mwana wa yakala kakúbutila; wamúheka khumbu, Yowani.
14 Kaká́la tho ya kyesi kya lawu yi tsambu kikuma kya ngeyi, amana batu balawu phi basángwala kikuma kya lubutuku lwandi.
15 Mukuma yandi kaká́la mutu wa mbuta ku thwala ya Pfumu. Kanwikiku vinu ketị malafu ma kufundika lo. Kakala wabasa yi Kitembu kyatoma tuka mu vumu dya ngudi wandi.
16 Kavútula batu ba lawu ba Kiseledi kwena Pfumu Nzambi wa bawu.
17 [d]Kakwísa hanga mbambala wa Nzambi yi kitembu yi ngolu hanga mbikudi Diya, kikuma kya kukhundikisa batata yi bana ba bạwu amana kasádisa batu bana bahakuka, mu kutambula ngangu za batu basungama; ndangu kayidika kikanda kya batu kina kyáyilama kikuma kya Pfumu.»
18 Kaasi Zakadiya wuzonzi kwena wanzyo: «Abweti yizáyila ni mambu mana menina ma kyedika? Mukuma meni yekina mbuta, mukhetu wama phi wekina mbuta.»
19 Wanzyo wumuvutwadi: «Meni yenina Ngabudyela; wuna wisi telama ku thwala ya Nzambi mu kumusadila; yandi kathumini ndangu

[b] **1:3 1:3** Ku nima dya kulonguka mambu moosu tuka ku luyanduku. Khaphu zodi za theti za Musamu wa Bukheti wawu, zibati zonzila lubutuku lwa Yowani mubotiki yi lubutuku lwa Yesu.
[d] **1:7 1:7** Dizebeti kisita ká́kala. Bwosu bakala Sala mukhetu wa Bulahami yi Lebeka mukhetu wa Kizaki yi Lakhedi, bakhaka ba bana ba Kiseledi holo bwosu kakala Ana ngudi wa mbikudi Samwela. Mbala za hika kisita kina kibati songila khenda za Nzambi kwena batu bana badikulumuna yi bana bisi lewula. [d] **1:17 1:17** Wanzyo watekila zonza buna kyakala kisalu kya Yowani mwana wa Zakadiya. Batu babakula ni mbikudi Diya wuna watombuka ku zilu mu zanga dya mbawu kakwisa vutuka hika ha tsi mu kuyidika kukwisa kwa Yesu.

yikuzimbwala amana yikunatina Musamu wa Bukheti wawu.
20 Kaasi ngeyi, wukwikidiku mu ndinga za meni zina zakwísa lungila mu tangwa dyandi; ihana ni kamama wakítuka, kilumbu yikuna malúngila mambu mama.»
21 Muna tangwa meni dina, batu bakala hingila Zakadiya, hanga bekayituka bwosu kázingidila mu kati dya kikumbu.
22 Kaasi ha kálubuka, kálendaku kubazonzisa amana baṭu babakisa ni mbona mesu kamoni mu kikumbu. Kakala basongila mu bidimbu, kuna yandi mutu, wusadi kamama.
23 Ha kámanisa, Zakadiya, tangwa dyandi dina kafwana kasala bisalu mu nzu ya Nzambi, hanga wuvutuki ku nzu yandi.
24 Kunima dya matangwa, mukhetu wandi Dizebeti wáyimita vumu amana wuswami ngonda tanu muna nzu. Wudizonzidi yandi meni ni
25 «Tala mambu kasadi Pfumu kikuma kya meni: buthwena, wutambwasini kukhutumuna mu dyambu dina dyakala pheka tsoni ku mesu ma batu.»

Wanzyo mosi wusamuni lubutuku lwa Yesu

26 Muna ngonda ya sambanu, Nzambi wáhitika wanzyo Ngabudyela muna mbanza mosi ya Ngadidi, khumbu ya yawu Nazaleti,
27 kwẹna ndumba wa mukhetu mosi bazitikila mu kimbayi kwena yakala mosi bakala tela Yozefu. Mutu yandu kákala mosi muna butuka dya kyamvu Tavidi. Khumbu ya ndumba wa mukhetu wuna Madiya.
28 Wanzyo wákota muna nzu yandi, wumuzimbwadi phi: «Mboti Madiya! Pfumu wukusadidi mamboti ma lawu, yandi kenina yi ngeyi.»
29 Madiya buna káyuka mambu mana, wekina yangalakanu; wekadihyula thendula ya mboti meni yina.
30 Hanga wanzyo wumuzimbwadini: «Tekitakue, Madiya, mukuma Nzambi wukusadidi mambu ma bukheti.
31 Ka thama ku, vumu wayímita, wabúta mwana mosi wa yakala amana wamúheka khumbu, Yesu.
32 Ḳakála mutu wa mbuta amana bamutela ni mwana wa Nzambi wa Phungu wuluti. Pfumu Nzambi kamúheka, yandi, kiti kya kipfumu kya khaka wandi Tavidi
33 amana yandi, kayadiki mu matangwa moosu muna kikanda kya Yakobi, kipfumu kyandi kyakálaku yi tsuka.»
34 fMadiya wuhyudini kwena wanzyo: «Abweti mahángamina, mambu mana kikuma meni, nzayiku kedi yakala?»
35 Wanzyo wumuvutwadini: «Kitembu Kyatoma kakúkulumukina amana ngolu za Nzambi wa Phungu wuluti zakúfidinga hanga kivula. Ihana ni Mwana wuna wabútuka, bamútediki: watoma, Mwana wa Nzambi.
36 Kiwutu kyaku Dizebeti, yandi phi ku vumu kenina, mwana wa yakala kabúta, mbatanana kinunu; yandi wuna bakala tela ni kisita, buthwena, vumu dilungisini ngonda sambanu.
37 Mukuma heku kima kyakonda lendakana kwena Nzambi.»
38 Hanga Madiya wuzimbudini: «Meni, yenina musadi wa Pfumu; yambula moosu malungila kikuma kya meni, bwosu wuzimbudibwa.» Amana wanzyo wumusisi.

Madiya wendi tala Dizebeti

39 Muna bilumbu byálanda, Madiya wubwi mu nzila wendi tswasu ku malondi ma Yuteya.

---

e **1:30 1:30** "Tekitaku" disongidila: "Madiya, wuyukaku bweya, holo wubangaku.
f **1:34 1:34** Nzayiku kedi yakala. Nzayiku lutu lwa mutu wa yakala. Yina yena nzonzidi ya ba Hebelu.

40 Wákota muna nzu ya Zakadiya
amana wámuheka Dizebeti mboti.
41 Muna tangwa meni dina
káyuka, yandu, mboti ya Madiya,
mwana wuzatukini muna vumu
dyandi. Dizebeti kakala wabasa yi
Kitembu Kyatoma
42 amana wuzimbudi mu ndinga
ya ngolu: «Nzambi wukusakumuni
kuluta bakhetu boosu, mwana wuna
wabúta phi kenina wa kusakumuna.
43 Nani yenina meni ndangu,
ngudi wa Pfumu wama, kisa thala?
44 Mukuma, tala, muna tangwa
meni dina ngyukiki mboti yaku,
mwana wuningani mu kyesi muna
kati dya meni.
45 Mu kyedika, mu kyesi wen-
ina, mukuma wukwikidini mambu
mana kazonzikini Pfumu kikuma
kya ngeyi ni malungila.»

Mukunga wa Madiya

46 Hanga Madiya wuzonzi:
«Yibati mutsikisa Pfumu yi mbundu
yama yosu, kikuma kenina wa
mbuta,
47 Moya wama, wenina wabasa yi
kyesi
kikuma kya Nzambi muhuludi
wama;
48 Mukuma wuthadi meni musadi
wandi wadikulumuna.
Yi bwabuna ni, tuka lelu, batu boosu
bayándika kuthela ni mukwa
kyesi,
49 mukuma Nzambi mukwa ngolu
zoosu wutsadidi mambu ma
mbuta.
Khumbu yandi yenina yatoma,
50 matangwa moosu kisi songila
khenda zandi
kwena batu bana bisi muzitisa.
51 Wusongidi ngolu za koku dyandi:
wukudi batu bana benina yi
mbundu za lulendu,
52 Wubakatudi bapfumu mu biti bya
bawu bya kipfumu
amana wubahingisi kwena batu
badikulumuna bakala mu
ndonga ya theti.
53 Wuhani mamboti ma lawu kwena
batu bana bakala mawu
nzala,
amana wubakukwasi bamvwama
moku ma khatu.
54 Wisa yakidila kikanda kya
Kiseledi, musadi wandi:
kázimbakanaku mu kusongila
khenda zandi
55 kwena Bulahami yi kikanda
kyandi, mu matangwa moosu
bwosu kásila kwena bakhaka betu.»
56 Madiya wananga yi Dizebeti,
ngonda tatu, ku nima wávutuka
kuhata dyandi.

Lubutuku lwa Yowani Mubotiki

57 Ha dyálunga tangwa dya
kubuta, Dizebeti wábuta mwana wa
yakala.
58 Bakwa mukombu wandi yi
biwutu byandi bu bayuka ni Pfumu,
wumusongidi khenda zandi mu
mambu ma mbuta, ma bukheti
kamusadidini, básangwala lawu ha
kimosi yi yandi.
59 Kilumbu kya nana ha kyálunga,
ku nima lubutuku, bisa ndangu ba-
mukotisa mwana mukhanda; bazodi
bamuheka khumbu ya tata wandi
Zakadiya.
60 Kaasi ngudi wandi, kuna kákala,
wuzimbudi: «Loni, khumbu yandi
yakála Yowani.»
61 Bawu bamuvutwadini: «Muna
kikanda kyaku mweku mutu wenina
yi khumbu yina!»
62 Hanga bahyudi, mu bidimbu,
kwena tata keti khi khumbu kazodi
bamuheka mwana.
63 Zakadiya wálomba dibaya wu-
sonikini: «Khumbu yandi Yowani.»
Batu boosu báyituka.
64 Muna tangwa meni dina, Za-
kadiya wávutukila kuzonza: weka-
mukumisa Nzambi mu ndinga ya
ngolu.
65 Bakwa mukombu boosu báyuka
bweya amana mu kinzunga kina
kyosu kya malondi ma Yuteya,
báyandika kudimenika mambu
mana másalama.
66 Batu boosu bana bakalama
yuka, bayandika kuyindula muna
mbundu ya bawu yi kudihyulaka:
«Buthwena bwabu, nani kakwisa

kituka mwana meni yandu?» Mu kyedika ngolu za Pfumu, wakala zawu mwana wuna.

Mukunga wa Zakadiya

67 Zakadiya, tata wa mwana meni yandu, kakala wabasa yi Kitembu Kyatoma; wáyandika kubikula bwabu:

68 «Lukumu kwena Pfumu, Nzambi wa kikanda kya Kiseledi,
mukuma yandi kisa, ndangu kayakidila kikanda kyandi amana kahululakya phi.
69 Kahangi wisi lubula Muhuludi wa ngolu kikuma kya betu,
mu kati kya kikanda kya kyamvu Tavidi, musadi wandi.
70 Mamana katekila zonza kwena bambikudi bandi ba Nzambi:
71 luhulusu lumosi lwisi tukatula kwena bambeni betu
yi mu luyalu lwa batu bana bisi tumenga.
72 Wásongila kyadi kyandi kwena bakḥaka betu
amana kazimbakanaku kuyukana kwandi kwatoma,
73 Ihana ni Nzambi wazenga ndefi kwena Bulahami, tata wetu,
74 ni wátuhulula mu luyalu lwa bambeni,
ndangu twamusadila konda bweya,
75 ndangu twalenga kala batu ba Nzambi yi batu ba masonga ku thwala yandi
mu bilumbu byosu bya luzingu lwetu.
76 Amana kwena ngeyi mwana wama, bakutediki ni mbikudi wa Nzambi wa Phungu wuluti,
mukuma wahíta ku thwala Pfumu mu kwenda muyidikila nzila
77 yi kusamuna kwena kikanda kyandi ni wisi bahulula
mu kubalolula masumu ma bawu.
78 Nzambi wa betu, wabasa yi lungongu yi kyadi:
katúkenzula mu mwini wandi wuna wisi tuka ku zilu bwosu kisi lubuka tangwa,
79 Kikuma kya kukenzula baba benina mu phipa yi mu kivula kya lufwa,
mu kutwadisa bitambi byetu mu nzila ya ngemba.»

80 Mwana kakala kola, kakala phi ngolu mu kitembu. Kakala zingila mu nganga tii yi kuna kilumbu kina kisa disongila kwena batu ba kikanda kya Kiseledi.

2

Lubutuku lwa Yesu (Mth 1:18-25)

1 Muna tangwa meni dina, pfumu wa mbuta wa mulambu wa Loma, Khayisala[a] Okisiti, káhanga wulubudi mutsiku ni batu boosu benda disonikisa khumbu.
2 Yi mbala ya theti ya kusonikisa khumbu, yásalama mu tangwa meni dina káka la Kidinwusi pfumu wa mukombu wa Sidiya.
3 Amana batu boosu bákala kwenda mu kudisonikisa khumbu, kosu mutu, kuna mbanza yandi ya kisina.
4 Yozefu, yandi phi, wutuki ku Nazaleti, mbanza ya Ngadidi, wendi ku Betelemi, mbanza yimosi ya Yuteya, kuna kábutwakila kyamvu Tavidi; mukuma yandi phi kákala mu kikanda kya Tavidi.
5 Kenda disonikisa khumbu yi mbayi wandi, Madiya, wákala ku kifundu.
6 Muna tangwa medina bákala ku Betelemi, hanga kilumbu kya kubuta kifwani.
7 Madiya wubuti mwana wandi wa yakala, mwana wandi wa theti; wumuvungi ha miledi, wumunimbiki muna bangwa dina bidila bambisi, kikuma mwákalaku kizika, mu nzu ya banzenza kikuma kya bawu.

Wanzyo wubalubwakidi bakalema

8 Muna kinzunga mekina, mwákala yi bakalema bakala leka

a **2:1** **2:1**Ku kisina, Khayisala yakala khumbu ya mutu, kaasi ku manima bayandika kusadilaya hanga khumbu ya «mwata-yamvu», bwosu bazonzidiya haka: «mwata-yamvu wa Loma»

mu tseki, mu kukinda bibulu bya bawu.
9 Wanzyo mosi wa Pfumu wubalubwakidi, khembu ya Pfumu yibayiniki hana bákala boosu. Hanga bweya bubakwati lawu.
10 Kaasi wanzyo wubasamwani: «Luyukaku bweya, mukuma Musamu wa Bukheti yilunatini, wuna wásephidisa lawu, batu boosu:
11 mu phipha ya lelu, muna mbanza ya Tavidi, mubutukidini Muhuludi kikuma kya benu; yi Kidisitu, Pfumu.
12 Talenu bidimbu lwamúzayila: lwamóna mwana mosi wa khunda, wa kuvunga ha miledi, wa kunimbika phi muna bangwa dimosi.»
13 Muna mbala mosi, khumbi-khumbi ya banzyo ba ku zilu, kumosi yi wuna wa theti, bakala zatula Nzambi, bakala zimbula:
14 «Khembu kwena Nzambi muna kisoka kya mazilu
yi ngemba hana tsi kwena batu babana kisi tonda!»

Bakalema bendi ku Betelemi

15 Tangwa bávutuka, banzyo, ku zilu, hanga bakalema ba mikoku bazimbudi bawu yi bawu: «Thwendenu tii yi kuna Betelemi, ndangu twamona mambu mana mabwi kuna, mana katusamwani Pfumu, twazaya.»
16 Hanga bakinani kukwenda, bamuwani phi Madiya yi Yozefu yi mwana khunda wa kunimbika muna bangwa.
17 Tangwa bámumona, bayandiki kumenika mambu mana kábasamwana wanzyo, matadidi mwana.
18 Batu boosu bana báyuka meeni dya bakalema, hanga bayituki.
19 Madiya, yandi, kakala zindika mambu mana moosu muna mbundu amana kakala yindula lawu.
20 Ku nima, bakalema bávutuka kwena bawu, báyandika kuzatula yi kukumisa Nzambi kikuma kya mambu mana báyuka yi mana bámona, mukuma moosu máluta bwosu kábasamwana wanzyo.

Bamuheki Yesu khumbu

21 Kilumbu kya nana ha kyálunga, kunima lubutuku, hanga bámukotisa mwana mukhanda, bamuheki phi khumbu ya Yesu, yina káhana wanzyo kwena Madiya, hana khaku kayimita vumu.

Yesu bamusakumuni mu nzu ya Nzambi

22 Amana tangwa ha dyálungila ndangu Yozefu yi Madiya balungisa lukanu lwa kudisemisa bwosu buna myakala lomba mitsiku mya Moyize. Hanga bamunati mwana ku nzu ya Nzambi ya Yelusalemi ndangu ba-mutambika kwena Pfumu,
23 kikuma básonika mu mitsiku mya Pfumu: «Mwana wosu wa yakala wa theti wabútuka, kakála watoma kikuma kya Pfumu.»
24 Bibuti byandi bisa tambika mukhayilu bwosu bwakala lomba mu mitsiku mya Pfumu, mbwela boodi holo phombu boodi ba matuku.
25 Kwákala, kuna Yelusalemi, mutu mosi khumbu yandi Simeyoni. Kákala mutu wasungama; kákala muzitisa Nzambi, kákala hingila yandi wafwana kwisa mu kuhulula Kiseledi. Kitembu Kyatoma kákala yi yandi.
26 Amana Kitembu Kyatoma kátekila muzimbwala ni kakhanaku fwa kedi, konda kumona Kidisitu wa Pfumu.
27 Kitembu wumunatisi Simeyoni, wénda ku nzu ya Nzambi. Muna tangwa meni dina, bibuti bya Yesu bamunati ndangu balungisa lukanu bwosu milombini mitsiku,
28 Simeyoni wumuzangudi muna moku mandi, wuvutudi matondu kwena Nzambi mu kuzonza bwabu:
29 «Buthwena, Pfumu, wulungisi lusilu lwaku: wufwani
wamuyambula muhika waku kafwa mu ngemba.

30 Mukuma mesu mama mamoni
luhulusu lwaku,
31 luhulusu luna wátekila yidika ku
thwala ya bikanda byosu:
32 lwenina mutemu wa kuzayikisa
kwena batu ba tsi yosu;
wawuna wákala lukumu lwa
kikanda kyaku kya Kiseledi.»

Mbikutulu ya Simeyoni

33 Tata yi ngudi wa Yesu báyituka
mu mambu mamana kázonza
Simeyoni kikuma kya yandi.
34 Simeyoni wábasakumuna, wu-
zonzi phi kwena Madiya, ngudi wa
Yesu: «Nzambi wámusola mwana
yandu kikuma kya yandi, batu ba
lawu bábwa, bahika phi bátombuka,
mu Kiseledi. Kakala kidimbu kya
Nzambi kaasi batu ba lawu bamub-
wisa,
35 amana mabanza ma batu
ba lawu máswama mu mbundu,
kalúbulama ha tseki. Kwena ngeyi,
Madiya, phasi za lawu wáyuka ku
mbundu hanga ngumba yikutubudi
mbundu.»

Ana mbikudi

36 Kwákala hika yi mbikudi mosi
wa mukhetu, khumbu yandi Ana,
mwana mukhetu wa Phanuwedi,
mukwa kikanda kya Asidi. Wanuna
kákala, kázinga yi yakala dyandi wa
kingunza, mvula tsambwadi,
37 ku nima, wasala mufwidi,
kánanga mvula makumi nana yi
ya. Kakalaku tina nzu ya Nzambi,
kaasi kakala sadila Nzambi phipha
yi mwini mu kuzila kudya yi mu
kulombila.
38 Yandi phi wátula mu tangwa
medina, yandiki kuvutula matondu
kwena Nzambi. Wumuzonzidi
mwana kwena batu boosu, bana
bakala hingila ni Nzambi kahulula
Yelusalemi.

Kuvutuka kwa ku Nazaleti

39 Tata yi ngudi wa Yesu, ha
bálungisa lukanu lwosu, bwosu
milombi mitsiku mya Pfumu,
bávutuka yi yandi ku Ngadidi, ku
mavula ma bawu ma Nazaleti.
40 Mwana kakala kola yi kikesa,
wábasa yi mudimu, khenda za
Nzambi zákala yi yandi.

Yesu, mu mvula kumi yi zoodi, mu nzu ya Nzambi

41 Kosu mvula, bibuti bya Yesu
bakala kwenda ku Yelusalemi
kikuma kya mukinzi wa Phaki.
42 Ha kálungisa Yesu mvula kumi
yi zoodi, bamunati bwosu kyákala
kikalulu kya bawu.
43 Ha bamanisa kuta mukinzi,
bávutuka, kaasi mwana sanda, Yesu,
wásala ku Yelusalemi; bibuti byandi
bázayaku.
44 Babanza ni Yesu kákala yi bak-
wawu khunda ba mu nzila, bana
bakala kangala bawu amana básala
kilumbu kimosi mu nzila. Hanga
bayandiki kumusanda hana kati kya
biwutu yi banduku ba bawu,
45 kaasi bámusengumunaku.
Bávutuka hika ku Yelusalemi yi
kwenda musosaka, kinzila-kinzila.
46 Kilumbu kya tatu, bámusenguna
muna nzu ya Nzambi: wasikuka
hana kati dya balongi ba mitsiku,
mu kubahinikina yi mu kubahyula
byufu.
47 Batu boosu bana bakala
muhinikina, bakala yituka kikuma
kya ngangu zandi yi mvutu zina
kakala bavutwala.
48 Ha bámusenguna, bibuti
byandi, báyituka lawu amana ngudi
wandi wumuzimbwadi: «Mwana
wama, kikuma kya biki wutuhangidi
bwabuna? Tataku yi meni, mu
kiwayi kya lawu tukakusandila.»
49 Yandi wubavutwadini: «Kikuma
kya biki lubati tsandila? Lwazayab-
woku ni yifweti landila mambu ma
Tata wama?»
50 Kaasi bábakulaku mambu mana
kakala bazimbwala.
51 Yesu wákulumuka nzila mosi yi
bawu ku Nazaleti. Kakala balemvuk-
ila. Ngudi wandi kakala sweka
mambu mana moosu muna mbundu
yandi.

52 Amana Yesu kakala kola yi mu
mudimu yi mu malutu, kákala hana
phi tsambu kwena Nzambi yi kwena
batu.

3

Malongi ma Yowani mubotiki
(Mth 3:1-12; Mlk 1:1-8; Ywn 1:19-28)

1 Yákala mvula ya kumi yi tanu,
ya luyalu lwa Khayisala Tibela.
Hana Phosi Philatu kákala muyadi
wa kinzunga kya Yuteya. Eloti
yandi káyala ku Ngadidi, amana
phangi wandi wa yakala Fidiphu ha
kinzunga kya Kitudi yi Talakonititi.
Lusanyasi kakala tala kinzunga kya
Abileni.
2 Ana yi Khayifu bákala bambuta
ba banganga Nzambi. Ndinga
ya Nzambi yáyukalakana kwena
Yowani, mwana wa yakala wa
Zakadiya, muna nganga.
3 Yowani wáyandika kukangala
kinzunga kina kyosu kyatalana yi
nzadi Yolutani. Weka longa mbotika
ya kusoba bikalulu kikuma kya
ndoluka ya masumu.
4 Bwosu buna bwásonama mu
mukanda wa ndinga za mbikudi
Yesaya:
«Ndinga mutu wubati bekitila muna
nganga:
Yidikenu nzila ya Pfumu,
musungikilenu tuma twa nzila
bukheti!
5 Beti dyosu dyazíkama
yi mongu yi matunda byosu
byasíkunuka;
nzila zina za khonda zasúngama,
nzila za mabulu baséngwadilaza.
6 Amana mutu ,wosu kamóna luhu-
lusu kahana Nzambi.»
7 Mulumba-lumba wa batu bakala
kwisa kwena Yowani ndangu
kababotika. Kakala bazimbwala:
«Mbandu ya masawa! Nati wulu-
songidi ni lwatina khabu za Nzambi
zina zibati kwisa?
8 Salenu mambu ma bukheti,
hanga miti wuna wisi ha bibundu
bya bukheti, mu kusongila ni benu,
lusobini bikalulu byenu amana
ludizonzilaku: "Betu, khaka wetu
Bulahami." Mukuma, yiluzimb-
wadibwa ni Nzambi kalenda kitula
matadi mama, bana ba Bulahami!
9 Amana kisoka bela-bela kyenina
mu kukwanga miti tuka ku mis-
odi: miti wosu wuna wisiku buta
bibundu bya bukheti bakwángawa,
balosiwa phi ku mbawu.»
10 Kibuka kimuhyudi: «Amana biki
fwani twahanga?»
11 Wubavutwadi: «Wuna wenina
yi miledi myodi, kakabisa yi wuna
kondi muledi, mutindu mosi phi yi
mutu wuna wenina yi bima bya
kudya, kahanga bwabuna.»
12 Bakalaki ba phaku bísa ndangu
babotama amana bahyudi kwena
Yowani: «Mulongi, biki fwani twa-
hanga?»
13 Yowani wubavuṭwadini: «Lulu-
tulaku thalu yina bazenga kikuma
kya phaku.»
14 Baphumbulu, bawu phi ba-
muhyudini: «Amana betu, biki
twahánga?» Wubavutwadi mvutu:
«Lubwotulaku mbongu kwena mutu,
keti kumuhunina musamu, kaasi
tambwasenu yi kyesi lufutu lwenu.»
15 Batu boosu bakala hingila yi
kivuvu kyosu, bekadihyula kuna
mbundu ni ngatu Yowani, fwani
kakala Masiya.
16 Hanga Yowani wubazimbwadi
bawu boosu: «Meni, yibati lubotika
mu mamba; kaasi wuna wisi kwisa,
wuphiti meni mu ngolu: yeku
walunga mu kukutumuna misinga
mya tsabatu zandi. Kalubotika mu
Kitembu Kyatoma yi mu mbawu.
17 Wusimbi muyungulu muna
moku mandi ndangu kasola ngenza
za bukheti yi tswala. Kawóngika
ngenza za bukheti, wuswekiza muna
khila, kaasi, tswala, kayókaza mu
mbawu yina yisiku zima.»
18 Yowani kakala basidingisa batu
yi milongi mya hika mya lawu.
19 Kaasi Yowani kakala mukaya
Eloti, wuna wakala yala ku Ngadidi,
kikuma wákwela Elodyadi, mukhetu

wa phangi wandi wa yakala; mambu
mambi ma lawu hika káhanga.
20 Hanga Eloti wuyiki hika
dyambu dimosi dya mbi lawu:
wumukwatisi, mu boloku, Yowani.

Mbotika ya Yesu
(Mth 3:13-17; Mlk 1:9-11)

21 Batu ba lawu bakala bo-
tama, Yesu phi wabotama. Muna
tangwa medina kakala lombila, zilu
dyákanguka,
22 amana Kitembu Kyatoma
wákulumuka kwena yandi mu
kimwesa mutu kya Phombu. Amana
ndinga yimosi yituki ku zilu, yizonzi:
«Ngeyi wenina Mwana wama waton-
dama; mwena ngeyi mwena kyesi
kyama.»

Ndala ya Yesu
(Mth 1:1-17)

23 Bela-bela yi mvula makumatatu
Yesu káyandika kisalu kyandi.
Bwosu bakala mubanzila, batu, ni
mwana Yozefu; tala mulonga wa
butuka dya bakhaka bandi: Hedi;
24 Mathata, Lefi, Meleki, Yanayi,
Yozefu,
25 Matatyasi, Amosi, Nawumi, Es-
idi, Nakhayi,
26 Mati, Matatyasi, Semeyini,
Yoseki, Yota,
27 Yowana, Lesa, Zolubabedi,
Salasyedi, Nedi,
28 Mediki, Adi, Kosami, Edimatami,
Elu,
29 Yesu, Edyezedi, Yodimi, Math-
ata, Lefi,
30 Simeyoni, Yuta, Yozefu, Yonami,
Edyakimi
31 Meleya, Mena, Mathata, Natani,
Tavidi,
32 Yese, Obedi, Bozi, Sala, Nasoni,
33 Aminatabi, Adimini, Adini, Hes-
iloni, Phelesi, Yuta,
34 Yakobi, Kizaki, Bulahami, Tela,
Nahodi,
35 Seluki, Lewu, Pheleki, Hebedi,
Syela,
36 Kayinami, Alipakisati, Semi,
Nowa, Lameki,
37 Matusalemi, Enoki, Yaleti,
Maleleyedi, Kayinami,
38 Enosi, Seti, Atamu wuna ka-
hanga Nzambi.

4

Phukumunu ya Yesu
(Mth 4:1-11; Mlk 1:12-13)

1 Yesu, ha kálubuka mu nzadi Yolu-
tani, wubasi yi Kitembu kyatoma,
yandi wumunatisi mu nganga.
2 Kwakuna, kasala bilumbu maku-
maya, Satana wendi ndangu ka-
muhukumuna. Kakalaku dya keti
kima, bilumbu meni byabina byosu,
amana kunima nzala yimukwati.
3 Hanga kiphidi-mutu[a] wumuz-
imbwadi: «Kamba ngeyi Mwana
Nzambi wena, zimbula kwena tadi
dyadi dyakituka dipha!»
4 Yesu wumuvutwadi: «Básonika
mu mukanda wa Nzambi: "Mutu
kazingilaku lwesi mu mapha."»
5 Kiphidi-mutu wumunati ha
tunda, mu tangwa dimosi, wumu-
songidi bipfumu bya tsi byosu,
6 amana kiphidi-mutu wumuzimb-
wadi: «Yikuheka ngolu zoosu yi
khembu ya luyalu lwa tsi yayi. Mu
kyedika, meni báheka kiyeka kya
bima bina byosu, yihánabya phi
kwena mutu wuna thondi meni-
meni.
7 Honi wapfukamina, byabi byosu
bya ngeyi byakituka.»
8 Yesu wumuvutwadi: «Básonika
mu mukanda wa Nzambi: "Fukam-
ina lwesi Pfumu Nzambi waku,
yandi, yandi mosi lwesi wasadila."»
9 Kiphidi-mutu wumunati hika ku
Yelusalemi, wumunenginiki kuna
kisoka kya mudilu wa nzu ya
Nzambi amana wumuzimbwadi:
«Honi ngeyi, wu Mwana wa Nzambi,
ditsusula tuka haha yi hana tsi;
10 Mukuma básonika mu mukanda
wa Nzambi: "Nzambi kahana
muswa kwena banzyo bandi ndangu
bisa kulema."
11 Amana phi "bakulela muna
moku ma bawu ndangu kulu dyaku
didikhukulaku ku tadi dimosi."»

a **4:3 4:3** Kiphidi-mutu disongidila zabulu.

12 Yesu wumuvutwadi: «Básonika
mu mukanda wa Nzambi: "Wamekaku
Pfumu Nzambi waku."»
13 Ha kasanda kuhukumuna Yesu,
mitindu myosu, kunima, kiphidi-
mutu wumusisi kikuma kya tangwa
dya hika.

Kisalu kya Yesu ku Ngadidi
(Mth 4:12-17; Mlk 1:14-15)

14 Yesu, wabasa yi ngolu za
Kitembu Kyatoma, wávutuka ku
Ngadidi. Khululuka ya khumbu ya
Yesu, yáyalangana muna mulambu
wa Ngadidi wosu.
15 Kwakuna, kakala longa mu nzu
za kimvuka za Bayuta amana mutu
wosu kakala muzatula.

Yesu ku Nazaleti
(Mth 13:53-58; Mlk 6:1-6)

16 Yesu wénda ku Nazaleti, kuna
kátsatsukila. Kilumbu kya sabata,
wákota mu nzu ya kimvuka ya
Bayuta bwosu kyákala kikalulu
kyandi. Telami kikuma kya kutanga
masonuku
17 amana bamuheki mukanda wa
kuvunga kásonika mbikudi Yesaya.
Hanga vungumuniwa, wumoni
homa hana básonika:
18 "Kitembu kya Pfumu kyenina ha
thandu ya meni,
wátsita masi ndangu yinata Musamu
wa Bukheti kwena baphutu.
Wáthuma ndangu yisamuna kwena
batu ba boloku ni lulubuki,
kwena baphofu, ni bamóna hika
wanga,
kiphwanza kwena batu bena mu ki-
hika,
19 kikuma yisamuna mvula ya mam-
boti ma Pfumu kweṇa batu."
20 Kunima Yesu wavungawa
mukanda, wuhekiwa kwena musadi
amana wuzakadi. Batu boosu
bakala mu nzu ya kimvuka ya
Bayuta, bahungudi mesu kwena
yandi.
21 Hanga wuyandiki kubasamwana:
«Masonuku mama, tutangi mu kitini
kyaki, kwena benu, lelu malungidi.»
22 Boosu báyandika kuta kimbangi
kya bawu kikuma kya Yesu amana
báyandika kuyituka ku mambu ma
bukheti kakala zonza. Bakala zonza:
«Yandu, ka mwana Yozefu ku?»
23 Yesu wubazimbwadi: «Mu
kyedika, kilumbu, lwathíla kingana
kyaki: "Munganga, dibuka nge-
meṇi." Lwanzímbwala hika:
"Twayuka mambu moosu wáhanga
ku Kaphedinawuma, hangeti
mambu mana, buthwena, mu
mbanza ya ngemeni yayi."»
24 Kunima, wukosikidini: «Mu
kyedika yiluzimbwadi ni kweku
mbikudi wisi lumina mu tsi yandi.
25 Mu kyedika, yiluzimbwadi ni
mu tangwa dya mbikudi Diya,
bafwidi lawu bákala mu Kiseledi;
zilu dyánokisaku mvula, mu mvula
tatu yi ngonda sambanu, nzala lawu
yákota muna mulambu wosu.
26 Kinga, Nzambi, kámutumaku Diya
kwena mosi wa bawu, kaasi kwena
mufwidi mosi lwesi wuna wakala
zingila ku hata dya Salepita, mu
kinzunga kya Sitoni.
27 Kwákala phi yi bakwa bwasi bal-
awu mu tangwa dya mbikudi Disa,
mu Kiseledi; kinga keti mosi wa
bawu kásemaku lutu, kaasi Namani,
lwesi, mwisi Sidya wásema lutu.»
28 Ha báyuka ndinga meni zina,
boosu bákala muna nzu ya kimvuka
ya Bayuta, bahanga, bamingi.
29 Bátelema, bamulubudi, Yesu, ku-
fula dya mbanza amana bamunati
ku londi dya mongu wuna bátunga
Nazaleti, ndangu bamununguna ha
tsi.
30 Kaasi wubalwetuki hana kati
wenda kwandi.

Mutu wa kitembu kyambi
(Mlk 1:21-28)

31 Hanga, Yesu wénda ku Kaphe-
dinawuma, mbanza ya Ngadidi;
kakala longa malongi mandi mu
kilumbu kya sabata.
32 Batu bakala yituka mu phila ku-
longa kwandi, kikuma kakala zonza
yi hamu.
33 Mu nzu ya kimvuka ya Bayuta,
mwákala yi mutu mosi bakala

yangisa kwena kitembu kya mbi. Wakala kalunga:
34 «Ah! Yesu mwisi Nazaleti!
Khi mambu ngeyi yi betu?
Wisi ndangu watuzanga?
Nzayi mboti keti nani wenina ngeyi:
Watoma bátuma kwena Nzambi!»
35 Yesu wakayakya kitembu kina yi ngolu. Wuzonzi: «Dibata! Lubuka phi mwena mutu yandu!» Kitembu kya mbi kimubwisi ha tsi mutu wuna ku mesu ma batu boosu, amana kilubuki kwena yandi, konda kumuhanga kima kya mbi.

36 Amana batu boosu bákala hana báyituka lawu bekadihyula bawu yi bawu: «Khi mutindu wa ndinga yana? Mutu yandu kabati hana muswa yi ngolu yi hamu amana bitembu bya mbi bilubuki!»
37 Amana khululuka ya Yesu yámwangana muna mulambu meni wawuna wosu.

Kubuka kwa bambefu (Mth 8:14-17; Mlk 1:29-34)

38 Yesu wulubuki muna nzu ya kimvuka ya Bayuta, wendi ku nzu ya Simoni. Buko bwa mukhetu wa Simoni kákala wabela yi kikhafuma amana balombi kwena Yesu ndangu kahanga dyambu kikuma kya yandi.
39 Wuzenzamini kwena mukhetu wuna, amana muna ndinga ya ngolu, wukayikya kikhafuma kina. Muna mbala mosi, kimukatukini, wutelamini wuyandikini phi kubaheka madya.

40 Ha kwáyila kuma, boosu bana bákala yi bambefu ba bawu bana bákala yi makhasi ma mutindu yi mutindu, babanati kwena Yesu, yandi weka bathetika moku amana wubabuki.
41 Amana bitembu bya mbi bilubuki kwena bambefu balawu, mu kukalunga: «Ngeyi wenina Mwana wa Nzambi!» Kaasi Yesu wáyandika kukayabya yi kukandikisabya ndangu bizonzaku hika, mukuma byawu phi byazaya ni Yesu, Masiya kákala.

Malongi ma Yesu mu nzu za kimvuka za Bayuta (Mlk 1:35-39)

42 Buna kwákhya kuma, Yesu wálubuka mu mbanza, wenda hunga mu tseki. Mulumba-lumba wa batu wáyandika kumusosa; ha bámumona, bázola kazakala yi bawu.
43 Kaasi Yesu kábazimbwala: «Bufwani kwena meni yenda samuna Musamu wa Bukheti wa kipfumu kya Nzambi ku mbanza za hika, kikuma kya bwabuna báthumina.»
44 Amana Yesu kakala longa mu nzu za kimvuka za Bayuta za Yuteya.

5

Balonguki batheti (Mth 4:18-22; Mlk 1:16-20)

1 Kilumbu kimosi, Yesu wátelama kuna kabeta ka yanga dya mbuta dya Ngenezaleti amana kibuka kya batu bakala lundakana mu kuwongama kikuma kya kuyuka ndinga ya Nzambi.
2 Yesu wámona midimba myodi kuna khungu ya mamba: balobi ba batsema bátuluka mu midimba, bekasukula ṃawanda ma bawu.
3 Yesu wazanza muna mudimba wumosi, wuna wákala wa Simoni, wumulombi ni kanunguna koma ku mamba, kakatuka mu tsenga. Yesu wázakala muna mudimba, wáyandika kulonga malongi mandi kwena kibuka kya batu.
4 Tangwa kámanisa kulonga, wázimbula kwena Simoni: «Phusana kuna dingu dya ndindi amana losenu mawanda menu ndangu lwaloba.»
5 Simoni wumuvutwadini: «Mulongi, tunyokuki phipha yosu mu kuloba, keti kima tukwatiku. Kaasi muna ndinga ya ngeyi, yitímbula mawanda.»
6 Buna bátimbulama, bákwata mbumba yi mbwiti ya batsema: mawanda máyandika kutheta.
7 Hanga batekudi bakwawu khunda bana bákala mu mudimba

wahika ndangu bisa basimbisa. Ha bísa bawu, bámona amana mu kimosi bawu boosu, bábasisa midimba myodi, hanga miyandiki kuzyonda.

8 Simoni Phetelu, ha kámona bwabuna, wáfukama kuna mesu ma Yesu, wuzonzi phi: «Haluka, kwena meni, Pfumu, mukuma yenina musumuki!»

9 Amana Simoni yi boosu bana bákala bawu, hanga kitswi kibakwati lawu, kikuma kya mbumba yi mbwiti ya batsema yina bákwata.

10 Phila mosi phi kwena bakwawu khunda ba kisalu bana bákala bawu Simoni, Zyaki yi Yowani bana ba Zebeteya. Bawu phi kitswi kyábakwata lawu. Kaasi Yesu wuzimbudi kwena Simoni: «Yukaku bweya; tuka lelu, ngeyi, batu walobiki.»

11 Bazakudini midimba mya bawu ku tseki, basisi bima bya bawu byosu, bendi landa Yesu.

Kusema kwa mukwa bwasi (Mth 8:1-4; Mlk 1:40-45)

12 Amana Yesu kákala muna hata dimosi, mutu mosi, wákala lutu yi bwasi, wutudini. Yandi ha kámona Yesu, wudilosi kuna mesu mandi, mbunzu mu mafu, wuyandiki kumubokwadila: «Pfumu, yuka ni wuzodibwa, fwani watsemisa.»

13 Yesu wálambula koku, wámusimba wuzonzi phi: «Nzodibwa, sema!» Muna mbala mosi bwasi bumuwaluki.

14 Yesu wumuheki mulongi wawu: «Wuzimbulaku kwena mutu, mambu mama. Kaasi ndawenda disongila kwena banganga Nzambi amana hana makabu ma kudisemisa bwosu kasilabwa Moyize, kyakála kimbangi kikuma kya bawu.»

15 Muna tangwa medina, khululuka ya Yesu yáyalangana muma mwosu; milumba-lumba mya batu myakala khokana mu kumuyuka yi kubeluka mu makhasi ma bawu.

16 Kaasi Yesu kakala hunga mu tseki yi kulombilaka.

Kubeluka kwa mukwa khonzu (Mth 9:1-8; Mlk 2:1-12)

17 Amana kilumbu kimosi, Yesu kakala longa ha mesu ma Bafwadisi yi balongi ba mitsiku; bakala tuka mu mahata ma lawu ma Ngadidi yi ma Yuteya yi ma Yelusalemi. Ngolu za Pfumu zákala kumosi yi Yesu, zazina kakala bukilaka bambefu.

18 Batu bisa nata kiphoyu kyákala mukwa khonzu; bakala sanda phila ya kumukotisila mu nzu ndangu bamutululu kuna mesu ma Yesu.

19 Kaasi bakalaku lenda kikuma kya mulumba-lumba wa batu. Hanga bazanzi yandi ha mudilu wa nzu, batubudi hundu hana kati dya matolu amana bamukulwamini hana kiphoyu kyandi hana kati dya lukutakanu kuna mesu ma Yesu.

20 Buna kámona lukwikilu lwa bawu, Yesu wuzimbudi kwena mbefu: «Yakala, masumu maku makulolukini.»

21 Balongi ba mitsiku yi Bafwadisi báyandika kudihyula: «Nati kenina mutu yandu wubati lewula Nzambi? Nani fwani kalolula masumu, yukani ka yandi meni ku Nzambi lwesi!»

22 Kaasi Yesu wázaya mabanza ma bawu, hanga wubazimbwadi phi: «Kikuma kya biki lwenina yi mabanza ma buna mu mbundu zenu?

23 Biki byakonda phasi mu kuzonza?: "Masumu maku malolukini", ho "Telama, kangala"?

24 Ndangu lwazayabwa ni Mwana wa mutu kenina yi hamu ha tsi haha, dya kulolula masumu.» Hanga wuti ndinga kwena mukwa khonzu: «Yikuzimbwadi, telama, bonga kiphoyu kyaku, vutuka ku nzu yaku!»

25 Muna mbala mosi, mutu wátelema ku mesu ma batu boosu, wázangula kiphoyu kyandi, hana kakala waleka amana wendi ku nzu yandi yi kuzatulaka Nzambi.

26 Boosu báyituka lawu, bámuzatula Nzambi, báyuka bweya bwa lawu, bazonzi phi: «Lelu, tumoni mambu ma kuyituka!»

Yesu wumutedi Lefi
(Mth 9:9-13; Mlk 2:13-17)

27 Kunima dya mambu mana,
Yesu wálubuka, wámona phi kalaki
ka phaku mosi, khumbu yandi
Lefi, wasikuka muna nzu ya kisalu
ya yandi. Yesu wumuzimbwadi:
«Ndanda!»
28 Amana Lefi wátelama, wásisa
byosu, wenda mulanda phi.
29 Ku nima, Lefi wámuyidikila
lawu dya madya muna nzu yandi;
tulaki twa phaku lawu yi batu
bahika bakala kuna mesa.
30 Bafwadisi yi balongi ba mitsiku
bakala hana, kuna dingumba dya
bawu, báyandika kubakumba; bendi
zonza kwena balonguki ba Yesu:
«Kikuma kya biki lubati dila yi kunwa
ha kimosi yi tulaki twa phaku yi batu
bahika basumuki?»
31 Yesu wubavutwadi: «Batu bana
bena mu malutu yi ngolu, bisiku kala
yi mupfunu wa munganga; kaasi
bambefu bisi kala yi mupfunu wa
munganga.
32 Meni yisaku tela batu ba-
sungama, kaasi basumuki yisa tela
ndangu basoba bikalulu.»

Yesu yi kuzila madya
(Mth 9:14-17; Mlk 2:18-22)

33 Bafwadisi báhyula kwena Yesu:
«Balonguki ba Yowani yi bana ba betu
bayikana kuzila kudya yi kulombila;
Kaasi balonguki ba ngeyi, bawu, bisi
dya yi kunwa.»
34 Yesu wubavutwadini: «Pfwani
lwabazidisa kudya, banduku ba kik-
wedi mu tangwa dina kenina kik-
wedi hakimosi yi bawu? Bwalen-
daku salama!
35 Kaasi tangwa dyakwísa dina
babakatula yandi kikwedi, hahana
nana bazíla kudya.»
36 Yesu wubatidi kingana kyaki:
«Kweku mutu wayata muledi wa pha,
kitemba kalondila muledi wa khulu,
kondilo, kayata muledi wandi wa
khatu, mukuma kitemba kya muledi
wa pha kisiku kwelana yi sengi dya
khulu.
37 Amana ka mutu ku wulongul-
ula vinu dya pha mu bilungu bya
khulu; kondilo, vinu dya pha dyab-
ula bilungu, vinu dityakani amana
bilungu bizangani.
38 Kaasi loni! Vinu dya pha, mboti
mu bilungu bya pha!
39 Ka mutu ku wátonda kunwa
hika vinu dya pha yukani wunwi
kedi mulala. Mukuma, bisi zonza:
"Mulala wenina wa bukheti."»

6

Yesu yi sabata
(Mth 12:1-8; Mlk 2:23-28)

1 Amana kilumbu kimosi kya
sabata, Yesu kakala luta mu bilanga
bya ngenza zimosi zenina hanga
losu. Balonguki bandi bakala hela
misambu, báyandika kunika ngenza
zandi muna moku yi kudyaka.
2 Ndambu ya Bafwadisi bákala
hakana hanga bazimbudi: «Kikuma
kya biki lubati hangila mambu
mafwaniku mu kuhanga, mu
kilumbu kya sabata?»
3 Yesu wubavutwadini: «Benu
lwátangaku mambu kahanga Tavidi
tangwa káyuka nzala yandi yi batu
bana bákala yi yandi?
4 Kakota mu kikumbu kya Nzambi,
wubongi mapha bahana mikhay-
ilu kwena Nzambi, wudima amana
wubaheki phi bakwawu bana kákala
bawu, mbatanana bizila bizonzi ni,
kaka banganga Nzambi batu lwesi
bafwani kudya mapha mana bahani
kwena Nzambi.»
5 Yesu wubazimbwadi hika:
«Mwana wa mutu yandi wenina
pfumu wa kilumbu kya sabata.»

Yesu yi mutu wayumuka koku
(Mth 12:9-14; Mlk 3:1-6)

6 Kilumbu kikwawu kya sabata,
Yesu wákota mu nzu ya kimvuka
ya Bayuta, wáyandika kulonga.
Mwakala mwamuna yi mutu mosi
wákala koku dya kitata dyayumuka.
7 Balongi ba mitsiku yi Bafwa-
disi bakala mulandila Yesu mu
kiswiswiswi, batala ho mutu

kakhana belula mu kilumbu kya sabata, mukuma phila bakala sanda ya kumufunda.

8 Kaasi Yesu wázaya mabanza ma bawu. Hanga wuzimbudi kwena mutu yandu wákala koku dyayumuka: «Telama, awisa haha, ha mbasi.» Mutu, kahanga wutelami, wendi kwakuna.
9 Kunima Yesu wázimbula: «Yiluhyudibwa ni abweti milombi mitsiku myetu, mu kilumbu kya sabata? Kuhanga bukheti ho mbi? Kuhulula moya wa mutu ho kutotisawa?»
10 Kahanga, batadi boosu, kunima wázimbula kwena mutu wuna: «Yuna koku dyaku.» Mutu wuna wáyuna, koku dimutomini.
11 Kaasi balongi ba mitsiku yi Bafwadisi báfunga khabu, bekatendana bawu yi bawu keti bweti bafwana muhanga Yesu.

Kusola kwa bathumwa kumi yi bodi (Mth 10:1-4; Mlk 3:13-19)

12 Muna tangwa meni dina, Yesu wátombuka ku mongu wumosi kikuma kya kulombila Nzambi, kásala phipha ya muthu, mu kulombila.
13 Kuma ha kwákhya, wubatedi balonguki bandi amana wusodini kumi yi bodi, wubahekini khumbu ni bathumwa.
14 Simoni wuna káheka, yandi, khumbu ya Phetelu yi myaki wandi wa yakala Andele, Zyaki yi Yowani, Fidiphu yi Batolomi,
15 Mathayi yi Tomasi, Zyaki mwana Alufwe yi Simoni wuna wákala mu kibuka kya batu bana bakala wila diphanda,
16 Yuta mwana wa Zyaki yi Yutasi Sikadyoti, wuna wálambula Yesu.

Malongi yi kubeluka kwa batu (Mth 4:23-25)

17 Yesu kákulumuka ku mongu yi bathumwa bandi, hanga wutelami ha musenzi, hana hákala kibuka kya balonguki bandi yi mulumba-lumba wa batu bátuka ku mulambu wa Yuteya dyosu yi ku Yelusalemi yi ku mahata ma Tidi yi Sitoni;
18 Bísa ndangu bamuyuka amana kababuka, bana bákala yi bisambu bya maladi. Batu bana bakala yangisa kwena bitembu bya mbi, bawu phi bákola.
19 Batu boosu bakala sanda tswetswa ya kumusimba kikuma ngolu zimosi zakala lubuka mu lutu lwandi, zakala babuka boosu.

Byesi yi kyadi (Mth 5:1-12)

20 Yesu wubatadini balonguki bandi amana wuzonzi:
«Kyesi, kwena benu baphutu,
mukuma kipfumu kya Nzambi kyenina kwena benu!
21 Kyesi kwena benu lubati fwa nzala buthwena,
mukuma lwavwa madya ma lawu!
Kyesi kwena benu lubati dila buthwena,
mukuma lwaséya!»
22 «Kyesi kwena benu bisi menga, bisi kukwasa, bisi sawula amana bisi kumba khumbu zenu kwena batu kikuma kya Mwana wa mutu!
23 Sangwalenu mu kilumbu kina malúngila mambu mana amana kinenu makinu ma muzandu mukuma lufutu lwa mbuta lubati luhingila kuna zilu. Mukuma, bwabuna, bakhaka ba bawu, bakala nyokuna bambikudi.»
24 Kaasi kyadi kwena benu bamvwama,
kikuma lutambudi kedi mamboti menu, lwahingilaku hika kima!
25 Kyadi kwena benu ludiyukwatidi kedi, buthwena, kikuma nzala lwayúka!
Kyadi kwena benu lubati seya, buthwena, mukuma mu khondu yi matsanga lwakála!
26 «Kyadi kwena benu bisi zatula kwena batu mukuma bwabuna bakhaka ba bawu bakala zatula bambikudi ba bukamvi!»

Kutya bambeni (Mth 5:38-48; 7:12)

27 «Kaasi nzimbudi kwena benu
lubati ngyuka ni tondenu bambeni
benu, hangenu bukheti kwena batu
bana bisi lumenga,
28 sambulenu batu bana bisi
lusinga amana lombilenu kikuma
kya batu bana bisi lunyokuna.
29 Honi mutu kakuta mbata ku
tama dimosi, musila hika dikwawu;
honi mutu katambula muzaka waku,
muyambula katambula hika kikutu
kyaku.
30 Wosu wuna wakulomba kima,
muheka. Futisaku kima kwena
mutu wuna wukubwotudikya.
31 Hangenu kwena bakwenu
bwosu lwisi tya benu phi baluhangila.
32 Honi lwatondaka lwesi batu
bana bisi lutonda, biki hika
lwatánikina kwena Nzambi? Phila
mosi yi basumuki bana bisi tonda
batu bana bisi batya bawu phi.
33 Amana yuka ni lwahangaka
bukheti lwesi kwena batu bana
bisi luhanga mboti, biki hika
lwatánikina kwena Nzambi? Phila
mosi yi basumuki bana bisibwa
hanga!
34 Amana ho ni lwalefisaka
lwesi kwena batu bana lwisi sya
mbundu ni baluvutwala, biki hika
lwatanikina kwena Nzambi? Phila
mosi yi basumuki bisi dilefisa bawu
yi bawu amana badivutwadi!
35 Kaasi benu, tondenu bambeni
benu, bahangilenu bukheti, bale-
fisenu phi konda kusya mbundu ni
kima balúyutwala. Amana lufutu
lwenu lwakala lwa mbuta, benu
lwaká́la phi bana ba Nzambi wa
Phungu, mukuma yandi wamboti
kikuma kya bakonda-kabanzi yi
bakholwa.
36 Kalenu babasa yi khenda bwosu
kábasa tata wenu yi khenda.

Lufundisaku mutu (Mth 7:1-5)

37 «Lufundisaku amana benu
phi balufundisaku; luzengilaku
bakwenu ndola amana benu phi
balúzengilaku ndola; lolulenu bak-
wenu, bawu phi balúlolula.
38 Kabilenu bakwenu amana
Nzambi kalukabila benu phi:
kabásisa mawaba menu yi kuvwa
kwa lawu. Kasómama, wuningisima
ndangu masomama yi hana thandu.
Nzambi katésa makabu menu bwosu
lwisi tesila benu phi bakwenu.»
39 Yesu wubazonzidi hika mu
kingana: «Phofu kafwaniku ku-
songila mukwawu phofu nzila,
Kondilo, babwa mu dibulu babodi.
Kabwaku?
40 Kweku mulonguki wuluti mu-
longi wandi; kaasi mulonguki wuna
baswaniki bwa bukheti, kafwánana
hanga mulongi wandi.
41 Kikuma kya biki wisi tadila
kitswala kyenina mu disu dya
phangi waku amana wubatiku mona
mudikita miti wenina mu disu
dyaku?
42 Abweti walenda zimbula kwena
phangi waku: "Mukwetu, yambula
yikukatula kitswala kyaki kyenina
mu disu", ngeyi wusiku mona
mudikita miti wenina mu disu dya
ngeyi meni? Kavungalosi, katula
theti miti wena mu disu dyaku
amana wamona wanga mu kukatula
kitswala kyenina mu disu dya
phangi waku.»

Miti yi bibundu byandi (Mth 7:16-20; 12:33-35)

43 «Miti wamboti wisiku ha bi-
bundu bya mbi, mutindu mosi yi
miti wambi, wisiku ha bibundu bya
mboti.
44 Miti wosu bisiwa zayila ku
bibundu byandi: kibundu kya fiki
bisiku helakya mu minzumbila
amana phi bisiku hela kibundu kya
vinu mu miti mya tsaku.
45 Mutu wamboti kisi hola mambu
mamboti mu kimvwama kya
bukheti kina kyenina mu mbundu
yandi; mutu wambi phi kisi hola
mambu mambi mu kimvwama kya
mbi kina kyenina mu mbundu
yandi; mukuma mutu wosu kisi
lubula mu munwa, mambu moosu
mana mabasa muna fuka dya
mbundu yandi.»

Nzu zodi
(Mth 7:24-27)

46 Kikuma kya biki lwisi thedila:
«Pfumu, Pfumu, kaasi lwisiku hanga
mambu mana yisiluzimbwala?
47 Yilúsongila yi nati kafwanani
mutu yandu wisi kwena meni,
wuyuki ndinga za meni amana
wusiza mu bisalu:
48 yandi kenina hanga mutu mosi
wátunga nzu; kahanga simi lawu
mumbulu-mbulu amana wutungi
mupfundila hana thandu ya tadi.
Ha kisa dinata kizalu, mamba ma
nzadi maditi kuna nzu kaasi konda
kunikana kikuma kitoku batungaya.
49 Kaasi wosu wuna wuyuki
ndinga za meni, kalundizoku phi,
fwanani yi mutu wuna mukwawu
wátunga nzu yandi ha thandu ya
fusyangeni, yakonda mupfundila.
Ha mísa mamba ma nzadi, maditi
kuna nzu, yosu yiwulumukini:
yimwangani.»

7

Yesu wubukini musadi wa pfumu wa baphumbulu
(Mth 8:5-13)

1 Ha kámanisa, Yesu, kuzonza
mambu mana kwena batu bákala
hana, wenda ku mbanza ya Kaphe-
dinawumi.
2 Kwakuna, kwákala yi satudiy-
onia mosi kákala yi musadi wandi
wuna kakala tonda lawu. Musadi
meni wuna kakala wabela mu ku-
lakana.
3 Mu tangwa káyuka, kaphiteni,
khululuka ya Yesu, hanga wutumi
ndambu ya bambuta ba Bayuta
ndangu benda mubokwadila Yesu,
kisa mubuka musadi wandi.
4 Ha batula kwena Yesu,
báyandika kumubokwadila yi nziki-
nziki: «Mutu wuna bulungi wenda
musadisa.
5 Mukuma kisi tonda kikanda
kyetu, yandi phi watutungila nzu ya
kimvuka ya Bayuta.»
6 Hanga Yesu wendi bawu nzila
mosi. Kakalaku kyana yi nzu,
tangwa kámutumina, satudiyoni,
banduku bandi ndangu bamuzimb-
wala: «Pfumu, diyangisaku. Yeku
walungila mu kukutambwasa ni
wakota mu nzu ya meni;
7 hahana khondi kwisilaka meni-
meni, mu kimwesa mutu, kwena
ngeyi. Kaasi zonza ndinga mosi
amana musadi wama kábeluka.
8 Mukuma, meni-meni yenina
mu sina dya hamu dya bapfumu
bama amana yena yi baphumbulu
bama bisi ndemvukila. Ho ni yiz-
imbula kwena mosi: "Ndawenda!",
wendi; ho ni yizimbula kwena
mukwawu wa hika: "Nzawisa!"
amana wisi; amana kwena musadi
wama: "Hanga bwabu!" amana
wuhangibwa.»
9 Ha kayuka mambu mana, ma
Kaphiteni, Yesu wáyituka. Ka-
hanga wubaluki kwena kibuka kina
kyakala mulanda amana wuzonzi:
«Yiluzimbwadibwa ni keti mu Kiseledi,
khaku kedi mbona kikumbwala kya
mbuta, kya mutindu wawu.»
10 Ha bisa vutuka bambambala,
bana bátuma, ku nzu ya Kaphiteni,
bisa wana musadi wuna wukodi
kedi.

Yesu wufutumuni mwana wa mufwidi

11 Hanga Yesu wendi ku hata di-
mosi bisi tela Nayini; balonguki
bandi yi mulumba-lumba wa batu
bakala kwenda nzila mosi.
12 Tangwa kátula ku fula dya hata
dina, bekanata mvumbi mosi ku
mazyamu: kákala mwana yakala wa
mufwidi mosi, yandi hika. Batu
balawu ba hata medina bákala yi
ngudi wuna.
13 Pfumu, ha kámumona mufwidi,
kiwayi kimukwati kikuma kya yandi
amana wumuzimbwadi: «Wudilaku!»
14 Kahanga wubwesuki, wusimbi
phi mukunzu; batu bana bakalawa
nata batelami. Yesu wuzonzi:

a **7:2 7:2**Satudiyoni disongidila ni pfumu wuna wakala twadisa baphumbulu khama ba Loma

«Mwana yakala, yikuzimbwadi: tokama!»
15 Amana mvumbi wásikuka, wáyandika phi kuzonza. Yesu wámuhana kwena ngudi wandi.
16 Batu boosu bweya bwábakwata, báyandika kumuzatula Nzambi mu kuzonza: «Mbikudi wambuta wulubukini ha kati kya betu!» Amana phi «Nzambi wisi yakidila batu bandi!»
17 Amana muna tsi ya Yuteya yi binzunga byandi byosu báyuka khululuka ya mambu mana káhanga Yesu.

Bambambala ba Yowani Mubotiki (Mth 11:2-19)

18 Balonguki ba Yowani bázimbula, kwena mulongi wa bawu, mambu mana moosu buna málutila. Yowani watela bodi muna kati kya balonguki ba bawu;
19 amana wábatuma kwena Pfumu benda muhyula: «Ngeyi, yi Masiya wuna wakwísa, ho twahingila mutu wa hika?»
20 Ha bátula kwena Yesu, bamuzimbwadini: «Yowani Mubotiki wututumi twakuhyula: "Ngeyi, Masiya wuna wufwani mu kukwisa, ho twahingila mutu wa hika?»
21 Muna tangwa medina, Yesu wábuka batu balawu bákala yi bisambu bya maladi, minyanga, wákukwasa bitembu bya mbi bákala byawu yi kutemuna mesu kwena baphofu ba lawu.
22 Kahanga bavutwadi mvutu, batu babana kátuma Yowani: «Ndalwenda, lwamusamwana, Yowani, mambu mana lumoni yi mana luyuki ni baphofu babati mona hika, bakwa khonzu babati kangala, bakwa bwasi basemi, tuhuwa tuyuki, bamvumbi bafutumuki, Musamu wa Bukheti balongiwa kwena baphutu.
23 Kyesi kwena mutu wuna wakonda yambula kikumbwala kyandi mwena meni!»
24 Tangwa bávutuka bathumwa ba Yowani, Yesu wáyandika kuzonzila kikuma kya Yowani kwena mulumba-lumba wa batu: «Biki lwendi talaka mu nganga? Koma ka muswangina kana kabati ningana ku muphephi, kabwaku? Loni?
25 Amana biki lwendi talaka? Mutu mosi wuvwatiki miledi mya kitoku? Kaasi batu baba bisi vwata miledi mya kitoku, bisi zinga luzingu lwa lukumu, mu nzu za bathotila bisi kala.
26 Biki lwendi talaka? Mbikudi mosi? Bwana, bwosu yiluzimbwadi, yandi wuluti mbikudi.
27 Kikuma kya yandi básonika mu mukanda wa Nzambi»:
«Yitúma mbambala wama ha thwala ngeyi,
mu kukuyidikila nzila.»
28 Yesu yiki hika: «Yiluzimbwadibwa ni heku mutu, ha kati dya baba bábutuka kwena mukhetu, wuluti Yowani; kinga wuna wena wa khunda mu kipfumu kya Nzambi wumuluti.
29 Batu boosu bana bámuyuka yi tulaki twa phaku, boosu bákwikila ni Nzambi kenina wasingama amana babaludi mbundu, batambwasi phi kutambula mbotika kwena Yowani.
30 Kinga Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bana bákala hana, hanga babwisi mambu kazola kubahangila Nzambi; bábwisa kutambula mbotika ya Yowani.»
31 Yesu wuzonzi hika: «Yi banani pfwani yifwanikisa batu ba buthwena bwabu? Bafwanani yi banani?
32 Bafwanakani yi bana baba bazakadi hana zandu, babati dizonzila: "Tulusikidi mahongi ma kyesi kaasi lukiniku! Tulusidi biwolu, ludidiku!
33 Kikuma, Yowani Mubotiki wisi, kisiku dya dipa keti kunwa vinu, amana benu yikuzonzaka: "Kitembu kya mbi kena kyawu!"
34 Ha yisi meni Mwana wa mutu, yibati dya yi kunwaka, amana benu yikuzimbulaka: "Talenu mutu yandu wisi banza lwesi kudya yi

kunwaka vinu, yameni nduku wa tulaki twa phaku yi basumuki.
35 Kaasi boosu bana bisi landa mudimu wa Nzambi bisi songila ni zasungama zenina.»

Yesu muna nzu ya Simoni Mufwadisi

36 Mufwadisi mosi wálomba kwena Yesu ndangu kenda dya ku nzu yandi. Yesu wákota muna nzu, wubongi homa phi kuna mesa.
37 Kinga mwákala yi mukhetu mosi muna mbanza meni yayina, musumuki. Ha káyuka ni Yesu ku mesa kena muna nzu ya Mufwadisi, wisi nata nganza yimosi ya kabasi yi mananasi ma tsunga ma thalu ya lawu.
38 Wisi telama kuna kunda dya Yesu, kuna bitambi byandi. Wekadila, kitsanga kyandi kiyandiki kunoka muna bitambi bya Yesu; kunima, wuphangusibya yi khambu zandi, wunukibya amana phi wusitibya mananasi.
39 Buna kamona bwabuna, Mufwadisi wuna wámutedisa, wáyandika kudizonzila kuna mbundu: «Wadi mutu yandu kákala mbikudi, kakhani bakula keti nati kenina mukhetu yandu wubati musimba yi buna kenina: musumuki.»
40 Amana Yesu wátambula ndinga, wuzimbudi kwena Mufwadisi: «Simoni, dyambu yena dyawu thondi yikuzimbwala.» Simoni wumuvutwadi: «Zonza Mulongi.»
41 Hanga Yesu wuzonzi: «Batu bodi bafwana kufuta pfuka za makuta ma lawu kwena mukwa zawu. Mosi kafwana kavutula khama tanu za mafwalanga amana mukwawu makumatanu.
42 Babodi, bwosu bakalaku yi kima kya kufuta pfuka zina, hanga mukwa pfuka wábayambwadilaza. Nati, hana kati kya babodi wahita kumutonda?»
43 Simoni wumuvutwadi: «Meni mboni ni wuna káyambwadila yi pfuka ya lawu.» Yesu wumuzimbwadi: «Mboti wuzengi.»
44 Yesu kábaluka kwena mukhetu wuna, wuzimbudi phi kwena Simoni: «Wumoni mukhetu yandu? Meni khoti mu nzu yaku, kaasi wuphekiku keti mamba kikuma kya bitambi byama; kaasi yandi wutsukudi bitambi yi matsanga mandi kusumunima phi yi khambu zandi.
45 Wungyambiku, tangwa khotiki mu nzu yaku; kaasi yandi kabatiku lembwa kunuka bitambi byama, tuka buna khotidiki.
46 Wutsitikiku masi ku mutwa wama, kaasi yandi wutsiti mananasi ma tsunga ku bitambi byama.
47 Ihana yikuzimbwadi ni masumu mandi ma lawu, mamuloluki kikuma tonda dyandi dya lawu kasongidi. Kaasi mutu wuna baloludi masumu ma khunda, kisi songila phi tonda dya khunda.»
48 Amana Yesu wázimbula kwena mukhetu: «Masumu maku maloluki.»
49 Bana kákala bawu ku mesa báyandika kudizonzila: «Nati kenina mutu yandu, walenda lolula yi masumu ma batu?»
50 Kaasi Yesu wázimbula kwena mukhetu: «Lukwikilu lwaku lukuhuludini: ndawenda mu ngemba.»

8

Bakhetu bana bakala mulanda Yesu

1 Kunima, Yesu wénda mu mbanza yi mu mahata kikuma kya kulonga, mwamuna, yi kusamunaka Musamu wa Bukheti wa Kipfumu kya Nzambi ha kimosi yi bawu Kumi yi bodi,
2 yi ndambu ya bakhetu bahika bana bábeluka mu bitembu bya mbi yi mu bisambu bya maladi: hanga Madiya wuna bisi tela: Makatala, mwena yandu mwálubuka bitembu bya mbi tsambwadi;
3 Zyani mukhetu wa Kuza, yandu wákala pfumu wa bakalaki mu nzu ya kisalu ya thotila Eloti; Suzani yi bakhetu bahika balawu, boosu, bakala hana bima bya bawu ndangu byamusadisaka Yesu yi bathumwa bandi.

Kingana kya mukuni wa bilanga (Mth 13:1-9; Mlk 4:1-9)

4 Batu balawu bakala tuka mu
mbanza za mutindu yi mutindu, bisi
kutakana kuna kakala Yesu, wuba-
tidi kingana kyaki:
5 «Mukuni mosi wenda kuna kheni,
kuna kilanga kyandi. Ha kakala
mwanga kheni, ndambu yahika
yenda bwila mu nzila: hanga batu
bamaniya dyatikisa, banuni bátuka
ku zilu, bisiya dya.
6 Ndambu ya hika yenda bwila mu
mafu ma matadi: ha yamena, miti
myáyumuka kikuma myákalaku mu
mafu ma tsimina.
7 Ndambu yahika yenda bwila ha
kati kya tsaku. Tsaku ziyandiki
kukola ha kimosi yi ngwalengi ya
bukheti; hanga zikakidikisiya.
8 Kaasi kheni yikwawu, yábwila
mu mafu ma bukheti, yákola, yihe
phi kheni khama ku khama.» Ku-
nima dya kuzonza bwabuna, Yesu
yiki hika: «Wuna wenina yi matu ma
kuyuka, kayuka!»

Kikuma kya biki kakala zonzila Yesu mu bingana (Mth 13:10-17; Mlk 4:10-12)

9 Balonguki bandi bámuhyula, biki
kisongidila kya kingana kyaki.
10 Yandi wubavutwadi: «Nzambi
wáluheka, benu, mbakisilu ya
kubakula bitsweki bya Kipfumu
kya Nzambi; kaasi kwena bahika,
wábazimbwalama mu bingana,
ihana»:
"Bafwani kumona kaasi bisiku mona
kima,
bafwani kuyuka kaasi bisiku
bakula."

Yesu wubangumuni kingana kya mukuni (Mth 13:18-23; Mlk 4:13-20)

11 «Yukenu kisongidila kya kingana
kyaki: mbutu, yenina ndinga ya
Nzambi.
12 Yina yábwila mu kabeta ka
nzila: yenina batu bana bisi yuka
ndinga ya Nzambi, kunima kiphidi-
mutu wisi katulaya muna mbundu
za bawu ndangu bakwikilaku hanga
bahuluka nana.
13 Bahika benina hanga mafu ma
matadi: bisi yuka ndinga ya Nzambi
amana bisiya tambula yi kyesi
kyosu. Kaasi yisiku zika misodi,
kikumbwala kya bawu kyenina mu
tangwa dya khunda, mu tangwa dya
phasi, balosikya.
14 Kheni yina yábwila ha kati
kya tsaku, benina babana bisi yuka
Ndinga, kaasi kunima mayanu yi
kimvwama yi byesi bya luzingu,
bisiya kakidikisa ndangu yihaku bi-
bundu byakola.
15 Kheni yina yábwila mu mafu
ma bukheti, benina batu babana bisi
yuka Ndinga ya Nzambi, balundiya
muna mbundu yafwana yi ya
bukheti; amana yibuti kheni yi
kusipha kwa mbundu.»

Kingana kya mwinda (Mlk 4:21-25)

16 «Ka mutu ku wisi lemisa
mwinda amana kendawa fidinga
katini kondilo kendawa sweka ku tsi
ya thangi. Kaasi bisiwa tudika hana
thandu ya muzanga wa mwinda
ndangu batu boosu bakóta mu nzu
bamona mutemu.
17 Mukuma kweku kima kyaswa-
mana, kyakonda zayakana, kweku
kitsweki kyakonda tunguluka
amana byosu byámonika ha kitelen-
geni.
18 Kebenu mu mana lwisi yuka,
mukuma bakósikila kwena mutu
wuna wenina kedi yi kima kyandi
kaasi kwena mutu wuna weku yi
kima, bamúbwotula keti koma kana
kasi sila mbundu.»

Ngudi wa Yesu yi baphangi bandi (Mth 12:46-50; Mlk 3:31-35)

19 Ngudi wa Yesu yi baphangi
bandi bisa bamumona; kaasi
bálendaku kutula kuna kákala yandi
kikuma kya mulumba-lumba wa
batu.
20 Bendi muzibwala Yesu bwabu:
«Ngudi waku yi baphangi baku, ha
nzila benina, bazodi ni bakumona.»

21 Kaasi Yesu wázimbula kwena bawu boosu: «Ngudi wama yi baphangi bama, benina batu bana bisi yuka ndinga ya Nzambi, bisiya sadila phi.»

Kulembama kwa pfunzi (Mth 8:23-27; Mlk 4:35-41)

22 Kilumbu kimosi, Yesu wákota mu mudimba yi balonguki bandi, kahanga wubazimbwadi: «Tulabukenu ku sambwa dina dya yanga.» Amana bénda.
23 Ha bakala labuka, Yesu wánimba. Muna kithulumukina, kimbongila kyátukula hana mukanda wa mamba; masuwa máyandika kukota mamba, mu kihonza bákala.
24 Balonguki bábwesuka kwena Yesu, bámutokamisa mu ndinga ya ngolu: «Mulongi, mulongi tukuluki betu!» Yesu wátokama, wákayaya pfunzi yi mamba, byádibata. Talala dyávutuka.
25 Yesu wábazimbwala balonguki bandi: «Akweti kyenina kikumbwala kyenu?» Kaasi bweya bwábakwata, báyituka lawu, amana bekazonza: «Nati kenina mutu yandu? Kabati hana muswa kwena pfunzi yi mamba amana byosu, bimuyukidi!»

Kubeluka kwa mutu mosi wa bitembu bya mbi (Mth 8:28-34; Mlk 5:1-20)

26 Yesu yi balonguki bandi bátula mu tsi ya bisi Ngelasoni, yina yenina ku sambwa dyatalana yi Ngadidi.
27 Tangwa kátuluka Yesu ha tsi, mutu mosi wa ku mbanza meni yana, kakala yi bitembu bya mbi wísa kuna thwala ya yandi. Tuka thama kakalaku vwata hika miledi, amana kakalaku nimba hika mu nzu yandi, kaasi muna mazyamu.
28 Tangwa kámona Yesu, wákalunga, wádilosa muna malu mandi, wuzonzi phi yi ngolu zoosu: «Biki wisi kotila mambu ma meni, Yesu Mwana Nzambi wa ku zilu? Yikubokwadidi, ngyangisaku!»
29 Mukuma Yesu kakala kukwasa kitembu kya mbi kwena mutu ndangu kyalubuka mwena yandi, kyamusisa. Kitembu kina tangwa dya lawu kyákala mu kati dya yandi, kyámukotila tuka thama; kakala zingila wakukasa mu miyololu yi bisengu kuna malu yi ku moku yi kumutanikina, kaasi kakala tabulamya, amana phi kitembu kyákala mutuma katinaka mu tseki.
30 Hanga Yesu wumuhyudi: «Biki khumbu yaku?» Yandi wuvutudi: «Khumbu yama "Khwingi".» Mukuma bitembu bya mbi lawu byákota mwena yandi.
31 Hanga bitembu bimubokwadidi Yesu ndangu kabatumaku mu kalunga.

32 Hakana, hákala yi kibuka kya bangulu bakala sosa madya muna mongu. Bitembu bina byámubokwadila Yesu ni kabatuma benda kota muna bangulu meni babana. Hanga Yesu wubaheki muswa.
33 Bitembu bya mbi byálubuka mwena mutu, byákota mu bangulu. Hanga kibuka kya bangulu kyosu kikatuki ku mongu, kyendi kota mu yanga dya thibu, báfwa phi.
34 Batu bana bakala hungula bangulu, buna bámona mambu mana, bátina, bendi nata tsangu mu mbanza yi mu mahata.
35 Hanga batu balubuki mu kutala mana máhita. Bísa kuna kákala Yesu, bawana phi mutu wuna bálubula bitembu bya mbi: wuzakadiki muna malu ma Yesu, wuvwatiki miledi, mabanza ma kimutu mamuvutwakisi. Hanga batu, bweya bubakwati.
36 Babana bámona mambu moosu mana mahita, bámenika buna kábelukila mutu wuna wákala yi bitembu bya mbi.
37 Bakwa kinzunga kina kya Ngelasoni bálomba kwena Yesu ni kakatuka ku mulambu wa bawu, kikuma bweya bwa lawu bákala

bwawu. Yesu wákota mu mudimba, wávutuka phi.
38 Mutu wuna bálubula bitembu bya mbi wamubokwadila Yesu ndangu kakalaka yi yandi. Kaasi Yesu wámukula, wuzimbudi phi:
39 «Vutuka ku nzu yaku, ndawenda samuna mambu moosu mana kasadi Nzambi kikuma kya ngeyi.» Mutu wuna wénda, wásamuna phi mambu mana moosu kámusadila Yesu.

Mwana wa Zayilusi wa mukhetu yi mukhetu wuna wasimba mvwela ya Yesu
(Mth 9:18-26; Mlk 5:21-43)

40 Tangwa kávutwakisa, Yesu, ku sambwa dya yanga dya thibu, bámuyamba kwena mulumba-lumba wa batu, mukuma boosu bakala muhingila.
41 Mutu mosi, khumbu yandi Zayilusi, wátula. Yandi kákala pfumu wa nzu ya kimvuka ya Bayuta. Hanga wudilosi muna malu ma Yesu, wumubokwadidi ndangu kenda ku nzu yandi,
42 kikuma kákala yi mwana wandi yandi mosi wa mukhetu, wekalungisa mvula kumi yi zodi, kakala lakana.
Mu tangwa kakala kwenda, Yesu, mulumba-lumba wa batu wakala mukakidikisa, tselu yi tselu.
43 Kinga hákala hana meni, yi mukhetu mosi wakala noka menga tukila mvula kumi yi zodi. Wámanisa kuvwa kwa luzingu lwandi kwosu kwena bandomvi, kaasi keti mutu kálendaku kumubelula.
44 Kahanga wisi bwesuka kuna kunda dya Yesu, amana wusimbi nzenzi ya muledi wa Yesu. Muna mbala mosi, menga mámukangama.
45 Hanga Yesu wuhyudi: «Nati wutsimbi?» Boosu báyandika kutuna ni basadibwoku, Phetelu wuzonzi phi: «Mulongi, mulumba-lumba wa batu wawu wukuzyetiki, yi babana babati kufitikisa tselu zoosu.»
46 Kaasi Yesu wuvutudini: «Mutu wutsimbi, mukuma ngyuki ni ngolu zimosi zilubuki kwena meni.»
47 Mukhetu kadimona ni wutunguluki, hanga wisi yi tsula zoosu, wádilosa kuna bitambi bya Yesu. Wáyandika kuzimbula, hana mesu ma batu boosu, kikuma kina kámusimbila Yesu yi buna kábeluka mu mbala yimosi.
48 Yesu wumuzimbwadi: «Mwana wama wa mukhetu, lukwikilu lwaku lukuhuludini. Awenda mu ngemba.»
49 Muna tangwa dina kakala zonza Yesu, bwabuna, mutu mosi wátuka ku nzu ya Zayilusi wisa muzimbwala: «Mwana waku wa mukhetu wufini. Wumuyangisaku hika Mulongi.»
50 Kaasi Yesu wámuyuka, amana wuzimbudi kwena Zayilusi: «Yukaku bweya! Kwikila lwesi, amana mwana waku wa mukhetu kahuluka.»
51 Tangwa kátula Yesu ku nzu, wábwisa batu bakotaku mu nzu. Hanga kotisi lwesi Phetelu yi Yowani yi Zyaki yi tata yi ngudi wa mwana.
52 Batu boosu bakala dila yi kuyanana kikuma kya mwana wa mukhetu. Hanga Yesu wuzimbudi: «Loni, ludilaku. Mwana kafiku, wanimba kenina.»
53 Kaasi batu bayandiki kumuseya mukuma bázaya ni mwana wufiki kedi.
54 Kaasi Yesu wumusimbi mu koku, wuzonzi phi mu ndinga ya ngolu: «Tokama kwaku mwana!»
55 Moya wandi wuvutuki, wutokami, muna mbala mosi. Yesu wubazimbwadi ni bamuheka bima bya kudya.
56 Tata yi ngudi wa mwana wa mukhetu báyituka lawu, kaasi Yesu wábakandisa ni bazimbulaku kwena mutu mambu mana maluta.

9

Yesu wutumi balonguki kumi yi bodi
(Mth 10:5-15; Mlk 6:7-13)

1 Yesu wátela bawu Kumi yi bodi,
amana wábaheka ngolu yi hamu
hana thandu ya bitembu bya mbi
byosu yi mu kubuka bisambu bya
kubela.
2 Amana wábatuma kusamuna
Kipfumu kya Nzambi yi kubuka
bambefu.
3 Wubazimbwadi: «Lunataku kima
mu nzila: keti koka, keti waba, keti
kudya, keti makuta, amana mutu
kakalaku yi miledi myodi.
4 Amana yosu nzu yina lwakóta,
kalenu mwamuna yi kuna lwalub-
wakilamwa.
5 Amana muma mwosu muna
baluyambiku batu, mu kulubuka mu
mbanza, khukumunenu fusyangeni
dya bitambi byenu: ndangu kyakala
kambangu kikuma kya bawu.»
6 Amana bwana bálubuka;
báyandika kuluta hata muna hata;
mu kusamuna Musamu wa Bukheti
yi kubuka kwa bambefu muma
mwosu.

Mabanza ma Eloti mayangalakani (Mth 14:1-12; Mlk 6:14-29)

7 Eloti wuna wákala mosi wa
bakyamvu baya, wuna wakala
yala ku Ngadidi wuyuki mosu
mana makala luta, amana mabanza
mamuyekina yangalakanu, kikuma
bahika bakala zonza: «Yowani
wufutumuki ku bafwa.»
8 Bahika bakala zimbula: «Diya
wuna wulubukini». Bakwawu phi:
«Mosi wa bambikudi bakhulu wufu-
tumuki.»
9 Kaasi Eloti kakala zimbula:
«Yowani, meni-meni yimubukwasa
mutwa. Amana nati kenina, yandu
mbati yuka kuzonzila mambu
mana?» Amana kakala sanda
kumumona.

Yesu wudisi batu mafunda matanu (Mth 14:13-21; Mlk 6:30-44; Ywn 6:1-14)

10 Amana bathumwa, mu kuvu-
tuka kwa bawu, bámuzimbwala
Yesu moosu mana báhanga.
Wubabongi amana wendi ku
phungamu, ku sambwa dya mbanza
yimosi bisi tela ni Betisayita.
11 Amana milumba-lumba mya
batu ha bábakulabwa, hanga bamu-
landi. Yandi wubayambi, wuyandiki
kubazonzila Kipfumu kya Nzambi,
amana wubuki batu, bana bákala yi
mupfunu wa kubeluka.
12 Kaasi kuma kwáyandika kuyila;
bawu Kumi yi bodi bisa bwesuka,
bámuzimbwala: «Kula mulumba-
lumba wa batu, ndangu benda
sanda bizika mu mahata yi mafed-
ime ma bela-bela ndangu bamona
muma mwa kuleka yi bima bya
kudya, mukuma homa thwena ku
phungamu, ha kati kya tseki».
13 Kaasi wubazimbwadi: «Ba-
hekenu kudya benu-benu!» Bavu-
tudi: «Thweku yi mapha maluti
matanu yi batsema bodi. Akolu ni
thwenda sumba madya, betu-betu
kikuma kya batu baba boosu.»
14 Mu bwana, hákala kitesu kya
mafunda matanu ma bayakala. Yesu
wázimbula kwena balonguki bandi:
«Bazakadisenu mu bibuka bya batu
makumatanu.»
15 Bahangi bwabuna, amana
bábazakadisa boosu.
16 Yesu wábonga mapha matanu
yi batsema bodi, wásekula mesu
ku zilu amana wásakumunabya.
Kunima, wábukununabya amana
wáhanabya kwena balonguki
ndangu bakabisabya kwena
mulumba-lumba wa batu.
17 Boosu bádya amana báyukuta.
Bánata bitunga kumi yi byodi bya
bitini bina byásala.

Phetelu wusamuni ni Yesu kenina Kidisitu (Mth 16:13-19; Mlk 8:27-29)

18 Amana kilumbu kimosi, Yesu
kakala lombila ku phungamu amana
balonguki bákala kumosi yi yandi.
Hanga wubahyudi: «Biki misi zonza
milumba-lumba mya batu kikuma
kya meni?»
19 Bawu bavutudi: «Bahika bisi
zonza ni ngeyi wena Yowani
Mubotiki, bakwawu hika ni ngeyi,
wena Diya, bakwawu bana bahika

ni ngeyi, wenina mosi hana kati kya
bambikudi bana ba khulu, wuna
wufutumukini.»
20 Yesu wubahyudi: «Amana
kikuma kya benu, nati yenina?»
Phetelu wuvutudi: «Ngeyi wena
Kidisitu wa Nzambi.»

Yesu wusamuni lufwa yi lufutumuku lwandi (Mth 16:20-28; Mlk 8:38; 9:1)

21 Yesu kábasidingisa ni bazimbulabwoku kwena mutu;
22 wuyiki: «Bulungi, Mwana wa
mutu kanyokuka lawu; bamulosila
kwena bambuta ba Bayuta, bambuta
ba banganga Nzambi yi balongi
ba mitsiku; bamú́honda amana
kilumbu kya tatu, kafú́tumuka.»
23 Amana kakala zimbula kwena
boosu: «Yuka ni mutu wuzodini
kandanda, kadizimbakana yandi
meni, katikula kitakani kyandi kosu
kilumbu amana kandanda.
24 Mukuma wuna watonda kuhulula moya wandi, mu kyedika
katótisawa; kaasi wuna watótisa
moya wandi kikuma kya meni,
yandi kahúlulawa.
25 Amana khi mupfunu kwena
mutu kavwa tsi yosu, ho kaditotisa kwandi yandi wosu, kondilo
kadizanga?
26 Mukuma wuna wangyúka tsoni
yi ndinga zama, Mwana wa mutu
tsoni kamúyuka, tangwa kakwisa
vutuka muna khembu yandi yi mu
khembu ya Tata yi yina ya banzyo ba
Nzambi.
27 Amana, mu kyedika yiluzimbwadi, ndambu ya batu, mu kati
dya babana benina haha, badifwilaku, konda kumona Kipfumu
kya Nzambi.»

Khembu ya Mwana wa Nzambi (Mth 17:1-8; Mlk 9:2-8)

28 Amana bilumbu keti nana
byáluta, kunima ndinga zina, Yesu
wábonga Phetelu, Yowani yi Zyaki,
amana wátombuka yi bawu ku
mongu kikuma kya kulombila.
29 Amana tangwa kakala lombila, mbunzu yandi yásoba, amana
miledi myandi myekina mya phembi
yimosi yakala kedyamina.
30 Amana, kutala, batu bodi bákala
hahana, yi kuyambilaka yandi:
bakala Moyize yi Diya,
31 bakala monika mu kati dya
khembu yi kuzonzilaka kwenda kwa
yandi, kuna kwafwana kusalama ku
Yelusalemi.
32 Phetelu yi bakwawu khunda
ku kilu kya ngolu bákala; kaasi
ha bátokama, bámona khembu ya
yandi yi batu bodi bana bákala yi
yandi.
33 Tangwa bakala hambwasana
batu bana yi Yesu, Phetelu wumuzimbwadi: «Mulongi, bwena mboti
ni twakalenu kwetu haka. Tutungenu masombolu matatu, dimosi
dya ngeyi, dimosi dya Moyize yi
dimosi dya Diya.» Kakalaku zaya
mana kakala zonza.
34 Buna kakala zonza bwana, tuti
dimosi dyisi bafidinga ku kininga
kyandi. Hanga balonguki bweya
bubakwati, tangwa dyábafidinga
tuti.
35 Amana ndinga yimosi yálubuka
muna tuti: «Yandu-yandu kenina
Mwana wa meni, wuna yisola.
Muyukilenu!»
36 Tangwa yáyukalakana ndinga,
Yesu yandi hika kakala. Balonguki
badibati, amana konda kuzimbula
kwena mutu mosi, mu bilumbu
meni byabina, mu mana bamona.

Yesu wubuki mwana mosi wakala yi kitembu kya mbi (Mth 17:14-21; Mlk 9:14-29)

37 Kilumbu kyálanda, tangwa
bakulumuka ku mongu, mulumbalumba wa batu wisa mutundakana.
38 Hana kati dya mulumba-lumba
wa batu, mutu mosi wákalunga:
«Mulongi, yikubokwadidi, mutala
mwana wama wa yakala, mukuma
mwana wama yandi mosi lwesi.
39 Kosu tangwa kitembu kimosi kisi mukwata, mu mbala

mosi, wáyandika kukalunga, kyámuningisa ngolu yi kumulubwasa mafulu-fulu, amana kisi mukatuka mu phasi, kunima dya kumuzokisa yandi wosu.
40 Yíbabokwadila balonguki baku ndangu bakukwasakya kaasi bálendaku.»
41 Yesu wáhumwakina: «Mbandu yakonda lukwikilu yi yavwalangana! Yi kuna khi tangwa yikwata kadiki yi benu yi kulutambwasaka? Mutwala mwana waku kwaku.»
42 Bwana kakala bwesuka, kitembu kya mbi kyámubwisa ha tsi amana kyáyandika kumuningisa hika lawu. Kaasi Yesu, wákayakya kitembu kyambi, wámubelula mwana, wámuvutula phi kwena tata wandi.
43 Amana boosu báyituka kikuma kya kineni kya Nzambi.

Yesu wusamuni hika lufwa lwandi
(Mth 17:22-23; Mlk 9:30-32)

Bwosu bakala yituka boosu mu mana kakala hanga, wázimbula kwena balonguki bandi:
44 «Kwena benu, tekikenu mboti matu ku ndinga zazi: Mwana wa mutu sanda bamulambula ku moku ma batu.»
45 Kaasi balonguki bábakisayoku ndinga yina: yákala yakububika kikuma kya bawu, ndangu babakulaku ntendula yandi, amana bweya bákala bwawu mu kumuyufula kikuma kya dyambu medina.

Nati wena mbuta?
(Mth 17:22-23; Mlk 9:33-37)

46 Balonguki bekatendana bawu yi bawu ndangu bazaya keti nati mbuta mu kati dya bawu.
47 Amana Yesu bu kázaya kutendana kwákala mu mbundu za bawu, wátambula mwana, wámusya belabela yi yandi,
48 amana wábazimbwala: «Wuna wamuyamba mwana yandu, mu khumbu ya meni, menimeni kayambini; amana wuna wangyámba meni, wumuyambi wuna wáthuma. Mukuma, wuna wenina wakhunda kuluta benu boosu, yandi wuna phi wenina mbuta.»

Wuna wisiku lumenga, ha kimosi lwena yandi
(Mlk 9:38-40)

49 Kaasi Yowani wuzimbudi: «Mulongi, betu tumoniki mutu mosi wukakukwasaka bitembu bya mbi mu khumbu ya ngeyi, amana tusosiki kumukandisa, kikuma kisiku landa ngeyi ha kimosi yi betu.»
50 Kaasi Yesu wumuvutwadi: «Lumukandisabwoku, mukuma wuna kisiku lumenga, ha kimosi lwena yandi.»

Hata dimosi dya ku Samadiya dibusi kumuyamba Yesu

51 Bwosu byákala kwisalungila bilumbu bina kakala zanguka ku zilu, Yesu wábonga lukanu lwa ngolu lwa kukwenda ku Yelusalemi.
52 Amana wátuma bambambala ku thwala yandi. Baba babwa mu nzila amana bákota ku hata dimosi dya bisi Samadiya ndangu bamuyidikila kutula kwandi.
53 Kaasi bámuyambaku, kikuma ku Yelusalemi kakala kwenda.
54 Buna bamona bwana, balonguki bandi, Zyaki yi Yowani, bazonzi: «Pfumu, wuzodi ni twalomba kwena mbawu yatuka ku zilu ndangu yabazinisa?»
55 Yesu wábaluka kwena bawu amana wábakaya.
56 Amana benda ku hata dya hika.

Bana batondi kulanda Yesu
(Mth 8:19-22)

57 Buna bákala muna nzila, mutu mosi wázimbula kwena Yesu: «Yikúlanda kwosu kuma kuna wakwenda.»
58 Yesu wávutula: «Mikengi myena yi binzenzi, banuni, ku zilu, bena phi yi mazamba, kaasi Mwana wa mutu, keku yi homa kazenza mutwa wandi.»
59 Amana wázimbula kwena mutu wa hika: «Ndanda.» Mutu yandu

wávutula: «Pfumu, pheka muswa yenda zika theti tata wama.»
60 Kaasi Yesu kámuzimbwala: «Yambula bamvumbi badizika bawu yi bawu, kaasi ngeyi ndawenda samuna Kipfumu kya Nzambi.»
61 Mukwawu kázimbula: «Pfumu, yikúlanda meni; kaasi pheka muswa yenda bonga theti ndenga kwena biwutu bya mu nzu yama.»
62 Yesu wámuvutwala: «Wuna wusimbi tsengu mu kubundula, amana katala ku manima, kafwaniku mu Kipfumu kya Nzambi.»

10

Yesu wutumi balonguki makumi tsambwadi yi bodi

1 Kunima dya bwabuna, Pfumu wásola balonguki makumi tsambwadi yi boodi bahika, amana kábatuma bodi-bodi, ku thwala yandi, muna kosu mbanza yi kosu homa hana kafwana kenda yandi meni.
2 Kakala bazimbwala: «Mbutu ya lawu yenina, kaasi basadi, bakhunda. Mulombenu pfumu wa mbutu kahitika basadi mu mbutu yandi.
3 Ndalwenda! Yilutumi hanga bana ba mikoku hana kati dya bambwa-ngongu.
4 Lunataku keti dikuta, keti waba, keti tsabatu; luhekaku mutu mboti mu nzila.
5 Muna nzu yosu yina lwakóta, samunenu theti: "Ngemba yakala mu nzu yayi."
6 Amana yukani mwakala mutu mosi wa ngemba, ngemba ya benu yakála yi yandi; kondilo, yalúvutwakila.
7 Nangenu muna nzu meni yayina, dyenu, nwenu phi bina balúheka; kikuma bulungi musadi katambula lufutu lwandi. Lwendaku nzu muna nzu.
8 Muna mbanza yosu yina lwakóta yi muna balúyamba, dyakenu bina balúheka;
9 bukenu bambefu bana bakala muna, amana bazimbwalenu: "Kipfumu kya Nzambi kibwesukini kwena benu."
10 Kaasi muna kosu mbanza yina lwakóta, yuka baluyambiku, ndalwenda muna mabala-bala, zimbulenu:
11 "Keti fusyangeni dya mbanza yenu dina dinamiki ku bitambi byetu, tukhukumunidya ndangu twaluvutwaladya. Zayenu phi ni Kipfumu kya Nzambi kibwesuki."
12 Yiluzimbwadi ni mu kilumbu kina, phasi za Sotomu, za khunda zakála kuluta mbanza meni yina.»

Mbanza zina zibusi kukwikila Yesu (Mth 11:20-24)

13 «Khi kyadi kwena ngeyi, Kolazini! Khi kyadi kwena ngeyi, Betisayita! Mukuma wadi biphadi bina byásalama theti kwena benu wadi ni byásalama ku Tidi yi ku Sitoni, tuka thama, wadi batu ba bawu, bákala bábalula bifu bya bawu, bavwata tsaki amana badifuba mu mbombi!
14 Ihana ni mu kilumbu kya pfundusu, phasi za Tidi yi Sitoni za khunda zákala kuluta benu.
15 Amana ngeyi Kaphedinawuma, wadíthumba yi kuna zilu? Loni! Wakúlumuka yi kuna kalunga.»
16 Yesu wuzimbudi hika kwena balonguki: «Wuna wuluyukidi benu, wungyukidi meni, wuna wulubusi benu, wumbusi phi meni; amana wuna wumbusi meni, wumubusi phi wuna wáthuma.»

Kuvutuka kwa balonguki makumi tsambwadi yi bodi

17 Balonguki bana makumi tsambwadi yi boodi bávutuka yi kyesi, amana bázimbula: «Pfumu, keti bitembu bya mbi bitulemvwakidiki mu khumbu ya ngeyi!»
18 Yesu wábavutwala: «Yikala mumona Satana kubwa ku zilu hanga mutsyenzya.

19 Talenu: yíluheka hamu dya kudyatikisa banyoka yi bikhala-khala yi ha thandu ya ngolu zoosu za mbeni, amana ka kima ku kyáfwana kuluhanga mbi.
20 Ihana ni lusangwalaku kikuma kya bitembu bya mbi bilulemvwakidi; kaasi sangwalenu kikuma khumbu zenu zisonami mu mazilu.»

Yesu sangwadi (Mth 11:25-27; 13:16-17)

21 Muna tangwa meni dina, Yesu wázakama yi kyesi, mu lusadisu lwa Kitembu kyatoma, amana wázimbula: «Yikukumisi, Tata, Pfumu wa zilu yi tsi, kikuma wásweka mambu mama kwena batu badimuka yi batu ba ngangu, amana wásongilama kwena bana bakhunda. Yibwabuna Tata, kikuma bwabuna wátya mu tonda dyaku.»
22 «Byosu Tata wama wáphekabya. Amana ka mutu ku wuzayi nani kenina Mwana ho ka Tata ku, ka mutu ku phi wuzayi nati kenina Tata ho ka Mwana ku yi kwena mutu wuna kazodi, Mwana, kumusengwamina.»
23 Wubaluki kwena balonguki, wábazimbwala mu kingenga: «Kyesi kwena mesu mana misi mona mambu mana lubati mona!
24 Mukuma yiluzimbwadi ni bambikudi lawu yi bakyamvu bázola kumona mana lubati tala benu, kaasi bamonamoku, bázola kuyuka phi mana lubati yuka, kaasi báyukamoku.»

Kingana kya Musamadiya mosi wa mboti

25 Mulongi mosi wa mitsiku wátelama amana wámuhyula, ndangu kamumeka: «Mulongi, biki pfwani yihanga mu kutambula luzingu lwa mvula yi mvula?»
26 Yesu kámuzimbwala: «Biki básonika mu mitsiku? Abweti wisi tanga?»
27 Yandi wuvutudi: «"Watónda Pfumu Nzambi waku, yi mbundu yaku yosu, yi moya waku wosu, yi ngolu zaku zoosu, yi ngangu zaku zoosu". Amana khunda waku hanga ngeyi meni.»
28 Amana Yesu wámuzimbwala: «Bwabuna wuvutudi. Hanga bwabuna, amana wazínga.»
29 Kaasi yandi kázola kadin-ungisa, hanga wuhyudi kwena Yesu: «Amana nani wenina khunda wama?»
30 Yesu wávutwakila: «Mutu mosi wátuka ku Yelusalemi, wákulumuka ku Yediko; wábwa ha moku ma bandwandwa, bámutambula bima byosu, bámubeta amana bénda, bámusisa mu kulakana.
31 Nganga Nzambi mosi wakala kulumuka, bwana lwesi, muna nzila meni yina; wámumona, amana wutembi ku kyana.
32 Amana mutindu mosi, mulefi mosi wátula hakana, wámumona amana wátemba ku kyana.
33 Kaasi Musamadiya mosi wákala mu kitambu, wátula bela-bela yi yandi amana wámuyukila kiwayi kya lawu, buna kámumona.
34 Wábwesuka, wámuzunzila masi yi vinu muna phuta amana wámukasaza. Kunima, wámuzanzisa hana thandu ya Phunda wa yandi meni, wámunata ku nzu ya banzenza amana wámusadisa.
35 Amana kilumbu kyálanda, wálubula mafwalanga modi, wáhanabya kwena mukwa nzu ya banzenza, amana wámuzimbwala: "Musadisa mutu yandu; amana byosu bina walútikisa, yíkuvutwalabya ha yikwisa vutwakisa."»
36 «Khi mutu, mu kati dya bawu batatu, fwani kakala khunda wa mutu wuna babeta kwena band-wandwa?»
37 Mulongi wa mitsiku wuvu-tudi: «Wuna wámuyukila kyadi.» Yesu wámuzimbwala: «Ndawenda, amana ngeyi phi, sala bwabuna.»

Yesu ku nzu ya Malata yi Madiya

38 Amana tangwa bákala muna
nzila, Yesu yi balonguki bandi,
wákota mu hata dimosi, amana
mukhetu mosi, khumbu yandi
Malata, wámuyamba kuna nzu
yandi.
39 Myaki wandi wa mukhetu,
bakala tela Madiya, kákala wasikuka
ha kabeta muna malu ma Pfumu, yi
kuhinikinaka phi ndinga yandi.
40 Malata yandi wudisakikiki mu
bisalu bya lawu. Wisa kota amana
wázimbula: «Pfumu, wubatiku mona
kyadi bwana katsudikidiki, myaki
wama wa mukhetu, kisalu meni
hika? Muzimbwala ni katsadisa.»
41 Pfumu wámuvutwala: «Malata,
Malata, wubati nyengalakana yi
kudiyangisa kikuma kya bima bya
lawu,
42 kaasi dyambu dimosi lwesi
diluti mupfunu. Madiya wu-
sodi dyambu dya bukheti dina
bafwaniku bamubwotula.»

11

Mutindu wa kulombila (Mth 6:9-13; 7:7-11)

1 Kilumbu kimosi, Yesu kakala
lombila homa ha mosi. Tangwa
kámanisa, mosi wa balonguki bandi
wámuzimbwala: «Pfumu, tulonga
kulombila, bwosu kálongabwa
Yowani kwena balonguki bandi.»
2 Yandi wábazimbwala: «Tangwa
lubati lombila, zimbulakenu
bwabu»:
"Tata,
khumbu yaku batomisaya;
Kipfumu kyaku kyisa.
3 Tuheka, lelu, madya metu ma kosu
kilumbu.
4 Tulolula mitsoki myetu,
mukuma betu phi, tuloludi kwena
batu boosu bana bisi tukota
mitsoki.
Amana tusadisa ndangu tubwaku
mu phukumunu."
5 Kábazimbwala hika bwabu:
«Nati muna kati dya benu, wakála yi
nduku wandi, amana kamuyendila
muna kati dya kisuku, mu kumuz-
imbwala: "Nduku, ndefisa khwanga
tatu;
6 mukuma mosi wa banduku bama
wutuki mu kitambu, wuthudidi
kuna nzu, amana yeku yi kima
yimúheka."
7 Amana yuka ni, muna kati,
mukwawu kamuvutwala: "Yambula
kutsya malokosi! Mwelu waku-
bindika wenina, bana bama yi meni-
meni ha thangi thwenina; pfwaniku
yivumbuka kikuma kya kukuheka
khwanga."
8 Yiluzimbwadibwa ni, yuka
kavumbukiku mu kumuhekama,
kikuma nduku wandi kenina,
kavúmbuka kikuma kya nziki-
nziki yina kasikhokwatila amana
kamúheka kyosu kina kavi mup-
funu.
9 Amana meni, yiluzimbwadi ni
lombenu, amana balúheka, sandenu
amana lwasengumuna, khok-
watilenu amana balúyafwadila.
10 Mukuma mutu wosu wuna
wisi lomba, bisi muheka; wuna
wisi sanda, kisi sengumuna; amana
phi kwena wuna wisi khokwatila,
bayáfulula.
11 Khi tata mu kati dya benu,
yukani mwana wandi kamulomba
tsema, amana kamuheka nyoka ha
kifulu kya tsema?
12 Kondilo, yuka kalomba dyaki,
kamuheka kikhala-khala?
13 Yukani benu bakholwa, lwaza-
yaka kuheka bima bya bukheti
kwena bana benu, Tata wenina kuna
zilu, kahána phi Kitembu Kyatoma
kwena bana bisikya mulomba!»

Mvutu ya Yesu kwena bambeni bandi (Mth 12:22-30; Mlk 3:22-27)

14 Yesu kakala kukwasa kitembu
kya mbi kyahonda mutu kamama.
Ha kyálubuka kitembu kya mbi,
mukwa kamama wázonza. Amana
mulumba-lumba wa batu wayituka.
15 Kaasi batu bahika bázimbula
bwabu: «Mu hamu dya Belezebula,

pfumu wa biphidi-mutu, kabati kukwasila biphidi-mutu.»
16 Amana bahika, mu kumuleya,
hanga bamulombi kiphadi kyatuka
ku zilu.
17 Amana bwosu kázaya mabanza
ma bawu, wábazimbwala: «Kipfumu
kyosu kina kyadíkabisa kyawu meni,
kyazíluka, nzu zawúlumuka zimosi
ha thandu ya zikwawu.
18 Honi Satana kakala wadikabisa
yandi meni, abweti kipfumu kyandi
kyazyamina? Kikuma lubati zonza
ni mu hamu dya Belezebula mbati
kukwasila biphidi-mutu.
19 Amana yukani meni, mu hamu
dya Belezebula mbati kukwasila
biphidi-mutu, bana benu, mu hamu
dya nati bisi kukwasilabya? Ihana
bakádila bawu meni bazusi benu!
20 Kaasi yukani mu mulembu
wa Nzambi yisi kukwasila biphidi-
mutu, kisongidila ni Kipfumu kya
Nzambi kyisa kedi yi kuna kwa
benu.
21 «Yukani mutu wa ngolu, wenina
yi binwaninu, muna kati dya nzu
yandi, bima byandi byosu byenina
bya kusweka mboti-mboti.
22 Kaasi yukani mosi wahika
wumuluti yandi mu ngolu kisa
tula, amana kamubeta, kamúbotula
binwaninu byosu bina kakala sila
mbundu, fwani phi kabisibya bima
bina kamubongi.»
23 «Wuna weku yi meni, yandi mu-
tendi wama; amana wuna kisiku
khoka yi meni, kisi mwanga.»

Kuvutuka kwa kitembu kya mbi (Mth 12:43-45)

24 «Tangwa kilubuki kitembu kya
mbi mu kati dya mutu, kisi luta
mu kati dya tseki, kyasanda homa
ha kulembwila. Amana bwosu ki-
monihoku, kidizimbwadini: "Yik-
wenda vutuka, muna nzu yama,
muna yílubuka."
25 Amana ha kyatúla, kiwani
nzu ya kukombula bukheti yi
yakunenga.
26 Hanga, kyendi amana kitam-
budi bitembu bikwawu tsambwadi
bya mbi kuluta kyawu. Bikoti mwa-
muna amana bisikidi. Tsuka-tsuka,
khadidi ya mutu wuna yekina hika
ya mbi lawu, kuluta yina yatheti.»

Kyesi kya kyedika

27 Buna kakala zonza bwana,
mukhetu mosi wáthuta ndinga hana
kati dya mulumba-lumba wa batu
amana wámuzimbwala: «Kyesi
kwena kundu dina dyákuyimita yi
mayeni mana mákuyemika!»
28 Kaasi yandi wávutula: «Kyesi,
kaasi kyesi kya lawu kwena bana
bisi yuka ndinga ya Nzambi amana
bisiya sadila.»

Kulomba kwa kidimbu (Mth 12:38-42)

29 Bwosu wakala basa mulumba-
lumba wa batu, yandi wayandika
kuzimbula: «Mbandu yayi, ya mbi
yenina! Yibati lomba kidimbu.
Batámbulaku kidimbu kya hika,
kaka kyakina kya Yonasi.
30 Mukuma, bwosu kákala, Yonasi,
kidimbu kikuma kya bisi Ninive,
phila mosi Mwana wa mutu kakála
kidimbu kikuma kya mbandu yayi.
31 Pfumu wa mukhetu wa ku
banda katelama, mu kilumbu kya
pfundusu, ha kimosi yi batu ba
mbandu yayi, amana kabáfunda,
kikuma yandi, mu binzunga bya
kyana bya tsi kátuka kikuma kya
kuyuka mudimu wa Solumoni.
Kinga yandi wenina haha, wuluti
Solumoni.
32 Batu ba ku Ninive batélama,
kilumbu kya pfundusu, ha kimosi
yi mbandu yayi, amana bafúndaya,
kikuma bawu básoba bikalulu, mu
malongi ma Yonasi. Kinga yandu
wenina haha, wuluti Yonasi.»

Mwinda wa lutu (Mth 5:15; 6:22-23)

33 «Ka mutu ku walemisa mwinda
kikuma kya kuswekawa holo
kusyawa ku tsi ya nzungu ya tuma;
kaasi bisiwa sya hana muzanga;

ndangu bana bakóta bamona kyesesi.
34 Disu dyaku dyena mwinda wa lutu; yukani disu dyaku dyakala bukheti, lutu lwaku lwosu lwakuyinika lwenina; kaasi yukani dyakukala dyafwa, lutu lwaku phi mu phipha lwenina.
35 Ihana ni zaya kulunda kyesesi kina kyenina mwena ngeyi ndangu kikalaku phipha.
36 Honi lutu lwaku lwosu lwena lwa kuyinika, konda kukala keti kitini kimosi mu phipha, lwakála lwosu mu mwini, hanga mwinda wukulemini mu mitsyenzya myandi.»

Yesu bafundi Bafwadisi yi Balongi ba mitsiku
(Mth 23:1-36; Mlk 12:38-40)

37 Buna kakala zonza, mufwadisi mosi mutedisi kenda dya ku nzu yandi. Yesu wákota, wénda hana mesa.
38 Mufwadisi wáyituka mu kumona ni Yesu kadisukudiku, bwosu buna myakala lomba mitsiku mya bawu, ku thwala kudya.
39 Kaasi Pfumu kámuzimbwala: «Benu, Bafwadisi, lwisi semisa phenza ya kopha yi ya longa, kaasi ku tsya mbundu, lwabasa yi nzala bwifi yi khu.
40 Batu bakonda ngangu! Wuna wáhanga phenza, ka yandi ku phi wáhanga kati?
41 Kaasi hanakenu hanga makabu ma khenda, bina byena mu kati, amana byosu byakála bya kasemi kikuma kya benu.
42 «Kaasi khi kyadi kwena benu, Bafwadisi, kikuma lwisi futa kimosi kya kumi kya khaya za tsudi ya kitoku yi zina za mu musitu yi ndunda zoosu za khunda-khunda. Kaasi lwisi lenza masonga yi lungongu lwa Nzambi. Mamana mambu mafwani kusalaka, konda kuzimbakana mana masadini.
43 «Khi kyadi kwena benu, Bafwadisi, kikuma lwisi tonda kuzakala ha kiti kya theti, mu nzu ya kimvuka ya Bayuta yi kubongaka mboti mu mazandu.
44 Khi kyadi kwena benu! Kikuma lwena hanga mazyamu malamba amana batu bisi dyatama hana thandu konda kuzaya.»
45 Mosi wa balongi ba mitsiku wámuzimbwala: «Mulongi, mu kuzonza bwabuna, wututukwani betu phi!»
46 Amana yandi wávutula: «Khi kyadi kwena benu phi balongi ba mitsiku! Mukuma lwisi longidila, kwena batu, bizitu bya phasi mu kunata, amana lwisibyoku simba, benu-benu, keti ku mulembu wumosi.
47 Khi kyadi kwena benu! Lwisi tunga mazyamu ma bambikudi, kinga batata benu bábahonda!
48 Ihana lubati ta kimbangi, amana lubati sikununa mihangu mya batata benu, mukuma bawu báhonda bambikudi, amana ihana benu lwisima batungila!
49 Ihana ni mudimu wa Nzambi wuzimbudi: "Mbati hitika bambikudi yi bathumwa; amana bahika hana kati dya bawu, babáhonda, babányokuna phi."
50 Ndangu bafutisa, kwena mbandu yayi, menga ma bambikudi boosu, mana mátyakana tuka ku luyanduku lwa tsi,
51 tuka ku menga ma Abelu tii yikuna menga ma Zakadiya, wuna báhonda ha kati dya mesa ma kimenga yi nzu ya Nzambi. Kyedika, yiluzimbwadibwa, bafútisama kwena mbandu yayi.
52 «Khi kyadi kwena benu balongi ba mitsiku! Kikuma lwákatula tsabi ya mazaya; benu-benu lukotiku, amana bana bazola kukota, lwábakandikisa.»
53 Tangwa kálubuka kwakuna, balongi ba mitsiku yi Bafwadisi báyandika kumulundika yi kumuhyula mambu ma phila yi phila;
54 bámuleya ndangu bamukwata mu dyambu dimosi dyalubuka mu

munwa wandi.

12

Bana bisi disamuna ni bakwa Yesu (Mth 10:26-27)

1 Muna tangwa meni dina, mulumba-lumba wa batu wáwongama mu mafunda kumi-kumi, hanga batu bekadidyatikisa bawu yi bawu. Yesu wáyandika kuzimbula, theti, kwena balonguki bandi: «Dikengenu yi muvimbu wa Bafwadisi, wuna wa disu ku tsi ya lukaya.

2 Amana heku kima kyáswamana, kyakonda sengumuka; ka kima ku kya kitsweki kyakonda zayakana.

3 Yị hakana ni mambụ moosu lwazonza mu kisuku, mayúkalakana mu kaṭi dya mwini; amana mana lwafwéta mu matu, mu masuku ma kuphata, mayúkalakana mu ndinga ya ngolu, mu midilu mya nzu.»

Wuna bafwani kubanga (Mth 10:28-31)

4 «Yiluzimbwadibwa, kwena benu banduku bama ni lubangaku bana bisi honda lutu kaasi kunima dya bwana, bafwaniku kusala kima ki-luti.

5 Yilúsongila nani lufwani kubanga: Bangenu mutu wuna wena ti kunima dya kuhonda, kena yi hamu dya kululosa ku bilungi. Yi bwabuna, yiluzimbwadibwa ni yandi lufwani kubanga!»

6 «Luzayibwoku ni makyokya matanu balendama tekisa mu mafwalanga modi? Kinga keti mosi hana kati dya mawu, kazim-bakaniku ku thwala ya Nzambi.

7 Keti tsuki za mutwa myenu, zoosu za kutanga zenina. Luban-gaku, lwena mupfunu, kuluta lawu dya banuni ba khunda!»

Kutambwasa ho kubwisa Yesu (Mth 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 «Yiluzimbwadibwa ni wuna wathámbwasa ku thwala ya batu, Mwana wa mutu kamútambwasa phi ku thwala ya banzyo ba Nzambi.

9 Kaasi wuna wathúna ku thwala ya batu, bamutuna ku thwala banzyo ba Nzambi.

10 Wosu wuna wazónza mbi kikuma kya Mwana wa mutu, kalóluka; kaasi kwena wuna wasáwula Kitembu Kyatoma, kalólukaku.»

11 «Amana tangwa balúnata mu nzu za kimvuka za Bayuta, keti ku thwala ya bapfumu yi bambuta, mu kulusambisa, ludiyangisaku kikuma kya phila yina lwadíthatumuna, keti buna lwazímbula,

12 mukuma, Kitembu Kyatoma kalúlonga, muna tangwa medina, mana mafwani kuzimbula.»

Kingana kya mvwama wa konda mayedi

13 Mutu mosi, muna kati dya mulumba-lumba, wámuzimbwala: «Mulongi, muzimbwala phangi wama twakabana yi meni kuvwa kwetu.»

14 Yesu wumuvutwadi: «Mukwetu, nati wungyadiki meni zusi dya benu holo mukabudi wa kuvwa kwenu?»

15 Hanga wubazimbwadi: «Diken-genu mu lukusu lwa mbongu, mukuma keti mu kuvwa kwa lawu, luzingu lwa mutu lweku mu bima byandi.»

16 Kahanga wubatidi kingana ki-mosi: «Mafu ma mutu mosi wa mvwama hanga malubudi mbutu ya lawu.

17 Kakala yindula amana wudi-zonzidi: "Biki yihánga? Mukuma yeku yi homa hafwani mu ku-lumbika mbutu yama."

18 Hanga wuzonzi hika: "Tala buna yihánga: Yimwanga khila zama, amana thungi za hika za mbuta; ndangu yilumbika ngenza zama zoosu yi bima byama bya hika.

19 Amana yidizonzidi: Moya wama, bima bya lawu wenina byawu bya kusweka kikuma kya mvula za lawu; lembwa kwaku, dya, nwa amana ta mukinzi."

20 Kaasi Nzambi wumuzimbwadi: "Zoba dya mutu! Mu phipha meni

yayi bakúlombalwa luzingu lwaku. Amana bima byabi wulumbiki, byana byákala?»
21 «Phila mosi bwena kwena mutu wuna wisi lumbika kimvwama kikuma kya yandi meni; kaasi keku mvwama kikuma kya Nzambi.»

Kusya mbundu mwena Nzambi (Mth 6:25-34)

22 Kunima Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Ihana yibati luzimbwala: Ludiyangisakaku kikuma kya luzingu lwenu ni biki lwadya, keti kikuma kya lutu lwenu, ni biki lwavwáta.
23 Mukuma, luzingu luluti kudya, amana lutu luluti muledi.
24 Simbululenu Bangandwanganga: bisiku kuna, bisiku hela; beku keti fuka, keti khila, amana Nzambi kisi badisa! Kinga benu, lwenina yi mupfunu wa lawu, kuhyoka banuni!
25 Nati muna kati dya benu, mu nyengi dyandi, fwani kaleyisa keti koma ka luzingu lwandi?
26 Yuka ni lubatiku lenda keti dyambu dya khunda, kikuma kya biki lubati diyangisila mu mambu mana masadini?
27 Simbululenu bithundu buna bisi lubuka: byawu byisiku sala, bisiku tunga muledi; kaasi yiluzimbwadibwa ni keti Solumoni, muna khembu yandi yosu, kávwataku hanga bithundu bina.
28 Yukani Nzambi kavwatisaka bwana mwangu wenina lelu mu bilanga amana mbasi balosiwa ku mbawu, mukyedika, kahángabwa kikuma kya benu phi, batu ba lukwikilu lwakhunda!
29 Amana benu, lusandaku bina lwadya keti bina lwanwa, lukalaku phi yi kiwayi.
30 Kikuma yibyana bima bisi sanda, konda kulembwa, batu ba tsi yosu bana bakondi zaya Nzambi. Kaasi benu, Tata wenu wuzayi ni mupfunu biluyenina.
31 Sandenu benu theti Kipfumu kya Nzambi, amana balúkosikila bikwawu.»

Kuswekila bimvwama ku zilu (Mth 6:19-21)

32 «Bangaku, koma ka kibuka kya mikoku! Mukuma busephidisi kwena Tata wenu mu kuluheka Kipfumu kya Nzambi.
33 Tekisenu kuvwa kwenu amana hanenukwa mu makabu ma khenda. Diyidikilenu benu-benu tsaki za makuta mana misiku zangana, kimvwama kina kisiku mana mu mazilu, kuna keti mwifi mosi kisiku tula, amana keti tseledi mosi kadyakyoku.
34 Mukuma, hana henina kimvwama kyenu, hahana hakála mbundu yenu.»

Batsinzidi ba kitsungila

35 «Kalakenu bayilama, mukaba muna luketu amana mwinda myenu mya kulemisa.
36 Amana kalenu hanga batu babati hingila ni pfumu wa bawu, kavutuka ku mukinzi wa longu; ndangu bamukangwala ha kakwisa khokwatila.
37 Kyesi kwena basadi bana kawána pfumu, mu kutula kwandi, bakála batokama! Mu kyedika, yiluzimbwadibwa ni kavwáta yameni miledi mya kisalu, kabáheka kifulu ha mesa, amana kakwisa basila bima.
38 Kisa mu kisuku holo mu khoku watheti, yukani kabawana bwabuna, khi kyesi kwena bawu!»
39 «zayenubwoku mboti ni wadi mukwa nzu kazayaka khi tangwa kakwísa mwifi, kakhanaku yambwadila bakota mu nzu yandi.
40 Benu phi, kalenu bayilama, mukuma Mwana wa mutu kakwísa mu tangwa dina lukondi yindula.»

Musadi wa bukheti yi wa mbi (Mth 24:45-51)

41 Hanga Phetelu wáhyula: «Pfumu, wuti kingana kina kikuma

kya betu lwesi ho kikuma kya batu boosu?»

42 Amana Pfumu wávutula: «Nati kalema wa ngangu yi wuna bisi sila mbundu? Wuna kenda sanda pfumu wandi amana wámuheka kiyeka kya kutadikilaka nzu yi basadi bahika mukusya ni kabahekaka ndambu ya bawu ya madya mu tangwa dina difwani.
43 Kyesi kwena musadi wuna yukani pfumu, mu kutula kwandi, kisa muwana muna kisalu meni kina!
44 Mu kyedika, yiluzimbwadi: kamúswanika kalenga talaka bima byandi byosu.
45 Kaasi ho musadi wuna kadizonzila: "Pfumu wama zingididi mu kukwisa", kayandika kubabetaka basadi ba bayakala yi basadi ba bakhetu; kadyaka, kanwaka amana kazelaka malafu,
46 pfumu wa musadi meni yayina kakwísa kilumbu kimosi kina kamuhingidiku yandi yi mu tangwa dina kazayiku; amana pfumu kamúheka ndola yiluti kitesu kunima, kamúsya mu kanga dya bana bisiku lemvuka.
47 Musadi wuna wisi dizayila luzolu lwa pfumu wandi, kaasi konda kuyidika kima holo konda kusala luzolu lwa pfumu wandi, bamuzyatwasa mafimbu ma lawu.
48 Kaasi, musadi wuna wukondibwa zaya amana kisi hanga mambu mana mafwani mamuzyatwasa, katámbula mafimbu ma khunda. Kwena wuna báheka lawu, bámulomba phi lawu; kwena wuna báswekisa lawu, bamúlomba hika kuluta.»

Yesu, kisina kya ngyengu (Mth 10:34-36)

49 «Yisa sya mbawu ha tsi; bwosu thondibwa ni yatekila lema!
50 Yena yi mbotika yimosi mu kutambula amana mbundu ha thandu yingyena tii yi kuna bwalungila!
51 Benu lubanzi ni ngemba yisa nata ha tsi? Loni, kaasi yiluzimbwadibwa ni ngyengu.
52 Mukuma tuka buthwena, batu batanu, muna nzu yimosi bahámbana, batatu mu kimbeni yi bodi amana bodi mu kimbeni yi batatu.
53 Bakala badihambula: tata mu kimbeni yi mwana wa yakala, amana mwana wa yakala mu kimbeni yi tata, ngudi mu kimbeni yi mwana wandi wa mukhetu amana mwana wa mukhetu mu kimbeni yi ngudi, buko bwa mukhetu mu kimbeni yi mukhetu wa mwana wandi amana mukhetu wa mwana mu kimbeni yi buko bwandi bwa mukhetu.»

Kubakula bidimbu bya matangwa (Mth 16:2-3)

54 Yesu kázonza hika kwena mulumba-lumba wa batu: «Tangwa lwisi mona tuti dimosi tungamu kuna mazyokidi ma tangwa, lwisi zonza: "Mvula wisi," amana bwana bulungidi.
55 Amana tangwa yisi fula pfunzi ya ku banda, lwisi zonza: "Mwini lawu kwakála", amana bwana bulungidi.
56 Bakavungalosi! Luzayi kubanguna mitindu mya tsi yi mya zilu; amana abweti lwisiku lenda kubakula mutindu wa tangwa dyadi?»

Kuyukana yi mbeni waku (Mth 5:25-26)

57 «Amana kikuma kya biki lwisiku zengila mwena benu-benu mambu mana mena masungama?
58 Tangwa lwendi mu kibangi yi mbanda waku ku nganda, dikasikisa lwayukana yandi buna lwenina mu nzila. Sandaku ni mbanda waku kakunata ku thwala banganzi, amana nganzi wukulambudi kwena baphumbulu, baphumbulu ndangu bakutimbula mu luzumu.
59 Yikuzimbwadibwa ni mwamuna walubukamwoku yuka ni khaku kedi wufuta pfuka yina yi kuna dikuta dya tsuka.»

13

Kubalula mbundu ho kufwa

1 Muna tangwa medina, ndambu
ya batu bámenika kwena Yesu buna
kátuma mbala yimosi Philatu batu
mu kuhonda bisi Ngadidi bamosi
bana bakala yoka mikhayilu.
2 Yandi wubavutwadi: «Benu
lubanzi ni bakwa Ngadidi meni
babana, basumuki bákala kuluta bisi
Ngadidi bahika, kikuma kya buna
banyokuki mu mutindu wuna?
3 Loni, yiluzimbwadibwa; kaasi
ho ni lubaludiku bikalulu byenu,
lwazíluka benu boosu hanga bawu.
4 Ho phi lo, batu bana kumi
yi nana bábwila kibaka kya ka-
leyi kya Silowe kina kyábahonda
phi, lubanzi basumuki bákala kuluta
batu boosu bahika ba ku Yelusalemi?
5 Loni, yiluzimbwadibwa; kaasi ho
ni lubaludiku bikalulu byenu, phila
mosi lwafwa benu boosu.»

Kingana kya mufiki wákonda ha

6 Yesu wábatila kingana kyaki:
«Mutu mosi kákala yi miti,
wafwanana yi mumanga, bisi tela ni
mufiki kákuna muna kilanga kyandi
kya vinu. Wisa sanda kibundu kya
fiki kwakuna, kaasi kawanakyoku.
7 Hanga wuzonzi kwena musadi
wa vinu: "Tala, mvula tatu kedi yisi
kwisa sanda kibundu kya fiki ku mu-
fiki wawu, amana yisikyoku wana.
Kisongidila, kwangawa! Kikuma kya
biki wisa tambula mafu ma khatu
konda kikuma?
8 Musadi wa vinu wumuvutwadi:
"Pfumu, yambwadilawa hika mvula
yayi; tangwa yisíma hika mu kabeta
amana yimana sya mvumvu.
9 Mbanzi, walenda ha bi-
bundu mvula yakwísa; holo,
wakwángawa.»

Yesu wubeludi mukhetu mu kilumbu kimosi kya sabata

10 Kilumbu kimosi kya sabata,
Yesu kakala longa muna mosi ya nzu
ya kimvuka ya Bayuta.
11 Kinga mukhetu mosi wa mbefu
wákala hana, báloka mulumba
kwena kitembu kya mbi, tuka mvula
kumi yi nana; wavwembama kákala
amana kakalaku lenda kuvumbuka
buna bufwani.
12 Tangwa kámumona Yesu,
wámutela amana wázimbula:
«Mukhetu, wukutumuki mu kimbefu
kyaku.»
13 Amana wámuthetika moku.
Muna mbala mosi mukhetu
wasungama amana wuyandiki
kuzatula Nzambi.
14 Kaasi pfumu wa nzu ya kimvuka
ya Bayuta, kásephilaku kikuma
Yesu wálungisa kubelula kuna, mu
kilumbu kya sabata. Wuzimbudi
kwena kibuka kya batu kina kyákala
hakana: «Hena yi bilumbu bisam-
banu bya kisalu, alwisa dibukisaka
muna bilumbu meni byabina, kaasi
lwisaku mu kilumbu kya sabata.»
15 Pfumu wumuvutwadini: «Ha
lwenina benu bakavungalosi, kosu
mutu wa benu kisiku kutumuna
ngombi kondilo ane[a] wandi muna
dinda, mu kilumbu kya sabata, mu
kumunata ndangu benda munwisa
mamba?
16 Amana mukhetu yandu, mwana
kena muna butuka dya Bulahami,
amana Satana wámukasa tuka
mvula kumi yi nana, kisongidila bu-
lungiku ni bamukutumuna misinga
myandi, mu kilumbu kya sabata?»
17 Buna kakala zonza bwabuna,
bana bakala mutendisa tsoni
zabakwata; amana kibuka kyosu
basephidi kikuma kya mambu
moosu ma khembu kakala hanga.

Kingana kya ngenza za mutadi (Mth 13:31-32; Mlk 4:30-32)

18 Yesu kakala zimbula: «Yi biki
kifwanakani Kipfumu kya Nzambi?
Yi biki pfwani yifwanikisakya?

---

a **13:15 13:15** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

19 Kifwanakani yi ngenza ya
tidi kábonga mutu mosi amana
wátimbulaya muna masamba
mandi; yimeni, yákituka miti,
amana banuni ba ku zilu bisa tunga
mazamba ma bawu muna mihandi
myandi.»

Kingana kya muvimbu (Mth 13:33)

20 Yesu wuzimbudi hika: «Yi biki
pfwani yifwanikisa Kipfumu kya
Nzambi?
21 Kifwanakani yi muvimbu
kábonga, mukhetu mosi, amana
wákotisa muna ndambu ya pfuba
tii yi kuna kyáthutumuka kithoba
kyosu.»

Mwelu wafitakana (Mth 7:13-14; 7:21-23)

22 Yesu kakala luta mavula yi ma-
hata yi kwendalongaka musamu wa
Nzambi kinzila-nzila mu kukwenda
ku Yelusalemi.
23 Mutu mosi wámuhyula: «Pfumu,
batu ba khunda lwesi bahúluka?»
Yesu wabavutwala:
24 Syenu khwakasu lwakotila ku
mwelu wafitakana; mukuma, yiluz-
imbwadi ni, balawu basánda mu
kukota amana balendabwoku.
25 «Buna katelama mukwa nzu
amana kayafikila mwelu, kuna
benu, lwasala ku nzila, lwayándika
kukhokwatila kuna mwelu yi ku-
zonzaka: "Pfumu, tuyafwadila!"
Kalúvutwala: "Benu, nzayiku keti ku
biki lutuki!"
26 Hanga luyandiki kuzimbula:
"Twakala dya yi kunwa ku thwala
ngeyi, amana ngeyi wakala longa
muna nzila za mbuta za mavula ma
betu."
27 Amana kalúvutwala: "Nzayiku
keti ku biki lutuki. Halukenu yi
meni, benu boosu lwisi hanga mbi!"
28 Hahana kwakála bidilu yi mak-
wenzi, tangwa lwamóna Bulahami,
Kizaki, Yakobi yi bambikudi boosu
muna Kipfumu kya Nzambi, amana
balúkukwasa ku nzila!
29 Batúka ku tsosu yi ku ndamba,
ku londi yi ku banda mu kutambula
kifulu ku mesa mu Kipfumu kya
Nzambi.
30 Amana, hakála yi batu bat-
suka batékila, amana batu batheti,
basúkinina.»

Yesu yi Yelusalemi (Mth 23:37-39)

31 Muna tangwa medina, ndambu
ya Bafwadisi bisa muzimbwala:
«Ndawenda, katuka haha, mukuma
Eloti kabati tonda kukuhonda.»
32 Wubavutwadi: «Ndenu lwenda
zimbula kwena mukengi wuna wa
nduka za mbi: "Yikúkwasa biphidi-
mutu amana mbeludi lelu yi mbasi;
kilumbu kya tatu mbanisibya."
33 Kaasi bufwani yilanda nzila
yama lelu, mbasi yi kilumbu
kyalanda; mukuma bufwaniku
ni mbikudi bamuhondila kuma
kwahika ho ka ku Yelusalemi ku.»
34 «Yelusalemi, Yesulusalemi, ngeyi
wisi honda bambikudi yi kuhondila
ku matadi bana bisi kuhitika! Mbala
kwa nzodi kedi kukutikisa bana
baku bwosu kisi kutikisa, ngudi wa
khoku, bana bandi ku tsi ya mahela
mandi, kaasi lwázolabwoku!
35 Yi bwabuna, nzu yenu yik-
ituki yamba. Yiluzimbwadibwa
ni lwambónaku kedi tii yi kuna
dyakwísila tangwa dina lwazímbula:
Kasakumuka wuna wukwisa mu
khumbu ya Pfumu!»

14

Yesu buki mutu

1 Kilumbu kimosi kya sabata, Yesu
wisa dya ku nzu ya mosi wa bap-
fumu ba Bafwadisi, amana bawu
bakala musimbulula yi tsikiningi.
2 Mukwa maladi ma zatu mosi
wákala kuna thwala yandi.
3 Yesu wuhyudi kwena Bafwadisi
yi balongi ba mitsiku: «Mitsiku mi-
bati hana muswa ho lo, wa kubuka
mutu mu kilumbu kya sabata?»
4 Kaasi bahwena talala. Hanga wu-
mubongi mbefu, wámubuka amana
wámusula kenda.

5 Kunima, wábazimbwala: «Nati
ha kati dya benu, yukani mwana
wandi ho lo ngombi wandi kabwa
mu buku dimosi, kakonda mulubula
yi tswatsu, mu kilumbu kya sabata?»
6 Kaasi bálendaku kuvutula ku
kyufu kina.

Phila ya kusola kifulu yi phila kutedisa

7 Yesu wáta kingana kwena batu
bana bátedisa, kikuma kámona
buna bakala sola bifulu bya theti.
Kábazimbwala:
8 «Yukani bakutela, kwena mutu,
ku mikinzi mya longu, wendaku
dizakadisa ha kifulu kya theti.
Hakala nana ni mutu mosi kuhyoki
ngeyi mu lukumu kátedisiki;
9 amana, wuna wulutedisiki benu
boodi, kisa kuzimbwala: "Sisila
yandi kifulu." Tsoni wayúka mu
kwenda dizakadisa ku kifulu kya
tsuka.
10 Kaasi tangwa bákutedisi,
ndawenda sikuka ku kifulu kya
tsuka, ndangu mu tangwa dina
kakwísa wuna kutedisiki, kakuzimb-
wala: "Nduku wama, tombuka ku
thwala." Amana bwakála kikuma
kya ngeyi lukumu ku thwala batu
boosu bana bakála ku mesa ha
kimosi yi ngeyi.
11 Kikuma, "wuna wadítombula
bamukulumuna; amana wuna
wadíkulumuna, bamútombula.»
12 Yesu wázimbula phi kwena
wuna wámutedisa: «Tangwa wisi
hana madya ma mu suka keti ma
mu masikidika, wutedisaku ban-
duku baku, keti baphangi baku,
keti bakwa kikanda kyaku, keti
bamvwama babana lwabandakana
bawu; bakuvutwala nana, kilumbu
kina kyakála kya bawu, hanga baku-
vutwadi ngeyi phi buna wubasadidi.
13 Kaasi yuka ni wuzodi kuta muk-
inzi, tedisa baphutu yi bakwa bifu
bya mutindu yi mutindu yi bifwa
malu yi moku phi yi baphofu.
14 Wakála yi kyesi, kikuma beku
yi kima bakuvutwala. Mukuma,
wafútama tangwa bafútumuka batu
basungama.»

Kingana kya mukinzi wa mbuta (Mth 22:1-10)

15 Buna káyuka bwabuna, mosi
wa batu bana bakala ku mesa
wázimbula kwena Yesu: «Kyesi
kwena mutu wuna wadya mu
Kipfumu kya Nzambi!»
16 Yandi wámuvutwala: «Mutu
mosi wáta mukinzi wa mbuta,
amana wátedisa lawu dya batu.
17 Mu tangwa dya kudya, wátuma
musadi wandi kenda bazimbwala
batu bana katedisa yandi: "Al-
wisenu! Bima byosu bya kuyidika
kedi byena."
18 Kaasi bawu boosu, mutu yi
mutu, kakala lomba ndoluka. Wa-
theti kámuzimbwala: "Kilanga ki-
mosi thuki mu kusumba, buluti
mboti, yenda talakya; ndolula."
19 Mukwawu kámuzimbwala:
"Bangombi kumi thuki mu kusumba,
yendi bameka phi; Yikulombibwa,
wandolula."
20 Wahika wuzimbudi: "Buthwena
khwediki, pfwaniku kwisa."
21 Musadi, mu kuvutuka,
wázimbula mambu mana kwena
pfumu wandi. Hanga pfumu wa
nzu, mu khabu, wuzimbudi kwena
musadi wandi: "Awenda tswatsu
muna mabala-bala ma mbuta keti
mana ma khunda, ma mbanza,
amana nata kwaku baphutu yi batu
bana bena yi bifu bya lutu, mutindu
yi mutindu yi bifwa mesu yi bana
bisi tinguna."
22 Hanga kunima, musadi wisa
zimbula: "Pfumu, buna wulombiki
busalami, kaasi bizika bisadi hika
bya khatu."
23 Hanga pfumu wuzimbudi
kwena musadi: "Awenda muna
nzila yi mu mikinda mya bilanga,
balundika batu mu kukota ndangu
nzu yama yabasa.
24 Mukuma, yiluzimbwadibwa: ka
mosi ku, wa batu bana bátedisa
wayédika madya ma meni."»

Abweti kukituka mulonguki wa Yesu
(Mth 10:37-38)

25 Milumba-lumba mya batu myakala kangala yi Yandi. Yandi wubaluki amana wubazimbwadi:
26 «Yuka mutu wisi kwena meni amana konda kabwisa tata wandi yi ngudi wandi yi mukhetu wandi yi bana bandi yi baphangi bandi ba bayakala yi baphangi ba bakhetu, keti luzingu lwa yandi meni, kafwaniku kukala mulonguki wa meni.
27 Wuna wukondi nata kitakani kyandi amana kandanda, kafwaniku kukala mulonguki wa meni.
28 Amana nati hana kati dya benu, wázola katunga nzu ya musyetebengi, wakonda zakala theti kikuma kya kutala ho mbongu zafwana kena zawu mu kumanisina kisalu.
29 Kondilo, kunima dya kusikula mupfundila, konda kalenda kumanisaya, amana bana boosu bakwisa mumona bakonda museya
30 mu kuzimbula: "Mutu yandu wáyandika kutunga kaasi kálendaku mu kumanisa!"
31 Holo, khi pfumu, yuka ni kendanwana yi pfumu wahika, kazakalaku theti mu kudihyula yuka wufwani, yi bayakala mafunda kumi, kunwanisa wuna wubati kwisa ku thwala yandi yi mafunda makumodi?
32 Yuka loni, buna kenina hika wuna kyana, kamútumina mbambala mu kulomba ngemba.
33 Yi bwabuna ni, ha kati dya benu, wuna wukondi kudibwisa yi bima byandi byosu kapfwaniku kala mulonguki wa meni.»

Mungwa wakonda mupfunu
(Mth 5:13; Mlk 9:50)

34 «Mungwa kima kya mboti. Kaasi honi munzenzu wukondi, yi biki bavútwalawa?
35 Weku hika mboti keti kikuma kya mafu, keti kikuma kya mvumvu; bisiwa losa ku nzila. Wuna wena yi matu ma kuyuka, kayuka!»

15

Kingana kya mukoku watota, wumoniki phi
(Mth 18:12-14)

1 Bakalaki ba phaku yi basumuki boosu, bábwesuka kwena Yesu ndangu bamuyuka.
2 Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bázimbula mu kumukumba: «Kisi yamba basumuki, kisi dya ha kimosi yi bawu!»
3 Hanga Yesu wábatila kingana kyaki:
4 «Khi mutu ha kati dya benu, yuka kákala yi mikoku khama, amana katotisa wumosi, kasísaku makumi vwa yi vwa mahika muna nganga ndangu kenda sanda wuna wutotiki, tii yi kuna kaséngumunawa?
5 Amana buna kaséngumunawa, kasyáwa ha mahembu mandi yi kyesi kyosu.
6 Amana mu kuvutuka ku nzu yandi, katela banduku yi bana kábandakana bawu mu kubazimbwala: "Sangwalenu yi meni, mukuma tsengumuniwa mukoku wama wuna watota!"
7 Yiluzimbwadi: "Phila mosi, kyesi kya lawu kyakála mu zilu, kikuma kya musumuki mosi wubaludi mbundu, kuluta batu bana basungama makumi vwa yi vwa bana beku yi mupfunu wa kubalula mbundu.»

Kibendi kya makuta kyátota, kimoniki

8 «Holo, khi mukhetu, yuka kakala yi bibendi kumi amana katotisa kibendi kimosi, kakwikaku yi mwinda, kakombulaku nzu amana wusandi bukheti-bukheti, yi kuna kamónikya?
9 Buna kamónakya, katédisa kuna nzu yandi, banduku yi bakhetu bana kábandakana bawu, amana mu kabázimbwala: "Sangwalenu yi meni kikuma tsengumunikya kibendi kya makuta kina yítotisa!"

10 Phila mosi, yiluzimbwadibwa,
kyesi bwena ku thwala banzyo ba
Nzambi kikuma kya musumuki mosi
wubaludi mbundu.»

Mwana wátota amana wumoniki

11 Yesu kázimbula hika: «Mutu
mosi wákala yi bana bodi ba
bayakala.
12 Amana wuna wa muleki kuluta
wázimbula kwena tata wandi: "Tata,
pheka ndambu ya kimvwama yina
pfwani yibonga." Hanga tata wuk-
abisi kuvwa kwandi kwena bawu.
13 Amana kunima koma ka
bilumbu, mwana wuna wa muleki,
wábalula mu makuta bima byosu
bina kakala byawu, amana wénda
ku tsi yimosi ya kyana. Kwakuna,
wázanga kimvwama kyandi mu
luzingu lwa kisaka-saka.
14 Buna kámanisa byosu, nzala
ya lawu yákota muna tsi meni
yana, amana wáyandika kukonda
mu byosu.
15 Wádikotisa ku kisalu kya mutu
mosi, wa ku tsi meni yayina,
wámutuma muna bilanga byandi
mu kuhungula bangulu.
16 Amana kázola bwabuna ndangu
kayukutaka mu bibundu bina
bakala dya bangulu, kaasi keti mutu
kámuhekabyoku.
17 Muna kati dya yandi meni,
kádizimbwala: "Bakwa, basadi ba
tata wama, benina yi mapha malu-
tuki, amana meni, haha, mbati fwa
ku nzala?
18 Yitélama, yikwénda kwena tata
wama amana yimúzimbwala: Tata,
yísumuka ku thwala Nzambi yi ku
thwala ngeyi.
19 Pfwaniku hika mu kuthela
mwana waku. Mbongila hanga mosi
wa basadi baku."
20 Amana watelama mu kukwenda
kwena tata wandi.
«Buna kákala kuna kyana,
tata wandi mumoni amana
wuyuki kiwayi kya lawu: wenda
thinu, wámubumbakana amana
wámuyamba phi.
21 Mwana kámuzimbwala: "Tata,
yísumuka ku thwala Nzambi yi ku
thwala ngeyi. Pfwaniku hika kukala
hanga mwana waku wa kubuta."
22 Kaasi tata wázimbula kwena
basadi bandi: "Natenu tswatsu
mvwela yina yiluti bukheti amana
muvwatisenuya; musyenu ndamba
yimosi kuna mulembu yi tsabatu
kuna malu.
23 Natenu mwana ngombi wa
senga, muhondenu phi; tudyenu,
twata mukinzi,
24 mukuma, mwana wama yandu
kadikini wafwa, amana wuvut-
wakidi luzingu; kákadiki wátota,
amana wusengumuki." Amana
báyandika kuta mukinzi.
25 «Kinga, mwana wa tsomi, ku
bilanga kákala. Buna kávutuka,
amana wátula bela-bela yi nzu,
wáyuka kizamba yi makinu.
26 Wátela mosi wa basadi mu ku-
muhyula mambu mana makala luta.
27 Amana yandu wámuzimbwala:
"Myaki waku wuvutuki, amana
tata waku wumuhondisidi mwana
ngombi wa mafuta, kikuma kamu-
vutwakidi yi lutu lwa ngolu."
28 Kaasi mbuta wáfunga khabu;
kázolaku kukota. Tata wandi
walubuka mu kumubokwadila.
29 Hanga wuvutudi kwena tata
wandi: "Mvula za lawu kedi tsadi
kikuma kya ngeyi hanga musadi,
yisalaku kolama ku mitsiku myaku.
Amana wasalaku pheka keti mwana
phunda ndangu yita mukinzi yi ban-
duku bama.
30 Kaasi tangwa kisi vutuka,
mwana waku yandu wénda fwasa
kuvwa kwaku yi bakhetu ba ban-
dumba; kikuma kya yandi wu-
muhondisidi mwana ngombi wa
mafuta!"
31 Tata wámuzimbwala: "Ngeyi,
mwana wama, wenina bilumbu
byosu yi meni, amana kyosu kyenina
kya meni, kyenina phi kya ngeyi.
32 Kaasi bulungiki twata bukheti
mukinzi yi kusangwala, mukuma
myaki waku yandu wumoni,

kákadiki wafwa, amana wuvut-wakidi luzingu; kákadiki watota amana wusengumuki!"»

16

Kalema wa bikwaki yi wadimuka

1 Yesu kakala zimbula hika kwena balonguki: «Mutu mosi wa mvwama wákala yi kalema mosi; wuna bátungulula, wakala fwasa bima byandi.
2 Hanga mvwama wumutedi amana wumuzimbwadi: "Biki mbati yuka kuzonzila kikuma kya ngeyi? Tsongila phila yina wukasadilaka kisalu kyaku; mukuma wufwaniku hika kukala kalema ka meni."
3 Kaphita wudizonzidi yandi meni: "Biki yihánga, kikuma pfumu wama mbotudikya kisalu kya kalema? Kusala bilanga? Yeku yi ngolu za kudima. Kulomba-lomba? Yiyúka tsoni."
4 Nzayi buna yihánga, ndangu kwakala batu bana bangyámba, kwena bawu, tangwa bakhátula mu kisalu kyama kya kalema!"
5 Hanga wutedisi kosu mutu wuna wákala yi pfuka ya pfumu wandi. Wuhyudi kwena watheti: "Thalu kwa wufwani kufuta kwena pfumu wama?"
6 Yandi wávutula: "Mindungu khama mya masi." Amana Kalema wámuzimbwala: "Bonga mukanda waku wa pfuka; zakala tswasu, sonika: makumatanu."
7 Kunima wahyula kwena mukwawu wahika: "Amana ngeyi thalu kwa wufwani kufuta?" Yandi wavutula: "Tsaki khama za bule." Kalema wámuzimbwala: "Bonga mukanda waku wa pfuka sonika: makumi nana.
8 Amana pfumu wámuzatula kalema wuna wa bikwaki kikuma kasala mambu hanga mutu wadimuka mukuma batu ba tangwa dyadi, benina badimuka lawu mu mambu ma batu bana bafwanana bawu, kuluta bana benina mu mwini.»
9 Yesu wáyika: «Amana meni yiluz-imbwadi: lakamenu kikhunda yi bimvwama bya mbi bya tsi yayi, ndangu tangwa byafwa, baluyamba mu bifulu bya luzingu lwakonda tsuka.
10 Wuna wena mwani mu bima bya khunda, kakála phi mwani mu bima bya mbuta. Amana wuna wukondi masonga mu bima bya khunda, keku phi yi masonga mu bima bya mbuta.
11 Yuka ni lwakálaku masonga mu kimvwama kya mwani kya tsi yayi, nati walúheka bimvwama bya kyedika?
12 Amana yukani lweku yi mwani ku kima kya mukwenu, nati walúheka kima kya benu-benu?
13 «Ka musadi mosi ku wufwani kakala muhika wa bapfumu bodi: holo kaménga mosi amana katónda mukwawu; kondilo kadínama yi mosi amana wumumengi mukwawu. Lufwaniku kusadila Nzambi yi mbongu.»

Mutsiku yi kipfumu kya Nzambi (Mth 11:12-13; 5:31-32; Mlk 10:11-12)

14 Bafwadisi, bázoluka mbongu, bakala yuka mambu mana mosu amana báyandika kuseya Yesu.
15 Yesu wábazimbwala: «Benu lwisi dimonikisa batu ba bukheti, ku thwala batu, kaasi Nzambi wuzayi mbundu zenu. Mukuma, mambu mana menina ma mbuta ku mesu ma batu, mena nzanzi ku mesu ma Nzambi.
16 «Yi kuna tangwa dya Yowani, mitsiku yi Bambikudi kwákala. Tuka buna, Kipfumu kya Nzambi básamunakya hanga Musamu wa Bukheti; amana kosu mutu kisi sya ngolu mu kukotamwa.
17 Kinga bweku phasi kikuma kya zilu yi tsi mu kuhyoka, kuluta kwa kisona kimosi kya mitsiku mu kubwa.
18 «Wosu wuna wukatudi mukhetu wandi, amana kakwela wahika, mbongi kati. Amana wuna wukwedi

mukhetu wuna bákatula ku longu kwena yakala dyandi, mbongi kati.»

Kingana kya Mvwama yi Lasalu

19 «Hákala yi mutu mosi wa mvwama; wakala vwata miledi mya bukheti yi mya thalu kuluta; amana wakala ta kizamba yi kunata luzingu lwa khembu.
20 Phutu mosi wákala lutu yi bitoni-bitoni, khumbu yandi Lasalu, kákala wanimba muna mwelu wa yandi.
21 Kakala zola kuyukuta bizotu bina byákala bwa mu tsi ya mesa ma mvwama. Bambwa bakala henda bitoni byandi.
22 Phutu wáfwa amana bámunata kwena banzyo bela-bela yi Bulahami. Mvwama phi wáfwa amana bámuzika.
23 Muna kalunga, kávumbula mesu, yi minyanga myandi, wámona kuna kyana Bulahami yi Lasalu hana kabeta ka yandi.
24 Hanga wubekitidi: "Tata Bulahami, ngyukila kyadi! Mutuma Lasalu kavundika tsongi ya mulembu wandi muna mamba, ndangu kandokisina ha lulaka mukuma mbati nyokuka mu mbawu yayi."
25 Kaasi Bulahami wámuvutwala: "Mwana wama, bambuketi ni ngeyi wátambula mboti yaku mu luzingu lwaku, kaasi Lasalu, yandi, munyanga kávwa. Buthwena bwabu, kwaku, yandi kena walembwa, kaasi ngeyi wubati nyokuka.
26 Amana mu byana byosu, mbenga mosi ya mbuta basya ha kati dya betu yi benu, ndangu bana bazóla kuluta tuka kwaku yi kuna lwena benu, balendaku salabwa; amana ni balábukaku phi tuka kuna lwena benu yi kwena betu."
27 Mvwama wázimbula: "Yikubokwadidi ngeyi tata mu kutuma Lasalu muna nzu ya tata wama;
28 mukuma yena yi baphangi batanu. Kenda banatina kimbangi kyandi ndangu bisaku, bawu phi, kuma kwaku kwena yi minyanga."
29 Kaasi Bulahami kázimbula: "Bena yi Moyize yi Bambikudi: babayukila!"
30 Mvwama wulanduludini: "Loni, tata Bulahami. Kaasi yuka ni mutu mosi wa ku bafwa kenda kwena bawu, babalumuna mbundu."
31 Kaasi Bulahami wámuzimbwala: "Yukani bayukidiku Moyize yi Bambikudi, bakwíkilaku, keti mwena mutu wafútumuka ha kati dya bafwa."»

17

Disumu yi mulemvu
(Mth 18:6-7; 18:21-22; Mlk 9:42)

1 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Bwalendaku salama ni kukalaku mambu mana misi hukumuna; kaasi kyadi kwena mutu wuna mabwidi!
2 Bulungi kwena yandi bamuzitikila, muna tsingu, kalunga tadi amana bamudibula muna yanga dya mbuta, ndangu kahukumuna nana mosi wa baleki baba.
3 Dikengenu!
«Yuka ni phangi waku kasumuki, musongila mbi yandi. Honi kabalula mbundu, mulolula.
4 Yukani kasumuki, kwena ngeyi, mbala tsambwadi muna kilumbu, amana ni mbala tsambwadi wisi vutuka kwena ngeyi, mu kuzimbula: "Yibálula mbundu", wamúlolula.»

Kikumbwala

5 Bathumwa bázimbula kwena Pfumu: «Tuyika lukwikilu lwa lawu.»
6 Pfumu wávutula: «Wadi lwakala yi lukwikilu hanga ngenza ya tidi, lukhani zonza kwena kalamba ka miti wawu: "Divusa, awenda dikuna muna yanga dya mbuta", amana wululemvukidi.»

Kisalu kya musadi

7 «Nati ha kati dya benu, yukani kakala yi musadi wisi bundula holo wisi hungula kibuka kya mikoku, tangwa kisi vutukisa ku bilanga, kamúzimbwala: "Awisa tswatsu wasikuka ha mesa"?

8 Kaasi kamúzimbwalaku bwabu:
"Ndambila kudya kwa meni, vwata
miledi mya kisalu kikuma kya
kungidikila mesa, yi kuna yidya
amana ndwi, kunima, ngeyi phi
wafwana dya, wanwa phi"?
9 Yandi, keku yi mupfunu wa
kumuvutwala matondu musadi
wuna tangwa kamuhangidi bwosu
kámulomba?
10 Phila mosi yi benu phi tangwa
lwasála mosu mana kalúlomba, zim-
bulenu: "Betu, basadi kwetu thwen-
ina; twásala lwesi mana twáfwana
kusala."»

Yesu wubuki bakwa bwasi kumi

11 Bwosu kakala kwenda ku
Yelusalemi, kakala hyokila hana kati
dya Samadiya yi Ngadidi.
12 Amana mu kukota kwandi mu
hata dimosi, bakwa bwasi kumi
bisa mutundakana. Bátelama kuna
kyana,
13 báthuta ndinga amana
bázimbula: «Yesu, Mulongi, tuyukila
kyadi!»
14 Amana tangwa kábamona,
wábazimbwala: «Ndenu lwenda
disongila kwena banganga Nzambi.»
Buna bakala kwenda kwakuna,
básema.
15 Mosi wa bawu, buna kádimona
ni wusemi, wisa vutukisa, mu kuzat-
ula Nzambi mu ndinga ya ngolu.
16 Wábwa mbunzu mu mafu
muna bitambi bya Yesu amana
wámuvutwala matondu. Mwisi
Samadiya kakala.
17 Amana Yesu wáhyula: «Ka
boosu ku bawu kumi basemi?
Amana vwa dyahika, ku biki dyen-
ina?
18 Kaka munzenza meni yandu
lwesi wudimonikisi mu kwisa
vutuka kuhana khembu kwena
Nzambi?»
19 Kunima, wámuzimbwala:
«Telama, ndawenda. Lukwikilu
lwaku lukuhuludini.»

Kukwisa kwa kipfumu kya Nzambi
(Mth 24:23; 24:37-41)

20 Bamuhyudi kwena Bafwadisi
ndangu bazaya ho mu khi tangwa
kyakwísa Kipfumu kya Nzambi.
Yandi wábavutwala: «Kipfumu kya
Nzambi kisiku kwisa mu phila yina
bafwani bamoninakya.
21 Bazímbulaku ni "Talenu, haka
kyenina!" Holo "Kuna kyenina!"
Mukuma Kipfumu kya Nzambi,
hana kati dya benu kyenina.»
22 Amana wázimbula hika kwena
balonguki: «Bilumbu byakwisa bina
lwasánda ndangu lwamóna keti ki-
mosi kya bilumbu bya Mwana wa
mutu, kaasi lwamónakyoku.
23 Balúzimbwala: "Kuna kenina!"
Holo, "Kwaku kenina!" Kaasi lwen-
dakwoku, lutsyakulakwoku.
24 Mukuma, bwosu wisi kenya
munyenya, tselu yi tselu ya zilu, yib-
wana buna kakála Mwana wa mutu
mu kilumbu kyandi.
25 Kaasi buluti theti, kanyokwama
lawu; amana bamulosila kwena
mbandu yayi.
26 Mana máluta mu bilumbu
bya Nowa; phila mosi maluta mu
bilumbu bya Mwana wa mutu.
27 Batu bakala dya, bakala nwa,
bayakala yi bakhetu bakala kwela
yi ku dikwela tii yi kuna kakótila
Nowa mu nzasa: hanga kithombu
kisi zaluka, kibatotisi boosu.
28 Bwana, bwabuna bwákala phi
hanga mu bilumbu bya Loti: batu
bakala dya, bakala nwa, bakala
sumba, bakala sumbisa, bakala kuna
amana bakala tunga phi;
29 kaasi kilumbu kina kalubuka
Loti mu Sotomu, mvula mosi
wanoka wa mbawu yi bupfundu
bwakala lema ku zilu, amana
wábatotisa boosu.
30 Phila mosi malúta kilumbu kina
kakwisa sengumuka Mwana wa
mutu.
31 «Muna kilumbu kina, wuna
wakála ku nzila hana mudilu,
wakála yi bima byandi mu nzu, kat-
ulukaku kikuma kya kubongabya;
amana wuna wakála phi ku bilanga,
kavutukaku mu manima.

32 Bambukenu mukhetu wa Loti!
33 Wuna wasanda kusweka luzingu lwandi, katotisalwa, kaasi wuna watótisalwa, kahúlulalwa.
34 "Yiluzimbwadibwa ni, muna phipha meni yina, ha kati dya batu bodi bakála ha thangi yimosi, mosi bamútambula amana mukwawu kasála.
35 Mu kati dya bakhetu bodi bakwata toka mu kindundu, mosi bamúnata, mukwawu kasála.
36 Bayakala bodi bakála mu kilanga kimosi, mosi bamúnata, mukwawu kasála.»
37 Balonguki bámuzimbwala: «Ku biki, Pfumu?» Amana yandi wávutula: «Kuna kwakála mvumbi, yi kwakuna phi bakútakanina bangandwanganga.»

18

Kingana kya mufwidi yi zusi

1 Yesu kakala batila kingana kyaki mu kusongila ni bulungi, kulombila bilumbu byosu amana konda kulembwa.
2 Kázimbula bwabu: «Kwákala, ku mbanza mosi, yi zusi mosi, wákalaku banga Nzambi amana kakala lewula mutu woosu.
3 Mwákala phi, muna mbanza meni yana, yi mukhetu mosi wa mufwidi wuna wakala kwisa mu kumuzimbwala: "Nzengila mukanu wawu, kikuma baphangi mbi."
4 Tuka thama, zusi kázolaku; kaasi kunima, wádizimbwala: "Ketibwe yisiku banga Nzambi amana yisi lewula batu,
5 kaasi kikuma mufwidi yandu kabati ngyangisa, yimúzengila mukanu ndangu kisaku ngyata mutwa."»
6 Pfumu wáyika: «Yukenu buna kazimbudi zusi wa mbi.
7 Amana Nzambi, kakonda zengila, batu bandi kásola, mukanu, tangwa babati mutela phipha yi mwini? Kabáhingidisa?
8 Yiluzimbwadibwa, kabázengila mukanu yi tswatsu. Kaasi tangwa kakwísa Mwana wa mutu, lukwikilu kakwisa wana ha tsi?»

Kingana kya Mufwadisi yi kalaki ka phaku

9 Yesu wáta hika kingana kyaki, kikuma kya batu bahika bisi dibanzila ni basungama kaasi bisi lewula bakwawu:
10 «Bayakala bodi bakala kwenda ku nzu ya Nzambi mu kulombila; mosi kákala mufwadisi, mukwawu, kalaki ka phaku.
11 Mufwadisi wátelama, wálombila bwabu yandi meni: "Ah! Nzambi, yikuvutwadi matondu kikuma yeku hanga bayakala bahika, bena befi yi batu bakonda sungama, bitambongi; holo hanga kalaki ka phaku yandi.
12 Yisi zila kudya, mbala zodi muna phosa, yisi futa kimosi kya kumi kya bima byama byosu."
13 Kalaki ka phaku, yandi, kákala watelama kuna kyana; kálendaku kuvumbula mesu ku zilu, kaasi kákala bunda hana thulu yi kuzonzaka: "Ah! Nzambi, ngyukila kyadi, musumuki yenina."
14 Kyedika yiluzimbwadibwa, yandu-yandu wákulumuka hika ku nzu yandi, mu ndonga yi Nzambi; kaasi ka wuna ku mukwawu. Mukuma wuna wadítombula, kakulumuka; kaasi wuna wadíkulumuna, katómbuka.»

Yesu yi bana bakhunda (Mth 19:13-15; Mlk 10:13-16)

15 Batu bakala nata kwena Yesu keti bana bakhunda ba lubutu, ndangu kabasimba yi koku. Balonguki, mu kumona bwabuna, báyandika kubakaya.
16 Kaasi Yesu wáhana muswa ni bamunatina bawu amana wázimbula: «Yambulenu bana bisa kwena meni. Lubakandisaku, mukuma Kipfumu kya Nzambi kyenina kikuma kya bana bena hanga bawu.
17 Mu kyedika yiluzimbwadi: wuna wakonda yamba Kipfumu kya

Nzambi hanga mwana wa khunda, kakótamwoku, swa!»

Yesu yi mvwama (Mth 19:16-30; Mlk 10:17-31)

18 Pfumu mosi wáhyula kwena Yesu: «Mulongi wa bukheti, biki pfwani yihanga mu kubonga luzingu lwakonda tsuka?»
19 Yesu wámuzimbwala: «Kikuma kya biki wuthedidi wa bukheti? Heku mutu wenina wa bukheti ho ka Nzambi lwesi ku.
20 Wuzayi mitsiku: "Taku mbongi, hondaku, yibaku; taku kimbangi kya luvunu, zitisa tata waku yi ngudi waku.»
21 Mutu wuna wávutula: «Yisi lemvukilamya myana myosu tukidila kileki kyama.»
22 Yesu buna kámuyuka bwabuna, wázimbula: «Kima kimosi hika kikukondi; tekisa byosu bina wena byawu, kabisabya kwena baphutu amana watámbula kimvwama mu mazilu. Kunima, nzawisa ndanda.»
23 Kaasi buna káyuka bwabuna, wekina mu kiwayi kya lawu, mukuma mvwama wambuta kákala.
24 Yesu buna kamumona bwabuna mu kiwayi, wazimbula: «Phasi bwena kwena bana benina yi kimvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.
25 Mukuma bweku phasi kwena Kamela mu kulobuka ha hundu dya ndongu, kuluta mvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.»
26 Bana bakala muyuka bázimbula: «Amana nati wufwani kahuluka?»
27 Yesu wávutula: «Mambu mana maléndakanaku kwena batu, maléndakana kwena Nzambi.»
28 Phetelu wazimbula: «Talandi, betu twásisa bima byákala bya betu, mu kukulanda ngeyi.»
29 Yesu wábazimbwala: «Mu kyedika yiluzimbwadibwa, heku mutu wásisa, kikuma kya Kipfumu kya Nzambi, nzu yi mukhetu yi baphangi, yi tata yi ngudi wandi, holo bana,
30 kakonda tambula, bya lawu kuluta mu tangwa dyadi yi muna tsi yina yisi kwisa, luzingu lwakonda tsuka.»

Yesu samuni mu mbala ya tatu lufwa lwandi yi lufutumuku lwandi (Mth 20:17-19; Mlk 10:32-34)

31 Yesu wábonga bawu Kumi yi bodi amana wábazimbwala bwabu «Tubati tombuka ku Yelusalemi. Mambu moosu mana masonama mu nzila ya bambikudi kikuma kya Mwana wa mutu, malúngila.
32 Mukuma bamúlambula ku moku ma baphani, bamuseya, bamútukwana, bamúlokwala metya.
33 Bamúzyatula, kunima bamúhonda. Amana kilumbu kya tatu, kafútumuka.»
34 Kaasi bawu bábakisaku keti kima mu moosu mana; thendula ya ndinga yina yabákadila yakufidinga, bázayaku keti biki bwazola kuzonza.

Yesu wubuki phofu mosi (Mth 20:29-34; Mlk 10:46-52)

35 Bwosu kakala phusana bela-bela yi Yediko, phofu mosi kakala wasikuka kuna kabeta ka nzila yi kulombaka.
36 Wayuka mulumba-lumba wa batu wákala hyoka amana wáhyula keti biki byabina.
37 Bámuvutwala: «Yesu mwisi Nazaleti wubati luta.»
38 Kahanga wukalungi: «Yesu, Mwana Tavidi, ngyukila kyadi!»
39 Bana bákala ku thwala, báyandika kumukaya ndangu kadi-bata. Kaasi wákalunga hika ngolu: «Mwana wa Tavidi ngyukila kyadi!»
40 Yesu wátelama, amana wásenda ni bamunatina yandi. Tangwa kábwesuka, Yesu wámuhyula:
41 «Biki wuzodi yihanga kikuma kya ngeyi?» Yandi wávutula: «Pfumu, nzodi yimona hika.»
42 Hanga Yesu wumuzimbwadi: «Mona hika. Lukwikilu lwaku lukuhuludini.»
43 Muna tangwa meni dina, wáyandika kumona amana wámulanda mu kuzatula Nzambi. Batu boosu,

mu kumona bwabuna, bá́yandika mu kukumisa Nzambi.

19

Yesu yi Zakhayi

1 Yesu wá́kota mu Yediko amana wáhyokila muna mbanza.
2 Kwá́kala kwakuna yi mutu mosi, khumbu yandi Zakhayi; wá́kala pfumu wa bakalaki ka phaku, mvwama phi ká́kala.
3 Kakala sanda mu kumona keti nati kakala Yesu, kaasi kikuma kya mulumba-lumba wa batu, ká́lendaku kumumona, mukuma wakhufi ká́kala.
4 Hanga wénda thinu kuna thwala amana wázanza muna miti mosi ndangu kamumona, kikuma mwa-muna kafwana kulutila.
5 Amana buna katula Yesu homa meni yayina, wathuta mesu ku zilu amana wámuzimbwala: «Zakhayi, tuluka tswatsu, bulungi, yikala lelu ku nzu yaku.»
6 Zakhayi wátuluka tswasu mu ku-muyamba yi kyesi kyosu.
7 Amana mu kumona bwabuna, boosu bányengalakana: «Wendi kala ku nzu ya musumuki.»
8 Kaasi Zakhayi, wamutendendi, wuzimbudi kwena Pfumu: «Pfumu, yihána kwena batsukami kati-kati dya kuvwa kwama, amana yukani yihuna mu kulutula thalu ya kosu kima kina kwena mutu, yimúvutwala mbala ya.»
9 Yesu ká́muzimbwala: «Lelu luhu-lusu lwisi kikuma kya nzu yayi, mukuma yandi phi kenina mwana mosi wa Bulahami.
10 Mukuma, Mwana wa mutu kisa sanda yi kuhulula kina kyátota.»

Kingana kya makuta ma wolu (Mth 25:14-30)

11 Bwosu bakala yuka bima bina, Yesu wáyika hika kingana kimosi kikuma bela-bela yi Yelusalemi ká́kala, amana bakala banza ni Kip-fumu kya Nzambi fwani kyamonika muna tangwa meni dina.
12 Hanga wuzimbudi bwabu: «Mutu mosi wa kikanda kya lukumu wénda ku tsi ya kyana, mu ku-muyadika kipfumu kya hata dyandi; ku nima dya kuvutuka.
13 Amana kahanga wutedi kumi dya basadi bandi, wubaheki mafwalanga kumi ma wolu. Amana wábazimbwala: "Sadilenuzoku bikhita tii yi kuna yikwisa vutwak-ila."
14 Kaasi bakwa mulambu wandi bakala mumenga, amana batuma kibuka kimosi kya bambambala ku manima ma yandi, ndangu benda zimbula kuna mbanza yina kenda: "Betu tuzodiku: mutu yandu katuyala."
15 "Buna ká́vutuka, kunima dya kumuyadika kipfumu, hanga wutedisi basadi bana ká́heka makuta, ndangu kazaya keti bweti bá́sadilama.
16 Watheti wísa amana wázimbula: "Pfumu, fwalanga dyaku dya wolu dilumbudi makwawu kumi."
17 Pfumu wámuzimbwala: "Bwa bukheti, wenina musadi mosi wa bukheti kikuma wuhwidi mwani mu mambu ma khunda; watámbula kip-fumu ha thandu ya mbanza kumi."
18 Wazodi wísa amana wázimbula: "Pfumu, fwalanga dyaku dya wolu dilumbudi matanu makwawu."
19 Pfumu wámuvutwala: "Ngeyi, phila mosi, wakála pfumu wa mbanza tanu."
20 Wahika wísa, amana wázimbula: "Pfumu, tala di, fwalanga dyaku dya wolu dina yízindika ha kitemba.
21 Mukuma ngeyi mbangiki, kikuma ngeyi wena mutu wa mathata. Wisi bonga bima bina wusikudiku amana wisi hela bina wukuniku."
22 Pfumu wámuzimbwala: "Muna ndinga zaku meni zina yi mwana yikúfundisila, musadi wa mbi! Wázaya ni meni mukwa mathata. Yisi bonga bima bina tsikudiku; yisi hela phi bina khuniku.
23 Amana kikuma kya biki wakonda sila mbongu zama mu

nzu yina bisi vudisila mbongu? Mu kuvutuka kwama yikakwenda bongaza yi muluta."
24 Kunima wázimbula kwena batu bana bákala hana: "Mubotulenudyoku fwalanga dya wolu amana hekenudya kwena wuna wena yi mafwalanga kumi."
25 Bámuzimbwala: "Pfumu, yandi mafwalanga ma wolu kumi kenina mawu kedi!"
26 Yandi wávutula: "Yiluzimbwadibwa: bayíka kwena wuna wena yi bima; kaasi wuna kondi kima, bamúbwotula keti kina kena kyawu.
27 Kaasi kwena bambeni bama, bana bazodikiku ni yibayala, banatenu kwaku amana bazengenu tsingu ha mesu mama."»

Yesu wukoti mu Yelusalemi (Mth 21:1-11; Mlk 11:1-11; Ywn 12:12-19)

28 Kunima dya kuzimbula bwabuna, Yesu wénda ku thwala bawu amana wátombuka ku Yelusalemi.
29 Tangwa kátula bela-bela yi mahata mama: Betifasi yi Betaniya, bela-bela yi mongu wa Olive, wátuma bodi ba balonguki bandi,
30 wubazimbwadi: «Alwenda kuna hata dina dyenina kuna sambwa; ha lwakóta, lwamóna mwana wa ane mosi wuna bisi zanza batu, wakuzitikila; wuna bakonda zanza kedi keti mbala mosi kwena mutu. Mukutumunenu amana munatenu.
31 Yukani mutu kaluhyula: "kikuma kya biki lubati mukutwamina?", lwamúzimbwala bwabu: "Pfumu mupfunu kamuvi."»
32 Bana kátuma benda amana báwana mambu bwosu kabazimbwala
33 Tangwa bakala kutumuna mwana anea, bakwa yandi bábazimbwala: «Kikuma kya biki lubati kutwamina mwana wa ane?»
34 Bávutula: «Pfumu mupfunu kamuvi.»
35 Amana bámunata mwana wa ane kwena Yesu, kunima bátimbula miledi mya bawu hana kunda dya mwana wa ane, amana bámuzanzisa Yesu.
36 Tangwa kakala kwenda, batu bakala yala mizaka mya bawu muna nzila.
37 Amana kakala bwesuka ku khulumuka ya mongu wa ba Olive tangwa bakala sangwala kibuka kya balonguki, bakala zatula Nzambi mu ndinga ya ngolu, kikuma kya biphadi byosu bina bámona.
38 Bakala zimbula: «Kasakumuka wuna wisi kwisila mu khumbu ya Pfumu! Ngemba mu zilu yi khembu muna bisoka!»
39 Amana ndambu ya Bafwadisi, muna mulumba-lumba wa batu, bámuzimbwala: «Mulongi, bakaya balonguki baku.»
40 Yandi wábavutwala: «Yiluzimbwadibwa, yukani bawu badibata, matadi makálunga!»

Yesu wudidi kikuma kya Yelusalemi

41 Amana mu kubwesuka, Yesu wámona mbanza amana wádila kikuma kya yawu,
42 mu kuzimbula: «Wadi ngeyi phi wázaya, mu kilumbu kyaki, abweti kutambula ngemba! Kaasi buthwena moosu makusweka mena ku mesu maku.
43 Mukuma bilumbu byakwísa, kwena ngeyi, bina bakúzyeta buna bufwani kwena bambeni baku amana bakuzinga yi kukufitikisa muma mwosu.
44 Bakubula, ngeyi yi bana baku mu kati dya ngeyi, amana basísaku mu kati dya ngeyi keti tadi ha thandu ya tadi, kikuma wázayidilaku tangwa dina kisi kutala Nzambi!»

Yesu muna nzu ya Nzambi (Mth 21:12-17; Mlk 11:15-19; Ywn 2:13-22)

a **19:33 19:33** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

45 Amana bụna kákota mu nzu
ya Nzambi, wayandika kukula batu
bana bakala tekisa bima.
46 Mu kubazimbwala: «Básonika
bwabu: "Nzu yama, yakála nzu yi-
mosi ya bisambu." Kaasi benu, luk-
itudiya saka dya bandwandwa.»
47 Yesu kakala longa bilumbu
byosu muna nzu ya Nzambi. Amana
bambuta ba banganga Nzambi yi
balongi ba mitsiku yi bapfumu
ba bikanda bakala sanda phila ya
kumuhondila.
48 Kaasi bázayaku ketibwe
bahanga, mukuma batu boosu
bákangama yi yandi mu kumuyuka.

20

Nati wumuheki Yesu kipfumu?
(Mth 21:23-27; Mlk 11:27-33)

1 Mosi kya bilumbu meni byabina,
bwosu kakala longa batu mu nzu
ya Nzambi yi kusamuna Musamu
wa Bukheti, bambuta ba banganga
Nzambi yi balongi ba mitsiku yi
bambuta bátula hakana
2 amana bamuzimbwala: «Tuz-
imbwala, mu hamu dya nati wu-
bati sadila bwana; nati kena wuna
kuheki hamu meni wuna?»
3 Yesu wabavutwala: «Meni phi,
yiluyufula kyufu kimosi. Nzimb-
walenu:
4 Mbotika ya Yowani, ku zilu
yátuka ho kwena batu?»
5 Kaasi bawu báyandika kudiwin-
ina bawu yi bawu bazimbudi: «Yuka
twavutula ni "Ya ku zilu", kazim-
bula bwabu: "Biki lwakonda muk-
wikidila?"
6 Yuka phi twazimbula: "Ya batu",
batu boosu batuhonda ku matadi,
mukuma bwa kyedika ni Yowani
mbikudi kákala.»
7 Hanga bavutudi: «Tuzayiku keti
nati wámutuma.»
8 Hanga Yesu wubazimbwadi:
«Meni phi yilúzimbwlaku keti mu
hamu dya nati yisi sadila bwabuna.»

Kingana kya basadi bambi ba ki-
langa kya vinu
(Mth 21:33-46; Mlk 12:1-12)

9 Kunima, Yesu wáyandika kuta
kingana kyaki kwena batu: «Yakala
mosi wákuna kilanga kya vinu,
wáluwisakya kwena batu, amana
yandi wénda kuma kwa kyana,
wázingidila kwakuna.
10 Tangwa ha dyalungila, wátuma
musadi mosi kwena batu bana
bakala tala kilanga kya vinu, ndangu
bawu bahitika ndambu yandi ya
vinu. Kaasi batu bana bakala tala
kilanga bamubeta musadi wuna
amana bámuvutula moku ma khatu.
11 Wátuma ́hika musadi muk-
wawu, kaasi bamubeta, bamutukwana,
kunima bámukukwasa moku ma
khatu.
12 Wátuma hika musadi wa
tatu; yana phi bamulweka amana
bámukukwasa.
13 Hanga mukwa kilanga kya
vinu wuzimbudi: "Bweti yihanga?
Yitúma mwana wama wazolwa;
ngatu bamúzitisa."
14 Kaasi tangwa bámumona, batu
babana bákala futila mu kilanga,
bádizonzila: "Tala yandu swana! Tu-
muhondenu ndangu kuvwa kwaki-
tuka kwa betu."
15 Hanga bamulosi ku man-
ima ma kilanga kya vinu amana
bámuhonda.

«Amana bweti kakwisa bahanga
mukwa kilanga kya vinu?
16 Kakwísa, hanga bahondi batu
bana bisi futila mu kilanga kya vinu
amana kilanga kahánakya kwena
batu bahika.» Buna báyuka ndinga
zazina, batu bázimbula: «Mambu
mama fwaniku masalama!»
17 Kaasi Yesu wabatala, wubaz-
imbwadi: «Biki disongidila dya
ndinga yayi básonika»:

"Tadi dina bálosa batungi ba nzu
dikituki tadi dya mupfundila wa
nzu."

18 «Wosu wuna wabwa hana
tadi medina, dyamana mutolula;
amana wuna dyabwíla tadi dina,
dyamúfukumuna.»

Phaku ya pfumu wa Loma
(Mth 22:15-22; Mlk 12:13-17)

19 Muna tangwa medina, balongi
ba mitsiku yi Bambuta ba banganga
Nzambi, bakala sanda ni bamuk-
wata Yesu, kaasi báyuka bweya bwa
batu. Bábakula ni bawu kátila
kingana kina.
20 Báyandika kumukengidila.
Bátuma batu bana bakala disongila
hanga batu basungama. Batu
bana bazodi bamuleya Yesu mu
kyufu kimosi, ndangu bamulambula
kwena bayadi ba kinzunga.
21 Bámuhyula: «Mulongi, tuzayi ni
wisi zonza, wisi longa phi yi singu.
Wisiku hambula mbunzu, kaasi wisi
songila mu kyedika nzila ya Nzambi.
22 Tufwani kufuta phaku ya Khay-
isala ho loni?»
23 Amana bwosu kábakula
mabanza ma bawu ma mbi,
wábavutwala:
24 «Tsongilenu fwalanga dimosi.
Mbunzu yi khumbu yayi básonika
haka, bya nati?» Bawu bávutula:
«Bya Khayisala.»
25 Amana Yesu wábazimbwala:
«Ho yi bwabuna, hanenu kwena
Khayisala bina byena bya yandi
amana kwena Nzambi bina byena
bya Nzambi.»
26 Balendaku kumukwata keti mu
ndinga yandi mosi ku thwala batu.
Kaasi mvutu yandi yábayitwakisa
amana bádibata.

Kyufu kikuma kya lufutumuku
(Mth 22:23-33; Mlk 12:18-27)

27 Ndambu ya Basadise bana
bisi kwikila ni kweku lufutumuku,
hanga bisi muhyula:
28 Bazonzi: «Mulongi, Moyize
kátuheka mutsiku wawu básonika:
"Yukani yakala mosi, wena yi
myaki wandi honi kafwa amana
kasisa mukhetu kaasi konda kubuta
mwana yi yandi, bulungi kakwela
mufwidi wuna ndangu kabuta bana
ba thayi wandi."
29 Kinga, kwákala yi baphangi
ba bayakala tsambwadi. Watheti
wákwela mukhetu, wáfwa konda
mwana.
30 Wazodi,
31 kunima, wuna wa tatu wákwela
mukhetu; bwásalama phila mosi
kwena bawu tsambwadi, báfwa
konda kusisa bana.
32 Kunima, mukhetu phi wáfwa.
33 Kilumbu kya lufutumuku,
mukhetu wuna wa nati kakála?
Mukuma boosu tsambwadi,
bámukwela hanga mukhetu wa
bawu!»
34 Yesu wábavutwala: «Mu bu-
lunda bwabu, bakhetu yi bayakala
bisi dikwela;
35 kaasi bana bázengila ni
bafwana kukota mu bulunda buna
yi ku lufutumuku lwa bafwa, bawu,
badíkwelaku hika.
36 Bafwánaku hika mu kufwa,
kikuma bafwanani yi banzyo amana
bekina bana ba Nzambi, hanga bana
ba lufutumuku.
37 Bafwa bafútumuka, bwosu
katekila zimbula Moyize kikuma kya
zanga dya mbawu dyákala mu miti,
tangwa kámutela Pfumu: "Nzambi
wa Bulahami, Nzambi wa Kizaki yi
Nzambi wa Yakobi."
38 Kinga keku Nzambi wa batu
bafwa, kaasi wa batu bana bena mu
luzingu, mukuma boosu bisi zinga
kikuma kya yandi.»
39 Ndambu ya balongi ba mitsiku
bahika bávutula: «Mulongi, mboti
wuzonzi.»
40 Amana bámekaku hika ku-
muhyula keti kyufu kimosi.

Masiya yi Tavidi
(Mth 22:41-46; Mlk 12:35-37)

41 Yesu wábazimbwala: «Abweti
bafwani kuzimbula ni Kidisitu ken-
ina mwana wa Tavidi?
42 Mukuma yandi meni Tavidi,
bwabu kásonika muna mukanda wa
mikunga»:

"Pfumu kázimbula kwena Pfumu
wama:
"Sikuka ku kitata kyama;
43 Yikuna yikítwala bambeni baku,
kidyatilu kyaku."

44 «Amana Tavidi kisi mutela ni "Pfumu"; amana abweti kafwani kukala hika mwana wandi?»

Kulwengisa kikuma kya balongi ba mitsiku
(Mth 23:1-36; Mlk 12:38-40)

45 Buna bakala muyuka batu boosu, Yesu wázimbula kwena Balonguki bandi:
46 «Kebenu yi balongi ba mitsiku. Bazodi kukangala yi malophu ma kaleyi. Bisi zola ni batu babahekaka mboti mu mazandu. Bisi zola kuzakala ha bifulu bya theti mu nzu za kimvuka za Bayuta, bazodi phi bifulu bya lukumu mu mafeti.
47 Bisi botula bima mu nzu za bafwidi, bisi samba malombilu ma kaleyi kikuma kya kudimonikisa. Bawu batámbula pfundusu yina yalúta kitesu.»

21

Kabu dya mufwidi mosi wa phutu
(Mlk 12:41-44)

1 Yesu wáthuta mesu; wumoni bamvwama bana bakala sya kuvwa kwa bawu mu mukunzu wa nzu ya Nzambi,
2 wumoni phi mufwidi mosi wa phutu, wásyamwa ndisu zodi.
3 Amana wuzimbudi: «Mu kyedika, yiluzimbwadibwa: mufwidi yandu wa phutu kasini kuluta boosu.
4 Mukuma, boosu bana bá'hani muna kulutuka kwa kuvwa kwa bawu; kaasi yandi, kahani muna kiphutu kyandi, kyosu kina kafwaniki mu kuzingila.»

Yesu wusamuni kubwa kwa nzu ya Nzambi
(Mth 24:1-2; Mlk 13:1-2)

5 Bwosu bakala zonzila ndambu ya batu kikuma kya nzu ya Nzambi yi buna bátungilaya mu matadi ma kitoku yi makabu mana bánenginaya. Hanga Yesu wuzimbudi:
6 «Bilumbu byakwísa, mu byosu byabi lubati mona, kwasálaku keti tadi ha thandu ya dikwawu, dina bakonda wulumuna.»

Phasi yi minyanga
(Mth 24:3-14; Mlk 13:3-13)

7 Amana bámuhyula: «Mulongi, khi tangwa malúta mambu mana? Khi kidimbu kyatékidila mu kusongila mambu meni mana?»
8 Yandi wavutula: «Kebenu, luhunakanaku. Mukuma balawu bakwísa mu khumbu ya meni, bazónza: "Meni yenina Kidisitu!" bathétika hika: "Tangwa dibwesuki!" Kaasi lubalandaku.
9 Tangwa lwayúka: kuzonzila mvita yi mvwalangani, lubangaku; mukuma bulungi mambu mana maluta theti, kaasi tsuka yeku kikuma kya tangwa dyadi.»
10 Yesu kakala zimbula hika: «Kanda dimosi dyanwanisa kanda dikwawu amana kipfumu yi kipfumu kikwawu;
11 kwakála yi kunikana kwa lawu kwa mafu amana mu binzunga bya lawu, nzala yi kiphuphu byakóta. Mambu ma lawu ma bweya makála yi bidimbu bya mbuta byatúka ku zilu.
12 Kaasi ku thwala bina byosu, balúkwata, balúnyokuna, balúlambula mu nzu za kimvuka za Bayuta, amana balúsya mu boloku; balúnata ku thwala bakyamvu[a] ba tsi yi bapfumu ba binzunga kikuma kya khumbu ya meni.
13 Yakála nzila kikuma kya benu ndangu lwata kimbangi kya khumbu ya meni.
14 Zayenu mboti ni lufwaniku kudiyangisa kikuma kya phila yina lwakwenda sambila.
15 Mukuma meni-meni, yilúheka ndinga mosi yi mudimu wumosi wuna balendaku kunanama kwena bambeni benu keti kubalumuna.

a **21:12 21:12** Hana babati zonzila "bathotila" mu mikanda mya kisina, yi hakana tubati zonzila betu "bakyamvu" kikuma ndinga ya betu bayalayoku kwena bathotila. Tala muna Mth 10:17-22.

16 Balúlambula kwena batata benu
yi bangudi benu, baphangi benu,
biwutu byenu yi banduku benu phi;
amana balawu babáhondisa ha kati
kya benu.
17 Balúmenga kwena batu boosu
kikuma kya khumbu ya meni.
18 Kaasi keti luṣuki lumosi lwa
mutwa wenu lwatotaku.
19 Muna kikwamina kyenu,
lwatámbula luzingu.»

Yesu wuzonzidi kuzangana kwa Yelusalemi
(Mth 24:15-21; Mlk 13:14-19)

20 «Tangwa lwamóna basuta
bazingidya Yelusalemi, zayenu ni
kuzangana kwandi kubwesuki.
21 Amana bana bakála ku Yuteya,
batína mu malondi; bana bakála ha
kati dya mbanza, balúbuka; amana
bana bakála mu bilanga, bakotaku
mu mbanza.
22 Mukuma byakála bilumbu bya
ndola, ndangu malungila moosu
mana menina ma kusonika.
23 Khi kyadi kwena bakhetu
bana bakála ku mavumu, yi bana
bakala yemika muna bilumbu meni
byabina! Phasi lawu zakála mu tsi,
khabu zamónika kwena batu ba tsi
meni yana.
24 Babwa ku mbedi ya phoku,
babánata hanga bakwa boloku
mu tsi zoosu, amana Yelusalemi
badyátadya kwena tsi zoosu za
baphani, yi kuna byamánisina
bilumbu bina bábaheka.»

Kukwisa kwa Mwana mutu
(Mth 24:29-31; Mlk 13:24-27)

25 «Bikhwidimba byamónika
kuna tangwa yi kuna ngondi yi
muna bambweteti. Ha tsi, batu
bawókumuka yi tsula ya lawu
kikuma kya malokosi ma pfunzi ya
yanga dya mbuta yi kimbongila.
26 Batu balawu badímina ku
bweya bwa mambu mana mabwíla
tsi, mukuma ngolu za mazilu,
zaníkana lawu.
27 Amana bamóna Mwana wa
mutu kabati kwisa hana thandu ya
dituti, yi ngolu za lawu yi khembu.
28 Tangwa mayandiki kusalama
mambu mana, vumbukenu, thutenu
mutwa kuna zilu, kikuma luhulusu
lwenu lubwesukini.»

Kingana kya miti mosi bisi tela wufiki
(Mth 24:32-35; Mlk 13:28-31)

29 Kunima, Yesu wábatila kingana
kyaki: «Talenu mufiki yi miti myosu:
30 Buna misi yandika kulubula
khaya, muna kutala kwa khatu, lwisi
bakula ni tsungi ya bukheti yibwe-
suki.
31 Phila mosi yi benu phi, tangwa
lwamóna mambu mana kuluta, za-
yenu ni Kipfumu kya Nzambi kibwe-
suki.
32 Mu kyedika yiluzimbwadibwa:
mbandu ya batu baba yahítaku kedi
yi kuna masálamina mana moosu.
33 Zilu yi tsi byátota, kaasi ndinga
zama zalendaku tota.»

Mupfunu wa kukala kosu tangwa watemuna

34 «Dikebisenu! Mbundu yenu
yikalaku mu tsumbi ya mikinzi yi
kuzela kwa malafu, yi mu kikuma
kya luzingu, ndangu kilumbu kina
kiluwanaku mu kithulumukina,
35 hanga wanda; mukuma
kyakwísa hana thandu ya boosu
bana bisi zinga ha tsi yosu.
36 Kalenu batemuna amana lom-
bilakenu kosu tangwa, ndangu
lwakala yi ngolu za kutinina mambu
moosu mana malúta, lwalenda
telama phi ku thwala Mwana wa
mutu.»
37 Amana kosu kilumbu, mu
mwini, Yesu kakala longa muna nzu
ya Nzambi, amana kakala lubuka
ndangu kenda nimba, mu phipha,
ku mongu wuna bisi tela ni wa ba
Olive.
38 Amana muna suka batu boosu
bakala kwisa kwena yandi, muna
nzu ya Nzambi, ndangu bamuyuka.

22

Bamukasidi fwongu Yesu
(Mth 26:1-5; Mlk 14:1-2; Ywn 11:45-53)

1 Mukinzi wa mapha makonda muvimbu, wuna bisi tela ni Phaki, hanga wákuma belabela.
2 Bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku beka sanda phila ndangu bamuhondisa, mukuma bweya bwa batu bákala bwawu.

Yutasi wuyilami mu kumulambula Yesu kwena bapfumu
(Mth 26:14-16; Mlk 14:10-11)

3 Hanga Satana wukoti mwena Yutasi wuna bakala tela ni Sikadyoti, wákala phi ha kati dya bawu Kumi yi bodi.
4 Hanga yandi, wendi yukana yi bambuta ba banganga Nzambi yi bapfumu ba batsinzidi ba nzu ya Nzambi mu phila yina káfwana kubalambwala yandi.
5 Básangwala lawu, báyukana phi ni bamuheka mbongu.
6 Yutasi wátambwasa, wáyandika phi kusanda tangwa dya bukheti ndangu kabalambwala yandi, mu kitsweki, konda bazayabwa kwena mulumba-lumba wa batu.

Yesu yidikisi madya ma Phaki
(Mth 26:17-25; Mlk 14:12-21; Ywn 13:21-30)

7 Kilumbu kya mukinzi wa mapha makonda muvimbu, wuna bafwana kutambika kimenga kya Phaki, wálungila.
8 Hanga Yesu wutumi Phetelu yi Yowani, wubazimbwadi: «Alwenda tuyidikila Phaki ndangu twenda dyaya.»
9 Bawu bamuzimbwadini: «Ku biki wuzodi thwenda yidikilaya?»
10 Yandi wubavutwadi: «Tangwa lwakóta mu mbanza, mutu mosi lwatúndakana yi kalondu kandi ka mamba; mulandenu yi muna nzu muna kakóta,
11 amana lwazímbula kwena mukwa nzu: "Mulongi kabati kuhyula ni khi mwanza pfwani yidila Phaki, meni yi balonguki bama?"
12 Kalúsongila mwanza wumosi wena wa mbuta kuna zilu, wena wakuyidika kedi. Yi mwamuna lwayídikila mambu.»
13 Hanga bendi, bawani phi mambu bwosu kábazimbwala, bayidika phi mukinzi wa Phaki.

Madya ma Pfumu
(Mth 26:26-30; Mlk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

14 Amana tangwa ha dyalungila, Yesu kakala kuna mesa, amana bathumwa bákala kumosi yi yandi.
15 Wubazimbwadi: «Yi mbundu yama yosu thondikini kudya mukinzi wawu wa Phaki kumosi yi benu, ku thwala kunyokuka,
16 mukuma yiluzimbwadibwa ni yidya woku hika tii yi kuna bwalúngila mu Kipfumu kya Nzambi.»
17 Hanga wubongi mbungu yimosi, kunima kumuvutwala Nzambi matondu wuzimbudi hika: «Bongenu yayi, kabulenuyoku muna kati dya benu;
18 mukuma, yiluzimbwadibwa: tukila lelu, yinwáku hika malafu ma vinu, tii yikuna kyakwísila Kipfumu kya Nzambi.»
19 Kunima, wubongi dipha; kunima kuvutula matondu, wubukunidya amana wubahekidya mu kuzimbula: «Lwena lutu lwama, luna lulambuki kikuma kya benu. Salakenu bwabuna mu kumbambukaka meni.»
20 Wáhanga bwabuna phi kima kya mbungu, kunima dya kudya, wuzimbudi: «Mbungu yayi yena kuyukana kwa pha kwa Nzambi, mu nzila menga ma meni, mana matyakani kikuma kya benu.
21 Kaasi talenu: wuna wuzodi kathekisa haha kena, ha mesa yi meni!
22 Mukuma, Mwana wa mutu kabati kwenda, bwosu buna

bwáyilama; kaasi kyadi kwena mutu wuna wamúlaṃbula!»
23 Amana bayandika kudihyula bawu yi bawu keti nati wufwani kasala dyambu dya buna.

Nati wenina mbuta?

24 Hanga balonguki bayandiki kutendana hana kati dya bawu ndangu bazaya keti nati wufwani batela mbuta.
25 Yesu wubazimbwadi: «Bakyamvu ba tsi za baphani bisi bayala mu kingolu-ngolu amana batu bana bena phi yi kiyeka kya kudyatisa tsi bisi zola: batu bahika babatelaka basadi basadi ba mamboti.
26 Kaasi benu, kabunaku. Wuna wena mbuta ha kati dya benu, kakala hanga muleki wa benu, amana wuna wisi yidika ndonga kakala hanga wuna wubati sadila.
27 Amana, nati wena mbuta? Wuna wena ha mesa ho wuna wubati musadila? Ka wuna ku wena ha mesa? Amana meni yena ha kati dya benu hanga wuna wisi sadila!
28 Benu lwena batu bana bakwamini yi meni, mu bimeka byama;
29 amana meni yiluheki Kipfumu kya Nzambi, bwosu káhanakya tata kwena meni,
30 ndangu lwadya, lwanwa phi ha mesa mama muna Kipfumu kyama, ndangu lwazakala mu biti bya kipfumu mu kusambisa bikanda kumi yi byodi bya Kiseledi.»

Yesu wuzimbudi ni Phetelu kamutuna
(Mth 26:31-35; Mlk 14:27-31; Ywn 13:36-38)

31 «Simoni, Simoni! Tala: Satana wululombidi nzila mu kuluhenga bwosu bisi hengula losu yi tswala.
32 Kaasi meni ndombidiki kikuma kya ngeyi, ndangu lukwikilu lwaku lumanisaku. Amana ngeyi, tangwa wavútukisa, basyamisa baphangi baku.»
33 Phetelu wumuzimbwadi: «Pfumu, yena wayilama mu kukwenda kumosi yi ngeyi yi mu boloku, yi ku lufwa.»
34 Yesu wumuvutwadi: «Yiḳuzimbwadibwa, Phetelu, khoḳu kakoḳulaku kedi, lelu, ngeyi wathúna mbala tatu ni wunzayiku.»

Mbongu, waba yi mbedi ya phoku

35 Hanga Yesu wubazimbwadi hika: «Tangwa yílutuma konda makuta keti waba, keti tsabatu, Kima kyahika kyálukonda?» Bawu bavutudi: «Ioni, ka kima ku.»
36 Hanga yandi wubazimbwadi: «Kaasi buthwena, wuna wena yi makuta, kanata, wuna wena phi yi waba, kanata, phila mosi yi wuna wukondi mbedi ya phoku, katekisa muzaka wandi ndangu kasumba mbedi ya phoku.
37 Mukuma yiluzimbwadibwa ni bulungi ni buna básonika, bwalungila mwena meni: "bamukotisi mu ndonga ya bandwandwa." Mukuma, mana mathadi meni malungila.»
38 Balonguki bazimbudi: «Ah Pfumu, tala zazi mbedi zodi.» Amana yandi wubavutwadi: «Zazina zifwani.»

Yesu wusambidi ku mongu wa ba Olive
(Mth 26:36-46; Mlk 14:32-42)

39 Bwosu kálubuka, hanga wénda ku mongu wa ba Olive, bwosu buna kayikana. Balonguki bandi bamulandi.
40 Buna katula homa meni hana, wubazimbwadi: «Lombilenu, ndangu lubwaku mu phukumunu.»
41 Kunima, wádihambula kwena bawu kitesu kya thambi makumatatu. Amana bwosu kafukama, wáyandika phi kulombila,
42 mu kuzimbula: «Tata, yuka ni wuzodi, thinisina kyana mbungu yayi. Kaasi ka luzolu ku lwa meni, yambula luzolu lwaku lwahangama.»
43 Hanga wanzyo mosi wátuka ku zilu, wumulubwakidi, ndangu kamuheka kikesa.

44 Yesu wuyuki kiwayi kya lawu,
kahanga wusi hika ngolu mu ku-
lombila. Kyusa kyandi kiyandiki
kuhoma muna mafu hanga matonzi
ma menga.
45 Buna katelama mu lombilu,
wávutukisa kuna bakala balonguki,
wubawani baleka kikuma kya kyadi
kina bákala kyawu.
46 Hanga Yesu wubazimbwadi:
«Abweti lubati leka buna? Toka-
menu, lombilenu phi ndangu lub-
waku mu phukumunu.»

Bamukwati Yesu
(Mth 26:47-56; Mlk 14:43-50; Ywn 18:3-11)

47 Buna kakala zonza bwana,
kibuka kya batu kitudi. Yutasi wuna
wákala ha kati dya bawu Kumi
yi bodi, yandi wakala natisakya.
Wábwesuka kwena Yesu mu ku-
muyamba.
48 Kaasi Yesu wumuzimbwadini:
«Yutasi, mu kuyamba wuzodi wa-
mutekisila Mwana wa mutu?»
49 Buna bamona mana mázola
kubwa, bana bakala yi yandi ba-
muhyudini: «Pfumu, tufwani mu ku-
beta yi mbedi?»
50 Amana, mosi wa bawu, wubeti
musadi mosi wa bambuta ba ban-
ganga Nzambi amana wamuhuta
kutu dya kitata.
51 Kaasi Yesu wuzimbudi: «Yam-
bulenu, bwana bufwani.» Kunima
wusimbi kutu dya mutu wuna, wu-
mubeludi phi.
52 Kunima, hanga Yesu wuz-
imbudi kwena bambuta ba ban-
ganga Nzambi yi kwena pfumu
wa batsinzidi ba nzu ya Nzambi
yi bambuta ba dibundu bana bisa
mukwata: «Lwisi ndatina mbedi yi
miti hanga mbedi yena ndwandwa.
53 Bilumbu byosu khadiki yi
benu mu nzu ya Nzambi, amana
lwásandaku ni lwakhwata. Kaasi
tangwa dyadi dyena dya benu yi
ngolu za phipha.»

Phetelu wumutuni Yesu
(Mth 26:57-58; 26:69-75; Mlk 14:53-54; 14:66-72; Ywn 18:12-18; 18:25-27)

54 Kunima dya kumukwata, ba-
munati, bamukotisi phi mu nzu
ya mbuta wa banganga Nzambi.
Phetelu kakala landa muna kyana.
55 Hanga balemisi mbawu mu
kati dya kyanzala amana bazakadi.
Phetelu wendi zakala hana kati dya
bawu.
56 Musadi mosi wa mukhetu wu-
mumoni kuna kyesesi kya mbawu,
wumusimbuludi yi kiswiswiswi,
wuzimbudi: «Yandu phi ká́kadiki yi
yandi.»
57 Kaasi Phetelu wutuni, wuzonzi
phi: «Mukhetu, yimuzayiku!»
58 Kunima dya koma ka tangwa,
mutu wahika wumumoni amana
wuzimbudi hika: «Ngeyi phi wena
mosi hana kati dya bawu!» Kaasi
Phetelu wumuvutwadi: «Loni, ka
meni ku!»
59 Ku nima dya tangwa dimosi,
mutu mosi wahika wumuzimbwadi
yi singu dyosu: «Mu kyedika,
mutu yandu phi ká́kadiki yi yandi
mukuma mwisi Ngadidi kenina
yandi phi.»
60 Kaasi Phetelu wuvutudi: «Buna
wubati zola kuzonza, nzayibwoku
meni.» Muna tangwa meni dina
ká́kala zonza, khoku wákokula.
61 Hanga Pfumu wábaluka
amana wámutala Phetelu, hana
Phetelu wuyubuki ndinga yina
ká́muzimbwala Pfumu: «Khoku
kakokulaku kedi, lelu, ngeyi
wathúna mbala tatu.»
62 Hanga Phetelu wálubuka,
amana wádihonda kudila.

Yesu bamutukwani, bamubeti phi
(Mth 26:67-68; Mlk 14:65)

63 Bayakala bana bakala mutadik-
ila Yesu, bakala museya yi kumube-
taka.
64 Bakala mufidinga mbunzu, mu
kumuhyula: «Bikuleti, nati wuku-
beti?»
65 Amana bá́kala mutukwana yi
kumutangaka mambu ma mbi ma
mutindu yi mutindu.

Yesu ku thwala kibuka kya mbuta
(Mth 26:59-66; Mlk 14:55-64; Ywn 18:19-24)

66 Buna kwakhyela kuma, bambuta ba Bayuta, bambuta ba
banganga Nzambi yi balongi ba
mitsiku bákutakana. Bamunatisi
Yesu ku thwala kimvuka kya mbuta
kya Bayuta
67 amana bazimbudi: «Yukani
ngeyi wena Masiya, tuzimb-
walabwa.» Yandi wubavut-
wadi: «Yukani yiluzimbwalabwa,
lwakúmbwalabwoku.
68 Amana yukani yiluhyula kyufu,
lwamvútwalaku.
69 Kaasi tuka buthwena, Mwana
wa mutu kasíkuka kuna kitata dya
ngolu za Nzambi wa Phungu.»
70 Boosu bazimbudi: «Kisongidila,
ngeyi Mwana wa Nzambi wena?»
Yandi wubavutwadi: «Benu-benu
luzimbudibwa ni yeninabwa.»
71 Hanga bawu bazimbudi: «Ni
mupfunu wa bimbangi hika thwena
wawu betu? Tumuyuki betu-betu
muna munwa wandi.»

23

Yesu ku thwala Philatu
(Mth 27:1-2; 27:11-14; Mlk 15:1-5; Ywn 18:28-38)

1 Bátelama boosu ha kimosi amana
bámuṇata ku thwala Philatu.
2 Bayandika kumufunda mu kuz-
imbula: «Tumuwani mutu yandu,
kabati hukumuna batu ba betu;
kabati bazimbwala ni bafutaku
phaku kwena pfumu wa mbuta
Khayisala, wudikitudi yandi meni
Masiya, thotila.»
3 Philatu wumuyufudi: «Ngeyi,
pfumu wa Bayuta wenina?» Yesu
wumuvutwadi: «Ngeyi meni wuzim-
budibwa.»
4 Hanga Philatu wuzimbudi kwena
bambuta ba banganga Nzambi yi
milumba-lumba mya batu: «Mboniku
kima kya muzengila ndola mutu
yandu.»
5 Kaasi bawu balaphikisi ndinga,
bazimbudi phi: «Khabu kabati heka
batu mu kulonga mu Yuteya dyosu,
tuka ku Ngadidi, kuna káyandikila,
yi kwaku.»

Yesu ku thwala Eloti

6 Tangwa káyuka Philatu mambu
mana, wuhyudi: «Mutu yandu, mwisi
Ngadidi kenina?»
7 Buna káyuka ni Yesu ku kinzunga
kina kakala yala Eloti kátuka,
kahanga wumuhitiki kwena yandi,
mukuma ku Yelusalemi kákala
muna bilumbu meni bina.
8 Amana Eloti buna kámona
Yesu hanga kyesi kimukwati lawu.
Kikuma, kakala sanda ni kamu-
mona tuka thama; mukuma kázola
kamumona kikuma kya mambu
mana kakala yuka kuzonzila kikuma
kya yandi, amana kákala yi kivuvu
kya kumumona kusala ndambu ya
biphadi.
9 Kahanga wumuhyudi byufu bya
lawu kaasi Yesu kámuvutwalaku
keti kima.
10 Bambuta ba banganga Nzambi
yi balongi ba mitsiku hana bákala
amana bakala mufunda ngolu.
11 Hanga Eloti yi batsinzidi bandi,
wuyandiki kumulewula. Amana
kunima kumuseya yi kumuvwatisa
muledi wumosi wa kitoku, hanga
wumuhitiki hika kwena Philatu.
12 Muna kilumbu meni kina, Eloti
yi Philatu bakítuka banduku, bawu
batekila kala bambeni.

Bamuzengidi lufwa Yesu
(Mth 27:15-26; Mlk 15:6-15; Ywn 18:39; 19:16)

13 Philatu wákhokisa bambuta ba
banganga Nzambi, bathwadisi yi
batu bahika,
14 hanga wubazimbwadi: «Benu
lwisi ndatina mutu yandu, mu ku-
zonza ni batu kabati hukumuna.
Kinga meni yimuhyudi ku thwala
benu boosu kaasi mboniku kima
mwena yandi kifwani muzengila
ndola, ka kikuma ku muna mamana
lubati mufundila.
15 Eloti phi, lo kwandi, mukuma
wutulambwadi yandi hika. Ka-
hangiku kima kifwani bamuhondila.

16 Yimusula, kunima dya kumu-
betisa fimbu.»
17 [Kosu mukinzi wa Phaki, Philatu
kafwana kubalubwala mutu mosi
mu boloku.]
18 Kaasi báyandika kukalunga
boosu: «Muhonda mutu yandu,
tulubwala Balabąsi!»
19 Balabasi, bámusila mu boloku
kikuma kya mvwalangani yina
bábusila bisi Loma, yina yáluta mu
mbanza yi buna káhonda mutu.
20 Hanga Philatu wázonza hika
mbala yikwawu, mukuma kázola
kalubula Yesu.
21 Kaasi bawu bakala kalunga:
«Mukhoka ha kitakani! Mukhoka ha
kitakani!»
22 Philatu wubazimbwadi mu
mbala ya tatu: «Khi mbi kasadi
mutu yandu? Mboniku kima mwena
yandi kilungi kumunatina lufwa.
Yimusula, ku nima dya kumubetisa
fimbu.»
23 Kaasi bakalungi hika ngolu, mu
kulomba ni Yesu kakhokama ha ki-
takani. Hanga malokosi ma bawu
máhanungisa.
24 Philatu wubongi lukanu lwa
kubasadila bwosu buna bakala
lomba.
25 Wuyambwadidi wuna bákwata
mu boloku kikuma kya mvwalan-
gani yi buna káhonda mutu, wuna
bakala lomba. Wubalambwądi Yesu
ndangu bamuhanga buna bazola.

Bamukhoki ha kitakani Yesu (Mth 27:32-44; Mlk 15:21-32; Ywn 19:17-27)

26 Bwosu bakala munata Yesu, bak-
wati mutu mosi zina dyandi Simoni,
mwisi Sileni, wátuka ku bilanga.
Hanga bamukwati ndangu kamu-
natisa Yesu kitakani kuna manima.
27 Mulumba-lumba wa batu
wakala mulanda yi bakhetu mu
bidilu yi miyananu mya lawu
kikuma kya yandi.
28 Hanga Yesu wubaluki kwena
bakhetu wubazimbwadi: «Bakhetu
ba ku Yelusalemi, ludilaku kikuma
kya meni! Kaasi dilenu kikuma
kya benu-benu yi kikuma kya bana
benu!
29 Mukuma bilumbu byakwísa,
bina bazímbula: "Kyesi kwena
bakhobu, kyesi kwena makundu
mana mábutaku yi mayeni mana
máyemikaku!"
30 Hanga batu báyandika kuzim-
bula kwena mongu mya mbuta:
"Tubwilenu" yi kwena mina mya
khunda: "Tufidingenu!"
31 Mukuma, yukani bahanga
bwabu kwena miti wa tsi amana miti
waloka abweti bahangawa?»
32 Bakala nata muna tangwa med-
ina bayakala bodi bahika bákala
bandwandwa ndangu babahonda
ha kimosi yi yandi.
33 Buna bátula homa hana bisi
tela: «Kibelengenzi kya mutwa», ba-
mukhoki Yesu ha kitakani; phila
mosi yi bandwandwa bana, mosi ku
koku dya kitata, mukwawu, ku koku
dya kimama.
34 [Yesu kakala zimbula: «Tata,
balolula mukuma bazayimoku
mana babati sala.»] Basanzani
miledi myandi mu kubetilamya phi
zeki.
35 Batu batelamiki hakana yi
kutalaka mambu buna makala luta.
Bapfumu ba Bayuta bayandika
kumuseya, mu kuzimbula: «Batu
bahika kakala hulula, kadihulula phi
yandi meni yuka yandi kena Masiya
wa Nzambi, wuna kásola!»
36 Basuta phi bakala museya; bab-
wesuki, bamunwisi phi vinu dya
ngani,
37 yi kuzimbulaka: «Yukani ngeyi
pfumu wa Bayuta wena, dihulula
ngeyi meni!»
38 Ha thandu ya mutwa wandi
hákala yi bisona byabi: «Yandu ken-
ina pfumu wa Bayuta.»
39 Mosi wa bandwandwa bana
bákala ha kitakani, hanga wumu-
tukwani mu kuzimbula: «Ka ngeyi
ku Masiya? Dihulula ngeyi meni,
amana watuhulula betu!»
40 Kaasi mukwawu, wumusongisi,
mu kuzimbula: «Weku yi bweya bwa

Nzambi? Ngeyi wubongi ndola mosi yi yandi?
41 Betu, ndola yayi yifwanani yi mbi yina twasadi kaasi yandu kasadiku kima kya mbi.»
42 Amana kakala zimbula: «Yesu, ngyubuka bawu tangwa wakwísa mu Kipfumu kyaku.»
43 Yesu wumuvutwadi: «Yikuzimbwadibwa, mu kyedika: lelu dyadi, wakála yi meni muna Phaladisu.»

Lufwa lwa Yesu
(Mth 27:45-56; Mlk 15:33-41; Ywn 19:28-30)

44 Amana tangwa ha kátula ha kisosi, kuma kwabwa phipha mu mulambu wosu yi kuna tangwa dya tatu dya masikidika.
45 Tangwa wátota. Muledi wa kikumbu kya nzu ya Nzambi wáyatuka ha kati.
46 Yesu wákalunga: «Tata, mvutudi moya wama mu moku maku.» Kunima kuzonza bwabuna, wutabudi.
47 Mu kumona mana maluta, hanga satudiyoni wázatula Nzambi mu kuzimbula: «Mu kyedika, mutu yandu kákadiki mutu wasungama!»
48 Amana milumba-lumba mya batu bakala hana, bisa tala mambu buna máhitila, ku nima kumona mana máhita, bávutuka yi kudibundaka thulu kikuma kya kiwayi.
49 Boosu bana bámuzaya, yi bakhetu bana bisa musindikila tuka ku Ngadidi, batelama muna kyana ndangu bamona mambu buna makala luta.

Yesu bamukulumuni mu mazyamu
(Mth 27:57-61; Mlk 15:42-47; Ywn 19:38-42)

50 Hákala yi mutu mosi wa kimvuka kya bukheti, khumbu yandi Yozefu, mutu wa mboti yi wasungama.
51 Yandi kátambwasalwoku lukanu luna batambula mu kimvuka yi bakwawu, kákala mwisi Adimate mbanza ya Bayuta, amana kakala hingila Kipfumu kya Nzambi.
52 Kahanga wenda kwena Philatu amana wálomba lutu lwa Yesu.
53 Wutuludilwa ha kitakani, wuvungilwa ha muledi, wusikudilwa phi mu mazyamu ma kitadi mana bakonda zika kedi mutu.
54 Kyákala kilumbu kya kuyilama, amana sabata dyázola kuyandika.
55 Bakhetu bana meni bámusindikila tuka ku Ngadidi, bakala landila, bámona mazyamu yi phila yina básikula lutu lwa Yesu.
56 Amana kunima, bávutuka mu kuyidika masi yi mananasi kikuma kya mvumbi. Amana mu kilumbu kya Sabata, bálembwa bwosu buna wakala lomba mutsiku.

24

Lufutumuku lwa Yesu
(Mth 28:1-10; Mlk 16:1-8; Ywn 20:1-10)

1 Kilumbu kya theti kya phosa, bakhetu bénda ku mazyamu muna suka-suka, mu kunata mananasi mana báyidika.
2 Bawani ditadi dyakubundumuna ku thwala mazyamu;
3 bákota, kaasi báwanalwoku lutu lwa Pfumu Yesu.
4 Bwosu bakala mu kitswi kikuma kya mambu meni mana; batu bodi bámonika hakana, bavwatiki miledi myákala kédyamina.
5 Bwosu bákala yi bweya, bázenzika mbunzu muna mafu; kaasi batu bana babazimbwadi: «Kikuma kya biki lwisi sosila mutu wena mu luzingu mu kati dya bafwa?
6 Keku haka, kaasi wufutumuki. Banzenu buna kázimbula kwena benu ha kakala hika ku Ngadidi:
7 Bulungi, Mwana wa mutu bamulambula kwena basumuki amana kakhokama ha kitakani, amana kafútumuka mu kilumbu kya tatu.»
8 Amana báyubuka ndinga meni zina.
9 Bakhetu bákatuka ku mazyamu, kikuma kya kuyadingisa mana mosu

kwena Bawu kumi yi mosi yi kwena bakwawu.
10 Hákala yi Madiya mwisi Makatala yi Zyani yi Madiya ngudi wa Zyaki. Bakhetu bahika phi bákala hakana, bazimbudibwa kwena bathumwa.
11 Kaasi ndinga zina bámonaza hanga zina za bilawu bákwikilaku kwena bakhetu.
12 Kaasi Phetelu wátelama, wénda thinu ku mazyamu; amana buna kazenzama, wumoni lwesi bitemba bya miledi bya khatu. Amana wávutuka ku nzu yandi, wuyituki lawu kikuma kya mambu mana maluta.

Mu nzila Emawusu (Mlk 16:12-13)

13 Kinga, muna kilumbu mekyana, boodi hana kati dya balonguki, bakala kwenda ku hata dimosi khumbu ya dyawu: Emawusu; tuka Yelusalemi yi kuna, bafwana kusala tangwa zodi.
14 Muna nzila, bekazonzila mambu mana moosu buna málutila.
15 Tangwa bakala zonza yi kuyambilaka bwabuna, yameni Yesu wábawana, wénda nzila mosi yi bawu.
16 Kaasi mesu ma bawu máfwanaku mu kumusengumuna.
17 Hanga wubahyudi: «Biki lubati zonzila mu nzila?» Hanga batelami yi kyadi kyosu.
18 Mosi hana kati dya bawu, khumbu yandi Kolofasi, wumuvutwadi: «Ngeyi lwesi wunangi bilumbu ku Yelusalemi, wukondi zaya mambu mana málutiki mu bilumbu byabi?»
19 Yandi wáhyula: «Khi dyambu?» Hanga bamuvutwadini: «Mambu mana matadidi Yesu mwisi Nazaleti, wuna wakadi mbikudi wa ngolu mu bisalu yi ndinga zandi ku mesu ma Nzambi yi ku mesu ma batu boosu.
20 Bambuta ba banganga Nzambi yi bapfumu betu bamulambudi ndangu kafwa amana bamukhoki ha kitakani.
21 Twakadi yi kivuvu ni yandi wálubula mu kihika Kiseledi. Kaasi bilumbu byekina bitatu, tuka buna mabwidiki mambu mana.
22 Mu kyedika, bakhetu bahika hana kati dya betu batuyitwakisi. Lelu, bendiki muna suka ku mazyamu
23 kaasi bwosu bamoniyoku mvumbi yandi, bisi zimbula ni banzyo babalubwakidi, amana babaheki tsikiningi ni mu luzingu kenina.
24 Batu bahika ha kati dya betu bendiki ku mazyamu, bamoni mambu bwosu buna bazimbudiki bakhetu, kaasi yandi bamumonikiku.»
25 Hanga Yesu wubazimbwadini: «Batu bakonda ngangu, mbundu zenu zisiku lenga kwikila mambu mana básamuna bambikudi!
26 Bwáfwanaku ni Masiya kanyokuka bwabuna ku thwala kukota mu khembu yandi?»
27 Wábatendwala mambu moosu mana mamutadidi muna masonuku moosu, tuka ku mikanda mya Moyize yi kuna mikanda mya bambikudi boosu.

28 Buna bátula ku hata dina bakala kwenda, Yesu wuhangi hanga mutu wuzodi kuluta.
29 Kaasi bawu bamubokwadidi mu kuzimbula: «Zakala yi betu; kuma kuyidini, phipa yekina bwa.» Hanga yandi wendi zakala yi bawu muna nzu yina bákota.
30 Yesu wázakala[a] kuna mesa ha kimosi yi bawu; watambula dipha, wusambudidya; kunima, wábukunadya amana wábahekadya.
31 Hanga mesu ma bawu makanguki, bawu bamutunguludi kaasi yandi wátota hana kati dya bawu.
32 Amana báyandika kudizimbwala bawu yi bawu: «Abweti yikondi tuphumwakina mbundu hanga mbawu, tangwa kakatuzonzisaka

a **24:30 24:30** Disongidila ni wazenzama kakala.

mu nzila yi kututendwala masonuku?»
33 Hanga bátelama muna tangwa
meni dina, bávutuka phi ku
Yelusalemi. Bawani bawu kumi yi
mosi mu kimvuka yi banduku ba
bawu,
34 beka zimbula: «Mukyedika
Pfumu wufutumuki! Mukuma
kadimonikisi kwena Simoni!»
35 Hanga balonguki bana
bawu bodi babatendwadi mana
mabalutila mu nzila mu tangwa
bakala kwenda yi buna kadisengumuna Yesu kwena bawu mu tangwa
dya kubukuna dipha.

Yesu wudisengumuni kwena balonguki bandi
(Mth 28:16-20; Mlk 16:14-18; Ywn 20:19-23; Mhb 1:6-8)

36 Buna bakala zimbula bwabuna,
hanga yandi meni Yesu wubalubwakidi, wátelama hana kati dya
bawu amana wubazimbwadi:
«Ngemba yakala yi benu!»
37 Bweya bubakwati balonguki,
bayandiki phi kubanga lawu,
kikuma bámona hanga kiphedikisa.
38 Kaasi yandi wubazimbwadi:
«Bweya bwa biki lwena bwawu? Biki
lubati findila phaka muna mbundu
zenu?
39 Talenu moku yi malu mama:
mu kyedika, meni yandu; babatenu
lutu lwama, talenu phi; kiphedikisa
kisiku kala yi musuni keti mufufwa;
bwosu lubati mona yenina byawu.»
40 Buna kázimbula bwabuna,
hanga wubasongidi moku mandi[b]
yi malu mandi.
41 Bwosu kyábalutila kyesi,
bafwanaku kedi kukwikila, mu
kuyituka bákala. Hanga Yesu
wubazimbwadi hika: «Kima kya
kudya lwena kyawu haka?»
42 Bámuheka kitini kya tsema wa
kukadinga.
43 Wutambudikya amana wudikya
phi muna mesu ma bawu.
44 Hanga wubazimbwadi hika:
«Tagwa yikala theti ha kimosi yi
benu, yikala luzimbwala ni mana
básonika kikuma kya meni, mu
mitsiku mya Moyize, mu mikanda
mya bambikudi yi mu mikunga,
mafwana masalama.»
45 Hanga yandi wubakangudi mabanza ndangu babakisa masonuku,
46 amana wubazimwadi: «Básonika
bwabu ni Masiya kanyokuka, amana
kafútumuka ku tsi ya bafwa mu
kilumbu kya tatu,
47 bufwani bayandikila ku
Yelusalemi, mu kulonga malongi
mu khumbu ya yandi; kusamuna
kwena batu ba tsi ni basoba bikalulu
ndangu babonga ndoluka ya masumu.
48 Benu lwenina bambangi ba
mambu mana.
49 Amana meni phitiki kwena
benu, kina kásila Tata wama. Benu,
zakalenu mu mbanza tii yikuna
lwavwátila ngolu za ku zilu.»

Yesu wendi ku zilu
(Mlk 16:19-20; Mhb 1:9-11)

50 Amana, Yesu wábalubula mu
mbanza, wábanata tii yi kuna belabela yi hata dya Betaniya, Hanga
wátombula moku ku zilu, wubasambudi.
51 Buna kakala basambula,
wudihambudi yi bawu amana
bámutombula ku zilu.
52 Bawu kunima dya kufukama
ku thwala yandi, bávutuka phi ku
Yelusalemi yi kyesi kya lawu.
53 Bilumbu byosu bakala kutakana
mu nzu ya Nzambi yi kukumisaka
Nzambi.

b **24:40 24:40** Kabasongilama ndangu bakwikila ni yandi kyedika.

Musamu kásonika Yowani
Yowani
Khotidi ya mukanda

Musamu wa Bukheti kásonika Yowani, basonikawa kikuma kya mangumba ma bakidisitu babana benina ku tsi ya Sidiya yina bakala tela hika ni Aziya dya khunda, bisi tela hika buthwena ni Tidiki.

Mukanda wawu wenina yi mutindu wandi wuna bákyatikila malongi yi mihowu mina básonikinawa, biswaswani yi misamu mya bukheti myahika. Yandi kabati hana mupfunu wa lawu mu mana matadidini kimvidingingi kya ndinga yi mihangu mya Yesu.

Ndambu yatheti ya mukanda (khaphu 1-12) yibati menika mambu ma mbuta tsambwadi matadidini Yesu. Mambu meni mana, bisima tela ni "bidimbu bya biphadi" kikuma mabati songila ni Yesu kenina Mwana wa Nzambi. Ndambu meni yayi yibati menika phi kutundakana kwa Yesu, mu mbandu hanga pfumu wa dibundu muyuta (khaphu 3), yi mukhetu wa ku Samadiya (khaphu 4), yi bambefu (khaphu 5 yi 9). Muna malongi mandi, Yesu kabati dimonikisa hanga dipha dina disi hana luzingu, muhungudi wuna wisi natisa batu kwena Tata Nzambi, yi mwini wuna wisi temuna tsi. Yesu kabati songila kwena batu boosu buna kenina yandi.

Ndambu ya zodi ya mukanda (khaphu 13-21) yibati yidika yi kumenika tangwa dina "Yesu kafwana kukatuka ha tsi mu kukwenda kwena Tata wandi". Yesu kabati zonza kwena balonguki bandi, kabati baheka milongi kikuma kya tangwa dina kakalaku hika yi bawu (khaphu 13-16). Kunima Yesu wulombidini Nzambi Tata wandi, amana wumuhekini kiyeka kya balonguki bandi (khaphu 17).

Meni dya mambu mana mazungi lufwa lwa Yesu (khaphu 18 yi 19) dyenina yi mambu ma lawu hakimosi yi mana ma Mathayi, Malaku yi Luka muna dilongi dimosi.

Kilumbu kya Phaki, Yesu wudisongidini wamoya kwena balonguki bandi (khaphu 20 yi 21). Amana musoniki wa Musamu wa Bukheti wawu kabati zimbula bwabu: kasonika mukanda wandi ndangu babana bámumonaku Yesu, bawu phi bakwikila mwena yandi (20:29-31).

Musamu wa Bukheti kásonika Yowani wisi zonzila mbala za lawu Bayuta hanga kibuka kimosi kya kingenga. Nzonzidi yina yibati zonzila bambeni ba Yesu, mu kimvuka bapfumu ba mabundu babana bisi mutendisa. Yandi meni Yesu kenina Muyuta yi balonguki bandi batheti phi. Yowani tangwa kisi zonzila Bayuta, nzonzidi yandi yitadidiku dyambu dya tsi. Mana matadidi batu boosu babana bisi mutendisa Yesu Kidisitu.

Musamu wa Bukheti wa Yowani wubatiku zonzila lubutuku lwa Yesu keti luyandiku lwa luzingu lwandi ku mesu ma batu. Kaasi muna khotidi ya kaleyi ya mukanda, kabati tendula ni "Yesu Kidisitu kenina Ndinga ya Nzambi", yina yisi kala hakimosi yi Nzambi tukidila matangwa moosu (1:1-18). Yesu, Ndinga ya Nzambi, wisa zingila hakimosi yi batu. Bwabuna batu bafwani bákitukila bana ba Nzambi. Muna luzingu lwandi lwa ha tsi, Yesu kenina mu kithwadi kya ngolu yi Tata. Yandi kenina "ngenzi wa Nzambi" mu tsi. Boosu babana bisi musanda Nzambi yi lungongu balenda muzayila mwena yandi.

Ndinga ya mwini yi ya luzingu

1 Muna luyandiku, Ndinga wádikadila amana Ndinga kákala

hakimosi yi Nzambi; amana Ndinga kákala Nzambi.
2 Yandi kákala muna luyandiku
hakimosi yi Nzambi.
3 Byosu, mwena yandi byáhangamina
amana kweku kima kyáhangama
konda yandi; muna byabina byisi
monika;
4 mwena yandi mwákala luzingu.
Amana luzingu lwákala mwini wa
batu.
5 Mwini wukenzudini muna
phipha, kaasi phipha yalendaku mu
kukwaṭawa.
6 Hatula mutu mosi, bátuma
kwena Nzambi, mu khumbu ya
Yowani.
7 Kisa hanga mbangi, mu kuta
kimbangi kitadidini mwini. Ndangu,
mwena Yowani, boosu bakwikila.
8 Ka yandi ku wákala mwini, kaasi
kyisa ta kimbangi kwena mwini.
9 Ndinga yákala mwini wakyedika,
wuna wisi temuna mutu wosu,
Ndinga yísa muna tsi.
10 Ndinga yákala muna tsi. Amana
tsi yáhangama mwena yawu, kaasi
tsi yámubakulaku.
11 Yísa kwena biwutu byandi,
kaasi biwutu byandi bámutambwasaku.
12 Kaasi kwena boosu babana
bámutambwasa, wábaheka hamu
dya kukituka bana ba Nzambi;
kwena babana bisi kwikila muna
khumbu yandi.
13 Babana bábutukaku mu menga,
keti mu luzolu lwa lutu, keti mu
luzolu lwa mutu, kaasi mwena
Nzambi.
14 Ndinga yákituka mutu, amana
yisa zingila hana kati dya betu,
amana betu twámona khembu
yandi, khembu ya Mwana wa
yakala yandi mosi wuna wábutukila
mwena Tata; Ndinga yábasa yi
khenda yi kyedika.
15 Yowani wámutila kimbangi;
kákalunga mu kuzimbula: «Kikuma
kya yandi yízimbwala: "Wuna
wubati kwisa ku manima ma meni,
kenina mupfunu wa lawu kuluta
meni, mukuma, wádikadila kedi ku
thwala ya meni."»
16 Kikuma, muna kuvula kwa
kuvwa kwandi twátambwala, betu
boosu, khenda hana thandu ya
khenda.
17 Mukuma mitsiku myáhanama
mwena Moyize; kaasi khenda yi
kyedika byísila mwena Yesu Kidisitu.
18 Heku mutu wámona kedi
Nzambi; kaasi Mwana yandi
mosi wenina Nzambi, yandi wisi
nangina bela-bela yi Tata, yandi
wámuzayikisa Tata.

Kimbangi kya Yowani Mubotiki kikuma kya Yesu
(Mth 3:1-12; Mlk 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Tala kimbangi kya Yowani,
tangwa bámutumina banganga
Nzambi yi balefi kwena Bayuta
tuka ku Yelusalemi, mu kumuhyula:
«Ngeyi nani wenina?»
20 Wátambwasabwa, kátunabwoku,
wátambwasa mu kuzimbula: «Meni
yeku Kidisitu.»
21 Bámuhyula: «Amana nani wenina? Ngeyi wenina Diya?» Yowani
wábavutwala: «Yeku phi yandi.»
Bámuhyula: «Mbikudi wenina?»
Wuzimbudini: «Loni»,
22 Hanga bamuzimbwadini:
«Amana nati wenina? Ndangu
twahana mvutu mosi kwena babana batutuma! Biki wuzimbudini
kikuma kya ngeyi meni?»
23 Yowani wávutula: «Meni yenina
"wuna wubati kalunga muna
nganga:
sungikenu nzila kikuma kya
Pfumu!"»
– Bwabuna kázimbula mbikudi
Yesaya[a]. –
24 Batu babana bátuma kwena
bafwadisi mu kwenda mumona
Yowani;
25 bamuhyudini: «Yuka ni weku
Masiya, weku phi Diya, keti mbikudi,
amana kikuma kya biki wubati
botikila?»

a **1:23** **1:23** Yes 40:3.

26 Yowani wubavutwadini: «Meni,
mbati lubotika mu mamba; hana
kati dya benu henina yi mosi wuna
luzayiku benu.
27 Kabati kwisa hana manima ma
meni. Ndungiku mu kukutumuna
misinga mya tsabatu zandi.»
28 Mamana moosu makala hitila
ku Betaniya, kuna sambwa dikwawu
dya Yolutani, kuna kakala botikila
Yowani.

Yesu, Mwana wa mukoku wa Nzambi

29 Kilumbu kyálanda, Yowani
wámona Yesu kukwisa kwena yandi,
amana wuzimbudini: «Tala Mwana
wa mukoku wa Nzambi wuna wisi
katula masumu ma tsi.
30 Kikuma kya yandi yízonzila
tangwa yízimbula: "Mutu mosi wu-
bati kwisa ku manima ma meni,
kaasi kenina mupfunu kuluta meni,
mukuma kakala dizingila kedi ku
thwala ya meni."
31 Yikalaku zaya keti nati káfwana
kukala, kaasi ho yisa botika
mu mamba ndangu yimuzayikisa
kwena kanda dya Kiseledi.»
32 Amana Yowani wáta kimbangi
kyaki: «Mboni Kitembu kya Nzambi
kukulunga tukila ku zilu hanga
yembi amana wuzakadini hana
thandu ya yandi.
33 Meni-meni yízayaku keti
nati káka la, kaasi Nzambi, wuna
wáthuma mu kubotika mu mamba,
kánzimbwala: "Wamóna Kitembu
kukulunga yi kuzakala hana thandu
ya mutu mosi; yandi wuna wabótika
mu Kitembu Kyatoma."
34 Bwabuna mbonini meni-meni
amana thini kimbangi ni mutu
yandu kenina Mwana wa Nzambi.»

Balonguki batheti ba Yesu

35 Kilumbu kyálanda, Yowani hana
káka la hika, yi boodi ba balonguki
bandi.
36 Buna kámona Yesu wakala hita,
wuzimbudini: «Tala Mwana wa
mukoku wa Nzambi!»
37 Balonguki boodi babana báyuka
ndinga zina, hanga balandi Yesu.
38 Yesu wábaluka, wumoni ni
bakala mulanda amana wubahyu-
dini: «Biki lubati sanda?» Bawu
bamuvutwadini: «Kubiki wisi zingila,
Labuni?» -Disongidila: «Mulongi». -
39 Yandi wubazimbwadini: «Al-
wisa amana lwamona.» Benda
amana bamona kuna kakala zingila;
bánanga kilumbu mekina kwakuna,
hakimosi yi yandi. Dyákala hanga
tangwa dya kumi yi sambanu dya
masikidika.
40 Andele, phangi wa yakala wa
Simoni Phetelu, káka la mosi wa bodi
babana báyuka ndinga za Yowani
amana bálanda Yesu.
41 Mutu watheti katekila tun-
dakana kákala phangi wandi Si-
moni; amana wumuzimbwadini:
«Tumumoni Masiya.» -Disongidila
«Kidisitu» -
42 Wámunata Simoni yi kuna
káka la Yesu. Yesu wámutala amana
wuzimbudini: «Ngeyi wenina Si-
moni, mwana wa Yowani; bakute-
diki Sefwasi.» -Disongidila «Tadi». -

Fidiphu yi Natanayedi

43 Kilumbu kyálanda, Yesu wázola
ni kenda ku Ngadidi. Amana
wátundakana Fidiphu, hanga wu-
muzimbwadini: «Ndanda!»
44 Fidiphu kákala mwisi Betisayita,
mbanza ya Andele yi Phetelu.
45 Fidiphu wátundakana Natanayedi
amana wumuzimbwadini: «Tumu-
moni wuna bazonzila kwena Moyize
yi muna Mitsiku yi bambikudi.
Kenina Yesu mwisi Nazaleti, mwana
wa Yozefu.»
46 Natanayedi wámuzimbwala:
«Kuna Nazaleti, kufwani kwalubuka
kima kya bukheti?» Fidiphu wumuz-
imbwadini: «Awisa amana wamóna»
47 Yesu wámona Natanayedi mu
kukwisa kwena yandi, hanga wu-
muzimbwadini kikuma kya yandi:
«Tala mwisi Kiseledi wa kyedika;
muna mwa yandi mweku bukamvi.»
48 Natanayedi wumuzimbwadini:
«Ku biki wunzayidini?» Yesu wumu-
vutwadini: «Yikumoniki kedi tangwa

wukadikini hana sina dya mufiki[b], hana Fidiphu khaku kakutela.»

49 Natanayedi wávutwakila: «Mulongi, ngeyi wenina Mwana wa Nzambi, ngeyi wenina kyamvu wa Kiseledi!»

50 Yesu wumuvutwadini: «Wukhwikidini kikuma kya buna yikuzimbwadini ni yikumoniki muna sina dya mufiki? Wamóna hika mambu ma mbuta-mbuta kuluta mama.»

51 Hanga wumuzimbwadini: «Kyedika, kyedika yibatibwa luzimbwala: lwamóna zilu dyakanguka amana banzyo ba Nzambi kutombuka yi kukulunga hana thandu ya Mwana wa mutu!»

2

Longu lwa ku Kana

1 Muna kilumbu kya tatu, mukinzi wa longu wákala kuna Kana, muna kinzunga kya Ngadidi. Ngudi wa Yesu hana kákala,

2 Yesu phi bámutedisa kuna longu meni luna hakimosi yi balonguki bandi.

3 Amana bwosu dyákonda vinu, muna tangwa dimosi, hanga ngudi wa Yesu wumuzimbwadini: «Beku hika yi vinu.»

4 Yesu wumuvutwadini: «Ngudi, biki ngeyi yi meni mu mambu mama? Tangwa dyama khaniku kedi dilungila.»

5 Ngudi wandi wuzimbudini kwena basadi: «Hangenu kyosu kina kalúzimbwala.»

6 Hákala hahana yi mindungu sambanu mya tuma myákala kikuma kya kudisemisa kwa Bayuta. Kosu mundungu yakala kota kitesu kya milangi khama.

7 Yesu wubazimbwadini: «Basisenu mindungu myami yi mamba.» Babasisimya yi hana thandu.

8 Yesu wubazimbwadini: «Buthwena, tekunenu amana natenumoku kwena muyidiki wa mukinzi.» Amana bawu bámunatinama.

9 Tangwa káyedika, muyidiki wa mukinzi, mamba mákituka vinu, kázayaku kubiki dyátuka vinu meni dina. Kaasi basadi babana balongulula mamba bazayabwa. Muyidiki wa mukinzi wámutela yakala wuna wákwela

10 amana wumuzimbwadini: «Mutu wosu kisi tekila hana vinu dya bukheti, yuka batu bazedini, wuhani nana mulala. Ngeyi wuswekiki vinu dya bukheti yi buthwena bwabu!»

11 Luna lwákala luyandiku lwa bidimbu bya biphadi bya Yesu. Kásadilakya kuna mbanza ya Kana dya Ngadidi; wásongila khembu yandi, amana balonguki bandi bákwikila mwena yandi.

12 Kunima dya bwabuna, wákulunga ku mbanza ya Kafadinawumi yi ngudi wandi yi baphangi bandi yi balonguki bandi. Amana bilumbu bya khunda lwesi bánangakwa.

Yesu muna nzu ya Nzambi (Mth 21:12-13; Mlk 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Mukinzi wa Phaki ya Bayuta wábwesuka amana Yesu wátombuka ku Yelusalemi.

14 Kuna nzu ya Nzambi, káwana bateki ba bangombi, ba mikoku yi ba mayembi; yi bakwa tsyenzya bákala basikuka.

15 Kahanga wuyidiki fimbu dya misinga amana wábakukwasa boosu kuna phenza ya kyanzala kya nzu ya Nzambi, yi mikoku yi bangombi; wámwanga makuta ma bakwa tsyenza, wázanga phi mesa ma bawu;

16 hanga wuzimbudini kwena babana bakala tekisa mayembi: «Katulenu byabina byosu haka! Lukitulaku Nzu ya Tata wama hanga nzu yimosi ya kikhita!»

17 Balonguki bandi báyubuka ni básonika bwabu: «Kitya kya lawu

b **1:48 1:48** Miti wa fiki

kina yenina kyawu kikuma kya Nzu yaku, kyanzínisa.»
18 Bayuta bámuzimbwala: «Khi kidimbu wutusongidini mu kuhanga bwabuna?»
19 Yesu wábavutwala: «Mwangenu nzu ya Nzambi yayi, amana mu bilumbu bitatu yitúngululaya.»
20 Bayuta bamuzimbwadini: «Kwáfwana mvula makumaya yi sambanu mu kutunga nzu ya Nzambi yayi, amana ngeyi, mu bilumbu bitatu, watúngululaya?»
21 Kaasi nzu ya Nzambi yina kakala zonzila yandi yákala lutu lwandi.
22 Amana tangwa káfutumuka ku bafwa, balonguki bandi báyubuka ni wázimbulabwa bwabuna; amana bákwikila mu Masonuku yi ndinga yina kázimbula Yesu.

Yesu wuzayi bukheti mbundu ya mutu

23 Buna kákala Yesu ku Yelusalemi, kuna mukinzi wa Phaki, balawu bákwikila mu khumbu yandi, mu kumona bidimbu bya biphadi bina kakala hanga.
24 Kaasi Yesu, yandi, kákwikilaku mwena bawu, kikuma wábazaya boosu.
25 Kákalaku phi yi mupfunu ni bamutila kimbangi kya mutu, mukuma yandi meni wázaya mana mákala mwena mutu.

3

Yesu yi Nikundimu

1 Mutu mosi wákala muna mukanzu wa Bafwądisi khumbu yandi Nikundimu, kakala phi mosi hana kati dya bapfumu ba Bayuta.
2 Wisa muwana Yesu muna phipha yimosi, amana wumuzimbwadini: «Mulongi, tuzayi ni Nzambi wákutuma ndangu wisa tulonga; mukuma ka mutu ku wufwani mu kuhanga bidimbu bya biphadi bwosu wisibya hanga ngeyi, yuka ni Nzambi keku hakimosi yi yandi.»
3 Yesu wámuvutwala: «Mu kyedika, yikuzimbwadibwa: ka mutu ku walenda mona Kipfumu kya Nzambi yuka ni kabutukiku lubutuku lwa pha.»
4 Nikundimu wámuhyula: «Khi phila, mutu yandu wukodi kedi kafwani mu kubutuka hika mbala yikwawu? Wufwani hika ni kavutuka mu kundu dya ngudi wandi, amana kabutuka hika mbala ya zodi?»
5 Yesu wumuvutwadini: «Kyedika, kyedika, yikuzimbwadibwa: yuka ni mutu kabutukiku mu mamba yi mu Kitembu, kafwaniku mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.
6 Kina kibutukidini mu kimutu, kyenina kya kimutu; amana kina kibutukidini mu kitembu kyenina Kitembu.
7 Yitukaku kikuma kya buna yikuzimbwadini: "Bulungi kwena benu ni lwabutuka mu mbala yikwawu."
8 Muphephi wisi fula kuna wuzodini; wisiwa yuka, kaasi wazáyaku kuna wisi tuka yi kuna wisi kwenda. Phila mosi bwenina yi wuna wubutukini mu Kitembu.»
9 Nikundimu wumuhyudini: «Abweti bwalenda salamina bwabuna?»
10 Yesu wumuvutwadini: «Ngeyi wenina mulongi mu Kiseledi, amana wuzayibwoku bwabuna?
11 Kyedika, kyedika, yikuzimbwadibwa: thwisi zonzila mana tuzayi, amana thwisi ta kimbangi kya mana tumoni, kaasi benu lwisiku tambwasa kimbangi kya betu.
12 Yuka ni lubatiku khwikila tangwa mbati luzonzila mambu ma tsi; abweti lwakhwíkidila yuka ni yiluzonzila mambu ma ku zilu?
13 Heku mutu watombuka kedi ku zilu, yuka ni ka wuna ku wakulunga ku zilu, Mwana wa mutu[a]!

a **3:13 3:13** Muna masonuku mahika mwenina ni *wuna wákulumuka tukidila ku zilu, Mwana wa mutu wuna wenina muna Zilu.* – Kikuma kya nzila ya muthu, kufwanikisa yi Nza 30:4; Lom 10:6.

14 Bwosu buna kátombula Moyize nyoka muna nganga, Mwana wa mutu phi bafweti mutombula bwabuna[b],
15 ndangu wosu wuna wukwikidini, katambula mwena yandi moyu wa mvula yi mvula.
16 Mukuma Nzambi watoma zola tsi, wahana Mwana wandi mosi, ndangu wosu wuna wukwikidini mwena yandi, katotaku kaasi katambula moya wa mvula yi mvula.
17 Kikuma Nzambi kátumaku Mwana wandi mu tsi kikuma kya kufundisa tsi, kaasi ndangu, muna nzila ya yandi, tsi yahuluka.
18 Wuna wisi kwikila mwena yandi bamufundisaku; kaasi wuna wisiku kwikila, bamufundisi kedi, kikuma kakwikidiku mu zina dya Mwana mosi wa Nzambi.
19 Amana tala pfundusu buna yenina: mwini wisa muna tsi, kaasi batu básangwala yi phipha kuluta mwini, kikuma miza mya bawu mya mbi.
20 Mukuma wosu wuna wisi hanga mambu mambi wamenga mwini; yandi kisiku kwisa kwena mwini, hanga mihangu myandi myazayakana nana;
21 kaasi wuna wisi lemvuka ku kyedika, kisi kwisa kwena mwini, ndangu bwamonika ni mihangu myandi myisi hangama mu kimosi yi Nzambi.»

Yesu yi Yowani Mubotiki

22 Kunima dya bwabuna, Yesu wisa mu mulambu wa Yuteya hakimosi yi balonguki bandi. Kwakuna, wánanga hakimosi yi bawu amana kakala botika[d].
23 Yowani yandi phi kakala botika kuna Eno, bela-bela yi Sadimi, kikuma mamba ma lawu kwákala. Batu bakala kwenda kwakuna yi kutambulaka mbotika.
24 Hana Yowani khaku kedi kakota mu boloku[e].
25 Hanga balonguki ba Yowani beka tendana yi Muyuta mosi kikuma kya dyambu ditadidini kudisemisa.
26 Benda kwena Yowani amana bámuzimbwala: «Mulongi, tala mutu wuna wukadiki yandi ku sambwa dikwawu dya Yolutani, wuna wátila ngeyi kimbangi, kabati botika amana batu boosu babati kwisa kwena yandi!»
27 Yowani wávutula: «Ka mutu ku wabonga kima kyahika yuka ni kimutukiku ku zilu.
28 Benu-benu lufwani mu kuthila kimbangi ni meni bwabu yizonza: "Meni yeku Kidisitu, kaasi ku thwala ya yandi báthuma[f]."
29 Yandi wuvwini mukhetu wa longu, kenina mukwedi; kaasi nduku wa mukwedi wuna wenina hana kabeta, wubati muhinikina, kyesi kya lawu kisi kala kyawu mu kuyuka ndinga ya mukwedi; Bwabuna phi kyenina kyesi kyama, kyalungila kyenina.
30 Yambulenu yandi kaluma, meni yibetuka kwama.»

Wuna wutukini ku zilu

31 «Wuna wutukini ku zilu kenina hana thandu ya boosu; wuna wenina ha tsi kenina phi wa ha tsi, amana ndinga yandi phi yenina ya ha tsi. Wuna wutukini ku zilu kenina [ha thandu ya boosu];
32 kisi ta kimbangi kya mamana kamonini yi mana kayukini, kaasi ka mutu ku wisikya tambwasa kimbangi kyandi.
33 Wuna wátambwasa kimbangi kyandi, kisi songila ni Nzambi kyedika kisi zonza.
34 Mukuma wuna katumi Nzambi, kisi zonza ndaka za Nzambi, kikuma kisi hana Kitembu kyakonda kitesu.
35 Tata kisi muzola Mwana; amana wásya moosu muna moku mandi.
36 Wuna wisi kwikila mwena Mwana, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula; wuna wakonda

b **3:14 3:14** Tala muna Thl 21:9. d **3:22 3:22** Tala muna khaphu ya 4:1-2. e **3:24 3:24** Tala muna Mth 14:3; Mlk 6:17; Luk 3:19-20. f **3:28 3:28** Tala muna 1:20. Kufwanikisa yi Mal 3:1.

mulemvukila Mwana, kabongalwoku luzingu, kaasi khabu za Nzambi zenina yi yandi.»

4

Yesu yi Mukhetu wa ku Samadiya

1 Yesu ha kázaya ni Bafwadisi báyuka mu kuzonzila ni yandi kákala kitula yi kubotika balonguki kuluta Yowani,
2 -kinga ka yandi meni ku Yesu wakala botika, kaasi balonguki bandi. -
3 Yesu wákatuka ku kinzunga Yuteya amana wénda hika ku kinzunga Ngadidi.
4 Kinga wáfwana kuhitila mu kinzunga kya Samadiya.
5 Yesu wátula muna mbanza yimosi ya Samadiya, yina bakala tela ni Sikadi; yina yenina bela-bela yi kilanga kina káhana Yakobi kwena mwana wandi Yozefu.
6 Hahana hákala yi tho ya mamba ya Yakobi. Bwosu kákala mu kitambu, Yesu wálembwa, amana wásikuka hana kabeta ka tho ya mamba. Yakala kitesu kya tangwa dya tsinzi.
7 Mukhetu mosi wa ku Samadiya wisa teka mamba. Yesu wumuzimbwadini: «Pheka mamba yinwa.»
8 -Kikuma balonguki bandi benda sumba bima bya kudya mu mbanza. -
9 Mukhetu wa ku Samadiya wumuzimbwadini: «Abweti ni ngeyi wenina Muyuta, wufwani mu kulomba mamba ma kunwa, kwena meni yenina mukhetu wa ku Samadiya?» -Kikuma Bayuta bisiku zola kukhundakana kwena bisi Samadiya.-
10 Yesu wumuvutwadini: «Wadi wázayaka kabu dya Nzambi, amana keti nani kenina wuna wubati kulomba mamba ma kunwa, wadi ngeyi wukhanima mulomba, amana yandi kakhani kuheka mamba ma luzingu.»
11 Mukhetu wumuvutwadini: «A Pfumu, weku keti kilekwa kya kutekila, dibulu phi dya kaleyi. Abweti watékilama mamba meni mana ma luzingu?
12 Ngeyi wubanzi ni mbuta wenina, kuluta khaka wetu Yakobi, wuna wátuheka dibulu dya mamba dyadi; yandi meni phi wánwama yi bana bandi yi bibulu byandi?»
13 Yesu wámuvutwala: «Mutu wosu wanwa mamba mama, kihwinya kyamúkwata hika;
14 kaasi wuna wanwa mamba mana yimúheka meni, kihwinya kyalendaku mukwata hika: mamba mana yimúheka, mamúkitukila tho ya mamba mana makwata lubuka kikuma kya luzingu lwa mvula yi mvula.»
15 Mukhetu wumuzimbwadini: «A Pfumu, pheka mamba meni mamana, ndangu khwataku hika kihwinya amana khalaku hika yi mupfunu wa kwisa teka mamba kwaku.»
16 -Yesu wumuzimbwadini: «Ndawenda, mutela yakala dyaku amana awisa vutuka kwaku.»
17 Mukhetu wávutula: «Yeku yi yakala.» Yesu wumuzimbwadini: «Mboti wuzonzini, ha wuzimbudini ni weku yi yakala;
18 mukuma wákala yi bayakala batanu, amana yandi wubati zinga yandi buthwena, keku yakala dyaku. Kyedika wuzonzini.» -
19 Mukhetu wumuzimbwadini: «A Pfumu, mboni ni ngeyi, mbikudi wenina.
20 Bakhaka betu bafukamina Nzambi ha mongu wawu, kaasi benu Bayuta lwisi zimbula ni kizika kilungini mu kufukamina Nzambi, ku Yelusalemi kyenina.»
21 Yesu wumuzimbwadini: «Khwikila, mukhetu, ni tangwa dyakwísa, dina dyakála ni Tata bamúfukaminaku hika ha mongu wawu keti ku Yelusalemi.
22 Benu lwisi fukamina Nzambi wuna luzayiku; betu Bayuta thwisi fukamina wuna tuzayini, mukuma luhulusu, kwena Bayuta lwátuka.

23 Kaasi tangwa dyakwísa, dilungidi kedi, ndangu bafukamini ba kyedika bamúfukamina Tata mu kitembu yi mu kyedika; mukuma wawuna mutindu wa bafukamini bana kisi sanda Tata.
24 Nzambi kenina Kitembu, bulungi ni bana bisi mufukamina, bamufukamina mu kitembu yi mu kyedika.»
25 Mukhetu wa musamadiya wumuzimbwadini: «Nzayi ni Masiya wuna bisi tela Kidisitu, kabati kwisa. Tangwa kakwísa, yandi watúsamwana moosu.»
26 Yesu wumuvutwadini: «Meni yandu yibati kuzonzisa.»
27 Muna tangwa meni dina, balonguki bandi bakala yituka mu kumona ni kabati yambila yi mukhetu mosi. Kaasi keti mosi wa bawu, wáfwana ni káhyula: «Biki wubati sanda?» kondilo «Kikuma kya biki wubati yambidila yi mukhetu?»
28 Amana mukhetu wásisa kalondu kandi, wenda mu mbanza amana wuzimbudini kwena batu:
29 «Alwisa tala! Mutu mosi wenina kuna, kanzimbwadini mambu moosu mana yíhanga. Yandi kafwaniku ni kakala Masiya?»
30 Batu bálubuka mu mbanza amana bisa kwena Yesu.
31 Muna tangwa meni dina, balonguki bakala muzimbwala: «Ah Mulongi, dya!».
32 Kaasi yandi wubavutwadini: «Meni yenina yi bima bya kudya, bina lukondi zaya benu.»
33 Balonguki bakala dihyula bawu yi bawu: «Henina yi mutu wumunatini kima kya kudya?»
34 Yesu wubazimbwadini: «Madya mama menina mu kuhanga luzolu lwa wuna wáthuma yi mu kumanisa kisalu kyandi.
35 Benu lwisiku zonza bwabu: "Ngonda ya zisadi mu kukatula mbongu?" Kaasi meni yiluzimbwadini: vumbulenu mesu amana talenu bilanga, bibundu bibengi amana tangwa dya kuhelabya difwani!
36 Wuna wisi katula mbongu, lufutu kisi tambula; amana kisi hela bibundu kikuma kya luzingu lwa mvula yi mvula; ndangu ni wuna wisi kuna yi wuna wisi hela, babodi basephila hakimosi.
37 Mukuma, kingana kina kya kyedika kyisi zimbula: "Mutu mosi wisi kuna amana mukwawu wendi hela."
38 Meni yílutuma mu kuhela mbongu muna lwakonda monina phasi; batu bahika bámona phasi amana benu lubati zingila muna bisalu bya bawu.»
39 Bisi Samadiya balawu ba mbanza meni yina bákwikila mwena Yesu, kikuma kya kimbangi kina kya mukhetu: «Kánzimbwala moosu mana yíhanga.»
40 Buna bátula bela-bela yi yandi, bisi Samadiya bámulomba ni kazakala ndambu yi bawu; bilumbu byodi kánanga kwakuna.
41 Batu balawu-lawu hika bákwikila kikuma kya ndinga yandi;
42 amana bázimbula kwena mukhetu: «Heku ni kikuma kya mambu mana wutuzimbwadikini tukwikididi; mukuma tumuyukini betu-betu yi matu metu, tukwikidi phi ni yandi kenina kyedika muhuludi wa tsi.»

Yesu wubukini Mwana wa Pfumu mosi wa ku nganda

43 Kunima dya bilumbu byodi meni bina, Yesu wákatuka hahana, wenda ku Ngadidi.
44 Mukuma yandi meni Yesu kata kimbangi: «Mbikudi kisiku lumina ku tsi yandi.»
45 Tangwa kisa ku Ngadidi, bisi Ngadidi bámuyamba mboti-mboti, kikuma bámona moosu mana kásala kuna Yelusalemi, muna tangwa dya mukinzi, mukuma bawu meni kuna benda kuna mukinzi meni wuna[a].
46 Yesu wávutuka hika ku mbanza ya Kana dya Ngadidi, kuna kabalula mamba mu vinu. Pfumu mosi wa ku nganda ya kyamvu wavwa mwana

a **4:45 4:45** Mth 8:5-13; Luk 7:1-10

wandi wa yakala wákala wabela kuna Kafadinawumi.
47 Buna kayuka ni Yesu wutudini mu Ngadidi ha kátuka ku kinzunga kya Yuteya, wenda kwena yandi amana wámulomba ni kakulumuka ndangu kamukodisa mwana wandi wuna wákala mu kulakana, kuna Kafadinawumi.
48 Yesu wumuzimbwadini: «Benu, lwalendaku kwikila yukani khaku lumona bidimbu bya biphadi yi bithondu!»
49 Pfumu wa ku nganda wumuzimbwadini: «A Pfumu, kulumuka ku nzu, thwénda, buna khaku kedi kafwa mwana wama.»
50 Yesu wumuzimbwadini: «Awenda kwaku, mwana waku moya kenina.» Mutu wuna wákwikila muna ndinga yina kamuzimbwala Yesu amana wenda.
51 Buna kakala kulumuka, basadi bandi bisa mulanda ndangu bamuzimbwala: «Mwana waku moya kenina.»
52 Hanga wubahyudini keti khi tangwa, mwana wandi kádiyuka; bawu bamuvutwadini: «Mukolu, muna tangwa dya theti dya masikidika, yimumanisikini mbawu ya mu lutu.»
53 Tata wázaya kwandi ni muna tangwa meni dina, mwamuna kamuzimbwadikini Yesu: «Mwana waku moya kenina.» Amana wákituka mukwikidi yandi yi nzu yandi yosu.
54 Kina kyákala kidimbu kya kiphadi kya zodi káhanga Yesu, ha kátuka ku kinzunga kya Yuteya mu kukwisa ku Ngadidi.

5

Yesu wubeludi mukwa khonzu

1 Kunima dya bwabuna, Bayuta bata mukinzi wumosi amana Yesu watombuka kuna Yelusalemi.
2 Kinga, kuna Yelusalemi kwákala yi kiziba kimosi bela-bela yi mwelu wa Mikoku, amana kyákala yi mbalanda tanu; mu ndinga ya hebelu bisikya tela ni Betizata.
3 Muna mbalanda meni zazina, mulumba-lumba wa bambefu bákala hahana: baphofu, bitingwa yi bikhumbwa, [bakala hingila kuvuyuka kwa mamba.
4 Mukuma wanzyo mosi wa Pfumu wakala luta muna matangwa mamosi muna kiziba yi kuvuyaka mamba. Mbefu wuna watheti wákala didibula bwabuna mavuyuka mamba kakala beluka ku maladi mandi, keti bweti menina maladi mana.]
5 Hákala yi mutu mosi wánanga yi maladi mvula makumatatu yi nana.
6 Tangwa kámumona Yesu bwabuna walandalala amana wázaya ni yandi mutu wuzingi lawu mu maladi, hanga wumuhyudini: «Wuzodini ni wabeluka?»
7 Mbefu wumuvutwadini: «Pfumu, yeku yi mutu wandíbula mu kiziba tangwa mabati vuyuka mamba; buna yimeka ni yidibula, mutu wahika wundutini.»
8 Yesu wumuzimbwadini: «Telama, bonga kiphoyu kyaku amana kangala.»
9 Muna mbala mosi, mutu wábeluka; wábonga kiphoyu kyandi amana wáyandika mu kukangala. Kinga, kyákala kilumbu kya sabata,
10 amana bapfumu ba Bayuta bázimbula kwena mutu wuna wabeluka: «Lelu, kilumbu kya sabata, weku yi muswa wa kutikula kiphoyu kyaku.»
11 Yandi wubavutwadini: «Mutu wuna wumbeludini, kanzimbwadini: "Bonga kiphoyu kyaku amana kangala."»
12 Hanga bamuhyudini: «Nati kenina wuna wukuzimbwadikini: "Bonga kiphoyu kyaku amana kangala?"»
13 Kaasi mutu wuna wábeluka, kázayaku keti nati kákala; mukuma Yesu wátota mu vuya dya mulumba-lumba wa batu bana bákala hahana.
14 Kunima dya bwabuna, Yesu wámutundakana muna nzu ya Nzambi amana wumuzimbwadini:

«Tala buna wubelukini, buthwena bwabu; wusumukaku hika ndangu wubwilaku dyambu dya mbi diluti kitesu.»
15 Mutu wuna wenda zimbula kwena Bayuta ni Yesu wamubela.
16 Hanga Bayuta beka sanda ni bamuhanga mbi Yesu, kikuma mu kilumbu kya sabata káhanga mambu mana.
17 Kaasi Yesu wábazimbwala: «Tata wama mu kisalu kenina yi hadyena dyadi; meni phi mu kisalu yenina.»
18 Kikuma kya ndinga meni yina, bapfumu ba bayuta báyandikila mu kusanda phila ya kumuhondisila Yesu. Hákalaku lwesi ni kikuma kya buna kakonda zitisa kilumbu kya sabata, kaasi kikuma wázimbula hika ni Nzambi kenina Tata wandi wakyedika, hanga bwabuna wekadikhukisa yi Nzambi.

Hamu dya Mwana wa Nzambi

19 Hanga Yesu wubavutwadini: «Mu kyedika, kyedika yiluzimbwadini, mena kyedika: Mwana kafwaniku ni kadihangila kima yandi meni; kisi hanga kaka kina kamoni kwena Tata wandi. Kikuma kyosu kina kisi hanga Tata, Mwana wandi phi kyakina kisi hanga muna mbandu yimosi.
20 Mukuma Tata kisi zola mwana amana kisi musongila kima kyosu kina kisi hanga yandi meni. Kamúsongila hika mambu ma lawu ma mbuta kuluta, ndangu maluyitwakisa.
21 Kikuma, bwosu kisi futumuna, Tata, bamvumbi amana wubahekini luzingu, yi bwabuna phi Mwana kisi hana luzingu kwena wuna kazodini.
22 Amana Tata kisiku fundisa mutu, kaasi pfundusu yosu wáhanaya kwena Mwana,
23 ndangu batu boosu bamuzitisa Mwana bwosu bisi muzitisa Tata. Wuna wakonda zitisa Mwana, kazitisiku phi Tata wuna wámutuma.
24 «Mu kyedika, kyedika yiluzimbwadini: Wuna wisi yuka ndinga yama, wisi kwikila phi mwena wuna wáthuma, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula. Kahítaku ku pfundusu, kaasi yandi, wuhyiti kedi tukidila ku lufwa yi kuna luzingu.
25 Mu kyedika, kyedika yiluzimbwadini: tangwa dyisi kedi, yi dyadidi phi dina bayúkila bamvumbi ndinga ya Mwana wa Nzambi; amana bana bayúkaya, bazínga.
26 Kikuma, bwosu buna kenina Tata yi luzingu mwena yandi-meni, bwabuna phi káhana muswa kwena Mwana ndangu kakala yi luzingu mwena yandi meni.
27 Amana wámuheka hamu dya kufundisa, kikuma yandi kenina Mwana wa mutu.
28 Buluyitukisaku, mukuma tangwa dibati kwisa dina bayúkila, boosu bana benina mu mazyamu, ndinga yandi
29 amana balúbuka mu mazyamu ma bawu. Babana bakala hanga mambu ma bukheti, balúbuka kikuma kya lufutumuku lwa luzingu, kaasi babana bakala hanga mambu mambi bafútumuka kikuma kya lufutumuku lwa pfundusu.
30 Meni yihangaku kima kimosi mu meni-meni. Yisi fundisa bwosu buna ngyukidini, amana pfundusu ya meni yenina ya masonga, kikuma yisiku sanda mu kuhanga luzolu lwama, kaasi luzolu lwa wuna wáthuma.»

Kimbangi kikuma kya Yesu

31 «Yuka ni yiditila kimbangi meni-meni, kimbangi kyama, kyeku kya kyedika.
32 Henina yi mutu wahika wisi ta kimbangi kikuma kya meni, amana nzayi ni kimbangi kina kabati thila, kya kyedika kyenina.
33 Benu lwátuma bambambala kwena Yowani, yandi phi kimbangi kitadidini kyedika káta.
34 Kikuma kya meni, kimbangi yisikyoku hingila kwena batu; kaasi yisi zonza bwabuna, ndangu benu lwahuluka.

35 Yowani kákala mwinda wuna
wubati lema amana wukyenzudini,
amana benu lwátambwasa mu
kusephila ku kikhya kyandi mu
tangwa dimosi.
36 Meni yenina yi kimbangi
kyambuta kuluta kina kya Yowani:
kikuma mihangu mina kápheka
Tata mu kulungisa, mihangu meni
mina mbati hanga, myamina mibati
thila kimbangi mu kusongila ni Tata
wáthuma.
37 Amana Tata wuna wáthuma,
yandi-meni phi wáthila kimbangi.
Benu khaku kedi luyuka ndinga
yandi, keti kumona mbunzu yandi.
38 Amana ndinga yandi yisiku
zingila mwena benu, kikuma lwisiku
kwikila mwena wuna kátuma yandi.
39 Lwisi longuka Masonuku yi
masingitini, kikuma lwisi banza ni
mwamuna lwatámbwala luzingu
lwa mvula yi mvula: kinga mamana
misi thila kimbangi.
40 Kaasi benu lwisiku zola ni lwisa
kwena meni ndangu lwatambula
luzingu.

41 «Khembu yisiyoku tambwala
kwena batu.
42 Kaasi yiluzayi ni lweku yi lun-
gongu lwa Nzambi muna mbundu
zenu.
43 Meni yisidi mu khumbu ya
Tata wama, amana benu lubwisi mu
kuthambula. Yuka ni mutu wahika
kisa mu khumbu ya yandi-meni,
benu lwamútambula.
44 Abweti lwakwíkidila benu lwisi
tambula khembu yenu mwena benu
yi benu, kaasi khembu yina yisi
tuka kwena yandi mosi Nzambi,
lwisiyoku sanda?
45 Lubanzaku ni meni yilúfunda
kwena Tata. Mutu wulufundini Moy-
ize, mwena wuna lwásila kivuvu
kyenu.
46 Kikuma, wadi ni lwámukwikilaka
Moyize, wadi luka khwikila meni
phi, mukuma yandi, kikuma kya
meni kásonikina.
47 Kaasi yuka ni lwisimoku
kwikila masonuku mandi, abweti
lwakwíkidilaza ndaka zama?»

6

Yesu wudisini batu mafunda matanu
(Mth 14:13-21; Mlk 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Kunima dya bwabuna, Yesu
wenda ku sambwa dikwawu dya
yanga dya mbuta dya Ngadidi dina
bisi tela hika ni yanga dya mbuta dya
Tibediyadi.
2 Mulumba-lumba wa batu bal-
awu bakala mulanda, kikuma batu
bakala mona bidimbu bya biphadi
bina kakala sala kwena bambefu.
3 Yesu watombuka ku mongu
amana wázakala kwakuna hakimosi
yi balonguki bandi.
4 Kinga Phaki, mukinzi wa Bayuta,
yábwesuka.
5 Yesu wáthuta mesu amana
wumoni mulumba-lumba wa batu
balawu bakala kwisisa kuna kakala
yandi; hanga wuhyudi kwena
Fidiphu: «Kubiki tufwani kusumbila
mapha kikuma kya batu baba
ndangu badya?»
6 -Kázimbula bwabuna ndangu
kamuleya, mukuma yandi-meni
wázaya kima káfwana mu kahanga.
-
7 Fidiphu wumuvutwadini:
«Ketibwe tusumbi kwetu mapha ma
phatab khama zodi, malungilaku
ndangu mutu wosu kadya keti koma
ka kima.»
8 Mosi wa balonguki bandi, An-
dele, phangi wa yakala wa Simoni
Phetelu, wumuzimbwadini:
9 «Tala mwana yakala mosi wenina
yi mapha ma odizid matanu yi bat-
sema bodi. Kaasi biki twahángilama
yi lawu dya batu baba?»

b **6:7 6:37** Phata zazi bakalaza tela ni "dinadiyo". Dinadiyo dimosi dyákala lufutu lwa musadi wa bilanga mosi muna kilumbu. Khama zodi za dinadiyo zákala lufutu lwa batu khama zodi muna kilumbu.
d **6:9 6:9** Odizi yenina mbandu ya ngenza zafwanana yi bule. Batu bana bakonda yi kuvwa kwalawu, bawu bisiza dya.

10 Yesu wuzimbudini: «Bazakadis-
enu batu meni babana.» Mwangu
walawu wákala homa meni hana.
Hanga bamani zakala; kitesu kya
mafunda matanu ma bayakala.
11 Yesu wábonga mapha, wávutula
matondu kwena Nzambi, amana
wákabisama kwena babana bákala
hana; wakabisa phi bwabuna bat-
sema, bwosu buna bázola.
12 Buna báyukuta, Yesu wázimbula
kwena balonguki bandi: «Tongunenu
bitini bina bisadini, ndangu keti
kima kizanganaku.»
13 Bátongunabya phi; bábasisa
bitunga kumi yi byodi bya bitini bya
mapha matanu ma odizi, bina básisa
babana badya.
14 Mu kumona kiphadi kina
káhanga, batu bekina zimbula: «Mu
kyedika ni yandi kenina Mbikudi
wuna wakwísa mu tsi!»
15 Yesu wázaya ni bazodi bamuk-
itula kyamvu mu ngolu, kahanga
wuyekuki hika ku mongu, yandi
hika.

Yesu wukangadi ha thandu ya yanga dya mbuta
(Mth 14:22-33; Mlk 6:45-52)

16 Ha mabwa masikidika, ba-
longuki bandi bákulunga yi kuna
yanga dya mbuta.
17 Bákota mu masuwa mamosi
ndangu benda ku Kaphedinawumi,
kuna sambwa dikwawu dya yanga
dya mbuta. Hana phipha yibwi kedi,
amana Yesu hana khaku kedi katula
kuna bakala bawu,
18 amana mamba ma yanga
dya mbuta makala ningana lawu,
kikuma pfunzi yimosi yakala tukula
ngolu.
19 Kunima dya kutika kitesu kya
kilometele matanu keti masambanu,
bamumoni Yesu kabati kangala
hana thandu ya yanga dya mbuta
amana wábwesuka kuna masuwa;
bweya bwábakwata.
20 Kaasi wubazimbwadini: «Meni
yandu, luyukaku bweya.»
21 Bázola ni bamukotisa mu ma-
suwa, kaasi muna tangwa meni
dina, masuwa mátula mu mafu ma
sabu dina bakala kwendisa.

Mulumba-lumba wa batu wusandi Yesu
22 Kilumbu kyálanda, mulumba-
lumba wa batu wuna wásala ku
sambwa dina dikwawu dya yanga
dya mbuta, wumoni ni masuwa
mamosi lwesi mákala hana; amana
bázaya ni Yesu kákotaku hakimosi
yi balonguki bandi, kaasi balonguki
benda bawu hika.
23 Kaasi masuwa makwawu ku
Tibediyadi matuka, bela-bela yi
homa hana bádila mapha kunima
dya kulombila kwa Pfumu.
24 Mulumba-lumba wa batu,
tangwa bámona ni keti Yesu, keti
balonguki bandi bákalahoku, batu
bákota bawu-meni mu masuwa
amana benda ku Kaphedinawumi
mu kusanda Yesu.

Yesu, dipha dya luzingu
25 Bámuwana Yesu kuna sambwa
dikwawu dya yanga dya mbuta
amana bamuzimbwadini: «Mulongi,
khi tangwa wutudini kwaku?»
26 Yesu wábavutwala: «Mu
kyedika, yiluzimbwadini, lubati
tsanda, heku ni kikuma kya bidimbu
bya biphadi bina lumonikini, kaasi
kikuma kya mapha mana ludikini yi
buna luyukutikini.
27 Lusalakaku kikuma kya madya
mana misi vunda, kaasi kikuma kya
madya mana misi nanga kikuma kya
luzingu lwa mvula yi mvula. Mana
kalúheka Mwana wa mutu, mukuma
yandi wuna basya kidimbu kya kip-
fumu kwena Tata Nzambi.»
28 Bawu bamuzimbwadini: «Biki
tufwani mu kuhanga ndangu
twalungisa mihangu mya Nzambi?»
29 Yesu wábavutwala: «Muhangu
wa Nzambi wulombini ni lwasya
lukwikilu lwenu mwena wuna
katuma yandi meni.»
30 Hanga bamuzimbwadi hika:
«Amana ngeyi, khi kyawu kidimbu
kya kiphadi kina wusadini, ndangu

twamona amana twakukwikila? Khi muhangu wuhangini?
31 Batata betu badya maana muna nganga, bwosu buna básonika: "Wábaheka madya mana mátuka ku zilu."»
32 Yesu wábazimbwala: «Mu kyedika, kyedika, yibati luzimbwala, heku ni Moyize wáluheka dipha dyátuka ku zilu; Tata wama wuna wisi luheka dipha dya kyedika dyátuka ku zilu.
33 Mukuma, dipha dya Nzambi dyenina dina ditukini ku zilu kikuma kya kuhana luzingu mu tsi.»
34 Bámuzimbwala: «Pfumu, tuhekaka dipha meni dina kosu tangwa.»
35 Yesu wábazimbwala: «Meni yenina dipha dya luzingu. Wuna wisini kwena meni, kayúkaku hika nzala, amana wuna wukwikidini mwena meni kayukaku hika kihwinya keti mbala mosi.
36 Kaasi yiluzimbwadikibwa: lumbonikini, amana lwisiku kwikila kwenu.
37 Kosu mutu wuna kaphekini Tata wama, kakwísa kwena meni. Amana wuna wisini kwena meni, yilendaku mukukwasa ku phenza keti mbala mosi;
38 mukuma ku zilu thukini, heku ni kikuma kya kusala luzolu lwama, kaasi luzolu lwa wuna wáthuma.
39 Kinga, luzolu lwa wuna wáthuma lwenina ni thotisaku keti mosi muna boosu bana kapheka, kaasi yibafutumuna mu kilumbu kya tsuka.
40 Kikuma luzolu lwa Tata wama lwenina ni wosu wuna wumoni Mwana amana wusini lukwikilu lwandi mwena yandi, katambula luzingu lwa mvula yi mvula; amana meni yimúfutumuna mu kilumbu kya tsuka.»
41 Hanga Bayuta bekabokuta kikuma kya yandi, kikuma wázonza bwabu: «Meni yenina dipha dyátuka ku zilu.»
42 Bakala zimbula: «Ka yandi ku, Yesu, mwana wa Yozefu, yandu tuzayini tata yi ngudi wandi? Abweti kafwani kuzimbula buthwena ni ku zilu katuka?»
43 Yesu wábavutwala: «Lubokutaku benu yi benu.
44 Heku mutu wufwani mu kukwisa kwena meni yuka ni Tata wuna wáthuma kamunatiku, amana meni yimúfutumuna mu kilumbu kya tsuka.
45 Muna mikanda mya bambikudi, básonika bwabu: "Boosu babálonga kwena Nzambi." Wosu wuna wáyuka malongi ma Tata wisi kwena meni.
46 Heku mutu wámumona kedi Tata; yuka ni ka wuna ku wátuka kwena Nzambi; yandi wámumona Tata.
47 Mu kyedika, kyedika, yiluzimbwadini: wuna wisi kwikila, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula.
48 Meni yenina dipha dya luzingu.
49 Batata benu badya maana muna nganga, amana bafwa.
50 Kaasi dipha dyadi, dyadina ditukini ku zilu, ndangu wuna wisidya dya kafwáku.
51 Meni yenina dipha dya luzingu dina dyátuka ku zilu. Yuka ni mutu kadya dipha meni dina, kazínga mvula yi mvula. Dipha dina yihána meni, dyenina lutu lwama, kikuma kya luzingu lwa ha tsi.»
52 Bayuta bakala tendana bawu yi bawu yi kuzimbulaka: «Abweti mutu yandu kafwani ni katuheka lutu lwandi mu kudya?»
53 Yesu wubazimbwadini: «Kyedika, kyedika, yibati luzimbwala, yuka ni ludiku lutu lwa Mwana wa mutu, lunwiku phi menga mandi, lweku yi luzingu mwena benu.
54 Wuna wisi dya lutu lwama amana kisi nwa phi menga mama, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula amana meni yimúfutumuna mu kilumbu kya tsuka.
55 Mukuma lutu lwama lwenina madya ma kyedika; menga mama phi menina malafu ma kyedika.

56 Wuna wisi dya lutu lwama, wisi
nwa phi menga mama kisi zingila
mwena meni, meni phi mwena
yandi.
57 Bwosu kenina mu luzingu Tata
wuna wáthuma; amana bwosu
buna yisi zingila meni mwena Tata,
bwabuna phi wuna wisi ndya,
kazíngila mwena meni.
58 Dyadi yi dipha dina ditukini
ku zilu. Dyeku hanga dina badya
batata; boosu bafwa. Wuna wisi
dya dipha dyadi kazínga mvula yi
mvula.»
59 Tala mana kázimbula muna
nzu ya kimvuka ya Bayuta, tangwa
kakala longa kuna Kafadinawumi.

Ndinga za luzingu lwa mvula yi mvula

60 Kunima dya kuyuka malongi ma
Yesu, balonguki bandi lawu bazim-
budini: «Ndinga yina ngolu yenina;
nani wufwani mu kumuyukila?»
61 Yesu bwosu kázaya ni balonguki
bandi bákala bokuta kikuma kya
mambu mana, hanga wuzimbudini:
«Mambu mama mekina kisinza
kikuma kya benu?
62 Amana yuka ni lwamona
Mwana wa mutu kutombuka kuna
kákala theti?
63 Kitembu wisi hana luzingu.
Lutu lwisiku hanga kima. Ndinga
zina yiluzimbwadini meni zenina
Kitembu yi luzingu.
64 Kaasi hana kati dya benu henina
yi ndambu ya batu bana bakondi
kwikila.» Mukuma, tukidila ku
luyandiku, Yesu wázaya banati
bakala bana bakalaku kwikila yi
wuna wakhana mulambula.
65 Amana kakala zimbula: «Yiha-
hana yiluzimbwadiki ni heku mutu
fwani kisa kwena meni, yuka ni Tata
kamusendibwoku.»
66 Tukila bwabuna, balonguki
bandi, balawu bávutuka kwabawu;
bakalaku mulanda hika.
67 Amana Yesu wuzimbudini
kwena bawu kumi yi bodi: «Benu
phi luzodi ni lwenda?»
68 Simoni Phetelu wumuvutwa-
dini: «Pfumu, kwena nani twak-
wenda? Ngeyi wenina yi ndaka za
luzingu lwa mvula yi mvula.
69 Buthwena tukwikidini, tuzayi ni
ngeyi wenina Watoma wa Nzambi.»
70 Yesu wábavutwala: «Ka meni ku
yílusola benu kumi yi bodi? Kinga
mosi wa benu kiphidi-mutu kenina!»
71 Yutasi, kakala zonzila, mwana
wa Simoni Sikadyoti, mukuma yandi
wakwisa mulambula, yandi mosi wa
bawu kumi yi bodi.

7

Baphangi ba Yesu bakwikidiku mwena yandi

1 Kunima dya bwabuna, Yesu
kakala kangala muna kinzunga kya
Ngadidi kyosu; kikuma kázolaku
hika ni kakangala mu kinzunga kya
Yuteya, kikuma Bayuta bakala mu-
sanda ni bamuhonda.
2 Kinga mukinzi wa Bayuta wuna
wa Masaka wábwesuka.
3 Baphangi ba Yesu bamuzimbwa-
dini: «Katuka kwaku amana wenda
ku kinzunga kya Yuteya, ndangu
balonguki baku bamona bisalu bina
wubati sala ngeyi.
4 Heku mutu wisi sala mu kitsweki,
yuka ni zodi batu boosu bamuzaya.
Mukuma myamina mihangu wisi
hanga, dimonikisa kwena batu ba
tsi.»
5 Kikuma, keti baphangi bandi
bakalaku kwikila mwena yandi.
6 Hanga Yesu wubazimbwa-
dini: «Tangwa dyama khaku kedi
dilungila; kaasi tangwa dina dya
benu dyalungila disi kaka kosu
kilumbu.
7 Tsi fwaniku yalumenga, meni
yisi mbenga kikuma mbati ta kim-
bangi kyandi ni mihangu myandi
mya mbi myenina.
8 Benu alwenda ku mukinzi, meni
yikwéndakwoku kuna mukinzi meni
wuna, kikuma tangwa dyama khaku
kedi difwana.»

9 Kunima dya kuzimbula
bwabuna, yandi wásala kwandi ku
kinzunga kya Ngadidi.

Yesu ku mukinzi wa Masombolu

10 Kaasi tangwa benda baphangi
bandi ku mukinzi, hanga yandi phi
wátombuka kwakuna, ka mu kudi-
monikisa ku kaasi mu kitsweki.
11 Bayuta bakala musanda muna
tangwa dya mukinzi amana bakala
zimbula: «Kubiki kenina yandina?»
12 Pfweta-pfweta lawu zákala
muna milumba-lumba mya batu
kikuma kya yandi. Bahika bakala
zimbula: «Mutu mosi wabukheti»,
bakwawu bakala zimbula: «Loni,
mulumba-lumba wa batu kabati
lobula.»
13 Hákalaku keti mutu wáfwana
kazonza wengele mu mambu mata-
didini yandi kikuma kya bweya bwa
Bayuta.

14 Hana mukinzi wekina ha kati-
kati, tangwa kisa kota Yesu mu nzu
ya Nzambi amana weka longa.
15 Bayuta báyituka lawu, amana
bakala dihyula: «Abweti kazayidi
Masonuku yandi mutu wakondama
longuka?»

16 Yesu wábavutwala: «Malongi
mama matukiku kwena meni-
meni, kaasi kwena wuna wáthuma
matukini.
17 Ho mutu wuzodi kusala luzolu
lwandi, kazaya yuka ni malongi
mama, kwena Nzambi mabati tuka
ho meni-meni yibati dizonzila.
18 Wuna wisi dizonzila yandi-
meni, khembu yandi kisi sanda.
Kaasi wuna wisi sanda khembu
ya mutu wuna wámutuma, yandi
kyedika kisi zonza amana mwena
yandi, mwakonda bikwaki.

19 Moyize káluhekamyoku Mit-
siku? Kaasi keti mutu mosi hana
kati dya benu, kisimyoku zitisa.
Kikuma kya biki lubati sandila ni
lwaphonda?»
20 Mulumba-lumba wa batu
wávutula: «Kiloki wenina kyawu!
Nati wubati sanda mu kukuhonda?»
21 Yesu wubavutwadini: «Muhangu
wumosi lwesi phangikini amana
benu boosu lubati yituka!
22 Kikuma kya bwabuna kaluhek-
ila Moyize mukhanda, -heku
ni kwena Moyize wátukidila
mukhanda kaasi kwena bakhaka
benu - amana benu-benu yi kuyoti-
saka batu mu kilumbu kya sabata.
23 Yuka ni mutu bamuyotisa mu
kilumbu kya sabata kikuma kya
kuzitisa mitsiku mya Moyize, amana
kikuma kya biki lubati ngyukila
khabu, meni yandi mbeludi mutu
yandi wosu mu kilumbu kya sabata?
24 Lufundisaku mu phila yina lu-
bati monina benu. Kaasi pfundusu
yenu yakala ya masonga.»

Yesu kenina Kidisitu?

25 Bisi Yelusalemi bahika bakala
zimbula: «Ka yandi ku babati sanda
mu kuhondisa?
26 Talenu: kabati zonza wen-
gele, amana babatiku muzimbwala
keti kima! Disongidila bapfumu
babakudi kyedika ni yandi kenina
Kidisitu?
27 Kinga yandi tumuzayi kuna
kátuka; ha kisi kwisa Kidisitu, heku
mutu wisi zaya keti kubiki katukini.»
28 Yesu, buna kakala longa muna
nzu ya Nzambi, wákalunga: «Lun-
zayi amana luzayi phi kuna thukini?
Kinga yidiyisilaku meni-meni, kaasi
wuna wáthuma wakusila mbundu
kenina, amana benu lumuzayiku.
29 Meni yimuzayi, kikuma kwena
yandi thukini; amana yandi phi
wáthuma.»
30 Bakala sanda ni bamukwatisa;
kaasi keti mutu kalendaku mu
kumusimba, kikuma hana tangwa
dyandi khaku dilungila kedi.
31 Balawu hana kati dya mulumba-
lumba wa batu, bákwikila mwena
yandi amana bakala zimbula: «Ha
kakwísa Kidisitu, bidimbu bya
biphadi byahika kasála, kuluta bina
kasadi mutu yandu?»

Batsinzidi babahitikini kikuma kya kukwata Yesu

32 Bafwadisi bá́yuka mulumba-lumba wa batu kufwetafweta kikuma kya Yesu. Hanga bambuta ba banganga Nzambi yi bafwadisi batumini batsinzidi ndangu bamukwata.
33 Yesu wuzimbudini: «Tangwa dya khunda hika yiká́la yi benu, amana mvutuki kwena wuna wá́thuma.
34 Lwakwata tsanda kaasi lwambónaku, kikuma benu lufwaniku mu kukwenda kuna yenina meni.»
35 Bayuta bá́yandika mu kudihyula bawu yi bawu: «Kubiki kakwénda ndangu betu tulengaku mumona? Kakwénda kwena Bayuta bana bámwangana muna bikanda bya bisi Ngeleti amana kalonga bisi Ngeleti?
36 Biki hika disongidila dya ndinga yina kazimbudini: Lwatsanda, kaasi lwambonaku kikuma benu lufwaniku mu kukwisa kuna yenina meni?»

Banzadi ba mamba ma luzingu

37 Amana muna kilumbu kya tsuka, kina kyambuta kya mukinzi, Yesu wamutendendi, wukalungini: «Ho mutu wenina yi kiwhinya, kisa kwena meni amana kanwa.
38 Masonuku mazimbudi: "Wuna wisi kwikila mwena meni, banzadi ba mamba ma luzingu batíka muna mbundu yandi.»
39 Kakala zimbula bwabuna kikuma kya Kitembu kina bakhana tambula bana bakhana kwikila mwena yandi. Mukuma mwakalaku kedi yi Kitembu, kikuma hana Yesu khaniku kedi bamuzatula.

Mulumba-lumba wudihambudi kikuma kya Yesu

40 Kunima dya kuyuka ndinga za Yesu, batu bakala muna bakala zimbula: «Mu kyedika yandu mbikudi!»
41 Bahika bakala zimbula: «Kidisitu yandu!» «Kaasi bakwawu hika bakala zimbula: Kidisitu fwani kalubukila ku Ngadidi?
42 Masonuku mazimbudiku ni Kidisitu katuka muna butuka dya Tavidi yi ku Betelemi, hata dina kakala zingila Tavidi.»
43 Mulumba-lumba wa batu wádikabisa kikuma kya yandi.
44 Bahika hana kati dya bawu bakala zola ni bamukwata, kaasi keti mutu mosi kámekaku mu kumusimba.

Kikola mbundu kya bapfumu ba Bayuta

45 Batsinzidi bávutuka kwena bambuta ba banganga Nzambi yi bafwadisi; baba-baba babazimbwadini: «Kikuma kya biki lukondi kwisila yandi?»
46 Batsinzidi bavutudini: «Twasalaku yuka kedi mutu wazonza bwabuna!»
47 Bafwadisi babavutwadini: «Benu phi ludiyambwadidi kwenu mu kuditotisa?
48 Henina yi mutu, hana kati dya bapfumu kondilo dya bafwadisi, wuna wukwikidini mwena yandi?
49 Kaasi mulumba-lumba wa batu babana bazayimyoku mitsiku. Bábabundila!»
50 Nikodemi wuna watekila mumona, wakala phi mosi hana kati dya bawu, hanga wubahyudini:
51 «Mitsiku myetu, milungi mu kufundisa mutu wuna bakondi kedi fungwasa ndangu bazaya dyambu dina káhangini?»
52 Bámuvutwala: «Ngeyi phi mukwa Ngadidi wenina? Sanda mboti-mboti amana wamóna ni ku Ngadidi kwalubukilaku keti mbikudi mosi[a].»

Yesu yi mukhetu wa ndumba

53 [Kunima kosu mutu wénda ku nzu yandi.

8

1 Yesu wendi ku mongu wa miti mya Olive.
2 Kaasi muna suka, wávutuka ku nzu ya Nzambi amana batu boosu bisa kwena yandi. Buna kázakala, wáyandika mu kubalonga.

a **7:52 7:52** Kufwanikisa yi khaphu ya 1:46; 7:41

3 Hanga balongi ba mitsiku yi
bafwadisi bisi nata mukhetu mosi
wuna bakwata mu mbongi. Ba-
musini hana mbasi,
4 amana bazimbudi kwena Yesu:
«Mulongi, tumukwatini mukhetu
yandu mu kuta kwa mbongi.
5 Muna mitsiku mina katuheka
Moyize, katuzimbwala ni bakhetu ba
bwabuna, twabahondila ku matadi.
Amana ngeyi bweti wuzimbudini?»
6 Bakala zimbula bwabuna mu
kumuleya ndangu balenga mu-
fundila. Kaasi Yesu wazenzama
amana wayandika mu kusonika ku
mulembu hana tsi.
7 Bwosu bakala muhyula-hyula,
wavumbuka amana wubazimbwa-
dini: «Wuna wakonda disumu hana
kati dya benu, kayandika watheti
mu kumutimbwala tadi.»
8 Yesu wazenzama hika amana
wayandika mu kusonika hana tsi.
9 Tangwa bayuka bwabuna,
bayandika mu kuyombuka mosi-
mosi, tukidila kwena bambuta;
amana hasala lwesi Yesu yi mukhetu
meni wuna hana mbasi.
10 Hanga Yesu wuvumbukini
amana wumuzimbwadini: «A
mukhetu, kubiki benina bana
bisi kufundaka? Heku mutu
wukuzengidi ndola?»
11 Mukhetu wuvutudini: «Keti
mutu loni Pfumu.» Yesu wumuz-
imbwadini: «Meni phi yikuzengidiku
ndola. Ndawenda, amana
wusumukaku hika.»]a

Yesu, Mwini wa tsi

12 Yesu wubazimbwadi hika:
«Meni yenina mwini wa tsi. Wuna
wisi ndanda, kakangalaku mu
phipha keti koma, kaasi kavwa
mwini wa luzingu.»
13 Kuna bafwadisi yi kumuzimb-
walaka: «Kimbangi kya ngeyi-meni
wubati ditila; kimbangi kyaku kyeku
kya kyedika.»
14 Yesu wubavutwadini: «Ata
meni-meni mbati ditila kimbangi,
kimbangi kyama kya kyedika kyen-
ina; mukuma nzayini kuna yituka yi
kuna mbati kwenda; benu luzayiku
keti kuna yituka, keti kuna mbati
kwenda.
15 Benu lwisi fundisa mu kimutu,
meni yisiku fundisa mutu.
16 Amana wadi ni meni yifundis-
aka, wadi pfundusu yama ya
kyedika yakala, mukuma yeku meni
hika; thwenina meni yi Tata wuna
wathuma.
17 Muna mitsiku myenu, basonika
ni kimbangi kya batu boodi kyenina
kya kyedika.
18 Meni mbati ta kimbangi kya
meni-meni, amana Tata wuna
wathuma, kabati thila phi kim-
bangi.»
19 Hanga bamuhyudini: «Kubiki
kenina Tata waku?» Yesu wubavut-
wadini: «Benu lunzayiku meni, keti
Tata wama. Wadi lwanzayaka, wadi
lukhani muzaya phi Tata wama.»
20 Ndaka zina, kazonzilaza muna
mukunzu wuna bakala swekila
mbongu za bimenga, kuna yi kulon-
gaka muna nzu ya Nzambi; Amana
keti mutu wafwana mu kumukwata
kikuma tangwa dyandi dyafwanaku
kedi.

Yesu, mbambala wa Tata

21 Yesu wabazimbwala hika: «Meni
yendini; benu lwatsanda; amana
lwafwa mu disumu dyenu. Kuna
yendini meni, benu lwalendakwoku
mu kukwisa.»
22 Bayuta bazimbudini: «Kadihonda
yandi-meni, hahana kazonzidini:
Kuna, yendini meni, benu lwalen-
dakwoku mu kukwisa?»
23 Yesu kakala bazimbwala: «Benu
lwenina batu ba ha tsi, meni yenina
wa ku zilu. Benu lwenina batu ba ha
tsi yayi, meni yeku mutu wa ha tsi
yayi.
24 Yihana yiluzimbwadiki ni
lwafwa mu masumu menu. Kikuma

a **8:11 8:11** Muna masonuku ma khulu, nzila za kutanga zazi: 7:53—8:11 zeninamwoku. Muna ndambu ya masonuku mahika, homa hahika basonikama (ku manima ma 8:36, yi ku manima ma 8:44 amana mbala za lawu, ku tsuka ya mukanda meni wawuwu wa Yowani).

yuka ni lukwikidiku ni "meni yenina", lwafwa muna masumu menu.»
25 Bawu bamuhyudini: «Ngeyi nani wenina?» Yesu wubavutwadini: «Kina yisi luzimbwala tukidila ku luyandiku.
26 Mambu ma lawu yenina mawu kikuma kya benu, mu kuluzimbwala yi mu kufundisa. Kaasi wuna wáthuma kenina kyedika; amana meni yisi zimbula kwena batu ba tsi kaka mana yíyuka kwena yandi.»
27 Bawu bázayaku ni kikuma kya Tata kakala bazonzila kwena bawu.
28 Hanga Yesu wubazimbwadi hika: «Tangwa lwamútombula Mwana wa mutu, lwazáya ni meni yenina; lwázaya phi ni yisiku hanga kima mu phila ya meni-meni, yisi zonza kaka mambu mana kándonga Tata.
29 Wuna wáthuma kenina hakimosi yi meni, katsisaku buhika; kikuma yisi hanga kaka mambu mana misi muheka, yandi, kyesi.»
30 Bwosu kakala zimbula Yesu bwabuna, balawu bákwikila mwena yandi.

Batu ba kiphwanza yi bahika

31 Hanga Yesu wuzimbudini kwena Bayuta babana bákwikila mwena yandi: «Yuka ni lwazingilaka mu ndinga zama; mu kyedika balonguki bama lwenina;
32 Bwabuna lwazáya kyedika amana kyedika kyalúlubula mu kihika.»
33 Bamuvutwadini: «Thwenina batekulu ba Bulahami; amana khaniku kedi tukala bahika ba mutu. Abweti wufweti tuzimbwala: "Lwalubuka mu kihika?"»
34 Yesu wubavutwadini: «Yibatibwa luzimbwala, mu kyedika: mutu wosu wuna wisi hola disumu kenina muhika wa disumu.
35 Kinga muhika kisiku nangina mu nzu mu kimakulu; kaasi mwana kisimwa zingila mu kimakulu.
36 Yuka ni Mwana kalulubula mu kihika, mu kyedika, lwakituka batu ba kiphwanza.
37 Nzayibwa ni batekulu ba Bulahami lwenina; kaasi lubati sanda ni lwaphonda, kikuma ndinga yama yisiku lutwa.
38 Meni yisi zimbula mana yímona kwena Tata, amana benu phi hangenu mana lwáyuka kwena tata wenu[b].»
39 Bamuvutwadini: «Bulahami wenina tata wetu.» Yesu wubazimbwadini: «Wadi ni lwakala bana ba Bulahami, wadi lufweti hanga mihangu mya Bulahami.
40 Kaasi buthwena bwabu, lubati sanda ni lwaphonda, meni mutu yiluzimbwadini kyedika kina yíyuka kwena Nzambi. Bulahami kahangaku buna.
41 Benu lwisi hanga mihangu mya tata wenu.» Bawu bamuvutwadini: «Twabutukilaku mu kindumba; thwenina yi Tata mosi, Nzambi.»
42 Yesu wubazimbwadini: «Wadi ni Nzambi kakala Tata wenu, wadi lwisi nzola, mukuma kwena Nzambi yílubwakila meni, kwakuna phi yítuka. Yidiyisilaku meni-meni, kaasi yandi wáthuma.
43 Kikuma kya biki lwisiku bakwala nzonzidi yama? Kikuma lwisiku lenda kuyuka ndinga yama.
44 Benu lwenina yi tata wenu kiphidi-mutu amana lwisi zola kuhanga buna kisi zola tata wenu. Tukidila ku luyandiku, yandi, muhondi wa batu kisi kala. Kisiku zingila mu kyedika; kikuma mwena yandi mwakonda kyedika. Yuka ni kata bukamvi, mambu ma yandi meni kisi zonzila, mukuma kenina yandi mutu mosi kingumba yi tata wandi.
45 Amana meni, lwisiku khwikila kikuma kyedika yisi zonza.
46 Nati hana kati dya benu wufwani mu kuthendisa mu mambu matadidini disumu? Yuka mbati

b **8:38 8:38** "Kwena tata wenu": mbakisilu yahika ya mihowu myami yenina "kwena Tata". Yibati zonza ni Yesu kázonzila Nzambi wuna wenina Tata wandi, yandi wuna phi wenina Tata wa Bulahami.

zonza kyedika, kikuma kya biki lwisiku khwikidila?
47 Wuna wenina wa Nzambi, kisi yuka ndaka za Nzambi; kima lwisiku yukila benu, kikuma lweku ba Nzambi.»

Yesu yi Bulahami

48 Bayuta bavutudini kwena Yesu: «Kyedika twazimbulabwoku bwabuna ni ngeyi mwisi Samadiya wenina, amana kitembu kya mbi wenina kyawu?»
49 Yesu wubavutwadini: «Meni yeku yi kitembu kyambi, kaasi Tata wama yisi zitisa, amana benu lwisa ndewulaka.
50 Meni yisiku sanda khembu lwa meni-meni, henina yi mosi wisiya sanda, amana yandi wisi fundisa.
51 Mu kyedika, yiluzimwadibwa, yuka ni mutu kalunda ndinga zama, lufwa kamónalwoku mu kimakulu.»
52 Amana Bayuta bamuzimbwadini: «Buthwena tuzayi ni kitembu kyambi wenina kyawu! Bulahami wafwa; bambikudi phi bafwa; amana ngeyi wubati zimbula: "Ho mutu kalema ndinga yama, lufwa kayedikalwoku mu kimakulu."
53 Ngeyi wubanzini ni wuluti tata wetu Bulahami wuna wafwa? Bambikudi phi bafwa. Nati wisi dikitula ngeyi?»
54 Yesu wuvutudini: «Yuka ni meni-meni yibati dikembisa, khembu yama yeku mupfunu. Tata wama wisi khembisa, yandi wuna lwisi zimbula benu: "Nzambi wa betu kenina!"
55 Amana lumuzayiku. Meni yimuzayini; amana ho yizimbula ni yimuzayiku, yikítuka mukwa luvunu hanga benu. Kaasi yimuzayini amana yisi lema ndinga yandi.
56 Tata wenu Bulahami kyesi lawu káyuka kikuma kya kumona kilumbu kyama; wámonakya amana wásangwala.»
57 Bayuta bamuzimbwadini: «Khaku kedi wulungisa keti mvula makumatanu, amana wámumona Bulahami?»
58 Yesu wubazimbwadini: «Mu kyedika yibati luzimbwala: ku thwala kubutuka kwa Bulahami, "meni yenina"»
59 Hanga batongunini matadi ndangu bamuta; kaasi Yesu wádisweka amana wálubuka mu nzu ya Nzambi.

9

Yesu wubukini mutu mosi wábutuka phofu

1 Yesu káala mu kuhita, wumoni mutu mosi wákala phofu tukidila ku lubutuku lwandi.
2 Balonguki bandi bamuhyudini: «Mulongi, nati wáhola disumu ndangu mutu yandu kakituka phofu: yandi ho bibuti byandi?»
3 Yesu wubavutwadini: «Heku ni yandi holo bibuti byandi bahola disumu. Kábutukila bwabuna ndangu mihangu mya Nzambi myamonikina mwena yandi.
4 Buna kwenina mwini, bwabuna tufwani mu kusala bisalu bya wuna wáthuma. Phipha yekina bwa, heku mutu wufwani mu kuhanga muhangu wumosi.
5 Mu tangwa dina yenina ha tsi, yenina mwini wa tsi.»
6 Buna kázonza bwabuna, wálokula metya hana tsi amana wáyidika thoba yi metya mandi; kunima wákusa thoba meni zina muna mesu ma phofu
7 amana wumuzimbwadini: «Ndawenda disukula kuna kiziba kya Silowe.» -Disongidila ni «Kituma.» - Phofu wenda disukula mbunzu kwakuna; tangwa kavutukisa, kakala mona!
8 Batu bana kábandakana bawu yi bana bakala mumona theti buna kakala lomba bima kwena batu bakala zimbula: «Ka yandi ku mutu wuna wisi zakala mu nzila mu kulomba bima?»
9 Bamosi bakala zimbula: «Yandi wuna.» Bahika bakala zimbula: «Loni, mutu wamufwana». Yandimeni kakala zimbula: «Meni yandu.»

10 Amana bakala muzimbwala:
«Abweti matemukini mesu maku?»
11 Yandi wubavutwadini: «Mutu
wuna bisi tela Yesu kayidikiki thoba,
wukhusiza muna mesu amana wun-
zimbwadini: "Ndawenda disukula
kuna Silowe." Hangi yendi kwakuna
amana yidisukudini, ngyandiki phi
mu kumona!»
12 Bamuzimbwadini: «Kubiki ken-
ina mutu meni yayina?» Yandi wu-
vutudini: «Nzayiku».

Bafwadisi bamuhyudi phofu wuna wábeluka

13 Bámunata mutu wuna wákala
phofu kwena bafwadisi.
14 Kinga, kilumbu kya sabata
kyákala kyakina káyidika Yesu
thoba amana wámutemuna mesu.
15 Bafwadisi, bawu phi bamuhyula
mutu wuna, keti bweti káyandikila
mu kumona. Yandi wubazimb-
wadini: «Kakhusikini thoba muna
mesu, yidisukudini mbunzu amana
mbonini.»
16 Ndambu ya bafwadisi bakala
zimbula: «Mutu yandu kátukaku
kwena Nzambi, kikuma kazi-
tisidyoku sabata.» Bahika bakala
zimbula: «Abweti ni musumuki
kafwani mu kusala bidimbu bya
biphadi bya mutindu wuna?»
Amana bádikabisa bawu yi bawu.
17 Bázimbula hika kwena phofu:
«A ngeyi meni, biki wubati zimbula
kikuma kya yandi wukutemunini
mesu?» Yandi wuvutudini: «Mbikudi
kenina.»
18 Bayuta bákwikilaku ni phofu
kákala amaṇa mesu mámutemuka.
Yihakana batedisila bibuti byandi
19 amana babahyudini: «Yandi-wu
mwana weṇu wuna lwisi zimbula
ni phofu kábutuka? Amana bweti
kayandikidini mu kumonina buth-
wena?»
20 Bibuti byandi bazimbudini:
«Tuzayi ni mwana wetu kenina,
kábutuka phi phofu.
21 Kaasi tuzayiku keti khi phila
kátemwani mesu, amana nati wu-
mutemuni mesu, betu, tuzayibwoku.
Muhyulenu yandi meni; mbuta ken-
ina mu kuteṇdula mambu mandi!»
22 Kima bázonzila bwabuna bibuti
byandi, kikuma kya bweya bwa
Bayuta; mukuma Bayuta báyukana
mu kukula, mu nzu ya kimvuka ya
Bayuta, wuna watámbwasa ni Yesu
kenina Kidisitu.
23 Yihakana bibuti byandi
bázimbwala: «Mbuta kenina,
muhyulenu yandi meni!»

24 Bafwadisi bamutedi mbala ya
zodi mutu wuna wákala phofu
amana bamuzimbwadini: «Ngeyi
hana khembu kwena Nzambi;
Betu tuzayi ni mutu wuna kenina
musumuki.»
25 Yandi wuvutudini: «Nza-
yiku yuka ni musumuki kenina.
Kaasi kima kimosi nzayini: phofu
khadikini, buthwena mbati mona.»
26 Bawu bamuzimbwadini:
«Biki kakuhangikini? Abweti
kákutemunima mesu?»
27 Yandi wubavutwadini: «Yíluzimbwadiki
kedi, kaasi luyukikiku. Kikuma kya
biki lubati zodila mu kuyukilabwa
hika? Benu phi luzodi ni lwakituka
balonguki bandi?»
28 Bámutukwana amana bamuz-
imbwadini: «Ngeyi wenina mu-
longuki wa mutu wuna; betu thwen-
ina balonguki ba Moyize.
29 Tuzayi ni Nzambi kwena Moyize
kázonzila; kaasi yandu-yandu, tuza-
yiku keti kubiki katukini!»
30 Mutu wuna wubavutwadini:
«Taleti dyambu dya kuyituka: benu
luzayiku keti kubiki katukini, kinga
yandi wuthemunima mesu!
31 Tuzayi ni Nzambi kisiku yukila
basumuki, kaasi yuka ni mutu wisi
zitisa Nzambi, wisi sala phi luzolu
lwandi, kisi muyukila.
32 Khaku kedi tuyuka keti mbala
mosi mutu watemuna mesu ma
mutu wábutuka phofu.
33 Wadi ni mutu yandi kátukaku
kwena Nzambi, wadi kakhaniku sala
kima.»
34 Bamuvutwadini: «Ngeyi mutu
ni mu masumu wábutukila ngeyi

wosu, amana wuzodini ni watulonga?» Hanga bamulubudini mu nzu ya kimvuka ya Bayuta.

Buphofu bwa kitembu

35 Yesu wáyuka ni bafwadisi bámukukwasa mutu wuna. Wamutundakana amana wumuzimbwadini: «Ngeyi wubati kwikila mwena Mwana wa mutu?»
36 Wumuvutwadini: «Nati kenina, Pfumu, ndangu yikwikila mwena yandi?»
37 Yesu wumuzimbwadini: «Wubati mumona; yandina wubati kuzonzisa, yandi wuna.»
38 Hanga mutu wuna wuzimbudini: «Khwikidini, Pfumu.» Amana wáfukama kuna thwala ya Yesu.
39 Amana Yesu wumuzimbwadini: «Meni, yisa mu tsi yayi kikuma kya pfundusu yimosi: ndangu bana bisiku mona, bamona, amana bana bisi mona bakituka baphofu.»
40 Kunima dya kuyuka bwabuna, ndambu ya bafwadisi bana bákala kumosi yi yandi bamuhyudini: «Betu phi baphofu thwenina?»
41 Yesu wubavutwadini: «Wadi lwákala baphofu, wadi lweku yi disumu; kaasi buthwena lubati zimbula: "Tubati mona", amana disumu dyenu disadini bwabuna.»

10

Kalema yi mikoku

1 Yesu wuzimbudini: «Mu kyedika yibatibwa luzimbwala: wuna wisiku kotila ku mwelu mu dinda dya mikoku, kaasi wisi kotila mu kuzanza kuma kwahika, yandi kenina mwifi yi ndwandwa.
2 Kaasi mutu wuna wisi kotila ku mwelu, kenina kalema ka mikoku.
3 Yandi bisi yafwadila mwelu kwena tsinzidi, mikoku myisi yuka ndinga yandi; kisi tela mikoku mya yandi-meni muna khumbu ya bawu amana wulubudimya ku phenza.
4 Buna kalubudimya myosu, yandi wuhitini kuna thwala ya myawu, mikoku mimulandini, kikuma mizayiya ndinga yandi.
5 Myalendaku landa munzenza ketibwe; myamútina, kikuma mizayiku ndinga ya banzenza.»
6 Yesu wábaheka mbandu yina, kaasi bawu bábakulamoku mana kakala bazimbwala.

Yesu, kalema wabukheti

7 Yesu wábazimbwala hika: «Mu kyedika yibati luzimbwala: meni yenina mwelu wa mikoku.
8 Boosu bana bisa ku thwala meni benina befi yi bandwandwa; kaasi mikoku myábayukilaku.
9 Meni yenina mwelu. Yuka ni mutu kakotila mwena meni, kahúluka; kakóta amana kalúbuka, kawána phi phila za bukheti.
10 Mwifi kisi kwisila lwesi kikuma kya kuyiba, kuhonda yi kuzanga. Meni, yísila ndangu batu bavwa luzingu amana bavwalwa lwa lawulawu.
11 Meni yenina kalema wabukheti. Kalema wabukheti kisi lambula luzingu lwandi kikuma kya mikoku myandi.
12 Wuna wisi sala lwesi kikuma kya mbongu, wuna wukondi vwa mikoku mya yandi meni keku musadi wakyedika; buna kamóna mbwa-ngongu, hanga sadi sisa mikoku, yandi wutini. Amana mbwa-ngongu kakwáta mikoku, wumwangimya.
13 Kikuma yandi mbongu kisi sadila, kisiku kala yi kiwayi kya mikoku.
14 Meni yenina kalema wabukheti. Nzayimya mikoku myama, amana mikoku myama phi minzayini,
15 bwosu buna kanzayi meni Tata, meni phi yimuzayini. Amana yisi lambula luzingu lwama kikuma kya mikoku myama.
16 Mvwini mikoku myahika, mina mikondi kala mu dinda dyadi. Mboti yihungulamya phi myamina ndangu bakobila, myayúka ndinga yama, amana myakítuka kibuka kimosi yi muhungudi mosi.

17 Yuka ni Tata kisi nzola, kikuma
meni mbati hana luzingu lwama,
ndangu yitambulalwa hika.
18 Heku mutu wakhátulalwa,
kaasi meni-meni yisilwa hana muna
luzolu lwama. Yenina yi hamu dya
kuhanalwa yi kuvutwakilalwa hika.
Kyakina kizila yítambula kwena
Tata.»
19 Ngyengu yákota hika hana kati
dya Bayuta kikuma kya ndinga meni
zina.
20 Balawu hana kati dya bawu
bakala zimbula: «Kitembu kya mbi
kenina kyawu! Kilawu kenina! Biki
lubati muyukila?»
21 Bahika bakala zimbula: «Ndaka
zina zeku za kitembu kya mbi. Mutu
wenina yi kitembu kyambi fwani
kutemuna mesu ma phofu?»

Bayuta bamulosidini Yesu

22 Muna tangwa meni dina dya
kyosi, mwamuna bakala ta mukinzi
wa kusambula nzu ya Nzambi kuna
Yelusalemi.
23 Yesu kakala kangala hana kyan-
zala kya nzu ya Nzambi, muna mba-
landa yina bakala tela ni ya Solu-
moni.
24 Bayuta bámuzyeta, beka muz-
imbwala: «Yi kuna khi tangwa watu-
sisa mu tsumbi? Yuka ni ngeyi wen-
ina Kidisitu, tuzimbwala phwelele.»
25 Yesu wubavutwadini: «Yíluzimbwadi kuwa
kedi, kaasi lukhwikidikiku. Mi-
hangu myama mina yisi hanga mu
khumbu ya Tata wama, myamina
myisi thila kimbangi.
26 Kaasi yuka ni lubatiku khwikila,
kikuma kya buna lweku mu kibuka
kya mikoku myama.
27 Mikoku myama myisi yuka
ndinga yama; meni nzayimya,
amana myawu phi myisi ndanda.
28 Yisimya heka luzingu lwa mvula
yi mvula, myatótaku keti bweti
amana heku mutu wakwisamya bo-
tula ha moku ma meni.
29 Bina kapheka Tata bilutini
byosu, amana heku mutu fwani
kabotula kima ha moku ma Tata.
30 Tata yi meni thwenina kima ki-
mosi.»

31 Bayuta bátonguna hika matadi
ndangu bamuta.
32 Yesu wubazimbwadini: «Mi-
hangu mya bukheti mya lawu
yílusongila, mina myátuka kwena
Tata. Kikuma kya khi muhangu,
mukati kya myawu, lubati nzuk-
wamina matadi?»
33 Bayuta bamuvutwadini: «Heku
ni kikuma kya muhangu wabukheti
twakúzukwaminina matadi, kaasi
kikuma kya malewu maku kwena
Nzambi: ngeyi mutu wenina, amana
wubati dikitula Nzambi!»
34 Yesu wubavutwadini: «Muna
mitsiku myenu, basonikaku bwabu:
"Meni yízimbula: benu, banzambi
lwenina[a]."
35 Bwabuna masonuku mábatedila
banzambi, kwena batu babana
báhitikaya ndinga ya Nzambi,
amana masonuku malendaku mu
kuzima.
36 Amana benu lwazimbulaka
kwena wuna kasola Tata, katuma
phi ha tsi ni Nzambi wubati lewula?
Kikuma kya buna nzimbudini ni
Mwana wa Nzambi yenina?
37 Yuka ni yisiku sala mihangu
mya Tata wama, lukhwikilaku.
38 Kaasi yuka ni mbatimya hanga
dikhwikidiku meni, kwikilenu
ata mu mihangu myamina; zayenu
amana bakisenubwoku ni bwosu
buna kenina Tata mwena meni,
bwabuna yenina meni phi mwena
Tata.»
39 Básanda hika ni bamukwata,
kaasi yandi wábatina.
40 Yesu wávutuka ku sambwa dik-
wawu dya Yolutani, hana sabu dina
kákala botikila theti Yowani, amana
wánangina kwakuna.
41 Batu lawu bisa kwena yandi,
beka zimbula: «Yowani kásalaku keti
kidimbu kya kiphadi kimosi, kaasi
moosu mana kázimbula Yowani
kikuma kya mutu yandu menina ma
kyedika.»

a **10:34** **10:34** Mkg 82:6

42 Amana hahana, batu balawu bákwikila mwena yandi.

11

Lufwa lwa Lasalu

1 Mutu mosi wákala wabela, khumbu yandi Lasalu, mwisi Betaniya, hata dya Madiya yi Malata phangi wandi wa mukhetu.
2 Madiya, yi yandi wuna wámusita Pfumu mananasi amana wamukumuna bitambi yi tsuki zandi, amana phangi wandi wa yakala, Lasalu, yandi wákala wabela.
3 Baphangi ba bakhetu batumini mutu mosi kenda muzimbwala Yesu: «Pfumu, nduku waku wabela kenina.»
4 Buna káyuka bwabuna, Yesu wuzimbudini: «Maladi mana misiku nata ku lufwa; menina kikuma kya khembu ya Nzambi, ndangu muna maladi meni mamana, bamukembisa Mwana wa Nzambi.»
5 Kinga Yesu kakala bazola Malata, Madiya phangi wa mukhetu Malata yi Lasalu.
6 Tangwa káyuka ni Lasalu wabela kenina, kahanga wunangi hika bilumbu byodi kwakuna kákala.
7 Kunima wázimbula kwena balonguki bandi: «Tuvutukenu ku Yuteya.»
8 Balonguki bamuzimbwadini: «Mulongi, buthwena bákasandaka Bayuta ni bakuhondila ku matadi, amana wavutuka hika kwakuna?»
9 Yesu wuvutudini: «Muna kilumbu mwisiku kala matangwa kumi yi modi? Yuka ni mutu kakangala mu mwini, kisiku tyelumuka, kikuma kabati mona mwini wa tsi yayi.
10 Kaasi yuka ni mutu kakangala mu phipha, kisi tyelumuka, kikuma mwena yandi, mwakonda mwini.»
11 Kunima dya kuzimbula bwabuna, Yesu wuyikini: «Nduku wetu Lasalu wunimbini, kaasi yikwenda mutokamisa ku kilu kyandi.»
12 Balonguki bamuzimbwadini: «Pfumu, yuka ni kanimbini, kahúluka.»
13 Lufwa lwandi kázonzila Yesu bwabuna kaasi bawu bakala banza ni kilu kwandi.
14 Hanga Yesu wubazimbwadini phwelele: «Lazalu wufuni.
15 Yenina yi kyesi kikuma kya benu, mukuma khádikikwoku kwana; ndangu lwakwikila. Kaasi thwendenu kuna kenina.»
16 Tomasi wuna bisi tela ni diphasa, hanga wuzimbudi kwena balonguki bahika: «Thwendenu, betu phi, kwakuna ndangu twafwa kumosi yi yandi!»

Yesu kenina lufutumuku yi luzingu

17 Buna kátula Yesu, wumoni ni bilumbu byekina kedi biya, tukidila buna bamusidikini Lazalu mu mazyamu.
18 Kinga Betaniya bela-bela dyákala yi Yelusalemi, kitesu kya makilometele matatu,
19 Bayuta balawu phi bisa kwakuna mu kubadidisa Madiya yi Malata kikuma kya lufwa lwa phangi wa bawu wa yakala.
20 Malata buna káyuka ni Yesu kabati kwisa, wenda mutundakana; kaasi Madiya yandi kásala wasikuka kuna nzu.
21 Malata wázimbula kwena Yesu: «Pfumu, wadi ni wákala haka, wadi phangi wama kakhaniku fwa.
22 Kaasi nzayi ni ata buthwena bwabu, moosu mana walómba kwena Nzambi, kakúhekama.»
23 Yesu wumuzimbwadini: «Phangi waku kafutumuka.»
24 Malata wumuvutwadini: «Nzayi ni kafútumuka mu kilumbu kya tsuka kya lufutumuku lwa bafwa.»
25 Yesu wumuzimbwadini: «Meni, yenina lufutumuku yi luzingu. Wuna wakwíkila mwena meni, ata kafwini, kazínga;
26 amana wuna wisi zinga, wisi kwikila phi mwena meni kafwáku mu kimakulu. Wukwikidibwa bwabuna?»

27 Malata wuvutudini: «Eeh,
Pfumu, meni khwikidini ni ngeyi
wenina Kidisitu, Mwana wa Nzambi,
wuna wálunga mu kukwisa mu tsi.»

Yesu wudidini

28 Kunima dya kuzimbula
bwabuna, Malata wenda amana
wámutela phangi wandi wa
mukhetu Madiya amana wumuz-
imbwadi mu kitsweki: «Mulongi
wutudi kedi, kabati kutela.»
29 Buna káyuka bwabuna, Madiya
wátelama tswatsu mu kwenda
kwena Yesu;
30 mukuma hana Yesu khaniku
kedi kakota mu hata; hana
kámutundakanina Malata, hahana
kákala.
31 Bayuta bana bákala yi Madiya
mu nzu kikuma kya kumuhomba
bámumona ni wutelami tswatsu
amana wulubukini; hanga bamulan-
dini, kikuma bábanza ni wendi dila
ku mazyamu.
32 Madiya buna kátula hana kákala
Yesu yi buna kámumona, wáfukama
muna malu mandi amana wuzimbu-
dini: «Pfumu, wadi haka wukadikini,
wadi phangi wama kakhaniku fwa.»
33 Yesu buna kámumona Madiya
ni kabati dila yi Bayuta bana bisa
mulanda phi mu kudila, hanga
wuyuki kyadi mu mbundu yandi
amana mabanza mamuvwalangani.
34 Wuzimbudini: «Kubiki lu-
musikini?» Bamuvutwadini: «Ah
Pfumu, awisa amana wamona.»
35 Yesu wánokisa matsanga.
36 Hanga Bayuta bazimbudini:
«Talenu buna kámuzola!»
37 Kaasi batu bahika hana kati dya
bawu bazimbudini: «Yandi wábuka
mesu ma phofu, abweti kákondikiku
kandisa ni mutu yandu kafwaku?»

Lazalu bamuvutudi mu luzingu

38 Yesu, mbundu yámulwala hika,
wenda kuna mazyamu. Mákala
makutunga mu kitadi, bákidika
kalunga tadi kuna thwala.
39 Yesu wuzimbudini: «Katulenu
tadi». Malata, phangi wa mukhetu
wa mvumbi, wumuzimbwadini:
«A Pfumu, tsudi kábati lubuka,
mukuma lelu kilumbu kya ya.»
40 Yesu wumuvutwadini: «Yikuz-
imbwadikibwoku ni yuka wukwiki-
dini, wamóna khembu ya Nzambi?»
41 Hanga bakatudi tadi. Yesu
wásekula mesu amana wuzimbu-
dini: «Tata, yikuvutwadi matondu
kikuma kya buna wungyukidini.
42 Nzayi mboti ni wisi ngyuk-
ila kosu tangwa, kaasi nzonzidibwa
kikuma kya batu baba banzyetini
haka ndangu bakwikila ni ngeyi
wáthuma.»
43 Kunima dya kuzimbula
bwabuna, wákalunga: «Lasalu,
lubuka!»
44 Amana mvumbi wálubuka;
moku yi malu makuzinga mu
bitemba bya muledi; mbunzu yandi
phi yakuvunga yi kitemba. Yesu
wubazimbwadini: «Mukutumunenu
amana muyambulenu kenda.»

Yesu bamukasidi fwongu (Mth 26:1-5; Mlk 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Bayuta balawu, hana kati dya
babana bisa kwena Madiya, bámona
phi mambu mana káhanga Yesu
amana bákwikila mwena yandi.
46 Kaasi bakwawu hana kati dya
bawu benda wana bafwadisi amana
bábamenika phi mambu mana
káhanga Yesu.
47 Hanga bambuta ba banganga
Nzambi yi bafwadisi bakhokisini
kimvuka kya mbuta amana bazim-
budini: «Biki twahanga? Mukuma
mutu yandu kabati sala bidimbu bya
biphadi lawu[a]!
48 Yuka ni twamutanikina
bwabuna, batu boosu bakwikila
mwena yandi, amana bisi Loma
bakwisakya zanga kizika kyetu yi
kanda dyetu!»
49 Kaasi mosi hana kati dya
bawu, khumbu yandi Khayifu, wuna
wákala mbuta wa banganga Nzambi

a **11:47 11:47** Mth 5:22

muna mvula meni yina, hanga wubazimbwadini: «Benu lubatiku bakisa kima!
50 Lumonibwoku ni bulungi mutu mosi kafwa kikuma kya batu, ndangu kanda dyosu ditotaku?»
51 Kinga mambu mana makalaku tuka kwena yandi-meni, kaasi bwosu kákala mbuta wa banganga Nzambi muna mvula meni yina, hahana kázonzila mu kubikula ni Yesu wafwana mu kufwa kikuma kya kanda dyosu.
52 Heku ni kikuma kya kanda lwesi, kaasi kikuma kya kukhundikisa mu kimvuka ́kimosi bana ba Nzambi babana bamwangana.
53 Tukidila kilumbu kyakina, bábonga lukanu lwa kumuhonda Yesu.
54 Kikuma kya bwabuna Yesu káyambwala mu kukangadila ha kati dya Bayuta mu kitengeni. Kaasi wákatuka hana, wenda ku kinzunga kina kyákala bela-bela yi nganga, muna mbanza ya Efwayimi, wananga kwakuna yi balonguki bandi.
55 Mukinzi wa Phaki ya Bayuta wábwesuka amana batu balawu batombuka ku Yelusalemi kikuma kya kudisemisa ku thwala ya mukinzi meni wuna.
56 Hanga beka musanda Yesu muna nzu ya Nzambi, yi kudizimbwalaka bawu yi bawu: «Biki lubati banza? Kakwísakwoku hika ku mukinzi?»
57 Kinga bambuta ba banganga Nzambi yi bafwadisi batekila dihanina muswa ndangu, yuka ni mutu wuzayini kuna kenina Yesu, kabazimbwala ndangu bamukwata.

12

Yesu bamusiti mananasi (Mth 26:6-13; Mlk 14:3-9)

1 Bilumbu bisambanu ku thwala mukinzi wa Phaki ya Bayuta, Yesu wísa ku Betaniya, kuna kákala Lasalu wuna káfutumuna ku bafwa.
2 Bámuheka madya kwakuna. Malata kákala basadila amana Lasalu kákala mosi wa batu babana bákala ku mesa yi Yesu.
3 Hanga Madiya wubongini katikati dya mulangi wa mananasi ma mukwandi, mana bisi yidika yi miti wa nadi; wásitama kuna bitambi bya Yesu amana wámukumuna bitambi yi tsuki zandi. Nzu yosu yákandumuka yi mvumba ya mananasi.
4 Mosi wa balonguki bandi, Yutasi Sikadyoti, wuna wakhana mulambula, hanga wuzimbudini:
5 «Kikuma kya biki bakondi tekisila mananasi mana mu khama tatu za phata[a], ndangu bahana mbongu kwena baphutu?»
6 Heku ni kikuma kya kiwayi kya baphutu kázimbwala bwabuna, kaasi kikuma mwifi kákala amana bwosu kakala lema waba dya mbongu, kakala loya zina bakalamwa sya.
7 Kaasi Yesu wuzimbudini: «Muyambula! Kikuma kya kilumbu kya kuzikama kwama káswekilama.
8 Kikuma baphutu lwakadiki bawu kosu tangwa, kaasi meni, yikadikiku yenu kosu tangwa.»

Kifwandu kikuma kya Lasalu

9 Mulumba-lumba wa batu wa Bayuta lawu bayuka ni Yesu ku Betaniya kákala, bísa kwakuna; bendaku lwesi mu kutala Yesu, kaasi benda phi ndangu bamumona phi Lasalu wuna káfutumuna ku bafwa.
10 Hanga bambuta ba banganga Nzambi bayukani ni bamuhondisa phi Lasalu;
11 kikuma Bayuta balawu bakalakwa kwenda kikuma kya yandi Lasalu amana bakala kwikila mwena Yesu.

Yesu wukoti mu Yelusalemi (Mth 21:1-11; Mlk 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Kilumbu kyálanda, mulumba-lumba wa batu bana bísa kikuma kya mukinzi wa Phaki ya Bayuta

a **12:5** **12:5** Ywn 6:7.

bа́yuka ni Yesu kabati kwisa ku Yelusalemi.
13 Batu bа́bonga ndala za mbati
amana benda mukhikidila, mu kukalunga:
«Ozana!
kasambuka wuna wisi kwisila mu khumbu ya Pfumu!
Kyamvu wa Kiseledi!»
14 Yesu wа́mona mwana wa ane,
amana wа́zakala hana thandu,
bwosu bа́sonika:
15 «Yukaku bweya, mwana wa ndumba wa Siyoni!
Tala, kyamvu waku wisini,
wazakala hana thandu ya mwana wa aneb.»
16 Balonguki bandi bа́bakulaku theti mambu mana; kaasi tangwa bа́mukembisa Yesu, hanga bayubuki nana ni mamana mа́sonama kikuma kya yandi, amana bahanga bwabuna kikuma kya yandi.
17 Mulumba-lumba wa batu babana bakala hakana yi Yesu, ha kа́mutela Lasalu mu mazyamu kikuma kya kumufutumuna ku bafwa; bakala ta kimbangi.
18 Yihana mulumba-lumba wa batu bisa mukhikidila, mukuma bа́yuka ni yandi wа́hanga kiphadi kina.
19 Bafwadisi bakala dizimbwala bawu yi bawu: «Lumoni ni lubatiku lenda kwenu kima; taleti tsi yosu yendi mulanda!»

Ndambu ya Bangeleki basandi Yesu

20 Hana kati dya batu babana bа́tombuka ku Yelusalemi mu kufukamina Nzambi mu tangwa dya mukinzi, hа́kala yi ndambu ya Bangeleki.
21 Buna bа́bwesuka kwena Fidiphu, mwisi Betisayita dya kinzunga kya Ngadidi, bamuhyudini: «A Pfumu, tubati zola ni twamona Yesu.»
22 Fidiphu wendi zimbula kwena Andele; bawu boodi bendabwa zimbula kwena Yesu.
23 Yesu wubavutwadini: «Tangwa dilungidini ndangu bamukembisa Mwana wa mutu.
24 Mu kyedika, mbati luzimbwala: yuka ni ngenza ya bule yibwiku mu mafu amana yivundiku; yanа́nga yawu buhika. Kaasi yuka ni yavunda, yisi buta hika ngenza za lawu .
25 Wuna wisi zola luzingu lwandi, katо́tisalwa, kaasi wuna wisi menga luzingu lwandi ha tsi yayi, katа́mbula luzingu lwa mvula yi mvula.
26 Yuka ni mutu wuzodi ni kasadila meni, kandanda, amana hana yikala meni, hahana phi kakála musadi wama. Yuka ni mutu kasadila meni, Tata wama wamúzatula.»

Yesu wuzonzidini lufwa lwandi

27 «Buthwena mbundu yama yivwalangani. Amana biki yizо́nza? Yizimbula: Tata, Phulula mu tangwa dyadi? Loni. Kaasi kikuma kya bwabuna thudidini ku tangwa dyadi.
28 Tata, kembisa khumbu yaku.» Amana ndinga mosi yа́yukalakana kuna zilu: «Khembisiya kedi, yikе́mbisaya hika.»
29 Mulumba-lumba wa batu babana bakala hana, bayuka phi ndinga yina, bakala zimbula: «Mukumini wa mvula wuna.» Bahika bakala zimbula: «Wanzyo mosi wumuzonzisini.»
30 Kaasi Yesu wа́vutwakila hika: «Ndinga yina yiyukalakaniku kikuma kya meni, kaasi kikuma kya benu.
31 Buthwena bwabu yenina pfundusu ya tsi yayi; buthwena meni bwabu bamúlubula ku phenza pfumu wa tsi yayi.

b **12:15 12:15** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

32 Amana meni, tangwa bathómbula
ha thandu ya tsi, yibáhungula batu
boosu ḳwena meni.»
33 Kazonzila bwabuna mu ku-
songila phila ya lufwa luna kafwana
mu kufwila.
34 Mulumba-lumba wa batu wu-
muvutwadini: «Mitsiku myetu mi-
zonzini ni Kidisitu kanánga mu ki-
makulu. Abweti ngeyi wubati zimb-
wala hika ni bulungi Mwana wa
mutu bamutombula? Nati kenina
Mwana wa mutu meni wawuna?»
35 Yesu wubazimbwadini: «Mwini
wenina kedi hana kati dya benu,
mu tangwa dya khunda; kangalak-
enu buna kwenina mwini, ndangu
phipha yilubwilaku; mukuma, wuna
wisi kangala mu phipha kisiku zaya
kuna kisi kwenda.
36 Buna lwenina yi mwini, kwik-
ilenu mwena wuna wisi hana
mwini, ndangu lwakituka bana ba
mwini.»

Bayuta balawu bisiku kwikila mwena Yesu

Kunima dya kuzimbula bwabuna,
Yesu wenda amana wáswama kyana
yi bawu.
37 Mbatanana bidimbu bya
biphadi byalawu bina kásala mu
mesu ma bawu, bawu bakalaku
mukwikila,
38 ndangu yalungila ndinga ya
mbikudi Yesaya, yina kázimbula:
«Pfumu, nati wukwikidikini mu mal-
ongi metu?
Amana kwena nati básongilaza
ngolu za Pfumu?»
39 Kikuma kya bwabuna, bálendaku
mu kukwikila, kikuma Yesaya
kázimbula hika:
40 «Nzambi wufidingima mesu ma
bawu,
amana wuzitikini mbundu ya bawu,
ndangu bamonaku yi mesu ma
bawu,
babakulaku yi mbundu ya bawu
amana bavutukisaku
wadi yikhana babelula.»
41 Bwabuna kázimbula Yesaya,
kikuma wámona khembu yandi
amana wámuzonzila phi.
42 Kinga, keti hana kati dya bap-
fumu, balawu bákwikila mwena
yandi, kaasi bakalabwoku zonzila ha
mesu mathona, kikuma kya bafwa-
disi, ndangu babakukwasa nana ku
nzu ya kimvuka ya Bayuta.
43 Mukuma bakala zola khembu ya
batu kuluta khembu ya Nzambi.

Malongi matadidini pfundusu

44 Yesu wázonza mu ndinga ya
ngolu amana wuzimbudini: «Wuna
wisi kwikila mwena meni, kisiku
kwikila mwena meni, kaasi mwena
wuna wáthuma.
45 Amana wuna wumbonini, wu-
moni phi wuna wáthuma.
46 Meni, mwini, yisa ha tsi, ndangu
wuna wakwíkila mwena meni
kanangaku mu phipha.
47 Yuka ni mutu wuyuki ndinga
zama amana kalundizoku, ka meni
ku yimufundisini; mukuma yisilaku
kikuma kya kufundisa tsi, kaasi
kikuma kya kuhulula tsi.
48 Mutu wuna wundosidini,
wukondi phi tambwasa ndinga
zama kenina yi zusi mosi. Ndinga
meni yina nzimbudini, yawu
yamúfundisa mu kilumbu kya tsuka.
49 Mukuma meni, yízonzilaku
mu mabanza mama, Tata wuna
wáthuma, yandi-meni wátsenda mu
kuhanga buna pfwani mu kuzim-
bula yi buna pfwani mu kuzonza.
50 Amana nzayi ni buna kisi senda
yandi bwisi hana luzingu lwa mvula
yi mvula. Yihana ni, mambu mana
yisi zonza meni, yisima zonza bwosu
buna kátsendabwa Tata.»

13

Yesu wusukudini malu ma ba-longuki bandi

1 Ku thwala ya mukinzi wa Phaki
ya Bayuta, Yesu bwosu kázaya ni
tangwa dyandi dilungidini, dina
kafweti katuka ha tsi yayi ndangu
kenda kwena Tata, yandi watoma
zola ḅatu bandi babana bákala mu
tsi; kabazola yikuna tsuka.

2 Muna tangwa dina bákala mu
kudya. Hana kiphidi-mutu wusi kedi
dibanza dya kumulambula kuna
mbundu ya Yutasi, mwana wa Si-
moni Sikadyoti;
3 Yesu, bwosu kázaya ni Tata
wáhana byosu hana moku mandi;
ni kwena Nzambi kátuka, kwena
Nzambi phi kavútukisa,
4 muna tangwa dya kudya,
wátelama, wáwomuna muledi
wandi wa thandu amana wádizitikila
kitemba kimosi muna mbunda.
5 Kunima, wasya mamba hana
dilonga amana wáyandika mu
kusukula malu ma balonguki bandi,
yi kukumunakama yi kitemba kina
kyákala muna mbunda.
6 Buna kátula kwena Simoni
Phetelu, yandi Phetelu wumuzimb-
wadini: «Pfumu, ngeyi watsukula
malu?»
7 Yesu wumuvutwadini: «Mana
mbati hanga meni buthwena bwabu,
ngeyi wubatimoku bakisa, kunima
nana wazáyama.»
8 Phetelu wumuzimbwadini:
«Loni, ketibwe watsukula malu.»
Yesu wumuvutwadini: «Yuka ni
yikusukudimoku, wakálaku hika
hakimosi yi meni.»
9 Simoni Phetelu wumuzimbwa-
dini: «Yuka ni yibwabuna dyenina,
Pfumu, tsukulaku lwesi malu, kaasi
yi moku mama yi mutwa wama!»
10 Yesu wumuzimbwadini: «Mutu
wuna wuyebidiki kedi lutu lwosu,
keku yi mupfunu wa kudiyebisa,
malu lwesi, wakasemi kenina yandi
wosu. Benu phi ba kasemi lwenina,
kaasi ka benu boosu ku.»
11 Kikuma Yesu wazaya kwandi
keti nati wakhana mulambula, yi-
hana kázimbwala: «Ka benu boosu
ku lwenina ba kasemi.»
12 Kunima dya kubasukula malu yi
kuvwata miledi myandi, wávutuka
ku mesa, amana wubazimbwadini:
«Lubakudini kikuma kya dyambu
dyadi yiluhangidini?
13 Benu lwisi thela ni "Mulongi"
yi "Pfumu", kyedika lwisi zonza,
mukuma bwabuna yenina.
14 Amana yuka ni meni, Pfumu
yi Mulongi yilusukudini malu, benu
phi lufweti disukula malu, benu yi
benu.
15 Mbandu yiluhekini, ndangu
benu phi lwahanga bwosu buna
phangini meni kikuma kya benu.
16 Mu kyedika yiluzimbwadibwa:
musadi kahitiku pfumu wandi
amana thumwa kahitiku wuna
wamutuma.
17 Yuka ni luzayi bwabuna, kyesi
lwenina kyawu, mboti bwakála yuka
ni lwahangabwa.
18 Nzonzidibwoku kikuma kya
benu boosu. Meni nzayi bana
yísola. Kaasi bulungi ni malungila
Masonuku mama: "Wuna wubati
dya dipha dyama, wumbalukidini".
19 Tukidila buthwena bwabu,
yiluzimbwadibwa buna khaku
dibwa kedi dyambu, ndangu ha
dyakwisa bwa, lwakwikila ni "Meni
yenina."
20 Mu kyedika, yiluzimbwadibwa:
wuna wuyambini mutu wuna
thumini meni, meni-meni kayam-
bini. Amana wuna wungyambini,
wuyambi phi wuna wáthuma.»

Yesu wusamuni ni Yutasi kamulambula
(Mth 26:20-25; Mlk 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Yesu buna kázonza bwabuna,
mabanza mámuvwalangana lawu,
wuzimbudibwa wengele: «Mu
kyedika mbati luzimbwala: mosi
hana kati dya benu kandámbula.»
22 Balonguki bakala ditala bawu
yi bawu amana bakala dihyula keti
kikuma kya nati kakala zonzila.
23 Mosi wa balonguki bandi, wuna
kakala zola lawu Yesu, yekaminikini
hana thulu ya Yesu.
24 Simoni Phetelu wumuteku-
dini ndangu kamuhyula Yesu keti
kikuma kya nati kakala zonzila
bwabuna.
25 Hanga mulonguki wuna wuzen-
zamini hana thulu ya Yesu amana
wumuzimbwadini: «Pfumu, nati
yandina?»

26 Yesu wumuvutwadini: «Wuna
yivúndikila meni-meni kitini kya
dipha yi wuna yihékadya.» Yesu
wávundika kitini kya dipha,
wubongikya amana wuhanikya
kwena Yutasi, mwana wa Simoni
Sikadyoti.
27 Yutasi, buna ká́bonga kitini
meni kina, hanga Satana wumuko-
tidini. Yesu wumuzimbwadini:
«Buna wenina bwawu mu kuhanga,
hangabwa tswatsu!»
28 Keti mosi, hana kati dya babana
bá́kala ku mesa, ká́zayaku kikuma
kina ká́muzimbwala bwabuna.
29 Yutasi, bwosu kakala sweka
waba dya mbongu, ndambu ya batu
bá́zaya ni Yesu kakala muzimb-
wala ni kasumba bima bina bá́kala
byawu mupfunu kikuma kya muk-
inzi kondilo kenda hana lusadisu
kwena baphutu.
30 Amana Yutasi wá́bonga kitini
kya dipha mekina, wá́lubuka phi
muna mbala mosi. Phipha kwá́kala.

Mutsiku wa pha

31 Buna ká́lubuka Yutasi, Yesu
wuzimbudini: «Buthwena Mwana
wa mutu bamukembisini, Nzambi
phi bamukembisini mwena yandi.
32 [Yuka ni Nzambi bamukem-
bisa mwena yandi,] Nzambi phi
kamúkembisa mwena yandi meni,
ka thama ku kamúkembisa.
33 Bana bama, bilumbu bya
khunda yenina byawu hika yi benu.
Lwatsánda, amana bwosu yízimbula
kwena Bayuta: kuna mbati kwenda
meni, benu lwalendakwoku kwisa,
bwabuna phi nzimbudini kwena
benu buthwena.
34 Mutsiku wa pha yiluhekini:
zolanenu benu yi benu. Bulungi
lwazolana phi benu yi benu, bwosu
buna yíluzola meni.
35 Yuka ni lwazolanaka benu yi
benu, batu boosu bazáya ni ba-
longuki bama lwenina.»

Yẹsu wusamuni ni Phetelu kamusuwangana
(Mth 26:31-35; Mlk 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Simoni Phetelu wumuzimbwa-
dini: «Pfumu, wendi kubiki?» Yesu
wumuvutwadini: «Wufwaniku wan-
danda kedi buṭhwena kuna mbati
kwenda, wandanda nana kilumbu.»
37 Phetelu wumuzimbwadini:
«Pfumu, kikuma kya biki pfwaniku
mu kukulandila buthwena? Yilenda
mu kuhana luzingu lwama kikuma
kya ngeyi!»
38 Yesu wumuvutwadini: «Wal-
enda hana luzingu lwaku kikuma
kya meni? Mu kyedika, mbati kuz-
imbwala: khoku kakó́kulaku kedi,
watsúwangana mbala tatu ni wun-
zayiku.»

14

Nzila yina yisi nata kwena Tata

1 Yesu wuzimbudi hika kwena
balonguki bandi: «Mbundu yenu
yivwalanganaku. Kwikilenu mwena
Nzambi, khwikilenu phi mwena
meni.
2 Muna nzu ya Tata wama, bizika
byalawu byeninamwa; wadi lo,
khanibwoku luzimbwala ni yendi
luyidikila kizika kimosi.
3 Amana yuka ni yendi luyidikila
kizika, yikwisa vutwakisa mu ku-
lubonga, lwakala ha kabeta ka meni,
ndangu hana yiká́la meni, benu phi
lwakala hakana.
4 Amana luzayi nzila ya kuma
kuna mbati kwenda meni.»
5 Tomasi wumuzimbwadini:
«Pfumu, tuzayiku keti kubiki wubati
kwenda. Abweti twalenda zayilaya
nzila?»
6 Yesu wumuzimbwadini: «Meni
yenina nzila, kyedika yi luzingu. Ka
mutu ku wakwísa kwena Tata konda
kuhitila kwena meni.
7 Honi lwanzaya meni, lwamúzaya
phi Tata wama. Tuka lelu lumuza-
yini amana lumumoni kedi.»
8 Fidiphu wumuzimbwadini:
«Pfumu, tusongila Tata, amana
bwabuna butufwani.»

9 Yesu wumuvutwadini: «Thama-
thama yina yisi kala yi benu, ab-
weti Fidiphu ngeyi, wisiku nzayila?
Wuna wumboni meni, wumoni phi
Tata. Abweti ngeyi wufwani kuzim-
bula: "Tusongila Tata"?
10 Wubatiku kwikila ni meni yen-
ina mwena Tata, amana Tata kenina
mwena meni? Ndinga zina yisi luz-
imbwala, zisiku tuka kwena meni-
meni, kaasi Tata yandi wisi zingila
mwena meni, yandi phi wisi lungisa
mihangu myandi.
11 Khwikilenu tangwa yisi luzimb-
wala ni meni yenina mwena Tata,
amana Tata kenina mwena meni.
Kondilo kwikilenu ata kikuma kya
myawu meni mihangu.
12 Mu kyedika yibatibwa luzimb-
wala: wuna wakwíkila mwena
meni, yandi phi kahanga mi-
hangu mina mbati hanga meni.
Kaháńgamya hika mya lawu kuluta
mina mbati hanga meni. Kikuma
meni yendi kwena Tata.
13 Amana moosu mana lwalǫ́mba
mu khumbu ya meni, yisálama,
ndangu, muna nzila ya Mwana, ba-
mukembisa Tata.
14 Yuka ni lwandomba kima mu
khumbu yama, meni yisálakya.»

Yesu wusidi ni kahítika Kitembu Kyatoma

15 «Yuka ni lwisi nzola, lwalúnda
mitsiku myama.
16 Meni yilǫ́mba kwena Tata ni
kaluheka Muhombi wahika, ndangu
kakalaka yi benu bilumbu byosu;
17 Kitembu kya kyedika wuna bal-
endaku mu kutambula kwena batu
ba tsi, kikuma bamumoniku, ba-
muzayiku phi. Kaasi benu, lumuza-
yini, kikuma kisi zingila hana kati
dya benu amana kakádiki mwena
benu.
18 Yilúsisaku batsona; yikwísa hika
kwena benu.
19 Ka thama ku, batu ba tsi
bambónaku hika, kaasi benu,
lwambóna hika, kikuma meni mbati
zinga, benu phi lwazínga.
20 Muna kilumbu meni kina,
lwabákisa ni meni yenina mwena
Tata wama bwosu lwenina benu
mwena meni amana meni mwena
benu.
21 «Wuna wenina yi mitsiku
myama, wisimya lunda phi, yandi
wuna wisi nzola. Kinga wuna
wisi nzola meni, Tata wama phi
kamúzola; meni phi yimúzola
amana yidímonikisa kwena yandi.»
22 Yutasi, heku ni Yutasi sikady-
oti, wumuhyudini: «Pfumu, abweti
ni wadimonikisa lwesi kwena betu,
kaasi kwena batu ba tsi loni?»
23 Yesu wumuvutwadini: «Yuka ni
mutu wisi nzola, kalunda ndinga
yama. Tata wama phi kamúzola,
amana twakwísa kwena yandi,
twazíngila mwena yandi.
24 Wuna kanzodiku, kisiku lunda
phi ndinga zama. Amana ndinga
yina lubati yuka yeku ya meni, kaasi
ya Tata wuna wáthuma.
25 Yiluzimbwadini bwabuna
bwosu yenina yenu hika.
26 Kaasi Kitembu Kyatoma,
Muhombi wuna katúma Tata mu
khumbu ya meni, yandi walulonga
moosu, amana kalúyubulula
mambu moosu mana yiluzimb-
wadikini.»
27 «Yilusisidini ngemba; yiluhekini
ngemba yama. Meni yiluhekiku mu
phila ya batu ba tsi. Luvumukaku
mbundu, lubangaku phi.
28 Lwáyuka mana yíluzimbwala:
"Yendini amana yikwísa kwena
benu". Wadi lwanzolaka, wadi
lukasangwala mu kuyuka ni yendini
kwena Tata, mukuma Tata kenina
wambuta kuluta meni.
29 Buthwena, yiluzimbwadini
mambu mana buna khaku kedi
malungila; ndangu ha makwisa
lungila, lwakwikila.
30 Yizónzaku hika lawu yi benu,
mukuma pfumu wa tsi yayi, wek-
ina kwisa. Keku keti kima kimosi
mwena meni;
31 kaasi ndangu batu ba tsi bazaya
ni yisi muzola Tata amana yisi hanga

mana kátsenda Tata. Telamenu, tukatukenu homa haka!»

15

Yesu, miti wa vinu wa kyedika

1 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Yenina miti wa vinu wakyedika, amana Tata wama kenina wuna wisi hela bibundu bya vinu.
2 Muhandi wosu wuna wakhundakana kwena meni amana wakonda ha kibundu, kisiwa vusa; muhandi wosu wuna wisi ha kibundu, kisiwa sakwadila ndangu waha hika bibundu byalawu.
3 Benu ba kasemi kedi lwenina, kikuma kya malongi mana yíluheka.
4 Zingilenu mwena meni, bwosu yenina meni mwena benu. Phila mosi yi muhandi wa vinu, wufwaniku waha kibundu yuka ni weku wadinama ku miti wa vinu; phila mosi phi yi benu, yuka ni luzingidiku mwena meni.
5 Meni yenina miti wa vinu, benu lwenina mihandi. Wuna wisi zingila mwena meni bwosu yenina meni mwena yandi, yandina kaha bibundu byalawu; kinga, konda meni, lwalendaku hanga kima.
6 Wuna wisiku zingila mwena meni, wakutimbula ku phenza kenina hanga muhandi amana wuyumukini; mihandi myaloka bisimya tonguna, batimbudimya ku mbawu amana milemini.
7 Yuka ni lwazingilaka mwena meni, yi ndaka zama mwena benu, lwalómba kyosu kina lwazóla amana lwatámbulakya.
8 Tala buna yisi monikina khembu ya Tata wama: lwabutaka bibundu byalawu amana lwakituka balonguki kikuma kya meni.
9 Bwosu kánzola Tata, meni phi yíluzola. Zingilakenu mu zola dyama.
10 Yuka ni lwalundaka mitsiku myama, lwazíngila muna zola dyama, bwosu yílunda meni mitsiku mya Tata wama amana yisi zingila muna zola dyandi.»
11 «Yiluzonzidini bwabuna ndangu kyesi kyama kyakala mwena benu amana kyesi kya benu kyakala kyalungila.
12 Mutsiku wama wenina wawu: Zolanenu benu yi benu bwosu buna yíluzola meni.
13 Heku mutu wenina yi zola dina dihitini yuka ni ka wuna ku wuzodi kufwa kikuma kya banduku bandi.
14 Yuka ni lwalemvukaka mu mana yisi lutuma meni, benu lwenina banduku bama.
15 Yisiku lutela hika bahika, kikuma muhika kisiku zaya dibanza dya pfumu wandi. Yisi lutela banduku bama, kikuma moosu mana yíyuka kwena Tata wama, yíluzimbwalama benu phi.
16 Ka benu ku lwátsola meni, kaasi meni yílusola, yíluheka kisalu ndangu lwenda amana lwabuta bibundu byalawu, amana bibundu byenu byananga. Ndangu Tata kaluheka byosu bina lwamúlomba mu khumbu ya meni.
17 Mutsiku yilusidini, wenina wawu: zolanenu benu yi benu.»

Batu ba tsi bamumengini Yesu yi balonguki bandi

18 «Yuka ni batu ba tsi bábati lumenga, zayenu ni meni batekila menga.
19 Wadi ni lwakalaka batu ba tsi, wadi batu ba tsi bakhani luzola kikuma banduku lwenina. Kikuma kya buna lweku batu ba tsi, kinga yílusola amana yílubula ha kati dya bawu, yihakana batu ba tsi bisi lumengina.
20 Yubukenu ndinga yina yiluzimbwadikini: "Muhika kahitiku pfumu wandi." Yuka ni bándyokuna meni, benu phi balúnyokuna; yuka ni bálundama malongi mama, balúndama phi mana ma benu.
21 Mambu mana moosu balúhangama kikuma kya khumbu ya meni,

kikuma bawu bamuzayiku wuna wáthuma.
22 Wadi ni yísaku, yikonda bazonzisa phi, wadi bakhaniku kala yi disumu. Kaasi buthwena, balendaku mu kusuwangana disumu dya bawu.
23 Wuna wisi mbenga, kisi mumenga phi Tata wama.
24 Wadi ni yíhangaku mihangu mina myakonda kedi hangama kwena mutu, hana kati dya bawu, wadi bakhaniku kala yi disumu. Kinga, buthwena bamonimya mihangu myama kaasi batumengi yi meni yi Tata wama.
25 Kaasi bwabuna buhangamini ndangu ndinga meni yina básonika muna mitsiku mya bawu yalungila: "Bámbenga konda kikuma."
26 «Tangwa kakwísa Muhombi wuna yiluhitika meni, wuna watúka kwena Tata, Kitembu wuna wenina kyedika wuna wátuka kwena Tata, yandi wuna wathíla kimbangi.
27 Benu phi lwata kimbangi, kikuma hakimosi lwenina yi meni tukidila ku luyandiku.

16

1 «Yíluzonzila bwabuna, ndangu hakalaku kisinza kya kubwila kikuma kya benu.
2 Balukukwasa mu nzu za kimvuka za Bayuta. Tangwa dyakwísa, wosu wuna waluhonda, kabánza ni Nzambi kabati sadila muna mutindu wawuna.
3 Amana bahanga bwabuna kikuma bázayaku keti Tata keti meni.
4 Kaasi kima yiluzimbwadini bwabuna ndangu ha dyalungila tangwa meni dyadina, lwalenga yubuka ni yíluzimbwalabwa kedi.»

Muhangu wa Kitembu Kyatoma

«Yíluzimbwalamoku kedi tukidila ku luyandiku, kikuma yíkala hakimosi yi benu.
5 Buthwena, yekina kwenda kwena wuna wáthuma amana keti mutu mosi hana kati dya benu, kabatiku phyula ni "wendi kubiki?"
6 Kaasi buna yiluzimbwadini bwabuna, kiwayi kilubasini muna mbundu.
7 Kinga ma kyedika kwama mbati luzimbwala: "Bulungi mboti kwena benu, ni meni yenda kwama, kondi loni Muhombi kakwísaku kwena benu. Kaasi yuka ni yenda, yiluhitika yandi.
8 Tangwa kakwísa yandi, kasongila kwena batu ba tsi ni bahunana mu mana matadidini masumu, masonga ma Nzambi yi pfundusu.
9 Mu mambu matadidini disumu, kikuma bisiku kwikila mwena meni.
10 Mu mana matadidini masonga, kikuma meni yendi kwena Tata amana lwambónaku hika»;
11 Mu mana matadidini pfundusu, kikuma pfumu wa tsi yayi bámufundisa kedi.
12 «Mambu ma lawu yenina mawu hika ma kuluzimbwala, kaasi lweku kedi yi ngolu za kusimbilama buthwena.
13 Ha kakwísa Kitembu wa kyedika, kalunatisa muna kyedika kyosu, mukuma kazónzilaku mu khumbu ya yandi meni, kaasi kazímbula byosu bina kayúka amana kalúsamwana mana makwísa.
14 Yandi kakhembisa, kikuma kabónga mana menina kwena meni ndangu kalusamwanama.
15 Byosu bina kenina byawu Tata, byenina phi kwena meni. Yihana nzimbwadiki ni kabónga mana menina kwena meni ndangu kalusamwanama.»

Kiwayi kyabáluka mu kyesi

16 «Ka thama ku lwambónaku hika, amana kunima dya tangwa dyakhunda lwambóna.»
17 Ndambu ya balonguki bandi bakala dihyula bawu yi bawu: «Biki byabina kabati tuzimbwala? "Ka thama ku lwambónaku hika, amana

kunima lwambóna", amana: "Yendi kwena Tata wama."
18 Amana bakala zimbula: Biki disongidila dya "ka thama ku"? Tuzayimoku mana kabaṭi zonza.»
19 Yesu bwosu kazaya ni bazodi bamuhyula kyufu, hanga wubazimbwadini: «Lubaṭi tendanina kikuma kya buna yiluzimbwadini: "Ka thama ku lwambónaku hika, amana phi kunima dya tangwa dyakhunda lwambóna?"
20 Mu kyedika yiluzimbwadini ni lwadíla, lwayánana phi, kaasi batu ba tsi basángwala; benu, mu kiwayi lwakála, kaasi kiwayi kyenu kyabáluka mu kyesi.
21 Ha kisi buta mukhetu, mu kiwayi kisi kala kikuma tangwa dyandi dya phasi dilungidini; kaasi tangwa kabutini mwana, kisiku yubuka hika misongu mina; kyesi kya lawu kenina kyawu kikuma wubuti mutu ha tsi.
22 Phila mosi yi benu, buthwena, mu kiwayi lwenina; kaasi yilúmona hika, mbundu zenu zasángwala lawu, amana hakálaku mutu walúnga mu kulukatula kyesi kyenu.
23 «Muna kilumbu meni kyakina, lwaphyúlaku hika kima. Mu kyedika yiluzimbwadini: kina lwalómba kwena Tata mu khumbu ya meni, kalúhekakya.
24 Yi bwa buthwena bwabu, khaku kedi lumulomba kima mu khumbu ya meni. Lombenu amana lwatámbula, ndangu kyesi kyenu kyakala kyalungila.»

Yesu, munungi wa tsi

25 «Moosu mana, mu bingana yisima luzimbwala. Tangwa dyakwísa dina yilúzonzilaku hika mu bingana, kaasi dina yilúsamwana wengele mambu mana matadidini Tata.
26 Muna kilumbu meni kyakina, lwalómba mu khumbu ya meni, amana yiluzimbwadiku ni meni yilómba kwena Tata kikuma kya benu,
27 kikuma, yandi-meni Tata wama kisi luzola, mukuma benu phi lwisi nzola meni, amana lwisi kwikila ni meni kwena Nzambi yítuka.
28 Kwena Tata yítuka amana yisi ha tsi. Buthwena, mbati katuka ha tsi amana yendi kwena Tata.»
29 Balonguki bandi bazimbudini: «Buthwena wekatuzonzila wengele, konda wasadila hika bingana.
30 Buthwena tuzayi ni mambu moosu wuzayima, amana weku yi mupfunu ni mutu kakuhyula. Yi hana tukwikididi ni kwena Nzambi watuka.»
31 Yesu wubavutwadini: «Buthwena, lukwikidini?
32 Talenu, tangwa dyakwísa, amana dilungidi kedi, dina lwahúmbalakana, kosu mutu yi nzila yandi, amana lwasala nzukula meni hika. Kaasi yeku meni hika kikuma Tata kenina yi meni.
33 Yiluzonzidini bwabuna ndangu lwavwa ngemba mwena meni. Kiwayi kya lawu lwamóna ha tsi yayi. Kaasi kalenu yi kikesa! Meni yínungaya tsi!»

17

Yesu wusambidini kikuma kya balonguki bandi

1 Kunima dya kuzonza bwabuna, Yesu wávumbula mesu ku zilu amana wuzimbudini: «A Tata, tangwa dilungidini. Monikisa khembu ya Mwana waku, ndangu Mwana yandi phi kamonikisa khembu ya ngeyi,
2 amana bwosu wámuheka hamu ha thandu ya mutu wosu, kisi hana luzingu lwa mvula yi mvula kwena batu babana wámuheka.
3 -Kinga luzingu lwa mvula yi mvula, lwenina ni bakuzaya ngeyi Nzambi mosi wakyedika, yi wuna wátuma ngeyi, Yesu Kidisitu. -

4 Meni yímonikisa khembu ya
ngeyi hana tsi; ndungisini kisalu
kina wáthuma mu kusala.
5 Amana buthwena bwabu, Tata,
pheka khembu yina yíkala yawu ku
mesu ma ngeyi hana tsi khaku kedi
yihangama.
6 Ngyadikisiya khumbu yaku
kwena batu bana wálubula mu tsi
amana wábapheka. Bákala batu
ba ngeyi amana wábahana kwena
meni, bálunda phi ku ndinga yaku.
7 Buthwena, bazayini ni byosu
bina wápheka, kwena ngeyi
byátuka.
8 Mukuma yíbaheka ndaka zina
wápheka ngeyi; bátambulaza.
Bázayabwa ni kyedika, kwena ngeyi
yítuka amana bákwikila ni ngeyi
wáthuma.
9 «Kikuma kya bawu mbati lombila
meni. Mbatiku lombila kikuma kya
batu ba tsi, kaasi kikuma kya babana
wápheka, kikuma benina ba ngeyi.
10 Kyosu kina kyenina kya meni,
kya ngeyi kyenina, amana kina kya
ngeyi, kyenina phi kya meni; amana
mwena bawu yisi monikina khembu
yama.
11 Yenamwoku hika muna tsi,
kaasi bawu mu tsi benina; meni
yekina mu kukwisa kwena ngeyi.
Tata watoma, balema muna khumbu
yaku, khumbu yina wápheka,
ndangu bákala kima kimosi hanga
ngeyi yi meni.
12 Tangwa khadikini yi bawu,
yikala balunda muna ngolu za
khumbu yaku, ngolu zina wápheka.
Yikala balema amana, hana kati dya
bawu, keti mosi kátotaku, katula
lwesi wuna wáfwana mu kuditotisa,
ndangu Masonuku malungila.
13 Buthwena yekina mu kwisa
kwena ngeyi. Kima nzonzidini
bwabuna buna yenina hika mu tsi,
ndangu bavwa mwena bawu-meni
kyesi kyama; kyesi kina kyalungila.
14 Meni yíbaheka ndinga yaku,
kaasi batu ba tsi bábamenga kikuma
beku bisi tsi yayi, bwosu yeku meni
phi wa tsi yayi.
15 Yikulombiku ni wabakatula ha
tsi, kaasi wabalunda ku Mbi.
16 Beku batu ba ha tsi, bwosu yeku
meni phi mutu wa tsi.
17 Batambika muna kyedika;
ndinga yaku yenina kyedika.
18 Yíbatuma muna tsi bwosu
wáthuma ngeyi phi mu tsi.
19 Amana meni yiditambikini
meni wosu kwena ngeyi kikuma kya
bawu, ndangu bawu phi bakala ba
kutambika kwena ngeyi mu kyedika.

20 «Ndombidiku lwesi kikuma kya
bawu, kaasi kikuma phi kya babana
bakwíkila mwena meni ku ndinga ya
bawu;
21 ndangu boosu bakala kima
kimosi, bwosu wenina ngeyi, Tata,
mwena meni, yi meni mwena
ngeyi, bawu phi bakala mwena
betu, ndangu tsi yakwikila ni ngeyi
wáthuma.
22 Amana meni yibahekini
khembu yina wápheka ngeyi,
ndangu bakala kima kimosi bwosu
thwenina betu kima kimosi.
23 Meni mwena bawu amana ngeyi
mwena meni; ndangu balungila
muna kithwadi, amana tsi yazaya
ni ngeyi wáthuma, wábazola phi
bwosu buna wánzola meni.
24 Tata, bana wábapheka, amana
nzodi ni kwosu kuna yenina meni,
bawu phi bakala kwakuna hakimosi
yi meni ndangu bamona khembu
yama, khembu yina wápheka,
kikuma watekila nzola hana tsi
khaku yihangama.
25 Tata wa masonga, tsi
yákuzayaku, kaasi meni yíkuzaya,
amana baba-baba babakudi ni ngeyi
wáthuma.
26 Yízayikisaya khumbu yaku
kwena bawu amana yibázayikisaya
hika, ndangu zola dina wenina
dyawu kikuma kya meni, dyakala
mwena bawu, hanga meni mwena
bawu.»

18

Kukwatama kwa Yesu
(Mth 26:47-56; Mlk 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Tangwa kámanisa mu kuzonza bwabuna, Yesu wálubuka yi balonguki bandi ndangu benda ku sambwa dya mwana mamba ma Setoni, kwakuna kwákala yi masamba mamosi; Yesu yi balonguki bandi bákota mwamuna.
2 Yutasi, wuna wámulambula, wázaya phi homa hahana; kikuma Yesu yi balonguki bandi bakala kwenda kutakaninaka mbala za lawu kwakuna.
3 Amana Yutasi wisa tula kwakuna, wanata kibuka kya baphumbulu yi batsinzidi bana bámuheka kwena bambuta ba banganga Nzambi yi bafwadisi. Bakala yi binwaninu amana basimbiki mwinda mya mbweta yi masoka.
4 Yesu wázaya mambu moosu makhana mubwila, wábwesuka kuna thwala amana wubazimbwadini: «Nati lubati sanda?»
5 Bamuvutwadini: «Yesu mwisi Nazaleti.» Yandi wubazimbwadini: «Meni yandu.» Amana Yutasi, wuna wakhana mulambula, watelama kákala hakimosi yi bawu.
6 Buna kábazimbwala: «Meni yandu», bavutwakisa kinima-nima amana bábwa ha tsi.
7 Yesu wábahyula hika: «Nati lubati sanda?» Bawu phi bamuvutwadini: «Yesu mwisi Nazaleti.»
8 Yesu wuvutudini: «Yiluzimbwadikibwa kedi ni meni yandu; amana yuka ni meni lubati sanda, yambulenu baba-baba benda kwabawu.»
9 Kázimbula bwabuna ndangu yalungila ndinga yina katekila zonza: «Thotisikiku keti mosi wa babana wapheka.»
10 Kinga Simoni Phetelu, mbedi ya phoku kákala yawu, wáholaya, wáhuta kutu dya kitata dya musadi wa mbuta wa banganga Nzambi. Khumbu ya musadi wuna yákala Malukusu.
11 Yesu wázimbula kwena Phetelu: «Vutula mbedi yaku ya phoku muna kilalu kyandi. Ngeyi wubanzi ni bungu dya phasi dyadi kaphekini Tata ndwadyoku?»

Yesu ku thwala Ana
12 Kibuka kya baphumbulu yi bapfumu ba bawu yi batsinzidi ba Bayuta bámukwatidila Yesu amana bámukasa.
13 Hanga bamunatini theti kwena Ana, yandi, buko bwa Khayifu kákala, wuna wákala mbuta wa banganga Nzambi muna mvula meni yayina.
14 Khayifu meni wuna, yandi wáhana ndongisila yayi kwena Bayuta: «Bulungi ni mutu mosi kafwa kikuma kya kanda dya batu.»

Phetelu wusuwangani ni keku mulonguki wa Yesu
(Mth 26:69-70; Mlk 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Simoni Phetelu yi mulonguki wahika bakala mulanda Yesu kuna manima. Mulonguki meni wuna wázayasana yi mbuta wa banganga Nzambi, yihakana kákotila nzila mosi yi Yesu muna kati dya kyanzala kya nzu ya mbuta wa banganga Nzambi;
16 Phetelu, yandi sadikini hana phenza, bela-bela yi mwelu. Hanga mulonguki wuna wázayakana yi mbuta wa banganga Nzambi wulubukini amana wendi zonza yi tsinzidi wa mukhetu wuna wakala tadikina mwelu, kunima, wámukotisa Phetelu.
17 Hanga musadi wa mukhetu meni yana wakala tsinzidi ku mwelu wuzimbudi kwena Phetelu: «Ngeyi phi weku mosi wa balonguki ba mutu wuna?» Yandi wumuvutwadini: «Loni, ka meni ku.»
18 Basadi yi batsinzidi hana bákala; báwika mbawu amana bekina yeta mukuma kuma kyosi kwákala. Phetelu phi hana kákala yi kuyetaka mbawu hakimosi yi bawu.

Mbuta wa banganga Nzambi wumufundisini Yesu (Mth 26:59-66; Mlk 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Mbuta wa banganga Nzambi
wumuhyudini Yesu mu mambu
mana matadidini balonguki bandi
yi malongi mandi.
20 Yesu wumuvutwadini: «Meni
yikala zonza phwelele kwena mutu
wosu. Yikala longa kosu tangwa
muna nzu za kimvuka za Bayuta yi
muna nzu ya Nzambi, muna bisi
kutakanina Bayuta boosu. Amana
yízonzaku keti kima kimosi mu
kitsweki.
21 Kikuma kya biki wubati
phyudila? Mambu mana nzonzini,
hyulama kwena batu babana
bángyuka; bawu bazayi bukheti
mana yízonza meni.»
22 Yesu buna ká́zimbula bwabuna,
mosi wa batsinzidi bana bá́kala
hakana, hanga wumuti mbata mu
kuzimbula: «Yibwabuna wubati vu-
tula kwena mbuta wa banganga
Nzambi?»
23 Yesu wumuvutwadini: «Yuka ni
mbi nzonzini, songilaya; kaasi yuka
ni bukheti nzonzini, kikuma kya biki
wubati mbetila?»
24 Hanga Ana wumuhitikini,
wakukasa, kwena Khayifu, mbuta
wa banganga Nzambi.

Phetelu wumutuni hika Yesu (Mth 26:71-75; Mlk 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Simoni Phetelu hana ká́kala yi
kuyetaka mbawu. Bamuzimbwa-
dini: «Ngeyi phi weku mosi wa ba-
longuki bandi?» Kaasi yandi wá́tuna
mu kuzimbula: «Ka meni ku.»
26 Mosi wa basadi ba mbuta wa
banganga Nzambi, wuna wá́kala
kiwutu kya mutu wuna ká́huta
Phetelu kutu, wuzimbudini: «Meni
yikumonikiku muna masamba,
hakimosi yi yandi?»
27 Kaasi Phetelu wá́tuna hika.
Muna tangwa meni dina, khoku
wá́kokula.

Yesu ku thwala Philatu (Mth 27:1-2; 27:11-14; Mlk 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Hanga muna suka, bapfumu ba
banganga Nzambi bamunatini Yesu
tukidila ku nzu ya Khayifu yi kuna
nganda ya pfumu wa mbanza wa
Loma. Bawu-meni bá́kotamwoku
mu nganda hanga badisumuna
nana, ndangu balenga ta mukinzi wa
Phaki.
29 Philatu wá́lubuka kuna bá́kala
bawu amana wuzimbudini: «Khi
dyambu lubati mufundila mutu
yandu?»
30 Bamuvutwadini: «Wadi ni mutu
yandi ká́kadikiku mutu wambi, wadi
tukhaniku kulambwala yandi.»
31 Hanga Philatu wubazimbwa-
dini: «Mubongenu benu-benu amana
mufundisenu bwosu milombi mit-
siku myenu.» Bayuta bamuzimbwa-
dini: «Betu thweku yi muswa wa
kuhondisa mutu.»
32 Bwá́hangama bwabuna ndangu
yalungila ndinga yina ká́zimbula
Yesu, mu kusongila phila ya lufwa
luna ká́lunga mu kufwila.
33 Philatu wá́vutuka mu nganda,
wá́mutedisa Yesu amana wumuz-
imbwadini: «Ngeyi wenina kyamvu
wa Bayuta?»
34 Yesu wuvutudini: «Dyambu dina
wubati phyula, kwena ngeyi-meni
ditukini ho batu bahika bakuzimb-
wadibwa?»
35 Philatu wumuhyudini: «Dis-
ongidila ni meni Muyuta yenina?
Kanda dyaku yi bambuta ba ban-
ganga Nzambi bisi kulambula
kwena meni; biki wuhangi ngeyi?»
36 Yesu wuvutudini: «Luyalu
lwama lweku lwa ha tsi yayi. Wadi
ni lwá́kala lwa ha tsi yayi, wadi
basadi bama bakhani ndwanina
ndangu bandambulaku kwena
Bayuta. Mu kuzonza kwamboti,
luyalu lwama lweku lwa tsi yayi.»
37 Philatu wumuzimbwadini: «Dis-
ongidila ni ngeyi kyamvu wenina?»
Yesu wumuvutwadini: «Ngeyi-meni
wuzonzibwa ni kyamvu yenina.
Meni yuka ni yíbutuka, yisa phi mu

tsi, ndangu yita kimbangi kwena kyedika. Wosu wuna wenina mu kyedika, kisi yuka ndinga yama.»
38 Philatu wumuhyudini: «Biki kyedika?»

Yesu bamuzengidi lufwa
(Mth 27:15-31; Mlk 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kunima dya kuzimbula bwabuna, Philatu wálubuka hika mu kumona Bayuta amana wubazimbwadini: «Kikuma kya meni, mboniku keti kikuma kimosi kya kumubedisila mukanu mutu yandu.
39 Bwosu lwáyikana kedi ni kosu mvula, yiluyambwalaka mutu wa boloku mosi mu mukinzi wa Phaki; zengenuti buthwena bwabu, yiluyambwala kyamvu wa Bayuta?»
40 Hanga boosu bayandikini mu kukalunga: «Ka yandi ku! Kaasi Balabasi!» Kinga, Balabasi ndwandwa kákala.

19

1 Hanga Philatu wutumi ni bamubonga Yesu amana bamuzyatula mafimbu.
2 Baphumbulu bátunga mukhonzi wa tsaku wuna bámuvwatisa kuna mutwa, amana bamuvwatisa muzaka wa kabengi.
3 Bakala kwisa kwena yandi yi kuzimbulaka: «Mboti, kyamvu wa Bayuta!» Amana bakala muta mbata.
4 Philatu wálubuka hika amana wázimbula kwena Bayuta: «Yilunatini yandi ku phenza, ndangu lwazaya ni mboniku keti kikuma kimosi, mwena yandi, kya kumubedisila mukanu.»
5 Yesu phi wálubuka; wuvwatiki mukhonzi wa tsaku yi muzaka wa kabengi. Amana Philatu wubazimbwadini: «Yandi-wu mutu!»
6 Bambuta ba banganga Nzambi yi batsinzidi, buna bámumona, hanga bakalungini: «Mukhoka ha kitakani! Mukhoka ha kitakani.» Philatu wubazimbwadini: «Mubongenu benu-benu amana mukhokenu ha kitakani; mukuma meni mboniku kwama kikuma, mwena yandi, kya kumubedisila mukanu.»
7 Bayuta bamuvutwadini: «Betu thwenina yi mitsiku amana mitsiku meni mina mibati lomba ni kafweti fwa, kikuma wudikitudi Mwana wa Nzambi.»
8 Tangwa káyuka Philatu ndinga yina, wáyuka hika bweya lawu.
9 Wávutuka hika muna nganda amana wáhyula kwena Yesu: «Kubiki wutukini ngeyi?» Kaasi Yesu kámuvutwalaku mvutu.
10 Hanga Philatu wumuzimbwadini: «Abweti wubatiku ngyakula? Wuzayiku ni meni yenina yi kiyeka kya kukuyambwadila holo kya kukukhokisa ha kitakani?»
11 Yesu wuvutudini: «Weku yi kiyeka kimosi hana thandu ya meni yuka ni kakuhekikyoku Nzambi. Ihana ni mutu wuna wisi ndambula kwena ngeyi, disumu dyandi dilutini dina dya ngeyi.»

12 Tukidila bwabuna, Philatu kákala sanda phila ya kumusudila Yesu. Kaasi Bayuta bakalungini: «Yuka ni wamusula, weku nduku wa Khayisala. Kosu mutu wuna wudikitudini kyamvu, kipfumu kabati nwanina yi Khayisala!»
13 Philatu, buna káyuka mihowu meni mina, hanga wumulubudini Yesu kuna nzila amana yandi wendi zakala hana kiti kyandi kya pfundusu, hana batedini: «Homa bákunga mu matadi, amana mu ndinga ya Bahebelu bisiha tela ni "Ngabata".»
14 Kyákala kilumbu kya kuyidika mukinzi wa Phaki, bela-bela yi tsinzi; Philatu wázimbula kwena Bayuta: «Ayanduwu kyamvu wenu!»
15 Kaasi bawu bakalungini: «Kafwa! Kafwa! Mukhoka hana kitakani!» Philatu wubahyudini: «Fwani yimukhoka ha kitakani kyamvu wenu?» Bambuta ba banganga Nzambi bamuvutwadini: «Betu thweku yi kyamvu wahika, kaka Khayisala.»

16 Hanga wubaheki yandi Yesu
ndangu bamukhoka ha kitakani.

Yesu bamukhoki ha kitakani (Mth 27:32-44; Mlk 15:21-32; Luk 23:26-43)

Amana bámunata Yesu.
17 Bwosu kakala nata yandi-meni
kitakani kyandi, wálubuka mu hata
amana wénda homa hana bisi
tela: «Kibelengenzi kya mutwa»; mu
ndinga ya Bahebelu, bisiha tela:
«Kolukota».
18 Hahana bámukhokila ha ki-
takani. Hakimosi yi yandi, bakhoki
hika batu bodi ha kitakani, mosi ku
koku dya kitata dya Yesu, mukwawu
ku koku dya kimama; yandi bamusi
ha kati.
19 Philatu wáyidikisa koma ka
dibaya, bánamikadya hana thandu
ya kitakani kya Yesu; dyákala
dyakusonika: «Yesu mwisi Nazaleti,
kyamvu wa Bayuta.»
20 Bayuta balawu bakala tanga
bisona byabina, kikuma homa
hana bámukhokila ha kitakani
Yesu hákala bela-bela yi mbanza.
Masonuku mana makala mu ndinga
tatu: yimosi ndinga ya Bahebelu,
yikwawu ndinga ya bisi Loma yi ya
Bangeleki.
21 Bambuta ba banganga Nzambi
ba Bayuta bázimbula kwena Phi-
latu: «Wusonikaku buna: "Kyamvu
wa Bayuta" kaasi sonika: "Mutu
yandu kázimbula: Yenina kyamvu
wa Bayuta".»
22 Philatu wuvutudini: «Mana
tsonikini, tsonikima kedi.»
23 Kunima dya kumukhoka
ha kitakani Yesu, baphum-
bulu bátambula miledi myandi,
bákabisamya mu ndambu ya,
ndambu mosi-mosi kikuma kya
kosu phumbulu. Bátambula hika
mvwela yandi yina bakonda nunga
mu bitini, kaasi bátungaya yi muledi
wamuthu, tukidila ku londi yi kuna
banda.
24 Baphumbulu badizimbwa-
dini bawu yi bawu: «Tuy-
atayoku mvwela yayi, kaasi tu-
betilenuyoku zeki ndangu twazaya
keti nati watámbulaya.» Bwabuna
malungidila Masonuku:
«Badikabisidini miledi myama,
amana lophu dyama, babetididya
zeki[a].»
Bwabuna báhanga baphumbulu.
25 Hana kabeta ka kitakani
kya Yesu hákala yi ngudi wandi
yi phangi wa mukhetu wa
ngudi wandi, Madiya mukhetu
wa Kolophasi yi Madiya mwisi
Makatala.
26 Yesu buna kámona ngudi wandi,
amana hana kabeta ka yandi, hákala
yi mulonguki wuna kakala zola
lawu, hanga wuzimbudi kwena
ngudi wandi: «Ngudi, tala mwana
waku.»
27 Kunima wuzimbudi hika kwena
mulonguki: «Tala ngudi waku.»
Amana tukidila thangwa meni dyad-
ina, mulonguki wámubonga ku nzu
yandi.

Lufwa lwa Yesu (Mth 27:45-56; Mlk 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Kunima dya bwabuna, Yesu
bwosu kázaya ni moosu malungidi
kedi; mu kusya ti Masonuku
malungila, wuzimbudini: «Kihwinya
yenina kyawu.»
29 Hákala hakana yi kilekwa
kimosi kyákala kyabasa yi vinu
dya ngani. Bátambula vuya,
bázitikiladya kuna tsongi ya
luswaswa lwa Yizophi, bávundikadya
muna vinu dya ngani, amana
báthutadya yi kuna munwa wandi.
30 Yesu, buna káfiya vinu dya
ngani, wuzimbudini: «Moosu
malungidini!» Kunima wázenzika
mutwa amana wátabula moyu.

Phumbulu mosi wutubudini luhati lwa Yesu

a **19:24** **19:24** Mkg 22:19.

31 Kilumbu mekina kyákala kitanu, kilumbu kina bakala yidikila sabata amana Bayuta bisa lomba kwena Philatu ndangu bakatula bamvumbi mu bitakani kunima dya kubatolula malu, ndangu mvumbi zinangaku ha kitakani mu kilumbu kya sabata -kikuma kyákala kilumbu kyambuta. -
32 Hanga baphumbulu bisini amana batoludini malu ma mutu watheti, kunima ma wuna mukwawu wuna bákhoka ha kitakani yi Yesu.
33 Tangwa bátula kwena Yesu, bámona ni wufiki kedi; amana bámutolulaku malu.
34 Kaasi mosi wa basuta kahanga wumukubi ngumba muna luhati; muna mbala mosi, menga yi mamba málubuka.
35 Mutu wuna wubati ta kimbangi meni kyakina, yandi wámonakya phi amana kimbangi kyandi kyenina kya kyedika; yandi wuzayi ni kyedika kabati zonza, ndangu benu phi lwakwikila.
36 Mamana mábwa ndangu Masonuku malungila: «Keti mufufwa wandi wumosi watólukaku.»[b]
37 Amana Mukanda wukwawu wuzimbudini hika: «Batála kwena wuna bátubula[d].»

Yesu bamuzesi mu mazyamu (Mth 27:57-61; Mlk 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Kunima dya bwabuna, Yozefu, mwisi Adimate, wuna wákala mulonguki wa Yesu, kaasi mu kitsweki, kikuma kya bweya bwa Bayuta, wenda lomba nzila kwena Philatu ndangu kakatula lutu lwa Yesu. Philatu wámuheka nzila. Yozefu wisa amana wakatula mvumbi.
39 Nikodemi, mutu wuna wenda mumona Yesu, kilumbu kimosi muna phipha, wisa nata phi mananasi ma mila ma kubundikisa yi aluwesi, kitesu kya kilo makumatatu.
40 Yozefu yi Nikundimu bátambula mvumbi ya Yesu amana bávungaya ha muledi, yi mananasi ma tsudi, bwosu bisi zika bamvumbi mu kikalulu kya Bayuta.
41 Kinga kwákala yi kilanga kimosi kwakuna bámukhokila ha kitakani, amana muna kilanga meni kyakina, mwákala yi mazyamu mamosi mapha bakonda kedi zika keti mutu.
42 Amana bwosu kyákala kilumbu kya kuyidikila sabata dya Bayuta, mazyamu phi bela-bela mákala, hanga Yozefu yi Nikodemi benda muzesa Yesu muna mazyamu meni mana.

20

Lufutumuku lwa Yesu (Mth 28:1-8; Mlk 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Kilumbu kyatheti kya phosa muna suka-suka, Madiya mwisi Makatala wenda kuna mazyamu, kinga kuma mwa phipha hika kwákala, amana wumoni ni ditadi dyakukatula ku mwelu wa mazyamu.
2 Wenda thinu katela Simoni Phetelu yi mulonguki mukwawu wuna kakala zola lawu Yesu amana wubazimbwadini: «Pfumu bamukatudini mu mazyamu, tuzayiku phi keti kubiki bamusini.»
3 Hanga Phetelu yi mulonguki wuna mukwawu bálubuka ndangu benda kuna mazyamu.
4 Thinu bakala kwenda bawu bodi; kaasi mulonguki wuna mukwawu thinu za lawu kákala kuluta Phetelu, amana yandi wáditudila theti ku mazyamu.
5 Kahanga wuzenzamini amana wumonini bitemba bya miledi hana tsi, kaasi kákotaku.
6 Simoni Phetelu, wakala mulanda ku manima, wisa tula amana wákota muna mazyamu, wumoni bitemba bya miledi hana tsi,

b **19:36 19:36** Kul 12:46; Thl 9:12; Mkg 34:21.
d **19:37 19:37** Zkd 12:10.

7 yi muledi wuna bámukasa
ku mutwa. Muledi meni wuna
wákalaku homa hamosi yi bitemba
bya miledi; kaasi wákala waku-
vunga mu kingenga.
8 Hanga mulonguki wuna muk-
wawu wáditudila theti ku mazyamu,
wákota yandi phi. Wámona amana
wákwikila.
9 Mukuma yi kuna kilumbu meni
kina, balonguki bábakisaku kedi
Mąsonuku mana básonika ni Yesu
wafwana kafutumuka hakati dya
bafwa.
10 Hanga balonguki bawu bodi
bavutuki kwabawu ku nzu.

Yesu wudisongidi kwena Madiya mwisi Makatala
(Mth 28:9-10; Mlk 16:9-11)

11 Madiya wutelamikini kuna
phenza, bela-bela yi mazyamu,
yi kudilaka. Bwana kakala dila,
wuzenzami mu kutala muna
mazyamu;
12 hanga wumoni banzyo bodi mu
miledi mya phembi, bazakadikini
hana hákala theti lutu lwa Yesu,
mosi kuna mutwa amana mukwawu
kuna malu.
13 Bamuzimbwadini: «Mukhetu,
biki wubati didila?» Yandi wubavut-
wadini: «Kikuma Pfumu wama ba-
mukatudini, nzayiku phi keti kubiki
bamusini.»
14 Buna kázimbula bwabuna,
wábaluka kumanima amana wu-
moni Yesu wutelamikini, kaasi
kázayaku ni Yesu yandina.
15 Yesu wumuhyudini: «Mukhetu,
biki wubati didila? Nati wubati
sanda?» Madiya kabanza ni musadi
wa bilanga wuna, hanga wumuz-
imbwadini: «Pfumu, yuka ni ngeyi
wumunatini, nzimbwala kuna wu-
musini, amana yenda mubonga.»
16 Yesu wumuzimbwadini:
«Madiya!» Yandi wabaluka kwena
yandi amana wuzimbudi muna
ndinga ya Bahebelu: «Labuni!»
disongidila: «Mulongi.»
17 Yesu wumuzimbwadini: «Wut-
simbaku, mukuma khaku kedi thom-
buka kwena Tata. Kaasi awenda
kwena baphangi bama amana baz-
imbwala ni thombuki kwena Tata
wama wuna wenina phi Tata wenu,
Nzambi wama yi Nzambi wenu.»
18 Madiya mwisi Makatala
wendi samuna kwena balonguki:
«Yimumonini Pfumu!» Amana
wabamenikina mamana kámuzimbwala.

Yesu wudisongidi kwena balonguki bandi
(Mth 28:16-20; Mlk 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Muna masikidika mamana ma
kilumbu kyatheti kya phosa, ba-
longuki bákala bawongama muna
nzu. Bábindika mwelu yi tsabi,
kikuma kya bweya bwa Bayuta.
Yesu wisa, hanga wutelami hana
kati dya bawu, wubazimbwadini:
«Ngemba yakala yi benu!»
20 Buna kázimbula bwabuna,
wábasongila moku mandi yi luhati
lwandi. Balonguki bákala mu kyesi
kya lawu mu kumona Pfumu.
21 Yesu wubazimbwadi hika:
«Ngemba yakala yi benu! Bwosu
buna káthuma Tata, meni phi
yilutumini.»
22 Kunima dya kuzimbula
bwabuna, wáfula lwanda hana
thandu ya bawu amana wubaz-
imbwadini: «Tambulenu Kitembu
Kyatoma!
23 Kwena bana lwálolula masumu
ma bawu, batambula ndoluka;
kwena bana lwakonda lolula,
balólukaku.»

Yesu yi Tomasi

24 Tangwa kisa Yesu, mosi wa
bawu kumi yi bodi, khumbu yandi
Tomasi, wuna bisi tela ni diphasa,
kákalahoku.
25 Hanga balonguki bahika
bamuzimbwadini: «Tumumoni
Pfumu.» Kaasi yandi wubavutwa-
dini: «Yuka ni mboniku bidimbu
bina bamukhokidikini tsosu muna
moku mandi, yuka ni khotisiku
mulembu wama muna bidimbu
meni bina, yuka ni khotisiku phi
koku dyama muna luhati lwandi,
yikwíkilabwoku keti bweti.»

26 Kunima dya bilumbu nana,
balonguki bandi bákala hika
badiphatila muna nzu, Tomasi phi
hana kákala hakimosi yi bawu.
Mwelu myosu mya kukangisa, hanga
Yesu wisi telama hana kati dya
bawu, wubazimbwadini: «Ngemba
yakala yi benu!»
27 Kunima wuzimbudini kwena
Tomasi: «Kotisa haha mulembu
waku, tala phi moku mama; thuta
koku dyaku amana syadya muna
luhati lwama. Yambula phaka, kwik-
ila!»
28 Tomasi wumuvutwadini:
«Pfumu wama yi Nzambi wama!»
29 Yesu wumuzimbwadini:
«Kikuma wumboni, yihana wukwiki-
didi? Kyesi kwena babana bisi
kwikila konda kumona!»

Kikuma kya mukanda wawu

30 Yesu wata hika bidimbu bya
biphadi byalawu, ku thwala ya ba-
longuki bandi, bina bakonda sonika
mu mukanda wawu.
31 Kaasi byabi básonikabya
ndangu lwakwikila ni Yesu kenina
Kidisitu, Mwana wa Nzambi, amana
muna lukwikilu meni luna, lwatam-
bula luzingu mu khumbu ya yandi.

21

Yesu wudimonikisi kwena ba-longuki bandi tsambwadi

1 Kunima dya ndambu ya
bilumbu, Yesu wádimokisa hika
kwena balonguki, kuna yanga dya
mbuta dya Tibediyadi. Tala buna
kádimonikisina:
2 Simoni Phetelu, Tomasi wuna
bisi tela ni diphasa, Natanayedi
mwisi mbanza ya Kana, kuna
kinzunga kya Ngadidi, bana ba
Zebeteya yi balonguki bahika bodi
muna kati dya balonguki bandi,
boosu bákala homa hamosi.
3 Simoni Phetelu wubazimbwa-
dini: «Yendi loba.» Bawu phi bamuz-
imbwadini: «Betu phi twakwénda yi
ngeyi.» Bálubuka amana bákota mu
masuwa. Phipha meni yina yosu
bákwataku keti kima.
4 Kuma buna kwákhya, Yesu hana
sambwa kákala watelama; kaasi
balonguki bákalaku zaya ni yandi
wuna Yesu.
5 Yesu wubazimbwadini: «Bana
bama, tsema lukwatini?» Bawu ba-
muvutwadini: «Loni»,
6 Yandi wubazimbwadini: «Timbu-
lenu wanda kuna koku dya kitata
kya masuwa amana lwakwáta.»
Bátimbuladya phi, amana bálendaku
mu kuthutadya kikuma dyábasa yi
batsema balawu.
7 Hanga mulonguki wuna kakala
zola lawu Yesu, wuzimbudini kwena
Phetelu: «Wuna, Pfumu!» Simoni
Phetelu buna káyuka: «Pfumu
wuna!» wákasa muledi wandi muna
mbunda, mukuma kikhonga kakala,
amana wáditimbula muna yanga
dya mbuta.
8 Balonguki bahika bisa yi ma-
suwa, kuna yi kukokaka wanda
dyakabasi yi batsema, mukuma
bákalaku kyana yi mafu, kitesu kya
metele khama.
9 Buna batula ku tseki, báwana
mbawu yi batsema hana ziku, yi
dipha.
10 Yesu wubazimbwadini: «Natenu
ndambu ya batsema babana lukwa-
tini.»
11 Simoni Phetelu, wázanza muna
masuwa amana wákoka yi kuna
tseki, wanda dyakabasi yi batsema
ba mbuta-mbuta: kitesu kya khama
mosi yi makumatanu yi tatu. Mbat-
anana bákala batsema lawu, wanda
dyáyatukaku.
12 Yesu wubazimbwadini: «Alwisa
dya.» Keti mulonguki wandi mosi
kálendaku mu kumuhyula: «Nati
wenina ngeyi?», Mukuma bakala
zaya ni wuna Pfumu.
13 Yesu wábwesuka, wátambula
dipha amana wábahekadya;
wábaheka hika phi tsema.
14 Yayina yákala mbala ya tatu,
Yesu wáfutumuka ku bafwa mu
kudimonikisa kwena balonguki
bandi.

Yesu yi Phetelu

15 Buna bámanisa kudya, Yesu wázimbula kwena Simoni Phetelu:
«Simoni, mwana wa Yowani, keti
lungongu lwa meni wenina lwawu
kuluta baba?» Phetelu wumuvut-
wadini: «Yibwana, Pfumu, wuzayi
bukheti ni yisi kuzola.» Yesu wu-
muzimbwadini: «Disa bana bama ba
mikoku.»
16 Wumuzimbwadi hika mu mbala
ya zodi: «Simoni, mwana wa Yowani,
ngeyi lungongu lwa meni wenina
lwawu?» Yandi wumuvutwadini:
«Yibwana Pfumu, wuzayi ni yisi
kutya.» Yesu wumuvutwadini: «Kala
muhungudi wa mikoku myama.»
17 Wumuzimbwadi hika mu mbala
ya tatu: «Simoni, mwana wa Yowani,
keti wisi thya meni?» Phetelu
wáyuka kyadi kikuma kya buna
kámuhyula mu mbala ya tatu:
«Keti wisi thya meni?» Yandi
wumuvutwadini: «Yibwana Pfumu,
wuzayi moosu! Wuzayi phi ni yisi
kuzola.» Yesu wumuzimbwadini:
«Disa mikoku myama.
18 Mu kyedika yikuzimbwadibwa:
tangwa wákala sanda, wakala
dikasa ngeyi meni tsibu yaku,
amana wakala kwenda kwọsu
wakala zola; kaasi tangwa wanúna,
wayála moku, mutu wahika
wakúzika tsibu yaku mu kukunata
kuna wuzodiku.»
19 Yesu kázimbula bwabuna mu
kusongila mutindu wa lufwa luna
káfwila Phetelu kikuma kya kuhana
khembu kwena Nzambi. Kunima
dya kuzonza bwabuna, Yesu wu-
muzimbwadini: «Ndanda!»

Yesu yi mulonguki wuna kakala zola

20 Phetelu buna kábaluka, wumoni
mulonguki wuna kakala zola Yesu,
kakala balanda, wuna wáyekamina
ha thulu ya Yesu tangwa bákala ku
mesa, wámuhyula phi: «Pfumu, nati
yanduna wukulambuni?»
21 Phetelu buna kámumona, wuz-
imbudi kwena Yesu: «Pfumu, yandu
biki byamúbwila?»
22 Yesu wumuzimbwadini: «Yuka
yizola ni kazinga tii yikuna yikwísila,
makutadini? Ngeyi landa meni!»
23 Amana musamu wáyalangana
ha kati dya baphangi ni mu-
longuki wuna kafwáku. Kinga
Yesu kámuzimbwalaku: «Yandi
kafwáku», kaasi kazimbula: «Yuka
yizola ni kazinga tii yikuna yikwísila,
makutadini?»
24 Yandi wuna mulonguki meni
wuna wubati ta kimbangi kya
mambu mana, yandi wásonikama,
amana tuzayi ni kimbangi kyandi
kyenina kyedika.

Mu kumanisa

25 Henina hika yi mambu mak-
wawu ma mbuta káhanga Yesu.
Wadi ni básonikakama dimosi-
dimosi, mbanzi ni yameni tsi yosu
yakhanaku lungila mu mikanda
mina bakhana sonika.

Mihangu mya Bathumwa

Khotidi ya mukanda

Mukanda wa Mihangu mya Bathumwa wena khosikidi ya Musamu wa Bukheti wa Luka. Wubati menika phila yina bamwangina musamu Bathumwa kondilo bambambala ba Yesu. Bayandikila kulongawa, theti kuna Yelusalemi, amana kunima benda mu tsi za belabela, amana batula yi muna tsi zina zazyeta yanga dya Meditelaneye. Bwabuna bálungisila "kituma" kina ká baheka Yesu (Luk 24:47-48 yi Mihangu 1:8).

Ku luyandiku lwa mukanda wa Mihangu, Yesu wutombuki kuna zilu kwena Nzambi (1:9). Buthwena, kenahoku hika phila mosi, kaasi wuhitiki kwena bathumwa Kitembu Kyatoma kina kitukini kwena Nzambi (khaphu 2). Kitembu meni kabati basadisa mu kusamuna mambu ma mbuta mana kisi lungisa Nzambi. Tukidila ku tsosu yi ndamba ya mukanda wa Mihangu, Kitembu Kyatoma kabati lundika bakwikidi bahika bapha kwena Yesu.

Tii yi kuna khaphu ya 12, Thumwa Phetelu kenina mutu wa mupfunu wa lawu muna meni dya mukanda wa Mihangu.

Balonguki ba Yesu benina Bayuta. Babati kwenda kaka ku nzu ya Nzambi ya Yelusalemi amana babati zonzila Pfumu wa bawu. Kaasi bwosu hanga Yesu, munyanga wa lawu benina wawu ku thwala ya malemba (khaphu ya 3 yi kuna 8).

Bakwikidi hanga bendi ndambu muma mwosu muna Yuteya, muna Samadiya yi muna tsi za kyana. Babati samuna Musamu wa Bukheti phila mosi yi kwena bana bakondi kala Bayuta (khaphu ya 8 yi kuna ya 12). Dyadina dyenina dyambu dya mbuta dya pha. Muna tangwa meni dyadina, Bayuta lwesi bakala sambila Nzambi yandi mosi. Bakala banza ni batu ba dibundu dyahika bá fwanaku kumuzaya. Kaasi Yesu Kidisitu kabati tela batu boosu mu kukala mu kithwadi yi Nzambi. Mangumba ma bakidisitu, kondi loni Mabundu, mabutukini. Mayaluki lawu amana muna kati dya bawu mwenina yi Bayuta yi Baphani.

Tukidila ku khaphu ya 13, "thumwa Pholu" wá kituka mutu wa mupfunu lawu hanga Phetelu muna meni dya mukanda wa Mihangu. Pholu, bámutela kwena Yesu Kidisitu (khaphu ya 9). Dibundu dya Atyoki wa Sidiya dimusodini ha kimosi yi bakhunda bahika kikuma kya kusamuna Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu kuna tsi za kyana. Tukidila ku khaphu ya 13 yi kuna 28 mabati menika bitambu bya kisalu kyandi. Mabati menika mutindu wuna wá yalanganina Musamu wa Bukheti muna kinzunga kya Meditelaneye yi kuna mbanza ya Loma.

Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu bwosu kasonikawa Luka wubati zonzila tangwa dya Yesu. Ha kimosi yi mukanda wa Mihangu mya Bathumwa, "tangwa dya Dibundu diyandikini. Dyenina tangwa dina bisi samuna, bakwikidi ba bakidisitu kosu tangwa yi muma mwosu malongi ma Yesu, Kidisitu. Babatima samuna kwena batu ba khadidi zoosu yi mangumba mosu, kwena bambuta yi baleki, kwena baphutu yi bamvwama.

Lusilu lwa Kitembu Kyatoma kwena Bathumwa

1 [a]Muzitu Thyofila,

Muna mukanda wama wuna watheti, yizonzila moosu mana

[a] **1:1 1:1** Mukanda wawu, Luka ká sonikawa mu khumbu ya mukidisitu mosi wa luzitu, Thyofila, yi kikuma kya bakidisitu bahika.

káhanga Yesu yi mana kálonga tukidila ku luyandiku
2 yi kuna kilumbu kina kátombwakila ku zilu. Ku thwala ya kunyokuka kwandi ku zilu, wáhana milongi, mu ngolu za Kitembu Kyatoma, kwena bathumwa bana kásola.
3 Kwena bawu phi kámonika wamoya, ku manima ma lufwa lwandi, yi mitindu mya lawu mina kádisongila, mu bilumbu makumaya ndangu kabasongila ni mukyedika, mu luzingu kenina: kakala monika yi kubazonzilaka mambu matadidi Kipfumu kya Nzambi.
4 Kilumbu kimosi kakala dya ha kimosi yi bawu, wábaheka mulongi wawu: «Lwendaku kyana yi Yelusalemi, kaasi hingilenu kilangi kina kásila Tata, bwosu yílumenikinabwa.
5 Yowani kábotika yi mamba, kaasi benu, mu bilumbu bya khunda, lwabótama[b] yi Kitembu Kyatoma.»

Thombuka ya Yesu

6 Bana bakala bakutakana bámuyufula bwabu: «Pfumu, buthwena wavutulula Kipfumu kya Kiseledi?»
7 Yandi wábavutwala: «Malutadiku mu kuzaya tangwa holo kilumbu kina kázenga tata mu hamu dyandi.
8 Kaasi tangwa kalúkulwamukina Kitembu Kyatoma, lwatámbula ngolu zandi[d] amana lwakítuka bambangi bama mu Yelusalemi yi mu Yuteya dyosu yi mu Samadiya yi kuna tsuka ya tsi.»
9 Buna kázonza ndinga meni zina, bwosu bakala tala, Yandi wátombuka ku zilu, tuti dimosi dyámufídinga amana bámumonaku hika.
10 Bwosu bakala tala ku zilu kuna kénda yandi, batala bwabu, batu bodi, mu miledi mya phembi[e], bábatelamina
11 bazonzi phi: «Bisi Ngadidi, kikuma kya biki lutelaminiki haka mu kutala ku zilu? Yesu wuna dihambudi yi benu, wendi ku zilu, kakwisa vutuka kaka bwosu lumumoni kendi ku zilu.»

Matyasi wuhingani ha kifulu kya Yutasi

12 Hanga bavutuki ku Yelusalemi, buna bátuka ku mongu wa Olive. Wuna wakala bela-bela yi Yelusalemi, muna nzila yina bákangala kitesu kya kilometele dimosi.
13 Amana tangwa bákota, bazanza ku mwanza wambuta wa ku zilu kuna bakala kutakanina theti. Kwakala: Phetelu, Yowani, Zyaki, Andele, Fidiphu, Toma, Batolomi, Mathayi, Zyaki mwana wa Alufwe, Simoni wuna wákala theti mu dingumba dya bana bisi nwanina diphandasi, yi Yuta mwana wa Zyaki.
14 Bawu boosu bákwamina mu kimvuka mu kulombilaka homa ha mosi, kumosi yi bakhetu, yi Madiya ngudi wa Yesu, yi baphangi ba Yesu.
15 Kilumbu kimosi muna bilumbu meni bina, Phetelu watelama hana kati dya bakwikidi, thalu ya batu bana bákala mu kimvuka yakala kitesu kya khama mosi yi makumodi hanga wuzimbudi:
16 «Baphangi bama, bwáfwana malungila Masonuku ma Kitembu Kyatoma, muna munwa wa Tavidi, mana katekila zonza kikuma kya Yutasi, wuna wásongila nzila kwena batu bana bamukwata Yesu.
17 Mukuma kakala mosi mu kati dya betu, amana watambula kiyeka kyandi mu kisalu meni kyaki.»
18 Kunima kusumba kilanga kimosi yi mbongu zina bámufuta kikuma kya mbi yandi, wabwa

b **1:5 1:5** Mhb 2:1-4. Babati tendula mana bámona bakwikidi mu kilumbu kya kukulumuka kwa Kitembu Kyatoma, ha «kábabotika» Kitembu Kyatoma.
d **1:8 1:8** Yesu kázola kazimbula ni ka thama ku, Kitembu Kyatoma kalúnga mu kukwisa kwena bawu ndangu kabaheka ngolu za kumuzonzila kwena batu bahika.
e **1:10 1:10** Muna Masonuku, mbala za lawu bisi zonzila banzyo muna phila meni yina: "Batu mu miledi mya phembi".

wabukama, kundu dyámuyatuka ha
kati-kati, mitsyobu myosu mimu-
lubuki.
19 Amana tsangu záyalangana
kwena bisi Yelusalemi, tii yi kuna
bátedilakya kilanga meni kina mu
ndinga ya bawu ni «Hakheditama»,
disongidila: «Kilanga kya menga».
20 Amana Phetelu wávutwakila
hika: "Kinga basonika mu mukanda
wa mikunga:

nzu yamúkituka yamba,

amana keti mutu kazíngilahoku."

Amana:

"Ni mutu wa hika katambula kiyeka
kyandi."
21 «Bulungi ni mu kati dya batu bana
bisi tusindikila tangwa dyosu dina
kakala kwenda yi kukwisa, Pfumu
Yesu ha kati dya betu,
22 tuka ku mbotika ya Yowani tii
yi kuna kilumbu kina kátombwakila
ha kati dya betu, mosi wa batu meni
bana kakituka mbangi wa lufutu-
muku lwandi ha kimosi yi betu.»

23 Amana bálubula bayakala bodi:
Yozefu wuna bakala tela Badisaba,
bakala mutela hika ni Yusitusi, yi
Matyasi.
24 Kunima balombidi bwabu:
«Pfumu, ngeyi wisi zaya mbundu za
batu boosu, songila keti nati, ha kati
dya bawu bodi, wusodi ngeyi,
25 ndangu kahingana mu kisalu
kyaki, kya kithumwa kina kásisa
Yutasi mu kukwenda kuna
kwamufwana.»
26 Bahanga babeti zeki hana
kati dya bawu bodi, amana zeki
dyábwila kwena Matyasi, wuna
báyika kwena bathumwa kumi yi
mosi.

2

Kukwisa kwa Kitembu Kyatoma

1 Tangwa kyáfwana kilumbu
kya Phandikoti[a], boosu bákala mu
kimvuka homa hamosi.
2 Mu kithulumukina, malokosi
mamosi mátuka ku zilu, hanga
pfunzi ya ngolu yibasisi phi nzu yosu
yina bákala bazakala.
3 Kutala mileku mibamonikini
hanga mina mya mbawu; midiham-
budi amana myábwila hana thandu
ya kosu mutu wa bawu.
4 Boosu bábasa yi Kitembu Ky-
atoma amana báyandika kuzonza
mu ndinga za hika, bwosu buna
kakala batwadisila Kitembu Ky-
atoma mu kuzonza.
5 Kinga Bayuta bakwikama, ba
makanda moosu menina mu tsya
zilu[b] bakala zingila ku Yelusalemi.
6 Amana muna malokosi mana
máyukalakana, mulumba-lumba wa
batu wisa thinu amana bákala ma-
banza vwalanganu, kikuma kosu
mutu kakala bayuka kuzonza muna
ndinga yandi.
7 Báyituka lawu, básaluka phi,
bakala zimbula: «Batu bana babati
zonza, boosu beku bisi Ngadidi?
8 Abweti ni kosu mutu, mu kati dya
betu, kabati bayuka muna ndinga
yandi ya kisina?
9 Ha kati dya betu henina yi
batu batukini ku tsi ya Phaditi, ya
Mediya yi ya Elami. Henina yi bana
bisi zingila ku Mezophotamiya, ku
Yuteya yi ku Kaphatosi, ku Phoni yi
kuna mulambu wa Aziya,
10 bátuka ku Fizi yi ku Phafidiya,
dya ku Ngiphiti yi kinzunga kya
Sileni mu Dibya; henina yi bana
bátuka ku Loma,

a **2:1 2:1** Phandikoti: Mukinzi wumosi hana kati dya mitatu muna mvula ya bisi Kiseledi. Wenina mukinzi wa kubambukisa kabu dya mitsiku. Muhowu wawu wubati zonzila "makumatanu muna ndonga" kikuma mukinzi bisiwa ta kunima dya bilumbu makumatanu bya Phaki (khaphu ya 12:4). Bisi Yuta bisi kutakana kuna Yelusalemi muna tangwa dya mukinzi meni wuna. Mukinzi bisiwa ta muna tangwa dina balungi mu kukangala konda khakalakanu, amana wisi tela batu balawu.

b **2:5 2:5** Kuzimbula ni "ba makanda moosu" yena nzonzidi yibati tendula ni muma mwa lawu holo mu tsi za lawu bátuka. "Tsya zilu" yenina phila ya kuzonzila phi ni mu tsi yosu bátuka.

11 Bayuta yi Bakwa-kwisa bana
bákwikila mu malongi ma bayuta,
Bakheleti yi Bisi Alabiya; tubati
bayuka kuzimbula muna ndinga
zetu, mihangu mya mbuta mya
Nzambi!»
12 Amana boosu báyituka,
bámonaku hika kima kya kuzonza;
bakala dizimbwala: "Biki dis-
ongidila dya bwabubu?"
13 Kaasi bahika bakala baseya mu
kuzimbula: «Malafu ma pha mabaze-
dini!»

Malongi ma Phetelu

14 Hanga Phetelu wátelama yi
bawu Kumi yi mosi; wáthuta ndinga
amana wázimbula bwabu kwena
mulumba-lumba wa batu: «Batu
ba mu Yuteya yi benu boosu lwisi
zingila mu Yelusalemi, hinikinenu
ndinga zama, zayenu bwabu:
15 batu baba bazediku malafu
bwosu lubatibwa banza benu,
mukuma mu tangwa dya vwa dya
mu suka thwenina.
16 Kaasi buthwena, malungidi
mana kázimbula mbikudi Yowedi:
17 "Tala mu bilumbu bya tsuka,
kázimbula Nzambi;
yimwánga Kitembu kyama kwena
mutu wosu;
bana benu ba bakhetu yi ba
bayakala babíkula,
bangunza benu bamóna mbona
mesu,
amana binunu byenu balóta ndosi[d].
18 Mukyedika, yimwanga Kitembu
kyama mwena basadi bama
ba bakhetu yi basadi bama ba
bayakala muna bilumbu meni
bina,
amana babíkula.
19 Amana yihána bidimbu bya
khumbwa mu londi dya zilu
yi biphadi muna banda dya ha tsi,
yi menga yi mbawu yi kyungila kya
mwisi;
20 tangwa kabáluka mu phipha;
amana ngondi kabénga hanga
menga,
ku thwala kukwisa kwa kilumbu kya
Pfumu, kilumbu meni kina
kya mbuta yi kya khembu.
21 Hanga wosu wuna watéla khumbu
ya Pfumu, kahúluka."
22 «Bisi Kiseledi, hinikikenu ndinga
zazi: Yesu mwisi Nazaleti, mutu
wuna kásikununa Nzambi kwena
benu mu biphadi yi bidimbu bya
khumbwa yi bidimbu bina kásala
mu nzila ya yandi ha kati dya benu,
bwosu luzayibwa benu-benu,
23 mutu wuna, bámulambula
bwosu bwádikadila kedi mu luzolu
lwa Nzambi, lwamuhondisa mu
kumukhoka ha kitakani kwena
bandwandwa.
24 Yandi wuna kafutumuna
Nzambi, mu kumukatula mu phasi
za lufwa, kikuma lufwa lwáfwanaku
ni lwamukwata.
25 Mukuma Tavidi bwabu
kázimbula kikuma kya yandi:
"Yikala mona Pfumu tangwa dyosu
ku thwala ya meni;
kikuma ku kitata kyama kena
ndangu yinikanaku.
26 Ihana ni mbundu yama yenina mu
kyesi;
amana ndinga zama zabasa mu
kyesi kya lawu;
lutu lwama phi lwazíngila mu
kivuvu,
27 mukuma wayámbwadilaku moya
wama mu kalunga,
wayámbulaku lutu lwa musadi
waku watoma lwavunda.
28 Wátsongila nzila za luzingu,
yimóna mamboti ma lawu bwosu
wakwataha kadiki ngeyi.
29 «Baphangi bama, yena yi muswa
wa kuluzimbwala yi tsikiningi, mu
mambu matadidi khaka wa betu
Tavidi: yandi wáfwa, bámuzika;
amana mazyamu mandi, yi lelu
dyadi menina kwena betu.

d **2:17 2:17** Ndosi zazi babati zonzila haha zenina mbona mesu zina kisi songila Nzambi kwena batu mu mesu ma thona, konda kukala ku kilu. Ndosi zenina mambu mana kisi hangila Nzambi batu kuna tsya kilu.

30 Bwosu kákala mbikudi, wázaya
phi ni Nzambi wázenga ndefi mu
kuyadika mosi wa butuka dyandi ha
kiti kya kipfumu kyandi.
31 Watekilalwa lota lufutumuku
lwa Masiya amana wazonzilabwa,
mu kuzimbula:
"Bámuyambwadilaku mu kalunga,
amana lutu lwandi lwávundaku."»
32 «Nzambi wamufutumuna ku
lufwa, Yesu wuna yibati zonzila,
amana betu boosu thwenina bam-
bangi ba lufutumuku lwandi.
33 Bámutombula kuna koku dya
kitata dya Nzambi, wátambula
kwena Tata Kitembu Kyatoma kina
kásila, amana wututyakidi mana
lubati mona yi mana lubati yuka.
34 Mukuma yandi meni Tavidi
kátombukaku ku zilu, kaasi kázonza
bwabu:
"Pfumu kázimbula kwena Pfumu
wama:
sikuka ku kitata kyama[e],
35 kilumbu yikuna yikitwala bam-
beni baku
kidyatilu kya bitambi byaku."
36 Batu boosu ba Kiseledi bafweti
zayabwa mboti-mboti ni Nzambi
wámukitula Pfumu yi Masiya, Yesu
wuna lwákhoka ha kitakani!»
37 Amana ku nima dya kuyuka
bwabuna, mbundu zábalwala,
bázimbula phi kwena Phetelu
yi kwena bathumwa bahika:
«Baphangi, biki twahanga si?»
38 Phetelu wubavutwadi: «Sobenu
bikalulu, amana kosu mutu mu
kati dya benu katambula mbotika
mu khumbu ya Yesu Kidisitu,
kikuma kya ndoluka ya masumu
menu. Amana lwátambula kabu dya
Kitembu Kyatoma.
39 Mukuma lusilu lwena kikuma
kya benu yi kikuma kya bana benu
yi kikuma kya boosu bana bena ku
kyana, boosu bana katéla Pfumu
Nzambi wetu.»
40 Amana Phetelu, mu ndinga za
hika za lawu, kakala ta kimbangi yi
kubaheka kikesa, mu kuzonza: «Di-
hululenu[f] kwena mbandu yayi yátota
nzila!»
41 Bana bakala kwikila mu ndinga
zandi, bakala tambula mbotika.
Muna kilumbu meni kina, batu,
bela-bela yi mafunda ma tatu
báyikama.

Luzingu lwa kimvuka

42 Boosu bakala sya ngolu
mu kuhinikinaka malongi ma
bathumwa, kuzingilaka mu
kiphangi, mu kudyaka homa ha mosi
yi kusambilaka homa hamosi.
43 Bweya bwakala mukwata
kosu mutu, amana bidimbu bya
khumbwa bya lwawu yi biphadi
byákala hangama muna nzila ya
bathumwa.
44 Batu boosu bákala yi lukwik-
ilu, bakala zingila mu kimvuka,
bima byosu phi bákala byawu mu
kimvuka.
45 Bakala tekisa mafu yi bima
bya bawu amana bakala dikabisila
mbongu mu kati dya bawu boosu,
bwosu buna wena mupfunu wa kosu
mutu.
46 Kosu kilumbu, bakala vukana
kuna nzu ya Nzambi, mu kimosi yi
kudyaka mapha muna nzu, amana
bakala dya bima bya bawu yi kyesi
yi ngemba kuna mbundu.
47 Bakala kumisa Nzambi, batu
boosu phi bákala yi kitya kikuma
kya bawu. Amana kosu kilumbu,
Pfumu, kakala yika batu muna
kimvuka kya bawu, bana kakala
hulula.

3

Kubeluka kwa mukwa khonzu

1 Amana Phetelu yi Yowani bakala
tombuka ku nzu ya Nzambi mu
tangwa dya bisambu (dyakala
tangwa dya tatu dya masikidika).
2 Kinga bakala nata mutu mosi
wákala yi khonzu tuka lubutuku
lwandi, kakala wasikuka bilumbu
byosu muna mwelu wa nzu ya

[e] **2:34 2:34** "Pfumu" kenina Nzambi. Amana "Pfumu wama" kenina Yesu Kidisitu. [f] **2:40 2:40** "Dihululenu" disongidila ni "Dikengenu"

Nzambi wuna bakala tela: «Mwelu wa kitoku», ndangu kalombaka kabu dya khenda kwena bana bakala kota mu nzu ya Nzambi.

3 Buna kámona Phetelu yi Yowani bakala kota mu nzu ya Nzambi, wábalomba kabu dya khenda.

4 Phetelu yi Yowani bámutala amana Phetelu wumuzimbwadi: «Tutala.»

5 Amana yandi wábatala yi kivuvu ni kima katambula kima kwena bawu.

6 Hanga Phetelu wumuzimbwadi: «Yeku yi phalata, keti wolu; kaasi kina yenina kyawu, yikuhekikya: mu khumbu ya Yesu Kidisitu mwisi Nazaleti, telama amana kangala!»

7 Amana buna kámụsimba kuna koku dya kitata, wamutelamisa. Muna mbala mosi kaka, bitambi byandi yi tsingini byázyama.

8 Wádithumba mbala mosi phi wekina mutendendi, wáyandika phi kukangala. Wákota kuna nzu ya Nzambi nzila mosi yi bawu. Kakala kangala, weka sotuka yi kuzatulaka Nzambi.

9 Batu boosu bámumona mu kukangala yi mu kuzatulaka Nzambi;

10 bakala muzaya ni yandi wuna wakala wasikuka ha Mwelu wa Kitoku wa nzu ya Nzambi, wakala lomba phi makabu ma khenda. Batu báyituka lawu, kikuma kya mana mámubwila.

Malongi ma Phetelu ku nzu ya Nzambi

11 Bwosu kányanginina kwena Phetelu yi Yowani, hanga batu boosu báyituki lawu, bénda thinu kuna bákala bawu, muna mbalanda yina bakala tela: «Mbalanda ya Solumoni.»

12 Tangwa kámona bwabuna, Phetelu wázimbula kwena batu bana: «Bisi Kiseledi, kikuma kya biki lubati yitwakila mu mambu mana? Biki lubati tutadila, hangambe ti betu tumukangadisi mutu yandu mu ngolu za betu-betu holo mu kukangama kwetu kwena Nzambi?

13 Nzambi wa Bulahami, Nzambi wa Yizaki, Nzambi wa Yakobi, Nzambi wa batata betu, yandi wuzatudi musadi wandi Yesu, wuna lwálambula, lwátuna phi benu-benu yi kuna thwala ya Philatu, kinga yandi mboti kázenga ni kamusula.

14 Benu lwámutuna wuna Watoma yi Wamasonga, hanga lulombini ni baluyambwadila ndwandwa mosi.

15 Amana wuna wáyandika luzingu, benu lwámuhondisa, kaasi Nzambi wámufutumuna ku bafwa; betu thwena bambangi ba mambu mana.

16 Amana mu lukwikilu lwa khumbu ya yandi meni, khumbu yandi yivutudi ngolu kwena mutu yandu lubati mona, luzayi phi; mu lukwikilu, mu khumbu ya Yesu, lumukodisi kimakulu ku thwala benu boosu.»

17 «Amana buthwena, baphangi bama, nzayi ni mu kukonda kwa kuzaya lwahangila mambu mana, phila mosi yi bapfumu benu.

18 Kaasi muna phila meni yina, yi mwamuna kálungisila, Nzambi, mambu mana kátekila samuna mu munwa wa bambikudi boosu ni Masiya wandi kanyokuka.

19 Ihana ni sobenu bikalulu byenu, bulukenu kwena Nzambi, ndangu masumu menu makumuka.

20 Yi bwana kalúhitikila, Pfumu, matangwa ma kulembwa, amana kahítika Yesu, Masiya wuna katekila sola ku thwala benu.

21 Yandi, wuna wáfwana ku kuzingila ku zilu tii yi kuna tangwa dina kayílulula Nzambi moosu mana kázimbula, tukidila thama, kwena bambikudi bandi ba Nzambi.

22 Moyize kázimbula bwabu: "Pfumu, Nzambi wenu, katélamisa kikuma kya benu, mbikudi mosi hanga meni, hana kati dya baphangi benu; lwamuyukidiki mu mambu moosu mana kakala luzimbwala.

23 Kaasi wuna wakonda mulẹmvukila mbikudi wuna, bamúzanga

amana bamúkatula mu ndonga ya batu ba Nzambi.
24 Bambikudi boosu, yandikila kwena Samwela, yi bilandi byandi, bázonzila bilumbu bina amana basamunabya phi.
25 Benu, lwenina bana ba bambikudi yi muna bulunda buna káta Nzambi mu nzila ya batata benu mu kuzonza kwena Bulahami: "Mwena mosi wa butuka dyaku mwasákumukina bikanda byosu bya ha tsi."
26 Nzambi, kunima dya kulubula musadi wandi, kwena benu katekila muhitika, kikuma kya kulusakumuna, mu kukatula mosi-mosi wa benu ku mabanza mandi mambi.»

4

Phetelu yi Yowani ku thwala kimvuka kya mbuta kya Bayuta

1 Tangwa bakala zonza, Phetelu yi Yowani, kwena batu, banganga Nzambi yi kaphita wa batsinzidi ba nzu ya Nzambi yi Basadise[a] bátula.
2 Básidika mu kubamona, bathumwa bawu bodi, mu kulonga kwena batu yi mu kubasamwana kikuma kya Yesu, lufutumuku lwandi ha kati dya bafwa, mu kusongila ni kilumbu kimosi batu bafútumuka.
3 Hanga babakwati, babakotisi phi mu boloku muna phipa meni yana yi kuna kilumbu kyalanda, mukuma kuma kwayila kwákala[b].
4 Amana batu lawu hana kati dya bana bayuka malongi, hanga bakituki bakwikidi; amana thalu ya bayakala yátombuka bela-bela yi mafunda ma tanu.
5 Amana kilumbu kyalanda, bapfumu ba bawu yi bathwadisi ba nzu ya Nzambi yi balongi ba mitsiku bákutakana kuna Yelusalemi.
6 Hákala hika yi nganga Nzambi wa mbuta Ana yi Khayifu yi Yowani[d] yi Lekizandi yi boosu bana bákala mu kikanda kya bambuta ba banganga Nzambi.
7 Amana buna bábanata Phetelu yi Yowani ku thwala ya bawu, bábahyula phi bwabu: «Mu ngolu za nati yi mu khumbu ya nati wuluhangidi bwabuna?»
8 Hanga Phetelu, wabasa yi Kitembu Kyatoma, wubazimbwadi: «Balemba yi bathwadisi ba nzu ya Nzambi:
9 batufundisidi lelu kikuma kya dyambu dya mboti dimosi tusadi kwena mukwa khonzu yi buna kabelukidi.
10 Zayenubwoku mboti, benu boosu, yi bisi Kiseledi ni mu khumbu ya Yesu Kidisitu mwisi Nazaleti, wuna lwákhoka ha kitakani, amana Nzambi wámufutumuna ha kati dya bafwa, mwena yandi katelamini mutu yandu yi lutu lwa kitoku ku thwala ya benu.»
11 «Yandi:
"Yi tadi dina lwálosa benu batungi ba nzu,
amana dyákituka tadi dya sina dya mupfundila[e]."»
12 «Luhulusu lweku mwena mutu wahika yuka ka mwena Yandi ku, mukuma mweku khumbu ya hika, mu sina dya zilu, yina bahana kwena batu yina tufwani twahulukila.»
13 Mu kumona kikumbwala kya Phetelu yi Yowani, báyituka lawu,

a **4:1 4:1** Basadise: kibuka kimosi muna nzu ya Nzambi ya bayuta kina kyakala tala mambu ma nzu ya Nzambi yi nzu ya kisalu ya mbuta wa banganga Nzambi muna tangwa meni dina. Basadise bakalaku kwikila mwena banzyo, bakalaku kwikila phi ni Nzambi wufwani kuzingisa hika batu bafwa. Amana phi, bawu bakalaku kwikila mwena Masiya wuna wa mukyedika. b **4:3 4:3** Mitsiku mya bayuta myákalaku hana muswa kwena bazusi ni bazenga mukanu mu phipha. Batwadisi ba nzu ya Nzambi báhana muswa kwena batsinzidi ndangu babasya mu boloku yi kuna kilumbu kyálanda. Bwabuna bwálunga kikuma kya bawu ku thwala ya kubafungwasa bathumwa bawu bodi.
d **4:6 4:6** Yowani yandi bazonzidi haka kena mosi hana kati dya batu bana bakala mu kikanda ya banganga-Nzambi. Keku mutu mosi yi Yowani wa thumwa. e **4:11 4:11** Bayuta básadila lawu matadi mu kutunga nzu za bawu.

mukuma bakala bazayila ni bawu batu bakonda longuka, bábakula phi ni babana bázinga yi Yesu.
14 Kaasi bwosu bakala mona, hana kabeta ka bawu, mutu wuna wábeluka, wutelamiki, bámonaku hika kima kya kuzonza.
15 Bábasenda batelama ha mbasi, amana báyandika kutendana bawu yi bawu,
16 yi kuzimbulaka: «Biki twabáhanga batu baba? Kikuma, batu boosu ba Yelusalemi bazayi ni kiphadi kyaki kya mbuta, mu nzila ya bawu kisalamini amana twalendakyoku mu kutuna.
17 Kaasi tubakandisenu ndangu dyambu dina diyalanganaku lawu ha kati dya batu, bazonziladyoku keti kwena mutu mosi mu khumbu yina.»
18 Amana bábatela, bábakandisa phi mu kuzonzila keti kulonga hika mu khumbu ya Yesu.
19 Kaasi Phetelu yi Yowani babavutwadi: «Bwalunga bwenina ku mesu ma Nzambi yukani twalemvukila benu hana tufwani kulemvukila Nzambi? Zengenu benu-benu.
20 Mukuma betu, tufwaniku kubusa kuzonzila mambu mana twamona yi mana twáyuka.»
21 Malemba bábayangisa hika kunima bábayambwadila, bámonaku phila ya kubahekila ndola; kikuma batu boosu Nzambi bakala zatula mu kumona mambu mana maluta.
22 Mukuma mutu wuna wabeluka mu kiphadi kina kakala yi mvula ziluti makumaya.

Lombilu lwa bakwikidi

23 Kunima dya kubasula, Phetelu yi Yowani benda menika kwena banduku ba bawu mambu mana moosu babazimbwala kwena malemba yi banganga Nzambi.
24 Buna báyuka bwabuna, boosu báthuta ndinga mu kimosi, kwena Nzambi amana bázimbula: «Mulongi, ngeyi wahanga tsi yi zilu yi mayanga yi bina byosu byenamwa.
25 Ngeyi wázonza, mu ngolu za Kitembu Kyatoma, mu munwa wa khaka wetu Tavidi musadi waku:
"Kikuma kya biki bibati vwalangan-
ina bikanda byosu?
Amana kikuma kya biki batu bakasi
mafwongu makonda kima?
26 Bakyamvu ba tsi batelami,
amana bapfumu phi bakutakani
kikuma kya kunwanisa Pfumu yi Ki-
disitu wandi."
27 Mukuma, mu kyedika, ni kikuma kya kunwanisa musadi waku watoma wuna wáyadika Yesu bakasidi fwongu Eloti yi Phosi Philatu mu mbanza yayi, kumosi yi makanda yi batu ba Kiseledi.
28 Kikuma kya kulungisa lwesi byosu bina wátekila zola mu ngolu zaku.
29 Amana buthwena, Pfumu, tala tsokisila za bawu amana hana ngolu kwena basadi baku mu kulonga malongi maku yi kikumbwala.
30 Lambula koku dyaku ndangu kubeluka kwakala, bidimbu bya khumbwa yi biphadi bya phila yi phila byamónika mu khumbu ya musadi waku watoma Yesu.»
31 Tangwa bálombila, homa hana bákala, háningana. Boosu bábasa yi Kitembu kyatoma, bakala longa phi ndinga ya Nzambi yi kikumbwala.

Bakwikidi babundikisi bima homa ha mosi

32 Kibuka kya batu bana bákwikila kyákala yi mbundu mosi yi moya mosi. Hákalaku mutu wakala zimbula ni bima byandi kikuma kya yandi buhika; kaasi kosu kima kyákala mu kimvuka.
33 Amana yi ngolu za lawu, bathumwa, bakala ta kimbangi kya lufutumuku lwa Pfumu Yesu; amana phi khenda za lawu zákala bawu boosu.
34 Amana ha kati dya bawu, ka mutu ku wákala yi mupfunu wa kima. Mukuma boosu bana bákala yi bilanga holo yi nzu, bakalabya tekisa, banati thalu yina bátekisila,

35 bazesibya muna malu ma
bathumwa; amana bawu bakala
kabisa kwena kosu mutu, bwosu
bwákala mupfunu wandi.
36 Bwabuna Yozefu, wuna bakala
tela Balanabasi kwena bathumwa,
disongidila: «Mutu wisi hana
kikesa», mulefi, mwisi Siphe,
37 wátekisa mafu mamosi mana
kavwa, wanata makuta amana
wásikulama muna malu ma
bathumwa.

5

Ananiya yi Safila

1 Kinga mutu mosi khumbu yandi
Ananiya, yi Safila mukhetu wandi,
wátekisa mafu ma bawu.
2 Wasweka ndambu yandi ya
makuta, buna báyukana yi mukhetu
wandi, amana wenda nata ndambu
yina yásala, wásikulaya phi muna
malu ma bathumwa.
3 Hanga Phetelu wumuhyudi:
«Ananiya, kikuma kya biki kabasi-
sidi Satana mbundu yaku ndangu
wahuna Kitembu Kyatoma mu
kusweka ndambu ya hika ya makuta
mana wutekisidi kilanga[a]?
4 Tangwa wúkadiki mawu,
wufwanikiku waswekama? Ata
tangwa matekamiki, thalu ya
makuta ma mawu yikadikiku mu
hamu dya ngeyi? Kikuma kya biki
wubanzidiki dyambu dya phila yina
muna mbundu yaku? Wuhuniku
kwena batu kaasi kwena Nzambi.»
5 Tangwa kayuka Ananiya
bwabuna, wábwa, wáfwa phi.
Amana bweya bwa lawu bwábakwata
boosu bana báyukabwa.
6 Bangunza bátelama, bávungaya
myumbi ha muledi amana
bamunata, bamuzika phi.
7 Kitesu kya matangwa matatu
máhita, mukhetu wandi wákota,
konda kuzaya mana mábwa.
8 Phetelu wumuhyudi: «Nzimb-
wala, mu thalu meni yina luteki-
sidiki kilanga?» Amana yandi wuvu-
tudi: «Mu kyedika, muna thalu meni
yina.»
9 Hanga Phetelu wumuzimbwadi:
«Abweti lufwaniki kuyukana ndangu
lwasokisila Kitembu kya Pfumu? Za-
yabwa ni bana bamuziki yakala
dyaku, mu mwelu benina; bakúnata
ngeyi phi.»
10 Muna tangwa meni dina,
wábwa muna malu mandi wátabula
phi. Mu kukota kwa bangunza,
bámuwana watabula; bámunata,
bámuzika phi hana kabeta ka yakala
dyandi.
11 Amana Dibundu dyosu bweya
bwábakwata lawu boosu bana
báyuka mana maluta.

Biphadi bya lawu

12 Biphadi yi bidimbu bya
khumbwa bya lawu byákala
hangama kwena batu ku moku
ma bathumwa. Bakwikidi bakala
kutakana boosu, yi mbundu yimosi
muna mbalanda ya Solumoni.
13 Amana muna kati dya batu
bahika, keti mosi kanyotaku
kukhundakana kwena bawu; kaasi
batu bakala bazola lawu.
14 Kaasi kosu tangwa batu bakala
kwikila mwena Pfumu, lawu dya
bakhetu yi bayakala bakala yikama
ku dingumba.
15 Bakala nata bambefu muna
mabala-bala; bakala balubula ha
biphoyu yi thangi za bawu, ndangu
Phetelu ha kahita, kininga kyandi
kyafidinga ndambu batu hana kati
dya bawu.
16 Batu lawu bátuka mu mbanza
zina zákala bela-bela yi Yelusalemi,
mu kunata bambefu yi batu bana
bakala yangisa kwena bitembu bya
mbi, boosu phi bakala beluka.

Lombu dya Bathumwa

a **5:3 5:3** Ananiya tangwa kisa nata ndambu ya makuta mana katekila kilanga, hanga wuhunikisi ni yi mamana makuta mosu katekilakya kinga ndambu lwesi kahana. Wadi kákala yi masonga, kátendula ni ndambu yisi yawu holo phánizoku, wadi Nzambi kákhanaku muheka ndola.

17 Amana bwosu bábasa yi
kiphala, mbuta wa banganga
Nzambi yi boosu bana bákala
kumosi yi yandi, disongidila kibuka
kya basadusi, bazodi bawakula.
18 Babakwatisi bathumwa,
babakotisi phi mu boloku dya batu
boosu.
19 Kaasi muna phipha, wanzyo
mosi wa Pfumu wáyafulula mwelu
mya boloku amana wábalubula,
wubazimbwadi:
20 «Alwenda, telamenu kuna nzu ya
Nzambi, amana zimbulenu kwena
batu mambu moosu mana matadidi
luzingu lwalu lwa pha.»
21 Buna báyuka bwabuna, benda
ku nzu ya Nzambi muna kati kya
suka, báyandika phi kulonga.

Mbuta wa banganga Nzambi yi
bana bákala kumosi yi yandi bátula;
bákutikisa malemba yi kimvuka
kyosu kya bambuta ba bisi Kiseledi
amana babatumi kusosa bathumwa
muna boloku.
22 Kaasi batsinzidi mu kutula kwa
bawu, babawanamwoku mu boloku.
Hanga bavutuki kwabawu, bahani
phi meni dya bawu mu kuzimbula:
23 «Tuwani boloku dya kuphata
buna bufwani; amana batsinzidi
bazakala phi muna bifulu bya bawu
kuna thwala mwelu. Kaasi tangwa
tuyafuludi, tuwaniku keti mutu mosi
mu kati.»
24 Buna báyuka bwabuna, bap-
fumu ba batsinzidi ba nzu ya
Nzambi yi bambuta ba banganga
Nzambi báyituka lawu kikuma kya
dyambu dina, bakala dihyula keti
bweti máhwila mambu mana.
25 Muna tangwa meni dina, mutu
mosi wisa bazimbwala: «Batu bana
lusiki mu boloku, kuna nzu ya
Nzambi benina, babati longa phi
batu.»

26 Hanga pfumu wa batsinzidi
yi batsinzidi bendi basanda
bathumwa. Bábanata konda
kubayangisa, mukuma bweya
bakala bwawu ni babahonda nana
ku matadi kwena batu.

27 Tangwa bábanata, bábasya ku
thwala kimvuka, amana mbuta wa
banganga Nzambi wábasambisa.

28 Wuzimbudi: «Aketi tulukan-
disiki ni lulongilaku hika mu
khumbu meni yina? Amana talenu
buna lubasisi Yelusalemi mu mal-
ongi menu! Luzodi hika lwanokisina
ha thandu ya betu, menga ma mutu
wuna.»
29 Phetelu wávutula, kumosi
yi bathumwa bahika: «Bulungi
kulemvuka kwena Nzambi kaasi ka
batu ku.
30 Nzambi wa batata betu
wámufutumuna Yesu wuna
lwahondisa benu, mu kumukhoka
ha kitakani.
31 Nzambi wámutombula kuna ki-
tata kyandi, kakala Pfumu yi Muhu-
ludi, ndangu kahana kwena Kiseledi
kubalula kwa mbundu yi kuloluka
kwa masumu.
32 Betu thwenina bambangi ba
mambu mana, kumosi yi Kitembu
Kyatoma kina kahana Nzambi
kwena bana bisi mulemvukila.»

33 Amana bawu buna báyuka
bwabuna, khabu zábakwata, bázola
phi babahondisa.

34 Kaasi Mufwadisi mosi khumbu
yandi Ngamadyedi, mulongi wa
mitsiku wuna bakala zitisa lawu
kwena batu, watelama hana kati dya
kimvuka, wásenda ni babalubula
koma bathumwa.
35 Kunima wuzimbudi phi: «Bisi
Kiseledi, kebenu kikuma kya
mambu mana lwahánga kwena batu
bana.
36 Mukuma mu mvula zilutuki,
kátelamiki mutu mosi wukaditsik-
isa ni yandi lwesi, Thetasi; amana
batu bela-bela yi khama ya bakotiki
mu dingumba dyandi. Kaasi ba-
muhondikini, batu bana bakamu-
landaka, boosu bamwangalakani,
keti kima kisadikihoku hika.
37 Ku manima ma yandi kute-

lamiki hika Yutasi mwisi[b] Ngadidi, mu tangwa dya kusonikisa khumbu, amana batu ba lawu bamulandiki ku manima kaasi yandi phi wufwiki, batu boosu phi hangi bamwangalakaniki.

38 Amana buthwena, yibatibwa luzimbwala, lulandaku hika batu baba, bayambulenu phi benda. Yukani mu lukanu lwa batu holo tsadidi ya batu, lwatóta.

39 Kaasi yuka ni kwena Nzambi matuki mamana, lwalendaku kubatotisa. Kebenu, lwakota nana mu mvita yi Nzambi.» Batambwasa dibanza dyandi.

40 Bábatela bathumwa, bababetisi[d] phi, amana bababwisisi ni bazonzilaku hika mu khumbu ya Yesu, kunima bábasula.

41 Bathumwa bálubuka mu kimvuka kya mbuta, yi kyesi kyosu mu kumona ni Nzambi wubatambwasi ni bawu balungidi mu kulewuka kikuma kya Khumbu ya Yesu.

42 Kosu kilumbu, kuna nzu ya Nzambi yi kuna nzu za batu, bakalaku lembwa mu kulonga yi kusamuna Musamu wa Bukheti wa Yesu wuna wenina Kidisitu.

6

Basodi batu tsambwadya mu kusadisa bathumwa

1 Muna bilumbu bina, bwosu bakala vula balonguki[a], bayuta bana bakala zonza ndinga ya ngeleti bakala nyengalakana kikuma kya bayuta ba tsi yina[b]: bakala zimbula ni kosu kilumbu, mu tangwa dya kukabisa madya, bafwidi ba bawu bakala balewula.

2 Hanga bawu Kumi yi bodi batedisi balonguki boosu, babazimbwadi: «Bulungiku ni twayambula kulonga ndinga ya Nzambi kikuma kya kusadila ku mesa.

3 Yihana ni, ba phangi, solenu bayakala tsambwadi hana kati dya benu, bisi tila kimbangi kya bukheti, bábasa yi Kitembu Kyatoma yi mudimu, amana twabáhekakya kina.

4 Amana betu twadihana lwesi mu lombilu yi kisalu kya Ndinga ya Nzambi.»

5 Dibanza dina dyásephidisa kibuka kyosu. Hanga basodi Kitsyeni, mutu wabasa yi lukwikilu yi Kitembu Kyatoma, Fidiphu[d], Phokolu, Nikanolu, Timoni, Phadimenasi yi Nikolasi wuna mwisi Atyoki wuna wákota mu dingumba dya Bayuta.

6 Benda basongila ku mesu ma bathumwa, bawu, kunima kulombila, bábasya moku.

7 Amana ndinga ya Nzambi yáyalangana kosu tangwa, thalu ya balonguki yakala vula tswasu ku Yelusalemi, amana mulumbalumba wa banganga Nzambi ba

b **5:37 5:37** Yutasi wuna mwisi Ngadidi wuswaswani yi wuna wálambula Yesu. Yutasi meni wuna wa kinzunga kya Ngadidi, yandi wáyidika dingumba dya batu bana bakala nwanina diphanda. Kázimbula kwena batu ni bweku mboti mu kufuta phaku kwena leta wa ku Loma, mukuma Nzambi yandi wázayakana lwesi mu kukala kyamvu wa bayuta. Wábakwikisa batu bahika ndangu bavwalangana kwena bisi Loma mu mvula ya sambanu kunima lubutuku lwa Yesu, buna bámuhonda kwena baphumbulu ba ku Loma, hanga balemvudikya kibuka kyandi. Kaasi kunima dya lufwa lwandi, bakwa kibuka kya bayuta bana bakala nwanina diphanda bálanda kaka mu kubwisa yi bapfumu ba ku Loma. d **5:40 5:40** Mu kikalulu kya bayuta kina kya kuzyatula batu, batsinzidi bakala sadila tsibu za kuvunga mu kubetila bathumwa. Amana bakala babeta mafimbu makumatatu yi vwa mwena kosu thumwa. Batsinzidi báfwana kubazyatula ndambu yimosi, muna bitini bitatu bya mafimbu, ku thulu ya kikhonga amana ndambu zodi zikwawu, muna tatu za mafimbu, ku kunda dya kikhonga. a **6:1 6:1** Balonguki: muhowu wawu, bisiwa zonzila kikuma kya balonguki batheti ba Yesu, kaasi haka, wubati zonzila bakidisitu. b **6:1 6:1** Bayuta bana bakala zonza ndinga ya ngeleti benina bakidisitu ba bayuta bana bisi sadila ndinga ya ngeleti muna mambu ma bawu mana matadidi Dibundu. Bayuta ba tsi benina bakidisitu ba bayuta bana bisi sadila ndinga ya hebelu muna mambu ma bawu mana matadidi Dibundu. d **6:5 6:5** Fidiphu yandu, wuswaswani yi wuna wákala thumwa.

bayuta bakala lemvuka ku lukwikilu mwena Yesu.

Bamukwati Kitsyeni

8 Kitsyeni wábasa yi makabu yi ngolu, kakala sala bidimbu bya khumbwa yi biphadi bya mbuta ha kati dya batu.
9 Kaasi bayakala bahika, bana bakala mu nzu ya kimvuka ya Bayuta yina bisi tela: «Ya bana balubuka mu kihika», yi bayuta ba mbanza za Sileni yi Alekizandi, yi bisi Sidisi yi bisi kinzunga kya Aziya báyandika kuyumana yi Kitsyeni.
10 Kaasi balendaku mu kumubedisa mukuma kakala zonza yi mudimu yi Kitembu.
11 Hanga bafuti batu bazimbula: «Tumuyukiki mu kuzonzila mambu mabati tukwana Moyize yi Nzambi!»
12 Babalundiki batu yi malemba yi balongi ba mitsiku; kunima bátula kuna kakala, bámukwata, bámunata phi mu kimvuka kya mbuta.
13 Amana báfwonda bambangi ba bukamvi bakala zimbula: «Mutu yandu kisiku yambula mu kuzonza ndinga zibati tukwana homa haha hatoma yi mitsiku mya Moyize.
14 Mukuma tumuyukiki kuzimbula ni Yesu, mwisi Nazaleti, kazánga homa haha, amana kabálumuna mikuku mina twatambula kwena Moyize.»
15 Hanga boosu bana bákala bazakala ha mbasi bakala mutala, bámona mbunzu yandi hanga yina ya wanzyo.

7

Malongi ma Kitsyeni

1 Mbuta wa banganga Nzambi wuzimbudi: «Buna babati zimbula kikuma kya ngeyi, bwa kyedika bwenina?»
2 Kitsyeni wávutula: «Baphangi bama yi batata bama hinikinenu! Nzambi wa khembu ká́dimonikisa kwena Bulahami, tata wetu, tangwa ká́kala ku Mezophotamiya, hana khaku kenda zakala ku Halani,
3 amana ká́muzimbwala: "Katuka ku tsi yaku yi kikanda kyaku, awenda ku tsi yina yikúsongila."
4 Hanga wulubuki mu tsi ya bisi Kaditeni, wendi kala ku Halani. Kwakuna, kunima lufwa lwa tata wandi, Nzambi wamuhitisa mu tsi yayi lwisi kala buthwena.
5 Ká́muhekaku keti kuvwa kumosi muna tsi meni yina, keti mafu ma kuthetika bitambi; kaasi ká́sila ni kamúhekama mafu yi kwena batekulu bandi kinga, muna tangwa meni dina, ká́kalaku kedi yi mwana.
6 Nzambi ká́zonza bwabu: "Kanda dyandi dyakadila mu kinzenza mu tsi ya kinzenza, bakwátadya mu kihika amana banyókunadya mu mvula khama ya.
7 Kaasi muna tsi yina yabá́kwata mu kihika, meni yifúndisaya, ku manima ma bwabuna, balúbuka amana bakwata tsambila ha kati dya homa haha."
8 Kunima Nzambi wáta bulunda yi Bulahami, amana mukhanda wenina kidimbu kya kuyukana; yihana kabutila Yizaki amana wámuyotisa mukhanda mu kilumbu kya nana; bwabuna ká́hanga Yizaki kwena Yakobi, amana Yakobi phi kwena bana bandi kumi yi bodi, bakhaka ba bikanda byetu.

9 Bakhaka betu, bana ba Yakobi, bámuyukila kiphala phangi wa bawu Yozefu amana bámutekisa ndangu bamunata ku Ngiphiti. Kaasi Nzambi ká́kala kumosi yi yandi;
10 amana wámutabula mu biwayi byandi kyosu, wámuheka phi khenda yi mudimu ku thwala Fwalawo kyamvu wa Ngiphiti, wuna

a **7:10 7:10** "Pfumu mu Ngiphiti" disongidila ni Yozefu kakala yala bisi Ngiphiti. "Nzu yandi yosu" hangambe ti bima byosu bina byá́kala mu nzu Fwalawo. Yozefu wásenda kwena batu boosu mu kulumbika ngenza mu mvula tsambwadi. Kunima wátekisa ngenza zina bálubula batu mu khila.

wámuyadika pfumu mu Ngiphiti yi muna nzu yandi yosu[a].
11 Hanga nzala yifwebuki lawu mu Ngiphiti yosu yi muna tsi ya Kanana. Kiwayi lawu kyákala, amana bakhaka betu bakalaku mona keti kima kya kudya.
12 Yakobi, buna kayuka ni ngenza za bule zákala mu Ngiphiti, wátuma bakhaka betu mu mbala ya theti.
13 Amana mu mbala ya zodi[b], Yozefu wádizayikisa kwena baphangi bandi, kisina kya Yozefu phi kyázayakana kwena Fwalawo.
14 Kunima Yozefu wátuma benda musanda tata wandi Yakobi yi kikanda kyandi kyosu; batu makumi tsambwadi yi tanu bákala.
15 Yakobi wákulumuka ku Ngiphiti. Yi kwakuna kafwila yandi yi bakhaka betu.
16 Bábanata ku Sikemi amana bábazika muna mazyamu mana kásumba Bulahami yi mbongu kwena bana ba Amoni kuna Sikemi[d].
17 «Bwosu dyakala bwesuka tangwa dya lusilu luna kásila Nzambi kwena Bulahami, kanda dyávula lawu mu Ngiphiti,
18 yi kuna tangwa dina kisa yadila kyamvu wahika, mu Ngiphiti, wuna wakonda muzaya Yozefu.
19 Kyamvu meni wuna kakala huna kanda dyetu mu mayedi mambi, wábanyokuna bakhaka betu, wábadindamisa mu kulosa bana ba bawu ba lubutu ndangu bazingaku.
20 Muna tangwa meni dina yi mwamuna kábutuka Moyize, wuna wákala kitoku ku mesu ma Nzambi. Katsatsuka ngonda tatu muna nzu ya tata wandi.
21 Buna bámuyanika, mwana ndumba wa Fwalawo wámutonguna, amana wámutsasa phi hanga mwana wandi.
22 Moyize katsasukila muna mudimu wosu za bisi Ngiphiti. Kákala yi hamu dya kuzonza yi muna mihangu myandi.
23 Buna kalungisa mvula makumaya, wábonga lukanu lwa kwenda kinda biwutu byandi, bisi kiseledi.
24 Buna kámona mutu mosi bakala yangisa, Moyize wámunwanina amana wávutula mbela ya mutu wuna bánwanisa; wámuhondyanga mwisi Ngiphiti.
25 Kabanza ni biwutu byandi babákula ni Nzambi wuzodi kabaheka luhulusu mu nzila ya yandi; kaasi bábakulabwoku.
26 Kilumbu kyalanda, wádimonikisa kwena bana bákala nwana, wuzodi ni kavutula ngemba ha kati kya bawu mu kuzimbula: "Lwenina baphangi, biki lubati nwanina benu yi benu?"
27 Kaasi wuna wakala yangisa mukwawu, hanga wumununguni Moyize amana wuzimbudi: "Nati wukusi pfumu yi zusi kwena betu?
28 Wuzodi waphonda bwosu wuhondiki mukolu mwisi Ngiphiti?"
29 Buna káyuka bwabuna, Moyize watina, wenda mu kinzenza muna tsi ya Madyani. Kwakuna, wabuta bana ba bayakala bodi.
30 «Buna zalunga mvula makumaya, wanzyo mosi wámumonikina, muna nganga yina ya mongu wa Sinayi, muna muleku wa mbawu hana kivunza.
31 Mu kumona bwabuna, Moyize wáyituka kikuma kya mbona mesu yina. Amana bwosu kakala bwe-

b **7:13 7:13** Kuy 42-45 mwamuna babati zonzila yi tsikiningi mbala meni zina zodi benda bana ba bayakala ba Yakobi mu Ngiphiti mu kusumba ngenza za bule.
d **7:16 7:16** Batu ba Kitsyeni bakala zayila ni muna mafu mana kásumba Bulahami yi mbongu, mwamuna bámuzika Yakobi (Kuy 50:13) amana bahika ni ku Sikemi bázika mifufwa myandi. (Yos 24:32). Batu bahika bázimbula ni baphangi ba Yozefu ku Sikemi bábazikila, kaasi muyuta mosi wálonguka mambu mana máluta, khumbu yandi Yosefwati, kázimbula ni ku Heboni bábazika. Fwani bwakala ni batu babazika baphangi ba Yozefu bela-bela yi Heboni holo ku Sikemi.

suka mu kutala, ndinga ya Pfumu yáyukalakana:
32 "Meni yenina Nzambi wa
bakhaka baku, Bulahami, Yizaki
yi Yakobi". Moyize kuna yi tsula,
kálendaku mu kutala.
33 Pfumu wumuzimbwadi: "Wom-
una tsabatu[e] zaku, mukuma homa
haka wutelamiki, mena mafu
matoma.
34 Mboni phasi za kanda dyama
dyenina mu Ngiphiti, ngyuki bibimu
bya bawu, khulumukini ndangu
yibahulula. Buthwena awisa,
yikútuma ku Ngiphiti."

35 «Moyize yandu básuwangana,
mu kuzimbula: "Nati wukuyadikini
pfumu yi zusi?", yandi wuna kátuma
Nzambi hanga pfumu yi muhuludi[f],
mu lusadisu lwa wanzyo wuna
wámulubwakila ha kivunza kya
mbawu.
36 Yandi wábalubula, wásala phi
biphadi yi bidimbu bya phila yi phila
mu tsi ya Ngiphiti, ku yanga dya
Kabengi yi mu nganga, mu mvula
makumaya.
37 Moyize meni wuna wázimbula
kweṇa bisi Kiseledi: "Nzambi
kaluhitika hana kati dya baphangi
benu, mbikudi mosi hanga meni.
38 Mu lukutakanu, yandi wákala
hakimosi yi wanzyo wuna wakala
muzonzila ha mongu wa Sinayi yi
bakhaka betu; kátambula ndinga za
luzingu ndangu katuhekaza.
39 Bakhaka betu bábwisa ku-
mulemvukila; kaasi bámusuwangana,
yi sunga dya kuvutuka ku Ngiphiti.
40 Bazimbudi kwena Loni:
"Tuyidikila banzambi bana bakala
kwenda ku thwala betu, mukuma
Moyize meni wawuna wátulubula
mu tsi ya Ngiphiti, tuzayiku mana
mamubwidi."
41 Muna bilumbu meni bina,
báhala nzambi wa kiteki kya
mwana wa ngombi, bámunatina
phi mukhayilu wumosi amana báta
mukinzi yi kihangwa kya moku ma
bawu.
42 Kaasi Nzambi wábafwila kunda,
wábayambula ni bafukamina bi-
hangwa bya ku zilu, bwosu básonika
mu mikanda mya bambikudi:
"Kanda dya Kiseledi, kwena meni
lwátambika bibulu yi makabu
mahika
mu mvula makumaya muna
nganga?
43 Loni, kaasi sombolu dya nzambi
weṇu wa kiteki Moloki[h]
lwazangula
yi katumbwa ka nzambi wenu wa
kiteki Lefwani[i],
bifwanisu meni bina lwáhala mu
kubafukamina.
Ihana ni yisenda ni balunata kyana
kuluta mbanza ya Babiloni."»
44 «Muna nganga, bakhaka betu,
bákala yi sombolu dya kimbangi,
hanga dina kásongila Nzambi wuna
wázonza kwena Moyize ni kayidika,
bwosu kifwanisu kina kámona.
45 Sombolu meni dina báhanadya
kwena bakhaka betu bana bálanda
ku manima yi Yosuwe bákotisadya
muna tsi ya makanda mana

[e] **7:33 7:33** Nzambi kámusenda Moyize mu kuwomuna tsabatu zandi kikuma kya kuta kimbangi kya luzitu. [f] **7:35 7:35** Kitsyeni kámuzonzila Moyize hanga muhuludi, mu kusadila muhowu wumosi yi wuna kázonzila mu khaphu ya 7:27b. Muhowu meni wuna wa muhuludi, wawuna phi kásadila Luka mu mambu matadidi Yesu muna Mukanda wa Luk 24:21. Disongidila ni mutu mosi wubati lubula batu ku mambu ma phasi mu kufuta thalu ya lawu ndangu kabonga kiphwanza kya bawu. Tuzayi, konda keti-keti ni Kitsyeni wámufwanikisa Moyize yi Yesu. Bwosu káhitisa Moyize luzingu lwandi ndangu bisi Kiseledi balubuka mu kihika kya bawu, bwabuna phi kálambula Pfumu Yesu luzingu lwandi mu kulubula batu mu kihika ndangu Nzambi kabahekaku ndola kikuma kya masumu ma bawu. [h] **7:43 7:43** Moloki: khumbu ya nzambi wa zilu yi tangwa wuna bakala fukamina kwena bisi Kana yi bisi Fenisi. Muna kati dya sombolu mwakala yi nzambi wa kiteki mosi wuna wakala hanga nzambi wa bawu. [i] **7:43 7:43** Katumbwa kabati songila kidimbu kimosi kondilo nzambi wa kiteki wuna bakala nata bisi Kiseledi. Lefwani: khumbu ya katumbwa, yibati songila tsi ya Satudine yina bakala fukamina hanga pfumu kwena bisi Ngiphiti yi bisi Kiseledi bahika.

kákukwasa Nzambi ku thwala ya bawu. Dyásala hana tii yi kuna tangwa dya Tavidi.
46 Tavidi wámona khenda za Nzambi amana wálomba homa hamosi ndangu katungila nzu kikuma kya Nzambi wa Yakobi.
47 Kaasi Salomoni wámutungisila nzu.
48 Kaasi Kahungu kisiku zingila mu nzu zina bátunga mu moku ma batu. Bwosu kazonza mbikudi:
49 "Zilu dyenina kiti kya luyalu lwama,
amana mafu menina kidyatilu kya bitambi byama.
Khi nzu lwathúngila, kázimbula Pfumu,
holo khi homa pfwani yilémbwila?
50 Ka koku dyama ku dyáhanga mana moosu?"
51 «Benu batu ba mutwa ngolu yi mbundu za matadi yi bizika matu, lwisi bwisa kaka Kitembu Kyatoma! Lwenina hanga bakhaka benu.
52 Khi mbikudi bákonda nyokuna bakhaka benu? Báhonda bana batekila samuna kukwisa kwa mutu wa masonga; wuna lwalambudi, buthwena, benu amana lumuhondi.
53 Benu lwátambula mitsiku mina báluheka banzyo kaasi, lwázitisamyoku!»

Lufwa lwa Kitsyeni

54 Buna bayuka mambu mana, bafunga khabu yi kukwekisaka menu kikuma kya Kitsyeni.
55 Kaasi yandi, wabasa yi Kitembu kyatoma, buna katala ku zilu, wámona khembu ya Nzambi; amana Yesu watelama kuna koku dya kitata dya Nzambi.
56 Wuzimbudi: «Mbati mona zilu dya kukangula yi Mwana wa mutu watelema kuna koku dya kitata dya Nzambi.»
57 Hanga bakalungi ngolu, baziki matu ma bawu, boosu bamubwidi;
58 bámubulumuna ku phenza ya mbanza amana báyandika kumuta matadi. Bambangi básisa miledi mya bawu kwena ngunza mosi, bakala tela Sawulu ndangu kasimbululakamya.
59 Kuna yi kumutimbwalaka matadi, Kitsyeni kakala lombila mu kuzimbula: «Pfumu Yesu, yamba moya wama!»
60 Kunima wábwa muna makungulu amana wákalunga: «Pfumu, wubafutisaku disumu dyadi!» Buna kázimbula bwabuna, wátabula.

8

1 Sawulu wátambwasa ni bamuhonda Kitsyeni.

Sawulu wunyokuni Dibundu

Yandika kilumbu meni kina, báyandika kunyokuna batu mu Dibundu dina dyákala ku Yelusalemi. Bakwikidi boosu bámwangana muna binzunga bya Yuteya yi Samadiya, katula lwesi bathumwa.
2 Kaasi batu bakwikama bámuzika Kitsyeni, bawu phi bamudila lawu.
3 Sawulu, yandi, kakala sanda kuzanga Dibundu; kakala kota muna nzu, mu kukwata bakhetu yi bayakala yi kubakotisaka mu boloku.

Fidiphu wusamuni Musamu wa Bukheti mu Samadiya

4 Batu bana bámwangana, bakala kwenda muma mwa phila yi phila yi kusamunaka Musamu wa Bukheti wa Ndinga ya Nzambi.
5 Fidiphu, yandi wákulunga ku mbanza ya Samadiya, wásamuna kwakuna Kidisitu.
6 Milumba-lumba mya batu, bázitama mu kuhinikinaka mana kakala zonza Fidiphu, mu kulonguka yi mu kumona bidimbu bya khumbwa bina kakala sala.
7 Mukuma bitembu bya mbi byákala lubuka mwena batu ba lawu yi kukalungaka, amana bakwa khonzu yi babana bawokumuka bákola.
8 Kyesi kya lawu kyákala muna mbanza meni yina.
9 Tuka thama, mutu mosi wákala muna mbanza meni yina, khumbu

yandi Simoni. Kakala nika mikisi;
kakala yitwakisa batu ku Samadiya
amana yi kuditombulaka,
10 tukidila kwena bambuta yi kuna
baleki, boosu bakala khundakana
kwena yandi, yi kuzimbulaka: «Mutu
yandu kenina ngolu za Nzambi, zina
bisi tela: "Za mukwandi".»
11 Bakala bandakana kwena yandi
kikuma kya buna kakala bayitwak-
isa, tuka thama, ku mikisi myandi.
12 Kaasi tangwa bákwikila mwena
Fidiphu, wuna wakala basamwana
Musamu wa Bukheti wa Kipfumu
kya Nzambi yi mu khumbu ya Yesu
Kidisitu, yi bakhetu yi bayakala
bátambula mbotika.
13 Simoni, yandi-meni wákwikila
amana wátambula mbotika; kákala
tangwa dyosu bela-bela yi Fidiphu
amana kakala yituka lawu kikuma
kya bidimbu bya khumbwa yi
biphadi bya mbuta bina byákala
hangama.
14 Bathumwa bana, bakala ku
Yelusalemi, tangwa báyuka ni bisi
Samadiya batambwasiya ndinga ya
Nzambi, hanga babahitiki Phetelu yi
Yowani.
15 Phetelu yi Yowani buna bátula
kwena bawu, bálombila kikuma kya
bawu ndangu batambula Kitembu
Kyatoma.
16 Mukuma yandu-yandu kab-
wilaku kedi keti mosi hana kati dya
bawu; bátambula lwesi mbotika mu
khumbu ya Pfumu Yesu.
17 Hanga Phetelu yi Yowani wubasi
moku, amana bátambula Kitembu
Kyatoma.
18 Tangwa kámona Simoni ni
Kitembu kihanami kwena bakhidis-
itu, mu kusya kwa moku kwena
bathumwa, kahanga wubanatini
sunga dya mbongu
19 amana wuzimbudi: «Phekenu
bawu hamu meni dyadi, ndangu
kwena bana yisya moku, batambula
Kitembu Kyatoma.»
20 Kaasi Phetelu wumuzimbwadi:
«Mbongu zaku zazangana kumosi
yi ngeyi meni, kikuma wubanzi ni
wufwani kusumba kabu dya Nzambi
yi mbongu!
21 Weku keti homa, keti muswa
mu dyambu dyadi dyenina haha,
mukuma mbundu yaku yeku ya-
sungama ku thwala ya Nzambi.
22 Talulula hika dibanza dyaku dya
mbi amana lombila Pfumu ndangu,
yukani kazola, kalolula sunga dyaku
dina dya mbi dyenina ku mbundu
yaku.
23 Mukuma meni mboni ni ngeyi
wenina wabasa yi mbundu ya
kiphala amana wenina muhika wa
masumu.»
24 Hanga Simoni wuzimbudi
kwena Phetelu yi Yowani: «Bok-
wadilenu Pfumu kikuma kya meni,
ndangu, muna mana luzimbudini,
dimbwilaku keti dyambu dimosi.»
25 Ku manima ma kuta kimbangi yi
kulonga ndinga ya Pfumu, bávutuka
ku Yelusalemi, mu kusamuna
Musamu wa Bukheti muna mahata
ma lawu ma Samadiya.

Fidiphu yi mwisi Etsyophi

26 Wanzyo mosi wa Pfumu
wázimbula kwena Fidiphu: «Telama
amana wenda ku banda, muna
nzila yina yakulumuka tuka ku
Yelusalemi yi kuna Ngaza.» Nzila
meni yina bisiyoku lutila lawu.
27 Buna káyuka bwabuna, Phidi-
phu wátelama amana wenda. Muna
nzila, wátundakana mutu mosi,
mwisi Etsyophi, mutu meni wuna,
yandi wákala pfumu wa mbuta, wisi
sweka phi mbongu yi bima byosu
bya Kandasi pfumu wa mukhetu
wa Etsyophi; hana khaku kedi
batundakana yi Fidiphu, kátekila
kwisa ku Yelusalemi kikuma kya
kufukamina Nzambi,
28 amana kakala vutuka ku nzu
yandi, wazakala hana thandu ya mu-
tukumbila wa phunda, yikutangaka
mukanda wa mbikudi Yesaya.
29 Kitembu Kyatoma wázimbudi
kwena Fidiphu: «Bwesuka amana
wátundakana yi mutukumbila wa
phunda wuna.»

30 Fidiphu wenda thinu amana wámuyuka mwisi Etsyophi buna kakala tanga mukanda wa mbikudi Yesaya. Yandi wumuzimbwadi: «Wubati bakisa mana wubati tanga?»
31 Yandi wuvutudi: «Abweti yilenda bakisa, yuka ni heku mutu wathendwadilawa?» Kahanga wumubokwadidi Fidiphu ni kazanza ndangu kazakala kumosi yi yandi.
32 Nzila ya Masonuku kakala tanga, yákala yayi:

«Bakala munata hanga mukoku banati homa hana bisi bakila mbisi,
hanga mwana wa mukoku kisiku meka ku thwala ya wuna wisi mukulula mwika.
Kayakudiku keti ndinga.
33 Muna kulewuka kwandi, bábwisa kumunungisa.
Nati wálenda mu zonzila kilumbu butuka dyandi?
Kikuma luzingu lwandi bákatulalwa ha tsi.»

34 Mwisi Etsyophi wáhyula kwena Fidiphu: «Yikubokwadidi, nzimbwala bawu: kikuma kya nati kabati zonzila mbikudi bwabuna? Kikuma kya yandi meni ho kikuma kya mutu wahika?»
35 Fidiphu wátambula ndinga amana, muna nzila meni yayina ya Masonuku, wáyandika mu kumusamwana Musamu wa Bukheti wa Yesu.
36 Kinzila-kinzila, bátula homa hamosi hakala yi mamba, mutu wuna wázimbula kwena Fidiphu: «Tala mama mamba; biki bikhwati mu kubotama?» [
37 Fidiphu[a] wumuzimbwadini: «Yukani wakwikila yi mbundu yaku yosu, wufwani mu kubotama.» Yandi wuvutudini: «Khwikidini ni Yesu Kidisitu, Mwana wa Nzambi.»]
38 Wásenda mu kutelamisa mutukumbila wa phunda, bákulumuka bawu bodi muna mamba, Fidiphu yi mwisi Etsyophi, amana wámubotika.
39 Ha bálubuka mu mamba, Kitembu kya Pfumu kyámutombula Fidiphu. Mwisi Etsyophi wuna kamumonaku hika, kahanga wusimbi nzila wenda yi kyesi kyosu.
40 Fidiphu, yandi, wisa monikina mu mbanza ya Azoti, kakala samuna Musamu wa Bukheti muna mbanza zoosu muna kakala luta, yi kuna katudila ku Sezale.

9

Sawulu wubalumuni mbundu (Mhb 22:6-16; 26:12-18)

1 Muna tangwa meni dina, Sawulu kakalaku lembwa mu kuheyisa balonguki ba Pfumu. Wenda kwena mbuta wa banganga Nzambi,
2 amana wámulomba mikanda kikuma kya nzu za kimvuka za Bayuta muna mbanza ya Tamasi, kinga kawanakwa ndambu ya batu, bayakala holoni bakhetu, bana bakala landa nzila ya Pfumu, kamana bakwata amana kabanata ku Yelusalemi.
3 Buna kakala muna nzila ya Tamasi, hana wekatula bela-bela yi mbanza meni yina, muna kithulumukina, mutsyenzya wumosi wátuka ku zilu, wákenzula hosu hana kákala yandi.
4 Wábwa ha tsi amana wáyuka ndinga yimosi yakala muzimbwala: «Sawulu, Sawulu, biki wubati ngyangisila?»
5 Yandi wávutula: «Nati wenina, Pfumu?» Yandi wuvutudi: «Meni, yenina Yesu wuna wubati yangisa.
6 Kaasi telama, kota muna mbanza amana bakúzimbwala buna wufwani mu kuhanga.»
7 Batu bana kakala kangala bawu, bátelama konda kuyakula; bakala yuka ndinga kaasi bakalaku mona mutu.
8 Sawulu wávumbuka mu mafu, mbatanana kákala ku mesu wate-muna, kakalaku mona keti kima. Hanga bamusimbi kuna koku, bámunata ku mbanza Tamasi.

a **8:37 8:37** Ndambu ya mikanda mina mya theti yáyika nzila yayi ya 37.»

9 Kánanga bilumbu bitatu konda
kumona, konda kudya keti kunwa
kima.
10 Kinga kuna Tamasi kwákala
yi mulonguki mosi khumbu yandi
Ananiya. Pfumu kámulubwakila
mụna mbona mesu amana
kámuzimbwala: «Ananiya!» Yandi
wávutula: «Awu meni, Pfumu.»
11 Pfumu wumuzimbwadi:
«Ndawenda mụna mukhidi wuna bisi
tela ni Wasingama, amana sanda
muna nzu ya Yutasi, mutu mosi,
khumbu yandi Sawulu mwisi Talasi.
Mukuma mu kulọmbila kenina
12 amana kamoniki muna
mbona mesu, mutu mosi khumbu
yandi Ananiya wákota amana
wámuthetika moku ndangu kamona
hika.»
13 Ananiya wávutula: «A Pfumu,
batu balawu yíyuka kuzonzila mutu
wuna, bánzimbwala mbi yosu yina
káhanga kwena batu ba Nzambi
baku kuna Yelusalemi.
14 Amana kisini kwaku yi muswa
wa bambuta ba banganga Nzambi
mu kukwata batu boosu bana batéla
khumbu yaku.»
15 Kaasi Pfumu wumuzimbwadi:
«Awenda, mukuma, mutu wuna,
yimusodi hanga kilekwa mu kunata
khumbu yama kwena makanda,
kwena bakyamvu yi kwena bisi
Kiseledi.
16 Yimúsongila meni-meni moosu
mana kafwani kunyokwakina mu
khumbu yama.»
17 Hanga Ananiya wendi, wákota
muna nzu, wámusya moku amana
wázimbula: «Phangi wama Sawulu,
Pfumu Yesu, wuna wukulub-
wakidiki mu nzila yina wukakwisi-
laka, káthumini ndangu wamona
hika, amana wabasa yi Kitembu
Kyatoma.»
18 Muna mbala mosi, mwábwa,
muna mesu mandi, bima hanga
bibalaka, amana wáyandululula mu
kumona. Wátelama, wátambula phi
mbotika.
19 Amana ku maṇima ma kub-
otama, wadya, wavutwakila phi
ngolu.

Malongi ma Sawulu ku Tamasi

Sawulu wánanga hika ndambu ya
bilumbu kumosi yi balonguki bana
bakala ku Tamasi.
20 Amana muna mbala mosi
wándika mu kusamuna muna nzu
za kimvuka za Bayuta ni Yesu kenina
Mwana wa Nzambi.
21 Boosu bana bakala muyuka,
báyituka, bakala zimbula: «Ka yandi
ku wuna wakala nyokuna batu,
ku Yelusalemi, bana bakala tela
khumbu yina? Amana, kisiku haka
kikuma kya kubakwata amana ka-
banata ku thwala ya bambuta ba
banganga Nzambi?»
22 Kaasi Sawulu, yandi, hamu
dyámulutakana kuluta Bayuta bana
bakala zingila ku Tamasi kikuma
bamonaku kima kya kumuvutwala,
kakala basongila yi ngolu ni Yesu
kenina Kidisitu.
23 Kunima ya ndambu ya bilumbu,
Bayuta báyukana mu kumuhondisa,
24 hanga Sawulu yandi bamulukisi
mu kifwandu kya bawu. Phipha,
mwini, bawu bakala kengila mwelu
myosu mina bakala kotila yi kulub-
wakila ku mbanza ndangu balenga
muhondisila Sawulu.
25 Kaasi, muna phipha, balonguki
bandi bámusya mu kitunga amana
bámukulumuna yi kuna phenza ya
kibaka kya luphangu.

Sawulu ku Yelusalemi

26 Buna kátula ku Yelusalemi,
Sawulu kameka kukota mu ndonga
ya balonguki, kaasi boosu bweya
bakala bwawu kikuma kya yandi,
kikuma bákwikilaku ni yandi phi mu
kyedika mulonguki kakala.
27 Hanga Balanabasi wumubongi,
wámunata kwena bathumwa ạmana
wabatendwala buna kamona,
Sawulu, Pfumu muna nzila yi mana
kámuzimbwala Pfumu. Wubatend-
wadi hika phila yina kalongila yi
tsikiningi yosu malongi mu khumbu
ya Yesu, ku Tamasi.

28 Tukidila tangwa meni dina,
Sawulu kakala kwenda yi kuvutuka
ku Yelusalemi kumosi yi bawu mu
kulonga yi tsikiningi khumbu ya
Pfumu.
29 Kakala solula phi yi bayuta
bana bakala zonza ndinga ya ngeleti,
kufindaka phaka yi bawu; kaasi
bawu bakala sanda ni bamuhoṇdisa.
30 Baphangi buna bayuka
bwabuna, bámusindikila yi kuna
Sezale amana bámuhitika ku Talasi.
31 Dibundu mu ngemba dyákala
mu Yuteya dyosu, mu Ngadidi yi
mu Samadiya; dyakala tungama yi
kuzingila mu bweya bwa Pfumu
amana dyakala vula mu lusadisu
lwa Kitembu Kyatoma.

Kubeluka kwa Eneyi

32 Phetelu yandi kakala kangala
mu binzunga byosu. Kilumbu ki-
mosi, wákulumuka phi kwena bak-
wikidi bana bakala ku mbanza ya
Dita.
33 Káwana kwakuna mutu mosi,
khumbu yandi Eneyi, wakala walan-
dalala hana thangi tukidila mvula
nana mukuma kikata ká́kala.
34 Phetelu wumuzimbwadi:
«Eneyi, Yesu Kidisitu wukubeludi!
Telama amana yidika ngeyi-meni
thangi yaku.» Muna mbala mosi,
wátelama.
35 Boosu bana bákala ku Dita yi
Salo bámona amana bábalumuna
mbundu za bawu kwena Pfumu.

Tabita wuvutuki mu luzingu

36 Mulonguki wa mukhetu mosi
wakala ku Zophe, khumbu yandi
Tabita, disongidila: «Tolukasi,» dis-
ongidila: «tsetsi». Kakala sala mi-
hangu mya mboti lawu yi lusadisu
kwena baphutu.
37 Muna bilumbu meni bina, ka-
hanga wubedi amana wufini. Ku
nima kusukula lutu lwandi, basiku-
lalwa kuna mwanza wa ku zilu dya
nzu.
38 Balonguki ba ku Zophe, bwosu
báyuka ni Phetelu ku Dita kenina,
dyenina bela-bela yi Zophe, hanga
batumini batu bodi benda mubok-
wadila bwabu: «Wuzingidilaku mu
kukwenda kwena bẹtu.»
39 Phetelu wátelama aṃana
wenda yi bawu. Buna katula,
bámuzanzisa yi kuna mwanza wa
ku zilu. Bafwidi boosu bábwesuka
kwena yandi mu kudila; bakala
musongila miledi yi mizaka mina
kakala tunga Tolukasi tangwa
ká́kala kumosi yi bawu.
40 Phetelu wálubula batu
boosu, kunima wafukama amana
wálombila. Ku nima wabaluka
kuna kwakala lutu amana wuzonzi:
«Tabita telama!» Hanga mukhetu
wutemuni mesu, amana buna
kamona Phetelu, wasikuka.
41 Yandi wámulambwala koku
amana wamutelamisa. Ku man-
ima wátela bakwikidi yi bafwidi,
wábasongila yandi, Tabita, yi moya.
42 Tsangu záyalangana mu Zophe
dyosu, batu lawu phi bákwikila
mwena Pfumu.
43 Wanangakwa hika kuna Zophe
ndambu ya bilumbu, kwena mutu
mosi, Simoni muyidiki wa mikanda
mya bambisi.

10

Nzambi wuzonzi kwena Kodineyi yi Phetelu

1 Kwákala kuna mbanza ya
Sezale, yi mutu mosi khumbu yandi
Kodineyi, satudiyoni[a], muna kibuka
kina bakala tela: «baphumbulu ba
Kitadi.»
2 Mutu meni wuna ká́kala mutu
wakwikama. Yandi yi nzu yandi
yosu kakala zitisa Nzambi. Kakala
hana makabu ma kihomba lawu
kikuma kya batu yi kulombilaka
Nzambi kosu tangwa.
3 Kilumbu kimosi, muna tangwa
dya tatu dya masikidika, hanga
mu mbona mesu, ká́mona wengele.
Wanzyo mosi wa Nzambi wákota
muna nzu yandi amana wumuzimb-
wadi: «Kodineyi!»

a **10:1 10:1** Satudiyoni disongidila ni pfumu wuna wakala twadisa baphumbulu khama ba Loma

4 Yandi wumutadi swii yi kadingu-
dingu kamukwati amana wumuz-
imbwadi: «Biki, Pfumu?» Wanzyo
wumuvutwadi: «Nzambi wutambudi
bisambu byaku yi makabu maku
ma kihomba kwena baphutu amana
kakuzimbakaniku.
5 Buthwena bwabu, tuma
bayakala kuna Zophe amana mute-
disa mutu mosi, Simoni, bisi tela:
Phetelu.
6 Yandi kuna nzu ya Simoni muk-
wawu, muyidiki wa mikanda mya
bambisi, kisi nimba, nzu yandi yen-
ina ku kabeta ka yanga.»
7 Buna kenda wanzyo wuna
wámuzonzisa, Kodineyi wátuma
basadi bandi bodi yi phumbulu mosi
wuna wakakala zitisa Nzambi hana
kati dya baphumbulu bana bakala
bela-bela yi yandi.
8 Buna ká́bamenika moosu,
wábatuma ku Zophe.
9 Kilumbu kyalanda, bwosu bákala
muna nzila amana bátula bela-bela
yi mbanza, Phetelu wázanza hana
mudilu wa nzu, mu kati kya mwini,
kikuma kya kulombila.
10 Wáyuka nzala amana wásanda
kadya. Buna bakala mulambila
bima, wámona mbona mesu.
11 Kámona zilu dyakanguka
amana kima kimosi hanga kitemba
kyambuta kya muledi, kyakala
tuluka, bázitikila mu tsongi ya,
amana kyáthetama yi hana tsi.
12 Amana mwamuna, mwákala yi
bambisi ba malu maya boosu, yi
bina bisi landanda mu mafu yi ba-
nuni ba ku zilu.
13 Ndinga mosi yimuzimbwadi:
«Telama, Phetelu, honda amana
wadya!»
14 Amana Phetelu wuzimbudi:
«Loni, Pfumu, khaku kedi ndya kima
kya khengu, keti kya mukuku.»
15 Ndinga yáyukalakana hika mu
mbala ya zodi: «Kina kasemisi
Nzambi, ngeyi wumonakyoku
mvindu.»
16 Bwabuna bwásalama mbala
tatu, kunima kitemba kyatombuka
ku zilu.
17 Phetelu, mabanza mámuvwalangana,
wáyandika mu kudihyula keti biki
disongidila dya mbona mesu yina
kámona. Kutala, batu bana bátuma
kwena Kodineyi, bakala hyula nzu
ya Simoni, bátula muna mwelu.
18 Hanga bátela amana báhyula:
«Kwaku kisi nimba, Simoni wuna bisi
tela Phetelu»
19 Phetelu buna kakala banza hika
mbona mesu yina, Kitembu Ky-
atoma wámuzimbwala: «Tala batu
batatu babati kusanda.
20 Telama, tuluka amana awenda
yi bawu konda keti-keti, mukuma
meni yibatumi.»
21 Phetelu wátuluka amana
wábazimbwala batu bana: «Meni
yandu lubati sanda. Biki lwisidi
haka?»
22 Bávutula: «Satudiyo Kodineyi,
wututumi. Mutu walungila, kisi
zitisa Nzambi. Amana kanda
dyosu dya Bayuta dyisi mutamb-
wasa. Wanzyo mosi watoma
kámuzimbwadiki ni kakutedisa
kuna nzu yandi ndangu kayuka
buna wenina bwawu mu kumuz-
imbwala.»
23 Phetelu wábakotisa amana
wábayamba phipha meni yana.
Kilumbu kyalanda, wásimba nzila
amana wenda hakimosi yi bawu.
Baphangi bahika ba ku Zophe benda
basindikila.
24 Kilumbu kyalanda, Phetelu
wátula ku Sezale. Kodineyi kakala
bahingila amana wátedisa kuna nzu
yandi biwutu byandi yi banduku
bandi.
25 Buna kátula Phetelu, Kodineyi
wenda mukhikila, wábwa muna
malu mandi amana wámufukamina.
26 Kaasi Phetelu kamutelamisa,
mu kuzimbula: «Telama, mukuma
meni phi mutu yenina hanga ngeyi.»
27 Kuna yi kuyambilaka yi yandi,
wákota amana káwana lawu dya
batu bana bisa khokana.
28 Kabazimbwala: «Luzayi ni mit-
siku myetu myisiku tambwasa ni
Muyuta mosi kadikasa yi munzenza
kondilo kukota mu nzu yandi. Kaasi

Nzambi kátsongidiki ni pfwaniku yimona mutu hanga wuna wakonda lunga kondilo wakuhunga.
29 Yihana ni tangwa lutumiki mutu
mu kuthela, yisiki konda tendu.
Nzodi yizaya keti kikuma kya biki
luthedisidiki.»
30 Kodineyi wuzimbudi: «Bilumbu
bitatu kedi bilutini tukidila buna
yikala lombila kuna nzu yama,
muna tangwa dya tatu dya
masikidika, muna mbala mosi, kutala mutu mosi yi miledi mya katoki
myakala kedyamina, wuthelamini
kuna thwala,
31 amana wunzimbwadini:
"Kodineyi, Nzambi wutambudi
lombilu lwaku yi makabu maku ma
kihomba kwena baphutu.
32 Tuma mutu kuna Zophe mu
kutedisa Simoni wuna bisi tela
Phetelu. Yandi kisi nimba muna nzu
ya Simoni, muyidiki wa mikanda
mya bambisi, kuna kabeta ka yanga
dya mbuta."
33 Muna mbala mosi, yikutumini
bayakala bamosi, amana wutambwasi mu kukwisa. Buthwena
bwabu, ku thwala ya Nzambi thwenina betu boosu, kikuma kya kuyuka
moosu mamana kakulongikidi
Pfumu mu kutuzimbwala.»

Malongi ma Phetelu kwena Kodineyi

34 Phetelu wátambula ndinga
amana wuzimbudi: «Mu kyedika,
mbakudi ni Nzambi kisiku yekula.
35 Kaasi muna kanda dyosu, wuna
wisi muzitisa yi kusadila masonga,
kisi mutambwasa.
36 Kahitika ndinga kwena
bisi Kiseledi, mu kubasamwana
Musamu wa Bukheti wa ngemba mu
nzila ya Yesu Kidisitu, yandi wenina
Pfumu wa boosu.
37 Benu, luzayi mana mábwa mu
Yuteya dyosu, tukidila ku luyandiku
muna Ngadidi, kunima mbotika yina
kásamuna Yowani.
38 Luzayi buna káfwebula Nzambi
ngolu za Kitembu Kyatoma kwena
Yesu mwisi Nazaleti. Mwosu muna
kakala hita, kakala hanga makheti
yi kubuka boosu bana bákala mu
kihika kya kiphidi-mutu, mukuma
Nzambi kákala kumosi yi yandi.
39 Amana betu, thwenina bambangi ba mambu moosu mana
káhanga mu tsi ya Bayuta yi kuna
Yelusalemi. Wuna báhonda mu
kumukhoka hana kitakani.
40 Kaasi, Nzambi wámufutumuna
mu kilumbu kya tatu; yandi
wámulubula ndangu bamumona,
41 heku ni kwena kanda dyosu,
kaasi kwena bambangi bana katekila sola Nzambi yi kwena betu bana
twádya amana twánwa kumosi yi
yandi ku manima ma kufutumuka
kwandi ha kati dya bafwa.
42 Amana wátutuma mu kusamuna
kwena kanda yi kuta kimbangi ni
yandi wuna katekila sola Nzambi
zusi dya batu bana bisi zinga yi bana
bafwa.
43 Bambikudi boosu bisi ta kimbangi ni wosu wuna wukwikidi
mwena yandi, muna khumbu yandi,
wutambudi ndoluka ya masumu.»

Baphani batambudini Kitembu Kyatoma

44 Buna kakala zonza Phetelu
bwabuna, Kitembu Kyatoma
kyábakulumukina batu boosu bana
bakala hinikina Ndinga yandi.
45 Bakwikidi boosu ba bayuta
bana bísa kumosi yi Phetelu,
báyituka lawu mu kumona kabu
dya Kitembu Kyatoma kukulumuka
kwena baphani.
46 Mukuma bakala bayuka batu
bana mu kuzonza mu ndinga zina
bakondi zaya, yi kuzatulaka kineni
kya Nzambi. Hanga Phetelu wuzonzi:
47 «Tufwani mu kukandikisa
mbotika kwena batu bana, bawu
batu batambudi Kitembu Kyatoma
hanga betu?»
48 Wásenda ni babotika mu
khumbu ya Yesu Kidisitu. Hanga bamulombi ni kananga hika ndambu
ya bilumbu kwakuna.

11

Meni dya Phetelu ku Yelusalemi

1 Bathumwa yi baphangi bana
bakala mu Yuteya báyuka ni
baphani, bawu phi bátambudiki
ndinga ya Nzambi.
2 Buna kátombuka Phetelu ku
Yelusalemi, bakwikidi ba bayuta
báyandika mu kumuyumanisa:
3 mu kuzimbula: «Wúkotiki mu
nzu ya batu bana bakonda yotisa
amana wúdiki homa hamosi yi
bawu!»
4 Hanga Phetelu wuyandiki mu
kubatendwadila yi tsikiningi mana
máluta. Wubazimbwadi:
5 «Meni, ku mbanza ya Zophe
yikadi mu kulombila, tangwa
mbonikini mbona mesu: kima
kimosi kyakala kulumuka, hanga
kitemba kyambuta kya muledi,
kyakuzitikila muna tsongi ya,
kyakala kulumuka tukidila ku zilu
amana kyisi yi hana yíkala meni.
6 Mu kusimbululakya, mboni ni
hákala yi bambisi ba malu maya ba
ha tsi yi bambisi ba mu musitu yi
bana bisi landanda yi banuni ba ku
zilu.
7 Kunima ngyuki ndinga mosi
yánzimbwala: "Telama, Phetelu,
honda amana dya!"
8 Hanga mvutudi: "Yilendaku,
Pfumu, khaku kedi mukota kima
kyasumuka, keti kya tsiku muna
munwa wama."
9 Mu mbala yazodi, ndinga yátuka
tukidila ku zilu yinzimbwadi: "Kina
kasemisi Nzambi, ngeyi wumon-
akyoku mvindu."
10 Bwabuna bwásalama mbala
tatu, ku manima byosu byávutuka
ku zilu.
11 Muna tangwa meni dina,
bayakala bamosi batatu bana
báthumina ku Sezale, bátula hana
thwala ya nzu yina twákala.
12 Kitembu kinzimbwadi ni yenda
yi bawu konda keti-keti. Baphangi
basambanu baba lubati mona benda
tsindikila, amana twakota muna nzu
ya mutu meni wuna.
13 Yandu-yandu wátumenika buna
kámonika wanzyo muna nzu yandi,
mu kuzimbula: "Tuma mutu kuna
Zophe, kenda mutela Simoni wuna
bisi tela Phetelu,
14 Yandi wakúzimbwala ndinga
mwena zina wahúlwakila, ngeyi yi
nzu yaku yosu."
15 Buna yíyandika mu kuzonza,
Kitembu Kyatoma kikulumukini,
kwena bawu bwosu kyakulumuka
kwena betu ku luyandiku.
16 Hanga ngyubuki ndinga yina
kázonza Pfumu: "Yowani kábotika
yi mamba, kaasi benu, lwatambula
mbotika ya Kitembu Kyatoma."
17 Amana yuka ni Nzambi kaba-
hangila kabu dimosi yi betu kikuma
kya buna twákwikila mwena Pfumu
Yesu Kidisitu. Nati yenina meni mu
kukakidila Nzambi?»
18 Kunima kuyuka bwabuna,
bádibata amana bámuzatula
Nzambi, mu kuzimbula: «Nzambi
wáhana phi kwena Baphani tsobuka
ya bikalulu yina yisi nata ku luzingu
lwa mukwandi.»

Dibundu dya ku Atyoki

19 Bana bámwangalakana kikuma
kiwayi kina kyákala kunima lufwa
lwa Kitsyeni, báhitila ku Fenisi, ku
Siphe yi ku Atyoki, kaasi bakalaku
longa batu bahika, kwena Bayuta
lwesi.
20 Kinga, hana kati dya bawu,
hákala yi bakwikidi bahika bisi
Siphe yi bisi Sileni, bisa ku Atyoki
amana bakala zonzila kwena
baphani ba ndinga ya ngeleti yi
kusamuna Musamu wa Bukheti wa
Pfumu Yesu[a].
21 Koku dya Pfumu dyákala ku-
mosi yi bawu, amana batu balawu

a **11:20** **11:20** Bakwikidi bahika ba bayuta bana bakonda butukila ku Kiseledi báyandika mu kuzonzila Yesu kwena baphani. Sileni yákala mbanza ya mbuta ya kinzunga kya Sileni, kuna londi dya Afwika. Baphani lawu bákala muna tsi meni yina bakala tuka bakwikidi ba bayuta.

bákwikila, bábalula phi mbundu za bawu kwena Pfumu.
22 Musamu watula kwena Dibundu dya Yelusalemi. Amana bátuma Balanabasi ndangu katula yi kuna Atyosi.
23 Mu kutula kwandi, buna kámona mamboti ma Nzambi, wásangwala lawu, wábaheka kikesa boosu ndangu bakangama kwena Nzambi yi mbundu yimosi.
24 Mukuma kákala mutu wa bukheti, wabasa yi Kitembu Kyatoma yi lukwikilu. Hanga mulumba-lumba wa batu balawu bakhundakana kwena Pfumu.
25 Kunima, wenda sanda Sawulu ku Tadisi.
26 Kunima dya kumusengumuna, wámunata ku Atyosi. Banangi kwakuna mvula muthu, mu kuwaphama mu lukutakanu lwa Dibundu amana bakala longa mulumba-lumba wa batu balawu. Balonguki, ku Atyosi babongilaya khumbu ya bakidisitu, mu mbala ya theti.
27 Muna bilumbu meni bina, bambikudi bamosi bákulumuka tukidila ku Yelusalemi yi kuna Atyosi.
28 Mosi hana kati dya bawu, khumbu yandi Hakabusi, kátelama amana wásamuna mu ngolu za Kitembu Kyatoma ni nzala ya lawu yakóta mu tsi yosu ya bisi Loma. Nzala yákota, muna tangwa dina kákala Koloti pfumu wa mbuta wa mbanza.
29 Hanga balonguki babongi dibanza dya kuhitika lusadisu, kosu mutu muna kitesu kya kuvwa kwandi, kwena baphangi bana bakala zingila ku Yuteya.
30 Bwabuna bahanga amana báhitikalwa kwena bambuta ba dibundu mu nzila ya Balanabasi yi Sawulu.

12

Lufwa lwa Zyaki yi boloku dya Phetelu

1 Muna tangwa meni dina, kyamvu Elotia wáyandika kuyangisa ndambu ya baphangi ba Dibundu.
2 Kamuhondisa Zyaki phangi wa Yowani ku mbedi ya phoku.
3 Mu kumona ni mambu mana mábasephidisa Bayuta, wábonga dibanza dya kumukwatisa phi Phetelu. Máluta mu tangwa dya mukinzi wa mapha makonda muvimbu.
4 Kunima dya kumukwata yi kumukotisa mu boloku, wámulambula mu moku ma bibuka biya bya baphumbulu ndangu bamukengilaka. Yandi yi mabanza ma kumusambisa ha mesu ma batu ku manima ma mukinzi wa Phaki.
5 Amana Phetelu kákala wakukwata muna boloku kaasi dibundu dyakala lombila Nzambi, kikuma kya yandi konda kulembwa.

Kukutumuka kwa Phetelu mu boloku

6 Muna phipha, kinga Eloti kákala yi sunga dya kamusambisa mu mwini, ku mesu ma batu, Phetelu wakukasa mu miyololu myodi, wanimba hana kati dya baphumbulu bodi. Ku mwelu batsinzidi bamosi bakala tanikina boloku.
7 Muna mbala mosi, wanzyo wa Pfumu wísa, mitsyenzya mikenzudi suku. Wanzyo mosi wámutokamisa Phetelu mu kumutekula muna luhati ndangu kamutokamisa, amana wumuzimbwadi: «Telama tswatsu!» Miyololu myawongumuka mu moku mandi.
8 Wanzyo wámuzimbwala: «Vwata mukaba waku amana zitika tsabatu zaku.» Phetelu wusadi bwabuna, ku manima Wanzyo wumuzimbwadi: «Vwata muzaka waku amana ndanda.»
9 Phetelu wálubuka mu kumulanda. Kakalaku zaya ni lusadisu

a **12:1 12:1** Kyamvu Eloti kenina Eloti Angidipha watheti, wuna wákala mutekulu wa Eloti wuna bázonzila mu mukanda wa Luka 1:5. Pfumu wa mbanza Kodiwusi wámutombula "kyamvu" amana wámuheka muswa wa kuyala mu ndambu yambuta ya Kiseledi.

lwa wanzyo lwa kyedika lwakala;
kábanza ni mbona mesu.
10 Buna báluta mukanzu wa-
theti yi wazodi, bátula ku mwelu
wa bisengu wuna walubwakila
ku mbanza. Wádikangwakila
wawu-meni kuna thwala ya bawu,
bálubuka amana bakala phusana
muna balabala dimosi, kutala,
wanzyo wutoti.
11 Buna kadibakisa, Phetelu wuz-
imbudi: «Buthwena, nzayi ni mu
kyedika Pfumu wutumiki wanzyo
wandi amana wundubudi ku moku
ma Eloti yi mu moosu mana bakan-
zodilaka bayuta.»
12 Tangwa kábakula, wénda ku
nzu ya Madiya ngudi wa Yowani
wuna baka̱la tela ni Malaku.
Kwakuna ba̱kutakanina ndambu ya
lawu ya batu yi kulombilaka.
13 Tangwa kákhokwatila ku
mwelu wa luphangu, musadi wa
mukhetu mosi khumbu yandi Lodi
wábwesuka mu̱ kuhinikina.
14 Buna ka̱bakula ndinga ya
Phetelu, sangu-sangu, konda kuyafu-
lula, wátakula thinu mu kusamuna
ni Phetelu mu mwelu wa luphangu
kenina.
15 Bamuzimbwadini: «Ngeyi wu ki-
lawu!» Kaasi yandi kakala sidingisa
ni bwa kyedika. Bawu bakala zim-
bula: «Wuna wanzyo wandi.»[b]
16 Kuna phi Phetelu yi kukhokwati-
laka. Báyafululа amana báyituka
lawu mu kumumo̱na.
17 Phetelu wásongila kidimbu
kuna koku dyandi ni badibata,
wábamenika buna kámulubula
Pfumu mu boloku amana wuzim-
budi: «Menikenubwa kwena Zyaki[d]
yi kwena baphangi.» Kunima
wálubuka, amana wénda kuma
kwahika.
18 Tangwa kwakhyela kuma, ba-
phumbulu tsula yabakwata: bekadi-
hyula keti biki byámubwila Phetelu.
19 Eloti wátuma ni bamusanda,
kaasi kámumonaku. Kábafungwasisa
batsinzidi, amana wáhana nzila
ni babazunduna mutwa. Kunima,
wákulumuka ku Yuteya ndangu
kenda ku Sezale kuna kánangina
ndambu ya bilumbu.

Lufwa lwa Eloti

20 Eloti mu kimbeni kákala yi
bisi Tidi yi bisi Sitoni. Kaasi
bawu báyukana mu kwenda mu-
tala amana bisa. Bátundakana yi
Balasitusi tsinzidi wa mwanza wa
kyamvu, ndangu kabasadisa amana
bálomba ngemba mukuma madya
ma bawu makala tuka ku tsi yina ya
kyamvu.
21 Báyukana, kilumbu kimosi
amana Eloti wávwata mukonzu
wandi, wazakala hana kiti kya
luyalu, wáyandika mu kuzonza ku
thwala ya batu boosu,
22 batu bakala mutsikisa mu
kukalunga: «Yeku ndinga ya mutu
kaasi yina ya nzambi mosi!»
23 Kaasi muna tangwa medina,
wanzyo mosi wa Pfumu wámubeta,
kikuma kahanaku lukumu kwena
Nzambi, hanga bamudi kwena
mimvidya amana wáfwa.
24 Kaasi ndinga ya Nzambi
yámwangana amana yáyalangana.
25 Balanabasi yi Sawulu, kunima
kulungisa kisalu kya bawu ku
Yelusalemi, bávutuka, bámunata
Yowani wuna bakala tela ni Malaku.

13

Balanabasi yi Sawulu babatumi mu kitambu

1 Muna Dibundu dina dyákala ku
Atyosi, mwákala yi bambikudi yi
balongi bwosu: Balanabasi, Simey-
oni wuna bakala tela Kaphindi,

[b] **12:15 12:15** Ndambu ya Bayuta bana bákala muna tangwa meni dina bakala zayila ni Nzambi wáhana wanzyo mosi kwena kanda dyandi kikuma kya kutaninadya, amana wanzyo káfwana kamonikaka mu kimutu, kafwananaka yi wuna wumuvwini. Bakwikidi bana bábanza ngatu ni wanzyo wa Phetelu kisa bazimbwala ni Phetelu wufwi kedi.

[d] **12:17 12:17** Zyaki yandu kenina phangi wa yakala wa Pfumu.

Lukyusi mwisi Sileni, Manayena
wuna wakola kumosi yi Elotia wuna
wakala yala ku Ngadidi yi Sawulu.
2 Muna tangwa dina bakala zatula
Pfumu yi kuzila madya, Kitembu Ky-
atoma wuzimbudini: «Ngyekwalenu
Balanabasi yi Sawulu kikuma kya
kisalu kina yíbatedila.»
3 Hanga ku manima ma kuzila
madya yi kulombila, babasya moku
amana bábasula ni benda.

Balanabasi yi Sawulu ku Siphe

4 Disongidila, bawu bátuma kwena
Kitembu Kyatoma, bákulumuka ku
Selesi; amana kwakuna, bákota mu
masuwa ndangu benda ku zawala
dya Siphele.
5 Buna bátula ku Salamini,
básamuna ndinga ya Nzambi muna
nzu za kimvuka za Bayuta. Bákala
yi Yowani-Malaku wuna wákala
waphamu dya bawu.
6 Kunima dya kulabuka zawala
dyosu yi kuna Phafwosi, báwana
nganga-ngombu mosi, Muyuta mosi
khumbu yandi Badi-Yesu wakala di-
monikisa hanga mbikudi.
7 Kakala zingila mu mukombu wa
pfumu wa zawala Seluyusi Phawu-
lusi, mutu mosi wa mayedi. Yandi
wátedisa Balanabasi yi Sawulu, mu
kusanda kayuka Ndinga ya Nzambi.
8 Kaasi nganga-ngombu Edimasi
(bwosu buna bakala mutela mu
ngeleti), kakala batendisa amana
kakala sanda mu kumuhukumuna
pfumu wa zawala mu lukwikilu.
9 Hanga Sawulu (wuna bisi tela
hika Pholu), wábasa yi Kitembu Ky-
atoma, wámutala Edimasi
10 amana wuzimbudi: «Ngeyi
mutu yandu wabasa yi bukamvi
yi mayedi mambi, mwana wa
kiphidi-mutu, mbeni wa masonga!
Wayambulaku kuzanga nzila za
bukheti za Pfumu?
11 Buthwena, koku dya Pfumu
dyakúzyatula ngeyi: wakítuka
phofu, amana mu tangwa di-
mosi, wamónaku hika mwini wa
tangwa.» Muna tangwa meni dina,
phipha yámubwila, wáyandika mu
kubabata ndangu kasanda mutu
wamúsimba.
12 Tangwa kámona, pfumu wa
zawala mana mabwa, wákwikila,
wáyuka tsambu lawu kikuma kya
malongi ma Pfumu.

Pholu yi Balanabasi ku Atyosi wa Phisidi

13 Pholu yi banduku bandi bákota
mu masuwa ma Phafosi, bénda phi
ku mbanza ya Pheleze dya Phafidiya.
Yowani-Malaku yandi wádihambula
yi bawu amana wávutuka ku
Yelusalemi.
14 Tuka ku mbanza Pheleze,
bálanda nzila ya bawu amana bátula
ku Atyosi wa Phisidi. Kilumbu kya
sabata, bákota mu nzu ya kimvuka
ya Bayuta amana bázakala.
15 Ku manima ma kutanga Mitsiku
yi Bambikudi mu ndinga ya ngolu,
bapfumu ba nzu ya kimvuka ya
Bayuta bátuma benda bazimbwala:
«Baphangi, yukani ndinga lwenina
yawu kikuma kya kusyamisa batu,
zonzenu.»
16 Pholu wátelama, wusongidi
kidimbu ku koku amana wuzim-
budi: «Bisi Kiseledi yi benu lwisi
muzitisa Nzambi, yukenu!
17 Nzambi wa kikanda kyaki,
Nzambi wa Kiselędi kásola batata
betu amana wavudisa kikanda
mu tangwa dina kyákala mu
kinzenza ku tsi ya Ngiphiti, kunima
wálubulakya mu ngolu za koku
dyandi.
18 Wábadisa kitesu kya mvula
makumaya muna nganga.
19 Amana ku manima kuzilula
makanda tsambwadi muna tsi ya
Kanana, wábaheka tsi ya bawu
hanga kimvwama

a **13:1** **13:1** Yandu-yandu kákala Eloti Atiphasi wuna wásenda kwena phumbulu mosi mu ku-muhonda Yowani Mubotiki (Luk 9:7-9)

20 moosu mana másalama mu
kitesu kya mvula khama ya yi maku-
matanu.
«Ku manima ma bwabuna,
wábaheka bazusi tii yi kuna tangwa
dya mbikudi Samwela.
21 Ku manima, bálomba kyamvu,
Nzambi wábaheka Sawulu, mwana
Kisi, wuna wábayala mu mvula
makumaya. Mukwa kikanda kya
Benzyame kákala.
22 Ku manima ma kumukatula,
wábasodila kyamvu Tavidi ndangu
kakala pfumu wa bawu. Wáta kim-
bangi kikuma kya yandi: "Yimusodi
Tavidi mwana wa Yese: mutu yandu
wufwanani yi mabanza mama,
kalúngisa bwosu buna nzodi."
23 Muna kikanda kyandi, Nzambi,
muna lusilu lwandi kátedisila
Yesu hanga muhuludi kikuma kya
Kiseledi.
24 Ku thwala kukwisa kwandi,
Yowani wábekitila kikuma kya
mbotika ya tsobuka ya bikalulu ya
kanda dyosu dya Kiseledi.
25 Amana Yowani buna kákala
manisa kisalu kyandi, kákala zim-
bula: "Kwena benu, nati yenina
meni? Meni yenabwoku! Ku man-
imạ ma meni kabati kwisila wuna
yilendaku mu kutumuna tsabatu
zandi."
26 «Baphangi bama ba kikanda
kya Bulahami yi benu lwisi muzi-
tisa Nzambi, Musamu wa luhulusu
wuna, kwena betu báhitikawa.
27 Mukuma, bisi Yelusalemi yi
bapfumu ba bawu bámubakulaku
Yesu, bábakisaku phi ndinga za
bambikudi zina bisi tanga mu
kosu kilumbu kya sabata. Kaasi
bálungisaza mu kumusambisa.
28 Mbatanana bakonda mona
kikuma kya kumuzengila lufwa,
bálomba kwena Philatu ni ka-
muhondisa.
29 Ku manima ma kulungisa
moosu mana básonika mu Ma-
sonuku kikuma kya yandi,
bạmukulumuna ha kitakani amana
bamuzesa muna mazyamu.
30 Kaasi Nzambi wámufutumuna
ha kati dya bafwa.
31 Kádimonikisa bilumbu bya lawu
kwena bana bámusindikila tuka ku
Ngadidi yi kuna Yelusalemi, amana
buthwena bákituka bambangi bandi
ku thwala ya bisi Kiseledi.
32 Amana betu, tulusamwani
Musamụ wa Bukheti wawu: lusilu
luna kasila kwena batata betu,
33 Nzambi wulungisima buthwena
kikuma kya betu bana ba bawu,
mụ kufutumuna Yesu. Bwosu buna
basonika mu mukanda wazodi wa
mikunga:
"Wenina Mwana wama,
meni, khituki tata waku lelu.
34 Nzambi kázimbula: kamúfutumuna
ku bafwa ndangu kavutukaku hika
mu bivundisila. Bwabuna kázonzila:
"Yilúheka bima byatoma bya Tavidi
bina bilungini mu lukwikilu."
35 Ihana kázonzila muna mukunga
wahika:
"Wayámbwadilaku ni Watoma waku
kavundila mu mazyamu."
36 Kinga, ku manima ma kusadisa
mụ makula mandi bwosu buna
kazola Nzambi; Tavidi wafwa,
bámuzika hana kabeta ka batata
bandi amana wayunda.
37 Kaasi wuna kafutumuna Nzambi,
kávundaku.
38 Zayenubwoku, baphangi bama:
mwena yandi bisi lulongila ndoluka
ya masumu; muna moosu mana
myáfwanaku kululolula mitsiku
mya Moyize,
39 muna moosu meni mamana, wosu
wuna wukwikidi mwena yandi
kakútumuka.
40 Disongidila ni kebenu, malub-
wilaku mana básonika Bambikudi:
41 "Talenu, benu lwabasa yi kilenza,
yitukenu amana totenu!
Mukuma meni, yilúngisa muhangu
wumosi muna tangwa dyenu,
muhangu wumosi wuna
lwakonda kwikila, yuka ni
balumenikawa!»
42 Mu kulubuka kwa Pholu yi
Balanabasi, bábabokwadila mu

kuzonzila hika dyambu dina mu
kilumbu kya sabata kina kyálanda.
43 Tangwa kyámwangana kimvuka,
Bayuta balawu yi baphani bana
bakwikila mu malongi ma Bayuta
bana bisi kumisa Nzambi, bálanda
Pholu yi Balanabasi. Baba-baba,
muna ngyambila za bawu kumosi
yi bawu, bakala basyamisa mu
kukangama ku khenda za Nzambi.

44 Sabata dina dyálanda, mbanza
yosu kwandi bákutakana mu
kuyuka ndinga ya Nzambi.
45 Mu kumona milumba-lumba
mya batu, Bayuta bahika báyuka
kiphala; bákala mufindisa phaka
Pholu yi ngusi.
46 Hanga Pholu yi Balanabasi
bakala bazimbwala yi kikumb-
wala kyosu: «Bwálunga ni baluz-
imbwalaya, ndinga ya Nzambi,
theti kwena benu. Kaasi bwosu
lulewudiya amana lumoniki ni
lufwaniku mu kutambula luzingu
lwa mvula yi mvula, tubaluki kwetu
kwena Baphani.
47 Mukuma Pfumu wátuheka
muswa wawu:
"Yíkukitula, ngeyi, mwini wa
makanda,
ndangu, mu lusadisu lwa ngeyi,
luhulusu lwatula
tii yi muna mwatsukila tsi!"»

48 Buna báyuka bwabuna, Baphani
básangwala lawu, bázatula Pfumu
kikuma kya ndinga yandi. Amana
boosu bana káyidika Nzambi
kikuma kya luzingu lwa mvula yi
mvula bákwikila.
49 Ndinga ya Pfumu yámwangana
mu mulambu wosu.
50 Kaasi Bayuta bábalundika
bakhetu ba luzitu bana bakala ku-
misa Nzambi yi bambuta ba mbanza
amana bábasosila munyanga Pholu
yi Balanabasi amana bábakukwasa
mu mulambu wa bawu.
51 Bawu, bábakhukwamina
fusyangeni dya bitambi bya bawu[b]
amana bénda ku Kikonyumi.
52 Kaasi balonguki ba ku Atyoki
wa Phisidi, bawu, bábasa yi kyesi yi
Kitembu Kyatoma.

14

Pholu yi Balanabasi ku Kikonyumi

1 Ku Kikonyumi, Pholu yi Balan-
abasi bakala kota phi mu nzu za
kimvuka za Bayuta yi kuzonzilaka
mu phila yimosi ni Bayuta balawu yi
bisi Ngeleti bákwikila.
2 Kaasi Bayuta bana bábwisa
mu kukwikila, bakala sanda ni
bavwadingisa mbundu za Baphani
tii yikuna kuyenguna baphangi.
3 Mbatanana buna, Pholu yi Bal-
anabasi báyika bilumbu bya bawu
ku Kikonyumi. Bakala zonza yi
kikumbwala kikuma bakala yekam-
ina mwena Pfumu, yandi wuna
wakala ta kimbangi kya ndinga
ya mamboti mandi mu kuhana
bidimbu yi biphadi muna moku ma
bawu.
4 Muna mbanza, batu bádikabisa;
bahika kikuma kya Bayuta, bak-
wawu kikuma kya bathumwa.
5 Kaasi bwosu bakala yilama,
Baphani yi Bayuta yi bapfumu
ba bawu, mu kubanyokuna yi
kubahondila ku matadi,
6 bawu buna bábakulabwa, bátina
ku mbanza ya Lisiti yi Delebi muna
nzunga za kinzunga kya Dikawoni.
7 Kwakuna, báyandika kulonga
Musamu wa Bukheti.

Pholu yi Balanabasi ku Lisiti

8 Kwákala, kuna Lisiti, yi mutu
mosi wawokumuka malu; tuka
lubutuku lwandi, kákangalaku keti
mbala mosi. Wazakala kákala.
9 Kakala yuka mana kakala zonza
Pholu. Yandu-yandu wumutadi

b **13:51 13:51** Mu kukhukumuna fusyangeni dya bitambi bya bawu, kyákala kidimbu mu kusongila ni batu bana babwisiwa musamu. Mambu mana matadiku hika bamwangi tsangu, kaasi matadi batu meni bana.

amana bwosu kámona ni kákala yi lukwikilu lwalenda mubelula,
10 hanga wuzimbudi mu ndinga ya ngolu: «Telama, singika bitambi byaku!» Mutu wuna wásotuka amana wáyandika mu kukangala.
11 Bwosu bámona mambu mana kásala Pholu, milumba-lumba mya batu báthuta ndinga amana bázimbula mu ndinga ya bawu ya Dikawonye: «Banzambi bavwati lutu lwa kimutu amana bakulungi kwena betu!»[a]
12 Balanabasi bakala mutela: «Zewusi» amana Pholu: «Helemesi», kikuma yandi wákala ngenzi[b].
13 Kikumbu kya nzambi Zewusi kyákala kuna fula dya mbanza amana nganga wa kikumbu mekina, kumosi yi mulumba-lumba wa batu, wánata miluma mya bangombi yi bithundu bya kunenga, kázola ni katambikabya kimenga kwena Pholu yi Balanabasi.
14 Tangwa báyukabwa bathumwa, Pholu yi Balanabasi, báyata miledi[d] mya bawu amana bénda thinu mu mulumba-lumba mu kukalunga:
15 «Bakwetu, biki lubati hangila bwabuna? Betu phi thwenina batu hanga benu. Yuka ni tubati lusamwana Musamu wa Bukheti, ndangu lwayambula mambu makonda mupfunu amana lwabaluka kwena Nzambi wa moya wuna wáhanga zilu yi tsi yi yanga dya mbuta, yi bima byosu bina bisimwa zingila.
16 Muna makula máluta, yandi wáhana nzila kwena makanda moosu mu kulanda nzila za bawumeni.
17 Kaasi kálembwaku mu kuta kimbangi, mu kuhangaka mambu ma mamboti; mu kulunokisinaka mvula tukidila ku zilu, amana lwisi hela phi bibundu muna tangwa dya byawu, mu kuluhekaka madya yi kyesi kya ku mbundu.»
18 Mbatanana bakala zonza bwabuna, phasi bamona mu kukandikisa kwena milumba-lumba mya batu mu kubatambikila kimenga.
19 Kunima, Bayuta bana bátuka ku Atyosi yi ku Kikonyumi bábalongisila milumba-lumba mya batu. Hanga bamutimbwadi matadi Pholu amana bámubulumuna ku phenza ya mbanza, bábanza ni wafwa kákala.
20 Kaasi tangwa bámuzyeta balonguki, wátokama amana wávutuka mu mbanza. Kilumbu kyalanda, wenda yi Balanabasi ku Delebi.

Kuvutuka ku Atyoki dya Sidya

21 Kunima dya kusamuna Musamu wa Bukheti mu mbanza meni yayina yi kuyika balonguki balawu, Pholu yi Balanabasi mu kuvutuka kwa bawu, báhitila ku Lisiti ku Kikonyumi yi ku Atyosi.
22 Bakala syamisa balonguki yi kubaheka kikesa ndangu bazyama mu lukwikilu, mu kuzimbula: «Bulombi kwena betu, twamona kiwayi kya lawu mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.»
23 Muna kosu Dibundu, bakala basodila malemba, amana ku manima ma kulombila yi kuzila kudya, bábatambika kwena Pfumu mwena wuna bakala sila lukwikilu lwa bawu.
24 Kunima, báhyokila ku Phisidiya amana bátula ku Phafidiya.
25 Ku manima ma kulonga ndinga ya Nzambi ku Phelezi, bákulumuka ku Atadi.
26 Tangwa bákatuka kwakuna, bálabuka ku Atyosi wa Sidiya, kuna bábatambikila mu khenda za

[a] **14:11 14:11** Mu ndinga ya Dikawonye yi muna tsi za hika za ngeleti, mwákala yi mikhenda lawu myakala zonzila banzambi bana bisi kituka batu. [b] **14:12 14:12** Zewusi kenina pfumu wa banzambi ba bisi ngeleti. Bakala mutela phi «tata wa banzambi yi batu» Helemesi kenina ngenzi wa Zewusi. [d] **14:14 14:14** Báyata miledi mya bawu: yina yenina tsadidi ya Bayuta mu kusongila ni khabu bisi yuka tangwa bisi yuka ngusi zina bisi mutukwana Nzambi.

Nzambi, kikuma kya kisalu kina
basala.
27 Buna batula, bakhundikisa Di-
bundu amana batendula mambu
moosu mana kabasadila Nzambi, yi
buna kakangula mwelu wa lukwik-
ilu kwena Baphani.
28 Amana bananga bilumbu bya
lawu kumosi yi balonguki.

15

Kimvuka kya ku Yelusalemi

1 Ndambu ya batu bana batuka
ku Yuteya, bisa ku Atyosi, bwabu
bakala longa kwena baphangi:
«Yukani ludiyotisiku, bwosu bulombi
mu mikuku mya Moyize, lwalen-
daku huluka.»[a]
2 Pholu yi Balanabasi batendana
lawu yi bawu. Hanga kunima
babongi lukanu ni Pholu, Balan-
abasi yi ndambu ya batu ba bisi
Atyosi batombuka ku Yelusalemi, ku
thwala ya bathumwa yi malemba
ndangu benda zonzila dyambu dina.
3 Dibundu babaheka bina
bakalabyawu mupfunu kikuma
kya mu nzila[b]. Bwosu bakala
hitila mu nzila ya Fenisi yi ya
Samadiya, yi kumenikaka buna
babalwamina mbundu Baphani;
amana bwakala hana kyesi kya lawu
kwena baphangi.
4 Mu kutula kwa bawu ku
Yelusalemi, bathumwa yi bambuta
ba dibundu, babayamba ku Dibundu
amana babatendwala moosu mana
kahanga Nzambi mu nzila ya bawu.
5 Ndambu ya batu bana bakala
mu kibuka kya bafwadisi amana
bakituka phi bakwikidi, hanga
batelami mu kuzimbula: «Bulungi
ni babayotisa bakwikidi bana ba
Baphani amana babatuma ndangu
balemvuka mu mitsiku mya Moy-
ize.»
6 Bathumwa yi malemba bakutakana
ndangu bazonzila dyambu dina.
7 Tangwa dya lawu kyabonga kin-
zonzi. Kunima, Phetelu watelama
amana wubazimbwadi: «Baphangi
bama, luzayibwa ni tuka thama,
Nzambi wasola ha kati dya benu,
ndangu mu munwa wa meni
Baphani bayuka ndinga ya Musamu
wa Bukheti amana bakwikila.
8 Amana Nzambi, yandi wuzayi
mbundu, wubatidi kimbangi mu
kubaheka Kitembu Kyatoma hanga
kwena betu[d];
9 kasyaku keti diswaswanu dimosi
ha kati kya betu yi bawu, mukuma
wasemisa mbundu za bawu mu luk-
wikilu.
10 Buthwena bwabu, kikuma kya
biki lubati musokila Nzambi mu
kubanatisa balonguki zitu dina
bakonda lenda bakhaka betu yi betu-
betu mu kunata?
11 Thwisi kwikila ni mu khenda
za Pfumu Yesu twahulwakila betu yi
bawu.»
12 Kibuka kyosu kyahwena talala,
amana bakala hinikina Balanabasi
yi Pholu kutendula bidimbu byosu
yi biphadi bina kasala Nzambi, mu
nzila ya bawu, ha kati dya Baphani.
13 Buna bamanisa kuzonza,
Zyaki wabonga ndinga, wazonza:
«Baphangi, ngyukenu!
14 Simoni[e] katendula phila yina
kabongila Nzambi, mbala ya theti,
hana kati dya makanda, kanda di-
mosi kikuma kya khumbu yandi.
15 Ndinga za bambikudi zifwanakani
yi mambu meni mamana, bwosu
basonika:
16 "Ku manima ma bwabuna yikwisa
hika,
mu kutungulula sombolu dya Tavidi
dina dyabwa,
yitelamisadya hika mu kuzangana
kwandi,
amana yisungikadya.
17 Ndangu batu bana basadi balenga
sanda Pfumu,

---

a **15:1 15:1** Tala muna Lev 12:3 b **15:3 15:3** Muna mikanda myahika, basonika ni benda basindikila. Dibundu dyadi babati zonzila haha, dyadina dya Atyosi wa Sidiya. d **15:8 15:8** Khaphu ya 10:44; 11:15 e **15:14 15:14** Simoni yena khumbu yatheti ya Phetelu (Mth 4:18)

abwabuna, makanda moosu mana
menina yi khumbu yama,
18 mamana kázimbula Pfumu, yandi
wuna wázayikisa mabanza
mandi, tukidila thama."
19 Yihana, meni mboni ni
babayangisaku Baphani bana ba-
baluki kwena Nzambi.
20 Kaasi tubasonikinenu: bayam-
bula mu kudyaka mbisi basadidi mu
nzila za biteki, bayambula mbongif
yi bambisi bana bisi zeka tsingu yi
bana ba khengu.
21 Kikuma, tuka makula ma thama,
muna kosu mbanza, mwena yi batu
bisi tanga mitsiku mya Moyize yi
muna kosu sabata muna nzu za
kimvuka za Bayuta.»

Mukanda bá́hitika kwena bak-wikidi ba Baphani

22 Hanga bathumwa yi malemba yi
Dibundu dyosu bamonibwa mboti
mu kusola bayala hana kati dya
bawu ndangu benda basindikila
Pholu yi Balanabasi ku Atyosi. Yuta
wuna bakala tela phi Balasabasi, yi
Silasi, batu bákala yi kitya mu kati
dya baphangi.
23 Bábaheka mukanda wawu:
«Bathumwa, malemba yi baphangi
bahitiki mboti kwena baphangi
Baphani bana benina kuna mbanza
ya Atyosi, muna Sidiya yi muna
Sidisi!
24 Tuyukikini ni ndambu ya batu
batukini kwena betu, bana twakondi
senda, baluvwadingisiki mabanza
amana baluyukisiki kiwayi muna
ndinga za bawu.
25 Ihana, dyambu dina twámonidya
bukheti betu boosu mu kusola
bayakala amana twabahitika kwena
benu ha kimosi yi batya betu
Balanabasi yi Pholu,
26 bawu bá́tambika luzingu lwa
bawu kikuma kya khumbu ya Pfumu
wetu Yesu Kidisitu.
27 Tuluhitiki Yuta yi Silasi, bawu
báluzimbwala ndinga meni zina
muna munwa mya bawu.
28 Ihana ni, mboti bwenina kwena
Kitembu Kyatoma yi kwena betu-
betu ni tuluyekikaku keti kizitu
kyahika, kaka mihangu mina miluti
mupfunu:
29 kudikenga ku bima bina bal-
ambudi kwena biteki yi menga yi
bambisi bana ba bithitu, yambu-
lenu kindumba; yuka ni lwazi-
tisa mambu mana mosu, mboti
lwahánga. Salenu mboti!»
30 Hanga bawu babasisi amana
bakulungi ku Atyosi, kwakuna,
bákutikisa kibuka kya bakwikidi
amana, báhana mukanda.
31 Bátangawa amana básangwala
kikuma kya kusyamisa kuna.
32 Yuta yi Silasi, bawu meni bakala
bambikudi, báhana kikesa kwena
baphangi yi kubasyamisa mu ndinga
za bawu za lawu .
33 Kunima dya ndambu ya tangwa,
baphangi bábazodila kuvutuka kwa
ngemba kwena bana bábahitika. [
34 Kaasi Silasi wámonabwa
bukheti mu kusala kuna Atyosi kaasi
Yuta wávutuka yandi buhika ku
Yelusalemi].h
35 Pholu yi Balanabasi, bázinga
kuna Atyosi, mu kulonga yi
kusamuna Musamu wa Bukheti wa
ndinga ya Pfumu, kumosi yi batu
bakwawu balawu.

Pholu yi Balanabasi badihambudi

36 Kunima ndambu ya bilumbu,
Pholu wázimbula kwena Balan-
abasi: «Tuvutukisa mu kutala
baphangi muna mbanza zoosu,
muna twásamuna ndinga ya Pfumu,
ndangu twazaya keti bweti benina.»
37 Balanabasi kázola ni bamunata
Yowani, wuna bakala tela Malaku;
38 Kaasi Pholu kámona ni ka mboti
ku banata mutu wuna wabatina kedi
tuka ku Phafidiya amana wakonda
basindikila mu kisalu kya bawu.

f **15:20 15:20** Mbongi zitadidi malongu mana, mitsiku mya bayuta myakala kandisa. (Lev 18:6-23)

h **15:34 15:34** Nzila yayi ya 34 yenamwoku mu masonuku mahika mana ma thama.

39 Bánanama lawu, ku tsuka badi-
hambula. Balanabasi wámubonga
Malaku amana bákota mu masuwa
ndangu benda ku Siphe,
40 Pholu, yandi, wásola Silasi
amana benda, ku manima ma
kubasya ha moku ma Pfumu, kwena
baphangi.
41 Wálutila ku binzunga bya Sidiya
yi Sidisi mu kusyamisa Mabundu.

16

Thimoti wusindikidi Pholu yi Silasi

1 Pholu wátula ku Delebi, ku-
nima wenda ku Disiti. Kinga
kwákala kwakuna yi mulonguki
mosi khumbu yandi Thimoti; kákala
mwana wa Muyuta wa mukhetu
mosi wa mukwikidi yi mwisi Ngeleti
mosi.
2 Baphangi ba bisi Lisiti yi bisi
Kikonyumi bakala ta kimbangi kya
mboti kikuma kya yandi.
3 Pholu kázola ni kamunata
kumosi yi yandi, hanga wumubongi
amana wumuyotisi kikuma kya
Bayuta ba kinzunga mekyana;
kikuma boosu bakala zaya ni tata
wandi mwisi Ngeleti[a] kákala.
4 Muna mbanza zina bakala hitila,
bakala samuna mana bázenga[b]
kwena bathumwa yi bathwadisi
kuna Yelusalemi, ndangu balun-
dama.
5 Mabundu makala syama mu luk-
wikilu yi kukolaka kilumbu muna
kilumbu.

Pholu bamutedisi ku Masetwani

6 Kitembu Kyatoma wábakandisa
Pholu yi Silasi mu kulonga Ndinga
ya Nzambi mu kinzunga kya Aziya,
hanga báluta ku Fizi yi tsi ya Ngalati.
7 Buna bátula bela-bela yi
kinzunga kya Misiya, bámeka mu
kukwenda ku kinzunga kya Bitini;
kaasi Kitembu kya Yesu ká̱bahekaku
nzila.
8 Hanga bahitidi ku Misiya amana
bákulunga ku mbanza ya Thowasi.
9 Muna phipha, Pholu wámona
mbona mesu. Mwisi Masetwani
mosi wákala hana, watelama, kakala
mubokwadila bwabu: «Luta ku
Masetwani, awisa tusadisa!»
10 Buna ká̱monina mbona
mesu yina, twasanda mu kuk-
wenda ku Masetwani; kikuma
twázaya ni Nzambi kátutela ndangu
twasamuna Musamu wa Bukheti
kwakuna.

Ku Fidiphu, Didya wukwikidi mwena Pfumu

11 Buna twábonga masuwa
tukidila ku Thowasi, hanga thwendi
mbala mosi yi kuna zawala dya
Samothalasi; kilumbu kyalanda
thwénda ku mbanza ya Neyapho-
disi.
12 Ha twákatuka kwakuna,
thwénda ku Fidiphu; mbanza
yimosi, muna kinzunga kyatheti
kya Masetwani amana bisi Loma
bakalamwa zingila. Twánanga
ndambu ya bilumbu kwakuna.
13 Mu kilumbu kya sabata,
twálubuka mu mwelu wa mbanza,
kuna khungu ya mamba mosi, homa
hana twakala banzila ni twawana
kizika kya lombilu. Twázakala
hakana amana twáyambila yi
bakhetu bana bisaha kutakana.
14 Hakala yi mukhetu mosi
khumbu yandi Didya; kikhita kya
miledi mya thalu kakala sala, mwisi
mbanza ya Thiyatidi, kakala kumisa
Nzambi. Kakala yuka, amana Pfumu
wámukangula mbundu ndangu
kadihana mu ndinga za Pholu.
15 Kunima dya kutambula mbotika
yi nzu yandi yosu, wátutedisa
kuna nzu yandi, kátubokwadila
mu kuzimbula: «Yuka lumoni ni
meni yenina wakwikama kwena

a **16:3 16:3** Mu mitsiku mya bayuta, bana babutuki mwena bangudi ba bayuta, babana lwesi benina Bayuta. Bulungi ni bana ba bayakala babakotisa mukhanda. Kaasi bwákalaku buna kikuma kya Thimoti. b **16:4 16:4** Lukanu meni luna mu khufi bázonzilalwa lawu muna kisyati kina bátumbula muna khaphu ya 15:23-29.

Pfumu, alwisenu ku nzu yama amana zakalenu kwakuna.» Amana watubokwadila ndangu twatambwasa.

Pholu yi Silasi mu boloku

16 Bwana twákala kwenda ha kizika kya lombilu, musadi wa mukhetu mosi wakala yi mukisi wa nyoka[d], wakala mutuma mu kubikula mana mabwa ku thwala, muna phila meni yina, mwamuna bapfumu bandi bakala bongila mbongu, hanga wututundakani.
17 Wayandika mu kutulanda, betu yi Pholu, yi kukalungaka: "Batu baba benina basadi ba Nzambi wa phungu! Babati lulonga nzila ya luhulusu!"
18 Bwosu kakala sala bwabuna bilumbu bya lawu, ku tsuka, Pholu wávwalangana, amana wábaluka mu kuzonza kwena kitembu kina: «Mu khumbu ya Yesu Kidisitu, yikuheki muswa ni wálubuka mu lutu lwa mukhetu yandi!» Amana kyálubuka muna tangwa medina.
19 Buna bamona ni kivuvu kya bawu bakala bongila mbongu kitotini, hanga bapfumu ba mwana mukhetu wuna babakwati Pholu yi Silasi amana bababulumuni hana mbasi, kuna thwala ya bapfumu ba mbanza.
20 Babasongidi kwena bazusi ba Loma amana bazimbudi: «Batu baba babati kotisa mvwalangani mu mbanza yetu. Bayuta benina,
21 amana babati longa mikuku mya pha mina batulombiku keti mu ku tambwasa, keti kusadila kwena betu thwenina bisi Loma.»
22 Mulumba-lumba wa batu phi wábababalukila. Hanga bazusi babawomwasi miledi amana bahani muswa ni babadiphula mafimbu.
23 Ku manima ma kubadiphula lawu dya mafimbu, bábatimbula mu boloku, balombi kwena tsinzidi ni kabatalaka mboti-mboti.
24 Buna kabonga muswa wuna, wábakotisa mu suku dina dyákala kuna tsuka ya boloku amana wábakotisa malu muna phophu.
25 Muna kisuku, Pholu yi Silasi bakala lombila yi kuyimbila kikuma kya kuzatula Nzambi; batu bahika ba boloku bakala bayuka.
26 Muna mbala mosi, mafu máningana ngolu, mipfundila mya boloku myáningana. Muna tangwa meni dina, mwelu myosu mya batu ba boloku myákanguka, amana misinga myosu myátabuka.
27 Tsinzidi wátokama, amana buna kámona ni mwelu mya boloku mya kukangula, wáhola mbedi ya phoku yandi; kázola ni kadihonda, kikuma kákabanza ni bakwa boloku batina.
28 Kaasi Pholu wákalunga: «Wudihekaku phasi! Hatwenina betu boosu!»
29 Hanga tsinzidi wulombi mwinda, wákota thinu amana wábwa kuna thwala ya Pholu yi Silasi, kuna yi kutekitaka.
30 Wabanata ku nzila amana wuzimbudi: «A bapfumu, biki pfwani yihanga ndangu yihuluka?»
31 Bamuvutwadini: «Kwikila mwena Pfumu Yesu, wahúluka ngeyi yi nzu yaku.»
32 Bámulonga ndinga ya Pfumu, yi kwena boosu bana bákala mu nzu yandi.
33 Muna tangwa meni dina, muna phipha, wábabonga yandi meni amana wásukula phuta za bawu. Wátambula mbotika, yandi yi boosu bana bákala mu nzu yandi[e].
34 Wábatombula ku nzu yandi, wábaheka bima bya kudya amana wásephila kumosi yi nzu yandi yosu

d **16:16 16:16** Mukisi wawu wa nyoka, bakalawa sadila kwena mutu wosu wuna wákala yi hamu dya kutekila zonza mambu mana makwísa ku thwala. Kikuma kya bakidisitu, mukisi wa nyoka, bakalawa bongila hanga kitembu kyambi.
e **16:33 16:33** Phila mosi yi mana básonika mu nzila ya 15 ya khaphu meni dyadi, yi muna khaphu ya 18:8. Disongidila ni wátambula mbotika yandi yi batu bana bakala mu nzu yandi.

kikuma kya buna bákwikila mwena Nzambi.
35 Tangwa kwakhya kuma, bazusi
ba Loma bátuma basuta benda zim-
bula kwena tsinzidi: «Bayambwadila
batu bana.»
36 Tsinzidi wátudisa muluwa
kwena Pholu mu kuzimbula:
«Bazusi bazimbudi ni balubula;
buthwena, lubukenu amana lwenda
mu ngemba.»
37 Kaasi Pholu kábavutwala
bwabu: «Ku manima ma kutubetisa
fimbu mu mesu ma batu, konda ku-
tusambisa, betu batu thwena bakwa
mbedi ya Loma[f]! Batutimbudi mu
boloku. Amana buthwena, bazodi ni
batukula mu kitsweki? Loni! Bisa
tulubula bawu meni!»
38 Basuta banata ndinga zina
kwena bazusi ba Loma, bawu,
bweya bwábakwata mu kuyuka ni
bisi mbedi ya Loma bákala.
39 Bisa babokwadila amana
bábasula, yi kubalombaka ni
bakatuka mu mbanza.
40 Tangwa bálubuka mu boloku,
Pholu yi Silasi, bénda ku nzu
ya Didya. Buna bábamona,
babasyamisa baphangi amana
bénda.

17

Pholu yi Silasi ku Tesalonika

1 Kunima kulutila mu nzila ya
Afiphodisi yi Apholoniya, bátula ku
Tesalonika kuna kwákala nzu ya
kimvuka ya Bayuta.
2 Pholu wénda kwakuna, bwosu
buna kayikana. Kitesu kya masabata
matatu kakala zonzila, kumosi yi
bawu, mambu mana matadidi Ma-
sonuku,
3 kákalama babangwamina mu
kusongila ni Kidisitu káfwana kun-
yokuka amana kafutumuka ha kati
dya bafwa. Wuzimbudini: «Yesu
wuna yibati lusamwana, yandi
wuna Kidisitu.»
4 Ndambu ya bayuta hana kati
dya bawu bátambwasama amana
bákhundakana kwena Pholu yi
Silasi. Phila mosi yi bisi Ngeleti
balawu bana bakala kumisa Nzambi
yi bakhetu bahika ba luzitu.
5 Kaasi Bayuta báyuka kiphala,
bábonga ndambu ya bayakala
bambi, bana bisi telama muna
balabala, hanga balubudi mathata
muna kibuka yi mvwalangani muna
mbanza. Bénda kuna nzu ya Yasoni
mu kusanda Pholu yi Silasi ndangu
babanata ku mesu ma batu.
6 Kaasi bábawanaku; hanga
babanati Yasoni yi ndambu ya
baphangi bahika bakala hana ku
thwala ya bazusi ba mbanza, amana
báyandika kukalunga: «Batu baba
bavwadingisini tsi yosu, buthwena,
batudi haka!
7 Amana Yasoni wubayambiki
kuna nzu yandi! Boosu babati sala
mambu mafwananiku yi mitsiku
mya Khayisala, mukuma babati zim-
bula ni henina yi kyamvu wahika,
Yesu!»
8 Ndinga meni zina zibavwadingisi
mulumba-lumba wa batu yi bazusi
ba mbanza.
9 Kunima dya kubafutisa
mbongu, Yasoni yi batu bahika,
bábayambwadila.

Pholu yi Silasi ku Bele

10 Buna yabwa phipha, hanga
baphangi babahitiki Pholu yi Silasi
ku Bele. Mu kutula kwa bawu,
bénda ku nzu ya kimvuka ya Bayuta.
11 Baba-baba bákala yi tsambu
ya kubayamba kuluta bana bákala
ku Tesalonika; báyambaya Ndinga
ya Nzambi yi luzolu lwa mboti
mu kulongukaka kosu kilumbu
Masonuku, ndangu bazaya yukani
mambu mana babati balonga ma
kyedika menina.
12 Balawu hana kati dya bawu,
bákituka bakwikidi. Phila mosi yi

[f] **16:37 16:37** Mitsiku mya bisi Loma myakala bwisisa kwena bazusi mu kubetisa fimbu kwena bana ba mbedi. Khaphu ya 22:25-29; 23:27.

bisi Ngeleti ba bakhetu ba luzitu yi bayakala balawu.
13 Kaasi tangwa báyuka, Bayuta ba ku Tesalonika, ni Pholu kabati samuna hika ndinga ya Nzambi ku Bele, bísa hika kwakuna, ndangu bavwadingisa milumba-lumba mya batu.
14 Hanga baphangi bámuhitika Pholu ku sabu dya yanga dya mbuta; kaasi Silasi yi Thimoti básala kuna Bele.
15 Bana bakala munata Pholu, bénda yandi yi kuna Ateni, kunima dya kuvutuka kwa bawu ku Bele, batu meni babana bisa yi muswa wuna kábaheka Pholu kikuma kya Silasi yi Thimoti ndangu bamulanda tswalu.

Pholu ku Ateni

16 Muna tangwa medina, Pholu kakala bahingila Silasi yi Thimoti kuna Ateni, kámona ni mbanza yina yabasa yi banzambi ba biteki, hanga wuyuki phasi lawu ku mbundu.
17 Kakala solula yi Bayuta yi bana bakala kumisa Nzambi mu nzu ya kimvuka ya Bayuta, amana kosu kilumbu, kakala solula yi bana kakala wana mu mazandu.
18 Ndambu ya batu ba mayedi ba ephikidiye yi ba sitoyisye[a] bayandika mu kuyambila yi yandi. Bahika bakala zimbula: «Biki disongidila dya malokosi mama?» Bakwawu bazimbudi: «Ngatu mulongi mosi wa banzambi ba banzenza wubati longa.» Mukuma Pholu kakala samuna Musamu wa Bukheti wa Yesu yi wuna wa lufutumuku[b].
19 Hanga bamubongi, bamunati ku Ayelophazi[d] amana bamuzimbwadini: «Fwani twazaya keti khi mawu malongi mapha mana wubati zonzila?
20 Mukuma mambu ma kuyituka wubati zonzila mu matu ma betu. Tuzodi twazaya thendula ya mawu.»
21 Kikuma, bisi Ateni yi banzenza bana bakala zingila ha kati dya bawu bakala lutisa tangwa dya bawu dyosu mu kumenika holo kuyuka mambu mana mapha.
22 Pholu wátelama hana kati dya Ayelophazi, wuzimbudi: «Bisi Ateni, mboni ni batu ba kinzambi lwenina muna mambu moosu.
23 Kikuma mu kuluta khadikini, mboni bima byenu bya bisambu, amana mboni phi yi mesa ma kimenga básonika bwabu: "Kwena nzambi wuna kazayakaniku." Disongidila ni lwisi mufukamina konda kumuzaya, yandi wuna mbati lusamwana meni.
24 Nzambi wuna wáhanga tsi yi byosu bina byeninamwa, yandi wenina Pfumu wa zilu yi wa tsi, kisiku zingila mu nzu za Nzambi zina bátungila mu moku ma batu;
25 bisiku muheka bima bituki mu moku ma batu, hanga wuna wisi konda kima, yandi wisi baheka luzingu kwena boosu, mwela yi bima byosu.
26 Muna nzila ya mutu mosi[e] káhangila makanda moosu ma batu, baba bisi zingila mu tsi yosu, amana wáyidika matangwa yi muma muna bafwani kuzingila,
27 ndangu bamusanda Nzambi, ngatu bafwani kumumona mu kuba-

a **17:18 17:18** Bisi kibuka kya Ephikidiye (wáfwa tukidila mvula 270 ku thwala Yesu Kidisitu) Bawu bakala longa ni Nzambi kena mwoku holo Nzambi kisi kuhanga kima mu luzingu lwa batu. Amana kisi hana mupfunu wa lawu ku mambu matadidi byesi. Sitoyisye: Kenina mutu wuna wisi landa malongi ma mutu wa ngangu Zeno (340-265 ku thwala lubutuku lwa Yesu Kidisitu (Isa-adi-Masi). Basitoyisye bisi hana mupfunu wa lawu ku mambu mamboti muna kosu dyambu.) b **17:18 17:18** Yesu yi lufutumuku: batu bana bakala muhinikina Pholu bakala bongila muhowu wawu wa ngeleti, wutadidi lufutumuku, hanga nzambi mosi wa mukhetu wuna bálunga kukhundikisa kwena Yesu.

d **17:19 17:19** Mongu wa kimvuka kyambuta: mongu wa ku Ateni, kuna kyakala kutakanina kimvuka kyambuta kya mbanza. Khumbu ya kimvuka meni yásala bwabuna keti buna bisikwoku kutanina hika. e **17:26 17:26** Mu nzila ya mutu mosi: Atamu (Kuy 1:28).

bata. Kinga yandi kisiku kala kyana
yi mosi yi mosi wa betu.
28 Mukuma: "Mwena yandi thwisi
zingila, thwisi ninganina
amana thwenina;
Bwabuna bázimbula phi ndambu ya
basoniki benu:
"Betu phi thwenina khuna ya
yandi[f]."
29 Yukani kikanda kya Nzambi
thwenina, twalendaku banza ni
bunzambi bwenina hanga wolu,
hanga ndisu holo hanga matadi
mana bisi hala kwena batu yi
mabanza ma kimutu.
30 Kaasi Nzambi, kisiku tala hika
tangwa dina dya kukonda mazaya,
buthwena, kabati tela batu boosu,
muma mwosu, ndangu basoba
bikalulu[h].
31 Kikuma wásya kilumbu kina
kasámbisa tsi ya batu yosu mu
masonga; mu nzila ya mutu wuna
kásola, amana wáhana kambangu
kwena batu boosu, mu kumufutu-
muna ha kati dya bafwa!»
32 Buna báyuka kuzonzila lufutu-
muku lwa bafwa, bahika bámuseya,
bakwawu bazimbudi: «Mbala yahika
nana twayúka mambu mana.»
33 Bwabuna kálubukila Pholu ha
kati dya bawu.
34 Mbatanana buna, ndambu ya
batu bahika, bákhundakana kwena
yandi amana bákituka bakwikidi.
Muna kati dya bawu, mwákala yi
Tenisi, mukwa kibuka kya Ayelop-
hazi, yi ngudi mosi khumbu yandi
Tamadiya yi batu bahika.

18

Pholu ku Khoditu

1 Ku manima ma bwabuna, Pholu
wákatuka ku Ateni, wénda ku
Khoditu[a].
2 Káwana kwakuna, Muyuta
mosi khumbu yandi Akilasi, mwisi
kizunga kya Photi[b], wisi tula nana
tukidila ku Kitadi yi mukhetu wandi
Phisikila, kikuma Kodi káhana
muswa ni Bayuta boosu bakatuka
ku Loma. Hanga Pholu wendi kuna
bákala;
3 bwosu kakalą sala kisalu ki-
mosi yi bawu, wazakala kuna nzu
ya bawu mu kusala kisalu: bákala
bayidiki ba masombolu.
4 Kosu sabata, kakala bonga
ndinga muna nzu ya kimvuka ya
Bayuta amana kakala sanda mu
kukwikisa Bayuta yi bisi Ngeleti.

5 Kaasi buna bákulumuka, Silasi
yi Thimoti tukidila ku Masetwani,
Pholu wádihana kimakulu mu ku-
longa Ndinga ya Nzambi; kakala ten-
dula kwena Bayuta ni Yesu kenina
Kidisitu.
6 Kaasi bwosu bakala bwisa
Bayuta malongi mandi yi kumu-
tukwanaka, wákhukumuna miledi[d]
myandi amana wábazimbwala:
«Menga menu makala hana thandu
ya mutwa myenu! Meni mathadiku!
Buthwena bwabu, yikwénda kwena
Baphani.»
7 Wákatuka kuna amana wénda
ku nzu ya mutu mosi, khumbu
yandi Titiyusi Yusitusi, wakala ku-
misa Nzambi, nzu yandi yákala hana
kabeta ka nzu ya kimvuka ya Bayuta.
8 Khisiphusi, pfumu wa nzu ya
kimvuka ya Bayuta, wákwikila
mwena Pfumu yi nzu yandi yosu.
Amana bisi Khoditu lawu bana
bakala yuka, bakwikila amana
bábotama.

---

f **17:28 17:28** Pholu kabati zonzila basoniki ba bisi ngeleti kikuma kya kumusola Nzambi hanga kisina kya luzingu lwa kimutu. h **17:30 17:30** Kusoba kwa bikalulu: muma mwahika básonika ni kusoba kwa khadidi holo kubalumuna mbundu. a **18:1 18:1** Khoditu yákala mbanza ya theti ya kinzunga kya Akayi. Mbanza yimosi yákala yi lawu dya batu, yázayakana lawu kikuma kya busafu.
b **18:2 18:2** Photi kyákala kinzunga kimosi kuna londi dya tsi ya kinzunga kya Aziya, muna kabeta ka yanga dya Kaphindi. d **18:6 18:6** Pholu wákhukumuna miledi myandi: bwena phila mosi yi kukhukumuna fusyangeni dya bitambi (khaphu ya 13:51).

9 Muna phipha mosi, Pfumu
kámulubwakila Pholu mu mbona
mesu, wumuzimbwadi: «Yukaku
bweya! Zonzaka, wudibataku,
10 mukuma meni yenina kumosi yi
ngeyi. Ka mutu ku wakúhanga kima,
kikuma batu balawu yenina bawu
mu mbanza yayi.»
11 Kánanga kwakuna, mvula mosi
yi ngonda sambanu hana kati
dya bawu, mu kulonga ndinga ya
Nzambi.
12 Muna tangwa dina kákala
Kadiyoni, pfumu wa Loma kuna
kinzunga kya Akayi, Bayuta
bákutakana, bábonga lukanu lwa
mbi kikuma kya Pholu amana
bámunata ku nganda ya bazusi,
13 bazimbudi: «Mutu yandu, kabati
kwikisa batu ndangu bakumisaka
Nzambi muna phila yina milom-
bidiku mitsiku.»
14 Pholu, buna kázola katambula
ndinga, Kadiyoni wázimbula kwena
Bayuta: «Wadi ni mutsiku kaku-
ludi kondilo dyambu dyahika di-
luti kitesu, wadi yiluyukidi buna
bufwani, benu Bayuta.
15 Kaasi hadyena dyambu ditadi
mihowu, khumbu yi mitsiku mya
benu-benu, mana matadi benu-
benu. Meni, nzodiku kukala zusi dya
mambu mana!»
16 Hanga wubakudi ku nganda ya
bazusi.
17 Hanga boosu bamukwati
Sositeni, pfumu wa nzu ya kimvuka
ya Bayuta, amana báyandika ku-
mubeta hana thwala ya nganda ya
bazusi, konda bwamuheka phasi
Kadiyoni.

Pholu vutuki ku Atyosi

18 Pholu wázakala hika kwakuna
ndambu ya bilumbu. Kunima,
wábasisa baphangi amana wákota
mu masuwa ndangu kenda ku
Sidiya, kumosi yi Phisila yi Akilasi.
Wádikulula tsuki ku mutwa, kuna
Sakhe, mukuma lusilu kásila.
19 Tangwa bátula ku Efesu, yandi
wábasisa Phisila yi Akilasi. Wenda
ku nzu ya kimvuka ya Bayuta amana
wáyambila yi Bayuta.
20 Bámulomba ni kánanga hika
ndambu ya bilumbu kwakuna; kaasi
yandi kazolaku.
21 Wábasisa mu kuzimbula: «Yik-
wisa vutuka kwena benu, yukani
Nzambi kázolabwa.» Tukidila ku
Efesu, wákota mu masuwa.
22 Amana ha kátula, ku Sezale
katulukila, wátombuka theti ku
Yelusalemi ndangu kahana mboti
ku Dibundue, kunima wákulunga ku
Atyosi.
23 Ku manima ma ndambu ya
tangwa, wénda amana wáhyokila
mu nzila ya Ngalati yi Fizi, mu
kusyamisa balonguki boosu.

Apholosi ku Efeso, yi ku Khoditu

24 Kinga Muyuta mosi, khumbu
yandi Apholosi, mwisi Alekizandi,
nganzi wa mbuta kákala amana
wátoma zaya mambu matadidi Ma-
sonuku, wátula kuna Efesu.
25 Yandi, nzila ya pfumu
bámulonga, yi ngolu mu kitembu,
amana kakala longa yi tsikiningi
mambu matadidi Yesu, kaasi
mbotika ya Yowani lwesi kázaya.
26 Kákala zonza yi tsikiningi yosu
muna nzu ya kimvuka ya Bayuta.
Ku manima ma kumuyuka, Phisila
yi Akilasi bámubonga mu kwenda
musongila mboti-mboti nzila ya
Nzambi.
27 Bwosu kákanina mu kuhyokila
ku Akayi, baphangi bámuheka
kikesa amana bábasonikina ba-
longuki ndangu bamuyamba mboti-
mboti. Mu kutula kwandi kuna,
mupfunu wa lawu kákala kwena
bana bákituka bakwikidi mu khenda
za Nzambi,
28 mukuma, kakala batungulula,
Bayuta, yi ngolu zoosu hana mesu
ma batu, yi kubasongila muna nzila

e **18:22 18:22** Ndinga ya ngeleti yizonzi lwesi ni "wátombuka ndangu kahana mboti ku dibundu, kaasi bwa kyedika ni fwani dyakala Dibundu dina dya ku Yelusalemi.

ya Masonuku ni Yesu kenina Kidisitu.

19

Pholu ku Efeso

1 Tangwa kákala Apholosi ku khoditu, Pholu wálutila ku kinzunga kya myongu, wákulumuka yi kuna Efesu. Káwana kwakuna ndambu ya balonguki,
2 amana wubayufudi: «Lwátambula Kitembu Kyatoma tangwa lwákituka bakwikidi?» Bawu bamuvutwadini: «Khaku kedi tuyuka kuzonzila Kitembu Kyatoma».
3 Yandi wábayufula hika: «Amana khi mbotika lwatambula?» Bawu bamuvutwadini: «Mbotika ya Yowani.»
4 Hanga Pholu wuzimbudi: «Yowani kábotika mbotika mosi ya kubalumuna mbundu, kakala zimbula kwena batu ni bakwikila mwena wuna wakala kwisa ku manima ma yandi, disongidila ni Yesu[a].»
5 Muna ndinga meni zina, bátambula mbotika mu khumbu ya Pfumu Yesu.
6 Pholu wábathetika moku, amana Kitembu Kyatoma wábakulwamukina. Báyandika kuzonza mu ndinga zina zizayakaniku yi kubikulaka mambu mana kakala bazimbwala Nzambi.
7 Bayakala bana bákala kitesu kya kumi yi boodi.
8 Pholu kakala kwenda ku nzu ya kimvuka ya Bayuta, kwakuna kakala zonzila yi kikumbwala; kitesu kya ngonda tatu kakala zonzila yi kukwikisaka batu bana bakala muyuka mu mana matadidi Kipfumu kya Nzambi.
9 Kaasi batu bahika, bwosu bábwisa mu kuyuka yi mu kukwikila. Bakala lewula Nzila yina, mu mesu ma batu boosu. Hanga Pholu wubasisi, wénda yi balonguki ku kabeta, kakala solula yi bawu kosu kilumbu[b] muna nzu ya malongi ya Tilanusi.
10 Bwabuna bwázinga mvula zoodi, mu phila ni batu boosu bakala zingila mu kinzunga kya Aziya, keti Bayuta keti bisi Ngeleti, báyuka ndinga ya Pfumu.

Bana ba bayakala ba Sevwa

11 Nzambi kakala sala bidimbu bya kuyituka mu nzila ya Pholu.
12 Bwabuna bakala kusilaka kwena bambefu, miledi kondilo bitemba bina byákala khundakana ku lutu lwandi; bimbefu byákala beluka amana bitembu bya mbi byákala lubuka.
13 Ndambu ya Bayuta bakala kwenda muma yi muma bakala meka kukula bitembu bya mbi mwena bana bakala byawu, yi kutumbulaka khumbu ya Pfumu Yesu; yi kuzonzaka: «Yiluheki muswa wa kulubuka mu khumbu ya Yesu wuna kabati longila Pholu!»
14 Há́kala yi bana ba bayakala tsambwadya ba mosi wa bapfumu ba banganga Nzambi ba Bayuta, khumbu yandi Sevwa bakala sala bwabuna,
15 kaasi kitembu kya mbi kyábavutwala: «Yesu, yimuzayini, nzayi mboti phi keti nani kena Pholu; kaasi benu, banani lwenina?»
16 Amana mutu wuna wákala yi kitembu kya mbi wubabwidi, ngolu kákala kuluta bawu; watoma babeta boosu, bálubuka mu nzu yina, thinu, kikhonga yi phuta muna lutu.
17 Kindanda kiditi kwena boosu bana bisi zingila ku Efesu, Bayuta yi bisi Ngeleti; bweya bwábakwata boosu amana bazimbudi ni khumbu ya Pfumu Yesu yambuta yenina.
18 Balawu ha kati dya bana bákituka bakwikidi bakala kwisa mu kufunguna mihangu mya bawu ha mesu ma batu boosu.
19 Batu balawu bana bakala sadila mikisi, bakala nata mikanda

a **19:4 19:4** Mth 3:11; Mlk 1:4, 7-8 kusoba kwa bikalulu, bahika ni kubalumuna kwa mbundu.

b **19:9 19:9** Masonuku mahika másonika yi tsikiningi ni tukidila tangwa dya 11 yi kuna tangwa dya 16.

mya bawu amana bayokimya kuna thwala ya batu boosu. Bátanga thalu ya mbongu ya mikanda meni, yákala makumatanu ma mafunda ma bibendi bya mbongu[d].

20 Bwabuna Ndinga ya Pfumu yakala mwanganina yi ngolu.

Mvwalangani ya ku Efeso

21 Kunima dya kusalama kwa mambu mana, Pholu wábonga lukanu, lwa kukwenda ku Yelusalemi mu kulutila mu nzila ya Masetwani yi Akayi. Kakala zimbula: «Buna yikatuka kuna, bwálunga ni yitula hika ku Loma.»

22 Kahanga wutumi bodi ba batu bandi bana bakala musadila ku Masetwani, Thimoti yi Elasiti, kaasi yameni wásala ndambu ya tangwa ku kinzunga kya Aziya.

23 Muna tangwa medina, mvwalangani za lawu zálubuka ku Efeso, kikuma kya Nzila ya Pfumu.

24 Mutu mosi, wakala yidika bima bya phalata, khumbu yandi Temethiyusi[e]. Kakala yidika nzu za Nzambi za khunda-khunda za phalata kikuma kya nzambi wa mukhetu, Atedimisi amana mbongu za lawu kyakala balumbwala, yandi yi basadi bana bakala sala kisalu kimosi yi yandi.

25 Kábakhundikisa boosu kumosi yi batu bahika bana bakala sala yandi kisalu kimosi, amana wuzimbudi: «Bakwetu, luzayi ni kimvwama kyetu mu kisalu kyaki kyisi tuka.

26 Kinga lubati mona amana lubati yuka mana mabati hita; ka ku Efesu lwesi ku, kaasi mu kinzunga kya Aziya kyosu, Pholu meni wawuna kákwikisikini mulumba-lumba wa batu mu kuzimbula ni banzambi bana bahadi ku moku ma batu beku banzambi ba kyedika.

27 Mana mafwaniku lwesi kuzanga kisalu kya betu, kaasi mafwani phi kubebisa mambu ma ngolu ku nzu ya nzambi ya nzambi wa mukhetu Atedimisi yi kukulumuna kipfumu kyandi kina bisi fukamina mu kinzunga kya Aziya yi muna tsi yosu ndangu batu bamufukaminaku hika!»

28 Tangwa báyuka bwabuna, khabu zábakwata lawu amana bayandika mu kukalunga: «Wambuta kenina Atedimisi wa bisi Efeso!»

29 Mvalangani yákota muna mbanza yosu. Boosu, mu kimosi, benda ku tsaka amana bábakwata Kayosi yi Adisitadiki, bisi Masetwani bana bisa musindikila Pholu mu nzila amana bababulumuna yi kuna tsaka.

30 Pholu wázola kenda lubuka ku mesu ma mulumba-lumba wa batu kaasi balonguki bamukandisa.

31 Amana basadi ba leta bana bakala banduku bandi, bamuhitika ndinga mu kumubokwadila ni kendaku ku tsaka.

32 Bahika bakala kalunga kima kimosi, bakwawu kyahika; kikuma, mvwalangani lawu yakala ha kati dya kibuka. Batu balawu bázayaku kikuma kina báwongamina.

33 Ndambu ya batu, muna kibuka, bámutendwala Alekizande mana makala luta, amana bamulundika ndangu kahyoka ku thwala. Alekizande wáthuta koku ndangu kadikutumuna ku thwala ya kibuka.

34 Kaasi tangwa bámutungulula ni Muyuta kákala, boosu báyandika mu kukalunga mu kimosi, kitesu kya matangwa modi: «Wambuta kenina Atedimisi wa bisi Efeso!»

35 Kaasi musoniki wa pfumu wa mbanza wálenda mu kukandisa mulumba-lumba wa batu amana wuzimbudi: «Bayakala ba ku Efeso, nati wukondi zaya ni mbanza ya Efeso yena tsinzidi wa nzu ya nzambi ya nzambi wa mukhetu Atedimisi yi kiteki kyandi kina kyátuka ku zilu?

36 Mambu mana, heku mutu wufwani kuketyakisama. Bulungi

d **19:19 19:19** Mlk 6:37 e **19:24 19:24** Temethiyusi: kenina nzambi wa mukhetu kikuma kya buyanga yi mata wuna wázayakana mu khumbu ya Dyana.

ni lwalembama amana luhangaku
dyambu konda kuyindula.
37 Kikuma, bayakala baba lwisi
bawu, basawudiku, batukwaniku
phi nzambi ya betu wa mukhetu.
38 Yukani Temethiyusi yi banduku
bandi ba kisalu benina yi dyambu
dya mutu, bazusi benina, nganda
phi yenina, ndangu benda funda!
39 Amana yukani dyambu dyahika
lwenina dyawu, mboti lwanatadya
ku nganda yina yifwani kuzengadya
bwosu buna milombini mitsiku.
40 Kikuma, fwani batufunda
ni mavwanga tulubudi kikuma
kya mambu mana malutini lelu,
mukuma heku kima kibati tuheka
muswa wa kukhokama kwaku.»
41 Kunima kuzonza bwabuna,
wámwangakya kibuka kyosu.

20

Kitambu kya Pholu ku Masetwani yi ku Ngelesi

1 Buna yámanisa mvwalangani,
Pholu wátedisa balonguki; kunima
dya kubasyamisa, wábaheka mboti
ya tsuka ndangu kenda ku Masetwani.
2 Buna kálutila muna kinzunga
meni kina, wátomasyamisa batu
kwakuna, kunima wénda ku Ngelesi.
3 Kázakala ngonda tatu kwakuna,
muna tangwa dina kázola kukota
mu masuwa ndangu kalabuka
ku Sidiya, wáyuka ni Bayuta
bámukasidi kifwandu; amana
wábonga lukanu lwa kuvutukila
muna nzila ya Masetwani.
4 Hákala yi batu benda musindikila[a]:
Sophatela, mwana Philusi,
mwisi Bele, Adisitadiki, Sekundusi
mwisi Tesalonika, Kayusi mwisi
Telebi, Thimoti, Tisiki yi Thofima bisi
Aziya.
5 Baba-baba batekila kwenda,
amana bátuhingila kuna Thowasi.
6 Kwena betu phi, kunima kilumbu
kya mapha makonda muvimbu,
twálabuka tukidila ku Fidiphu.
Kunima bilumbu bitanu, tubawani
kuna Thowasi, kwakuna, twánanga
bilumbu tsambwadi.

Kitambu kya tsuka kya Pholu ku Thowasi

7 Muna kilumbu kyatheti kya
phosa[b], twákala bakutakana muna
masikidika kikuma kya kubukuna
dipha. Pholu, yandi mutu wákana ni
kenda mu kilumbu kyalanda, kakala
yambila yi batu bákala mu kimvuka.
Amana wáleyisa kinzonzi tii yi muna
kati kya phipha.
8 Mwinda mya lawu myákala ku
mwanza wa ku zilu kuna twákala
bakutakana.
9 Kaasi ngunza mosi wákala hana
wazakala hana thandu ya nela,
khumbu yandi Etiki. Hanga kilu
kyamuluku-luku kimukwati muna
tangwa dina kakala zonza Pholu;
wáhukumuka ku kilu, wátukidila
kuna nzu ya tatu ya ku londi,
wudilembini hana tsị. Buna benda
ni bamuvumbula, bamuwana wufi
kedi.
10 Hanga Pholu wukulumukini,
wązenzama hana kákala amana
wamuzangula muna moku mandi;
kunima wuzimbudi: «Lubangaku!
Wamoya kenina!»
11 Tangwa kátombuka, wábukuna
dipha kikuma kya kudya, kunima
kázonza hika tangwa dya kaleyi
yikuna kwakhyela kuma, kunima
dya bwana, wénda.
12 Bámunata ngunza wuna
wamoya, bwáhana kikesa kya lawu.

Batukini ku Thowasi, bendi ku Mile

13 Kikuma kya betu, hanga
thwendi theti mu masuwa yi
kuna Asosi, kuna twafwana ni
twamubongila Pholu. Yibwana

---

a **20:4 20:4** Muna masonuku mahika, báyika ni yi kuna Aziya (tsi yakhunda ya Aziya)
b **20:7 20:7** Kikuma kya Bayuta, kilumbu kyákala yandika mu tangwa dya kumi yi nana. Basoniki bahika babati zonzila ni mu "masikidika ma kiphosa"; bahika phi ni mu "masikidika ma lumingu".

káyidika, kikuma kazola ni kendila
mu nzila ya mukhidi.
14 Buna katuwana ku Asosi,
twámukotisa mu masuwa amana
thwenda ku Miteleni.
15 Tuka kwakuna, twákangala mu
yanga dya mbuta amana kilumbu
kyálanda, twátula ku thwala Kiyo.
Kilumbu kyalanda tutudi ku Samosi,
amana ha kilumbu kyálandad,
twátula ku Mile.
16 Kikuma, Pholu kákana ni kalu-
tila ku kabeta ka Efesu, ndangu ka-
lutisaku tangwa dyakhatu mu Aziya.
Tswalu kakala kwenda ndangu kat-
ula ku Yelusalemi mu kilumbu kya
Phandikoti.

Pholu wuyambidi yi bambuta ba ku Efeso

17 Buna bákala hana Mile, Pholu
wátuma ni babatedisa malemba ku
Efesu.
18 Buna bátula kuna kákala
yandi, wubazimbwadi: «Luzayibya
mboti, benu, bikalulu byama ku
thwala ya benu, tangwa dyosu, tuka
kilumbu kyatheti, tangwa yidyata
mu kinzunga kya Aziya.
19 Yímusadila Pfumu, mu kudiku-
lumuna, mu matsanga, ha kati dya
bimeka bina byándatina bifwandu
bya Bayuta.
20 Konda kusweka kima, yílusamwana
amana yílulonga moosu mana
menina mupfunu, ku thwala ya batu
boosu yi muna nzu zenu.
21 Yíbatendwala Bayuta yi Ban-
geleki ndangu basoba bikalulu, badi-
hana kwena Nzambi amana bakwik-
ila mwena Pfumu Yesu.
22 Buthwena, meni wakukasa
yenina kwena Kitembu, yendi ku
Yelusalemi, konda kuzaya mana
makwenda mbwila kwakuna.
23 Kaasi nzayi kwama ni muna
kosu mbanza yina, Kitembu ky-
atoma kisi tekilatsongila ni miyololu
yi kiwayi bibati phingila kwakuna.
24 Kaasi meni luzingu lwama luhi-
tiku mupfunu lawu. Kima kingyen-
ina mupfunu lawu kutula yi kuna
tsuka ya kisalu kyama yi kiyeka
kápheka Pfumu Yesu: mu kuta kim-
bangi kya Musamu wa Bukheti wa
khenda za Nzambi.
25 «Buthwena nzayi mboti ni, meni,
lwambonaku hika, benu boosu
muna yíhitila mu kulonga Kipfumu
kya Nzambi.
26 Ihana ni thambwasibwa lelu
kwena benu: wakasemi kwama yen-
ina muna menga ma benu boosu.
27 Mukuma yílusamwana moosu
mana kázenga Nzambi, konda ku-
luswekila kima.
28 Dikengenu benu-benu yi
kwena kibuka kya mikokue mina
káluhekila Kitembu Kyatoma
khumbu ya bamvungi ba mikoku.
Lundenu Dibundu dya Nzambi, dina
kásumba mu menga mandi.
29 Nzayi mboti meni, ni kunima
dya kwenda kwama, bakwisa kota
hana kati dya benu bambwa-
ngongu f ba nganzi bana banyókuna
kibuka kya mikoku.
30 Amana mu kati dya benu,
batélama batu bahika bakwata
zonza mambu ma luvunu ndangu
bahungula balonguki kwena bawu.
31 Yihana ni kengilenu, lwabam-
buka phi ni mu mvula tatu, phipha yi
mwini, mu matsanga, yikalaku lem-
bwa mu kululwengisa, kosu mutu,
mana makwísa ku thwala.
32 «Amana buthwena, yilusisi mu
moku ma Nzambi yi muna ndinga
ya khenda zandi. Yina yenina yi
ngolu za kutunga yi kuhana bima
bya bukheti kwena bana benina ba
yandi.
33 Yínekaku keti mbongu, keti
wolu keti miledi mya mutu.
34 Luzayibwa benu-benu: moku
mama matsadisini mu kuvwa bima

d **20:15** **20:15** Muna masonuku mahika báyika ni kunima munangu wumosi ku Thoziyoni.
e **20:28** **20:28** Disongidila ni kimvuka kya bakidisitu. f **20:29** **20:29** Disongidila ni batu bafwanana yi bambwa-ngongu (bambisi) ba nganzi. Benina balongi bana bisi longa malongi mambi.

byosu yíkala byawu mupfunu yi kwena banduku bama.
35 Mu moosu, yílulonga ni mu kusala bwabuna lwabásadisila baphutu, mu kuyindulaka ndinga za Pfumu Yesu, yandi wázimbula yandi meni: "Kyesi kya lawu kyisi kala mu kukaba, keku ni mu kubonga!"»
36 Kunima kuzonza bwabuna, wáfukama kikuma kya kulombila ha kimosi yi bawu boosu.
37 Boosu mu bidilu, bámubumbakana Pholu amana bámuyamba.
38 Kyadi kya lawu bákala kyawu, kikuma kábazimbwala ni bamúmonaku hika. Kunima bénda musindikila yikuna masuwa.

21

Pholu wendi ku Yelusalemi

1 Bwosu twáhambwasana yi bawu, twásabuka, amana twátadisa ku zawala dya Khosi; kilumbu kyalanda, twátula ku Lodi, amana ha twákatuka kwakuna, thwénda ku Phatala.
2 Buna twáwana kwakuna masuwa mana makala kwenda ku Fenisi; hanga tukoti mwamuna amana thwendi.
3 Buna twátula bela-bela yi Siphe, twásisadya ku koku dya kimama, amana twálanda sambwa dya Sidiya, ndangu twatula ku Tidi kuna máfwana masuwa mu kutululula bima.
4 Bwosu twáwana balonguki, twánanga kwakuna bilumbu tsambwadi. Baphangi, bálwengisa kwena Kitembu Kyatoma amana bázimbula kwena Pholu ni katombukaku ku Yelusalemi.
5 Kaasi tangwa yáhita phosa meni yina, twálanda nzila yetu. Bénda tusindikila boosu yi bakhetu yi bana ba bawu yi kuna phenza ya mbanza; twáfukama kuna kabeta ka yanga dya mbuta amana twásambila.
6 Kunima dya kudiheka mboti za tsuka, twákota mu masuwa, bawu bávutuka kwabawu.
7 Amana betu buna twámaṇisa kitambu kyetu mu mamba, thwenda tuka ku Tidi yikuna Tholemayasi. Kwakuna twábaheka baphangi mboti, hanga tunangi hika kilumbu kimosi yi bawu.
8 Kilumbu kyálanda, twákatuka, thwénda ku Sezale. Hanga thwendi ku nzu ya Fidiphu wuna wákala musamuni wa Musamu wa Bukheti, yandi kákala mosi hana kati dya bayakala tsambwadi bana básola ku Yelusalemi, twánanga kuna nzu yandi.
9 Kákala yi bandumba baya bana bakala bikula.
10 Bwosu twánanga kuna bilumbu byalawu, mbikudi mosi, khumbu yandi Hakabusi; wátuka ku Yuteya, wisa tula hakana.
11 Hanga wisi kuna twákala betu, wubongi mukaba wa Pholu, amana wudikasi malu yi moku, kụnima wuzimbudi: «Tala mana kazimbudini Kitembu Kyatoma: Mutu yandu wuvwi mukaba wawu, Bayuta, kuna Yelusalemi, yi bwabubu bamúkasa, ndangu bamulambula kwena baphani.»
12 Buna twáyuka bwabuna, betu yi bana bákala hakana, twámubokwadila Pholu ndangu katombukaku ku Yelusalemi.
13 Hanga Pholu wuvutudi: «Kikuma kyabiki lubati didila yi kuphumuna mbundu? Meni yenina wayilama, ka kikuma kya kukhasa ku lwesi kaasi yi kikuma kya kufwila kuna Yelusalemi kikuma kya khumbu ya Pfumu Yesu.»
14 Bwosu kázolaku mu kutambwasa mana twakala muzimbwala betu, twakosikilaku hika ndinga amana tuzimbudini: «Yambula luzolu lwa Pfumu lwahangama!»
15 Ku manima ma kulutisa ndambu ya bilumbu kwakuna, twáyilama amana thwénda ku Yelusalemi.
16 Ndambu ya balonguki ba ku Sezale bisa tusindikila yi kuna twafwana kuleka, kuna nzu ya Na-

soni mwisi Siphe; wákala mukwikidi tukidila thama.

Pholu ku Yelusalemi

17 Mu kutula kwetu ku Yelusalemi, baphangi bátuyamba yi kyesi.
18 Kilumbu kyálanda, Pholu wátunata ku nzu ya Zyaki; amana malemba moosu mísa kwakuna.
19 Wábaheka mboti amana wáyandika mu kutangumuna moosu mana káhanga Nzambi, mu nzila kisalu kyandi, ha kati dya baphani.
20 Ku manima ma kumuyuka, bámuzatula Nzambi. Hanga bamuzimbwadini: «Wumoni, phangi, keti makumi ma mafunda makwa ma Bayuta bakitukini bakwikidi; boosu babasi yi tsambu ya kuzitisa mitsiku.
21 Kamba báyuka ni muna malongi maku, ngeyi wubati tuma Bayuta boosu bana bisi zingila mu kati dya makanda ndangu babwisa mitsiku mya Moyize; kamba bayótisaku hika bana, balundaku phi hika mikuku mya kikanda.
22 Biki bifwani? Bayúka kaka ni wísikini.
23 Disongidila, sala kaka mana tukuzimbwadi. Henina ha kati dya betu yi bayakala baya básidiki lusilu.
24 Babonga, disemisa ha kimosi yi bawu amana bafutila mbongu, ndangu badikulula mutwa. Hanga boosu bazáya ni heku kima kya kyedika muna khululuka yina báyukiki kikuma kya ngeyi, kaasi ngeyi phi wisi lunda mitsiku.
25 Kikuma kya Baphani bana bakituki bakwikidi, betu, tumoniki ni mboti twabasonikina ni bayambula kudya mbisi batambiki kwena biteki, keti ba menga, yi bambisi ba bithitu, bayambula phi kindumba.»
26 Kilumbu kyalanda, Pholu wábonga batu meni babana, wádisemisa ha kimosi yi bawu amana wákota kuna nzu ya Nzambi mu kusamuna keti khi tangwa byamánisa bilumbu bya kudisemisa, keti khi tangwa phi batámbika kabu dya mosi yi mosi wa bawu.

Pholu bamukwati muna Nzu ya Nzambi

27 Ku tsuka ya bilumbu bina tsambwadi, Bayuta ba ku kinzunga kya Aziya, bana bámumona mu nzu ya Nzambi, bálundika mulumba-lumba wa batu wosu amana bámukwata.
28 Bakala kalunga: «Bisi Kiseledi, tusadisenu! Mutu yandi, yandi wisi longa kwena boosu yi muma mwosu, mambu ma mbi matadidi betu Bayuta kikuma kya mitsiku mya Moyize yi kizika kyaki! Wukotisi phi bisi Ngeleki muna nzu ya Nzambi yi kusumunaka kizika kyaki kyatoma!»
29 Mukuma ku luyandiku bámona Thofimi mwisi Efeso ha kimosi yi yandi muna mbanza ya Yelusalemi, amana bakala yindula ni Pholu wámukotisa mu nzu ya Nzambi.
30 Mbanza yosu yekina mu mvwalangani, amana batu bálubuka muma mwosu. Bámukwata Pholu amana bamulubula mu nzu ya Nzambi, kunima dya bwabuna, báyafikila mwelu.
31 Bwosu bakala sanda mu kumuhonda, kindanda kiditi kwena tudibeni[a] ni mvwalangani yikoti mu Yelusalemi dyosu.
32 Muna mbala mosi, yandi wábonga baphumbulu yi basatudiyoni amana wákulumuka thinu. Buna bámona tudibeni yi baphumbulu, báyambula kumubeta Pholu.
33 Hanga tudibeni wubwesuki amana wásenda ni bamukwata amana bamukasa mu miyololu myodi. Kunima wáhyula keti nani kákala yi biki káhanga.
34 Muna mulumba-lumba wa batu, kosu mutu kakala kalunga

a **21:31 21:31** Tudibeni kenina Pfumu wa kibuka kya basuta funda dimosi ba Loma. Haha kenina hanga pfumu wa mbuta bibuka bya basuta khama tsambwadi ba Loma kuna Yelusalemi.

muna phila yandi amana pfumu wa baphumbulu funda ba Loma, kálendaku mu kuzaya kikuma kya kyedika muna mambu mana, wásenda ni bamunata ku Kaa dya baphumbulu[b].

35 Buna kátula Pholu mu sikadiye, baphumbulu bámuthuta, kikuma kya mvwalangani ya mulumba-lumba wa batu,

36 kikuma kibuka kya batu kyakala mulanda yi kukalungaka: «Kafwa!»

Pholu wusámbi

37 Buna bázola kumukọtisa mu Kaa dya basuta, Pholu wazimbula kwena tudibeni: «Pfwani yikuzimb-wala dyambu?» Pfumu wa baphum-bulu wumuvutwadi: «Wuzayiya ku-zonza Ngeleki?

38 Ka ngeyi ku mwisi Ngiphiti wuna wákotisa mvwalangani mu bilumbu bilutiki amana wátini mu nganga yi bandwandwa ma-funda maya kikuma kya kunwanisa ngemba ya ku Loma?»

39 Pholu wumuvutwadi: «Meni yenina Muyuta wa ku Talasi dya ku kinzunga kya Sidisi, yíbutukila mu mbanza yina yizayakani. Yikubok-wadidi, pheka muswa wa kuzonza kwena batu.»

40 Pfumu wa baphumbulu funda ba Loma wámuheka muswa. Pholu, wátelama muna sikadiye, wusongidi kidimbu kuna koku kwena batu. Ta-lala dyákota. Hanga wuzimbudi kwena bawu mu ndinga ya Bayuta:

22

1 «Baphangi bama yi batata bama, yukenu buthwena mana yenina mawu mu kuluzimbwala kikuma kya kudikutumuna kwama.»

2 Buna bá́yuka ni kakala bazonzila mu ndinga ya Bayuta, talala dyekina hika dya lawu. Pholu wuzimbudini:

3 «Meni, yenina Muyuta. Yíbutwakila ku Talasi muna kinzunga kya Sidisi; kaasi muna mbanza meni yayi tsat-sukidini, ndongwakidi phi, muna malu ma Ngamadyedi, yandi wuna wándonga mboti-mboti mitsiku mya batata betu. Yíkala mutu wabasa yi tsambu yiluti kitesu kikuma kya Nzambi, bwosu lweninabwa benu boosu lelu.

4 Yínyokuna yi kuna lufwa bana bakala landa Nzila yayi, mu kuk-watisaka bakhetu yi bayakala yi kubakotisa mu boloku.

5 Keti mbuta wa banganga Nzambi yi kibuka kya mbuta kya malemba bafwani mu kuta kimbangi kyama. Yítambula phi kuna moku ma bawu mikanda mya nzila kikuma kya baphangi ba bayuta bana bisi landa Nzila yayi kuna Tamasi. Yenda kwakuna ndangu yikwata bana bákala kuna amana yibanata ku Yelusalemi ndangu babaheka ndola.»

Pholu wutendudini buna ká́balwala mbundu

6 «Mu nzila yíkala amana yikala bwesuka ku Tamasi, muna mbala mosi, muna mwinyakati, mitsyen-zya mya lawu myátuka kuna zilu, myákyenzula homa hosu hana yíkala.

7 Hanga mbwini ha tsi amana ngyuki ndinga yimosi yakala nzimb-wala: "Sawulu, Sawulu, kikuma kya biki wubati ndyokwanina?"

8 Hanga mvutudini: "Nati wenina ngeyi Pfumu?" Yandi wunzimbwa-dini: "Meni, yenina Yesu mwisi Nazaleti, wuna wubati nyokuna ngeyi."

9 Bana bákala yi meni bámona mit-syenzya, kaasi bábakulayoku ndinga ya wuna wakala nzonzisa.

10 Hanga nzimbudini: "Biki pfwani mu kuhanga, Pfumu?" Pfumu wunzimbwadini: "Telama, ndawenda kuna Tamasi, amana

b **21:34 21:34** Kaa dya baphumbulu: dyákala ku mazyokidi ma tangwa ma nzu ya Nzambi. Bisi Loma bakaladya sadila, Ka medina, kikuma kya kutanina nzu ya Nzambi. Mbala za hika, bakaladya bongila phi hanga boloku.

kwakuna bakúzimbwala moosu mana wufwana mu kuhanga."
11 Bwosu yikalaku mona hika, kikuma kya khembu ya mitsyenzya mina, bana bákala kumosi yi meni bátsimba kuna koku mu kundatisa, amana yítula ku Tamasi.
12 «Kinga hákala yi mutu mosi khumbu yandi Ananiya, mutu wakwikama mu mitsiku, wuna bakala hanina kimbangi kya mboti kwena Bayuta boosu bana bisi zingila kwakuna,
13 wísa kwena meni amana wunzimbwadi: "Sawulu, phangi wama, mona hika!" Muna tangwa medina, ngyandiki kumona hika, amana yimumoni.
14 Amana wunzimbwadi hika: "Nzambi wa batata betu wákusola mu kuzaya luzolu lwandi, ndangu wamona mutu wa Masonga amana wayuka ndinga yandi.
15 Mukuma wakála mbangi kikuma kya yandi, ku thwala boosu, muna mambu mana wumonini yi mana wuyukini.
16 Amana buthwena, biki wahánga? Telama, tambula mbotika, tumbula zina dya Pfumu ndangu wasukuka mu masumu maku."»

Pholu wutendudini buna bámutuma kwena baphani

17 «Mu kuvutuka ku Yelusalemi, tangwa yikala lombila muna nzu ya Nzambi, mboni mbona mesu.
18 Amana yimumoni Pfumu, wuna wánzimbwala: "Hanga tswatsu, katuka tswatsu ku Yelusalemi, mukuma batu bana batámbwasakyoku kimbangi kyaki wathíla."
19 Meni mvutudini: "Pfumu, bazayi mboti ni yikala kwenda muna kosu nzu za kimvuka za Bayuta mu kusya yi kubetisa bana bisi kwikila mwena ngeyi.
20 Amana tangwa bánokisa menga ma mbangi waku Kitsyeni, hana yíkala meni-meni, yíbatambwasa, yikala simba miledi mya batu bana bámuhondaa."
21 Hanga wunzimbwadini: «Ndawenda, meni yikútuma kwena baphani!"»

Pholu yi pfumu wa baphumbulu funda ba Loma

22 Bámuhyinikina tii yi kuna ndinga yayi; kaasi hanga bathuti ndinga amana bazimbudi: «Kafwa! Ka mboti ku mu kusisa mutu wa mutindu wawu ni kazinga mu tsi yayi!»
23 Bakala kalunga, kulosa miledi mya bawu yi kutimbulaka mufututu muna zilu.
24 Tudibeni wásenda ni bamukotisa mu kaa dya baphumbulu amana bamubeta kikuma kya kumuzonzisa, ndangu bazaya kikuma kina bakala mukalwangina bwabuna kikuma kya yandi.
25 Bwosu bakala mukasa yi tsibu, Pholu wázimbula kwena satudiyoni wuna wákala hana: «benu, lufwani kubetisa fimbu mwisi mbedi ya Loma yandu bakondi sambisab?»
26 Tangwa káyuka bwabuna, satudiyoni wenda menika kwena tudibeni, wumuzimbwadi: «Biki wahánga? Mudyambu mutu yandu kenina mwisi Loma!»
27 Tudibeni wísa kwena Pholu amana wumuzimbwadi: «Nzimbwala, ngeyi, mwisi Loma wenina?» «Eeh», wuvutudi bwabuna.
28 Tudibeni wuvutwakidi hika: «Meni, mu mbongu za lawu yíbongila muswa wawu!» Pholu wuvutudini: «Meni, tukidila lubutuku lwama.d»

a **22:20 22:20** Khaphu ya 7:58; 8:1. b **22:25 22:25** Tala disongidila dya kyufu kya Pholu muna khaphu ya 16:37. d **22:28 22:28** Yísumba mu mbongu za lawu: Mu mitindu mitatu myáfwana mu kukituka mwisi Loma: 1. Kubutuka, yuka ni bibuti byaku byawu byodi mu menga ma Loma benina. 2. Lufutu lwa kisalu kimosi kina wásala kuna Loma, amana phi batu boosu bana bisikwa zingila bátambwasakya. 3. Kufuta kwa mbongu za lawu.

29 Muna tangwa medina, batu
bana bázola mu kumuzonzisa,
báhaluka kyana; amana tudibeni
wáyuka bweya, kikuma kya buna
kábakula ni mwisi Loma wuna
kakasisikini.

Pholu ku thwala kimvuka kyambuta kya Bayuta

30 Kilumbu kyalanda, mu ku-
sanda kazaya kyedika kina bakala
mufundila, Pholu, kwena Bayuta,
wámukutwamisa misinga amana
wásenda kwena bambuta ba
banganga Nzambi yi kimvuka
kyosu mu kukutakana; kunima,
wámukulumuna Pholu amana
wamusya kuna thwala ya bawu.

23

1 Pholu wábatala kuna mbunzu
batu bákala ha mbasi, wuzimbudi:
«Baphangi bama, kikuma kya meni,
yi katsatsa ka bukheti kosu yisi
zingila ku mesu ma Nzambi, yi kuna
lelu dyadi.»
2 Mbuta wa banganga Nzambi
Ananiya[a] wásenda kwena bana
bákala bela-bela yi yandi ni bamu-
betila ku munwa.
3 Hanga Pholu wumuzimbwadi:
«Nzambi wakúbeta ngeyi, kibaka
basiti phemba[b]! Ngeyi wenina
wasikuka haka kikuma kya kup-
fundisa buna bulombi mitsiku yi
mana matadidiku mitsiku, wubati
senda ni bambeta!»
4 Bana bákala bela-bela yi yandi
bázimbula: «Wubati tukwana mbuta
wa banganga Nzambi!»
5 Pholu wuvutudi: «Nzayikiku,
baphangi bama, ni mbuta wa ban-
ganga Nzambi kákadiki. Kikuma,
básonika bwabu muna Masonuku:
"Wazonzilaku mbi ya pfumu wa
kanda dyaku!"»
6 Bwosu kázaya ni ha kati
dya kimvuka kyambuta hákala yi
Basadise yi Bafwadisi, hanga Pholu
wuyandiki kukalunga: «Baphangi
bama, meni yenina Mufwadisi,
mwana wa Bafwadisi! Yukani meni
babati pfundisa, kikuma kya kivuvu
mu lufutumuku lwa bamvumbi.»
7 Tangwa kazonza bwabuna,
ngyuma zábwa hana kati dya Bafwa-
disi yi Basadise, amana kimvuka
kyádikabisa.
8 Kikuma Basadise, bawu, bisi
zimbula ni kweku lufutumuku, keti
wanzyo, keti kitembu kaasi Bafwa-
disi, bawu, bisi kwikila muna byosu
bina.
9 Báthuta hika ndinga, hanga
ndambu ya balongi ba mitsiku bana
bákala ku mukanzu wa Bafwa-
disi bátelama amana babwisa mu
ndinga ya ngolu: «Tumoniku keti
mbi mwena mutu yandu. Amana
yukani kitembu kondilo wanzyo
wumuzonzidikini!»
10 Bwosu zakala vula ngyuma,
tudibeni wáyuka bweya ni ba-
mubukununa nana Pholu, hanga
wusendi kwena baphumbulu bandi
ni bakulumuka amana bamukatula
Pholu ha kati dya bawu amana
bamukotisa mu kati dya kaa dya
baphumbulu.
11 Phipha yalanda, Pfumu wisa
mulubwakila amana wuzimbudi:
«Kikesa! Bwosu buna wuthidi
kimbangi ku Yelusalemi, bwabuna
phi wánata kimbangi ku Loma.»

Kifwandu kikuma kya Pholu

12 Tangwa kwakya kuma, Bayuta
bákasa kifwandu amana balabi ni
badyaku, banwaku phi keti kima
yukani khaku kedi bamuhonda
Pholu.
13 Bakasi ba kifwandu kina bákala
thalu kuluta makumaya.
14 Bénda bamona bapfumu ba
banganga Nzambi yi bambuta ba
dibundu ndangu babazimbwala:

a **23:2 23:2** Ananiya yandu, mbuta wa banganga Nzambi kákala tukidila mu mvula ya 47 yi kuna mvula ya 59.
b **23:3 23:3** Bibaka bya bisi Phalesitini byákala bya kunenga mu phembi kikuma kya kubwisisa ni batu basimbabya nana mu phipha. Bwosu bázonzila mazyamu mu mukanda wa Mth 23:27. Kibaka básita phemba disongidila ni "mutu wambi".

«Tudikini thiti ni twadyáku kedi kima yukani khaku bamuhonda Pholu.
15 Buthwena, benu, yukanenu yi bakwa mukanzu wambuta ndangu balomba kwena tudibeni, ni bamukulumuna Pholu ku thwala ya benu. Hanga mbedi ni lubati zola lwalonguka yi masingitini dyambu dyandi. Amana betu, hanga tuswamini ndangu twamuhonda konda katula kedi.»
16 Kaasi mwana khasi wa Pholu wáyuka kuzonzila kifwandu mekina amana wénda kuna kaa dya baphumbulu, wákota kwakuna mu kumuzimbwala Pholu.
17 Pholu wátela mosi wa basatudiyoni amana wumuzimbwadi: «Munata mwana yakala yandi kwena tudibeni, mukuma kenina yi ndinga ya kumuzimbwala.»
18 Satudiyoni wuna wámubonga, wámunata phi kwena tudibeni amana wuzimbudi: «Pholu wuna wenina mu boloku, káthedini amana wundombi ni yisa kunatina mwana yakala yandi wenina yi ndinga ya kukuzimbwala.»
19 Tudibeni wámusimba muna koku, wenda ku phengu amana wámuhyula: «Biki wuzodi wanzimbwala?»
20 Yandi wávutula: «Bayuta báyukani ndangu bakulomba ni mbasi wamúkulumuna Pholu ku thwala kimvuka kyambuta, hanga mbedi ni yandi zodi kalonguka mboti dyambu dyandi.
21 Kaasi ngeyi, wubayukilaku, mukuma, batu kuluta makumaya, hana kati dya bawu, bamúleka mutambu. Bádikini thiti ni badyaku kima keti kunwa yuka ni khaku kedi bamuhonda Pholu. Buthwena, bayilama benina amana dibanza dya ngeyi babati hingila.»
22 Kunima dya kumukandikisa mwana yakala wuna ni kamenikinaku kwena mutu, mambu mana kámuzimbwala, hanga tudibeni wumuvutudini.

Pholu bamuhitiki ku Sezale

23 Kunima, tudibeni wátedisa basatudiyoni boodi amana wubazimbwadi: «Bongenu baphumbulu khama zoodi yi bakwawu makumi tsambwadi bana bisi zanza ha thandu ya baphunda yi bakwawu hika khama zoodi bana benina yi madyonga ndangu bayilama mu kukwenda ku Sezale mu tangwa dya vwa dya phipha.
24 Yidikenu phi baphunda kikuma kya kumunatina Pholu kwena pfumu wa kinzunga Fidikisi[d].»
25 Hanga wusoniki kisyati bwabu:
26 «Kodiyusi Dizyasi, kwena mutu wa mayedi pfumu wa kinzunga Fidikisi, mboti.
27 Mutu yandu, Bayuta bámukwati, amana bázodikini ni bamuhonda wadi yendiku yakidilaka yi kibuka kya baphumbulu bama; ngyukiki ni mwisi mbedi ya Loma kenina.
28 Bwosu nzodikini mu kuzaya kikuma kina bakamufundilaka, yímukulumuna kuna thwala ya kimvuka kya bawu kyambuta.
29 Mbakisi ni muna mambu matadidi mitsiku mya bawu bakadi mufundila, kaasi hákalaku keti kima kifwani kumunatina lufwa holo miyololu.
30 Buna bándwengisiki ni bakasi kifwandu kikuma kya mutu yandu, yikuhitiki yandi mbala mosi, yibazimbwadiki bana bamufundiki, ni benda mufunda kwena ngeyi.»
31 Baphumbulu báhanga bwosu kituma kina bátambula, bámubonga Pholu amana bámunata phiphaphipha yikuna Atiphatisi.
32 Kilumbu kyálanda, bávutuka ku kaa dya baphumbulu básisa lwesi bakwa baphunda mu kukwenda yi Pholu.
33 Buna bátula ku Sezale, hanga bahani mukanda kwena pfumu wa

d **23:24 23:24** Atonyusi Fidikisi: yandi wákala pfumu wa mbanza mu kinzunga kya Yuteya ha kati dya mvula 52 yi 59 holo 60.

mbanza amana bamusongidi yandi Pholu.
34 Kunima dya kutanga mukanda, pfumu wa kinzunga wumuhyudi Pholu keti mwisi khi kinzunga kákala. Buna káyuka ni mwisi Sidisi kákala,
35 hanga wumuzimbwadini: «Yikuyuka nana tangwa bakwísa baṇa bákufundikini.» Amana wasenda ni bamuphatila mu nganda ya Elotie.

24

Bayuta bamufundi Pholu

1 Kunima bilumbu bitanu, nganga Nzambi wa mbuta Ananiya wákulumuka ku Sezale ha kimosi yi ndambu ya malemba yi nganzi mosi, khumbu yandi Teditulusi. Bámufunda Pholu kwena pfumu wa kinzunga Fidikisia.
2 Bámuṭedisa Pholu amana Teditulusi wayandika mu kumufunda bwabu: «Pfumu, kikuma kya kisalu kyaku yi buna wubati yidikila mambu ma tsi yayi, hahana thwenina yi ngemba ya singu yayi.
3 Thwisibya zaya kosu tangwa yi muma mwosu yi mbundu yimosi, pfumu wambuta Fidikisi.
4 Kaasi, mukusya ni yikuhitisaku tangwa ngeyi, yikubokwadidi ni watambwasa mu kutuhinikina yi kyesi kyosu muna koma ka tangwa.
5 Kikuma tumoniki ni, mutu yandu kenina mvwanzi. Ngyuma kisi sanda hana kati dya Bayuta boosu, hana tsi yina bisi zingila; kenina mutwadisi wa dingumba dya bisi Nazaṇetib.
6 Kázodiki phi ni kasumuna nzu ya Nzambi, hahana twámukwatidini. [Tuzodiki ni twamufungwasa bwosu mibati lombila mitsiku myetu,
7 kaasi Dizyasi pfumu wa baphumbulu wisi yakidila amana wumubotudi mu moku ma betu,
8 hangi tutumi thwisa mufunda ku thwala ya ngeyie.] Wufwani kumuhyula ngemeni, ndangu wazikisa moosu mana tubaṭi mufundila.»
9 Bayuta boosu batambwasa hanga mbedi ni bwa bukheti bwákala bwabuna.

Pholu wusambi kwena pfumu Fidikisi

10 Kunima dya kumusongila mu kidimbu ndangu kazonza kwena pfumu wa kinzunga, Pholu wátambula ndinga, wuzimbudini: «Nzayibwa ni tukidila ndambu ya mvula za lawu wenina zụsi wa tsi yayi, yi kivuvu kyosu yisambila ku mesu ma ngeyi.
11 Bwosu wufwani wazikisabwa ngeyi-meni, khaku kedi hahita bilumbu kumi yi byodi, tukidila buna yitombukidi ku Yelusalemi mu kufukạmina Nzambi.
12 Bangwanaku keti muna nzu ya Nzambi, keti muna nzu za kimvuka za Bayuta, keti muna mbanza ni mbati finda phaka yi mutu kondilo kulundiḳa mulumba-lumba wa batu.
13 Balendaku, buthwena bwabu, mu kukusongila kima kina babati pfundila.
14 Kaasi, nzayibwa ku thwala ya ngeyi ni muna Nzila meni yayina, babati tela bawu ni yambi, mwamuna phi yisi sambidila Nzambi wa batata betu; yisi kwikila phi muna mambu mana básonika mu Mitsiku yi Bambikudi.
15 Yenina yi kivuvu mwena Nzambi, bawu meni phi bazayibwa ni lufutumuku lwakála kikuma kya batu ba masonga yi batu ba mbi.
16 Yihakana, meni phi, yisi sila ngolu ni yikala yi katsatsa ka

e **23:35 23:35** Nzu meni yina, bátungilaya kuna Sezale kwena Eloti wambuta amana pfumu wa mbanza ya Loma wásolaya hanga nzu yandi ya luyalu.
a **24:1 24:1** Fidikisi: Yandi wuna bazonzidini mu khaphu ya 23:24 yi kisona kina banamikikwa.
b **24:5 24:5** Bisi Nazaleti: muhowu wawu, bisiwa sadila kikuma kya bakidisitu bana batheti amana muna Mth 21:11 bázonzilawa kikuma kya Yesu. Kaasi kuna káwanawa Mathayi, kuzayakaniku.
e **24:8 24:8** Bisona byabi byenina mu khunga, tukidila ku tsuka ya nzila ya 6 yi kuna luyandiku lwa nzila ya 8, byeninamwoku mu masonuku ma lawu mana ma khulu.

bukheti, ku mesu ma Nzambi keti kwena batu.
17 «Kunima mvula za lawu yísa ku Yelusalemi mu kuhana mulambu wa khenda kikuma kya batu ba tsi yama yi kutambika makabu kwena Nzambi.
18 Hahana bángwana mu nzu ya Nzambi. Wakasemi, konda kulumbika batu keti mvwalangani.
19 Kaasi ndambu ya Bayuta lwesi bátuka ku Aziya bákala hana, bawu bafwaniki kwisa telama ku thwala ngeyi mu kupfunda, yukani kima benina kyawu kitadidi meni.
20 Kondilo, baba bazimbula keti khi kifu bakhwatiki kyawu tangwa batsambisiki ku thwala ya kibuka kyambuta.
21 Akolu yakala ndinga yina yíthuta, wa mutendendi kuna thwala bawu: "Kikuma kya lufutumuku lwa bafwa, meni, tsambidi lelu, ku thwala ya benu!"»

22 Fidikisi, yandi, wátekila dizayila mambu mana matadidi Nzila, wávutulakya kinzonzi mu kilumbu kyahika. Wubazimbwadi: «Tangwa kakwísa tudibeni Dizyasi, hanana yítaladya dyambu dya benu.»
23 Kásenda kwena satudiyoni ni kamutalaka amana kamusisila ndambu ya tangwa dya kusala luzolu lwandi, konda kukandikisa ni bakwawu khunda bamusadisa.

Pholu ku thwala ya Fidikisi yi Thusila

24 Kunima dya ndambu ya bilumbu, Fidikisi wísa yi mukhetu wandi Thusila[f], wuna wákala muyuta. Amana wátuma ni benda mubonga Pholu. Wámuhinikina buna kakala zonzila mambu matadidini lukwikilu mwena Yesu Kidisitu.
25 Kaasi bwosu kakala zonzila, pholu, mu mambu matadidi khadidi ya masonga yi kusipha kwa mbundu yi pfundusu yina yakwísa, Fidikisi, bweya bwámukwata, wumuzimbwadi: «Buthwena, awenda kwaku; Ha yimóna tangwa, yikútedisa.»
26 Kakala yi kivuvu ni ngatu Pholu makuta kamuheka; yihana kakala muzyetisila ndangu basolulaka yi yandi.
27 Mvula zodi zahita bwabuna, kunima Fidikisi bámuhingana kwena Phokuyusi Fesitusi. Bwosu kázola ni kabasephidisa Bayuta, Fidikisi wámusisa Pholu muna boloku.

25

Pholu wulombi kenda samba kwena Khayisala

1 Tangwa káyandika Fesitusi kisalu muna kinzunga, bilumbu bitatu byahita. Wákatuka ku Sezale mu kukwenda ku Yelusalemi.
2 Bambuta ba banganga Nzambi yi bapfumu ba Bayuta bisa mufunda Pholu kwena yandi. Bakala mubokwadila
3 mu kulomba lusadisu lwa kumutedisa ku Yelusalemi. Bakala mukasila fwongu balenga muhondila mu nzila.
4 Kaasi Fesitusi wávutula ni Pholu mu boloku dya ku Sezadi kakala amana ka thama ku, yandi meni kákhana vutukisa kuna Sezadi.
5 Hanga wuyikini: «Bambuta, hana kati dya benu, bakulumuka yi meni; amana yukani mutu meni wuna dyambu dya mbi káhanga, bamufunda.»
6 Fesitusi kánangaku bilumbu nana keti kumi kwena bawu, kunima wávutuka ku Sezale. Kilumbu kyalanda, wasikuka kuna nganda ya bazusi amana wásenda ni bisa yandi Pholu.
7 Buna kátula Pholu, Bayuta bana bátuka ku Yelusalemi bámuzyeta amana bámukasila misamu mya lawu mya mbi mina balendaku keti bawu meni mu kubangumuna.
8 Kaasi Pholu wádikutumuna mu kuzimbula: «Tsumuniku kima, keti

[f] **24:24 24:24** Thusila: mwana mukhetu watsuka wa kyamvu Eloti Angidipha (khaphu ya 12:1); Fidikisi wámuyiba kwena yakala dyandi wuna watheti, kyamvu Emesi.

mu mutsiku wa Bayuta, keti mana matadidi nzu ya Nzambi, keti mana matadidi Khayisala.»

9 Bwosu kázola Fesitusi mu kusephidisa Bayuta, hanga wuhyudi kwena Pholu: «Wutambwasi mu kutombuka ku Yelusalemi ndangu wenda samba dyambu meni dina ku thwala ya meni?»

10 Pholu wuvutudini: «Watelama yenina ha mbasi ya bazusi ya Khayisala, amana kwakuku kwa fwani batsambisila. Phangiku kima kyambi kwena Bayuta, bwosu wuzayididibwa ngeyi-meni.

11 Yukani mu kibela yenina, kina kifwani kundatina lufwa, mbwisiku kufwa. Kaasi yukani mweku dyambu dya mukwandi muna moosu mana babati pfundila batu baba, heku mutu wenina yi muswa wa kundambula kwena bawu. Ihana ni ndombi mu kukwenda samba kwena Khayisala.»

12 Hanga Fesitusi, kunima kuyambila yi batu bandi, wuvutudi: «Bwosu wulombikibwa ngeyi meni mu kukwenda samba kwena Khayisala, wakwénda phi kuna thwala Khayisala.»

Pholu ku thwala Angidipha yi Belenisi

13 Kunima ndambu ya bilumbu, kyamvu Angidipha yi Belenisi bátula kuna Sezale ndangu bamuheka mboti Fesitusi[b].

14 Bwosu bálutisa ndambu ya bilumbu kwakuna, Fesitusi wámenika dyambu dya Pholu kwena kyamvu, mu kuzimbula: «Fidikisi mutu mosi kasala kwatisa muna boloku.

15 Buna yenda ku Yelusalemi, bambuta ba banganga Nzambi yi bambuta ba Bayuta bámufunda mu kulomba ndola ya yandi.

16 Yíbavutwala ni bisi Loma bisiku kala yi kikalulu kya kulambula mutu mosi, konda kukhundikisa musambi yi bafundi amana kabonga tangwa dya kudikutumuna ku mambu ma bawu mana mabati muyangisa.

17 Hanga bísa yi kwaku nzila mosi yi meni. Konda kuhitisa tangwa, kilumbu meni kina kyalanda, nzakadi kuna nganda ya bazusi, amana tsendi ni bamunata mutu wuna.

18 Tangwa bátelama bafundi bandi, bamufundaku keti mu dyambu dimosi dya mbi dina yikala mubanzila meni.

19 Phaka lwesi bakala findana kikuma kya mambu ma bunzambi bwa bawu yi kikuma kya mutu mosi wuna bisi tela Yesu, wáfwa amana Pholu kisi tambwasa ni moya kenina.

20 Kwena meni, yíkala tsukungu ku thwala ya dyambu dya mutindu wuna, yímuhyula ni yuka katónda mu kukwenda ku Yelusalemi ndangu benda musambisila dyambu meni dina kwakuna.

21 Kaasi Pholu wálomba, ndangu dyambu dyandi bazengiladya kwena pfumu wa mbuta wa Loma. Hangi phani muswa ni bamusya mu boloku yikuna yimúhitikila kwena Khayisala.»

22 Angidipha wuzimbudi kwena Fesitusi: «Meni phi, yitonda kumuhinikina mutu meni wuna.» Fesutusi wumuvutwadini: «Mbasi wamúhinikina.»

23 Kilumbu kyalanda, Angidipha yi Belenisi bátula yi lukumu lwosu amana bákota muna suku dya nganda, kumosi yi batudibeni yi batu ba luzitu ba mu mbanza. Bisa yandi Pholu, bwosu kasenda Fesitusi.

24 Hanga Fesitusi wuzimbudini: «Kyamvu Angidipha, yi benu boosu lwenina haka kumosi yi betu, talenu mutu yandu bisa funda kwena meni! Kibuka kyosu kya Bayuta, kwakala ku Yelusalemi, kwakala kwaku, boosu babati kalunga ni káfwanaku hika mu kuzinga.

---

b **25:13 25:13** Angidipha: kenina kyamvu Angidipha wa zodi, mwana wa kyamvu wuna babati zonzila muna khaphu ya 12. Yandi wákala kyamvu wa kinzunga kya Kadisisi, kina kyenina ku londi dya Phalesitini, yi milambu myahika.

25 Kwena meni, yímona ni ka-
hangiku keti kima kafwani kufwila.
Kaasi bwosu kálombi yandi meni ni
pfumu wa mbuta wa Loma kenda
musambisa, meni phi yímonibwa
bukheti mu kumuhitika yandi.
26 Bwosu yeku yi dyambu dya
tsikiningi pfwani yimusonikina
pfumu wa mbuta mu mana ma-
mutadi; yimutelamisi ku thwala ya
benu, theti kwena ngeyi kyamvu
Angidipha, ndangu kunima dya
byufu byaku, yibonga kima kya
kusonika.
27 Mukuma, mbonibwoku bukheti
mu kuhitika mutu wa boloku konda
kutendula dyambu dina babati mu-
fundila.»

26

Pholu wusambini ku thwala Angidipha

1 Angidiphaa wázimbula kwena
Pholu: «Tendula dyambu dyaku.»
Hanga Pholu wáthuta koku kuna
zilu, amana wáyandika mu
kusamba:
2 «Mu kyesi yenina, kyamvu
Angidipha, mu kusamba lelu ku
thwala ya ngeyi kikuma kya mambu
moosu mana bisi pfundila Bayuta,
3 mukuma wuzayimya bukheti,
mikiku mya Bayuta yi phaka za
bawu. Yikubokwadidi ni wangyuka
yi sipha dya mbundu.
4 «Bayuta boosu bazayilwa luzingu
lwama buna lwákala tuka kileki; yi
buna yízingila tukidila luyandiku ha
kati dya tsi yama, kuna Yelusalemi.
5 Banzayi tuka thama amana
bafwani mu kuta kimbangi, yuka
batyebwa, ni yízingila hanga
Mufwadisi, muna dingumba dina
dyákala yi nziki-nziki ya kulunda
bunzambi bwetu kuluta batu boosu.
6 Amana, buthwena, babati tsam-
bisa kikuma kivuvu kyama kyenina
muna kilangi kina kásila Nzambi
kwena batata betu.
7 Kilangi kina bisi sila mbundu
bikanda byetu kumi yi byodi, bisi
sungamina phipha yi mwini ni ki-
langi kina kyalúngila. Kikuma kya
kivuvu mekina, oh kyamvu, babati
pfundila kwena Bayuta!
8 Kikuma kya biki lwisiku
kwikidila ni Nzambi kisi futumuna
bafwa?
9 Meni-meni yikala banza theti ni
bwáfwana mu kunwanisa mu phila
yosu khumbu ya Yesu mwisi Naza-
leti.
10 Yibwana yíhanga ku Yelusalemi.
Yíkotisa mu boloku, meni-meni,
bakwikidi lawu, muna hamu dina
yíbonga kwena bambuta ba ban-
ganga Nzambi; amana tangwa
bakala zola kubahonda, meni yikala
hana mukhala wama.
11 Muna nzu za kimvuka za Bayuta
zoosu, yikala hita mu kunyokuna
bakwikidi ndangu balewula lukwik-
ilu lwa bawu. Khabu za mukwandi
zina yíkala zawu kikuma kya bawu,
yikala banyokuna yi muna mbanza
za kinzenza.»

Meni dya Pholu kábalwamina mbundu

12 «Yi bwabuna yikala kwendila
ku Tamasi yi hamu yi muswa wuna
bápheka bambuta ba banganga
Nzambi.
13 Kilumbu kimosi, muna kati kya
mwini, oh kyamvu, yímona muna
nzila, myesi mimosi myátuka kuna
zilu; mitsyenzya meni mina, miken-
zudi hana yíkala meni hosu yi
batu bana bakala kwenda tsindikila.
Myakala kedyamina kuluta tangwa.
14 Betu boosu twabwa ha tsi,
amana yíyuka ndinga yimosi yakala
nzimbwala muna ndinga ya Bayuta:
"Sawulu, Sawulu, kikuma kya biki
wisi ndyokwanina? Phasi bwena
kikuma kya ngeyi mu kutsitanana
meni. Hanga kibulu bathumbikidi
muhangu kwena pfumu wandi."
15 Meni mvutudini: "Nati wenina
ngeyi Pfumu?" Pfumu wumvutwadi:

a **26:1 26:1** Khaphu ya 25:13.

"Meni, yenina Yesu wuna wubati nyokuna ngeyi.
16 Kaasi vumbuka, telama. Tala kikuma kina yikulubwakidini; yítekilakusola mu kukala musadi yi mbangi wa mambu mana wumoni kwena meni yi kikuma kya mana yikúsongila hika.
17 Yikútanina ha kati dya kanda dyadi dya bayuta yi kwena Baphani kuna yikutumini meni.
18 Kikuma kya kubatemuna mesu, ndangu bakatuka mu phipha amana bisa ku mwini; bakatuka mu hamu dya Satana amana bisa kwena Nzambi. Amana yuka ni bakwíkila mwena meni, batámbula ndoluka ya masumu ma bawu yi ndambu ya kuvwa ha kati dya bana básolama."»

Pholu wuzonzidini muhangu wandi

19 «Yi bwabuna, kyamvu Angidipha, yíkolamaku ku mbona mesu yina yátuka ku zilu.
20 Kaasi kwena bisi Tamasi theti, yi ku Yelusalemi, yi muna Yuteya dyosu, yi kwena Baphakanu, yísamuna ni bulungi basoba bikalulu amana bisa kwena Nzambi, yi mihangu mina mibati songila ni basobi bikalulu.
21 Yi kyakina kikuma bákhwatila Bayuta kuna nzu ya Nzambi, bámeka phi kuphondila.
22 Kaasi bwosu kátsweka Nzambi, yízingila yi kuna lelu dyadi amana mbati ta kimbangi ku thwala baleki yi bambuta, konda kuzimbula kima kyahika katula lwesi mana básamuna bambikudi yi Moyize:
23 Kidisitu wáfwana mu kunyokuka, amana wáfwana kukala watheti mu kufutumuka ha kati dya bafwa, kafwana mu kusamuna mwini kwena Bayuta yi Baphani.»

Pholu wumulombi ni Angidipha kakwikila

24 Bwosu kakala samba bwabuna, Fesitusi wákalunga: «Kilawu wenina, Pholu! Kulonguka kwa lawu kukukitudi kilawu!»
25 Pholu wávutula: «Yeku kilawu, mbuta-mutu Fesitusi; zenina ndinga za kyedika, za mupfunu phi zina yisi zimbula.
26 Kyamvu wuzayima yi tsikiningi mambu mana, amana yibatibwa muzimbwala yi singu dyosu. Mukuma khwikidini ni kazimbakaniku kima, kikuma moosu mana máhangaminaku mu kitsweki.
27 Kyamvu Angidipha, wisi kwikila mwena bambikudi? Nzayi mboti ni wisi kwikila mwena bawu!»
28 Angidipha wazimbula kwena Pholu: «Ka thama ku wakhwíkisa amana wákhitula mukidisitu!»
29 Pholu wavutula: «Kwasala tangwa dya khunda holo dya lawu, yizóla ni, yuka ni Nzambi katyabwa, hakalaku lwesi ngeyi kaasi yi boosu bana babati phinikina lelu, lwakituka bwosu yenina meni; katula lwesi miyololu myami.»
30 Hanga kyamvu Angidipha, pfumu wa kinzunga Fesitusi, Belenisi yi boosu bana bázakala kumosi yi bawu bátelama.
31 Mu kuyekuka, bakala dizimbwala bawu yi bawu: «Mutu wuna kahangiku kima kyamunatina lufwa kondilo boloku.»
32 Angidipha, kikuma kya yandi, wázimbula kwena Fesitusi: «Mutu wuna, bakhani muyambwadila, wadi kálombikiku ni bamuzengila mukanu kwena Khayisala.»

27

Pholu bamuhitiki ku Loma

1 Bwosu dyákala ni thwedila mu masuwa ku Kitadi, bamuhani Pholu yi batu bahika ba boloku ha moku ma satudiyoni mosi khumbu yandi Zudiwusi, wákala mu kibuka kya baphumbulu kina bakala tela «kibuka kya baphumbulu Okisiti.»
2 Buna twákota muna masuwa mamosi matuka ku Andalamiti, makala kwenda ku mbungu ya kinzunga kya Aziya, hanga thwendi.

Hana kati dya betu hákala yi Adisitadiki mwisi Masetwani wa ku Tesalonika.
3 Kilumbu kyalanda, twátula ku Sitoni. Zudiwusi, yandi wakala musadisa Pholu yi maweti moosu; wámusenda mu kwenda kinda banduku bandi ndangu kabonga bina kenina byawu mupfunu.
4 Ha twákatuka hakana, twáhitila ku mukinda wa zawala dya Siphe, kikuma pfunzi yakala kwisa kuna twakala kwendila betu.
5 Kunima dya kusabuka yanga dya mbuta bela-bela yi Sidisi yi Phafidiya, twátula ku Mila dya Disi.
6 Kuna, satudiyoni káwana masuwa ma ku Alekizandi makala kwenda ku Kitadi, amana wátukotisa mwamuna.
7 Bilumbu byalawu twánanga mu nzila kikuma masuwa makala tika malembi-malembi. Mu phasi twátudila ku thwala ya mbanza ya Kinidi. Pfunzi yatuhekaku nzila, hanga thweka kwendisa ku zawala dya Kheleti, twáhitila ku Salumoni.
8 Mu phasi za lawu twakala kwendila amana twátula homa hamosi bakala tela ni Mbungu Yabukheti, bela-bela yi mbanza ya Lazeya.

9 Bwosu twálutisa tangwa dya lawu amana phila ya kukwendila yákuma kihonza, tangwa dya kuzila kudya[a] dyáhita. Pholu watekila bazimbwala:
10 «Banduku bama, mboni ni nzila yayi, yakalaku lwesi yambi kikuma kya masuwa yi bilekwa byenina mu kati; kaasi kikuma kya moya myetu phi.»
11 Kaasi satudiyoni kákwikilaku mu mambu ma Pholu, hanga wuyukidi lwesi wuna wakala natisa masuwa yi mukwa mawu.
12 Kikuma mbungu yákalaku mboti mu kuzakala mu tangwa dya kyosi, bahika báyandika mu kukatuka kuna, bazola ni batula ku Fenikisi, mbungu yikwawu ya Kheleti, yina yátala kuna mazyokidi ma tangwa, ndangu balutisila kwakuna tangwa dya kyosi.

Pfunzi yitukudi hana yanga dya mbuta

13 Koma ka muphephi kátuka ku banda, káhita; bábanza ni balungisa lukanu lwa bawu. Báthuta kima kya zitu kina kyakala zyamisa masuwa ku thwala pfunzi hanga masuwa mekakwendila ku kabeta ka sambwa dya Kheleti.
14 Kaasi ku manima ma tangwa dya khunda, pfunzi yimosiyátuka ku zawala, yina bisi tela «kimbongila kya ku tunda yi ku tsosu» yátukula.
15 Masuwa mahunguluka, hakalaku mutindu wa kuzyamina ku kimbongila; hanga tudiyambwadidi kwetu twatika.
16 Bwabuna twakala hitila kuna kabeta ka koma ka zawala kamosi bisi tela ni Khota, twahita, mu phasi twákwatikisila mudimba wuna wakala wakuzitikila ku manima ma masuwa.
17 Kunima dya kukoka masuwa, basadi ba masuwa bákasama misinga ndangu mamwangalakanaku. Bweya bákalabwawu ni basangamina nana mu zelu dya Siditi, amana básula muna mamba kima kya zitu kina kyambuta kyakala simba masuwa bayandika mu kutika.
18 Kilumbu kyalanda, bwosu yakala tuningisa ngolu pfunzi, bátimbula mu mamba ndambu ya bilekwa bina byákala mu masuwa.
19 Kilumbu kyatatu, bálosa hika bisalulu bya bina byákala mu masuwa.
20 Keti tangwa keti thetimbwa kálubukaku, muna bilumbu

a **27:9 27:9** Kuzila kudya mu tangwa dya tsuka ya mvula yi luyandiku lwa mbangala: yenina khumbu yikwawu ya mukinzi wa bayuta "kikuma kya kudifyongununa". Muna tangwa medina, mbuta wa banganga Nzambi kakala tambika kimenga kikuma kya masumu ma bisi Kiseledi (Lev 16:29-34). Bakalawa ta mu ngonda ya vwa, kondilo ku luyandiku lwa ngonda ya kumi, muna tangwa dina, mamba kakala kihonza mu kusabuka.

byalawu, amana pfunzi yakala tukula ngolu. Hanga tukatudini kivuvu kya kuhuluka.

21 Bádyaku keti kima kimosi tuka thama. Hanga Pholu, wátelama hana kati dya bawu, wábazimbwala: «Banduku bama, wadi lwangyukilaka ni tukatukaku ku Kheleti, wadi lumonikiniku phasi za bwabu.
22 Kaasi buthwena yilulombi ni lwakala yi khwakasu; mukuma ka mosi ku wa benu watotisa luzingu; kaasi masuwa lwesi.
23 Kikuma muna phipha ya lelu, wanzyo mosi wa Nzambi wuna wumvini yi wuna yisi sadila kándubwakidini
24 amana kánzimbwadini: "Wuyukaku bweya, Pholu! Bufwani wenda samba ku thwala Khayisala, amana Nzambi wukuheki kabu dya boosu bana babati tika mu mamba kumosi yi ngeyi."
25 Kikuma kya buna, dikasikisenu, bakhunda bama, mukuma mbati kwikila mwena Nzambi ni dyakála bwosu kánzimbwala.
26 Batútimbula ku sambwa dya zawala dimosi.»

27 Yákala phipha ya kumi yi ya wakala tunatisa muphephi muna yanga dya Adiyatiki. Muna kati kya phipha, basadi ba masuwa bakala mona ni tubwesuki mu tsekengi.
28 Bázitikila kisengu kya zitu kuna musinga ndangu batesila dingu, bamoni ni kuleya kwa dingu kwákala kitesu kya metele makumaya. Kunima dya kuphusana koma, bátesa hika, bámona ni dingu dyekina kitesu kya metele makumatatu.
29 Bweya bwábakwata ni masuwa madibunda nana ku matadi, yihana bátimbwala bima biya bya zitu byákala kuna manima ma masuwa, mu kuhingila ni kuma kwakhya tswatsu.
30 Kaasi, bwosu bákala yi sunga dya kutina, basadi ba masuwa, bakala hunikisa mu kukulumuna mudimba wa luhulusu muna mamba hanga bana bendi zitikila bima bya zitu ku thwala ya masuwa,
31 Pholu wázimbula kwena satudiyoni yi kwena baphumbulu: «Yukani batu baba benamwoku mu kati kya masuwa, lufwaniku lwahúlukaku.»
32 Hanga baphumbulu batabudi misinga mina myakala zyamisa mudimba wa luhulusu amana bayambwadilawa ni wabwa.

33 Buna bakala hingila ni kuma kwakhya, Pholu wábaheka kikesa boosu ndangu badya, wuzimbudini: «Lelu kilumbu kya kumi yi ya tuka buna lubati hingila, amana konda kudya kima.
34 Yihana mbati lubokwadila ni lwatambula madya, mukuma mupfunu maluyenina kikuma kya luhulusu lwenu. Ka mosi ku hana kati dya benu watotisa lusuki lumosi lwa mutwa wandi.»
35 Kunima dya kuzimbula bwabuna, wátambula dipha, wávutula matondu kwena Nzambi ku thwala boosu, kunima wábukunadya amana wáyandika mu kudya.
36 Hanga, bwosu kyabavutwakisa kikesa, boosu bátambula madya.
37 Muna masuwa, batu boosu, twákala khama zoodi yi makumi tsambwadi yi sambanu.
38 Tangwa bádya boosu bayukuti, bálosa bule mu yanga dya mbuta ndangu masuwa makuma hengihengi.

Masuwa mazangani

39 Buna kwakya kuma, bábakulayoku tsi, kaasi bámona lwesi homa hana kákotila mamba mu mafu, amana bámeka kununguna masuwa yi kuna khungu ya mamba.
40 Bákutumuna misinga mya bima bya zitu ndangu basulabya mu mamba amana bákutumuna muna mbala mosi bima bya zitu bina byákala ku yenda dya masuwa; kunima bátelamisa muledi wa

yenda wahika kuna thwala ya masuwa ndangu muphephi wanatisa masuwa ku sambwa.
41 Kaasi babwa ha tumba dimosi
dya tsekengi ha kati kya phuphu
zodi, amana masuwa mabatakana.
Mutwa wa masuwa wakalaku
nikana hika, hanga mayo misi bula
manima ma masuwa yi ngolu zoosu.
42 Baphumbulu bazola mu
kuhonda batu ba boloku boosu
ndangu keti mosi wa bawu katinaku
mu kusaya.
43 Kaasi satudiyoni, yandi kazola
kamuhulula Pholu, hanga wubakan-
disi mu kulungisa dibanza dya
bawu. Wasenda kwena bana bazaya
kusaya ni baditimbula batheti mu
mamba ndangu balubuka ku tseki;
44 Bakwawu bafwana kubalanda
mu kusadila mabaya yi bitini bya
masuwa. Yibwabuna balubwakila
batu boosu ku tseki konda kima kya
mbi.

28

Pholu ku zawala dya Madita

1 Buna twalubuka konda kihonza,
batuzimbwala ni zawala dina
khumbu ya dyawu Madita.
2 Bisi zawala meni dina
batuyamba yi mbundu yimosi.
Bwosu kakala noka mvula yi kikuma
kya kyosi, hanga bawiki kalunga
ziku dya mbawu, batutedini betu
boosu twayetila.
3 Pholu katonguna mukuta wa mit-
sosu ndangu kasya hana mbawu,
kaasi, muna kyungila kya mbawu,
sawa mosi walubukamwa amana
wanama kuna koku dyandi.
4 Tangwa bamona nyoka wanama
kuna koku dyandi, bisi zawala dina
badizimbwala bawu yi bawu: «Mu
kyedika mutu yandu muhondisi ken-
ina, mbatanana kahuluki ku yanga
dya mbuta konda kihonza, nzambi
wuna wisi futa batu ku mbi ya bawu,
katondiku ni kazinga hika.»
5 Kaasi Pholu wakhukumuna
koku, nyoka wabwa hana ziku
dya mbawu amana kayukaku keti
ndunza.
6 Batu bahingila ni bamumona ku-
vimba holo kabwa amana kafwa
muna mbala mosi; kaasi bwosu
bahingila lawu, mu kumona ni keti
kima kimosi kyambi kyamubwilaku,
hanga babaludi mabanza ma bawu
amana bayandika mu kuzimbula ni
nzambi mosi kakala.
7 Mwakala, muna bela-bela, yi
mukombu wumosi wa pfumu wa
zawala, khumbu yandi Phubidiyusi.
Yandi watutambula yi mbundu yi-
mosi amana twananga kuna nzu
yandi bilumbu bitatu.
8 Tata wa Phubidiyusi walambal-
ala kakala hana thangi; mbawu ya
mulutu kakala yawu yi phulu-phulu
ya menga. Hanga Pholu wukoti
muna nzu yandi, wamulombila
Nzambi, wamusya moku amana
wabeluka.
9 Hanga bwabuna, bambefu
bahika bakala muna zawala bisa
bawu phi amana babeluka.
10 Luzitu lwalawu batuheka,
amana mu kukatuka kwetu,
batukana byosu bina twakalabyawu
mupfunu.

Pholu wutudini ku Loma

11 Kunima munangu wa ngonda
tatu, tukoti mu masuwa mana
ma bisi Alekizandi mana malutisa
tangwa dya kyosi muna zawala,
basonika: «Dyosikidi[a].»
12 Buna twatula ku Silakusi,
twananga kwakuna bilumbu bitatu.
13 Ha twakatuka kuna, tu-
landi mukinda wa zawala yikuna
twatudila ku Lekyo. Pfunzi ya
kubanda buna yatukula amana
mu kilumbu kyalanda, twatula ku
Phuzolesi kunima bilumbu byodi.

a **28:11 28:11** Dyosikidi: yenina khumbu ya bamaphasa, Kasitolu yi Pholukusi, bazayakana lawu muna mikhenda mya banzambi ba bisi ngeleti. Batu bana bisi saya mu mamba bakala babongila hanga banzambi bana bisi tanina batu boosu bisi kangadila mu mamba.

14 Twáwana, muna mbanza meni
yayina, baphangi bahika bana
bátulomba ndangu twananga phosa
mosi kwena bawu. Bwabuna
thwendila ku Loma.
15 Baphangi bana bákala mu
mbanza, bana báyuka khululuka
ni tubati kwisa, bisa tutundakana
yikuna Zandu dya Haphiyusi yi kuna
nzu mosi ya banzenza bisi tela: "Ku
nzu tatu." Buna kábamona, Pholu
wávutula matondu kwena Nzambi
amana wábonga kikesa.
16 Kunima kutula kwetu ku Loma,
bámusenda Pholu ni kadikadila
homa hahika kumosi yi phumbulu
mosi wuna wakala mutadikila.

Pholu wulongi malongi ku Loma

17 Kunima bilumbu bitatu,
Pholu wátedisa bambuta ba
Bayuta. Tangwa bakhokama,
wábazimbwala: «Baphangi bama,
konda kuhanga kima kitadidi betu-
betu, holo kitadidi mikuku mya
batata betu, meni, yenina mukwa
boloku, tukidila ku Yelusalemi
bándambula kwena bisi Loma.
18 Kunima dya kuphyula byufu,
bawu bázola ni bangyambwadila,
kikuma mwákalaku kima, mwena
meni, kyálunga kundatina lufwa.
19 Kaasi Bayuta bátambwasabwoku
amana bándundika ni yílombabwa
kwena Khayisala, konda kukala
kwama yi dibanza dya kufunda
kanda dyama.
20 Kikuma kya bwabuna ndom-
bidikini ni yilumona amana yilu-
zonzisa, mukuma miyololu myami,
bakhasimya kikuma kya kivuvu kya
bisi Kiseledi.»
21 Bamuvutwadini: «Twáṭambudiku
keti kisyati kimosi kyatuka ku
Yuteya, kikuma kya ngeyi amana
phi keti phangi mosi kísakwoku mu
kuzonzila holo kuzimbula kifu kya
ngeyi.
22 Kaasi twazóla ni twakuhinikina
mu kuzonza ngeyi meni buna wu-
bati banza, mukuma tuzayibwa ni
muma mwosu babatidya telamina
dingumba dina wadinama dyawu
ngeyi.»
23 Báyukana kilumbu kimosi
amana bisa muwana kwakuna
kakala nimba yi batu balawu
kuluta. Muna kinzonzi kyandi,
kakala ta kimbangi kya Kipfumu
kya Nzambi yi kudiyangisa muna
mitsiku mya Moyize yi Bambikudi,
mu kubakwikisa mu mambu mana
matadidini Yesu; tukidila suka yi
kuna masikidika.
24 Bamosi bámuyukila mu mana
kakala zonza, kaasi bahika bábwisa
mu kukwikila.
25 Bwosu bámwangana, konda
kuyukana bawu yi bawu, Pholu
wáyika ndinga yimosi: «Kitembu
Kyatoma, wánunga kwandi, tangwa
kázonza kwena batata benu, mwena
mbikudi Yesaya!"
26 Tangwa kázimbula:
"Ndawenda kwena kanda dina
amana zimbula:
Lwayukiki kwenu mboti, lwabakudikiku
keti kima;
lwasimbuludiki, kaasi lwamonikiku
keti koma.
27 Mukuma mbundu ya batu baba
yizitamini;
bazindini matu,
amana bazibikini mesu,
hanga bamona nana yi mesu ma
bawu,
bayuka nana yi matu ma bawu,
babakula nana yi mbundu ya bawu,
amana bavútwakisaku kwena meni
ndangu yibabelula."
28 zayenubwoku phi ni luhulusu
luna lwa Nzambi, kwena baphani
báhitikalwa: bawu, bayúkalwa.»
[
29 Buna kázimbula bwabuna,
Pholu, Bayuta bénda mu kutendana
ngolu bawu yi bawu.]b
30 Mvula zodi za muthu kánanga
muna nzu yina káluwa. Kakala
yamba boosu bana bakala kwisa mu-
tala.

b **28:29 28:29** Muna masonuku mahika, nzila yayi yeninamwoku.

31 Kakala samuna mambu ma Kip-
fumu kya Nzambi, yi kulonga mana
matadidi Pfumu Yesu Kidisitu, yi
kikesa kyosu, konda kumukandikisa.

Mukanda kwena bisi Loma
Loma
Khotidi ya mukanda

Pholu kabati basonikina bakidisitu ba ku Loma, hana wumanisi kedi kitambu kyandi kyatatu kya kituma. Wuzodi ni kalanda kitambu kyandi tii yi kuna Loma, kuna kakonda kedi kwenda, kunima wendi hika kyana yi kuna mazyokidi ma tangwa yi kuna Esiphani, ndangu kasamuna Musamu wa Bukheti (15:22-24). Kikuma kya mukanda wandi kyenina kikuma kya kuyidika kukwisa kwandi yi kusongila malongi mandi kwena bakidisitu ba mbanza.

Mukanda kwena bisi Loma wenina meni dya muthu dya musamu wuna kabati samuna Pholu. Mu khufi kabati zonza bwabu: «Nzambi kisi bazaya batu ba tsi hanga batu ba masonga muna tangwa dina babati kwikila mwena yandi; amana lukwikilu meni luna lufwani» (1:17).

Mambu matatu kabati tangumuna muna meni dyadi:

Tukidila khaphu ya theti yi kuna yina ya nana zitadidi kikhunda hakati dya bulemvu ku mitsiku mya dibundu yi lukwikilu mwena Nzambi wuna kabati songila Yesu Kidisitu. Mu kati dya Dibundu dya ku Loma mwenina yi bakidisitu bana bakonda kala yi kisina kya Bayuta. Kaasi Bayuta lawu benina ku Loma, amana bahika bákituka kedi bakidisitu. Baba-baba babati landa mu kuzitisa mitsiku mya dibundu dya Bayuta. Bulungi ni baphani babana bakitukini bakidisitu balemvukilamya phi? Kyufu kina kyábayangisa lawu bangunza ba Mabundu. Pholu kazimbudi ni batu boosu, baphani yi Bayuta, basumuki benina. Kinga mitsiku mya dibundu myisiku kutumuna mu kimakulu ku disumu. Kaasi batu boosu balenda huluka mu lusadisu lwa Kitembu Kyatoma, kikuma Yesu Kidisitu kabati banatisa kwena Nzambi.

Khaphu ya 9 yi kuna khaphu ya 11 matadidi bikhunda bina byenina hakati dya Kiseledi, kanda dina kasola Nzambi, yi bakidisitu. Lukwikilu lwa bakidisitu lwenina yi misodi, hanga miti, muna mafu ma Bayuta. Kinga ka Bayuta boosu ku bakituka bakidisitu. Pholu kabati zimbula ni yi kuna lelu dyadi, Nzambi kabati zola yi kutela kanda dyandi. Kilumbu kimosi, kanda dyadi hakimosi yi makanda mahika, dyabakisa mamboti ma Nzambi mana kasongila mwena Yesu Kidisitu.

Kaphu za 12 yi kuna 15 matadidi phila ya kuzingila mu Dibundu dya Yesu Kidisitu. Pholu kabati tendula abweti kusambila Nzambi yi kuzingila mu ngemba yi bakwenu. Kabati senda kwena babana benina yi lukwikilu lwa mbuta mu kubakisa babana benina yi lukwikilu lwakhunda. Nzambi kabati kutumuna batu boosu ku disumu yi ku lufwa. Buthwena bwabu, bafwani mu kuzingila mu kimosi hana kati dya bawu amana badinama kwena Yesu muna lusadisu lwa Kitembu Kyatoma.

Mukanda kwena bisi Loma wumanisinini yi mboti za lawu (Khaphu ya 16). Kabati tanga khumbu za lawu za Bayakala yi bakhetu. Muna bwabuna, bakidisitu balawu ba tangwa dina batudi bela-bela yi babana ba tangwa dya lelu.

Mboti

1 Meni Pholu, muhika wa Kidisitu Yesu, wuna bátela amana básya mu kingenga mu kukala thumwa, kikuma kya kusamuna Musamu wandi wa Bukheti wa Nzambi.

2 Nzambi wásila Musamu wa Bukheti wawu tuka thama, muna

Masonuku matoma, muna nzila ya bambikudi bandi.
3 Musamu wa Bukheti wawu wutadidi Mwana wandi, wuna wábutukila, hanga mutu, muna butuka dya Tavidi;
4 bámuyadika Mwana wa Nzambi yi ngolu, muna Kitembu Kyatoma, muna lufutumuku lwandi ha kati dya bafwa, Yesu Kidisitu Pfumu wetu.
5 Muna nzila ya yandi twátambwala mamboti yi kithumwa ndangu, muna khumbu yandi, twavundumuna bulemvu bwa lukwikilu muna makanda moosu.
6 Benu phi hana kati dya batu meni babana lwenina, benu bátela mu kukala batu ba Yesu Kidisitu.
7 Kwena boosu babana benina ku Loma, babana kisi zola Nzambi, babana kásola kikuma kya yandi: yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Pholu wuzodini kenda tala bakidisitu ba ku Loma

8 Mvutudi matondu theti kwena Nzambi wama, kikuma kya benu boosu, mwena Yesu Kidisitu, kikuma lukwikilu lwenu bisilwa zonzila muna tsi yosu.
9 Nzambi wuna yisi sadila muna mbundu yama wuzayi ni kyedika mbati zonza, ha yisi samuna Musamu wa Bukheti wa Mwana wandi. Kisi thila kimbangi ni yisi lusungula kosu tangwa.
10 Kosu tangwa yisi lomba, muna bisambu byama, ho Nzambi kazola, ndangu kilumbu kimosi yisa lutala.
11 Mukuma, mbati zola lawu yilumonaka, ndangu yilusambwakisa ndambu ya kabu dya khenda mu nzila ya Kitembu ndangu lwalenga syama.
12 Amana ndangu bwabuna, twalenga hanasana kikesa betu yi betu; meni muna lukwikilu lwa benu amana benu muna lukwikilu lwa meni.
13 Baphangi bama, nzodiku ni lwazimbakana ni yisi sungula mbala za lawu mu kukwisa kwena benu, ndangu yitambula ndambu ya bibundu bwosu yítambulaza hana kati dya makanda mahika ma tsi, kaasi bákhandisabwa yi lelu dyadi.
14 Yenina yi pfuka kwena bisi Ngeleki yi kwena basenzi, kwena batu babana ba nduka yi babana bakonda nduka.
15 Kikuma kya bwabuna yenina yi mupfunu ni yilusamwana Musamu wa Bukheti, kwena benu phi lwenina ku Loma.

Ngolu za Musamu wa Bukheti

16 Mukuma yeku yi tsoni za Musamu wa Bukheti: mukuma wenina ngolu za Nzambi kikuma kya luhulusu lwa wosu wuna wakwíkila, Muyuta theti yi kikuma phi kya Mungeleki.
17 Mukuma, mwena wawu misi monikina masonga ma Nzambi muna nzila ya lukwikila lwesi tuka luyandiku yi kuna tsuka, bwosu básonika: «Mukwa masonga kazíngila muna lukwikilu.»

Batu boosu básumuka

18 Kikuma khabu za Nzambi zisi monika tuka ku zilu muna kosu phila ya kukonda kwa kuzitisa Nzambi yi kukonda kwa masonga ma batu babana bisi kakidikisa kyedika muna kukonda kwa masonga.
19 Mukuma mambu mama mafwani kuzayakana kwena Nzambi menina wengele mwena bawu. Mukuma yandi-meni Nzambi wábasongilama.
20 Kikuma tuka buna kahangila tsi, muna khadidi yandi yina yisiku monika disongidila ni ngolu zandi zina za mvula yi mvula yi bunzambi bwandi, byisi monika tangwa bisi bakisa mihangu. Yihana ni batu babáyukilaku kheni.
21 Buna bámuzayila Nzambi, bámukembisaku hanga Nzambi keti kumuvutwalaka matondu. Kaasi baditotisi mu nzayilu za buzoba amana mabanza ma bawu mákituka ma buyungu madihani mu phipha.

22 Bisi dibanzila ni badimuka benina, kinga bakituka bilawu:
23 amana basobisi khembu ya Nzambi wuna wisiku fwa mu bifwanisu bina bisi songila mutu wuna wisi fwa, bya banuni, bya bambisi ba malu maya yi bya bambisi bana bisi landanda.
24 Yihana ni Nzambi wábalambula ku mihangu mya mvindu, bwosu buna yakala lomba tsambu ya mbundu ya bawu, ndangu bazitisaku lutu lwa bawu-meni bawu yi bawu.
25 Bawu bábalula ma kyedika ma Nzambi mu luvunu; amana básambila phangamu amana báfukaminakya ha kifulu kya Muhangi wenina wasambuka mvula yi mvula! Abwabuna.

26 Yihakana Nzambi kábalambwala muna tsambu za tsoni. Bwabuna, kikuma bakhetu ba bawu bábalula kuvukana kwa mukhetu yi yakala mu kuvukana kwa mukhetu yi mukhetu.
27 Phila mosi phi yi bayakala, bábalula kuvukana kwa mukhetu yi yakala mu kuvukana kwa yakala yi yakala, bazakami ku byesi bya bawu yi bawu. Bayakala bekina sala mambu ma tsoni bawu yi bawu amana bisi tambula lufutu mwena bawu-meni, lufutu luna lufwani kikuma kya kuhakuka kwa bawu.
28 Bwosu bámonaku mupfunu wa kuzaya Nzambi, Nzambi wábatanikina balanda muna mayedi ma bawu ma buzoba, mu kusala mambu mana báfwanaku mu kusala.
29 Babasi yi mitindu myosu mya kukonda kwa masonga, khu, lukusu, mambu mambi, babasa yi nzoluka; kuhonda kwa batu, yi ngyuma, yi mayedi mambi, yi mambu ma buzoba ma mutindu yi mutindu. Bisi hunina bakwawu musamu,
30 benina yi nzonzidi yambi; benina bambeni ba Nzambi, bakonda luzitu, bakwa lulendu, bakwa kimvunya. Kuyilamaka kaka mu kuhangaka mambu mahika mapha mambi, benina bidyangu kwena bibuti bya bawu.
31 Bakonda ngangu, bakonda zitisaka bilangi, bakwa mbundu za ngolu, bisiku yukila bakwawu kheni.
32 Amana ata bazayiya bukheti pfundusu ya Nzambi: yina yizonzini ni batu boosu babana bisi sadila mutindu meni wuna bafweti fwa. Heku nana kikuma kya buna bisibwa hanga bawu-meni, kaasi yi kutambwasaka hika batu babana bisibwa hanga.

2

Pfundusu ya masonga ya Nzambi

1 Ngeyi wisi fundisa bakwenu, wakala nani, walólukaku. Kikuma kuna yi kufundisaka batu bahika, kuna ngeyi meni yi kuhangaka mambu mambi hanga bawu, wubati dibedisa mukanu.
2 Kinga tuzayibwa ni pfundusu ya Nzambi yafwanana yi kyedika kwena batu babana bisi hanga mambu ma mutindu wawuna.
3 Ngeyi wisi fundisa batu babana bisi hanga mihangu mya mutindu wuna amana ngeyi meni yi kuhangakama, wubanzi ni walwésaya pfundusu ya Nzambi?
4 Kondilo ngeyi wisi lewula kimvwama kya buweti bwandi, kukonda kwa nziki-nziki yi sipha dya mbundu yandi? Wuzayiku ni buweti za Nzambi zakúlundika mu kusoba kwa bikalulu?
5 Kikuma kya mutwa waku wa ngolu, yi kikuma kya kuzitama kwa mbundu yaku, wubati dilumbikila khabu kikuma kya kilumbu kina kasóngila Nzambi khabu zandi yi kya nzayakanu ya pfundusu yandi ya masonga,
6 kafúta kwena kosu mutu bwosu myenina mihangu myandi.
7 Kahána luzingu lwa mvula yi mvula kwena batu babana bisi kwamina muna mihangu mya bukheti amana bisi sanda phi

khembu, lukumu yi bima bina byisiku vunda.
8 Kaasi kakwísa songila khabu yi nganzi kwena babana bisi sya mutwa ngolu ku thwala ya yandi, bisiku zola kyedika amana bawu bádihana mu kukonda kwa masonga.
9 Kiwayi yi phasi za ku mbundu kwena mutu wosu wisi sala mbi, theti kwena Muyuta yi kwena wuna kondi kala Muyuta phi.
10 Khembu, lukumu yi ngemba kwena kosu mutu wuna wisi sala mboti, theti kwena Muyuta amana phi kwena wuna kondi kala Muyuta,
11 mukuma Nzambi kisiku swasisa batu ku mbunzu.
12 Boosu bana básumuka konda kuzaya mitsiku, bakwisa fwa phi konda kubwila mitsiku mina; kaasi boosu bana bisi sumuka kuna yi kuzayaka mitsiku, babáfundisa bwosu myenina mitsiku meni myamina.
13 Kikuma, heku ni batu bana bisi yuka mitsiku lwesi benina bakwa masonga kwena Nzambi; kaasi batu bana bisi sadila mitsiku mina bisi yuka, babana babanungisa.
14 Kwena baphani, bawu bakondi zaya mitsiku, bisimya sadila bwosu buna milombi mitsiku, bawu bana bakondi mitsiku benina mitsiku kikuma kya bawu-meni.
15 Muna bwabuna, bisi songila ni mihangu mya mitsiku básonikamya muna mbundu za bawu. Katsasa ka bawu phi kisi batila kimbangi, phila mosi phi mabanza ma bawu mana misi bafunda, mbala za hika, ho ni mboti basadini kondilo mbi basadini;
16 bwosu bwenina muna Musamu wa Bukheti wama, moosu mana makwisa zayakana muna kilumbu kina kakwisa fundisa Nzambi bitsweki bya batu mu Kidisitu Yesu.

Bayuta yi mitsiku

17 Ngeyi wisi diheka khumbu ni Muyuta, wisi yekamina ku mitsiku, wisi sya lulendu lwaku mwena Nzambi,
18 ngeyi wuzayi luzolu lwandi amana wisi swaswaṇisa mambu ma mupfunu bwosu walonguka muna mitsiku,
19 ngeyi wubati tambwasa ni mutwadisi wa baphofu wenina, mwini wa batu babana benina mu phipha,
20 mbaku wa batu bakondi zaya mambu, mulongi wa bana bakhunda. Bwosu wuzayi mitsiku, wenina yi mayedi malunga yi kyedika.
21 Amana ngeyi wisi longa batu bahika, kikuma kya biki wisiku dilongila ngeyi meni? Ngeyi wisi samuna ni mutu kayibaku, kikuma kya biki wisi yibila?
22 Ngeyi wisi zimbula ni mutu kataku mbongi, kikuma kya biki wubatiza tila ngeyi meni? Ngeyi wisi yuka biteki nganzyanzya, kikuma kya biki wubati kwenda bwotula mu kingolu-ngolu muna nzu za nzambi za biteki?
23 Ngeyi wisi sya lulendu lwaku muna mitsiku, kaasi wubati mulewula Nzambi muna kukulula kwa mitsiku!
24 Mukuma, bwosu básonika muna Masonuku: «Kikuma kya benu dibati lewukila zina dya Nzambi ha kati dya bana bakondi kala Bayuta.»
25 Bwena masonga ni mukhanda wenina mupfunu, yuka ni walungisaka mana milombi mitsiku, kaasi yuka ni wakululaka mitsiku, ata bakuyotisini wenina kaka ngulungu.
26 Amana yuka ni ngulungu kalungisaka mamana milombi mitsiku, kingulungu kyandi batángakyoku hanga mukhanda?
27 Ngulungu wa kisina wisi lungisa mitsiku, kakúfundisa ngeyi mutu wuna wisiku lungisa mitsiku, mbatanana wenina yi mukanda wa mitsiku yi mukhanda.
28 Kikuma Muyuta wakyedika, ka mu kumona yi mesu lwesi ku; amana mukhanda wakyedika weku wuna wisi monika mu kimutu.
29 Muyuta wakyedika keninabwa mu kitsweki; mukhanda wandi wenina wa mu mbundu, wisiku

tuka mu mukhanda wa kutambwala mukanda, kaasi mu Kitembu. Wuna-wuna, lukumu lwandi kisilwoku tambula kwena batu, kaasi kwena Nzambi.

3

1 Amana khi yawu ndandu ya kukala Muyuta, ho loni khi wawu mupfunu wa kukota mukhanda?
2 Ndandu ya lawu yenina mu mutindu wosu. Theti kwena Bayuta, káhana Nzambi ndinga zandi.
3 Ni bweti dyenina, yuka ni ndambu ya batu bakonda lukwikilu, kukonda kwa lukwikilu kwa bawu kwalenda katula kwikama dya Nzambi?
4 Bwalendakanaku! Bulungi mu kuzaya ni Nzambi kyedika kisi zonza amana mutụ wosu kenina kingumba, bwosu basonikabwa:
«Bulungi bakuzayilaka mutu wa masonga muna ndinga zaku,
amana wakala yi kinunga ho bakufundisini.»[a]
5 Kaasi yuka ni kukonda kwetu kwa masonga kwalubulaka masonga ma Nzambi, biki hika twazónza? Ni Nzambi keku masonga kikuma kya buna katuzyatudini mu khabu zandi? -Mbati zonza mu nzonzidi ya kimutu-.
6 Bweku ḅuna! Kondilo abweti Nzambi kafundisilaya tsi?
7 Kaasi honi mu luvunu lwama, kyedika kya Nzambi kyavulaka, mu kusongila khembu yandi, kikuma kya biki bapfúndisila hika hanga musumuki?
8 Amana, kikuma kya biki twalendaku zonzila, bwosu bisi tuzodila kuzonza bingumba byahika: "Tusalenu mbi ndangu mamboti malenga kwisa"? Bulungi kwena batu babana ni babonga ndola!

Kweku mutu wa masonga

9 Ni biki si? Betu tubahitini batu bahika? Loni, ka mu mambu moosu ku. Mukuma twázonzilama kedi mambu mana ni boosu, Bayuta yi bana bakondi kala Bayuta benina mu luyalu lwa masumu.
10 Bwosu bwásonama:
«Kweku mutu wa masonga, keti mosi loni,
11 kweku ata mutu wa ngangu,
kweku keti mosi wisi sanda Nzambi.
12 Boosu bayekukini mu nzila, kibuka kyosu kiditotisini,
kweku keti mosi wisi hanga buweti, keti mosi loni.
13 Madinga ma bawu menina mazyamu ma muhululu,
luluma lwa bawu lwa lengu ndinga,
muna malebu ma bawu mwenina yi ndikila ya nyoka,
14 munwa mya bawu myabasa yi bisibu yi khadi.
15 Malu ma bawu misi tyakula mu kutekuna menga,
16 kuzanga yi kiwayi byenina muna nzila za bawu,
17 Nzila ya ngemba bázayayoku kwabawu.
18 Muna mesu ma bawu, mweku keti bweya bwa Nzambi.»
19 Kinga tuzayibwa ni moosu mana misi zonza mitsiku, myisima zimbula kwena batu bana benina mu sina dya mitsiku, ndangu munwa wosu wadibata yi tsi yosu yadibedisa ku mesu ma Nzambi.
20 Kikuma, kunima mihangu mya mitsiku, heku mutu banúngisa hanga mutu wa masonga ku thwala ya yandi, mukuma mitsiku myisi hana nzila ku nzayilu ya disumu.

Khi mutindu Nzambi kisi hulula batu

21 Kaasi buthwena bwabu, masonga ma Nzambi mana bátila kimbangi mu mikanda mya mitsiku yi bambikudi mamoniki, konda kutala keti mitsiku:
22 Nzambi kisi bakitula batu, ba masonga, mu lukwikilu lwa bawu mwena Yesu Kidisitu. Kisibwa hanga kikuma kya boosu babana bisi kwikila mwena Kidisitu, mukuma heku diswaswanu ha kati dya bawu:

a **3:4 3:4** Mkg 51,6.

23 kikuma boosu básumuka amana
bábakanda khembu ya Nzambi.
24 Amana, mu khatu kwandi,
bábanungisina muna khenda zandi,
muna nzila ya luhulusu luna lwen-
ina mwena Kidisitụ Yesu.
25 Yandi wuna katambika Nzambi,
muna nzila ya lufwa lwandi, hanga
kimenga kya ndoluka ya masumu,
kina bátambula muna lukwikilu, mu
kusongila masonga mandi kikuma
wáyambula mu kuhana ndola mu
masumu mana báhola tuka thama,
26 muna kulewụla kwa mbundu
yandi, Nzambi kazola ni kasongila
masonga mandi muna tangwa
dyadi, ndangu kakala mukwa
masonga mu kukitula mutu wa
masonga wuna wisi kwikila mwena
Yesu.
27 Khi kyawu kikuma kya lulendu
lwetu? Heku kikuma! Kikuma
kya khi mitsiku? Mina mitadidi
mihangu? Loni, kaasi mu nzila ya
mitsiku mya lukwikilu.
28 Mukuma tutambwasini ni mutu
kisi kituka mutu wa masonga mu
lukwikilu, heku ni mu mihangu mya
mitsiku.
29 Ho loni, Nzambi wa Bayuta
lwesi kenina? Keti keku hika
Nzambi wa bana bakondi kala
Bayuta? Kyedika, kenina phi
Nzambi wa bana bakondi kala
Bayuta,
30 yuka ni mukyedika Nzambi ken-
ina mosi lwesi. Yandi wabákitula
batu ba masonga, muna lusadisu lwa
lukwikilu, bana bákota mukhanda yi
bangulungu, muna nzila ya lukwik-
ilu.
31 Hanga, kikuma kya lukwikilu
twakatudini mupfunu wa mitsiku?
Kabwaku, kaasi tubatimya zyamisa.

4

Mbandu ya Bulahami

1 Biki twazímbula si kikuma kya
khaka wetu mu musuni Bulahami?
Biki kátambula mu kimutu kyandi?
2 Kikuma yuka ni Bulahami
kámonika mutu wamasonga ku
thwala ya Nzambi kikuma kya
mihangu myandi mina káhanga,
wadi kakhana ditsikisa. Kaasi
kahangabwoku ku thwala ya
Nzambi.
3 Kikuma, Masonuku mazim-
budini: «Bulahami wákwikila
mwena Nzambi, amana Nzambi
wámutambwasa hanga mutu wa
masonga mu kutala lukwikilu
lwandi.»
4 Kinga kwena musadi, lufutu
lwisiku monika hanga kabu, kaasi
lufutu lwa phila ya kisalu kyandi.
5 Kwena mutu wuna kondi sala
kisalu, kaasi kisi kwikila mwena
Nzambi wuna wisi kitula batu
bambi bakala batu ba masonga
basumuki, kikuma kya lukwikilu
lwandi Nzambi kamútanga hanga
mutu wa masonga.
6 Bwosu kisi zimbula Tavidi ni
mukwa kyesi kenina mutu wuna kisi
tala Nzambi hanga mukwa masonga
konda kumutangila mihangu:
7 «Kyesi kwena babana Nzambi
kaloludini mitsoki
amana kafidingini masumu!
8 Kyesi kwena mutu wuna Pfumu
katangidiku keti disumu
dyandi[a]!»
9 Musamu wawu wa kyesi wen-
ina kikuma kya batu baba bákota
mukhanda ho kikuma kya bangu-
lungu phi? Kikuma thwisi zimbula:
«Kwena Bulahami, lukwikilu lwandi
lwámutangisa hanga mutu wa ma-
songa».
10 Khi phila kákala tangwa
bámutanga? Hana wukoti kedi
mukhanda ho ngulungu kákala?
Hana khaku kedi kakota mukhanda,
ngulungu kákala.
11 Bulahami kisa kota mukhanda
mu kitulu hanga kidimbu: kinyeminu
kya masonga mana kátambula mu
lukwikilu tangwa kákala ngulungu.
Bwabuna kákitukila tata wa batu
boosu babana bisi kwikila, mbat-
anana benina ngulungu, ndangu
babatangila bawu phi hanga bakwa
masonga.

a **4:8 4:8** Mkg 32:1-2.

12 Kenina phi tata wa batu babana bákota mukhanda, heku ni babana lwesi bákota mukhanda, kaasi babana bisi landa mbandu ya lukwikilu luna kákala lwawu tata wetu Bulahami, tangwa kakala ngulungu.

Kilangi kya Nzambi twátambula mu nzila ya lukwikilu

13 Kikuma, heku ni mu nzila ya mitsiku, Nzambi kámuhekila Bulahami kilangi kya kukala swana wa tsi holo kwena batekulu bandi, kaasi mu nzila ya masonga muna lukwikilu.
14 Mukuma wadi ni baswana bakalaka batu babana bisi lemvuka ku mitsiku, wadi lukwikilu lukhaniku kala mupfunu amana kilangi kya Nzambi bazónzilakyoku hika.
15 Kikuma mitsiku, khabu myisi lumbula; amana hana hakondi mitsiku, heku phi kukulula kwa mitsiku.
16 Yihana ni, kilangi kina kyisila mu nzila ya lukwikilu, ndangu dyakala kabu dya khenda ya Nzambi amana dyakala phi kabu dina básila mbundu kwena batekulu boosu, heku ni kwena babana lwesi bisi zitisa mitsiku kaasi yi kwena babana phi benina yi lukwikilu hanga luna lwa Bulahami. Yandi wuna wenina tata wa betu boosu,
17 bwosu menina Masonuku: «Yíkuswanika ngeyi tata wa lawu dya makanda.» Yandi wenina ku thwala ya Nzambi wuna kákwikila, Nzambi wuna wisi hana luzingu kwena batu bafwa yi wuna wisi tela mu luzingu bima bina bisiku zinga.
18 Mbatanana tangwa dyáhita mu kusila kivuvu, Bulahami wásya kivuvu, amana wákwikila. Yihana kákitukila «tata wa lawu dya makanda», bwosu bámuzimbwala: «Bwabuna dyákala butuka dyaku[b]».
19 Mbatanana kákala yi kitesu kya mvula khama mosi, kaasi kálembwaku mu lukwikilu lwandi tangwa kakala tala lutu lwandi lulembwi kedi, yi mukhetu wandi Sala yandu wáfwanaku hika mu kubuta[d].
20 Kinga mu kutala kilangi kya Nzambi káketyanisaku kivuvu kyandi mu kukonda kwa lukwikilu; kaasi lukwikilu lwandi lwámuyika kikesa amana wámukembisa Nzambi.
21 Kakala yi kikumbwala kya lawu ni Nzambi kenina yi hamu dya kulungisa mana kásila.
22 Kikuma kya bwabuna phi, muna lukwikilu lwandi, Nzambi kámutangila «Mutu wa masonga».
23 Kaasi heku ni kikuma kya yandi lwesi bwásonamina: «Mamana mátangama kikuma kya yandi».
24 Kikuma kya betu phi babana bátangilabwa kilumbu, betu baba thwisi kwikila mwena yandu wáfutumuna ha kati dya bafwa, Yesu, Pfumu wetu.
25 Yandi wuna bálambula kikuma kya mitsoki metu amana káfutumuka ndangu katukitula batu ba masonga.

5

Mu ngemba yi Nzambi

1 Yihakana ni, bwosu thwekina batu ba masonga mu nzila ya lukwikilu, mu ngemba thwenina hakimosi yi Nzambi mwena Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
2 Mwena yandi phi twávwila, muna nzila ya lukwikilu, khenda zazi thwisi simbidila, yi zina thwisi sila mbundu, amana mwamuna phi thwisi sila lulendu lwetu muna kivuvu kya khembu ya Nzambi.
3 Thwisi sya lulendu lwetu keti muna biwayi byetu, mukuma tuzayi ni kiwayi kyisi natisa mu kikwamina,
4 kikwamina kyisi nata kwikama keti mu tangwa dya bimeka, amana kwikama keti mu tangwa dya bimeka dyisi nata kivuvu.

b **4:18 4:18** Kuy 15:5.
d **4:19 4:19** Kuy 17:1,15-22.

5 Kinga kivuvu kyisiku kwatisa tsoni, mukuma Nzambi wumwangini lungongu lwandi muna mbundu zetu mu nzila ya Kitembu Kyatoma wuna twátambula.
6 Kikuma, hana twákalaku kedi yi ngolu, Kidisitu wáfwa muna tangwa dyandi kikuma kya batu bana bakonda luzitu kwena Nzambi.
7 Buthwena bwabu, phasi bwenina kwena mutu mu kufwa kikuma kya mutu wa masonga. Akolu mutu wakála yi ngolu za kufwa kikuma kya mutu wa bukheti.
8 Kaasi, talandi Nzambi mutindu kásongila lungongu lwandi kwena betu: Kidisitu wáfwa kikuma kya betu, kinga hana basumuki twákala.
9 Bweti bwakonda salamina ni buthwena katukitudini batu ba masonga muna menga mandi, katúhulwasa hika lawu ku khabu Nzambi muna nzila ya yandi.
10 Mukuma wadi buna ţwákala theti bambeni ba Nzambi, watuvutwala ngyukana yi Nzambi muna nzila ya lufwa lwa Mwana wandi; biki byakonda ni bwosu tuyukani, twahulukila phi muna luzingu lwandi.
11 Thwisiku kala lwesi bahuluka, kaasi thwisi kala yi lulendu lwetu kwena Nzambi muna lusadisu lwa Pfumu wetu Yesu Kidisitu, mwena yandi, buthwena, tuvutwadini ngyukana.

Atamu yi Kidisitu

12 Yihakana ni, bwosu dyákotila disumu mu tsi mu nzila ya mutu mosi, yi lufwa muna nzila ya disumu, bwabuna phi lufwa lwáhitila kwena batu boosu kikuma boosu basumuka...
13 Mukuma, yi kuna tangwa dya mitsiku, disumu dyádikadila kedi mu tsi, kaasi disumu dyisiku tangama, tangwa hisiku kala mitsiku.
14 Kaasi, tuka mu tangwa dya Atamu yi kuna tangwa dya Moyize, lufwa lwáyala, keti kwena batu baba bakonda sumuka hanga Atamu wákulula mitsiku.
Atamu, yandi wuna wenina kifwani kya wuna wakhana kwisa.
15 Kaasi, bweku kitesu kimosi yi kabu dya khenda yi mutsoki; mukuma, ho mu mutsoki wa mutu mosi, bafwila batu balawu, amana biki byakonda ni khenda za Nzambi yi kabu dya khenda dya mutu mosi Yesu Kidisitu byavula lawu kikuma kya batu lawu.
16 Yibwabuna phi kabu dina dyisiku fwanana yi mutu mosi wuna wásumuka; kikuma, pfundusu yina yituki kwena mutu mosi, yisi nata kubela kwa mukanu; kinga kabu dya khenda, tuka ku mitsoki mya lawu, dibakitudi boosu batu ba masonga.
17 Mukuma, ho kikuma kya mutsoki wa mutu mosi lufwa lwáyadila mwena yandi-meni mutu wuna hika, kikuma kya biki ni lo babana bisi tambula khenda za lawu yi kabu dya masonga bayádila mu luzingu muna lusadisu lwa yandi hika Yesu Kidisitu.
18 Yibwabuna ni, mu kikuma kya mutsoki wumosi, wunati kubela kwa mukanu kwena batu boosu, phila mosi phi masonga ma mutu mosi makatudini pfundusu ya batu boosu amana mabaheki luzingu.
19 Kikuma, phila mosi mu kukolama kwa mutu mosi, batu balawu bákitukila basumuki, phila mosi phi mu kulemvuka kwa mutu mosi, batu balawu bakítukila bakwa masonga.
20 Kikuma mitsiku myisila ndangu mutsoki walutuka; kaasi hana malutukidini masumu, khenda za Nzambi zálutuka lawu.
21 Ndangu, phila mosi yi buna máyala masumu mu nzila ya lufwa, phila mosi phi khenda za Nzambi zisi yala muna masonga, kikuma kya luzingu lwa mvula yi mvula, muna Pfumu wetu, Yesu Kidisitu.

6

Bafwa mu masumu, kaasi ba

moya mu Yesu Kidisitu

1 Biki tufwani twazonza? Twanangaka kaka muna disumu, ndangu khenda zavula?
2 Bwalendakanaku! Betu twafwa kedi mu kikuma kya disumu, khi phila twazíngilamwa hika?
3 Luzimbakani ni betu boosu bana twabonga mbotika mu kukala yi Kidisitu Yesu, mbotika ya lufwa lwandi twábonga?
4 Disongidila ni, muna mbotika meni yayina ya mu lufwa, bátuzika hakimosi yi yandi ndangu, bwosu buna kafutumuka Kidisitu ha kati dya bafwa, muna khembu ya Tata, bwabuna betu phi twadyatila mu phila yapha ya luzingu.

5 Kikuma, honi twakala bakangama lutu lumosi mwena yandi muna lufwa luna lwafwanana yi luna lwa yandi, yibwabuna twakála betu phi muna lufutumuku lumosi lwafwanana yi luna lwa yandi.
6 Twazaya bwabu ni kimutu kyetu kya khulu bákhokakya ha kitakani hakimosi yi Kidisitu, ndangu lutu lwetu lwa masumu lwazimuka amana tukalaku hika bahika ba masumu;
7 mukuma mutu wuna wáfwa kenina walubuka mu disumu.
8 Kinga honi twáfwa hakimosi yi Kidisitu, tukwikidini ni twazínga phi hakimosi yi yandi.
9 Bwosu tuzayi ni Kidisitu wáfutumuka ku bafwa, kafwaku hika; mukuma lufwa lweku hika yi kiyeka kwena yandi.
10 Kikuma, ho káfwa, kikuma kya masumu káfwila, mbala mosi kyamakulu, amana ho kisi zinga, kikuma kya Nzambi kisi zingila.
11 Yihana ni benu-benu phi dibongenu hanga batu bafwa mu mambu matadidini disumu, amana hanga batu ba moya kwena Nzambi, mwena Kidisitu Yesu.

12 Yihana ni disumu diyalaku muna lutu lwenu lwalu lwisi fwa: lulemvukaku ku tsatu zandi.
13 Lulambulaku keti kitini kimosi kya lutu lwenu ku tsalulu ya disumu hanga binwaninu bya kukonda masonga. Kaasi dilambulenu benu-benu mu kisalu kya Nzambi, hanga batu benina mu luzingu bafutumukini ku bafwa, amana syenu lutu lwenu lwosu mu kisalu kya Nzambi hanga binwaninu bya kusadila mambu ma masonga.
14 Kikuma, disumu dyalúyalaku, mukuma benu lweku hika mu luyalu lwa mitsiku kaasi mu luyalu lwa khenda.

Mu kisalu kya masonga

15 Biki si? Keti twasumukaka kikuma kya buna thweku mu luyalu lwa mitsiku, kaasi mu luyalu lwa khenda? Bwalendakanaku!
16 Luzayibwoku ni ho lwadihanaka kwena mutu hanga bahika, mu kumulemvukilaka, lwekina bahika ba wuna lwisi lemvukila, holo dya disumu dina disi nata ku lufwa, holo dya bulemvu buna bwisi nata ku masonga?
17 Kaasi, matondu kwena Nzambi, kunima dya kukala bahika ba disumu, lwálemvuka yi mbundu yosu, ku mbandu ya malongi mana lwakala tambula.
18 Bwosu lukatukini ku kihika kya disumu, lwekina bahika ba masonga.
19 Mu nzonzidi ya kimutu mbati zonzila, kikuma kya kulembwa kwa musuni wenu: kikuma phila mosi, bwosu lwátambika lutu lwenu lwosu hanga bahika, mu mambu ma mvindu yi mu mbi mu kutsukina ku mbi, yibwabuna lwalámbula, buthwena, lutu lwenu lwosu hanga bahika, kikuma kya masonga, ndangu lwalenga tsukina ku thumbama.
20 Mukuma ha lwákala bahika ba disumu, lwakala mu kiphwanza ku mambu matadidini masonga.
21 Amana khi kibundu lubati buta kwenu? Bima byabi bisi luheka tsoni buthwena, mukuma tsuka ya byawu, lufwa!

22 Kaasi buthwena, bwosu
lukatukini mu kihika kya disumu
amana lukituki bahika ba Nzambi,
kibundu lwenina kyawu, thum-
bama, amana ku tsuka, luzingu lwa
mvula yi mvula.
23 Mukuma lufutu lwa disumu
lwenina lufwa; kaasi kabu dya
khenda dya Nzambi dyenina luzingu
lwa mvula yi mvula mwena Kidisitu
Yesu, Pfumu wetu.

7

Mukidisitu keku muhika wa mit-siku

1 Luzimbakani baphangi bama,
mukuma mbati zonza kwena batu
bana bazayimya mitsiku: ni mitsiku
myenina yi hamu kwena mutu buna
kabati zinga.
2 Yihana ni, mukhetu yandu wen-
ina ha moku ma yakala dyandi, ken-
ina wakuzitikila ku mitsiku muna
thangwa dina kenina yakala moya;
kaasi honi yakala dyandi wufini,
yandi wukutumukini ku mitsiku
myandi mina myakala muzitikila
kwena yakala dyandi.
3 Yuka ni, buna kenina yakala
mu luzingu, mukhetu kakituka wa
yakala dyahika, hanga bamuzimb-
wadi ni mbongi katini, kaasi yuka
ni yakala dyandi wufini, mukhetu
katukini mu mambu matadidini mit-
siku: keku hika kita mbongi keti
bweti kakwedini yakala wahika.
4 Yihana ni, baphangi bama benu
phi lwákala bafwa mu kikuma kya
mitsiku, mu nzila ya lutu lwa Ki-
disitu, ndangu lwakituka batu ba
mutu wahika, disongila yandi wuna
wáfutumuka mu kati dya bafwa,
ndangu twabuta bibundu kwena
Nzambi.
5 Mukuma, thangwa twákala mu
kihika kya lutu, tsatu ya masumu yi
yangumuki ku mitsiku yakala sala
kisalu muna kati kya lutu lwetu
lwosu amana yakala tunatisa mu
kubuta bibundu bina byisi natisa ku
lufwa.
6 Kaasi buthwena, thwen-
ina bakukutumuna ku mitsiku,
mukuma bafwa thwenina ku thwala
ya kima kina kyakala tukwata mu ki-
hika, ndangu honi thwenina bahika,
heku ni mu mambu ma khulu ma
mukanda, kaasi mu mambu mapha
ma Kitembu.

Mitsiku yi masumu

7 Amana biki twazonza si? Mit-
siku myenina disumu? Bwalen-
dakanaku! Kaasi ku mitsiku yízayila
disumu. Yihana ni, yikalaku zaya
keti, biki nzoluka wadi ni mitsiku
myazimbulaku: «Walendaku kala yi
nzoluka za mbi[a].»
8 Hanga disumu dyámona
thangwa, dyáyandika kutsadila,
mukati kya mukuku, nzoluka za
mutindu yi mutindu; kikuma, konda
mitsiku, disumu dyenina kima
kyafwa.
9 Theti, buna hákalaku mitsiku,
meni yikala zinga; kaasi tangwa
kisini mukuku, disumu diyandiki
mu kuzinga,
10 amana meni wafwa yenina, yi-
hana ni mukuku wuna wisi natisa
ku luzingu wumoniki kwena meni,
wundati ku lufwa.
11 Mukuma disumu dyámona
tangwa ku mukuku, dyáphuna
amana, muna mukuku meni wuna,
disumu dyáphondisa.
12 Yihana ni, disonga, mit-
siku myenina myatoma; mukuku
watoma, wa masonga yi wa bukheti.
13 Disongidila ni bukheti bwákituka
lufwa kikuma kya meni? Bwalen-
dakanaku! Kaasi disumu, mukusya
ni dyaditsikisa, dindatini lufwa mu
lusadisu lwa dyambu dya bukheti,
ndangu muna mukuku disumu
dyavula lawu muna ngolo zandi za
masumu.

Masumu mamuzandyanisi mutu

14 Kikuma, tuzayi ni mitsiku myen-
ina mya kitembu; kaasi meni, yenina
mutu wa musuni, bátsumbisa ku dis-
umu.

a **7:7 7:7** Kul 20:17, Klg 5:21

15 Mana mbati yihanga, mbatimoku zaya. Mukuma, mana mbati zola, mamana yisiku hanga, kaasi mana yisini hanga, mamana yisini menga.
16 Honi mambu mana mbati yihanga, mamana yisiku zola, thambwasini ni yi mitsiku myenina mya bukheti.
17 Buthwena, ka meni ku hika mbati hanga mambu mana, kaasi disumu dina dibati zinga mwena meni.
18 Nzayibwa ni, mweku kima kyabukheti mwena meni, disongidila ni muna lutu lwama. Mukuma nzala ya kuhanga makheti yenayawu mwena meni, kaasi phila ya kulungisa makheti heku.
19 Kikuma mboti yina yisi zola mu kuhanga, yisiyoku hanga, kaasi mbati hanga mbi yina yisiku zola.
20 Honi mbati hanga mana yisiku zola meni, ka meni ku hika mbatima hanga, dyenina disumu dina dyisi yala mwena meni.
21 Yihana ni mbonimya mitsiku myami, kikuma kya meni yandi mbati zola mu kuhanga kima kyabukheti: kima kyambi kyenina mwena meni.
22 Mukuma, muna mana matadidini muna kati dya meni, yisi kala yi tsambu za lawu muna mitsiku mya Nzambi.
23 Kaasi mbati yimona, muna kati dya lutu lwama lwosu, mutsiku wahika wubati nwana yi mitsiku mya ngangu zama; amana wisi khwata hanga mutu wa boloku dya mitsiku mya disumu dina dyenina mu lutu lwama lwosu.
24 A meni muwayi-ngombu! Nati waphúlula mu lutu lwalu lwisi ndata ku lufwa?
25 Matondu kwena Nzambi muna Yesu Kidisitu, Pfumu wetu!
Yihana ni, meni, muna ngangu zama, yenina muhika wa mitsiku mya Nzambi, kaasi mu lutu yenina muhika wa mitsiku mya disumu.

8

Kuzinga yi Kitembu kya Nzambi

1 Yihana ni, buthwena, kweku ata kubela kwa mukanu kikuma kya bana benina mwena Kidisitu Yesu.
2 Kikuma, mitsiku mya Kitembu kya luzingu mu Kidisitu Yesu myákukatula mu mitsiku mya disumu yi mya lufwa.
3 Mukuma, kima kyakonda lendakana kwena mitsiku, kikuma lutu lwálembwasamya, Nzambi káhanga bwabuna, mu nzila ya kuhitika Mwana wa wandi-meni, yi lutu hanga mutu wa disumu. Amana mutindu wumosi disumu, kábedisila disumu dyadi dyenina mu lutu lwa mutu,
4 ndangu masonga mana kafwana hana mitsiku, mabasa mwena betu baba thwisiku dyatila mu lutu, kaasi mu Kitembu.
5 Kikuma, babana benina yi bikalulu bya musuni bisi banza bima bya musuni, kaasi babana benina yi bikalulu bya Kitembu bisi banza bima bya Kitembu.
6 Kinga, mabanza ma musuni misi nata ku lufwa; kaasi mabanza ma Kitembu, mawu, misi nata ku luzingu yi ku ngemba.
7 Mukuma kudyatila mu mabanza ma musuni kwisi tukitula bambeni ba Nzambi, kikuma misiku lemvuka ku mitsiku mya Nzambi: mwena mawu meni phi malendaku hanga kima.
8 Babana benina mu musuni balendaku hana tsambu kwena Nzambi.
9 Kinga benu, lweku mu mambu ma musuni, kaasi mu kati dya Kitembu, yuka ni kyedika Kitembu kya Nzambi, mwena benu kenina. Amana yuka ni mutu keku yi Kitembu kya Kidisitu, keku phi wa yandi.
10 Kinga, honi Kidisitu kenina mwena benu, bwena kyedika ni, lutu lwenina lwafwa kikuma kya disumu, kaasi Kitembu kyenina luzingu kikuma kya masonga.
11 Amana yuka ni Kitembu kya yandi wáfutumuna Yesu mu kati

dya bafwa kazingilaka mwena benu, yandi wáfutumuna Kidisitu mu kati dya bafwa kazíngisa hika lutu lwenu luna lwisi fwa mu Kitembu kyandi kina kyisi zingila mwena benu.

12 Yihana ni, baphangi bama, pfuka thwenina yawu, kaasi yeku pfuka ya musuni ndangu twazingilaka muna buna buzodini musuni.
13 Kikuma, honi lubati zingila mu musuni, lwáfwa; kaasi, honi mu Kitembu lubati honda miza mya lutu, lwazínga.
14 Mukuma batu boosu bana kisi twadisa Kitembu kya Nzambi benina bana ba Nzambi.
15 Kikuma, benu lwábongaku Kitembu kya kihika, kina kyisi nata ku bweya, kaasi Kitembu kina lwábonga, kyálukitula bana ba Nzambi, mwena kyawu thwisi kalungina: «Aba, Tata!»
16 Yandi meni Kitembu kisi ta kimbangi kwena kitembu kyetu ni betu thwenina bana ba Nzambi.
17 Kinga, yuka ni bana thwenina, thwenina phi baswana ba kimvwama: baswana ba kimvwama ba Nzambi, amana baswana ba kimvwama hakimosi yi Kidisitu, honi kyedika thwisi nyokuka hakimosi yi yandi ndangu batukembisa hakimosi yi yandi.

Khembu yina yakwísa

18 Kikuma, mbati tambwasa kaka ni phasi za buthwena zifwanakaniku yi khembu yina yakwisa monika kwena betu ku thwala.
19 Mukuma phangamu yosu yibati hingila, yi kisukidila kyosu, kudimonikisa kwa bana ba Nzambi.
20 Kikuma, phangamu banatiya mu mambu makonda mupfunu. Bwabuna bweku mu luzolu lwa yawu-meni, kaasi kikuma kya Nzambi wuna wámunatabwa. Kinga kivuvu hana kyenina hika kikuma kya tsi meni yayina:
21 Phangamu meni yayi phi yalúbuka mu kihika kyaki kisi vunda kikuma kya kubonga kiphwanza kya khembu kya bana ba Nzambi.
22 Kinga tuzayi ni, yi kuna lelu dyadi, phangamu yosu yibati tata yi kunyokuka mu misongu mya kubuta.
23 Kuluta hika betu phi, baba twenina yi bibundu bya theti bya Kitembu, betu phi thwisi humwakina mwena betu-betu kukutumuka kwa lutu lwetu, kuna yi kuhingilaka batutambwasa ni thwenina bana ba kutsatsa,
24 Mukuma mu kivuvu kaka twáhulwakila. Kinga kivuvu kina kimoniki kedi, kyeku hika kivuvu: kima kina kimoniki kedi basilakya hika kivuvu?
25 Kaasi yuka ni twasyaka kivuvu mu kima kina thwisiku mona, thwisikya hingila yi kikwamina.

26 Yi bwabuna phi, Kitembu kisi kwisa tuyakidila mu kati kya lebakani dyetu, mukuma thwisiku zaya mana tufweti lomba muna bisambu byetu. Kaasi Kitembu yandi meni kisi tusambidila mu ndinga zina thwisiku lenda mu kuzonza.
27 Amana wuna wisi zikisa mbundu wuzayi keti bweti menina mabanza ma Kitembu: bwosu buna kazodi Nzambi bwabuna kisi sambidila mu mamboti ma ba Nzambi.
28 Tuzayibwa kwetu, ni mambu moosu misi salamina kikuma kya mamboti ma babana bisi muzola Nzambi, babana katela bwosu bwakala mabanza mandi.
29 Mukuma bana katekila zaya, wábayidika ku thwala ndangu kabafwanikisa yi kifwanisu kya Mwana wandi, ndangu kakala tsomi mu kubutuka mukati dya baphangi balawu.
30 Amana babana katekila yidika ku thwala, wábatela phi; babana katela, wábakitula batu ba masonga phi; babana kákitula batu ba masonga, wábakembisa phi.

Kutoka kwa lungongu lwa Nzambi

31 Biki hika twazímbula kikuma
kya mambu mama? Yuka ni Nzambi
kenina kikuma kya betu, nani
watútendisa?
32 Yandi wuna wakonda yekula
mwana wa yandi-meni, kaasi
wámulambula kikuma kya betu
boosu; abweti kakonda tuhekila
bima byosu hakimosi yi yandi, muna
khenda?
33 Nani wafúnda bana kásola
Nzambi? Nzambi wisi bakitula batu
ba masonga!
34 Nati wabédisa mukanu? Kidis-
itu [Yesu] yi yandi wáfwa! Hana
thandu, wáfutumuka, kenina kuna
koku dya kitata dya Nzambi, amana
kabati sambila kikuma kya betu!
35 Nati watúhambula ku zola dya
Kidisitu? Kiwayi, phasi za ku
mbundu, munyanga, nzala, lungwa,
lufwa ho mbedi ya phoku?
36 Bwosu básonikabwa:
«Kikuma kya ngeyi, bisi tuhondila
kosu tangwa,
bisi tubonga hanga mikoku mina bisi
kudika[a].»
37 Kaasi mu mambu mama moosu,
betu thwisi nunga kaka mu nzila ya
wuna wátuzola.
38 Mukuma yenina yi kikumbwala
ni keti lufwa, keti luzingu, keti
banzyo, keti bipfumu bina byenina
mu zilu, keti mambu ma lelu, keti
mana makwísa, keti ngolu,
39 keti kuleya, keti nzinda, keti
kosu phangamu yina yaléndaku
mu kutuyekula ku lungongu lwa
Nzambi mwena Kidisitu Yesu,
Pfumu wetu.

9

Nzambi yi batu bana kásola

1 Kyedika mbati zonza mwena Ki-
disitu, mbatiku huna, katsasa kama
kabati ta kimbangi mu nzila ya
Kitembu Kyatoma:
2 kiwayi kya lawu yenina kyawu yi
ndunza kosu tangwa muna mbundu.
3 Mukuma yizola ni bambundila,
bangyekula kwena Kidisitu, kikuma
kya baphangi bama, biwutu byama
bya mu kimutu.
4 Bawu benina bisi Kiseledi,
kwena bawu, káhana Nzambi
lukumu lwandi lwa tsatsidi ya
bana, khembu, bulunda, mitsiku,
bisambu, bilangi,
5 bakhaka, yi mwamuna kábutukila,
mu kimutu, Kidisitu wuna wenina
ha thandu ya byosu, lukumu kwena
Nzambi bilumbu byosu! Abwabuna!
6 Heku ni ndinga ya Nzambi yaz-
imuka kyamakulu. Mukuma boosu
babana bábutukila ku Kiseledi, beku
bisi Kiseledi ba mukwandi.
7 Mu kukala bana ba Bulahami,
boosu beku mu butuka dyandi,
kaasi: «Mwena Yizaki wabóngila
dina batediki butuka dyaku[a].»
8 Disongidila ni, ka bana ba mu
kimutu ku benina bana ba Nzambi,
kaasi bana ba kilangi bisi tangama
hanga butuka.
9 Kikuma, tala yayi ndinga ya ki-
langi: «Muna tangwa meni dina, yik-
wisa vutwakisa amana Sala kavwa
mwana mosi wa yakala[b].»
10 Kuluta hika, ka yandi ku lwesi,
kaasi bwabuna phi dyákala kikuma
kya Lebeka, wáyimita vumu kwena
yakala mosi lwesi, Yizaki, tata wetu;
11 kikuma hana bana khaniku kedi
babutuka amana khaniku kedi ba-
hanga keti kima kya mboti keti kya
mbi. Kinga mukusya ni lwalungila
lukanu lwa Nzambi, bwosu buna
kázola yandi meni,
12 heku ni kikuma kya mihangu,
kwena yandi wuna wisi tela.
Kaasi bázonzilabwa kwena Lebeka:
«Wuna wenina mbuta kuluta kakala
muhika wa koma ka muleki.»[d]
13 Bwosu bwásonama:
«Yímuzola Yakobi kaasi yímumenga
Kizawu[e].»
14 Amana biki si twazímbula? Ni
kwena Nzambi kukondi masonga?
Bwalendakanaku!

a **8:36 8:36** Mkg 44:23 a **9:7 9:7** Kuy 21:12 b **9:9 9:9** Kuy 18:10 d **9:12 9:12** Kuy 25:23 e **9:13 9:13** Mal 1:2-3

15 Mukuma, kázimbula kwena
Moyize: «Kyadi yimú́yukila wuna
nzodi kuyukila kyadi amana
yiyánanina wuna nzodi mu
kuyananinaf.»
16 Yihana ni mambu mana
matadiku keti wuna wuzodini, keti
wuna wisi kwenda thinu; kaasi
kwena Nzambi wuna wisi yukila
batu kyadi.
17 Mukuma Masonuku mázimbula
kwena Falawo: «Yíkuswanika
kyamvu ndangu yisongila mwena
ngeyi ngolu za meni amana ndangu
zina dyama basamunadya muna tsi
yosu.»
18 Yihana ni yandi kisi yukila kyadi
wuna kazodini, amana kisi zitika
mbundu ya wuna kazodini.

Khabu yi khenda za Nzambi

19 Hanga wuzonzi hika: «Kikuma
kya biki kisi tukayila hika? Kikuma
nani fwani kukolama ku luzolu
lwandi?»
20 Kaasi nani wenina ngeyi mutu,
ndangu watendana yi Nzambi?
Kilekwa kyatuma kyalenda zimbula
kwena mubumbi: «Kikuma kya biki
wuphangidini bwabu?»
21 Mubumbi wa tuma, keti keku
yi kiyeka kwena tuma dyandi mu
kubumbila muna kithoba kimosi,
kilekwa kya lukumu yi kina kyeku
kya lukumu?
22 Amana honi Nzambi, mu ku-
songila khabu zandi yi kumonikisa
ngolu zandi, wákwamina muna ku-
vibidila kwa lawu kwa bilekwa bya
khabu bina byáyilama kikuma kya
kutotisa,
23 ndangu kamonikisa kimvwama
kya khembu yandi mu bilekwa bya
khenda bina katekila diyidikila ku
thwala kikuma kya khembu.
24 Disongidila ni kwena betu ba-
bana kátela, heku ni hakati dya
Bayuta lwesi, kaasi keti hana kati
dya bana bakondi kala Bayuta,
25 bwosu kázonzabwa muna
mukanda wa Ozeya:

«Kina kyákalaku kikanda kyama,
yitélakya ni kikanda kyama.
Amana wuna yikonda tonda,
yimú́tela ni watondama;
26 Amana keti kwakuna bakala baz-
imbwala: "Lweku kikanda
kyamah!"
Babátela ni bana ba Nzambi wa
moyu.»

27 Yesaya, yandi, kásamuna
kikuma kya Kiseledi: «Keti bweti
bisi Kiseledi bavudi hanga tsenga za
yanga dya mbuta, kaka ndambu yina
yásala, yawu yahú́luka;
28 Mukuma Pfumu kalúngisaya, ha
tsi, ndinga yandi yi kuna tsuka yi
tswalu phi.»
29 Amana bwosu kátekilabwa
zonza Yesaya:

«Wadi Pfumu Mukwa ngolu zoosu
kátusisaku konda khuna,
wadi twayika kedi hanga Sotomu,
tukhani fwanana yi Komolui.»

Kiseledi yi kuhuluka mu lukwikilu

30 Biki si tufwani kuzimbula? Bana
bakondi kala Bayuta bakalaku sanda
masonga, bábonga masonga mana
misi tuka ku lukwikilu.
31 Kinga bisi Kiseledi bana kakala
sanda ni bakituka batu ba masonga
mu mitsiku, hanga baluti ku kabeta
ka mitsiku meni mina.
32 Kikuma kya biki? Mukuma
bakalaku sanda ni Nzambi ka-
batambwasa mu lukwikilu, kaasi
bakala banza ni kabatambwasa
kikuma kya mihangu. Benda
dikhukula ku «ditadi dina disi
khukula batu»,
33 bwosu básonikabwa:

«Tala meni tsini muna Siyoni ditadi
dya kudikhukula,
kalunga tadi kana kisi bwisisa,
amana wosu wukwikidini mwena
yandi kakwatukaku tsoni.»

f **9:15 9:15** Kul 33:19 h **9:26 9:26** Oze 2:1-3; 2:25 i **9:29 9:29** Yes 1:9 Kuy 19:23-28 Sotomu yi Komolu.

10

1 Baphangi bama, mabanza ma
bukheti ma mbundu yama yi lom-
bilu lwama kwena Nzambi kikuma
kya Bayuta, menina ni bahuluka.
2 Mukuma yisi batila kimbangi
ni benina yi tsambu ya lawu ya
kusadila Nzambi, kaasi bisibwoku
sadila bwosu buna yenina nzayilu
yina yifwani.
3 Kikuma, bwosu bakonda zaya
keti bweti kisi kitula Nzambi batu ba
masonga amana bawu yi kusandaka
keti bweti bakitukila batu ba ma-
songa, bwabuna bakonda lemvukila
ku mambu mana kisi zola Nzambi
mu kukituka mutu wa masonga;
4 mukuma Kidisitu kenina tsuka
ya mitsiku, ndangu kosu mutu wuna
wukwikidini bamukitula mutu wa
masonga.

Luhulusu lwenina kwena kosu mutu wuna wukwikidini kwena Pfumu

5 Kikuma, Moyize kásonika
kikuma kya masonga mana misi
tuka ku mitsiku: «Mutu wuna wasála
mambu mana mazodi mitsiku,
kazíngila muna mitsiku meni myam-
inaa.»
6 Kaasi, tala buna misi zonza
masonga mana misi tuka mu luk-
wikilu: «Wuzonzaku muna mbundu
yaku: Nani wazanza ku zilu?» –
Disongidila: ndangu kalenga muku-
lumuna Kidisitu.–
7 Holo, «Nani wamúthuta mu
kalunga?» –disongidila kamulubula
Kidisitu mu bafwa–.
8 Biki wuzonzini si mukanda
watoma? «Ndinga yenina bela-bela
yi ngeyi, muna munwa waku yi
muna mbundu yakub.» Yayina
ndinga ya lukwikilu, thwisi longa.
9 Kikuma, honi, muna munwa
waku wumuzayini Yesu ni Pfumu,
amana honi, yi mbundu yaku, wuk-
wikidi ni Nzambi wámutokamisa ku
bafwa, wahúluka.
10 Mukuma, mu mbundu mwisi
kala lukwikilu luna lwisi nata ku ma-
songa, amana muna munwa mwa-
muna bisi tambwasila kidimbu kina
kyisi nata ku luhulusu.
11 Kikuma Masonuku mazonzini:
«Wosu wuna wakwíkila mwena
yandi kakwátukaku tsonid.»
12 Kikuma, kweku diswaswanu,
mukati dya Muyuta yi wuna kondi
kala Muyuta: boosu benina yi
Pfumu mosi, wuna wenina mvwama
kikuma kya boosu bana bisi mutela.
13 Mukuma bwásonama: «Wosu
wuna watéla zina dya Pfumu
kahúlukae.»
14 Kaasi, abweti bamútela yandu
bakondi kwikila? Amana abweti
bakwíkila mwena yandu bakondi
yuka kumulongila? Amana abweti
bamúyuka honi heku mutu wulongi-
dini mu ndinga ya yandi?
15 Amana abweti bakwenda mu-
longila yuka ni babatumiku? Bwosu
bisi zonza muna Masonuku: «Ki-
toku zenina thambi za batu babana
bisi kwenda samuna Misamu mya
Bukhetif!»
16 Kaasi boosu bálemvukaku ku
Musamu wa Bukheti. Kikuma
Yesaya kazimbula: «A Pfumu,
nani wákwikilawa Musamu wuna
tusamuninih?»
17 Yihana ni, lukwikilu lwisi tuka
kuna mana bisi yuka, amana mana
bisi yuka mu lusadisu lwa ndaka ya
Kidisitu.
18 Kaasi, phyudini:

«Bayuta báyukawoku musamu meni
wawuna? Kaasi, kinga ndinga
ya bawu yáyukalakana kuna
tsi yosu,
ndaka za bawu zátula yi kuna tsuka
ya tsi muna bisi zingila batu.»

19 Kaasi phyudini: Kiseledi
kázayabwoku? Moyize, mutu wa
theti, wuzimbudini:

«Yilúyukisa kiphala kwena kanda
dina dikondi kala kanda
dyama dya mukwandi;

a **10:5 10:5** Lev 18:5 b **10:8 10:8** Klg 9:4; 30:12-14 d **10:11 10:11** Yes 28:16. e **10:13 10:13** Yow 3:5. f **10:15 10:15** Yes 52:7. h **10:16 10:16** Yes 53:1

muna kanda dina dyakonda nduka,
yithúbula khabu zenu.»
20 Amana Yesaya wámeka mu ku-
songila kikesa kya kuzimbula:
«Bátsengumuna kwena babana
bakalaku tsanda,
yídisongila kwena babana bakalaku
phyula.»
21 Kaasi kikuma kya Kiseledi wuz-
imbudini:
«Bilumbu byosu yikala lambula moku
kwena
batu bamosi bakolama amana bisi
thendisa[i].»

11

Nzambi kalosidikyoku Kiseledi

1 Amana phyudini: Keti Nzambi
wábalosila batu bandi? Bwalen-
dakanaku! Mukuma meni-meni
yenina mwisi Kiseledi, muna butuka
dya Bulahami, mwisi kanda dya Ben-
zyame[a].
2 Nzambi kabalosidiku batu bandi,
bana katekila sola[b]. Luzayiku
mana mazimbudi Masonuku muna
kitini kina kabati nyengalakana Diya
kwena Nzambi kikuma kya Kiseledi:
3 «Pfumu, bábahonda bambikudi
baku, bámwanga mesa maku ma
bimenga; yísala meni hika, amana
luzingu lwama babati sanda.»
4 Kaasi khi yawu mvutu ya
Nzambi? «Yídiyidikila mafunda
tsambwadi ma bayakala, babana
báfutikaku kungulu ku thwala ya
nzambi Baala[d].»
5 Tangwa dyadi phi kitesu kimosi,
ndambu yisadini bwosu yásolama
kwena Nzambi muna khenda zandi.
6 Kinga, honi kikuma kya khenda,
hana heku hika mambu matadidini
mihangu; kondilo khenda zakálaku
hika khenda.
7 Amana biki si? Kina kisi
sanda Kiseledi, kálendakyoku:
Kaka babana lwesi básolama yi
bawu bálendakya. Bahika bana,
8 bwosu básonika: «Nzambi
wábaheka kitembu kya luhuku,
mesu ndangu bamonaku, matu
ndangu bayukaku, tii yi kuna
kilumbu kya lelu.»
9 Amana Tavidi wuzimbudini:
«Mukinzi wa bawu wakala mutambu
kikuma kya bawu, wanda yi
kisinza kya kubwila, amana lwakala
lufutu lwa bawu!
10 Mesu ma bawu makala mu phipha
ndangu bamonaku!
Wabavwembika makunda mu ki-
makulu[e]!»
11 Amana mbati hyula: Bayuta
badikhukudini ndangu balenga bwa
kyamakulu? Bwalendakanaku!
Kaasi, kikuma kya mutsoki wa
bawu, luhulusu báhanalwa kwena
bana bakondi kala Bayuta, ndangu
bavundumuna kiphala kya Bayuta.
12 Kinga honi mutsoki wa bawu
wánata kimvwama mu tsi, amana
ho kudikulumuna kwa bawu
kwámvwamisa bana bakondi kala
Bayuta, abweti ni bimvwama bya
bawu byakonda hitakana mu luhu-
lusu lwalunga!

Luhulusu lwa bana bakondi kala Bayuta

13 Kwena benu baphani mbatibwa
zimbula: Bwosu yenina thumwa
wa baphani, meni mbati dizatula
kikuma kya kisalu kyama,
14 ndangu, ho bwalendakana, mu
kuyangumuna kiphala ha kati dya
batu baba twenina bawu lutu lumosi
yi kuhulula ndambu ya batu hana
henina bawu.
15 Mukuma ho kingenga kya
bawu kyákala mutindu wa kuvutula
ngemba mu tsi, abweti kwakála
kukokuluka kwa bawu, yuka ni ka
luzingu ku ha kati dya bafwa?
16 Kinga, honi mutu kaheka
Nzambi dipha dyandi dina dya
theti, mapha mana masadini moosu
makala matoma; amana ho mu-
sodi wakala watoma, mihandi phi
bwabuna myenina[f].

---

i **10:21 10:21** Mkg 19:5; Klg 32:21; 20-21; Yes 65:1-2. a **11:1 11:1** Fdp 3:5. b **11:2 11:2** Mkg 94:14.
d **11:4 11:4** 1Ba 19:10.18. e **11:10 11:10** Klg 29:3; Yes 6:10; 29:10; Mkg 69:23-24. f **11:16 11:16** Thl 15:19-21.

17 Kiseledi kenina hanga miti
wa olive wuna bá'hawula mihandi
myahika; amana ngeyi, wuna
wukondi kala Muyuta, miti wa olive
wa mu tseki, bá'kunamika ha kifulu
kya mihandi meni mina, amana honi
wubati khundakana ku musodi yi ku
budimbu bwa miti wa olive,
18 syaku lulendu ngeyi mutu wisi
zyamina ku mihandi. Honi wasya lu-
lendu, zimbakanaku ni ka ngeyi ku
wisi zyamisa musodi, kaasi musodi
wisi kuzyamisa.
19 Wazímbula bwabu: «Mihandi
mina bahawulamya ndangu, meni,
bandamika.»
20 Bwa bukheti lawu; bá'hawulamya
kikuma kya kukonda kwa luk-
wikilu kwa myawu, amana ngeyi,
kikuma kya lukwikilu wisi zyamina,
wudikundikaku, kaasi kala mu
bweya;
21 mukuma honi Nzambi
ká'bahawula Bayuta, mihandi mya
kisina, keba kwaku ngeyi phi
kakúsisaku.
22 Zayidila buweti yi nziki-nziki
ya Nzambi: nziki-nziki kwena batu
babana bamani bwa, yi buweti bwa
Nzambi kwena ngeyi, honi wazingi-
laka muna buweti meni buna;
kondilo, ngeyi phi bakúhawula.
23 Phila mosi phi yi bawu, honi
bananginiku muna kukonda kwa
lukwikilu lwa bawu, babá'namika;
mukuma Nzambi kenina yi hamu
dina dya kubanamika hika.
24 Kikuma, honi bá'kuhawula ngeyi
muhandi wa olive dya mu tseki,
amana wenina waswaswana yi
kisina, bá'kunamika ku miti wa
olive wa kukuna, abweti bakonda
banamikina Bayuta benina mihandi
mya kisina ku miti wa olive wa
bawu-meni.

Luhulusu lwa bisi Kiseledi

25 Mukuma nzodiku, baphangi
bama, ni lwakonda zaya kitsweki
kina, ndangu lwadimona nana ni
benu lwenina badimuka: ndambu
ya bisi Kiseledi bá'yika yi mbundu
ya ngolu, tii yikuna bakotidini mu
kanda dya Nzambi boosu bana
bakondi kala Bayuta.
26 Yihana ni Kiseledi kyosu
kyahúlukila, bwosu bwá'sonama:
«Muhuludi katúka ku Siyoni,
kaká'tula mbi yosu ya bana ba
Yakobi.
27 Amana bwabuna bwaká'la bu-
lunda bwama yi bawu,
mu tangwa dina yiká'tula masumu
ma bawu[h].»
28 Mu mana matadidini Musamu
wa Bukheti, benina bambeni ba
Nzambi kikuma kya benu; kaasi
mu mana matadidini kusola kwa
Nzambi, kisi bazola kaka kikuma
kya bakhaka ba bawu.
29 Mukuma Nzambi kalendaku
katula makabu ma khenda mana
kahani amana kişiku soba mabanza
kwena babana katela.
30 Kikuma mbala yikwawu, phila
mosi yi benu, lwá'kolama kwena
Nzambi, amana buthwena, lutam-
budikini khenda, mu nzila ya kuko-
lama kwa Bayuta.
31 Kikuma kya bawu phi, phila
mosi, buthwena bá'kolama kikuma
kya khenda zina bá'lufwila, kaasi
ndangu, [buthwena] bawu phi
babafwila khenda.
32 Mukuma Nzambi wá'bayafikila
batu boosu muna kukolama ndangu
kabafwila khenda zandi boosu.

Kutoka kwa Nzambi

33 Khi lawu dya kimvwama, yi
mudimu yi nzayilu ya Nzambi!
Nati walenda tendula pfundusu
zandi! Khabu zandi bafwanizoku
mu kumeka. Amana nzila zandi
bafwanizoku mu kukota[k]?
34 Kikuma:
«Nati wá'zayadya dibanza dya
Pfumu?
Nati wá'kala mulongisidi wandi?
35 Nati watekila mukabila Pfumu,
ndangu yandi kalenga futa ku-
nima[l]?»

h **11:27 11:27** Yes 27:9; 59:20-21. k **11:33 11:33** Yes 55:8; Mkg 139:6,17-18. l **11:35 11:35** Yes 40:13; Yob 41:3.

36 Kikuma byosu byenina bya
yandi, kwena yandi yi kikuma kya
yandi. Khembu kwena yandi muna
mvula yi mvula! Abwabuna!

12

Luzingu lwa pha

1 Yibati lusyamisa, baphangi
bama, muna khenda zoosu za
Nzambi, mu kutambika lutu lwenu
hanga kimenga kya moya, kyatoma
yi kina katambwasini Nzambi;
byabina byakála bisambu bifwanani
yi Ndinga.
2 Lulandukilaku bifu bya tsi yayi[a],
kaasi yambulenu Nzambi kalusoba
bikalulu mu kuluheka ngangu zi-
mosi za pha, mu kuswasisa buna
kazodini Nzambi; mana menina ma
bukheti, mana batambwasa yi mana
makonda kifu.
3 Muna khenda zina kápheka
Nzambi, nzimbudini kwena kosu
mutu hana kati dya benu ni ka-
banzaku mu kuditombula lawu,
kaasi kabanza mu kudizitisa, kosu
mutu hana kitesu kya lukwikilu luna
kámukabila Nzambi.
4 Kikuma, bwosu thwenina yi
bibuku byalawu muna lutu lwetu,
lwalu lwenina lumosi, amana
bibuku byosu bya lutu byisiku sala
kisalu kimosi,
5 yi bwabuna phi betu, ata thwen-
ina lawu, thwenina lutu lumosi
mwena Kidisitu amana thwenina,
betu boosu, bibuku bya lutu kikuma
kya babana yi babana.
6 Kaasi thwenina yi makabu
maswaswana muna khenda, bwosu
bwenina khenda zina kátuheka
Nzambi: wuna wuvwini kabu dya
kubikula, kasongiladya nzila mosi yi
malongi ma lukwikilu;
7 wuna wuvwini kabu dya ku-
sadisa, kadihana mu lusadisu; wuna
wuvwini kabu dya kulonga, kadi-
hana mu kilongi;
8 Wuna wisi hana kikesa, kahana
kikesa; kwena wuna wisi kaba, kak-
abaka yi tsambu yosu; wuna wisi
twadisa, katwadisa yi khwakasu;
wuna wisi fwila bakwawu khenda,
kahangabwa yi mbundu yimosi[b].
9 Lungongu lwakala lwa kyedika.
Yukakenuyoku nganzyanzya mbi;
dihanakenu mu kusala mamboti.
10 Mu mana matadidini kitya kya
phangi, kalenu babasa mu lutondu
lwa ku mbundu benu yi benu,
kalenu batheti mu kuzitisaka bak-
wenu.
11 Lukalaku babolu, kaasi kalenu
yi khwakasu; kalakenu khakalakani
mu mana matadidini kitembu, mu-
sadilenu Pfumu hanga bahika.
12 Sangwalenu muna kikuma
kivuvu. Siphenu mbundu mu
tangwa dya kiwayi. Kwaminenu
muna bisambu.
13 Yambakenu batu ba Nzambi ba-
bana bisi sanda lusadisu. Lulemb-
waku mu kuyambaka batu.
14 Sakumunenu batu babana bisi
lunyokuna; sakumunakenu kaasi
lubundilakaku[d].
15 Sangwalakenu hakimosi yi ba-
bana babati sangwala; dilakenu
hakimosi yi babana babati dila.
16 Kalakenu yi mabanza mamosi
benu yi benu. Ludivuninikakaku,
kaasi sandakenu mambu mana
malunata mu kudikulumuna.
Ludibanzilakaku ni benu kwenu
lwenina badimuka lawu[e].
17 Luvutulaku mbi ku mbi. Kaasi
syakenu ngolu mu kuhangaka
mambu ma bukheti ku thwala ya
batu boosu.
18 Ho bwalendakana, mu mutindu
wuna lwalendila salaka benu, zingi-
lakenu mu ngemba yi batu boosu.
19 Baphangi batondama, luvu-
tulakaku mbela benu yi benu,
kaasi yambulenumoku ku khabu
za Nzambi, mukuma básonika:
«Mbela kwena meni-meni, meni-
meni yivútulaya,» kazimbudini
Pfumu.
20 Kaasi «ho mbeni waku kakala yi
nzala, muheka kudya; ho kakala yi
kihwinya muheka kunwa; mukuma
ho wahangaka bwabuna, makala ma

a **12:2 12:2** 1Pi 1:14 b **12:8 12:8** 1Ko 12:4-12 d **12:14 12:14** Mth 5:44; Luk 6:28 e **12:16 12:16** Yez 5:21

mbawu wubaṭi mulumbikila hana mutwa wandi[f].»
21 Diyambwadilaku ni mambu mambi makununga; kaasi nungaka mbi mu mamboti.

13

Bulemvu kwena bapfumu

1 Kosu mutu kalemvuka kwena bapfumu babana bayadikini. Mukuma heku kipfumu kikondi tuka kwena Nzambi; babana benina hana Nzambi wábasya.
2 Yi hana ni mutu wuna wisi kolama kwena pfumu, kabati tendisa mamana kazodini Nzambi; amana babana wisini tendisa, pfundusu badisandila mwena bawu meni.
3 Kikuma batwadisi bisiku bayuka bweya ho kisalu kya bukheti wisini hanga, kaasi ho kisalu kyambi wisini hanga. Ngeyi wuzodiku ni wamubanga pfumu? Hanga mambu ma bukheti amana kalenga kutsikisa;
4 mukuma mu kisalu kya Nzambi kenina kikuma kya mamboti ma ngeyi. Kaasi ho wahangaka mbi, kalaka yi bweya, mukuma ka mu phamba ku kábongila mbedi ya phoku; kenina mu kisalu kya Nzambi ndangu kasadila masonga, kikuma kya kusongila khabu zandi kwena wuna wisini hanga mbi.
5 Yi hana ni bufwani mu kulemvuka, kaasi hika ka kikuma kya khabu za Nzambi ku lwesi, kaasi kikuma phi kya katsasa.
6 Kikuma kya bwabuna phi lwisi futila phaku. Mukuma babana bisi tuyala benina mu kisalu kya Nzambi muna kisalu meni kina.
7 Vutulenu kwena kosu mutu kina kimufwani: phaku, kwena wuna bafwetiya heka phaku; phaku ya bima byahika kwena babana bisi ya bonga phaku meni yina; bweya, kwena wuna bafwani kuyuka bweya; khembu, kwena wuna bafwani kuheka khembu[a].

Zola dya mukwenu khunda

8 Lukalaku yi pfuka ya mutu, honi ka kudizola ku benu yi benu; mukuma wuna wisi zola mukwawu, mitsiku kisi lungisa.
9 Kikuma, mikuku: «Wataáku mbongi, wahóndaku mutu, wayíbaku, wazolukaku bima bya ngani» hakimosi yi mikuku myahika misi wongama muna ndinga mosi yayi: «Wazóla mukwenu hanga ngeyi meni[b].»
10 Hana henina lungongu bisiku hanga mukwenu mbi: lungongu lwenina kulungisa kwa mitsiku.

Kukala wayilama kikuma kya kwisa kwa Kidisitu

11 Amana bwosu luzayi khi tangwa dyadi thwenina, yidyadidi tangwa dya kutokama ku kilu[d], mukuma buthwena luhulusu lwekina belabela yi betu kuhita mu tangwa dina twákwikila.
12 Phipha yendi kyana, kilumbu kibwesukini. Tulosenu phi mihangu mya mu phipha amana tuvwatenu binwaninu bya mu mwini.
13 Tudyatilenu mboti, hanga batu benina mu kati kya mwini; konda kuzingila mu kudindonda keti ku kuzela; konda kudizatula keti kindumba; konda kutendana keti kiphala.
14 Kaasi vwatenu Pfumu Yesu Kidisitu, amana ludihanaku ku tsatu ya lutu ndangu lwalungisaka luzolu lwa lwawu.

14

Wufundisaku phangi waku

1 Muyambenu wuna wukondi ngolu mu lukwikilu, konda kumukumba mu mabanza[a].
2 Amana kwena yi mutu wenina yi lukwikilu mu kudya bima byosu; kwena yi mutu wahika wuna wena

f **12:20 12:20** Klg 32:35; Bin 25:21-22 a **13:7 13:7** Mth 22:21; Mlk 12:17; Luk 20:25 b **13:9 13:9** Kul 20:13-17; Klg 5:17-21; Lev 19:18 d **13:11 13:11** Muna masonuku mahika, básonika bwabu: "twatokama ku kilu kyetu." a **14:1 14:1** 1Ko 8:7-13; 10:23-33

walembwa mu lukwikilu, kisi dya
lwesi ndunda.
3 Wuna wisi dya kalewulaku mutu
wuna wisiku dya, amana wuna
wisiku dya kafundisaku phi wuna
wisi dya, mukuma Nzambi wu-
muyambini.
4 Nani wenina ngeyi mu kufundisa
musadi wa mukwenu? Kakala
watelama holo kakala wabwa, mana
matadi pfumu wandi. Amana
kazyáma, mukuma Pfumu kenina yi
hamu dya kumuzyamisa.
5 Kikuma, kwena yi mutu, kisi
banza ni kilumbu kyaki kiluti
kyahika[b] mu mupfunu, wahika
phi kisi banza ni bilumbu byosu
byenina mutindu wumosi. Kosu
mutu, muna mutindu wa ngangu
zandi, kakumbwala muna mamana
kisi banza!
6 Wuna wisi landila mambu
matadidini bilumbu kisima landila
kikuma kya Pfumu. Wuna wisi
dya, kikuma kya Pfumu kisi dila,
mukuma matondu kisi vutula kwena
Nzambi; Wuna wisiku dya, kikuma
kya Pfumu kisiku dila: matondu phi
kisi vutula kwena Nzambi.
7 Kikuma heku mutu, mu kati dya
betu, wisi zinga kikuma kya yandi
meni, amana heku mutu phi wisi
fwa kikuma kya yandi meni.
8 Mukuma honi thwisi zinga,
thwisi zinga kikuma kya Pfumu;
amana honi thwisi fwa, thwisi fwa
kikuma kya Pfumu. Ata tuzingini,
ata tufwini, kaka Pfumu wutuvini.
9 Mukuma honi Kidisitu kafwa
amana wisi hika mu luzingu,
ndangu kalenga kala Pfumu wa
bafwa yi wa babana babati zinga.
10 Tuka thama, ngeyi, kikuma kya
biki wisi fundisila phangi waku?
Holo, ngeyi, kikuma kya biki wisi
lewula phangi waku? Kikuma, twa-
telema betu boosu kuna nganda ya
Nzambi.
11 Mukuma básonika:
«Meni, Nzambi wa moya, nzim-
budibwa,
makungulu moosu mafúkama ku
thwala meni
amana ndinga yosu yazáya
Nzambi[d]!»
12 Yihana ni, kosu mutu kakwenda
hana meni dyandi kwena Nzambi
kikuma kya yandi meni.

Wubwisisaku phangi waku

13 Tudifundisakaku baba yi ba-
bana; kaasi zengenu ni lukalaku
hika kisinza kya kubwisisa phangi
wenu holoni kya munata mu
kuhanga mbi.
14 Nzayibwa kyedika, ni mu Pfumu
Yesu, kweku kima kya sumuka mu
kyawu-meni[e]; kaasi honi mutu ka-
banza ni kima kimosi kyenina kya
sumuka, kinga kyasumuka kyenina
kikuma kya yandi-meni.
15 Honi kikuma kya madya, phangi
waku kenina mu kyadi, wisiku dy-
atila hika mu mutindu wa lungongu.
Kikuma kya madya, wendaku totisa
mukwenu yandu kisa fwila Kidisitu.
16 Yihana ni mambu mena mam-
boti kwena benu makalaku kima
kwa bakwenu kya kukumba.
17 Kikuma, Kipfumu kya Nzambi,
kyeku mu mambu ma kudya yi
kunwa; kaasi mena masonga,
ngemba yi kyesi, kina kisi hana
Kitembu Kyatoma.
18 Mukuma, kosu mutu wuna wisi
musadila Kidisitu muna mutindu
meni wuna, Nzambi kisi mumonina
kyesi amana batu phi bisi mutya.
19 Yihana ni, tulandakenu mambu
mana misi sadisa mu ngemba yi
mana misi tukodisa mu lukwikilu
babana yi bakwawu.
20 Wendaku zanga kisalu kya
Nzambi kikuma kya madya.
Kyedika, madya moosu menina ma
kasemi; kaasi bwenina mbi kwena
mutu wuna wubatima dya honi
kakitulama kisinza kya kubwila.
21 Bwenina mboti ni ludyaku
mbisi, lunwaku malafu, lusalaku
kosu kima kina kyalenda kala

b **14:5 14:5** Pholu wubanzi tsadidi yina kalonguka kwena Bayuta. Ngalatya 4:10; Khl 2:16 d **14:11 14:11** Kuy 45:23 e **14:14 14:14** Mlk 7:19

kisinza kya kubwila kwena phangi waku.
22 Lukwikilu luna wenina lwawu,
ngeyi, swekalwa kikuma kya ngeyi
ku thwala ya Nzambi. Kyesi kwena
mutu wuna wisiku difundisa yandi-
meni mu mana kabati mona bukheti
mu kusala!
23 Kaasi wuna wisi ketyanisa ho
kadya, bisi mubedisa, kikuma mana
kabati sala matukiku mu lukwikilu.
Kinga moosu mana misiku tuka mu
lukwikilu menina masumu.

15

Kusephidisa bakwetu

1 Ho ni twakala ngolu mu lukwik-
ilu, tufweti sadisaka babana beku
ngolu mu lukwikilu. Tusandakaku
mambu mana misi tusephidisa.
2 Kosu mutu kahanga mana misi
sephidisa mukwenu, kikuma kya
mana menina mboti yi mana misi
kodisa;
3 Kikuma, Kidisitu kakalaku hanga
mana makala musephidisa; kaasi,
bwosu bwásonama: «Ngusi za ba-
bana bakala kutukwana zábwila
mwena menia.»
4 Mukuma mosu mana másonama
theti masonama kikuma kya kutu-
longa, ndangu, muna kikwamina
yi muna kikesa kya Masonuku,
twakala yi kivuvu.
5 Yambula Nzambi mukwa
kikwamina yi kikesa kalusadisa
lwayukana benu yi benu bwosu
menina mabanza ma Kidisitu Yesu,
6 ndangu, muna mbundu mosi
yi ndinga yimosi, lwamikembisa
Nzambi yi Tata wa Pfumu wetu Yesu
Kidisitu!

Musamu wa Bukheti kikuma kya batu boosu

7 Yi hakana ni, lwadiyam-
baka benu yi benu, bwosu buna
káluyamba yandi meni Kidisitu
Yesu, kikuma kya khembu ya
Nzambi.
8 Mukuma nzimbudini ni Kidisitu
wákituka musadi wa Bayuta kikuma
kya kyedika kwena Nzambi, mu ku-
lungisa bilangi bina kásila Nzambi
kwena bakhaka betu.
9 Amana baba beku Bayuta ba-
mukembisini Nzambi kikuma kya
buweti bwandi, bwosu bwásonama:
«Yihana ni yikúzitisa mu kati dya
makanda
amana yiyímbila kikuma kya luzitu
lwa khumbu yaku.»
10 Wuzimbudi hika:
«Benu lweku Bayuta, sangwalenu
hakimosi yi batu bandi!»
11 Amana hika:
«Muzatulenu Pfumu, benu boosu
lweku Bayuta,
batu ba tsi zoosu, bamuzatula!»
12 Yesaya wuzimbudi hika:
«Kamónika, musodi wa Yese, wuna
watélema mu kutwadisa makanda;
makanda masya kivuvu kwena
yandib.»
13 Nzambi mukwa kivuvu kaluba-
sisa yi kyesi kyosu yi ngemba yosu
muna lukwikilu, ndangu lwabasa yi
kivuvu mu ngolu za Kitembu Ky-
atoma!

Kisalu kya Pholu kwena babana beku Bayuta

14 Kikuma kya mana malutadidini
benu, baphangi bama, meni yen-
ina yi kikumbwala meni-meni ni
benu lwábasa yi mamboti, lwábasa
yi mazaya moosu amana balunga
lwenina mu kudilwengisa benu yi
benu.
15 Amana phi, matangwa mahika,
yílusonikina yi khwakasu yosu,
kikuma kya kulubambukisa mambu
mana máluta kedi, kikuma kya
khenda zina kápheka Nzambi
16 mu kukala mu kisalu kya
Kidisitu Yesu kikuma kya babana
beku Bayuta; yibati dihana mu
kusala kisalu kyatoma kya Musamu
wa Bukheti wa Nzambi, ndangu
baba beku Bayuta bakala kabu dina
bátambwasa, bátambika kwena
Kitembu Kyatoma.

---

a **15:3 15:3** Mkg 69:10. b **15:12 15:12** Tuka nzila ya 9 yi kuna 12, zifwanakani yi mikanda myami: Mkg 18:50; 2Sa 22:50; Klg 32:43; Mkg 117:1; Yes 11:10.

17 Yenina yi tsambu mu Kidisitu
Yesu mu kikuma kya kisalu kyama
kwena Nzambi.
18 Mukuma honi kima yizonzila,
kaka kina kasadi Kidisitu mwena
meni mu kutwadisa baba beku
Bayuta ndangu kabanata mu
kulemvuka. Nzambi kahangabwa
mu ndinga yi mu mihangu,
19 mu ngolu za bidimbu yi biphadi,
mu ngolu za Kitembu kya Nzambi.
Yihana, tuka ku Yelusalemi yi muna
kinzunga kya Yiludi, yísamuna kosu
homa Musamu wa Bukheti wa Kidis-
itu.
20 Yísya lukumu lwama kikuma
kya kusamuna Musamu wa Bukheti
mu bifulu bina khaniku kedi bayuka
khumbu ya Kidisitu, ndangu tutun-
gaku ha thandu ya mipfundila mya
mutu wahika.
21 Kaasi yisadila bwosu bwásonama:
«Kwena batu babana khaniku kedi
babasamwana kikuma kya
yandi bámumona,
amana kwena babana bámuyukaku
kumuzonzila kikuma kya
yandi bamúbakisa[d].»

Mabanza ma Pholu mu kukwenda ku Loma

22 Kyakina kyakala yi khakalakanu
mbala za hika mu kwisa kwena
benu.
23 Kaasi buthwena, mbanisikini
kisalu kyama mu binzunga byabi,
amana mvula lawu zilutini yíkala yi
tsambu za lawu mu kwisa lutala,
24 Ha yikwénda ku tsi ya Siphani;
yenina yi kivuvu ni yilúmona mu
kuhita amana yibonga lusadisu
lwenu mu kukwenda ku tsi ya
Siphani kumanima ma kunanga
mwa bilumbu yi benu.
25 Kaasi buthwena yendi ku
Yelusalemi, mu kwenda sadisa batu
ba kanda dya Nzambi.
26 Mukuma, bisi Masetwani yi
bisi Lakhayi bázodiki ni babundik-
isa makabu kikuma kya kusadisa ba
phutu babana benina mu kati dya
bakwikidi ku Yelusalemi.
27 Bawu meni batambwasa mu
kusalabwa, kaasi kikuma kya bawu
dyenina hanga pfuka; mukuma
bakwikidi ba Bayuta bakabisi
kimvwama kyabawu kya kitembu
kwa batu babana beku Bayuta;
yihakana batu bana beku Bayuta
bafweti basadisa Bayuta mu kuba-
heka bima bina bibakondi bawu[e].
28 Ha yimánisakya kisalu kina,
amana yibáheka makabu mana ma
bakwikidi ba ku Yelusalemi, yihitila
kwena benu mu kukwenda ku tsi ya
Siphani.
29 Nzayi ni mu kukwisa lutala,
yikwísa wa kabasi yi lusakumunu
lwa Kidisitu.
30 Amana yiluhekini kikesa,
baphangi bama, muna Pfumu wetu
Yesu Kidisitu yi muna zola dya
Kitembu, mu kunwana hakimosi yi
meni mu lombilu kwena Nzambi
kikuma kya meni,
31 ndangu yihuluka kwena batu
babana bakolama ba ku kinzunga
kya Yuteya amana lusadisu mbati
nata kikuma kya mamboti ma
Yelusalemi bayambalwa mboti
kwena bakwikidi.
32 Yihana ni yikwisa lutala yi
kyesi, mu luzolu lwa Nzambi, amana
yilembwa ndambu hakimosi yi
benu.
33 Ni Nzambi mukwa ngemba
kakala yi benu boosu! Abwabuna!

16

Mboti

1 Yilutumini Foyiba, phangi wetu
wa mukhetu, yandi wenina musadi
ku Dibundu dya Nzambi ku Sakhe[a],
2 ndangu lwalenga muyamba mu
zina dya Pfumu muna mutindu wa
luzitu kwena bakwikidi. Musadis-
enu muna kosu kima kina kakala
kyawu mupfunu kwena benu,
mukuma ndesi wa batu balawu
kakala, ata kwena meni-meni.

d **15:21 15:21** Yes 52:15. e **15:27 15:27** 1Ko 16:1-4; 9:11; 2Ko 8-9. a **16:1 16:1** Mhb 18:18

3 Bahekenu mboti Phisikila yi Akilasi, bakwetu bama ba kisalu mwena Kidisitu Yesu[b].
4 Babana bakhana fwa kikuma kya kuhulula moya wa meni; ka meni hika ku yisi baheka matondu kaasi hakimosi phi yi Mabundu mosu ma batu bana beku Bayuta.
5 Hanenu phi mboti ku Dibundu dina dyenina muna nzu ya bawu. Muhekenu mboti Ephayineti, watondama wama, yandi kena bibundu bya theti mu kukwikila mwena Kidisitu mu kinzunga kya Aziya.
6 Muhekenu mboti Madiya, wádiyangisa lawu kikuma kya benu.
7 Bahekenu mboti Andonikusi yi Yunyasi, benina biwutu byama amana phi mwa twakadila bawu mu boloku. Bisi bazola lawu mukati dya bathumwa, bawu bátekila kituka bakidisitu ku thwala ya meni.
8 Muhekenu mboti Aphidyatusi watondama wama mwena Pfumu.
9 Bahekenu mboti Yidibe mukwetu wama wa kisalu mwena Kidisitu, yi Sitaki, watondama wama.
10 Muhekenu mboti Aphelesi, wásongila mihangu myandi mya lukwikilu mwena Kidisitu. Bahekenu mboti baba benina mu nzu ya Adisitobudi.
11 Muhekenu mboti Helodyoni, wenina kiwutu kyama. Bahekenu mboti babana benina mu nzu ya Nadisisi benina mu kisalu kya Pfumu.
12 Bahekenu mboti Thifeni yi Thifosi, bakhetu bana bádihana mu kisalu kya Pfumu. Muhekenu mboti Phedisidi, watondama wama, yandi wányokuka lawu mu kisalu kya Pfumu.
13 Muhekenu mboti Difusi[e], yandi wuna wásolama mu kisalu kya Pfumu, yi ngudi wandi, wenina phi ngudi wa meni.
14 Bahekenu mboti Asikiti, Felekoni, Hedimesi, Phatobasi, Hedimasi yi baphangi babana benina bawu.
15 Bahekenu mboti Filoloki yi Zudi, Neleya yi phangi wandi wa mukhetu, hakimosi yi Odiphasi yi bakwikidi babana benina bawu.
16 Dihekakenu mboti benu yi benu mu kuyambana kwatoma. Mabundu moosu ma Kidisitu mboti maluhekini.

Kukebisa kwa tsuka

17 Yilulombini, baphangi bama, lwalenga keba kikuma kya batu babana bisi nata kayengu yi kubwisisa batu, konda kulandaka malongi mana lwábonga. Kadilenu bawu kyana.
18 Mukuma batu ba buna bisiku sadila Kidisitu, Pfumu wetu, kaasi kundu dya bawu meni[f]. Mu lengu ndinga yi mu mazasa, bisi huna mbundu za batu bakonda dyambu.
19 Kikuma kya benu, bulemvu bwenu buzayakani kwena batu boosu; amana yisi sangwala kikuma kya benu, kaasi nzodi ni lwadimuka mu mambu mamboti bwosu lwenina ba kasemi mu mambu mambi.
20 Amana Nzambi wa ngemba ka thama ku kamutusuna Satana muna malu menu.
Khenda za Pfumu wetu Yesu zakala yi benu[h]!
21 Mukwetu wama wa kisalu, Thimoti[i], mboti kaluhekini, hakimosi yi Disyusi, Yasoni yi Sosiphatele, benina biwutu byama.
22 Mboti yiluhekini, meni Tedityusi, yandu wusonikini mukanda wawu, muna zina dya Pfumu.
23 Ngayusi, yandu wángyamba yi Dibundu dyosu, mboti baluhekini. Elasiti, wuna wisi sweka bima bya

b **16:3 16:3** Mazina ma bakidisitu mana kabati zonzila thumwa, matuki mu bisina bya mutindu yi mutindu (Bangeleki, Baloma yi Bayuta) kondilo mu mana matadidini luzingu lwa bawu mu kimvuka (batu bana bátumbuka ndinga, bahika holo bahika bana ba thama). Kikuma kya Phisikila yi Akilasi: tala Mhb 18:2.; 18:26; 1Ko 16:19; 2Th 4:19 e **16:13 16:13** Mlk 15:21. f **16:18 16:18** Fidiphu 3:19.
h **16:20 16:20** Mihowu myami: Khenda za Pfumu wetu Yesu zakala yi benu myeninamwoku muna masonuku mahika. i **16:21 16:21** Mhb 16:1-3. k **16:23 16:23** Ngayusi: Mhb 19:29; 1Ko 1:14. Elasiti 2Th 4:20.

ha mbanza, mboti kaluhekini, hakimosi yi phangi Kaditusi[k].

[

24 Khenda za Pfumu wetu Yesu Kidisitu zakala yi benu boosu. Abwabuna[l].]

Nzitusu ya tsuka

25 Kwena yandu wenina yi kiyeka kya kulusyamisa mu lukwikilu bwosu bwenina Musamu wama wa Bukheti yi kusamuna Yesu Kidisitu -bwosu bwenina nzayikisa ya kitsweki kina kyáswama tukila mvula yi mvula,

26 kaasi wisi disongila buthwena mu Masonuku ma bambikudi, muna mutindu wuna kábasongila Nzambi wa mvula yi mvula, wuna bánata mu nzayilu ya makanda ndangu balemvuka mu lukwikilu -

27 kwena Nzambi, yandi mosi wa nduka, khembu mu Yesu Kidisitu, bilumbu byosu! Abwabuna!

---

[l] **16:24 16:24** Muna masonuku mahika ma khulu, yeninamwoku nzila yayi.

Mukanda wa theti kwena bisi Khoditu
1Khoditu
Khotidi ya mukanda

Pholu káyidika Dibundu dya Khoditu mu kitambu kyandi kya zodi kya kitumu. Khoditu yenina mbanza, hana kati dya mbanza za mupfunu wa lawu za Ngelesi, mbanza ya kimvwama kikuma kya masabu mandi mawu modi. Kwenina yi bahika balawu yi baphutu. Batu balawu bisi zingila bwosu buna bazodini.

Muna tangwa meni dina, bisi Khoditu babati landa mabanza moosu ma mutindu yi mutindu yi mana matadidini mangumba ma lawu ma bisambu. Batu balawu muna Dibundu dya Khoditu bakala tuka muna mangumba ma bisambu meni mamana, ku thwala ya kukituka bakidisitu.

Pholu kabati bonga tsangu za lawu za kimvuka (khaphu ya 1:11 yi 7:1). Mabanza ma Bakidisitu ba Khoditu mavwalangani kikuma kya byufu byalawu bina bitadidini luzingu lwa batu ha kati kya hata yi bikhunda hakimosi yi Mabundu mahika. Pholu kabati vutula mvutu kuna byufu meni bina muna mukanda wandi watheti kwena bisi Khoditu.

Mukanda wawu, tukabudiwa mu bitini biya:

-Muna khaphu ya 1-4, Pholu kabati zonza kikuma kya bakidisitu ba Khoditu yi babana bábasamwana Musa̱mu wa Bukheti. Henina yi ngyuma amana Dibundu dya Khoditu didikabisini. ,Kosu mutu wulandi wuna wa̱mulonga amana wubwisini wuna mukwawu (1:10-13; 4:6). Kinga, musamu wuna basamunini, wulutini mupfunu: Kidisitu, kondilo mbambala wa Nzambi, bákhoka ha kitakani. "Musamu wuna wuluti mudimu wa batu" (1:18-2:15). Bambambala ba Yesu Kidisitu benina boosu basadi ba Nzambi bana bisi sala mu kimvuka (Khaphu ya 3).

-Tuka khaphu ya 5:1-11:16, Pholu kabati vutula mvutu ku mambu mana makala salama amana wuzimbudini "abweti bakidisitu benina batu ba kiphwanza" (Khaphu ya 9). Kukala yi zina dya mukidisitu amana kuna yi bifu bya mbi, bwabuna bwalendakanaku mu kutambwasa mu kimvuka (khaphu ya 5 yi 6). Pholu kabati vutula hika mvutu kwena bisi Khoditu:
  -mu mambu matadidini longu (khaphu ya 7),
  -mu mana matadidini bikalulu bya bawu ku thwala Mabundu mahika (khaphu ya 8 yi kuna 10).

-Muna mambu meni mamana moosu, yandi kabati lomba kwena bakidisitu mu kusanda ndandu ya batu bahika yi kubazitisa.

-Tuka khaphu ya 11:17-14:40, Pholu kabati zonzila luzingu lwa mu kimvuka kya bakidisitu. Kabati songisa bifu bya bawu, muna mambu mana matadidini ngyengu. Kabati tendula mambu mana misi tunga "bumosi bwa Dibundu dya kosu hata". Kosu mutu wuna wenina muna kimvuka meni kina kenina yi mupfunu wa lawu. Kikuma, bakidisitu benina hanga lutu lumosi: kosu kitini kya lutu kyenina yi mupfunu wandi mu kimvuka. Lungongu lwisi songila buna bulungini mu kuzingila mu kimvuka (khaphu ya 13).

-Khaphu ya 15 yibati bambukisa ni Nzambi wámufutumuna Kidisitu ku bafwa, amana kilumbu kimosi, bafwa bafútumuka phi. Yuka ni bakidisitu bisi kwikila bwabuna, luzingu lwa bawu yi lukwikilu lwa bawu lwenina yi thina.

-Bwosu myenina mikanda myahika, wawu phi wumanisini mu misamu yi mboti (khaphu

16).

Bisi Khoditu beku bakidisitu balungila. Kinga Pholu kabati vutula matondu kwena Nzambi kikuma kya bawu (khaphu ya 1:4-9). Phasi yi bifu muna byenina muna luzingu lwa Mabundu moosu. Mbatanana bwabuna, Nzambi kabati hana yi lelu dyadi mamboti mandi yi kutela bakidisitu ku luzingu lwakwikama.

Mboti

1 Pholu, yandu kátela Nzambi
mu luzolu lwandi ndangu kakala
thumwa wa Yesu Kidisitu, yi phangi
Sosite.
2 Kwena Dibundu dya Nzambi
dina dyenina ku mbanza ya Khoditu;
kwena benu baba bátomisa mwena
Kidisitu Yesu, bábatela bakala batu
ba Nzambi; hakimosi yi batu babana
bisi tumbuladya zina dya Pfumu
wetu Yesu Kidisitu muma mwosu,
Pfumu wa bawu yi wa betu.
3 Nzambi Tata wetu yi Pfumu wetu
Yesu Kidisitu baluheka kabu dya
khenda yi ngemba[a].

Mamboti matuki kwena Kidisitu

4 Yisiku lembwa mu kuvutula ma-
tondu kwena Nzambi wama kikuma
kya benu, kikuma kya kabu dya
khenda dina káluheka mwena Kidis-
itu Yesu.
5 Mukuma, hakimosi yi Kidisitu,
lwakituka bamvwama mu byosu;
mu kingenga, mu ndinga yi mu nza-
yilu.
6 Mukuma kimbangi kina twamu-
tila Kidisitu kyázyama hana kati dya
benu
7 ndangu lukondaku keti kabu dya
khenda dimosi, kithama kina lwisi
hingila kumonika kwa Pfumu wetu
Yesu Kidisitu.
8 Yandi walúsyamisa tii yi kuna
tsuka, ndangu balukwataku kifu
kyahika mu kilumbu kina kakwisa
vutuka Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
9 Bulungi lwasya kivuvu mwena
Nzambi, yandi wuna wálutela mu
kimvuka yi Mwana wandi Yesu Ki-
disitu Pfumu wetu: kenina wak-
wikama.

Kayengu muna Dibundu

10 Baphangi bama, meni mbati
lubokwadila muna khumbu ya
Pfumu wetu Yesu Kidisitu, mu
kukala yi nzonzidi yimosi; kayengu
kakalaku hakati dya benu; kalenu
mutu mosi, muna dibanza dimosi yi
kikwamina kimosi.
11 Kikuma, baphangi bama, bi-
wutu bya Kolowe banzimbwadi ni
ngyuma zenina hakati dya benu.
12 Yisi yuka ni kosu mutu mukati
dya benu kisi zimbula: «Meni, wa
Pholu»; wuna: «Meni, wa Apholosi»;
mukwawu wuna hika: «Meni, wa
Phetelu»; wahika hika: «Meni, wa
Kidisitu.»
13 Benu lubanzi ni Kidisitu wadik-
abisa kenina? Abwaku Pholu
bakhoka ha kitakani kikuma kya
benu? Mu khumbu ya Pholu
bálubotikila?
14 Matondu [kwena Nzambi],
kikuma yíbotikaku kwama keti
mutu mosi mukati dya benu, katula
lwesi Khisiphusi yi Ngayusi.
15 Yibwana ni, kweku mutu fwani
kazimbula ni mu khumbu ya meni
lwátambwala mbotika.
16 Mukyedika, yíbotika hika bi-
wutu bya Setufwani, kuna kusa-
dini, nzayiku yuka ni mutu wahika
yíbotika.
17 Mukuma Kidisitu ká́thumaku
kikuma kya kubotika; kaasi kikuma
kya kusamuna Musamu wa Bukheti,
tsamunawoku mu kudimuka kwa
nzonzidi, ndangu lufwa lwa Kidisitu
ha kitakani lulewukaku.

Yesu Kidisitu, ngolu yi mudimu wa Nzambi

18 Kikuma, kulonga kwa musamu
wa lufwa lwa Kidisitu ha kitakani,
kwenina kilawu kwena batu ba-
bana babati ditotisa; kaasi kikuma
kya betu baba twáhuluka, kwenina
ngolu za Nzambi.
19 Mukuma, básonika bwabu:

a **1:3 1:3** Kabu dya khenda yi ngemba; Lom 1:3

«Yizánga mudimu kwena batu bana
badimuka,
yizílula nzayilu ya bakwa ngangu.»
20 Amana, kweti benina batu
badimuka? Kweti benina balongi ba
mitsiku? Kweti batsukidi bifindya
phaka ba tsi yayi? Nzambi wuba-
songidibwa ni kudimuka kwa tsi
kwenina kilawu?
21 Kikuma, batu ba tsi, muna
mudimu, bámuzayaku Nzambi
mu mudimu wa Nzambi. Yihana
ni, muna kilawu kya kusamuna
Musamu wa Bukheti, mwamuna
kázodila Nzambi ni kahulula batu
babana bisi kwikila.
22 Kikuma, Bayuta balombi
bidimbu bya biphadi amana Ban-
geleki basandi mudimu.
23 Kinga betu, thwisi samuna
Kidisitu wuna bákhoka ha kitakani:
musamu wuna wenina kisinza
kikuma kya Bayuta yi kilawu
kikuma kya bana bakondi kala
Bayuta;
24 kaasi kikuma kya batu ba-
bana kátela Nzambi, Bayuta yi Ban-
geleki, Kidisitu mosi wenina ngolu
za Nzambi yi mudimu wa Nzambi.
25 Mukuma kilawu kya Nzambi
kyenina mudimu wa lawu kuluta
mudimu wuna wa batu, amana
lebakani dya Nzambi dyenina ngolu
kuluta ngolu za batu.
26 Baphangi bama talenuti khi
mutindu kálutedila Nzambi: hana
kati dya benu heku yi lawu dya batu
ba nduka mu lutu, keti lawu dya
batu ba ngolu, keti lawu dya batu
bambuta.
27 Kaasi, Nzambi wásola mambu
mana menina ma kilawu ku mesu
ma batu ba ha tsi ndangu kabak-
watisa tsoni batu bana badimuka;
Nzambi wásola mambu mana
menina lebakani ku mesu ma batu
ba ha tsi ndangu kabakwatisa tsoni
ku kina kyenina ngolu;
28 Nzambi wásola mambu mana
makonda mupfunu ku mesu ma
batu, mamana bisi lewula batu ba ha
tsi, ndangu kazanga mambu mana
misi monika ma mupfunu ku mesu
ma batu.
29 Hahana ni, kweku mutu[b] keti
mosi fwani kaditsikisa ku mesu ma
Nzambi.
30 Kinga kikuma kya yandi lwen-
ina mwena Kidisitu Yesu, yandi
wuna wákituka mudimu kikuma
kya betu: wawuna watuka kwena
Nzambi. Kaasi kenina phi masonga,
wakutambika yi kukatula mu ma-
sumu.
31 Yihana ni bwosu buna
bwásonama: «Yambula mukwa
kuditsikisa kasya kuditsikisa kwandi
mwena Pfumu[d].»

2

Kusamuna Kidisitu wuna bákhoka ha kitakani

1 Tangwa yisa kwena benu
baphangi bama, ndangu yilusamwana
maswekamu ma mabanza ma
Nzambi, yisamunamoku yi ndinga
yaluma kondilo ya mudimu.
2 Mukuma yíbonga lukanu ni hana
kati dya benu, nzayaku mambu
mahika kaka mamana matadidini
Yesu Kidisitu, Yesu Kidisitu wuna
bákhoka ha kitakani[a].
3 Ha yíkala meni meni kwena
benu, yíkala mu lebakani; yi bweya
yi matekita ma lawu;
4 Ndinga yama yi kusamuna
kwama, byákalaku yi mudimu wa
kukwikisa batu, kimutu, mana
mafwani kuphindula mabanza ma
batu, kaasi kwákala kusongila
kumosi kwa Kitembu yi ngolu.
5 Ndangu, lukwikilu lwenu
lukalaku mu mudimu wa batu, kaasi
mu ngolu za Nzambi.

Mudimu wa Nzambi

6 Kinga mudimu wumosi tubati
longa hakati dya batu babana
bákiluka mu kitembu. Kaasi weku
mudimu wa tangwa dyadi, keti
wuna wa bapfumu ba tangwa dyadi,
babana bátangama ni babázanga.

---

b **1:29 1:29** Lom 3:27.31; 3:21; 4:7 5:6; 9:15; 13:3; 15:31; Lom 2:17 d **1:31 1:31** Yel 9:22; 2Ko 10:17; Lom 5:11; Ngl 6:14; Fdm 3:3. a **2:2 2:2** 1:23; Ngal 6:14.

7 Mudimu wa Nzambi tubati
samuna, wuna wa diswekamu
amana waswamana mwena batu.
Nzambi wasolawa tuka thama
kikuma kya betu ndangu katukotisa
mu khembu yetu, tukila buna tsi
khaku kedi yihangama.
8 Keti pfumu mosi wa tsi yayi
kazayawoku kedi. Mukuma wadi
ni badizayilakawa, wadi bakhanaku
mukhoka ha kitakani Pfumu wa
khembu.
9 Kaasi, bwosu basonika:
«Mambu mana kakonda mona kedi
disu, yi mana kakonda kedi
yuka kutu,
yi mana makonda kedi tula ku
mbundu ya mutu,
Nzambi wayidikilama batu bana bisi
muzola yandi.»
10 Kinga, kwena betu kasongilama
Nzambi, muna Kitembu. Kikuma,
Kitembu kisi bakula byosu, ata
bitsweki bina byenina muna kati dya
mbundu ya Nzambi.
11 Amana nati, hana kati dya batu,
wuzayini bitsweki byosu bina byen-
ina muna mbundu yandi yuka ni ka
Kitembu ku wuna wenina mwena
yandi? Phila mosi ni heku mutu
wuzayini mabanza ma Nzambi,
kaka Kitembu wa Nzambi.
12 Kinga betu twatambulaku
kitembu kya ha tsi yayi, kaasi
Kitembu wuna wutuki kwena
Nzambi, ndangu twazaya mambu
mana katuheka Nzambi mu khenda
zandi.
13 Yihana ni, betu thwisiku zonzila
mambu mana misi tuka ku mudimu
wa batu, kaasi yi mambu mana kisi
longa Kitembu Kyatoma. Yihana
ni thwisi bangumuna kyedika kya
kitembu mu mihowu mina kisi hana
Kitembu Kyatoma.
14 Kaasi mutu wuna wenina lwesi
yi kitembu kya kimutu kisiku tam-
bula mambu mana matuki kwena
Kitembu wa Nzambi. Mukuma
mambu mana menina, kikuma kya
yandi, hanga kilawu. Phasi kwena
yandi mu kubakulama, kikuma mu
Kitembu lwesi bisima fundisila.
15 Mutu wuna wenina mu
kitembu, yandi kisi fundisa mambu
moosu, kaasi yandi meni bisiku
mufundisa kwena mutu.
16 Kikuma, basonika bwabu:
«Nati wuzayini dibanza dya Pfumu?
Nati wufwani kamuheka ndongisila?»
Kinga betu, betu thwenina yi
dibanza dya Kidisitu.

3

Bana bakhunda hika mu lukwikilu, lwenina mwena Kidisitu

1 Kwena meni baphangi, yiluzonzisaku
hanga batu bana benina mu
kitembu: kaasi yimeka kuluzonzisa
hanga batu ba kimutu, hanga
kwena bana bakhunda mu lukwikilu
mwena Kidisitu.
2 Midiki yiluheka, ka madya ma
ngolu ku, mukuma wadi madya ma
ngolu lwakhanamoku lenda mu ku-
mina. Amana keti buthwena bwabu
phi, lwalendamoku mu kumina,
3 kikuma mu kimutu lwenina
kaka. Bwosu lwenina yi kiphala
yi kutendana mu kati dya benu,
mambu mana moosu misi songila ni
lwisi dyatila hanga batu ba kimutu.
4 Ho mosi wa benu kazimbula:
«Meni wa Pholu», amana mukwawu
kazimbula: «Meni wa Apholosi»,
kima kyahika lwenina ho batu
kwandi[a].
5 Amana nati Apholosi? Nati phi
Pholu? Basadi ba Nzambi ben-
ina, muna nzila ya kisalu kya bawu
ndangu benu lwakwikila. Kosu
mutu kisi sala kisalu kina kamuheka
Pfumu.
6 Meni, miti yikuna, Apholosi
yandi mamba katyakila, kaasi
Nzambi wakalawa kodisa[b].
7 Yihana ni, mutu wuna wisi kuna
miti yi wuna wisi tyakila mamba ba-
lutiku: kaasi Nzambi wuna wisiwa
kodisa, yandi wulutini.
8 Mutu wuna wisi kuna miti yi
wuna wisiwa tyakila mamba kima
kimosi benina; kaasi kosu mutu
katambula lufutu lwandi bwosu
kasadidini kisalu kya yandi meni.

a **3:4 3:4** 1:12. b **3:6 3:6** Yel1.10; Lom 9:16. Mhb 18:4.11. 24.

9 Mukuma betu thwenina bakwetu
ba kisalu ba Nzambi.
Benu lwenina kilanga kya Nzambi,
thungidi ya Nzambi.
10 Bwosu bwenina mu kabu dya
khenda dina kápheka Nzambi,
yítunga kedi mipfundila hanga
mutungi wa bukheti wa nzu. Amana
buthwena bwabu, mutu wahika wisi
tunga hana thandu. Kaasi kosu mutu
kakeba mu thungidi.
11 Kikuma mipfundila mya
kusikula kedi myenina muna Yesu
Kidisitu, kweku mutu wahika fwani
kasikula mikwawu.
12 Amana yuka ni mutu katungila,
hana tandu ya mupfundila, mu
wolu, phalata, mu matadi ma thalu,
mu miti, mu mwangu watsi yi
khangu[d].
13 Kaasi muhangu wa kosu mutu
wázayakana mu kilumbu kya
pfundusu. Kikuma, mu mbawu
batésilawa muhangu wa kosu mutu;
mu kuzaya buna wenina muhangu
wa wandi.
14 Ho ni muhangu wa mutu
wuna katungini wazyama, yandi
katámbula lufutu.
15 Kaasi, ho ni muhangu wa mutu
wahya ku mbawu, mukwa wawu
katámbulaku lufutu; yandi meni
kahúluka, hanga mutu wulutidi ha
mbawu.
16 Luzayibwoku ni benu lwenina
nzu ya Nzambi, amana Kitembu kya
Nzambi mwena benu kisi zingila.
17 Yihana ni, mutu wuna wazánga
nzu ya Nzambi, Nzambi kamúzanga;
mukuma nzu ya Nzambi yenina
yatoma; yi benu, nzu ya Nzambi
meni yina.
18 Ka mutu ku kadihuna yandi
meni: ni ho mutu, mukati dya
benu, wuzodi ni kadikitula mutu
wadimuka mu mambu ma tsi yayi,
theti kakituka kilawu amana kaki-
tuka nana mutu wadimuka.
19 Kikuma mudimu wa tsi yayi
wenina hanga kilawu ku thwala ya
Nzambi. Mukuma básonika bwabu:
«Nzambi kisi kwata batu badimuka
ha mutambu wa nduka za bawu
meni za mbi.»
20 Amana hika: «Pfumu wuzayini
mabanza ma batu badimuka, wuza-
yima ni ma phamba menina.»
21 Amana ka mutu ku wadizat-
ula ku mambu ma batu. Mukuma
mambu moosu ma benu menina:
22 kondilo Pholu, Apholosi, Se-
fwasi, tsi, luzingu, lufwa, lelu
kondilo mbasi, byosu bya benu;
23 kaasi benu lwenina batu ba
Kidisitu amana Kidisitu kenina wa
Nzambi.

4

Buna balombi kwena basadi ba Kidisitu

1 Bulungi lwatubongaka hanga
basadi ba Kidisitu yi batu bana
bá́heka kiyekika kya maswekamu
ma mabanza ma Nzambi.
2 Kima kyatheti bisi lomba kwena
mutu wuna bá́heka kiyekika: kakala
mutu wuna basila mbundu.
3 Kaasi kwena meni, kwakala ni
benu lubati pfundisa kondilo bazusi
ba tsi babati pfundisa, yidiyangisaku
kwama. Mbatiku difundisa meni-
meni.
4 Mukuma katsatsa kama kabatiku
diyangisa, kaasi buna buzonziku ni
yidinungisini. Mutu wisi pfundisa,
Pfumu.
5 Yi hana ni, lufundisaku kedi
ku thwala tangwa dina ká́sila.
Hingilenu yi kuna kakwísila Pfumu:
yandi wakwisa tungulula bitsweki
bina bya mu phipha amana
kasámuna mabanza ma mbundu za
batu. Amana kosu mutu katambula
lukumu luna kwena Nzambi.
6 Baphangi bama, kikuma kya
benu thambwadini meni bifwanisu
bya mambu ma Apholosi yi ma
meni-meni kikuma kya kulongila,
ndangu lwabakisa. Nzodi ni, muna
mbandu ya betu, lwalenga tambula
kikuma kya mutsiku wawu: «Ludim-
bukaku mbambi ya mambu mana
másonama.» Ndangu keti mosi wa
benu kaditsikisaku mu kuyekamina

d **3:12 3:12** 2Th 2:20; Nza 21:14.18.

kwena mosi amana kamenga mukwawu.
7 Kikuma, nati wubati kuswaswanisa ngeyi? Khi kima wenina kyawu, kina wakonda tambula? Amana honi watambulakya, kikuma kya biki wubati sila lulendu hangambedi ni wátambulakyokua?
8 Lwátambula kedi benu mambu mana moosu lwenina mawu mupfunu! Lwákituka kedi bamvwama! Lwayandika kedi kuyala konda betu! Kyedika; meni yizóla ni lwayala mu kyedika ndangu betu phi twayala hakimosi yi benu.
9 Mukuma, yisi banza ni, Nzambi wátutenginika betu bathumwa ha kifulu kya tsuka: Thwenina hanga batu bazéngila ndola ya lufwa: ndangu batuhonda ku mesu ma batu ba ha tsi yi ku mesu ma banzyo ba Nzambi yi kwena batu boosu.
10 Betu thwenina bilawu kikuma kya Kidisitu, kaasi benu lwenina batu badimuka mwena Kidisitu; betu thwenina balembwa; benu lwenina yi kikesa. Benu babati luzitisa kaasi betu, babati tulewula!
11 Yi kuna tangwa dyadidi, ba kuyengika thwenina ku nzala, ku kihwinya, ku kikhonga, ku fimbu amana tukondi kizika kya kuzakadilab.
12 Thwisi nyokuka mu kusala yi moku metu. Ata batutukwani, thwisi basakumuna. Ata batuyangisini, thwisi sipha mbundu.
13 Ata batuhunini musamu, betu thwisi hana kikesa. Amana tii yi lelu dyadi, kikuma kya batu boosu, thwenina hanga tswala za mu tsi, hanga bima bya mvindu bina bisi losa.
14 Yilusonikinibwoku kikuma kya kulukwatisa tsoni, kaasi kikuma kya kululwengisa hanga bana bama batondama.
15 Kikuma keti bweti lwenina yi balongi mafunda kumi mu kimvuka yi Kidisitu, lwakálaku yi batata balawu: meni yílubuta mu Kidisitu Yesu, muna nzila ya Musamu wa Bukheti.
16 Amana, yiluhekini kikesa ni lwalanda mbandu ya meni.
17 Yi bwabuna ni, yiluhitikini Thimoti, yandi kenina mwana wama watondama yi wuna fwani yisila mbundu mwena Pfumu. Yandi kaluyubwakisa nzila zama mu kimvuka yi Kidisitu [Yesu], bwosu yisibwa longa muma mwosu, muna mabundu moosu.
18 Batu bahika mukati dya benu bazakami yi lulendu, babati banza ni yikwisaku lutala benu.
19 Kinga ka thama ku, ho ni Pfumu kazola, yikwisa lutala. Amana yitálaku lwesi ndinga kaasi ngolu za babana benina babasa yi lulendu.
20 Kikuma Kipfumu kya Nzambi kyeku lwesi mu ndinga kaasi mu ngolu.
21 Biki luzodini? Ni yisa lutala yi fimbu, kondilo mbundu yabasa yi lungongu yi talala?

5

Kisakasaka mu kati dya Dibundu

1 Batu babati zonza muma mwosu ni mbongi lawu mu kati dya benu. Mbongi zimosi zisunzi; keti batu ba tsi za hika bakondi zaya Nzambi bafwanakyoku sala buna. Mu mutindu wuna wenina ni mutu mosi hana kati dya benu kabati nimba yi mukhetu wa tata wandi!
2 Amana benu lubati sya hika lulendu! Lufwaniku ni lwakala mu kyadi yi kuna kakatwakila mutu wuna sadi dyambu dya mutindu wuna ha kati dya benu?
3 Kwena meni, keti bweti yeninahoku mu lutu, kaasi hakimosi yenina yenu mu kitembu. Wuna wáhanga dyambu dya mutindu wuna yímufundisa kedi hangambedi ni hana yikala.
4 Tangwa lwakútakana benu boosu, mu khumbu ya Pfumu [wetu]

a **4:7 4:7** Ywn 3:27; Lom 12:6. *Lulendu* 1:29. b **4:11 4:11** 2Ko 4:8-12; 6:4-10; 7:5; 11:23-27; 12:10; Mth 8:20.

Yesu, benu yi kitembu kyama, yi ngolu za Pfumu wetu Yesu Kidisitu;
5 bulungi bamulambula mutu wuna kwena Satana ndangu kazangana mu lutu, mukusya ni kitembu kyandi kyahuluka kilumbu kakwísa Pfumu.
6 Bweku mupfunu ni lwadizatulaka! Luzayibwa mboti: «Koma ka kisi dya muvimbu kisi ndundumuna kithoba kyosu.»
7 Disemisenu! Katulenu muvimbu wakhulu ndangu lwakituka kithoba kya pha mukuma lwenina konda muvimbu. Kikuma Kidisitu, phaki yetu, bámutambika kimenga.
8 Yi hana ni, tutenu mukinzi; heku ni yi muvimbu wakhulu keti muvimbu wa mambu mambi yi khu, kaasi yi mapha makonda muvimbu ma wengele yi kyedika.

9 Muna mukanda wama watheti, yilusonikina ni lutakaku kikhunda yi batu bana bisi sala kindumba.
10 Heku ni yi boosu bana benina mu tsi yayi, ni boosu bitambongi, bamatomina, befi, batu bana bisi fukamina biteki. Ho dyakala bwabuna, lufweti lubuka mu tsi!
11 Buthwena, mana yilusonikini, lukalaku mu kikhunda yi mutu wuna wadiheka lwesi khumbu ya phangi, kaasi yandi meni kenina kita mbongi, matomina yi mutu wisi fukamina biteki, mangusi yi kinwamalafu kondilo mwifi lwalendaku dya yi mutu wa mutindu wuna.

12 Kikuma mathadiku kwama meni mambu mana ma kufundisa bana beku mu dibundu. Amana bana benina mu dibundu, ka benu ku lwenina bazusi ba bawu?
13 Bana beku mu dibundu Nzambi wabáfundisa. Basonika bwabu: «Mukukwasenu katomiku ha kati dya benu.»

6

Kufundasana benu yi benu baphangi

1 Ho ni mosi mukati dya benu kadivwa mu mulonga yi mukwawu, abweti kalenda lomba ni bamufundisa kwena bazusi bana bakonda masonga, bulungi kenda lomba kwena batu ba Nzambi?
2 Luzayibwoku ni batu ba Nzambi bafúndisaya kilumbu tsi? Ho ni benu lufwani mu kufundisa tsi, abweti fwaniku ni lwazenga tuma twa milonga twa khunda-khunda?
3 Luzayiku ni betu twabáfundisa banzyo? Amana mu biki lwakonda lendila mu kufundisa milonga mya luzingu lwalu!
4 Kinga, ho ni lwakala yi milonga mya luzingu lwalu, lwisi kwenda tambula batu babana kisiku kipha dibundu ndangu lwabakitula bazusi!
5 Nzonzibwa ndangu tsoni zalukwata. Yihana ni, keti mutu mosi wadimuka kenamwoku muna kati dya benu wufwanini kayidika mambu hana kati dya baphangi!
6 Kaasi bwenina bukheti ni phangi mosi kenda fundaka phangi wandi mukwawu amana kahangaka bwabuna ku thwala ya bana bakondi kala bakwikidi?
7 Mukyedika, ho ni lwafundasanaka benu yi benu, kyakina kidimbu kyisi songila ni lwatota kedi. Kikuma kya biki lwisiku tambwasila keti bweti lweku mu kibela? Kikuma kya biki lufwaniku kutambwasa kwenu ni balukonguna?
8 Kaasi benu lubati hana kibela yi kukongunaka bakwenu kinga baphangi benu benina!

9 Luzayiku ni batu babana bisi heka bakwawu kibela, bavwaku kizika muna Kipfumu kya Nzambi. Ludihunaku: batu babana bisi sala kindumba, bisi fukamina biteki, bita-mbongi, bayakala babana bisi dinimbisa yi bakwawu bayakala;
10 befi, bakwa lukusu, binwa malafu, bamangusi holo bakwa kingolu-ngolu bavwaku kizika muna Kipfumu kya Nzambi.
11 Amana tala buna lwákala bahika hakati dya benu. Kaasi

Nzambi wálusukula, wálutumbika, wálukitula batu ba masonga muna khumbu ya Pfumu Yesu Kidisitu yi muna Kitembu kya Nzambi wetu.

Lutu lwenina kikuma kya khembu ya Pfumu

12 Lwisi zimbula bwabu: «Yenina yi muswa wa kuhanga byosu.» Abwabuna, kaasi ka byosu ku byenina mupfunu. Fwani yizimbula: «Yenina yi muswa wa kuhanga byosu», kaasi yiyámbwadilaku kima kyakala yi hamu ha thandu ya meni.
13 Lwisi zimbula hika: «Madya menina kikuma kya kundu amana kundu dyenina kikuma kya madya.» Abwabuna, kaasi Nzambi kazánga yi byabi yi bina. Kaasi lutu lweku kikuma kya mbongi: lwenina kikuma kya Pfumu, bwosu kenina Pfumu kikuma kya lutu.
14 Kinga bwosu buna, Nzambi kafutumuna Pfumu ku bafwa, yibwabuna phi katúfumuna betu phi ku bafwa muna ngolu zandi.
15 Luzayibwoku ni lutu lwenu lwenina kitini kya lutu lwa Kidisitu? Pfwani yitambula bitini bya lutu lwa Kidisitu, yibundikisabya ku bitini bya lutu lwa ndumba-leta? Bwalendakanaku!
16 Luzayibwoku ni yanduna wubundikisini lutu lwandi yi luna lwa ndumba-leta wukituki lutu lumosi yi yandi? Kikuma, bwabu básonika: «Bawu bodi bakítuka lutu lumosi.»
17 Kaasi wuna wubundakani yi Pfumu kenina Kitembu kimosi yi yandi.
18 Tinenu mbongi! Disumu dyosu kisi hola mutu ku phenza ya lutu disi kala; kaasi wuna wudilambudini ku kindumba, lutu lwa yandi-meni kisi sumuna.
19 Luzayibwoku ni lutu lwenu lwenina nzu ya Nzambi ya Kitembu Kyatoma wuna wenina mwena benu yi wuna lwátambula kwena Nzambi? Ludiviku benu-benu:
20 Mukuma bálusumba mu thalu ya lawu. Yihana ni sadilenu lutu lwenu kikuma kya khembu ya Nzambi.

7

Kyufu kitadidini longu

1 Tuyambilenu kikuma kya kisyati kina lwátsonikina. Bwenina bukheti kwena yakala ni kazingaku yi mukhetu.
2 Kaasi kikuma kya kudikenga ku mbongi, bulungi kosu yakala kakala yi mukhetu wandi amana kosu mukhetu kakala yi yakala dyandi.
3 Mboti yakala kalungisa kiyeka kyandi kwena mukhetu wandi, mukhetu phi kahanga mutindu wumosi kwena yakala dyandi.
4 Mukhetu kafwaniku katambula lukanu kikuma kya lutu lwandi: lutu lwandi lwenina kikuma kya yakala dyandi; mutindu wumosi kwena yakala, kafwaniku katambula lukanu kikuma kya lutu lwandi: lutu lwandi lwenina kikuma kya mukhetu wandi.
5 Ludikandaku thangi mukhetu yi yakala, akolu ni, lwayukana benu bodi, amana phi mu tangwa dya khunda ndangu lwadihana mu lombilu; kunima luvutwakidi luzingu lwenu lwa thangi; kondilo, mu kukonda kwa kwatakani, lwadiyambwadila nana mu bimeka bya Satana.
6 Dyambu dina yiluzimbwadini dyeku kizila, kaasi mutindu wumosi yilusongidi ho lwalenda kusadiladya.
7 Yizola ni boosu bakala hanga meni; kaasi kosu mutu kenina yi kabu dyandi dya khenda dya kingenga dina kámuheka Nzambi, mutu yi mutu yi dyandi.
8 Kwena baphupha yi bafwidi ba bakhetu, bwabu nzimbudini: bwenina bukheti ni bazingaka kwabawu hanga meni.
9 Kaasi ho ni balendaku mu kudikwatikisa, bakwela kwabawu: mukuma bulungi kukwela; ka mboti mu kuyokaka tsambu za bawu.

10 Kwena babana bákwela kedi,
kizila kimosi yibaheki –kitukiku
kwena Pfumu– mukhetu kadiham-
bulaku yi yakala dyandi.
11 Ho ni wádihambula, kazinga
bwabuna konda yakala, kondilo
badilomba mulemvu yi yakala
dyandi; amana yakala kamuyamb-
wadilaku mukhetu wandi.
12 Kwena batu bahika, nzimbu-
dini –meni-meni, matukiku kwena
Pfumu– : ho ni yakala wenina muk-
wikidi kakala yi mukhetu wukondi
kala mukwikidi, amana ho mukhetu
katambwasa ni bazingaka kaka yi
yandi, kamukukwasaku;
13 honi mukhetu wa mukwikidi
kakala yi yakala wukondi kala
mukwikidi amana katambwasa mu
kuzinga yandi, kamuyambwadilaku
yakala dyandi.
14 Mukuma, yakala wuna
wukondikala mukwikidi bamúkitula
watoma mu nzila ya mukhetu
wandi wa mukwikidi, phila mosi yi
mukhetu wukondi kala mukwikidi
bamukitula watoma kikuma kya
yakala wa mukwikidi. Kondilo, bana
benu batángama kwena Nzambi
hanga bana ba mvindu, kinga ni
batu ba Nzambi benina kwena
Nzambi.
15 Kaasi ho ni mutu wukondi kala
mukwikidi wuzodi kadihambula yi
mukwawu wuna wa mukwikidi,
kadihambula. Muna mambu
ma mutindu wuna, phangi wa
yakala keti phangi wa mukhetu,
wukatukini mu kihika, mukuma
Nzambi kálutela ndangu lwazingila
mu ngemba.
16 Kikuma, abweti wazáyila, ngeyi
mukhetu, ho ni wahulula yakala
dyaku? Kondilo abweti wazáyila,
ngeyi yakala, ho ni wahulula
mukhetu waku?

Kuzinga bwosu kálutedila Nzambi mu kuhanga

17 Mbala za hika, kosu mutu
kadyatila bwosu buna dyenina
kabu dina kámuheka Pfumu, bwosu
buna kákala theti tangwa kámutela
Nzambi. Wawuna mukuku tsitsini
muna Mabundu moosu.
18 Yuka ni mutu wádikotila
kedi mukhanda, mu tangwa dina
kámutela Nzambi, kakala bwabuna;
yuka ni ngulungu kádikadila kedi
mu tangwa kámutela Nzambi,
kadikotisisaku mukhanda.
19 Kukota kwa mukhanda yi
kudikadila kwa ngulungu bweku
mupfunu: kima kyenina mupfunu,
kulemvuka ku mitsiku mya Nzambi.
20 Kosu mutu kazingila muna phila
yayina kákala mu tangwa kámutela
Nzambi.
21 Muhika wákala mu tangwa
kákutela Nzambi? Moninabwoku
phasi; keti bweti wekina mu kiph-
wanza, zaya kusadilawa mutindu
wosu wuna buna bufwanini.
22 Kikuma, muhika wuna bátela
mwena Pfumu, wekina mutu bakula
wa Pfumu, phila mosi, mutu wuna
wakonda kala muhika ha kámutela
Pfumu, wekina muhika wa Kidisitu.
23 Nzambi kálusumba mu thalu ya
kuluta; lukitukaku bahika ba batu.
24 Baphangi bama, kosu mutu,
kazingila ku mesu ma Nzambi muna
phila yina kákadila mu tangwa
kámutela.

Byufu bitadidini baphupha yi bafwidi

25 Mu mambu mana matadidini
bakhetu bakonda zaya yakala, yeku
yi muswa wa Pfumu; kaasi dibanza
lwesi phani hanga mutu watambula
khenda za Pfumu amana kikuma
kya bwabuna kenina wuna bafwani
kusila mbundu.
26 Amana mboni ni, kikuma kya
minyanga mya tangwa dyadi, bu-
lungi ni kosu mutu kakala kwandi
bwabuna.
27 Mukhetu wenina yandi? Wu-
sandaku ni wadihambu yi yandi.
Weku yi mukhetu? Wusandaku
mukhetu.
28 Kaasi yuka ni wukwedini,
wusumukiku, amana yuka ni
mukhetu wakonda zaya yakala
kakwela, kasumukiku; kaasi batu
bana bákwela kiwayi bakúkula,

amana meni, nzodi yilukatula mu kiwayi kina.

29 Talenu mana nzimbudini, baphangi: tangwa dyekina dyakhufi; tuka lelu, batu bana benina yi mukhetu mosi bazinga hanga baphupha,
30 batu bana babati dila bakala hanga bana babatiku dila, bana babati sangwala bakala hanga bana babatiku sangwala, bana babati sumba bakala hanga batu bakonda kima,
31 bana bisi sadila bima bya tsi yayi bakala hangambedi ni bisiku sadila bima bya tsi. Mukuma tsi yayi yi mambu ma yawu yahita.

32 Nzodi ni luvumukaku mbundu. Mutu wuna wakonda kwela kenina yi kyadi kya mambu ma Pfumu, kisi sanda ni kahangaka mambu mana misi sephidisa Pfumu.

33 Kaasi mutu wuna wákwela kenina yi kyadi kya mambu ma tsi, kisi sanda khi mutindu kafwani kasephidisa mukhetu wandi.
34 Amana wadikabisa kenina. Phila mosi yi mukhetu wuna wakonda yakala yi mwana mukhetu wakonda zaya yakala, bawu benina yi kyadi kya mambu ma Pfumu, ndangu bakala batu ba Nzambi mu lutu yi mu kitembu. Kaasi mukhetu wakwela kenina yi kyadi kya mambu ma tsi, kisi sanda khi mutindu kafwani kasephidisa yakala dyandi.

35 Yiluzimbwadi bwabuna kikuma kya mamboti menu; heku ni kikuma kya kulutamba mutambu; nzodi ni lwahangaka mambu mana malungini, lwadihanaka buna bufwani ku kisalu kya Pfumu, amana lwakangama kwena Yandi konda luhuku.

36 Buthwena, yuka ni mutu kabanzaka ni phasi kabati muheka mbayi wandi wuna wakonda kedi zaya yakala, bwosu kabatiku mukwela, kuna yandi mutu wazakama yi nzala kukwela; ho ni mutu meni wuna wusephidini ni bakwelana, kahanga buna kazodini, kasumukiku.

37 Kaasi wuna watámbula kiyeka kya kuzitika mbundu yandi konda kumulundika kwena mutu yi luzolu lwandi ni kamuzitisa mbayi wandi, yandi bwa bukheti kahánga.
38 Yihana ni, mutu wuna wukwedini mbayi wandi, bukheti kahangini, amana wuna wukondi mukwela, bukheti kahangi hika kuluta.
39 Mukhetu wa longu kenina wakuzitikila kwena yakala dyandi buna kenina yi mu luzingu. Ho ni yakala dyandi kafwa, hana mukhetu wekina wadiyambwadila mu kukwela wosu wuna kazodini, kaasi mwena Pfumu lwesi.
40 Kaasi kikuma kya meni, mukhetu kakála yi kyesi kya lawu yuka ni katambwasa mu kukala kwandi bwosu kenina, amana khwikidi, meni phi, mbanzi ni yenina yi Kitembu kya Nzambi.

8

Mbisi batambiki mikhayilu kwena biteki

1 Kikuma kya mambu matadidini mbisi zina batambikini mikhayilu kwena nzambi za biteki: Mukyedika ni «betu boosu thwenina yi nzayilu». Nzayilu yisi mukitula mutu mukwa lulendu lwa lawu, kaasi lungongu lwisi tunga.
2 Mutu wuna wisi dibanzila ni dyambu kazayini, khaku kedi kazaya buna kafwani kazayila.
3 Kaasi mutu wuna wisi zola Nzambi, yandi wuzayakani kwena Nzambi.
4 Mu mana matadidini mbisi batambikini kwena nzambi za biteki: betu tuzayi ni mu tsi mweku nzambi za biteki amana Nzambi yandi mosi lwesi kenina.
5 Mukuma yuka ni mukyedika babana bisi tela ni banzambi lawu benina kwakala ku zilu, hakala ha tsi, disongidila ni «banzambi» lawu benina «bapfumu» phi lawu benina,
6 kaasi kikuma kya betu, Nzambi kenina mosi lwesi, Tata,

kwena yandi kwatuka bima byosu,
kikuma kya yandi phi thwenina;
amana Pfumu phi mosi lwesi kenina,
Yesu Kidisitu,
mwena yandi byenina bima byosu,
yi mwawu phi thwenina.

7 Kaasi boosu bazayibwoku bwabuna. Kikuma, batu bahika báyikana kedi yi nzambi za biteki, bawu bisi dya madya mana batambikini kwena nzambi za biteki yi kubanzaka ni kwena nzambi za biteki batambikima; amana katsasa ka kakonda ngolu yi kudisumunaka.
8 Kinga heku ni kudya kwatukhundingisa kwena Nzambi: yuka ni tudimoku, heku kima kyátukatuka; yuka ni twadyama, keti kima kyatúyikamaku.
9 Ihana ni, kebenu ndangu bima bina lwisi bwisa mu luzolu lwenu, byakituka nana ditadi dya kudikhukula kwena babana benina balembwa mu lukwikilu.
10 Mukuma, yuka ni mutu kakumona, ngeyi wenina yi «mazaya», ni wubati dya mu nzu ya nzambi za biteki, katsasa kandi kamúnatisaku yandi mukwa lukwikilu lwa lembwa, mu kudya madya mana batambikini kwena nzambi za biteki?
11 Bwabuna phangi wuna wenina yi lukwikilu lwa khufi, wuna kisa fwila Kidisitu, kadítotisa kwandi kikuma kya «mazaya» ma ngeyi!
12 Mu kusumukaka bwabuna ku thwala ya baphangi yi mu kukhukulaka katsasa ka bawu, kana kenina kalembwa kedi, lubati sumuka kwena yandi-meni Kidisitu.
13 Yihana ni, yuka madya mamosi makala kisinza kikuma kya phangi wama, yidyaku hika kyamakulu mbisi ndangu khalaku kisinza kikuma kya phangi wama.

9

Kiyeka yi kisalu kya thumwa

1 Yeku mu kiphwanza? Yeku thumwa? Yímumonaku Yesu Pfumu wetu? Benu lweku lufutu lwa kisalu kyama mwena Pfumu?
2 Yuka ni, kikuma kya batu bahika, yeku thumwa, kaasi yeninabwa kikuma kya benu. Mukuma, benu lwenina kinyeminu kya kithumwa kyama mwena Pfumu.
3 Tala buna yisi dikutumuna ku thwala ya babana bisi pfundisa:
4 Thweku yi muswa wa kudya yi kunwa?
5 Thweku yi muswa wa kunata, mu nzila, phangi mosi wa mukhetu wuna wakwela kedi, bwosu buna bisi hanga bathumwa bahika, baphangi ba Pfumu yi Sefwasi?
6 Kondilo, Balanabasi yi meni lwesi tukondi kala yi kiyeka kya kusala kisalu ndangu twabonga lufutu lwa luzingu lwetu?
7 Khi suta watámbwasa ni kadifuta yandi-meni mu kusala kisalu kya leta? Nani wufwani kukuna miti wa vinu amana kakonda dya bibundu byandi? Nati wisi hungula kibuka kya bibulu amana wakonda nwa midiki mya bibulu?
8 Mu kimutu mbati zonzila bwabuna? Mitsiku mizonzibwoku bwabuna?
9 Kikuma básonika bwabu muna mitsiku mya Moyize: «Ngombi wuna wubati sala kisalu kya bule, bisiku mukasa ku munwa.» Nzambi kisi diyangisa kikuma kya bangombi?
10 Mu kuzonza kwa bukheti, kikuma kya betu kazonzidini bwabuna? Mukyedika, kikuma kya betu básonikina bwabuna. Mukuma mutu wuna wisi bundula, bulungi kabundula yi kivuvu amana wuna wisi hela bibundu kafweti hanga buna bufwani yi kivuvu ni katámbula ndambu yandi.
11 Yuka ni betu twákuna mwena benu mambu matadidini Kitembu Kyatoma, phasi bwenina yuka ni twahela ndambu ya kimvwama kya tsi kwena benu?
12 Yuka ni batu bahika benina yi muswa mwena benu, abweti ni betu loni?

Kinga betu twasadilawoku muswa wuna. Kaasi thwisi kasa mbundu

mu mambu moosu ndangu tusyaku bisinza mu mambu mana matadidi Musamu wa Bukheti wa Kidisitu.
13 Luzayibwoku ni batu babana bisi sala kisalu mu nzu ya Nzambi bisi bonga phi madya mu nzu ya Nzambi; babana bisi sala ha mesa ma kimenga bisi bikila phi muna bima byabina balambudini ha mesa ma kimenga.
14 Phila mosi yi buna kásenda Pfumu ni batu babana bisi samuna Musamu wa Bukheti, bazingilaka muna kisalu meni kina kya Musamu wa Bukheti.

15 Kaasi meni tsadidimyoku miswa mina keti wumosi. Tsonikibwoku ni ndangu yilenga tambulamya. Bulungi yifwa kwama! Heku mutu wazílulakya kikuma kya mutsiki wama.
16 Kikuma kusamuna Musamu wa Bukheti kyeku kima kya kuditsikisa kwena meni. Kaasi kyenina kiyeka kaphekini Pfumu; Kyadi kwena meni yuka ni tsamuniku Musamu wa Bukheti.
17 Wadi ni yisalakakya mu luzolu lwama, wadi lufutu bisi pfuta; kaasi bwosu báphekakya kwena Pfumu, yísolakyoku meni, kaasi khwikidini ni yisikya sala hanga kiyeka bápheka.
18 Khi lwawu si lufutu lwa meni? Kaka kusamuna Musamu wa Bukheti wakhatu konda kuhingila ni bapfuta kima, yisiwa samuna konda kutambula muswa wuna wisi ndumbwala Musamu meni wuna.

19 Mukuma, keti buna yeku muhika wa mutu ku thwala ya batu boosu; kaasi meni-meni yídikitula muhika wa batu boosu, kikuma kya kuvwa batu balawu.
20 Kwena Bayuta, yíkala hanga Muyuta ndangu yilenga banunga Bayuta; kwena babana bisi zingila mu mitsiku mya Moyize, yíkala hanga mutu wuna wisi zingila muna mitsiku, ndangu yibabonga babana bisi zingila mu mitsiku, kinga meni-meni yeku mu sina dya mitsiku.

21 Yi batu babana bakondi zaya mitsiku mya Moyize, meni phi yekina hanga bawu, ndangu yibabonga babana bakondi zaya mitsiku. Bwabuna butendudiku ni meni yenina mutu wukondi zaya mitsiku ku thwala ya Nzambi, mukuma yenina wakuzitikila mu mitsiku mya Kidisitu.
22 Mu kikhunda kya batu babana benina balembwa mu lukwikilu, meni phi khituki mutu walembwa, ndangu yibabonga. Yidikitudi meni wosu kikuma kya boosu, mu kuhulula, mu phila yosu, ndambu ya batu.
23 Yisi hanga bwosu buna kikuma kya Musamu wa Bukheti, ndangu yitambula makheti ma wawu.

24 Luzayibwa kyedika ni batu babana bisi tamba tsaka za thinu mu kibanzala, boosu bisi tyakula, kaasi mutu mosi lwesi wisi nunga. Benu phi tyakulenu mu phila ni lwalenga nunga.
25 Kinga batambi tsaka, mu tangwa dina bisi sokulula, bisi dihana ku mutsiku yi bulemvu bwa lawu. Babana bisibwa hanga ndangu batambula mukhonzi wuna wisi kulwakila; kaasi betu, thwisibwa hanga ndangu twatambula mukhonzi wuna wisiku kulwakila.
26 Yi bwabuna yisi tyakula meni; yisiku zibika amana yisi nwana mu khomi; yisiku lwesa khomi mu ngwanza.
27 Kaasi yisi nyokuna lawu lutu lwama, amana yisilwa lemvula, tsadidilwa hanga muhika, ndangu yidilewasaku meni-meni kunima dya kusamuna Musamu kwena bakwetu.

10

Mbandu ya Kiseledi muna nganga

1 Nzodi ni lwayubuka, baphangi bama, mambu mana máluta kwena bakhaka betu muna tangwa dya Moyize. Bawu bákala ba kutanina ku sina dya tuti, boosu phi bálabuka yanga dya kabengi.

2 Bawu boosu bábotama mu kithwadi yi Moyize muna tuti yi muna yanga dya mbuta.
3 Bawu boosu badya madya mamosi ma Kitembu Kyatoma
4 amana boosu banwa mamba ma Kitembu Kyatoma: kikuma, bakala nwa ku kitadi kya mu Kitembu kyakina kyakala balanda, amana kitadi meni kina kyákala Kidisitu.
5 Kinga, batu balawu mukati dya bawu bákalaku yi tsambu za bukheti kwena Nzambi, yihana basala fwila muna nganga.
6 Zenina mbandu kikuma kya betu, ndangu tukalaku yi tsambu za mambu mambi hanga buna báhanga bawu.
7 Lukitukaku bafukamiṇi ba nzambi za biteki buna bahanga batu bahika mukati dya bawu, bwosu másonama Masonuku: «Batu bazakadi kikuma kya kudya yi kunwa, kunima batelami kikuma kya kutamba.»
8 Tudilambulaku ku mbongi bwosu báhanga batu bahika mukati dya bawu, amana mafunda makumodi yi matatu ma batu bafwa muna kilumbu kimosi.
9 Tumuleyaku Kidisitu, bwosu báhanga batu bahika mukati dya bawu, hanga bamani bahonda kwena banyoka.
10 Ludinyengakaku, bwosu báhanga batu bahika mu kati dya bawu, wanzyo muzangi wábakulula.
11 Kinga byosu bina byábayisila ndangu byabaheka mbandu; amana básonikama kikuma kya kutulwengisa betu batu babana thwekina ku tangwa dya tsuka ya tsi.
12 Yihana ni, mutu wuna wubanzi ni watelama kenina, kalwenga ndangu kabwaku.
13 Heku kimeka kyálubwila konda kyatuka kwena batu. Kinga Nzambi kenina wakwikama ku bilangi byandi, káluyambwadilaku ni lwabwa mu kimeka kihitini kitesu kya ngolu zenu; kaasi mu tangwa dya bimeka, yandi kalúheka ngolu za kuvibidila yi phila ya kununginabya.
14 Yihana ni baphangi bama batondama, tinenu mu kufukamina nzambi za biteki.
15 Mbati luzonzila hanga kwena batu ba ngangu; fundisenu benubenu kikuma kya mambu mama nzimbudini.
16 Bungu dya lusakumunu dina thwisi hanina lusakumunu: kakyaku kimvuka yi menga ma Kidisitu? Dipha dina thwisi bukuna: kakyaku, kimvuka yi lutu lwa Kidisitu?
17 Bwosu dyenina dipha dimosi lwesi, mbatanana thwenina lawu, lutu lumosi thwenina, mukuma dipha dimosi thwisi dya betu boosu.
18 Talenu kanda dya Kiseledi mu kimutu: babana bisi dya mbisi zina batambikini ku kimenga, bawu beku mu kithwadi yi Nzambi kuna mesa ma kimenga?
19 Amana biki nzimbudini, nzambi wa kiteki holo mbisi zina balambudini kwena nzambi za biteki bilutini mupfunu?
20 Loni, kaasi kina bisi lambula, kwena bitembu bya mbi bisibya lambula, ka kwena Nzambi ku. Kinga, nzodiku ni lwakala mu kithwadi yi bitembu bya mbi.
21 Benu lufwaniku ni lwanwa bungu dya Pfumu yi bungu dya bitembu bya mbi mu mbala mosi; lufwaniku ni lwadya ku mesa ma Pfumu yi ku mesa ma bitembu bya mbi mu mbala mosi.
22 Kondilo tuzodini ni twavundumuna kiphala kya Pfumu? Ngolu lawu thwenina kuluta yandi?

Kuhanga byosu kikuma kya khembu ya Nzambi

23 Benu lwisi zimbula ni «baphekini muswa wa byosu», kaasi ka byosu ku byenina mupfunu. «Baphekini muswa wa byosu» kaasi ka byosu ku bisi tunga kimvuka.
24 Ka mutu mosi ku kasanda ndandu ya yandi-meni, kaasi yina ya bakwawu.

25 Dyenu kwenu byosu bina bisi
sumbisa ku zandu, konda kudihyula
keti kyufu kimosi kitadidini katsasa.
26 Mukuma, bwosu básonika: «Tsi
yi bima bina byosu byenina mukati
dyandi byenina bya Pfumu.»
27 Honi mutu mosi kondi kala muk-
wikidi kalutedisa, amana yuka ni
lwatambwasa mu kukwenda, dyenu
byosu bina balúheka, konda kudi-
hyula keti kyufu kimosi kitadidini
katsasa.
28 Kaasi yuka ni mutu kaluz-
imbwala: «Mbisi yayi yitukini
ku milambu mina batambikini
kwena nzambi za biteki», ludyayoku
kikuma kya wuna wulumenikini yi
kikuma kya katsasa.
29 Tangwa mbati zimbula haha,
heku ni kikuma kya katsasa ka benu,
kaasi ka mutu wahika.
«Kaasi kikuma kya biki bafundis-
ila kiphwanza kyama mu ka katsasa
ka mutu wahika?
30 Ho ni yivutula matondu kwena
Nzambi kikuma kya kima kina ndini,
kikuma kya biki bandéwala kikuma
kya madya mana mvutwadini ma-
tondu?»
31 Yihana, keti bweti ludini, keti
bweti lunwini, kondilo keti bweti
luhangini kosu kima kina, hangenu
kyosu kikuma kya khembu ya
Nzambi.
32 Lukalaku kisinza kya kubwila
kikuma kya Bayuta, keti kikuma
kya bana bakondi kala Bayuta, keti
kikuma kya Dibundu dya Nzambi.
33 Kalenu hanga meni: Mbati
meka mu kuhana kyesi kwena mutu
wosu muna mambu moosu; heku ni
mu kusanda ndandu ya meni hika,
kaasi ndandu ya mulumba-lumba
wa batu, ndangu bahuluka.

11

1 Landenu mbandu ya meni,
bwosu yisi landa meni-meni
mbandu ya Kidisitu.

Mukhetu kafweti difidinga mutwa mu tangwa dya bisambu

2 Yilutsikisini: kikuma kya buna
lwisi ngyubuka mu mambu moosu,
mu kulandaka mikuku bwosu buna
yíluhekilamya.
3 Buthwena, nzodi ni lwazayabwa:
Kidisitu kenina pfumu wa yakala
wosu, yakala kenina pfumu wa
mukhetu, amana Nzambi kenina
pfumu wa Kidisitu.
4 Ho ni, yakala mosi wubati lom-
bila kondilo wubati bikula ku mutwa
wakufidinga, kabati lewula Kidisitu
wenina Pfumu wandi.
5 Kaasi mukhetu wosu wuna wu-
bati lombila kondilo wubati bikula,
konda kufidinga ku mutwa, yakala
dyandi kabati lewula wenina pfumu
wandi; yandi kenina hanga mukhetu
mosi bakuludi tsuki[a].
6 Ho ni mukhetu kadifidingiku
kitambala ku mutwa, kadivuka
kwandi tsuki! Kaasi yuka ni tsoni
bwenina kwena mukhetu mu kudi-
vuka tsuki kondilo mu kukululaza,
bulungi kadifidinga mutwa[b].
7 Yakala kafwaniku ni kadifidinga
mutwa mukuma yandi kenina
kifwanisu yi khembu ya Nzambi.
Kaasi mukhetu, yandi, kenina
khembu ya yakala.
8 Kikuma, ka yakala ku wáhangama
mu lutu lwa mukhetu, kaasi
mukhetu wáhangama mu lutu lwa
yakala.
9 Amana ka yakala ku wa-
hangama kikuma kya mukhetu,
kaasi mukhetu wáhangama kikuma
kya yakala[d].
10 Yihana ni, kikuma kya banzyo,
bulungi mukhetu kakala hana
thandu ya mutwa yi kidimbu kimosi
kya kipfumu.
11 Yihana ni, mwena Pfumu,
mukhetu kalendaku zinga konda
yakala, yakala phi kalendaku zinga
konda mukhetu[e].
12 Kikuma, bwosu buna katuka
mukhetu kwena yakala, phila mosi
phi yakala kisi butukila kwena
mukhetu; amana byosu kwena
Nzambi byisi tuka.

a **11:5 11:5** 14:33-36. b **11:6 11:6** Kuy 24:65. d **11:9 11:9** Kuy 2:18. e **11:11 11:11** Ngl 3:28.

13 Zengenubwoku benu-benu:
mboti bwenina kwena mukhetu
mosi mu kulombila Nzambi konda
kadifidinga mutwa?
14 Byabina meni bihangwa bibati
lulonga ni tsoni bwenina kwena
yakala mu kusisa tsuki za kaleyi,
15 Kinga bwena khembu kikuma
kya mukhetu mu kukalazawu.
Mukuma bámuheka tsuki za kaleyi
hanga mvwela.
16 Kaasi ho ni mutu kafinda hika
phaka kikuma kya dyambu dyadi,
kazaya lwesi bwabu: keti Mabundu
ma Nzambi, keti betu thweku yi
kikalulu kyahika kya bisambu.

Madya ma Pfumu
(Mth 26:26-29; Mlk 14:22-25; Luk 22:15-20)

17 Mu kutala mbi zina zilandini,
pfwaniku yilutsikisa, mukuma
malukutakanu menu meku kikuma
kya mboti kuluta, kaasi kikuma kya
mbi kuluta.
18 Theti, mbati yuka ni, ha lwisi
kutakana mu Dibundu, henina yi
ngyengu hana kati dya benu, -amana
khwikidibwa ndambu.
19 Bulungi ni, ngyengu zakala
hakati dya benu ndangu bana bisi
kwamina ku kimeka bazayakana. -
20 Disongidila ni, tangwa lwisi ku-
takana benu, heku ni kikuma kya
kudya madya ma Pfumu:
21 mukuma, mu tangwa dya
kudya, kosu mutu kisi tsusila mu
kuzangula madya ma yandi-meni
lwesi, mu phila ni mosi yi pfinya
kaasi mukwawu wuzedini.
22 Lweku yi nzu kikuma kya kudya
yi kunwa? Kondilo lwisi lewula
Dibundu dya Nzambi amana lwisi
zola kubakwatisaka tsoni batu ba-
bana bakondi kima? Biki pfwani ni
yiluzimbwala? Yilutsikisa? Loni, mu
dyambu dina yilendaku lutsikisa!
23 Kikuma, mana yítambula meni
kwena Pfumu mamana yiluheka:
Pfumu Yesu, muna phipha yayina
bámulambula, wábonga dipha
24 amana, kunima dya kuvutula
matondu, wábukunadya amana
wuzimbudini: «Lwalu lutu lwama,
lwenina kikuma kya benu. Hangak-
enu bwabubu mu kutsungaminaka
meni.»
25 Phila mosi phi yi bungu, kunima
dya kudya wuzimbudini: «Bungu
dyadi dyenina Bulunda bwa pha
mu menga mama. Matangwa
moosu mana lwanwikima, hangak-
enu bwabuna mu kutsungaminaka
meni.»
26 Mukuma matangwa moosu
mana lwisi dya benu dipha dyadi
amana lwisi nwa bungu dyadi, lufwa
lwa Pfumu lwisi samuna tii yi kuna
kakwísila.
27 Yihakana ni, mutu wuna
wisidya dipha dya Pfumu kondilo
wisinwa bungu dya Pfumu konda
kuditesa kahóla disumu ku lutu yi
ku menga ma Pfumu.
28 Kosu mutu kaditala yandi-meni
amana kadya nana dipha, kanwa phi
bungu;
29 mukuma wuna wisi dya, wisi
nwa phi konda kubakula kisongila
kya lutu lwa Pfumu, pfundusu ya
yandi-meni kabati nwa.
30 Kikuma kya bwabuna henina
hakati dya benu yi bambefu balawu
yi bakwa bifu bya mu lutu, amana
balawu bamana fwa.
31 Wadi twaditesaka betu-betu,
batúfundisaku hika.
32 Kaasi muna pfundusu meni
zina, mwamuna Pfumu kisi
tusungikila ndangu tubelaku
mukanu hakimosi yi batu ba ha tsi.
33 Yihana ni, baphangi bama, ha
lukutakanini benu yi benu kikuma
kya kudya, yukanakenu benu yi
benu.
34 Ho ni mutu wenina yi nzala
kadya kwena yandi-meni, ndangu
lukutakanaku kikuma kya pfundusu
ya benu-benu. Mu mana matadi-
dini byufu byahika, yiyídikama ha
yikwísa.

12

Makabu ma Kitembu Kyatoma

1 Mu mambu matadidini Kitembu
Kyatoma: Baphangi, nzodini ni
lwazaya kyedika kitadidi mambu
mama.
2 Benu luzayi ni tangwa lwázayaku
theti Nzambi, bakala lulundika
hanga baphofu kwena biteki bya
kamama.
3 Yi hana yiluzimbwadibwa ni
ka mutu ku bisi twadisa kwena
Kitembu kya Nzambi fwani kazim-
bula: «Yambula Yesu kasingama!»
Amana ka mutu ku walenda zim-
bula: «Yesu kenina Pfumu!» Yuka
ni bamulundikiku kwena Kitembu
Kyatoma.

4 Kwenina yi mitindu mya lawu
mya makabu ma khenda ma
kitembu, kaasi Kitembu meni mosi
wuna wisima hana.
5 Phila za lawu zenina za kisalu,
kaasi Pfumu mosi kenina wuna bisi
sadila.
6 Mitindu mya bisalu lawu myen-
ina, kaasi Nzambi mosi wisibya sala
byosu mwena boosu.
7 Kitembu Kisi dimonikisa mwena
mutu wosu mu kabu dimosi kikuma
kya mboti ya batu boosu.
8 Kitembu kisini hana kwena mosi
ndinga ya mudimu, amana kwena
mukwawu, Kitembu meni kisi hana
ndinga ya mazaya.
9 Kwena mukwawu, kabu dya
khenda dya lukwikilu, muna nzila
ya Kitembu meni kina; kwena muk-
wawu makabu ma kubelula, muna
Kitembu kimosi meni kina;
10 kwena mukwawu, hamu dya
kusala bidimbu bya biphadi; kwena
mukwawu, dina dya kuzonzila
mu kimbikudi; kwena mukwawu,
kubakula mambu ma bitembu;
kwena mukwawu, ndinga za
mutindu yi mutindu; kwena muk-
wawu, kubindula kwa ndinga.
11 Kaasi yandi mosi Kitembu meni
wuna, wisi hanga mambu mana
moosu, yi kukabisaka mu kingenga
kwena kosu mutu bwosu buna
kakani.

Lutu lumosi lwesi lwenina yi bitini bya lawu

12 Kikuma, bwosu lwenina lutu lu-
mosi, kuna yi bitini byalawu, amana
bwosu byenina bitini bya lutu, mbat-
anana kuvula kwa byawu, byen-
ina lwesi lutu lumosi, bwabuna phi
bwenina kwa Kidisitu.
13 Mukụma mu Kitembu mosi
lwesi twatambwala mbotika betu
boosu mu kukituka lutu lumosi;
kwakala Bayuta, kondilo Bangeleki,
kondilo bahika, kondilo batu ba
kiphwanza; amana betu boosu
batunwisa Kitembu mosi.
14 Yihana ni lutu lweku kitini ki-
mosi kaasi bya lawu.
15 Wadi ni kulu dyazimbulaka
bwabu: «Bwosu yeku koku, dis-
ongidila ni yeku kitini kya lutu»,
ka mu bwabuna ku kakonda kadila
kitini kya lutu.
16 Amana wadi ni kutu dyazimbu-
laka bwabu: «Bwosu yeku kwama
disu, disongidila ni yeku kitini kya
lutu», ka mu bwabuna ku kakonda
kadila kitini kya lutu.
17 Wadi ni lutu lwosu lwakalaka
disu, khi mutindu bakhani yukila?
Wadi ni lwosu lwakalaka kutu, khi
mutindu bakhana yukilaya tsudi?
18 Mu kuzonza kwamboti, Nzambi
kásya kosu kitini muna lutu bwosu
buna kázodilakya.
19 Wadi ni byosu byakalaka ki-
tini kimosi, lutu kubiki lwakhana
kadila?
20 Amana buthwena henina yi
lawu dya bitini yi lutu lumosi.
21 Disu difwaniku kuzimbula
kwena koku: «Yeku yi mupfunu wa
ngeyi», keti mutwa ni kazimbula
kwena bitambi: «Yeku yi mupfunu
wa benu.»
22 Kaasi, bitini bya lutu bina by-
isi monika hangambedi ti byazoka
lawu, byawu phi byenina yi mup-
funu;
23 amana bina thwisi lengidika
muna lutu, thwisibya vunga yi
lukumu lwa lawu. Bitini bya lutu
bina bifwaniku kumonika ku mesu
ma batu thwisibya sweka buna
bufwani,
24 kinga bina bifwani kumonika ku
mesu ma batu byeku yi mupfunu

wa kuswekabya lawu. Mu kuzonza kwamboti, Nzambi watoma yidika lutu mu phila mosi ni lwahanaka lukumu kwena bina bikondi kala yi lukumu:
25 ndangu mu lutu, mukalaku yi ngyengu, kaasi bitini bya lutu byosu byadisadisaka bimosi yi bikwawu.
26 Amana yuka ni kitini kimosi kya lutu kyanyokuka, bina bisadi phi byosu binyokuki hakimosi yi kyawu; yuka ni kitini kimosi kya lutu bakembisakya, byosu bisangwadini yi kyawu.
27 Kinga benu lwenina lutu lwa Kidisitu, kosu mutu kenina kitini kya lutu meni luna.
28 Kinga Nzambi wásya muna Dibundu theti-theti bathumwa, bazodi bambikudi, batatu balongi; kunima kwenina yi biphadi, kulanda makabu ma khenda ma kubelula, khwakasu za kusadisa, za kuyala batu yi ndinga za mutindu yi mutindu.
29 Boosu benina bathumwa? Boosu benina bambikudi? Boosu benina balongi? Boosu benina yi hamu dya kuta biphadi?
30 Boosu benina yi makabu ma khenda ma kubelula? Boosu mu ndinga bisi zonzila? Boosu ndinga bisi bangumuna?
31 Dihanenu theti lwavwa makabu ma khenda ṃana maluti kitoku.
Amana yilusongila nzila yina yilutini byosu.

13

Lungongu

1 Ketibwe nzonzi kwama ndinga za batu yi zina za banzyo, ho ni yeku yi lungongu, yenina hanga ngoma yina yisi sya malokosi, holo, hanga ngunga yisi sya malokosi.
2 Ketibwe yenina yi hamu dya kubikula, ketibwe nzayi mazita ma tsibu mosu Nzambi yi mazaya moosu, ketibwe yenina yi lukwikilu luna lwisi kindula mongu, ho ni yeku yi lungongu, wakhatu yenina.
3 Ketibwe khabisini kuvwa kwama kwosu kwena baphutu, ketibwe thambikini lutu lwama ni bayokalwa mbawu, kaasi ho ni yeku yi lungongu, byawu byaphékaku keti dimboti dimosi.
4 Lungongu lwenina sipha dya mbundu, lungongu lwisi sadisa, lweku yi kiphala, lungongu lwisiku ditsikisa, lweku yi kinaka;
5 lungongu lwisiku hanga mambu ma tsoni, lweku yi bwimi, lwisiku yuka khabu, lweku yi tsita.
6 Lungongu lwisiku sephila yi kukonda kwa masonga, kaasi lwisi sephila kaka yi kyedika.
7 Lungongu lwisi lolula mambu moosu, lwisi kwikila mambu moosu, lwisi sya kivuvu mu moosu, lwisi vibidila mu moosu.
8 Lungongu lwisiku manisa ketibwe. Mbikutulu zamánisa. Kuzonza kwa ndinga za kinzenza kwakálaku. Mazaya máziluka.
9 Mukuma ndambu lwesi tuzayini, ndambu phi thwisi bikula;
10 kaasi kilumbu makwisa lungila mambu, mamana menina ndambu matóta.
11 Ha yíkala mwana wa khunda, yikala zonza hanga mwana wa khunda, yikala banza hanga mwana wakhunda, yikala yindula hanga mwana wa khunda; kaasi buna yíkituka mbuta, ngyambudini mambu ma kimwana wa khunda.
12 Buthwena tubati mona fifidiki, hanga ku kiphelu; kaasi twamónana mbunzu yi mbunzu. Buthwena, ndambu yimuzayi; kaasi mu tangwa dyakwísa, yimúzaya Nzambi bwosu kanzayini meni.
13 Kinga buthwena, bima byabi byawu bitatu bisikidini: lukwikilu, kivuvu yi lungongu; kaasi kima kiluti kitesu mu byosu kyenina: lungongu.

14

Kusadila kwa makabu ma Kitembu Kyatoma

1 Sandenu theti lungongu. Kalenu yi tsambu ya mambu matadidini

Kitembu Kyatoma, theti mu mana matadidini kubikula.
2 Kikuma, mutu wuna wisi zonza mu ndinga zizayakaniku, kisiku zonza kwena batu kaasi kwena Nzambi, mukuma ka mutu ku wisi bakula. Amana mu Kitembu kisi zimbwala maswekamu.
3 Kaasi wuna wisi bikula, kwena batu kisi zonza, kisi tunga, kisi hana kikesa, kisi syamisa.
4 Wuna wisi zonza mu ndinga zina zizayakaniku, yandi-meni lwesi wisi ditunga kaasi wuna wisi bikula, yandi Dibundu kisi tunga.

5 Nzodi ni benu boosu lwazonzaka mu ndinga zina zizayakaniku, kaasi mbonibwa hika mboti ni lwabikulaka. Mukuma, wuna wisi bikula wuluti wuna wizi zonza mu ndinga zina zizayakaniku, bwalómba ni yandu-yandu kadimbulula mana kabati zonza ndangu masadisa mu kutungama kwa Dibundu.
6 Amana buthwena bwabu, baphangi: Khi mupfunu yikála kikuma kya benu yuka ni yisa kwena benu, mu kuluzonzilaka mu ndinga zina zizayakaniku, hana hafwani yilunatina ndinga mosi ya nzayikusu, ya mazaya, ya mbikutulu kondilo ya kulongila?

7 Ho ni bimbila bya miziki hanga hongi kondilo lwinda: mihungu mya bawu myisiku swaswana, abweti bazáyila mana kabati sika hongi, kondilo mana kabati sika lwinda?
8 Amana ho ni musiki wa phungi katiku kindanda kyayukalakana, nati wayílama mu kunwana?
9 Phila mosi yi benu, ho ni muna nzonzidi yenu lwisiku lubula ndinga za kyedika, abweti fwani babakwala mana lubati zimbula? Lwazónza kikuma kya pfunzi!
10 Mbatanana nzonzidi lawu za mitindu yi mitindu zenina mu tsi, ka mosi ku mukati kya zawu yi kondi thendula.
11 Mukuma, ho ni nzayiku thendula ya nzonzidi mosi, munzenza yikála kikuma kya wuna wisiya zonza amana yandi phi munzenza kakála kikuma kya meni.
12 Phila mosi, kwena benu, kikuma lwenina babasa yi tsambu ya makabu ma Kitembu, sandenu mu kuvwa mana malutini kaasi kikuma kya kutunga Dibundu.

13 Yihana ni, wuna wisi zonza mu ndinga zina zizayakaniku kalomba kwena Nzambi kabu dya kubindulula ndinga zina.
14 Mukuma yuka ni mbati lombila mu ndinga za mutindu wuna, kitembu kyama mu kulombila kyenina, kaasi ngangu zama zibatiku hanga hika kima.
15 Amana abweti yihánga? Yilómbila mu Kitembu, kaasi yilómbila phi yi ngangu zama; yiyímbila mu Kitembu kyama, kaasi yiyímbila phi yi ngangu zama.
16 Kikuma, yuka ni mu kitembu kyaku lwesi wisi lombila mu kuvutula matondu kwa Nzambi, abweti mutu wuna wuzakadikini hana kati dya babana bisi kuhinikina kalenda tambwasa ni «Abwabuna» ku lombilu lwaku lwa kuvutula matondu? Kikuma yandi kazayimoku mana wubati zonza?
17 Kisambu kyaku kina kya kuvutula matondu keti bweti kyenina kya bukheti, kaasi mukwenu yandi kabongiku keti muluta.

18 Mvutudi matondu kwena Nzambi kikuma kya buna yisi zonzila mu ndinga zina zizayakaniku kuluta benu boosu.
19 Kaasi mu Dibundu, nzodi kuzimbula ndinga tanu mu ngangu zama, kikuma kya kulonga batu bahika, heku ni kulubula ndinga mafunda kumi mu ndinga zina zizayakaniku.

20 Baphangi tukalaku bana mu mambu matadidini katsatsa. Kikuma kya mambu mambi kalenu bana bakhunda, kaasi kikuma kya mana matadidini katsatsa, kalenu bambuta.
21 Tala buna básonika muna Mitsiku:

«Pfumu kasamuni bwabu: Mu nzila
ya batu ba ndinga yahika
yizónzila kwena batu bana
yibázonzila mu munwa mya
banzenza.
Keti bweti, bangyúkilaku.»

22 Yi hana ni, mu kuzonza ndinga
zina zizayakaniku kyenina kidimbu,
kyeku kikuma kya bakwikidi, kaasi
kikuma kya bana bakondi kala
bakwikidi. Amana musamu wa
mbikudi wenina kidimbu, weku
kidimbu kikuma kya bana bakondi
kala bakwikidi, kaasi kikuma kya
bakwikidi.
23 Mu mbandu, yuka ni Dibundu
dyosu dyakutakana amana batu
boosu bazonzila mu ndinga zina
zizayakaniku: yuka ni hatula bayuki
kondilo bana beku bakwikidi, baz-
imbulaku ni bilawu lwenina?
24 Kaasi yuka ni batu boosu
bazonzila mu kimbikudi amana
hatula mutu mosi wakonda kala
mukwikidi kondilo muyuki, mana
kayukini mosu mamuyubukisa
katsatsa amana kadimona ni ba-
musambisini kwena boosu.
25 Amana bitsweki bya mbundu
yandi byalúbuka ku mesu ma batu.
Kazénzama mbunzu muna mafu
amana kamufukamina Nzambi mu
kuzimbula: «Kyedika Nzambi kenina
hakati dya benu!»

Ndonga muna Dibundu

26 Biki fwani yizonza mu ku-
manisa, baphangi? Tangwa lwisi
kutakana kikuma kya bisambu,
kwena mutu wuyimbidi mukunga,
mukwawu wuhani dilongi, wahika
wuzayikisi mambu ma kitsweki,
wahika phi wuzonza ndinga zina
zizayakaniku, wahika phi wubindu-
lula: byosu byakala kikuma kya
kutunga.
27 Yuka ni bazonzila mu ndinga
zina zizayakaniku, bulungi ni batu
bodi kondilo balutaku batatu, kosu
mutu kahangabwa muna tangwa
dyandi amana kwakala yi mutu
wahika mu kubindulaka.
28 Yuka ni kweku mubindudi, bu-
lungi badibata mu kuzonza mu Di-
bundu: kosu mutu kazonza kikuma
kya yandi meni yi kikuma kya
Nzambi.
29 Kwena bambikudi, boodi
kondilo batatu bazonza amana
bahika balonguka mana babati
zonza.
30 Kaasi yuka ni mutu mosi wen-
ina hana kayamba dyambu dya nza-
yikusu ya Nzambi, bulungi ni wuna
wutekidikini mu kuzonza kadibata.
31 Kikuma fwani lwazonzila mu
kimbikudi mosi kunima mukwawu
ndangu boosu balonguka amana
bwabaheka kikesa.
32 Bitembu bya bambikudi, kwena
bambikudi byisi lemvukila.
33 Mukuma Nzambi keku Nzambi
wa bumvwanzi, kaasi Nzambi wa
ngemba.

Hanga mu Mabundu moosu ma
batu ba Nzambi,
34 bakhetu badibata mu Mabundu:
mukuma beku yi muswa wa ku-
zonza mwamuna. Balemvuka
bwosu buna wuzonzini phi mutsiku.
35 Yuka bakhetu bazodi ni bazaya
dyambu, bahyula bayakala ba bawu
kuna nzu. Mukuma ka mboti ku ni
mukhetu kazonza mu Dibundu.
36 Kondilo, lubanzi ni ndinga ya
Nzambi kwena benu yálubwakila?
Kondilo kwena benu lwesi yákana?
37 Yuka ni mutu kaditela mbikudi
kondilo kadibongila hanga mutu
wenina yi kabu dya kitembu,
bulombi kazaya ni muna mambu
mama yilusonikini mwenina yi
mukuku wa Pfumu.
38 Kaasi ho ni mutu kondibwa
zaya, yandi kazayakaniku.
39 Hahana ni, baphangi bama, san-
dakenu ni lwazonzila mu kimbikudi,
konda kukandikisa ni bazonzila mu
ndinga zina zizayakaniku.
40 Kaasi, bulombi ni moosu ma-
luta buna bufwani amana phi mu
ndonga.

15

Lufutumuku lwa Kidisitu

1 Baphangi bama, buthwena, thondi yiluyubwakisa Musamu wa Bukheti wuna yísamuna kwena benu, wawuna lwátambula, lwásimbidila phi.
2 Mwamuna phi lwáhulukila; yuka ni lwasimbidilawa muna mihowu mina yílulongilawa Musamu wa Bukheti; kondilo lukwikilu lwenu lwa phamba.
3 Theti yílusambwakisa mana yítambula meni-meni: Kidisitu kafwa kikuma kya masumu ma betu, bwosu bwásonama muna Masonuku;
4 Bámuzika, kilumbu kya tatu wáfutumuka ku bafwa bwosu bwasonama muna Masonuku.
5 Kadimonikisa kwena Sefwasi, kunima kwena bawu Kumi yi boodi.
6 Kunima kádimonikisa kwena baphangi kuluta khama tanu mu mbala mosi -balawu mu kati kya bawu moyu benina, kaasi ndambu ya batu bahika bámana fwa- .
7 Kunima, wádimonikisa kwena Zyaki, yi kwena bathumwa boosu.
8 Amana, kunima dya bawu boosu, wisa dimonikisa phi kwena meni, mbatanana pfwananini yi ditsyombe.
9 Kikuma, yenina kwama kima kya phamba hana kati dya bathumwa -mu kuzonza kwa bukheti, meni ndungiku ni bathela thumwa-mukuma, yínyokuna Dibundu dya Nzambi.
10 Kaasi mu khenda za Nzambi yenina bwabu yenina, amana khenda zandi kwena meni zákalaku za phamba: Kaasi yísala kisalu kuluta bathumwa bahika boosu; -loni ka meni ku yíhanga mambu mana, kaasi khenda za Nzambi zina zenina mwena meni- .
11 Yihana ni, kwakala meni, kwakala bawu, bwabuna kwenina kusamuna kwetu, amana bwabuna lwenina phi lukwikilu luna lwákwikidini benu.

Lufutumuku lwa bafwa

12 Kinga yuka basamunaka ni Kidisitu wáfutumuka ku bafwa: abweti ni batu bahika, mukati dya benu, bafwani kuzonza ni kweku lufutumuku lwa bafwa?
13 Ho ni kweku lufutumuku lwa bafwa, kisongidila ni Kidisitu káfutumukaku phi;
14 amana ho ni Kidisitu káfutumukaku, disongidila ni kusamuna kwetu kwakhatu amana lukwikilu lwenu phi lwakhatu.
15 Amana, thendula ni betu tulubuki bambangi ba luvunu ba Nzambi, kikuma twata kimbangi kya luvunu kitadidini Nzambi ni wámufutumuna Kidisitu; kinga kámufutumunaku, yuka bwa kyedika ni bafwa bafutumukiku.
16 Kikuma, ho ni bafwa bafutumukiku, kisongidila ni Kidisitu yandi phi káfutumukaku.
17 Amana ho ni Kidisitu káfutumukaku, lukwikilu lwenu lwakhatu amana mu kati dya masumu menu lwenina kwenu kaka.
18 Amana batu babana báfwa mwena Kidisitu bawu bakulukini.
19 Ho ni kikuma kya luzingu lwalu lwesi twásila kivuvu kyetu mwena Kidisitu, bakwa kyadi thwenina kuluta batu boosu.
20 Kaasi, mu kyedika, Kidisitu wáfutumuka ha kati dya bafwa, yandi mutu watheti wáhana kambangu ni batu bahika bana bafwa.
21 Mukuma, lufwa bwosu lwísila mwena mutu mosi, phila mosi lufutumuku lwa bafwa lwísila mwena mutu mosi.
22 Kikuma, bwosu bisi fwila batu boosu mwena Atamu, phila mosi phi boosu batámbula hika luzingu mwena Kidisitu,
23 kaasi kosu mutu muna ndonga yandi: Kidisitu, yandi mutu watheti, kunima, batu babana benina mwena Kidisitu, bawu phi batókama mu tangwa kakwísa.
24 Kunima, yakwisa kala tsuka ya mambu, tangwa kavútula Luyalu kwena wuna wenina Nzambi yi Tata,

kunima dya kumanisa luyalu lwosu, yi hamu dyosu yi ngolu zoosu.
25 Mukuma bulombi ni Kidịsitu kayala tii yikuna Nzambi kabasila bambeni boosu kuna tsi ya bitambi byandi.
26 Mbeni wụna wa tsuka wafwa kilumbu kazíluka wosu keti kima, khumbu yandi lufwa.
27 Mukyedika, básonika: «Nzambi wámusila byosu kuna tsi ya bitambi byandi.» Kaasi bwena wengele, muna kinzonzi kyaki ni, muhowu wụna wuzonzi ni, «wosu», wutadidiku Nzambi, wisi hana bima byosu kwena Kidisitu.
28 Mu tangwa bima byosu bamuhekabya, hanga Mwana yandimẹni kadihana kwena wụna wamuheka byosu, ndangu Nzambi kayala wosu mu byosu.
29 Banzenu hika benu; kikuma batu bahika bawu bisi tambula mbotika kikuma kya bamvumbi: biki bisi zola bawu? Kamba mukyedika kweku kutokama kwa bamvumbi, kikuma kya biki bisi tambwala mbotika kikuma kya bawu bamvumbi?
30 Amana betu, kikuma kya biki tudiyengika tangwa dyosu mukihonza?
31 Kosu kilumbu baphangi bama, yisifwa kwama: bwa kyedika bwena ni yisi bunda thulu kikuma kya benu mu Kidisitu Yesu, Pfumu wetu.
32 Ku Efesu, yi nwana yi batu bana bena hanga bambisi ba musitu. Wadi ni dyakala kikuma kya kimutu lwesi, khi muluta mbongi? Ho ni bafwa batokamiku, «tudyenu, tunwenu phi, mukuma mbasi twafwa»!
33 Ludihunaku: «Batu bambi bisi zanga bikalulu bya bukheti.»
34 Dikwatikisenu buna bufwani mu mabanza amana yambulenu kusumuka; mukuma, batu bahika bamuzayiku Nzambi nzonzi ni tsoni bwena kikuma kya benu.

Lutu lwa bafutumuki

35 «Mutu wufwani kahyula: Abweti bamvumbi bisi tokama? Yi khi lutu bisi tokama lwawu?»
36 Zoba dya mutu! Bina wisi kuna ngeyi-meni bifwanini mu kumena ho ni ngenza yifiku.
37 Kina wukuni, kyenina ngenza ya phamba, yakala ngenza ya bule kondi lo mbutu yahika. Fwaniku wakuna miti wụna wisi lubuka muna ngeza meni yina.
38 Kunima, Nzambi kisi vwatisa lutu lwa hika lwa miti kwena ngenza yina bwosu katyedibwa yandi-meni; kosu mbutu kisiya heka miti wụna wufwanani yi yawu-meni.

39 Bihangwa byosu byeku yi lutu lumosi: kaasi luna lwa batu lweku phila mosi yi lwa bambisi, luna lwa banuni luswaswani yi lwa batsema.

40 Kwena phi yi malutu ma ku zilu yi malutu ma ha tsi; kaasi kitoku kya lutu lwa ku zilu kyeku mutindu mosi yi kina kya lutu lwa ha tsi.
41 Tangwa kenina yi mitsyenzya myandi, ngondi kenina yi mitsyenzya myandi myahika, amana tutumbwa phi yi mitsyenzya mya bawu; keti hana kati kya tutumbwa, katumbwa kosu kisi swaswana yi katumbwa kakwawu kahika mu kuyemwaka kwa mitsyenzya.

42 Yibwana dyakála phi kilumbu kya kufutumuka kwa mvumbi. Ha bamuziki mu mafu lutu luvundi, ha katokama, tokami yi lutu lwisiku vunda.
43 Tangwa bamuzikini mu mafu mutu kisiku kala mupfunu, tangwa katokamini wekina yi khembu, tangwa bisi muzika kisiku kala yi ngolu; tangwa kisi tokama wekina yi ngolu zoosu.
44 Bisi muzika yi lutu lwa kimutu, kisi tokama yi lutu lwa kitembu. Ho ni kwenina yi lutu lwa kimutu, kwenina phi yi lutu lwa kitembu.
45 Ihana básonika: «Mutu watheti Atamu, yandi kákala mutu wụna wátambula moyu. Kaasi Atamu wa zodi, yandi wákituka Kitembu wụna wisi hana moyu.
46 Mambu ma kitembu misiku tekila kwisa loni, kaasi kimutu kyisi tek-

ila kwisa; kunima kina kya kitembu kyisi nana.
47 Atamu wa theti katuka mu mafu, kahangama yi fusyangeni;
Atamu wa zodi ku zilu katuka.
48 Batu ba tsi benina hanga mutu
wuna wahangama ku fusyangeni
dya mafu, phila mosi batu ba ku zilu
bafwanana yi wuna watuka ku zilu.
49 Bwosu twabonga kifwani kya
mutu yandu wahangama ku fusyangeni dya mafu, bwabuna twabonga
kilumbu kifwani kya wuna wa ku
zilu.»
50 Tala mana yiluzimbwadini,
baphangi: lutu lwalu luhangamini
mu kimutu yi mu menga lufwaniku
kuvwa Kipfumu kya Nzambi, amana
lutu lwalu lwisi vunda lwavwaku
luna lwisiku vunda.
51 Yiluzimbwala diswekamu di-
mosi: betu boosu twafwaku, kaasi
betu boosu malutu matuhiluka.
52 Mahangama, mu mbala
mosi, mu mbwatidi ya mesu,
tangwa yahumuna phungi ya
tsuka. Mukuma muna tangwa dina
yahumuna, bamvumbi batokama yi
lutu lwahika lwisiku vunda, amana
betu twakala ba moya mu kilumbu
kina, twahiluka yi lutu lwahika.
53 Kikuma bulombi ni lutu lwetu
lwalu lwisi vunda lwavwata lutu
luna lwisiku vunda hika; amana ni
lutu lwetu lwalu lwisi fwa lwavwata
lutu luna lwisiku fwa.
54 Kilumbu lwavwata lutu lwetu
lwalu lwisi vunda luna lwisiku
vunda, amana lutu luna lwisi fwa
lwavwata luna lwisiku fwa hahana
yalungila ndinga yayi basonika
mu mukanda wa Nzambi: «Lufwa
luminuki mu kinunga.»
55 «Lufwa, akweti kyenina kinunga
kyaku?
Lufwa, aweti munomu waku?»
56 Munomu wa lufwa, menina ma-
sumu; amana ngolu za masumu,
mitsiku.
57 Kaasi tuvutulenu matondu
kwena Nzambi, watuheka kinunga
mwena Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
58 Yihakana, baphangi bama
batondama, zyamenu simbidilenu
ndangu lubwaku. Dihanenu kosu
tangwa muna muhangu wa Pfumu,
yi kuzayaka ni kisalu kyenu mu
Pfumu, kyeku kya phamba.

16

Kawonga kikuma kya Dibundu dya Yelusalemi

1 Kikuma kya mambu matadidi
kawonga kikuma kya kusadisa
bakwikidi benina ku Yelusalemi,
benu phi, hangenu bwosu buna
yibasonikina bakwa Mabundu ma
ku Ngalatiya.
2 Kosu lumingu, mutu wosu ka-
wongika kina kalenda hana thela
yandi, ndangu kahingilaku kwisa
kwa meni mu kusala tuwonga.
3 Kilumbu yikala kuna, yihitika
yi mikanda, batu babana lwasola
ndangu benda nata makabu menu
ku Yelusalemi.
4 Yuka bwalomba ni yenda meni-
meni, nzila mosi bakwenda yi meni.

Mabanza ma kitambu bya Pholu

5 Yikwisa lutala ha yiluta ku
Masetwani, mukuma ku Masetwani
yihitila.
6 Mbanzi ndambu ya bilumbu
yinanga kwena benu, kondilo
tangwa dya kyosi dyosu kwakuna
yilutisiladya ndangu lwangyidikila
benu-benu bima bina yikalabyawu
mupfunu mu kulanda kitambu
kyama.
7 Mukuma, nzodiku, mbala yayi ni
yilumona lwesi mu kuluta: thondi
yikala ndambu ya bilumbu kwena
benu, buna Pfumu kazolabwa.
8 Kaasi ku Efeso yikala tii yi
kuna kilumbu kya mukinzi wa
Phandikoti.
9 Mukuma kwakuna, nzila yikan-
guki lawu kikuma kya meni mu
kusala kisalu kya mbuta, mbata
nana bambeni benina lawu.
10 Ho Thimoti kisa, hangenu phila
yosu ndangu kakala bukheti hakati
dya benu, mukuma kenina musadi
hanga meni mu muhangi wa Pfumu.

11 Disongidila, ka mutu ku ka-
mulewula! Muhekenu bina kakála
byawu mupfunu ndangu kakangala
kitambu kya bukheti tii yi kuna yen-
ina meni, mukuma mbati muhingila
yi baphangi.
12 Mu mana matadidini phangi
Apholosi, yímuheka kikesa lawu kisa
lutala yi baphangi, kaasi buthwena
bwabu lukadikiku lukanu lwandi
mu kuhangabwa; ho kalenda,
kakwísa.

Makana ma tsuka yi mboti

13 Kalenu yi kitsungila, sim-
bidilenu ngolu muna lukwikilu,
kalenu batu ba kikesa, kalenu ngolu.
14 Byosu byahangama hana kati
dya benu yi lungongu.
15 Yilulombi hika, baphangi, luzayi
ni batu bana bákala mu nzu ya
Setufwani, bawu batheti mu kudi-
hana kwena Pfumu ku Akayi, amana
bamana dihana mu bisalu bya bak-
wikidi.
16 Benu phi, lemvukenu balut-
wadisa kwena batu ba mutindu
meni wawuna yi kwena batu bana
bisi sala bawu mu kithwadi, amana
bisi diyangisa ku kisalu.
17 Kyesi kikhwatini kikuma kya
kukwisa kwa Setufwani yi Fwotu-
natusi yi Akayikusu bawu bángyika
bina byakala khonda bwosu buna
lwakala tsadisa benu;
18 Mukuma bawu balembiki
kitembu kyama yi kya benu. Zayak-
enu kutambwasa batu ba bwabuna!
19 Mabundu ma ku Aziya mboti
maluhitikini. Akilasi yi Phisikila,
yi Dibundu dina disi kutakana mu
nzu ya bawu, mboti ya bukheti
baluhekini muna Pfumu.
20 Baphangi boosu benina haha
mboti baluhekini. Hanasanenu
mboti benu yi benu mu mbum-
bakani yatoma.
21 Mboti yayi, tsonikiya yi koku
dya meni-meni, Pholu[a].
22 Ho mutu kisiku zola Pfumu,
kakala wa kusinga! Malanata! -
Pfumu wetu, awisa !

23 Khenda za Pfumu Yesu zakala yi
benu.
24 Lungongu lwama lwenina yi
kwena benu boosu muna kithwadi
mwena Kidisitu Yesu.

a **16:21 16:21** Ngl 6:11; Khl 4:18; 2Th 3:17; Fdm19.

Mukanda kwena bisi Ngalatiya

Ngalatiya

Khotidi ya mukanda

Kisyati kya Pholu kwena bisi Ngalatiya kitadidi Mabundu mana menina ku londi dya Tidiki dya buthwena. Pholu káyidika Mabundu mahika mu tangwa dina kakala mu kitambu kyandi kya zodi kya kithumwa yi kina kya tatu. Kaasi kunima dya yandi, batu bahika bisa samuna musamu wahika wuna wuswaswani. Bwosu bwenina muna Mabundu mahika ma lawu, bimvuka bya ku Ngalatiya báyidikakya yi bakidisitu bana benina mu kisina kya Bayuta yi bakidisitu bana bátuka mu kimvuka kyahika. Bakidisitu bana bakala mu kisina kya Bayuta bakala lemvuka ku mikuku myahika mya mitsiku mya Bayuta. Mitsiku meni mina myákala kándikisa mu kudya hakimosi yi batu ba bimvuka bya bana bakonda kala Bayuta amana myákala lomba kwena bayakala ni bakota mukhanda. Bambeni ba Pholu bákala banza ni bakidisitu boosu bafweti lemvuka kuna mitsiku meni mina. Kunima lwesi, bafwana kukwikila mwena Yesu Kidisitu. Musamu wawu wisi tendana yi Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu. Kikuma kya bwabuna kásonikina Pholu kwena bisi Ngalatiya.

Pholu kákala zola ni kabakwikisa bisi Ngalatiya ni kaka lukwikilu lwesi mwena Yesu Kidisitu lubati hana nzila mu kukala mu kithwadi kya masonga yi kya kitoku hakimosi yi Nzambi. Kakala tendula mamana moosu mu bitini bitatu.

Muna khaphu ya theti yi ya zodi, kabati tendula mukhenda wa yandi-meni. Yandi wenina Muyuta, wákituka mbambala mosi wa Yesu Kidisitu kwena babana bakondi kala Bayuta. Bambuta ba Mabundu ba ku Yelusalemi batambwasama mambu mandi: bakidisitu bana bakondi kala mu kisina kya Bayuta bisiku bananika ni wadi balemvuka theti ku mitsiku mya bimvuka bya Bayuta. Kikuma kya bwabuna hanga Pholu batendasani yi thumwa Phetelu (2:11-21). Kámubambwakisa bwabu: batu bisi bayamba kwena Nzambi kikuma kya buna bisi kwikila kwena Yesu Kidisitu, amana heku ni kikuma kya buna bisi lemvuka ku mikuku mya bimvuka.

Muna khaphu za 3 yi 4, Pholu kabati yekamina ku bisona bya Bulunda bwa Khulu mu ku tendula musamu wandi. Mitsiku mya bulunda bwa khulu myakala sadisa mu kutwadisa batu, kaasi kilangi kya Nzambi kyadikadila kedi ku thwala ya Mitsiku. Kilangi meni kyakina kibati monikina mwena Yesu Kidisitu. Batu boosu benina yi mupfunu wumosi kikuma kya Nzambi. Bafwani bakhundakana kwena Nzambi amana bakhundakana yi bakwawu kaka mwena Yesu Kidisitu (3:28). Mamana matadidi batu ba bisina bya bimvuka mu lukwikilu biswaswani (Bayuta yi bana bakondi kala Bayuta), phila ya luzingu yaswaswana (bahika yi batu bana benina mu kiphwanza) yi lutu luswaswani (bayakala yi bakhetu).

Tuka khaphu ya tanu yi kuna sambanu, Pholu kabati tendula buna benina bakidisitu batu ba kiphwanza. Wuna wisi kwikila kisiku diyangisa hika mu kudikitula mutu wa masonga yandi-meni (3:11). Kenina mu kiphwanza kikuma kya bakwenu. Kikuma, mitsiku mya Kidisitu báyidikamyoku yi mikuku, kaasi myisi lomba mu kunata miteti yi bakwenu yi bakwenu (6:2). Kukala mu kiphwanza, kwenina kukala

yi kiyeka kya bakwenu mu kudiyambwadila ni bakudyatisa kwena kitembu kina kyisi tuka kwena Nzambi.

Mboti

1 Pholu, thumwa wuna bátuma, ka kwa batu ku, keti kwena mutu mosi, kaasi kwena Yesu Kidisitu yi kwena Nzambi Tata wuna wámutokamisa ha kati dya bafwa.
2 Yi baphangi boosu babana benina hakimosi yi meni, kwena Mabundu ma Ngalatiya, yi kubazimbwala:
3 Yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.
4 Kidisitu wáditambika yandimeni kikuma kya masumu metu, ndangu katutabula mu mambu ma mbi ma tsi yayi, bwosu lwenina luzolu lwa Nzambi, Tata wetu.
5 Kwena yandi yakala khembu, mvula muna mvula! Abwabuna.

Musamu wumosi wa Bukheti

6 Mbati yituka kikuma kya phila yina lumubalwakidini yi tswatsu, wuna wálutela mu khenda za Kidisitu, mu kuluhitisa ku Musamu wa Bukheti wa hika.
7 Kinga kweku Musamu wa Bukheti wa hika; henina yi batu bisi luvwadingisa mabanza, bisi zola phi ni basobisa Musamu wa Bukheti wa Kidisitu.
8 Kaasi yuka mutu mosi, ata betu-meni, holo wanzyo wa ku zilu kálulonga Musamu wumosi wa Bukheti wuna wufwanakaniku yi wuna twalulonga, kakala wa kusinga!
9 Bwosu twatekidibwa luzimbwala kedi, amana mvutwakidibwa buthwena bwabu: Ho mutu kalusamwana Musamu wumosi wa Bukheti wuna wufwanakaniku yi wuna lwátambwasa, kakala wa kusinga!
10 Amana buthwena, lubanzi ni mbati sanda bathambwasa kwena batu ho kwena Nzambi? Yisi sanda mu kusephidisa batu? Ho ni yisandaka mu kusephidisa batu, yikalaku hika musadi wa Kidisitu.

Abweti Pholu kákitukila thumwa

11 Baphangi, yiluzimbwadi bwabu: Musamu wa Bukheti wawu yilusamwanini, wutukiku kwandi kwena mutu.
12 Mukuma meni-meni yítambulawoku kwena mutu; yílongukawoku phi kwena mutu kaasi mu tsengumuka ya Yesu Kidisitu.
13 Lwáyuka kuzonzila phila yina byákala bikalulu byama tangwa yíkala landa khadidi ya Bayuta; Yikala nyokunaka lawu Dibundu dya Nzambi amana yikala sanda mu kuzangadya.
14 Muna kimvuka kya Bayuta, yikala hyoka batu balawu ba makula mama, amana yikala zakama muna phila ya kuzitisa mikuku mya batata bama.
15 Kaasi tangwa bwáhana tsambu kwena Nzambi, yandi wuna wátsola tukidila mu kifundu kya ngudi wama, wáthela muna khenda zandi.
16 Ndangu kamvumbula meni Mwana wandi yilenga samuna hanga Musamu wa Bukheti kwena babana bakondi kala Bayuta; muna bwabuna, yendaku lomba ndongisila kwena mutu wenina yi musuni yi menga;
17 konda kutombuka ku Yelusalemi ndangu yenda mona bana batekila dikitwakila bathumwa ku thwala ya meni; kaasi hanga yendi ku Alabiya, kunima mvutuki ku Tamasi.
18 Kunima dya mvula tatu yítombuka ku Yelusalemi ndangu yitundakana yi Sefwasi[a]; hanga ndangi kuna nzu yandi bilumbu kumi yi bitanu.
19 Amana yímonaku keti thumwa wahika, Zyaki lwesi, phangi wa Pfumu.
20 Mambu mana yílusonikina menina ma kyedika; thambwasima

a **1:18 1:18** Sefwasi yi yanduna bisi tela Phetelu,

ku thwala ya Nzambi ni mbatiku huna.
21 Kunima, yendi mu binzunga bya Sidiya yi Sidisi.
22 Kaasi kikuma kya Mabundu ma ku Yuteya mana menina mwena Kidisitu bánzayaku, khaniku bambona ku mesu.
23 Bayuka lwesi kuzimbula: «Wuna wakala tunyokuna matangwa mahika, buthwena kabati longa Musamu wa Bukheti wa lukwikilu luna kakala zola kuzanga.»
24 Amana bakala zatula Nzambi kikuma kya mambu matadidi meni.

2

Pholu yi bathumwa bahika

1 Amana kunima mvula kumi yi ya, hanga thombuki hika ku Yelusalemi hakimosi yi Balanabasi; ndati phi Titi hakimosi yi meni.
2 Yítombuka kwakuna kikuma Nzambi kanzimbwala yenda. Muna lukutakanu lumosi twákota yi bambuta ba luzitu, hanga yibatendwadini Musamu wa Bukheti wuna yílonga kwena batu bana bakonda kala Bayuta. Yízolaku ni kisalu kyama, kina yísala yi kyaki mbati sala, kyakonda kala mupfunu.
3 Ata Titi, twákala yandi, wákala mungeleki, bámulundikaku mu kumuyotisa;
4 mbatanana baphangi ba luvunu bákota mukati dya betu. Batu meni babana bákotila mu kitsweki, mu kikhunda kya betu ndangu batuyiba kiphwanza kina twenina kyawu mwena Kidisitu Yesu, balenga tunata mu kihika.
5 Twabasisilaku keti tangwa dimosi, ndangu kyedika kya Musamu wa Bukheti kyasikila kikuma kya benu.
6 Kaasi batu babana bakala monika ni baluti mupfunu, buna bákala meni mathadiku, mukuma Nzambi kisiku tala mbunzu za batu, amana batu meni babana bakalaku yi kima kyahika kya pha.
7 Kaasi bawu bátambwasa ni Musamu wa Bukheti baphekilawa kikuma kya babana bakonda kala Bayuta, bwosu bámuhekawa Phetelu kikuma kya Bayuta.
8 Mukuma, Nzambi wuna wamukitula Phetelu thumwa wa Bayuta, yi yandi phi wuna wákhitula meni thumwa wa babana bakondi kala Bayuta.
9 Buna bábakula khenda zina yítambula meni, hanga Zyaki, Sefwasi yi Yowani bákala hanga makunzi ma Dibundu; bátuheka mboti ya kikesa, Balanabasi yi meni, mu kusongila kidimbu kya kithwadi; ndangu betu thwenda kwena bana bakondi kala Bayuta amana bawu benda kwena Bayuta.
10 Bátulomba ni twatalaka lwesi baphutu ba Dibundu, kuna Yelusalemi, kyakina phi yídihanina mu kusadilabwa.

Pholu bwisi mambu ma Phetelu ku Atyosi

11 Kaasi ha kisa Sefwasi ku Atyosi wa Sidiya, hanga mbwisima mambu mandi hana mesu ma batu boosu, kikuma mu kifu kákala.
12 Kikuma, hana khaku kedi batula batu ba Zyaki, Phetelu kakala dya hakimosi yi batu bana bakondi kala Bayuta. Kaasi kunima kwisa kwa bawu, hanga wuhunikisi kuyambula, wudiyekudi yi batu bana kikuma kákala yi bweya bwa bawu bákota mukhanda.
13 Baphangi bahika ba Bayuta phi bátambula miza myamina, hanga yandi phi Balanabasi wekasala bukavungalosi meni bwabuna.
14 Tangwa yímona ni bákalaku kangala hika bukheti, mu kyedika kina kitadidini Musamu wa Bukheti, hanga nzimbudi kwena Sefwasi hana thwala ya batu boosu: «Ho ni ngeyi wenina Muyuta, wazingilaka mu phila ya bana bakondi kala Bayuta, amana konda kuzingila mu phila ya Bayuta, abweti wabálundikila bana bakondi kala

Bayuta mu kusadila mikuku mya Bayuta?»

Bayuta yi bana bakondi kala Bayuta bahuluki mu nzila ya lukwikilu

15 Betu thwenina Bayuta tuka lubutuku lwetu, thweku hanga batu
ba makanda mahika bisiku landa
mitsiku mya Nzambi.
16 Bwosu tuzayi ni mutu
bámunungisinaku kikuma kya
mihangu mya mitsiku, kaasi mu
nzila ya lukwikilu mwena Yesu
Kidisitu. Betu phi twásya lukwikilu
lwetu mwena Yesu Kidisitu, ndangu
batúnungisina kikuma kya lukwikilu lwetu mwena Kidisitu, heku ni
kikuma kya mihangu mya mitsiku,
-mukuma heku mutu banúngisina
kikuma kya mitsiku.
17 Kaasi yuka mu kusanda ni
batunungisina mwena Kidisitu, betu
phi bátumona basumuki hanga ba-
bana bakondi kala Bayuta; bwabuna
busongidi ni Kidisitu, yandi wisi
lundika batu mu kuhola disumu?
Bwalendakanaku!
18 Yuka ni yitunga hika kina
yímwanga, yidisongila meni-meni
hanga mutu kisiku lemvuka ku
mitsiku.
19 Kikuma, mu nzila ya mitsiku,
yenina meni-meni wafwa, kikuma
kya mitsiku, ndangu yizingila
mwena Nzambi. Bákhoka ha
kitakani hakimosi yi Kidisitu:
20 ka meni ku hika mbati zinga,
kaasi Kidisitu wubati zinga mwena
meni; luzingu lwama lwa kimutu,
yisilwa zingila mu lukwikilu lwa
Mwana wa Nzambi wuna wánzola
amana wáditambika yandi-meni
kikuma kya meni.
21 Ndosizoku khenda za Nzambi;
mukuma, yuka ni masonga bisima
bongila kikuma kya mitsiku, bu-
bati songila ni Kidisitu mu phamba
káfwila.

3

Mitsiku ho lukwikilu

1 Bisi Ngalati, lwenina hanga batu
bakondi mayedi! Nati wuluhuni?
Kinga, bálumenikina mboti-mboti
buna bamukhokila Yesu Kidisitu ha
kitakani.
2 Tala mana nzodi mu kuzaya
lwesi kwena benu: lwákulwamikina
Kitembu wa Nzambi, kikuma kya
kuzitisa mitsiku ho kikuma kya buna
lwáyuka yi kukwikila mu Musamu
wa Bukheti?
3 Disongidila ni lukondi mayedi?
Kunima dya kuyandika mu Kitembu,
hanga lwendi vutuka hika mu
mambu ma musuni?
4 Mambu moosu mana lwámona,
mu phamba lwámonama? Bufwaniku
ni bwakala mu phamba!
5 Wuna wisi luheka Kitembu, wisi
hanga phi bidimbu bya biphadi
ha kati dya benu, kisibya hangila
kikuma kya buna lwisi zitisa mit-
siku ho kikuma kya buna lwáyuka,
lwákwikila phi mwena Musamu wa
lukwikilu?
6 Hahana bázonzila kikuma kya
Bulahami: «Kákwikila mwena
Nzambi, hanga Nzambi wumumoni
mutu wa masonga.»
7 Zayenubwoku mboti: bana bisi
zingila mu lukwikilu, benina bana
ba Bulahami.
8 Masonuku phi, mu kumona
theti ni Nzambi kabánungisa
bana bakondi kala Bayuta kikuma
kya lukwikilu, mátekila samuna
Musamu wa Bukheti kwena
Bulahami: «Makanda moosu
basákumunama mu nzila ya ngeyi.»
9 Mu phila ni babana bisi kwikila
mwena Nzambi benina ba kusaku-
muna hakimosi yi Bulahami, mutu
wa lukwikilu.
10 Kikuma bana bisi yekamina
ku mitsiku ba kusinga benina.
Mukuma básonika bwabu: «Mutu
wuna wakonda yekamina muna
moosu mana básonika mu mukanda
wa mitsiku, wa kusinga kenina.»
11 Bwa kyedika bwenina ni ka
mutu ku wanúnga ku thwala
ya Nzambi mu nzila ya mitsiku,
mukuma básonika bwabu: «Mutu

wuna wenina wa masonga mu lukwikilu, kázinga.»
12 Kinga mitsiku myeku kima kimosi yi lukwikilu. Kaasi Masonuku mazonzini: «Wuna wasádila mikuku mina kazíngila muna myawu.»
13 Kidisitu wádisinga yandi-meni ndangu katufutila pfuka ya kasuma kana kátunatina mitsiku. Mukuma basonika bwabu: «Wuna bakhokini ha kitakani kenina wa kusinga.»
14 Ndangu, kwena bana bakondi kala Bayuta, lusakumunu luna kásila kwena Bulahami, lwahanamina phi mwena Kidisitu Yesu. Amana twatambula betu boosu muna lukwikilu, Kitembu wuna kasila Nzambi.

Mitsiku yi kilangi

15 Baphangi bama, yibonga mbandu ya luzingu lwa kosu kilumbu: tangwa bayukani batu bodi buna bufwani, kweku mutu wayíka dyambu holo kakátula.
16 Kinga bilangi básilabya kwena Bulahami yi butuka dyandi. Masonuku mázonzaku bwabu: «yi kwena bana ba butuka dyaku», hangambeti batu lawu bákala; kaasi mazonzi bwabu: «yi kwena mwana wa butuka dyaku», buna bubati zonzila mutu mosi, Kidisitu.
17 Tala buna nzodi kuzonza: kuyukana kuna kusalami kedi buna bufwani, kwena Nzambi kufwaniku hika kuzimuka kikuma kya mitsiku; mbatanana buna myisa mitsiku kunima ya mvula khama ya yi maku matatu, myawu phi myafwanaku kukatula kilangi kya Nzambi.
18 Mukuma wadi ni kimvwama kyátukaka ku mitsiku, wadi kikhaniku kwisila hika mu nzila ya kilangi; kinga mu nzila ya kilangi kásongila Nzambi khenda zandi kwena Bulahami.
19 Khiwawu amana mupfunu wa mitsiku? Mitsiku báyikilamya kikuma kya kuzayikisa mambu mana kisiku zola Nzambi; yikuna kakwísila mutekulu wa Bulahami wuna kásila kilangi. Banzyo báyadikisa mitsiku meni myamina kwena batu mu nzila ya mukhundingisi mosi, Moyize.
20 Kinga mukhundingisi meni wuna kenina ha kati dya batu balawu, kaasi kikuma kya kilangi, yandi-meni Nzambi lwesi.

Mupfunu wa mitsiku

21 Disongidila ni mitsiku mibati tendisa bilangi bya Nzambi? Bwalendakanaku! Wadi ni mitsiku mya kalaka yi ngolu za kuhana luzingu kwena batu, wadi masonga mu nzila ya mitsiku makala kwisila.
22 Kaasi Masonuku mazimbudi ni tsi yosu yikwatami ku ngolu za disumu, ndangu kabu dina kásila Nzambi báhanadya kwena batu bana bakwikidini kikuma kya lukwikilu lwa bawu mwena Yesu Kidisitu.
23 Hana khaniku lwisa lukwikilu, mitsiku myakala tukwata hanga bakwa boloku, kuhingila ni lukwikilu meni lwaluna lwamonika.
24 Yihana ni mitsiku myákala hanga tsinzidi wetu yi kuna kukwisa kwa Kidisitu, ndangu batunungisa mu lukwikilu.
25 Bwosu lwisa lukwikilu, thweku hika mu moku ma tsinzidi meni yanduna.
26 Mukuma benu boosu lwekina bana ba Nzambi mu nzila ya lukwikilu lwenu mwena Kidisitu Yesu.
27 Benu boosu babana lwatambula mbotika ya Kidisitu, lwavwata Kidisitu.
28 Heku hika keti Muyuta, keti wuna kondi kala Muyuta, heku hika keti muhika, keti mutu wa kiphwanza, heku hika keti yakala, keti mukhetu, mukuma benu boosu, lwenina mutu mosi mwena Kidisitu Yesu.
29 Amana ho benu lwakala batu ba Kidisitu, disongidila ni lwenina phi butuka dya Bulahami, yihana ni lwenina baswana bwosu kyenina kilangi.

4

Weku hika muhika kaasi mwana

1 Amana tala buna nzodi yizimbula: tangwa dyosu dina kenina
swana wa khunda, kaswaswaniku yi
muhika, mbatanana kenina mukwa
byawu byosu.
2 Kafeti lemvuka kwena batu bana
bisi mutsasa, babana bisi sweka
bima byandi yikuna dyalúngila
tangwa dina kásya tata wandi.
3 Phila mosi phi yi betu, tangwa
twákala bana bakhunda, twákala
bahika ba ngolu za bitembu bya tsia.
4 Kaasi ha dyálungila tangwa dina
kásya, Nzambi wátuma Mwana
wandi: kábutuka kwena mukhetu
mosi amana kakala phi mu sina dya
mitsiku mya Bayuta,
5 ndangu kalenga balubula ba-
bana bákala mu luyalu lwa mitsiku,
twalenga bongila tsatsudi ya kukala
bana ba Nzambi.
6 Amana mu kusongila ni
mukyedika bana bandi lwenina;
Nzambi wáhitika muna mbundu
yetu Kitembu wa Mwana wandi,
wuna wisi kalunga: «Aba! Tata!»
7 Yihana ni weku hika muhika
kaasi mwana; amana yuka ni
mwana wenina, wenina phi swana,
mu mana matadidini Nzambi.

Pholu diyangisi kikuma kya bisi Ngalati

8 Mu tangwa dya khulu lwámuzayaku
Nzambi, amana lwákala bahika ba
bitembu bina byákalaku banzambi,
kinga mu kyedika, beku banzambi.
9 Kaasi buthwena lumuzayini
Nzambi, -kondilo, luzayakani kwena
Nzambi- , Abweti hika lwavútwakila
bitembu bina byakonda ngolu,
byakonda kala mupfunu? Luzodi
phi ni lwakituka bahika ba byawu?
10 Lwisi simbulula mboti-mboti
bilumbu, ngonda, tsungi yi mvula!
11 Bweya yenina bwawu mu kudi-
heka phasi za phamba kikuma kya
benu.
12 Kalenu hanga meni, kikuma
meni phi yíkituka hanga benu.
Yilubokwadidibwa, baphangi bama.
Lwáphangaku keti mbi yimosi.
13 Luzayibwa ni kikuma kya kim-
befu yílulongila Musamu wa Bukheti
mbala ya theti.
14 Mbatanana kimbefu kya
lutu lwama, benu lwámbengaku,
lwámbwisaku phi, kaasi lwángyamba
hanga wanzyo mosi wa Nzambi,
holo hanga Yesu Kidisitu.
15 Amana ku biki lwasya kyesi
kyenu kina? Mukuma ha mbati
luheka kimbangi kyaki ni wadi bwal-
endakana, wadi lwakhana katula
mesu menu ndangu lwaphekama!
16 Amana buthwena, khituki
mbeni wenu kikuma kya buna
yiluzimbwadini kyedika?
17 Tsambu ya batu babana yeku ya
bukheti kikuma kya benu; bazodi
lwesi ni baluhambula yi meni
ndangu lwadihomba kwena bawu.
18 Bulungi ni lwabasa yi tsambu
za bukheti mu matangwa moosu, ka
kikuma ku lwesi kya buna yisi kala
yi benu.
19 Bana bama, benu yisi yukila
hika misongu mya kubuta, mina my-
atúla yi kuna lwakítukila hanga Ki-
disitu.
20 Nzodi buthwena yikala ha kati
dya benu ndangu yilenga luzonzila
mu mutindu wahika. Mukuma,
mboniku buna yihánga kikuma kya
benu.

Mbandu ya Akadi yi Sala

21 Nzimbwalenuti, benu lwisi
tonda kukala ku sina dya mitsiku:
lwisiku yuka buna mibati zimbula
mitsiku meni mina?
22 Kikuma, bwabu bázimbula ni
Bulahami kábuta bana boodi, mosi
yi muhika, Akadi, mukwawu, kwena
mukhetu wandi wa longu, Sala.

a **4:3 4:3** Ngolu za bitembu bya tsi: thendula ya mihowu myami yenina ya kubodika. Kamba Pholu kabati zonzila mitindu mya phila yi phila mya ngolu zina zisiku monika amana zazina zisi mukwata mutu mu kihika ku thwala ya kwisa kutumuka mu lukwikilu lwandi mwena Yesu Kidisitu. Khapu 4:9; Khl 2:8, 20.

23 Kaasi mwana wuna kábuta yi
muhika kábutuka bwosu buna bwisi
butuka mwana wosu; kaasi wuna
kábuta yi mukhetu wandi wa longu
kábutuka mu kilangi kya Nzambi.
24 Mbandu za mbuta zenina muna
mambu mana: mukuma bakhetu
meni babana babati songila bulunda
bwodi. Bumosi, bwabuna bwa ha
mongu wa Sinayi yi Akadi; hanga
wubuti lwesi bana ba kihika.
25 Kinga Akadi, yandi mongu
wa Sinayi kuna Alabiya; amana
lelu, wufwanakani yi mbanza ya
Yelusalemi, mukuma mu kihika
yenina yi bana bandi boosu.
26 Kaasi Yelusalemi dina dya ku
zilu dyeku mu kihika, amana phi
yandi ngudi wetu.
27 Kikuma masonuku mazimbudi
bwabu:

«Zatuka, ngeyi mukhetu yandu
wakonda buta!
Sika biyekiyeki, ngeyi wakonda yuka
misongu mya kubutila!
Mukuma, bana ba mukhetu wuna
bálosila bahitakani lawu
kuluta babana ba mukhetu
wuna wenina yi yakala
dyandi.»

28 Kwena benu, baphangi bama,
lwenina bana ba kilangi kya Nzambi
hanga Yizaki.
29 Kaasi bwosu bwákala mbala
yikwawu, mwana wuna wabutukila
bwosu bwisi butuka mwana wosu
kakala yangisa wuna wabutukila
bwosu kyenina Kitembu kya
Nzambi. Bwabuna bubati salama
phi buthwena.
30 Kaasi biki mazonzi Masonuku?
Bwabu: «Mukula muhika yi mwana
wandi; mukuma, mwana muhika
kalungiku mu kukala swana haki-
mosi yi mwana wa mukhetu wa
longu.»
31 Yibwana, baphangi bama, betu
thweku bana ba muhika, kaasi bana
ba mukhetu wa longu.

5

Lutotisaku kiphwanza kyenu

1 Kidisitu watulubula kedi mu ki-
hika ndangu katuheka kiphwanza.
Zyamenu mboti, amana ludivutu-
laku hika ku sina dya muteti wa
kihika.
2 Yukenu! Meni Pholu, mukyedika
mbati luzimbwala bwabu: ho
lwadiyotisisa, Kidisitu kakalaku hika
mupfunu kwena benu[a].
3 Amana thambwasibwa hika
kwena mutu wosu wuna wuzodi
ni kadiyotisisa: kenina yi pfuka ya
kulemvuka ku mitsiku myosu.
4 Benu lwisi sanda ni lwadin-
ungisaka ku mesu ma Nzambi, mu
nzila ya mitsiku, bahakuka lwenina
yi Kidisitu; lwatámbulazoku khenda
za Nzambi.
5 Kwena betu, thwisi sya kivuvu
kyetu kyosu mwena Nzambi, wuna
watúkitula batu ba masonga ku
mesu mandi; yibwana thwisi
hingila, mu ngolu za Kitembu
Kyatoma wuna wisi sala mu nzila
ya lukwikilu lwetu.
6 Mukuma, mwena Kidisitu Yesu,
kima kilutini mupfunu kyeku ni
kukota mukhanda holo ngulungu:
Kima kilutini mupfunu, kyenina luk-
wikilu luna lwisi monikina mu lun-
gongu.
7 Lwakala takalala kwenu
mboti! Nati wulukandisini ndangu
lulemvukaku ku kyedika?
8 Kukwikisa meni kwakuna ku-
tukiku kwena Nzambi wuna wisi
lutela.
9 Bwosu bisi zonza: «Muvimbu
wa mapha wuna wisi thutumuna
kithoba kyosu, wa khunda wisi
kala».
10 Yihana yisi sila mbundu mwena
Pfumu kikuma kya mambu mana
malutadidini: yenina yi kikumbwala
ni lwabánzaku hika mu mutindu
wahika wuna wuswaswani yi wuna
wa meni. Kaasi mutu wuna
wisi luvwadingisa, kakala nani,
katámbulaya ndola.

a **5:2 5:2** Pholu kabwisikwoku kukota kwa mukhanda kyamakulu; kabati sonika kwena bana bazodi mu kubakotisa mukhanda mu kulemvuka ku mitsiku amana bisi banza ni babanungisina mu kukota kwa mukhanda.

11 Kwena meni, baphangi, yuka
ni yilongaka hika kukota kwa
mukhanda; kikuma kya biki bisi
ndyokwana hika? Yuka yibwabuna
dyenina, kusamuna mambu matadi
kitakani meku hika kisinza kya
kubwisisa.
12 Yambulenu babana babati lu-
vwadingisa, benda hika kyana mu
mambu ma bawu: badizotununa
hika lawu!
13 Kaasi benu baphangi, bálutela
lwazingila mu kiphwanza. Kima
kimosi lwesi, kiphwanza kina
kiluhekaku nzila ya kuzingila mu
lutu. Kaasi, yambulenu lungongu
lwaludyatisa ndangu lwadisadisaka
benu yi benu.
14 Mukuma mitsiku myosu
myálungila kedi muna ndinga yi-
mosi: «Wazóla khunda waku hanga
ngeyi-meni.»
15 Kaasi yukani lwadilunzaka
holo lwadivukulaka benu yi benu,
kebenu lwadizanga nana benu yi
benu.

Kitembu kaludyatisa kaasi ka lu-zolu ku lwa kimutu

16 Nzodi yiluzimbwala: yambu-
lenu Kitembu kaludyatisa ndangu
lulemvukaku hika ku nzoluka ya
lutu.
17 Mukuma lutu lwenina yi
nzoluka yandi yina yisi tendana
yi nzoluka ya Kitembu, amana
Kitembu kenina yi nzoluka yandi
yina yibati tendana yi yina ya lutu:
lutu yi Kitembu bisi tendana bawu
bodi; mu phila ni lulendaku mu
kulungisa mana luzodi mu kusala.
18 Kaasi yukani Kitembu wuludy-
atisini, lweku hika ku sina dya mit-
siku.
19 Kinga mihangu mya lutu
myisi monika: mbongi, mvindu,
kisakasaka,
20 kufukamina banzambi ba biteki,
kiloki, tsita, batu kudimenga bawu yi
bawu, kiphala, khabu, kudimonikisa
ku thwala batu, kudihambula mu
bimvuka yi ngyengu,
21 kuzoluka, kuzela malafu, kudya
kwa pfita, yi mambu mahika ma
lawu mambi. Yiluzimbwadini
bwosu yitekila luzimbwala: batu
babana bisi hanga mambu ma buna,
bakálaku yi kizika mu Kipfumu kya
Nzambi.
22 Kaasi kibundu kya Kitembu
kyenina: lungongu, kyesi, ngemba,
kuvibidila, lutondu lwa bakwenu,
buweti, lukwikilu,
23 ndembamu, kukanga kwa
mbundu. Heku mutsiku wubwisima
mambu ma mutindu wuna!
24 Amana babana benina mwena
Kidisitu Yesu, bakhokalwa ha ki-
takani lutu yi mambu ma lwawu yi
nzoluka ya lwawu.
25 Yukani twazingilaka mu
Kitembu, tudyatilenu phi mu
Kitembu.
26 Tukatulenu kimvunya, tuyu-
manakaku betu yi betu, tu-
zolukakaku phi bima betu yi betu.

6

Kudinatisa bizitu yi bakwetu

1 Baphangi bama, ho ni mutu mosi
bamukwata mu kifu, benu lwisi
zingila mu kitembu, muvutulenu mu
nzila yi ndembamu yosu. Kaasi
kebenu benu phi, lwabwanana mu
kimeka.
2 Natenu bizitu benu yi benu; yib-
wana lwalungisila mitsiku mya Ki-
disitu.
3 Amana mutu wuna wisi di-
vuninika, kinga keku yi kima, kisi
dihuna yandi-meni.
4 Kosu mutu katala miza mya
yandi-meni; ndangu kamona yuka
ni kyesi myamúheka. Kaasi kadite-
saku yi mukwawu.
5 Mukuma, kosu mutu kiyeka
kyandi kanáta.
6 Mutu wuna bisi longa Ndinga ya
Nzambi, kakabisa bima byandi yi
wuna wisiya mulonga.
7 Luditotisaku, mukuma Nzambi
bisiku museya. Kyosu kina kakuni
mutu, kyakina kahéla.
8 Wuna wisi kuna kikuma kya
lutu lwa yandi-meni, kahéla phi bina
lwisi buta lutu, disongidila lufwa;

kaasi wuna wisi kuna kikuma kya Kitembu, kahéla phi bina kisi buta Kitembu, disongidila luzingu lwa mvula yi mvula.

9 Tulembwaku mu kusala mambu mamboti; mukuma yuka ni tukatudiku kikesa, twahéla bibundu byetu muna tangwa dya bukheti.

10 Yihana ni buna thwenina yi tangwa, tusadilenu kikuma kya mamboti ma batu boosu, kuluta kikuma kya mamboti ma batu babana thwenina bawu mu kimvuka kimosi kya lukwikilu.

Kukebisa kwa tsuka yi mboti

11 Talenu tulamba twa bisona byabi yilusonikini ku koku dya meni-meni!

12 Boosu bana bisi lulundika mu kukota mukhanda, babana bisi zola kudisongila ku thwala ya batu ni ba mboti benina. Kima kimosi lwesi bábwisa bawu, banyokukaku kikuma kya kitakani kya Kidisitu[a].

13 Kikuma bawu-meni bana bisi kota mukhanda, bisimyoku zitisa mitsiku; kaasi bisi zola ni benu lwakota mukhanda ndangu balenga ditsikisilaka mu lutu lwa benu.

14 Kwena meni, bwalendakanaku ni yisya lulendu lwama mu phamba yuka ni lweku mu kitakani kya Pfumu wetu Yesu Kidisitu. Mwamuna muna bákhokilaya tsi kikuma kya meni, hanga meni kikuma kya tsi.

15 Mukuma kima kilutini mupfunu, kyeku ni kukota mukhanda kondilo kukonda kota mukhanda, kaasi kubutuka mutu wa pha.

16 Amana boosu bana balánda dilongi dyadi: ngemba yi khenda za Nzambi byakala kwena bawu bwosu mu Kiseledi kya Nzambi.

17 Tukidila lelu, ka mutu ku kangyangisa; mukuma meni yenina yi bidimbu bya phasi za Yesu muna lutu lwama.

18 Yambula khenda za Pfumu wetu Yesu Kidisitu zakala yi kitembu kyenu, baphangi bama. Abwabuna!

a **6:12 6:12** Kukonda kwa kunyokuka: Kukota kwa mukhanda kwakala banatina bayuta ngemba mu tsi ya bisi Loma, kikuma yandu-yandu watomabya zaya bibuka bina bisi batwadisa Bayuta. Bakidisitu bana ba ngulungu bakalaku bakeba.

Mukanda kwena bisi Efesu
Efesu
Khotidi ya mukanda

Mukanda kwena bakidisitu ba ku Efesu basónikawa kikuma kya bimvuka bya lawu bya ku Aziya dya khunda, Tidiki dya buthwena. Mukanda meni wawu, Pholu kasónikinawa mu boloku, (3:1; 2:1) wubati khundikisa yi kukhufikisa malongi ma tsuka ma Pholu kuna Mabundu mamana. Wásonama kikuma kya bakidisitu babana bakondi kala Bayuta.

Dilongi dya mbuta, ditadidini mukanda wawu kwena bisi Efesu, dyenina dibanza dya Nzambi. Dyenina diswekamu dina dyákala dyaswamana amana Yesu wázayikisadya. Dibanza dina dya Nzambi dyisi dikadila kedi bilumbu byosu. Dyisi lungila yi Yesu Kidisitu. Ditadidi phangamu ya tsi yosu, mazilu yi mafu. Dibanza dibati hanga ni kithwadi kyalungila ha kati dya batu, bawu yi bawu, yi ha kati dya batu yi Nzambi. Muna dibanza meni dyadina, Dibundu dyenina yi kifulu kya mbuta. Tangwa kabati zonzila Pholu kikuma kya Dibundu, kabati zonzila dyambu dimosi dyáhangama mu kyedika muna luzingu lwa Mabundu ma lawu ma mu hata amana dibalutidini. Kinga Pholu, musoniki wa mukanda kabati sadila bifwanisu bya lawu mu kuzonzila Dibundu. Dibundu dyenina hanga lutu lwa Kidisitu. Lutu meni luna lubati kola konda kulembwa. Dyenina hanga nzu mosi bátungila mu kisina kya Kidisitu. Bakidisitu babati landa mu kutungadya. Dyenina dyakhundakana kwena Kidisitu mu mutindu wumosi wa kuyituka hanga mukhetu kwena yakala dyandi.

Muna khaphu ya 1-3, Pholu kabati sya nziki-nziki mu mana matadidini kithwadi kina kyásalama, mu nzila ya lufwa lwa Yesu hana kitakani. Bakidisitu babana bakondi kala Bayuta bakituki batu bamosi yi babana benina Bayuta. Babati tambula kwena Nzambi mamboti mamosi. Kidisitu wazangakya kibaka kya kiphala amana wákhundikisa babana bákala badikabisa. Bwabuna kanatina ngemba kwena batu boosu.

Muna khaphu ya 4-6, musoniki kabati lomba kwena bakidisitu mu kulema lukwikilu, kithwadi yi ngemba yina kisi baheka Nzambi. Babati baheka kikesa ni bazingila muna mutindu wa pha. Pholu kabati hana dilongi kikuma kya bikhunda muna kati dya kikanda (5:21-6:9). Mu kubakula mboti-mboti milongi mina, bulungi kuzaya khadidi ya batu ba tangwa meni dyadina. Mukuku wákala ni bakhetu balemvuka kwena bayakala ba bawu. Bayakala bákala bapfumu. Mubindudi wa mukanda kabati zonzila, kuluta, kwena bayakala. Yukani bapfumu benina, bafweti kala hanga Kidisitu, yandi wálambula luzingu lwandi. Dyenina dyambu dya pha mu kuzimbulabwa kwena bayakala mu kuzola bwabuna bakhetu ba bawu (5:25-33). Dyambu dya pha hika mu kuzonza kwena ba pfumu ba tangwa meni dina ni pfumu wa hika benina yandi muna mazilu (6:9).

Mboti

1 Meni Pholu, thumwa wa Kidisitu Yesu, muna luzolu lwa Nzambi.

Kwena bakwikidi ba Nzambi benina [ku Efesu][a]; babana basila mbundu, benina mwena Kidisitu Yesu:

a **1:1** **1:1** Mihowu myami myenina mu khunga, myeninamwoku muna masonuku mahika. b **1:2** **1:2** Khenda yi ngemba: Lom 1:7.

2 Yambula Nzambi Tata wetu
yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka
khenda yi ngembab!

Mamboti mana kátuheka Nzambi mwena Kidisitu

3 Lukumu kwena Nzambi, Tata wa
Pfumu wetu Yesu Kidisitu! Yandi
katusakumuna muna lusakumunu
lwosu lwa kitembu muna bizika bya
mazilu, mwena Kidisitu.
4 Mwena yandi, Nzambi wátusola
ku thwala ya kuhangama kwa tsi,
ndangu twakala batu ba Nzambi
amana bakonda kifu ku mesu ma
yandi. Muna lungongu lwandi,
5 Nzambi wázenga tuka thama
mu kutusola ni twakala hanga bana
bandi ba kutsasa, muna nzila ya
Yesu Kidisitu. Kázola bwabuna
muna buweti bwandi;
6 ndangu betu twalumisa khembu
ya khenda zina kátuheka mwena
Mwana wandi wuna watondama.
7 Mwena Kidisitu, muna nzila ya
menga mandi, twábongila luhulusu
yi ndoluka ya masumu bwosu kwen-
ina kuvula kwa khenda zandi.
8 Bwabuna katufwebwalaza mu
kutuheka mudimu walungila yi
ngangu zalungila.
9 Wátusengwamina diswekamu
dya dibanza dyandi dina kázenga
tuka thama, muna buweti bwandi,
mwena Kidisitu.
10 Dibanza meni dina, kalungisa
Nzambi mu tsuka ya matangwa,
ditadidi kukhundikisa kwa bima
byosu bina byenina mu zilu yi ha
tsi amana wusibya mu kiyeka kya
Kidisitu.
11 Mwena yandi, twátambula
ndambu ya kimvwama kyetu kina
kátuzengila tuka thama; betu ba-
bana kátekila sola Nzambi tuka ku
luyandiku, bwosu buna dyakala
dibanza dya wuna wisi lungisa
mambu moosu, bwosu buna lwen-
ina lukanu lwa luzolu lwandi.
12 Tuzatulenu khembu ya Nzambi,
betu babana twátekila sya kivuvu
kyetu mwena Kidisitu!
13 Mwena yandi, benu phi,
tangwa lwáyuka musamu wa
kyedika, Musamu wa Bukheti wuna
wálunatina luhulusu, lwákwikila
mwena Kidisitu; amana bálunamika
kidimbu kya Kitembu Kyatoma
wuna kálusila kilangi.
14 Kitembu meni wuna kenina
thuka ya kuvwa kwetu; kithama
kina dyakútumukina mu kimakulu
kanda dya Nzambi. Hahana ni tuy-
imbilenu khembu ya Nzambi!

Lombilu lwa Pholu

15 Yi hakana ni meni phi, buna
yíyuka mu kuzonzila mambu mata-
didi lukwikilu lwenu mwena Pfumu
Yesu yi lungongu lwenu kwena bak-
wikidid,
16 yisiku lembwa muna lombilu
lwama mu kuvutula matondu
kwena Nzambi kikuma kya benue.
17 Amana ndombini kwena
Nzambi wa Pfumu wetu Yesu Kidis-
itu, yandi wenina Tata wa khembu,
kaluheka kitembu kya mudimu
yi kina kya tsengumuka, ndangu
lwalenga muzayila.
18 Ndombini phi kalutemuna
mesu ma mbundu yenu ndangu
lwabakisa mutindu wa kivuvu kina
kyákangama ku mbila yandi, kuvwa
kwa lawu kwa khembu yina kálusila
hakati dya bakwikidi,
19 yi kutoka kwa ngolu zandi zina
zilutini kenina zawu kikuma kya
betu babana thwisi kwikila. Ngolu
meni zina kásongilaza muna ngolu
zandi zoosu;
20 tangwa kámufutumuna Kidisitu
ha kati dya bafwa amana wumuza-
kadisi kuna koku dyandi dya kitata,
muna mazilu.
21 Kidisitu wábonga kifulu hana
thandu ya kipfumu kyosu, ngolu
zoosu, hamu dyosu, luyalu lwosu
yi khumbu yosu yina yisi tangama
lwesi ha tsi haha yi muna tsi yina
yakwísa.
22 Nzambi wátulula byosu muna
malu ma Kidisitu, wámuhana hanga

d **1:15 1:15** Lom 1:8; Khl 1:3,9; 1Ti 1:2-4; Flm 4.
e **1:16 1:16** Mth 26:27

Pfumu wa mbuta hana thandu ya Dibundu.
23 Dibundu dyenina Lutu lwa Kidisitu; mwena yandi, mwamuna kisi zingila Nzambi wa muthu, yandi wábasisa byosu mwena boosu[f].

2

Tuka ku lufwa yi kuna luzingu

1 Amana benu lwákala theti bafwa kikuma kya mbi zenu yi kikuma kya masumu menu.
2 Mwamuna lwakala dihana theti muna ndyatidi yenu ku luzingu lwa tsi yayi. Amana lwakala lemvwakila pfumu wa bitembu bya mbi byisi yala hakati kya tsi yi zilu. Kitembu meni wuna wubati hanga muhangu mwena batu babana bisiku lemvuka kwena Nzambi.
3 Betu boosu phi, twákala theti muna mukanzu wa batu babana, amana twakala zingila muna tsambu za mbi za kimutu kyetu yi kitembu kyetu. Amana, kikuma kya bifu byetu twátangamina mu pfundusu ya Nzambi hanga batu bahika.
4 Kaasi kheni ya Nzambi yilutini kitesu, kikuma kya lungongu lwa mbuta luna kátutyela,
5 amana betu bana twákala bafwa mu moya kikuma kya mitsoki myetu, yandi wátuvutula hika mu luzingu ha kimosi yi Kidisitu. Mu khenda luhulukidini benu.
6 Nzambi katufutumuna ku lufwa ha kimosi yi Kidisitu Yesu amana wátuzakadisa ha kimosi yi yandi muna bizika bya mazilu;
7 ndangu kasongila, muna matangwa makwísa, buweti bwandi buna buhitini kitesu kwena betu mwena Kidisitu Yesu.
8 Kikuma mu khenda za Nzambi lwáhulwakila benu, mu nzila ya lukwikilu. Luhulusu luna lutukiku kwena benu-benu, dyenina kabu dya Nzambi;
9 ditukiku ku mihangu myenu, yi hana ni ka mutu ku wufwani kaditsikisa.
10 Mukuma betu thwenina bihangwa byandi; mwena Kidisitu Yesu twáhangamina, kikuma kya mihangu mya bukheti mina katekila yidika Nzambi, ndangu twasadilamya.

Kima kimosi mwena Yesu Kidisitu

11 Yi hana ni yindulenuti buna lwákala theti! Benu lwákala batu bakondi kala Bayuta; Bayuta bakala lubongila hanga batu bakonda kota mukhanda amana bawumeni, bisi ditela ni batu bakota mukhanda kikuma kya mukhanda wuna bábayotisa muna lutu yi ku moku ma batu.
12 Muna tangwa dyadina, benu lwákalaku kedi yi Kidisitu; lwákalaku keti muswa wumosi hana kati dya Kiseledi; banzenza lwákala ku bulunda bwa bilangi; benu lwakala zinga konda kivuvu yi konda Nzambi.
13 Kaasi buthwena, mu kimvuka yi Kidisitu Yesu, benu lwákala kyana, lwábwesuka mu nzila ya kimenga kyandi.
14 Mukuma yandi-meni Kidisitu wátunatina ngemba, muna nzila ya kimenga kyandi, mu kubundikisa Bayuta yi batu bana bakondi kala Bayuta, ndangu bakituka mutu mosi. Yandi wámwanga kibaka kya ngyengu kina kyakala bahambula yi kukasa bimbeni.
15 Wámanisa ngolu za mitsiku mya Bayuta, miswa mya myawu yi nzengulu za myawu, ndangu kabakitula mutu mosi wa pha, batu boosu, mwena yandi: bwabuna káyidikila ngemba.
16 Muna nzila ya lufwa lwandi ha kitakani, Kidisitu wábakhundikisa batu boosu mu lutu lumosi yi kuvutula ngemba ha kati dya bawu yi Nzambi; muna nzila ya kitakani, wázangakya kiphala.
17 Musamu wa Bukheti kisa longa Kidisitu, wutadidi ngemba kwena

f **1:23** **1:23** Khl 1:21

benu lwákala kyana amana wutadidi ngemba kwena babana bákala bela-belaa.
18 Kikuma, muna nzila ya yandi, mwamuna twábongila muswa wa kutelama, kwakala betu Bayuta kondilo bana bakondi kala Bayuta, ku thwala ya Nzambi Tata, muna Kitembu mosi.
19 Ihana ni, benu batu lwakonda kala Bayuta, lweku hika banzenza keti batu bátuka kuma kwahika; kaasi buthwena lwekina batu ba kikanda kya Nzambi, lwekina butuka dya Nzambi.
20 Benu, bálutungila ha thandu ya mipfundila mina báyidikila yi bathumwa yi bambikudi; Kidisitu Yesu yandi-meni kenina tadi dya ha sina.
21 Mwena yandi, mwisi zyamina thungidi zoosu ndangu zakituka nzu ya Nzambi yatoma.
22 Mwena yandi, benu phi lwekina thungidi yimosi mu kimvuka yi bakwenu, ndangu lwakituka nzu ya Nzambi mu Kitembu.

3

Kitumu kya Pholu kwena bana bakondi kala Bayuta

1 Kikuma kya bwabuna, meni Pholu, mutu wa boloku wa Kidisitu Yesu kikuma kya benu bana lukondi kala Bayutaa...
2 Benu lwáyuka kwenu mboti phila ya kiyeka kina kápheka Nzambi muna khenda zandi kikuma kya benu.
3 Mu nzila ya nzayikusu kátsengwamina kitsweki kya mabanza mandi, bwosu yilusonikinibwa mu khufi.
4 Mu kutangaka mamana, lwalenda bakula ngangu zina yítambula kikuma kya kisalu kya Kidisitu.
5 Muna makula mana máhita, diswekamu dina, Nzambi kásengumunadyoku kwena batu; kaasi buthwena, wusengumunidya kwena bathumwa bandi yi bambikudi, muna nzila ya Kitembu.
6 Diswekamu dyadina dyenina: bana bakondi kala Bayuta bisi tambula kimvwama kimosi yi betu Bayuta; benina phi yi lutu lumosi amana bisi tambula mamboti ma kilangi kimosi, mwena Kidisitu Yesu, muna nzila ya Musamu wa Bukheti.
7 Muna Musamu wa Bukheti meni wuna, mwamuna yikitukila musadi, bwosu dyenina kabu dya khenda dina kápheka Nzambi, mu buweti bwandi yi ngolu zandi zina zilutini.
8 Kinga kwena meni yenina wa khunda kuhita bakwikidi boosu, báhana kabu dina dya kusamuna Musamu wa Bukheti wa kimvwama kya mvula yi mvula kya Kidisitu, kwena bana bakondi kala Bayutab;
9 amana yilubula ku mwini, kikuma kya batu boosu, mutindu wuna kisi lungisila Nzambi dibanza dya diswekamu dyandi kikuma kya batu boosu. Yandi wáhanga bima byosu, wásweka diswekamu dina muna makula moosud,
10 ndangu mudimu wa Nzambi, muna bitini byandi bya lawu, wazayakana buthwena, mu nzila ya Dibundu, kwena luyalu lwa tsi yi kwena bapfumu bana benina muna mazilu.
11 Bwosu buna mákala mabanza ma mvula yi mvula mana kisi lungisa Nzambi mwena Kidisitu Yesu Pfumu wetu.
12 Mwena Kidisitu yi lukwikilu lwetu mwena yandi, thwenina yi kiphwanza mu kubwesuka ku thwala ya Nzambi yi mbundu mosi.
13 Yilulombini ni lukatulaku kikesa kikuma kya kiwayi kina mbati mona kikuma kya benu: zenina kikuma kya khembu ya benu.

Lungongu lwa Kidisitu

a **2:17 2:17** Yes 57:19. a **3:1 3:1** Pholu kamanisidyoku dibanza dya nzila yayi ndangu kayandululadya muna nzila ya 14. Nzila zazi zenina ha kati haha, zibati zonzila kitumu kyandi yi bitsweki bina kafwani mu kusamuna. b **3:8 3:8** 1Ko 15:9 d **3:9 3:9** Lom 16:25-26.

14 Pfukikidini makungulu mama
ku mesu ma Tata;
15 kwena yandi kyisi tadila
kikanda kyosu, muna mazilu yi hana
tsi;
16 ndangu kaluheka, bwosu kyen-
ina kimvwama kya khembu yandi,
mu kukala yi kikesa muna moya yi
ngolu zina zilutini muna Kitembu
kyandi;
17 amana Kidisitu kazingila muna
mbundu yenu muna lukwikilu
amana lwazyama, lwakala phi ba
kutunga mu lungongu.
18 Muna bwabuna ndangu lwal-
enda mu kubakisa ha kimosi yi bak-
wikidi, buna kwenina kutoka, dingu,
kyana yi kuleya kwa lungongu lwa
Kidisitu.
19 Lwazaya phi lungongu lwa Ki-
disitu -luna lulutini mazaya moosu-
amana lwabasa yi kuna kimvwama
kyosu kya Nzambi.

20 Kwena wuna walenda kusala
mu kimakulu, hana thandu ya mana
thwisi lomba holo thwisi banza, mu
nzila ya ngolu zoosu zina zisi sala
mwena betu,
21 kwena yandi, khembu muna
Dibundu mu nzila ya Kidisitu Yesu,
muna makula moosu, mvula yi
mvula! Abwabuna.

4

Kutunga lutu lwa Kidisitu muna kithwadi yi lungongu

1 Kikesa mbati luheka, meni mutu
wa boloku kikuma kya Pfumu: benu
kátela, dyatilenu mu mutindu wuna
wufwanakani yi mbila meni yayina.
2 Kalenu yi mbundu ya diku-
lumuna, ya talala yi sipha dya
mbundu. Ditambwasenu benu yi
benu bwosu lulombini lungongu.
3 Sandakenu mu kubatila kithwadi
kina kisi hana Kitembu mu nzila
ya ngemba yina yisi lukasa benu yi
benu.

4 Lutu[a] lumosi lwenina yi Kitembu
mosi, bwosu buna kivuvu kyenina
kimosi kina kálutedila Nzambi.
5 Pfumu mosi kenina, lukwikilu
lumosi, mbotika yimosi;
6 Nzambi mosi, wuna wenina Tata
wa batu boosu, wuna wisi yala ha
thandu ya byosu, kisi sala mwena
byosu yi muna boosu.

7 Kaasi kosu mutu hana kati dya
betu wábonga khenda muna kitesu
kya kabu dya Kidisitu.
8 Kikuma kya bwabuna básonikina:

«Wátombuka muna malondi,
wábanata batu bana bakala mu
boloku;
wáhana makabu kwena batu[b].»

9 Kinga, biki disongidila dya mambu
mama: «wátombuka»? Disongidila
ni wákulumuka phi muna milambu
mya mabanda mya ha tsi?
10 Wuna wákulumuka yawuna phi
wátombuka mu mazilu ndangu
kabasisa tsi yosu.
11 Yandi phi wáhana makabu kwena
batu boosu: bahika bathumwa,
kwena bambikudi, bakwawu hika,
bamwangi ba Musamu wa Bukheti,
bakwawu hanga bamvungi holo ba-
longi[d].
12 Bwosu bwabuna, ndangu kayidika
bakwikidi kikuma kya muhangu wa
kisyelu kyandi, mu kukodisa lutu
lwa Kidisitu,
13 yi kuna twakítwakila betu boosu
mutu mosi muna lukwikilu yi muna
mazaya ma Mwana wa Nzambi.
Bwabuna twakítukila batu bana
bakodi kedi, mu kubakila phi mutela
wa kyedika wa Kidisitu.
14 Muna bwabuna, twakálaku hika
bana ba khunda. Twafwánanaku
hika hanga koma ka masuwa kana
bisi nata masambwa moosu kwena
muphephi wa yanga dya mbuta, mu
malongi ma mbi ma mutindu yi
mutindu. Batu batúhunaku hika yi
bukamvi bwa bawu bwa kutotisila
bakwenu.

---

a **4:4 4:4** Lutu lumosi: Khaphu ya 2:16; Lom 12:5; 1Ko 12:12.
b **4:8 4:8** Mkg 68:19.
d **4:11 4:11** 1Ko 12:28.

15 Kaasi mu kuzimbulaka kyedika
mu lungongu, twakóla mu mambu
moosu yikuna kwena mutu wuna
wenina mutwa, Kidisitu.
16 Mwena yandi, lutu lwisi kitukila
kima kya ngolu, kya kukhundikisa
mu ndambu zoosu yi ngolu zina
zifwani. Yi hana ni yuka kosu kitini
kyasalaka buna bufwani, lutu lwosu
lwisi kola phi mu lungongu.

Luzingu lwa pha lwa bakidisitu

17 Tala buna nzimbudini yi mana
thambwasini kwena Pfumu: khadidi
yenu yaswaswana yi yina ya bana
bakondi kala bakwikidi, bana bisi
dyatila mu mabanza ma bawu mana
misiku nata kima.
18 Benina yi ngangu za kaphindi,
benina banzenza ku luzingu lwa
Nzambi, kikuma kya kukonda kwa
mbakisilu ya bawu yi mbundu ya
bawu ya tototo.
19 Bátotisa mambu mosu mana
ma bukheti amana badihana mu
mbongi, ndangu bahangaka mambu
ma mvindu ma mutindu yi mutindu
yi lukusu lwosu.
20 Kaasi benu, kabwaku buna
lwáyuka kikuma kya Kidisitu!
21 Khwikidi mboti ni lwáyuka
kwenu mambu moosu mana mata-
didini yandi, amana bálulonga
mambu mandi mu kyedika kina
kyenina mwena Yesu.
22 Yihana, lufweti yambula kimutu
kyenu kya khulu kina lwakala
kyawu theti, kina kyakala yi nzoluka
za bukamvi zisi bebisa.
23 Yambulenu kitembu kyenu yi
ngangu zenu byakituka bya pha.
24 Amana ́lwavwata mutu wa
pha, wuna wáhangama mu phila ya
Nzambi[e], muna masonga yi kutoma
kuna kwisi tuka mu nzila ya kyedika.
25 Yihana ni, yambulenu bukamvi!
Amana kosu mutu kazonza yi
kyedika kwena khunda[f] wandi,
mukuma betu boosu thwenina bitini
bya lutu lumosi.
26 Ho lwakala mu khabu,
lusumukaku; lunimbaku yi khabu.
27 Lumuhekaku kizika kiphidi-
mutu.
28 Mwifi kayibaku hika, kaasi kadi-
hana mu kusala yandi-meni yi moku
mandi; ndangu kamona kima kina
kasadisila wuna wenina mu phasi.
29 Ka ndinga yimosi ku ya mbi
yalubuka muna munwa myenu,
kaasi zonzakenu lwesi ndinga za
bukheti, zina zisi tunga amana zisi
hana khenda kwena babana babati
yuka.
30 Lumuyukisaku kyadi Kitembu
Kyatoma[h] wuna kalunamika
Nzambi hanga kidimbu kikuma kya
kilumbu kya luhulusu lwa tsuka.
31 Katulenu mambu moosu ma
khadi mana bálúhanga, nganzi,
khabu, bikalu, ngusi yi mbi za phila
yosu.
32 Kalenu bukheti benu yi benu,
kalenu yi mbundu ya kyadi; amana
dilolulenu benu yi benu bwosu
ká́lulolula Nzambi mwena Kidisitu.

5

Kuzingila mu mwini

1 Sokululenu mbandu ya Nzambi,
mudyambu lwenina bana baton-
dama[a].
2 Dyatilenu mu lungongu, bwosu
buna phi kátuzola Kidisitu, mu
kudilambula yandi-meni kwena
Nzambi kikuma kya betu, hanga
dikabu yi kimenga kya tsudi ya
kitoku.
3 Benu lwenina bakwikidi ba
Nzambi; yambulenu mbongi,
mambu ma mvindu muna mitindu
myandi myosu holo lukusu: lusun-
gulamoku keti mbala mosi hana kati
dya benu.
4 Ka mboti ku ni lwalubulaka
ndinga za khadi, za buzoba holo za
mvindu. Kaasi bulungi lwavutulaka
matondu kwena Nzambi.
5 Mukuma, zayenu bwoku mboti
ni, ka mutu mosi ku wisi dilam-
bula ku kindumba, ku bizumba, ku

e **4:24 4:24** Kuy 1:26-27. f **4:25 4:25** Zkd 8:16. h **4:30 4:30** Yes 63:10. a **5:1 5:1** Lev 19:2.

lukusu -disongidila ni kufukamina nzambi za biteki -wabónga kizika muna Kipfumu kya Kidisitu yi kya Nzambi.
6 Ka mutu ku kaluhuna mu ndinga zakonda mupfunu: kikuma, muna mambu ma mutindu meni wawuna zisi kwisila khabu za Nzambi kwena batu babana.
7 Disongidila, lukalaku keti kima kimosi kya kimvuka yi bawu.
8 Kikuma, theti mu phipha lwákala; kaasi buthwena, mu kikhunda kyenu yi Pfumu, lwekina mwini[b]. Dyatilenu hanga bana ba mwini,
9 mukuma kibundu kya mwini kyenina: buweti, masonga, kyedika.
10 Zayakenu mu kubangumuna mambu mana misi sephidisa Nzambi.
11 Lukotaku mu mihangu mya mu phipha[d]; kaasi benu tungulu-lenumyoku.
12 Kikuma, mambu mana bisi sala mu kitsweki, tsoni menina mu ku-zonzilama.
13 Kinga mana moosu, yuka ni matunguluki kedi, hanga malubuki ha tseki.
14 Mukuma mambu moosu mana matungulukini, mekina mwini. Yi hana kazonzidi bwabu:
«Tokama, ngeyi wubati nimba,
futumuka ha kati dya bafwa,
amana Kidisitu kakúkenzula.»
15 Yi hana ni kebenu mu ndyatidi yenu. Lukalaku hanga bazoba, kaasi hanga batu badimuka.
16 Sadilenu bukheti tangwa dina dyenina ku thwala ya benu, mukuma bilumbu bya mbi byenina.
17 Lukalaku hanga bazoba, kaasi syenu ngolu mu kubakisa buna lwenina luzolu lwa Pfumu.
18 Luzelaku vinu, kikuma kwiti dyandi dyisi nata ku mvwalangani; kaasi kalenu babasa yi Kitembu Ky-atoma.
19 Dihekenu kikesa benu yi benu mu nzila ya mikunga yi mikunga mya khembu yi mina mya Kitembu; yimbilenu, kumisenu phi Pfumu muna mbundu[e] yenu yosu.
20 Kosu tangwa yi muna mambu moosu, vutulenu matondu kwena yandi wenina Nzambi yi Tata wetu, muna zina dya Pfumu wetu Yesu Kidisitu.

Bakhetu yi bayakala

21 Dilemvwakilenu benu yi benu kikuma kya bweya mwena Kidisitu.
22 Yi hana ni bakhetu, lemvukenu kwena bayakala benu bwosu lwisi lemvuka kwena Pfumu.
23 Mukuma, yakala kenina pfumu wa mukhetu, bwosu kenina Kidisitu Pfumu wa Dibundu dina dyenina lutu lwandi, amana yandi phi wen-ina Muhuludi wa dyawu.
24 Disongidila, bulungi bakhetu balemvuka kwena bayakala ba bawu bwosu buna dyisi lemvuka Dibundu kwena Kidisitu.
25 Bayakala, zolenu bakhetu benu bwosu ká́zola Kidisitu Dibundu, amana wáditambika yandi meni kikuma kya dyawu;
26 ndangu katomisadya, mu kusemisadya mu mamba yi mu Ndinga.
27 Ká́zola ni Dibundu meni dina dyamonika ku thwala ya yandi, yi khembu, dyakonda mvindu, keti tona, keti kifu kimosi. Kaasi dyakala dyatoma amana dyakonda kifu.
28 Phila mosi ni bayakala bafweti zola bakhetu ba bawu bwosu bisi zola lutu lwa bawu meni. Wuna wazola mukhetu wandi, kisi dizola yandi meni.
29 Kikuma heku mutu wá́bwisa kedi lutu lwa yandi meni; kaasi kisilwa disa amana kisilwa yidika, bwosu kisibwa sala Kidisitu kikuma kya Dibundu,
30 kikuma betu thwenina bitini bya lutu lwandi.
31 «Yi hana ni yakala kasísa tata wandi yi ngudi wandi ndangu kakhundakana kwena mukhetu wandi, amana bawu bodi bakítuka lutu lumosi[f].»

---

b **5:8 5:8** Yes 60:1-3. d **5:11 5:11** Lom 13:12. e **5:19 5:19** Mkg 33:1-3. f **5:31 5:31** Kuy 2:24.

32 Diswekamu dimosi dya mbuta
dyenina hana; meni nzonzi ni mata-
didi Kidisitu yi Dibundu.
33 Yi hakana ni, mosi-mosi wa
benu kazola mukhetu wandi hanga
yandi meni, amana mukhetu kazi-
tisa yakala dyandi.

6

Bana yi bibuti

1 Bana, lemvukenu kwena bibuti
byenu bwosu kazodibwa Pfumu,
mukuma bwabuna bwenina ma-
songa.
2 «Zitisa tata waku yi ngudi waku»
wawuna mutsiku wa theti wenina yi
kilangi:
3 «ndangu wakala mu kyesi,
wazinga phi luzingu lwa kyesi lawu
ha tsi[a].»
4 Amana benu, batata, bikalulu
byenu, binyokunaku bana benu.
Kaasi batsasenu mu kubasongisaka
yi milongi mina mituki kwena
Pfumu.

Basadi yi bapfumu

5 Benu basadi, lemvukenu kwena
bapfumu benu hanga mu kimutu
yi bweya yi matekita mu kudiku-
lumuna kwa mbundu yenu, bwosu
lwisi lemvuka kwena Kidisitu.
6 Lusadilabwoku lwesi ha mesu
ma bawu hanga bana bazodi ku-
ditondisa kwena batu; kaasi hanga
basadi ba Kidisitu bana bisi lungisa
luzolu lwa Nzambi yi mbundu ya
bawu yosu.
7 Basadilenu yi luzolu lwa mboti,
hanga basadi ba Pfumu kaasi ka
basadi ba batu ku.
8 Zayenu ni: kosu mutu, kakala
muhika, keku muhika, kabónga lu-
futu lwandi kwena Pfumu, muna
kitesu kya mboti yina kasadila.
9 Kwena benu phi bapfumu,
hangenu phila mosi ku thwala ya
basadi benu. Syenu ku kabeta
tsokisila. Luzayibwa ni benu yi
bawu, lwenina yi Pfumu mosi mu
mazilu, amana yandi kisiku swasisa
batu[b].

Binwaninu bya Nzambi

10 Ku tsuka, bongenu ngolu zenu
mwena Pfumu yi muna ngolu zandi
zina zilutini kitesu.
11 Vwatenu binwaninu byosu
bya Nzambi, ndangu lwazyama ku
thwala ya bimeka bya kiphidi-mutu.
12 Mukuma, tubatiku nwanisa
batu kaasi ngolu za luyalu lwa
mbi, bipfumu bina bilutini kitesu yi
bitembu byabina byisi yala muna
midima; ngolu za bitembu bya
mbi bina byenina muna bizika bya
mazilu.
13 Yi hana ni vwatenu binwaninu
byosu bya Nzambi! Ndangu lub-
waku mu bilumbu bya mbi, amana
kunima kunwana yi kuna tsuka,
lwazyama.
14 Disongidila, zyamenu mboti:
kasenu kyedika hanga mukaba
muna mbunda zenu, amana vwa-
tenu masonga hanga muledi wa
bisengu wuna wisi sweka thulu;
15 vwatenu, hanga tsabatu,
Musamu wa Bukheti wuna wanáta
ngemba.
16 Muna mambu moosu, vwa-
tenu lukwikilu hanga kibalaka kina
kyalúsadisa mu kuzima mbawu ya
phunza zina kalútimbwala mbeni.
17 Vwatenu hanga phwa, luhulusu;
hanga mbedi ya phoku, ndinga ya
Nzambi yina kisi hana Kitembu Ky-
atoma.
18 Lombilakenu kosu tangwa
bilomba bya mutindu yi mutindu
muna nzila ya Kitembu. Kikuma kya
bwabuna, temunenu mesu amana
lulembwaku mu kulombilaka kosu
tangwa kikuma kya bakwikidi
boosu.
19 Lombilenu phi kikuma kya
meni, ndangu muna tangwa dyosu
dina yibónga ndinga, Nzambi
kaphekaka mihowu mina milungi
mu kutungulula yi kikumbwala
bitsweki bya Musamu wa Bukheti.

a **6:3 6:3** Kul 20:12; Klg 5:16. b **6:9 6:9** Klg 10:17.

20 Mbatanana buna yenina buthwena mu miyololu, yenina kilolu kya Musamu wa Bukheti meni wuna. Lombilenu ndangu yilongawa yi kikumbwala bwosu buna pfwani yilongilawa.

Mboti za tsuka

21 Tisiki[d], phangi wetu watondama yi nduku wetu wa kisalu kya Pfumu yi musadi wuna thwisi sila mbundu, kalúheka tsangu za meni zoosu ndangu lwazaya mana yisi hanga yi buna yekina.
22 Mbongi lukanu lwa kuluhitika yandi ndangu lwazaya buna thwenina, amana kaluzyamisa.
23 Yambula Nzambi, Tata wetu yi Pfumu wetu Yesu Kidisitu bahana kwena baphangi boosu ngemba yi lungongu ha kimosi yi lukwikilu.
24 Yambula Nzambi kahana khenda zandi kwena babana boosu bisi muzola Pfumu wetu Yesu Kidisitu yi lungongu luna lwisiku nikana.

d **6:21 6:21** Mhb 20:4.

Mukanda kwena bisi Fidiphu
Fidiphu
Khotidi ya mukanda

Pholu kákangula Dibundu dya Fidiphu muna tangwa dya kitambu kyandi kina kya zodi kya kitumu. Dyadina Dibundu dya theti kákangula ku tsi ya Elopha. Mbanza ya Fidiphu yenina kuna kimama kya londi dya Ngeleti, muna kinzunga kya Masetwani.

Mukanda wa Pholu kwena bakidisitu ba Fidiphu wubati songila bikhunda bya ngolu bina byenina ha kati dya thumwa yi kimvuka kya bakidisitu. Pholu wuzodini ni kakwatikisabya hika ngolu. Mu boloku kenina. Phasi kabati mona kikuma kya buna kalendaku mu kuhanga kima keti kubatala bisi Fidiphu. Kabati bazimbwala mutindu wa lungongu luna kenina wawu kikuma kya bawu. Kabati zimbula phi ni mu kiwayi kenina. Kikuma, batu bahika babati basamwana Kidisitu mu sunga dya mbi amana bazodi ni babanatina mu lengu ndinga (1:15-17; 2:21; 3:2 yi 18). Pholu wusini kivuvu mu kutuma basindikidi bandi ba kisalu ku Fidiphu mu kwenda hana kikesa kwena kimvuka kya bakidisitu yi kubonga tsangu za bawu (2:19-30). Kwena bawu, bakidisitu ba ku Fidiphu hanga bamuhitikini Pholu makabu (4:10-20). Mukanda kwena bisi Fidiphu wubati vutula matondu kwena bisi Fidiphu, wubati baheka malongi yi kikesa muna lukwikilu lwa bawu.

Pholu kabati sya kuna mesu ma bisi Fidiphu luzingu yi lufwa lwa Pfumu Yesu (2:6-11). Yesu wásisa byosu bina kákala byawu. Kikuma kya bwabuna, Nzambi wámutombula ha thandu ya kima kyosu yi boosu. Phila mosi phi yi Pholu wásisa miluta mina bakala muheka theti ku dingumba dina dya Bayuta (3:3-10). Buthwena, wutambwasini mu kunyokuka kikuma kya Yesu Kidisitu. Mu boloku kenina, amana wayilama kenina mu kulambula luzingu lwandi. Kenina yi kivuvu kya kufutumuka, kilumbu kimosi, ku lufwa. Thumwa kabati lomba kwena bisi Fidiphu mu kulanda mbandu ya yandi (3:17; 4:9.)

Mu kuleya kwa mukanda wawu wosu, Pholu kabati zimbula kyesi kina kisi muheka lukwikilu. Kabati hana kikesa kwena bisi Fidiphu mu kuzingilaka mu kyesi. Kyesi meni kina kyisi monikina muna lebakani yi muna phasi, muna tangwa dina benina bakidisitu mu kithwadi bawu yi bawu ha kimosi yi Pfumu Yesu.

Mboti

1 Meni Pholu yi Thimoti, basadi ba Kidisitu Yesu.

Kwena bakwikidi boosu benina mwena Kidisitu Yesu kuna Fidiphu, yi batwadisi yi kwena basyelu:

2 Yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Matondu yi lombilu

3 Yisi vutula matondu kwena Nzambi wama muna mbala zoosu zina yisi lusungula.

4 Yisiku lembwa mu kulombilaka yi kyesi muna bilomba byama byosu kikuma kya benu boosu,

5 kikuma kya lusadisu lwenu ku Musamu wa Bukheti, tuka kilumbu kya theti yi buthwena bwabu.

6 Yenina yi kikumbwala ni wuna wáyandika muhangu wa bukheti ha kati dya benu, kalánda tsuka ya wawu yi muna kilumbu kya kwisa kwa Kidisitu Yesu.

7 Bwenina bwa masonga kikuma kya meni ni yikala yi mabanza ma mutindu wawu kwena benu boosu. Kikuma, lwenina muna mbundu yama, benu boosu lwisi khundakana muna kabu dina kaphekini Nzambi, dyakala mu tangwa dina yenina mu miyololu, keti mu tangwa dina yisi

zonzila Musamu wa Bukheti ni wa kyedika wenina.
8 Kikuma, Nzambi kenina mbangi wama: yenina yi tsambu ya lawu kikuma kya benu boosu, muna lungongu lwa Kidisitu Yesu.
9 Amana tala mana yisi lomba kwena Nzambi muna bisambu byama: zola dyenu dyavulaka kosu tangwa, dyákala dyabasa muna mazaya yi muna mbakisilu yalunga,
10 bwabuna lwazáyila kubangumuna mambu ma mboti. Ndangu lwakala batu ba kasemi amana bakonda kifu muna kilumbu kya Kidisitu.
11 Lwakála babasa mu mihangu mya masonga mana misi tuka mu nzila ya Yesu Kidisitu, kikuma kya khembu yi lukumu lwa Nzambi.

Luzingu, Kidisitu

12 Nzodi ni lwazayabwa, baphangi: mambu mana mambwidiki matomi sadisa mu kumwangana kwa Musamu wa Bukheti.
13 Muna mutindu meni wawuna, batsinzidi boosu muna nganda ya pfumu wa mbanza yi muma mwosu, bazaya ni mu miyololu yenina kikuma kya Kidisitu.
14 Amana miyololu myama mihani kikesa kwena baphangi ba lawu mwena Pfumu, mu kukasa kwa mbundu kikuma kya kulonga Ndinga ya Nzambi konda bweya.
15 Bwa kyedika ni bahika hana kati dya bawu babati samuna musamu wa Kidisitu mu kiphala yi mabanza ma ngyuma, kaasi bakwawu bisiwa samuna yi mabanza ma bukheti.
16 Baba baba babatibwa sadila mu lungongu mukuma bazayi ni yenina hana kikuma kya kuzonzila Musamu wa Bukheti.
17 Bahika babati samuna musamu wa Kidisitu yi mabanza ma kunwanina; mabanza ma bawu ma mbi menina, bisi banza ni bakosikila hika kiwayi hana thandu ya miyololu myama.
18 Ka dyambu ku! Kima kihitini mupfunu mu byosu, keti bweti babati samuna musamu yi mesu ku tsi ya lukaya kondilo ma kyedika, musamu wa Kidisitu babatiwa samuna, amana nsangwadini kikuma kya bwabuna. Yilánda hika mu kusangwala,
19 mukuma nzayi ni mamana moosu mabáluka kikuma kya luhulusu lwama, kikuma kya bisambu byenu yi mu lusadisu luna kisi ndatina Kitembu wa Yesu Kidisitu.
20 Kikuma, muna mana mbati hingila, mana tsidini kivuvu, yikwátukaku tsoni. Kaasi, keti buthwena, keti bilumbu byosu, yi kikumbwala kya lawu yisóngila kutoka kwa Kidisitu muna lutu lwama lwosu, keti mu luzingu lwama, kondilo muna lufwa lwama.
21 Mukuma, kikuma kya meni, luzingu lwenina Kidisitu amana lufwa lwenina lufutu.
22 Kaasi yuka ni kukala mu luzingu lwa kimutu kwapheka hika muswa wa kulungisa muhangu wa mupfunu, hana nzayiku keti biki fwani yisola hika.
23 Mbati nwana yi mambu modi mama mabati tendana: nzodi yikatuka mu luzingu lwalu lwa kimutu ndangu yikala yi Kidisitu, bwabuna buhiti kitoku;
24 kaasi kikuma kya benu, bulungi yinanga hika mu luzingu lwa kimutu.
25 Amana bwosu tsini mbundu muna bwabuna, nzayi ni mu luzingu yikála hika, yinánga hika hakimosi yi benu boosu kikuma kya kulusadisaka ndangu lwakola amana lwakala mu kyesi muna lukwikilu.
26 Ndangu, tangwa yikála hika ha kati dya benu, kyesi kyenu mwena Kidisitu Yesu kyalútuka kuhita kina lwáyuka mu kumbona hika meni.
27 Kima kimosi, lwazingila bwosu buna wulombini Musamu wa Bukheti wa Kidisitu. Ndangu, ata yisi lutala, ata yisiku lutala, yiyukaka ni ludisimbididi mu kithwadi muna kitembu kimosi, lubati nwana hakimosi muna mbundu yimosi kikuma kya lukwikilu luna lwátungila ha

thandu ya Musamu wa Bukheti.
28 Amana lubayukaku bweya
babana bisi lutendisa; kina kyakála
kidimbu kikuma kya kuzangana
kwa bawu, amana benu mu nzila
ya luhulusu lwenina; kwena Nzambi
misi tuka mamana.
29 Mukuma, muna mana mata-
didini Kidisitu, Nzambi káluhekila
khenda, heku ni kikuma kya kuk-
wikila lwesi mwena yandi, kaasi
kikuma phi kya kunyokuka kikuma
kya yandi.
30 Buthwena, lubati nwana
mvita ya mutindu wumosi yi yina
lwámbona meni mu kunwana
mbala yikwawu, amana yi yayina
bwosu luzayini, mbati nwana hika.

2

Kudikulumuna yi kutoka kwa Kidisitu

1 Kikhunda kyenu hakimosi yi Ki-
disitu, kikesa kyisi luheka? Lun-
gongu lwandi lwisi lusangumuna?
Mu kithwadi lwenina yi Kitembu?
Lwenina yi zola yi buweti hana kati
dya benu yi benu?
2 Basisenu kyesi kyama mu nzila
ya kuyukanaka, kukalaka yi zola di-
mosi, kukhundakanaka mu mbundu
yi mabanza.
3 Luhangaku kima mu mbundu
ya kuwila, kondilo mu kusanda
lukumu lwa phamba-phamba kaasi
mu kudikulumunaka, lwamonaka
bakwenu hanga mbedi ni baluhitini
benu.
4 Ka mutu ku kasandaka lwesi mu-
luta wa yandi meni, kaasi kosu mutu
kabanzilaka phi bakwawu.
5 Hana kati dya benu, banzakenu
hanga batu benina bakhundakana
kwena Kidisitu Yesu:
6 Yandi wákala Nzambi,
kaasi kámonabwoku hanga kima
kya kuwila.
7 Kaasi wádiwongumuna mu byosu
bina kákala byawu, amana
wádikitula hanga musadi.
Wákituka mutu hana kati dya batu;
kázayakana hanga mutu;
8 wátoma dikulumuna amana
wadisongila mutu wa
bulemvu yi kuna lufwa, lufwa
hana kitakani.
9 Yi hakana phi, Nzambi wámutombula
hana kisoka amana wámuheka
zina dina dihitini zina dyosu.
10 Ndangu, muna zina dya Yesu, kun-
gulu dyosu dyafukama, muna
mazilu yi hana tsi yi muna
sina dya tsi[a],
11 amana munwa wosu wasamuna,
muna khembu ya Nzambi
Tata: «Yesu Kidisitu kenina
Pfumu!»

Kulema hanga mwini muna tsi

12 Yi hana ni, baphangi baton-
dama, bwosu buna lwakala lemvuka
tangwa dyosu dina yíkala kwena
benu, hangenu hika mutindu wu-
mosi buthwena bwabu yeninahoku.
Landenu bwabuna mu kusadila
luhulusu lwenu, yi luzitu yi kitswi,
13 mukuma Nzambi kabati sala
hana kati dya benu, kabati lukit-
ula batu bana balungini mu luzolu
yi kulungisa mana mafwanakani yi
tsambu ya yandi ya bukheti.
14 Salenu dyambu dyosu konda
kunyengalakana keti matendu,
15 ndangu lwakala konda kifu
amana ba kasemi, bana ba Nzambi
bakonda kifu hana kati dya batu
babana ba mbi yi bazangana ba tsi
yayi. Lufweti kenzula hanga mwini
wa tsi,
16 mu kunataka ndinga ya luzingu.
Lwaluna lwakála lulendu lwama
muna kilumbu kya Kidisitu: kikuma
yítakulaku mu phamba, kondilo
yínyokukaku mu phamba.
17 Kaasi keti bweti ni menga mama
mafwani kutyakana, hanga kabu
dina bakosikidi ku kimenga kikuma
kya kisalu kya lukwikilu lwenu;
muna bwabuna, mu kyesi yenina
amana mbati sangwala hakimosi yi
benu boosu.

a **2:10 2:10** Sina dya tsi: mihowu myami mizonzi phi ni muna kalunga.

18 Sangwalenu benu phi, amana
sangwalenu hakimosi yi meni.

Kitumu kya Thimoti yi Ephafoditi

19 Tsini kivuvu, mwena Pfumu
Yesu, mu kuluhitika, ka thama ku,
Thimoti, ndangu yibongila kikesa
muna mameni ma benu mana
kambenikina.
20 Kikuma, heku mutu wa hika
walenda bakisa mabanza mama
kikuma kya benu, yuka ni ka yandi
ku lwesi yi mu kudiyangisaka,
kyedika, kikuma kya benu.
21 Boosu babana basadini, ndandu
za bawu meni lwesi bisi sanda kaasi
bisiku sanda mambu ma Yesu Kidis-
itu.
22 Kaasi kikuma kya Thimoti,
luzayini benu benu mutindu wuna
kádihanina kwena meni mu kusala
kisalu kya Musamu wa Bukheti,
hanga mwana bela-bela yi tata
wandi.
23 Amana khwikidi ni yilúhitika
yandi tangwa dina yibákisila
mutindu wuna mabati kwendila
mambu meni meni;
24 amana yenina yi kikumbwala,
mwena Pfumu, ni ka thama ku, yik-
wisa lutala meni meni.

25 Amana, mboni ni bwenina
bukheti mu kuluhitika phangi wama
Ephafoditi, wenina phi mukwetu
wama wa kisalu yi musadi wuna
wisi tsadisa mu kunwana muzingu,
wuna wenina phi muzika wuna
lwátuma benu mu kundatina bima
bina yikadi byawu mupfunu.
26 Kikuma kenina yi tsambu mu
kulumona hika benu boosu, amana
phasi lawu kayukiki ku mbundu
kikuma benu lwayuki ni yandi wa-
bela kakadikini.
27 Kikuma, wabela ká́kala amana
kakala lakana; kaasi Nzambi kyadi
ká́muyukila amana ka kikuma kya
yandi lwesi ku, kaasi ndangu phi
khalaku mu kyadi kya lawu.
28 Yimutumi hika yi tswasu yosu,
ndangu lwasangwala mu kumu-
mona, amana meni meni yikala yi
kyadi kya khunda.
29 Yihakana ni, muyambenu yi
kyesi kyosu mwena Pfumu. Bazitisakenu batu ba mutindu wuna,
30 mukuma, kazodi kafwa kikuma
kya kisalu kya Kidisitu; bwosu
lwaléndaku benu mu kwisa tsadisa,
yandi wátambwasa mu kusya
luzingu lwandi mu kihonza ndangu
kisa tsadisa.

3

Mutu walunga ku mesu ma Nzambi

1 Mu kumanisa, baphangi bama,
sangwalenu mu kukala mwena
Pfumu. Bungyeku phasi mu kulu-
landwadila mana yílusonikina kedi,
mamana málusadisa mu kulutanina.
2 Kebenu yi bambwa[a] babana,
kebenu yi basadi ba mbi, kebenu yi
batu bana bisi lulundika mu kudiko-
tisa mukhanda!
3 Mukuma betu thwenina batu
babana bakota mukhanda wa
mukwandi, betu babana thwisi
sadila Nzambi mu nzila ya Kitembu
kyandi, thwisi ditsikisila mwena
Kidisitu Yesu, amana thwisiku sya
kikumbwala mu mambu ma lutu.
4 Kinga, meni phi, yenina mawu
mambu mana pfwani yisila kikumb-
wala muna lutu. Ho ni mutu ka-
banzaka ni fwani kasya kivuvu mu
mambu ma lutu, meni ndungi mu
kuhangabwa kuluta.
5 Mu kilumbu kya nana, kunima
lubutuku lwama, yíkota mukhanda,
yenina mukwa Kiseledi wa muk-
wandi, muna kanda dya Benzyame,
mwisi Hebelu yenina, muna butuka
dya Hebelu. Muna mana matadidi
mitsiku, Mufwadisi khadikini,
6 muna mana matadidini zangi,
yínyokuna Dibundu. Muna mana
matadidini masonga mana bisi

a **3:2 3:2** Muna tangwa dina, mbwa bakala mumona hanga mbisi mosi walewuka. Muhowu wawu wubati zonzila batu bana bakala tsikisa mukhanda. Tala hika muna Mth 7:6.

sanda batu mu nzila ya mitsiku, yíkala konda kifu.
7 Kaasi mambu mana mákhala hanga ndandu, mbatima mona buthwena hanga kima kya phamba kikuma kya Kidisitu.
8 Kaasi mbati tala mambu mana moosu hanga kima kya phamba, kikuma kya mamboti mama mahitini mu kutoka: kuzaya Kidisitu Yesu Pfumu wama, kikuma kya yandi yítambwasila mu kutotisa mambu mana moosu, amana yisi mona moosu hanga tswala, ndangu yibonga Kidisitu
9 amana bisa ngwana mwena yandi. Bangwanaku yi masonga ma meni-meni mana misi tuka ku mitsiku, kaasi mana misi tuka mu nzila ya lukwikilu mwena Kidisitu, masonga mamosi misi tuka kwena Nzambi amana misi yekamina mu lukwikilu.
10 Kima nzodini, kumuzaya Kidisitu yi ngolu za lufutumuku lwandi, kukala mu kithwadi ku phasi zandi yi kufwanana yi yandi muna lufwa lwandi,
11 yi kivuvu ni meni phi yifútumuka ha kati dya bafwa.

Thinu ku kinunga

12 Heku ni mbongima kedi mambu mana moosu, holo ni moosu mandungidi kedi; kaasi thinu mbati kwenda ndangu yibongama, kikuma Kidisitu Yesu wákhwata kedi.
13 Muna mambu mana mathadidini, baphangi, khwikidiku ni mbongilwa kedi lufutu meni luna; kaasi tsumbi yama yimosi: kuzimbakana mambu moosu mana menina ku manima mama amana yisya ngolu mu mambu mana menina ku thwala.
14 Muna bwabuna, thinu mbati kwenda yi kuna yitudila ku tsuka, ndangu yibonga lufutu luna káthedila Nzambi tuka ku zilu, mwena Kidisitu Yesu.
15 Disongidila, betu boosu babana twenina bakidisitu bakola, tubanzakenu bwabuna. Amana yuka ni mu dyambu dimosi bwabu, lubati banza mutindu wahika, Nzambi kalúsongilabwa wengele.
16 Muna moosu mamana, hana tutudi kedi buthwena, tulandenu mu kukangalaka nzila mosi.
17 Baphangi, landenu mbandu ya meni, amana simbululenu mboti batu babana bisi dyatila mu mutindu wa luzingu luna lwamonini kwena betu.
18 Mukuma, bwosu buna yisi luzimbwala kosu tangwa yi buthwena bwabu, mbati luzimbwala hika yi matsanga muna mesu, ni lawu benina babana benina bambeni ba kitakani kya Kidisitu kikuma kya ndyatidi ya bawu.
19 Tsuka ya bawu yenina kuzangana, nzambi wa bawu kenina kundu dya bawu; amana khembu ya bawu yenina muna mambu mana misi bakwatisa tsoni amana bisi sya mabanza ma bawu muna bima bya tsi.
20 Kaasi kwena betu, thwenina bisi mbanza ya mazilu. Amana tukidila kwakuna, tubati hingila hanga muhuludi, Pfumu Yesu Kidisitu.
21 Yandi wuna wakwisa balumuna lutu lwetu luna lwisi fwa ndangu lwakituka hanga lutu lwandi lwa khembu, muna nzila ya ngolu zina zisi muheka hamu dya kusya bima byosu muna sina dya luyalu lwandi.

4

1 Yi hakana ni, baphangi bama batondama, benu babana yisi yukila tsambu ya lawu mu kulumona, benu lwenina kyesi kyama yi mukhonzi wama, kalenu bakwikama muna luzingu lwenu yi Pfumu.

Milongi

2 Yibahekini kikesa Evwodi yi Setiki ni bayukanaka bawu yi bawu mwena Pfumu.
3 Kwena ngeyi phi mukwetu wa kyedika wa kisalu, yikulombini ni wabasadisa, mukuma banwaniki lawu kikuma kya Musamu wa Bukheti, mu kithwadi yi meni; phila

mosi phi yi Kelemasi yi bakwetu bahika ba kisalu, babana básonama mazina ma bawu muna mukanda wa moya.
4 Sangwalakenu kosu tangwa mu kithwadi yi Pfumu; ndanduludibwa hika ni sangwalakenu.
5 Yambulenu buweti bwenu bwazayakana kwena batu boosu. Pfumu wekina bela-bela.
6 Ludiyangisaku kikuma kya kima kimosi, kaasi muna mambu moosu, hanakenu bilomba byenu kwena Nzambi muna nzila ya kubokwadila hakimosi yi makabu ma kuvutula kwa matondu.
7 Amana ngemba ya Nzambi yina yihitini mabanza moosu yalúnda mbundu zenu yi mabanza menu mwena Kidisitu Yesu.
8 Mu kumanisa baphangi bama, mambu moosu mana menina ma kyedika, moosu mana menina ma kitoku, moosu mana menina ma masonga, moosu mana menina ma kasemi, moosu mana misi sephidisa batu, yuka ni ndyambu dimosi dya bukheti dyenina hana, yindulakenu kikuma kya mawu.
9 Mambu moosu mana lwálonguka, lwátambula yi mana lwáyuka kwena meni kondilo mana lwámona kwena meni, sadilenu mamana. Amana Nzambi wa ngemba kakála yi benu.

Pholu vutudini matondu kwena bisi Fidiphu

10 Tsangwadi lawu mwena Pfumu, kikuma tsuka-tsuka, lungyubuki hika. Bwa kyedika ni lumbanziki kedi, kaasi lukadikiku yi phila ya kusongilabwa.
11 Nzonzidibwoku ni kikuma kya kukonda kima, kikuma yílonguka kedi mu kukalaka mu kyesi muna mutindu wuna yenina.
12 Nzayini mu kuzingila mu kiphutu bwosu buna pfwani phi yizingila mu bima bya lawu. Yílonguka mu kukala sangu-sangu kosu tangwa yi muma mwosu, keti ngyukutini, ho loni yenina yi nzala, keti yenina yi bima byafwana, ho loni khondi kima.
13 Pfwani yisala mambu moosu muna nzila ya yandi wuna wisi pheka ngolu.
14 Kaasi bwa buketi luhangini mu kungwaphama mu mambu matadidini biwayi byama.
15 Luzayibwa kwenu bukheti, benu-benu bisi Fidiphu: tangwa yíkatuka ku Masetwani, muna tangwa dina yíyandika kuyadingisa kwa Musamu wa Bukheti, benu lwákala Dibundu dimosi mu kutsadisa, benu lwesi lwakota mambu matadidini phasi zama keti mu kyesi kyama.
16 Mukuma, ha yíkala ku Tesalonika, benu phi lwáphitika hika mu mbala ya zodi bina yíkala byawu mupfunu.
17 Heku ni makabu mbati sanda; kima mbati sanda, lufutu lwa mihangu myenu mya bukheti lwayikama hika kikuma kya benu.
18 Yenina yi bima byosu amana yenina byawu hika lawu, mbongibya byosu bina luphitikiki muna moku ma Ephafoditi. Mana menina mananasi ma mvumba ya kitoku, kimenga kina katambwasini Nzambi, kina kyisi musephidisa yandi.
19 Nzambi wama kabásisa byosu bina luvwini mupfunu, bwosu buna kyenina kimvwama kyandi, muna khembu, mwena Kidisitu Yesu.
20 Khembu yakala kwena Nzambi yi Tata wetu, mvula yi mvula! Abwabuna

Mboti za tsuka

21 Hanenu mboti kwena bakwikidi boosu mwena Kidisitu Yesu. Baphangi babana benina ha kimosi yi meni, mboti baluhekini.
22 Bakwikidi boosu, mboti baluhekini; theti-theti basadi bana benina mu nganda ya Khayisala.
23 Yambula khenda za Pfumu Yesu Kidisitu zakala muna kitembu kyenu!

Mukanda kwena bisi Kholosayi

Kholosayi

Khotidi ya mukanda

Kholosayi, mbanza yimosi yenina kuna ndamba ya Aziya dya Khunda, Tidiki dya buthwena. Hangambedi ni Pholu khaniku kedi kenda kinda kimvuka kya bakidisitu kya mbanza meni yayina. Kimvuka meni kyakina, bá́yidikaya kwena Ephafwasi wuna wá́kala phi mwisi Kholosayi, mosi wa banduku bandi ba kisalu (1:7; 4:12). Pholu ká́yuka ni bakidisitu babati bahuna kwena batu muna Dibundu dya Kholosayi. Babati hana malongi mana maswaswani yi Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu. Babati lomba kwena bisi Kholosayi ni balanda mikuku mya bawu mina mya khulu, amana phi basambilaka ngolu za hika zina zisi hanga mihangu mu tsi. Bwosu ká́kala Pholu mu boloku (4:3,10,18) bwalenda kala ni ku Loma, kakhanaku lenda mu kutula ku Kholosayi; yi hakana ká́basonikinina mukanda wawu.

Mukanda kwena bisi Kholosayi wubati songila kifwanisu kya Kidisitu, disongidila ni wuna ká́sola Nzambi amana phi wá́mutuma ndangu kahululu batu ba tsi. Kuna Kholosayi, batu benina yi bweya bwa lawu kikuma kya bipfumu bya batu bina byisiku mona, kaasi byenina yi hamu muna tsi.

Kinga, Kidisitu ngolu kenina kuhita ngolu zina. Mu kufwa kwandi ha kitakani, wá́katula kipfumu kya bawu ku mitsoki mya batu. Amana Nzambi wá́katula kipfumu kya bawu ku ngolu zoosu yi ku ngolu zina zihitini, mu kuhana luzingu kwena Kidisitu, Mwana wandi. Kidisitu kenina phi mutwa wa Dibundu; dyawu dyenina hanga lutu luna bá́yidika yi bakwikidi boosu. Muna mbotika ya bawu, bakwikidi bisi dihanina ku lufwa yi luzingu lwa Kidisitu.

Muna ndambu ya theti ya mukanda (1:1—2:5), mukunga wumosi wá́lumisa Kidisitu hanga Pfumu wa tsi yi wa Dibundu (1:15-20). Ku thwala ya mukunga meni wawuna kwenina yi kisambu kikuma kya bisi Kholosayi (1:3-14). Ku nima dya mukunga meni wawuna, Pholu kabati bambukisa muzingu wandi ku kisalu kya Dibundu (1:24—2:5.)

Kunima, musoniki wa mukanda wuzimbudi kwena bakidisitu ba Kholosayi ni badikenga (2:6-23). Bafwaniku ni bayuka batu babana bisi longa mabanza ma mbi, kaasi bakala muna lukwikilu meni luna bá́tambula.

Ku tsuka, mukanda wubati hana ndongisila kikuma kya kunata luzingu lwa pha muna dingumba, muna kikanda yi muna bikhunda (3:1—4:6).

Mukanda wumanisini mu mboti (4:7-18).

Tsangu za mukanda kwena bisi Kholosayi babatiza sadila yi kuna lelu dyadi. Kidisitu kabati katula batu ba tsi ku ngolu zoosu za bambeni. Kabati bakatula phi ku mambu moosu mana misi bakabisa yi kubahambula. Kinga, Kidisitu, yandi kaka wá́yala.

Mboti

1 Pholu, thumwa wa Kidisitu Yesu muna luzolu lwa Nzambi yi phangi Thimoti.

2 Kwena batu ba Nzambi, baphangi babana bisi sila mbundu mwena Kidisitu benina ku Kholosayi: Nzambi Tata wetu kaluheka khenda yi ngemba.

Pholu vutudini matondu

3 Tuvutudini matondu kwena Nzambi, Tata wa Pfumu wetu Yesu Kidisitu, amana thwisi lombila konda kulembwa kikuma kya benu.

4 Kikuma, twayukà mu kuzonzila
lukwikilu lwenu mwena Kidisitu
Yesu amana yi lungongu luna lwen-
ina lwawu kikuma kya batu ba
Nzambi boosu.
5 Mukuma, lwisi sya kivuvu mu
mana kaluyidikila Nzambi muna
mazilu. Tangwa lwayuka ndinga
ya kyedika, Musamu wa Bukheti,
ha watula kwa benu, wuluzayikisi
kivuvu kyakina[a].
6 Musamu wa Bukheti wawu
wátula yi kuna lwena benu, bwosu
buna wubutini bibundu wuyalan-
ganini muna tsi ya muthu, phila
mosi kwena benu, tukidila buna
lwáyuka amana lwázaya khenda za
Nzambi mu kyedika.
7 Musamu wa Bukheti wawu
lwabongilawa kwena Ephafwasi,
nduku wetu wa kisalu, kenina
musadi wa Kidisitu walunga kikuma
kya benu.
8 Amana, yandi wátumenika
mutindu wa lungongu luna
káluheka Kitembu.
9 Yi hakana, betu phi, tuka
kilumbu kina twáyukilabwa,
thwisiku lembwa mu kulombila
Nzambi kikuma kya benu, mu
kulomba phi ni lwakala babasa mu
nzayilu ya luzolu lwandi, muna
mudimu wosu yi ngangu za mu
kitembu.
10 Ndangu lwadyatilaka mu
mutindu wuna kazodini Pfumu,
ndangu twamusephidisaka bwosu
buna kyisi zola mu mambu moosu;
lwabuta bibundu muna mitindu
mya mihangu myosu mya bukheti,
lwakola muna nzayilu ya Nzambi.
11 Amana lwakituka yi ngolu mu
mitindu myosu muna ngolu zandi
za khembu, ndangu lwakwaminaka
mu kyesi yi sipha dya mbundu ku
kimeka kyosu.
12 Vutulenu matondu kwena
Tata wuna wálukitula batu bana
balungini mu kubonga ndambu ya
kimvwama kina káswekila batu ba
Nzambi muna luyalu lwa mwini.
13 Yandi wátukatula ku hamu dya
mudima mu kutunata muna luyalu
lwa Mwana wandi watondama;
14 mwena yandi tuvwidini luhu-
lusu yi ndoluka ya masumu[b].

Mutu yi muhangu wa Kidisitu

15 Kidisitu kenina kifwani kya
Nzambi wuna wisiku monika;
Mwana wa tsomi muna bihangwa
byosu.
16 Mukuma mwena yandi byáhangamina
bima byosu
muna mazilu yi hana tsi;
bina byisi monika yi bina byisiku
monika;
biti bya luyalu, bipfumu,
ngolu za luyalu lwa mbi, hamu;
byosu byáhangamina mwena yandi
yi kikuma kya yandi.
17 Amana Kidisitu kenina ku thwala
ya kima kyosu,
amana mwena yandi byisi zyamina
bima byosu.
18 Yandi kenina mutwa wa lutu,
lutu, lwaluna lwenina Dibundu.
Kenina luyandiku,
mwana wa tsomi hana kati dya
bafwa,
ndangu kakala wa theti muna bima
byosu.
19 Mukuma Nzambi kyesi káwonabwa
ni bunzambi bwandi bwosu
bwakadila mwena yandi
Kidisitu
20 amana muna nzila ya Mwana
wandi, wávutula kithwadi ha
kati dya bima byosu yi yandi-
meni;
byakala bina byenina ha tsi holo phi
bina byenina mu mazilu,
tangwa kasya ngemba mu nzila ya
menga ma Mwana wandi,
mana káyaka hana kitakani.
21 Amana kwena benu lwákala
theti kyana yi Nzambi, lwakala
bambeni bandi muna mutindu wa
mabanza menu yi muna mihangu
myenu mya mbi.
22 Amana buthwena, Nzambi,
wávutula kithwadi ha kati dya
benu yi yandi, muna nzila ya lufwa

a **1:5 1:5** 1Ko 13:13. b **1:14 1:14** Efs 1:7.

lwa mu lutu lwa Mwana wandi, ndangu kalunata benu ku thwala ya yandi: batu ba Nzambi, bakonda kifu, bakonda keti dyambu dya kulufundila.
23 Yi hakana ni, yuka lwazingilaka mu lukwikilu, bazyama amana ba kutunga buna bufwanini. Konda kudiyambwadila ni baluhukumuna mu kivuvu kina lwábonga tangwa lwáyuka Musamu wa Bukheti. Mụsamu wa Bukheti meni wuna basamuna kwena bihangwa byosu bina byisi zingila mu sina dya zilu, amana kuna wawuna, meni Pholu, yíkitwakila musadi.

Minyanga mya thumwa Pholu

24 Buthwena, mbati sangwala muna minyanga myama mina mbati mona kikuma kya benu. Amana, muna lutu lwa meni, ndungisini kina kikondini ku biwayi bya Kidisitu kikuma lutu lwandi luna lwenina Dibundu.
25 Ku Dibundu yíkitwakila musadi, bwosu bwenina kiyeka kina kápheka Nzambi kikuma kya benu: ndangu yisamuna ndinga ya Nzambi buna bufwanini.
26 Diswekamu meni dina dyáswekama muna matangwa moosu yi kwena makula moosu, kaasi buthwena, dimonikini kwena bakwikidi.
27 Kwena bawu kázola Nzambi kuzayikisa kutoka kwa kimvwama kya khembu kina kitadidini diswekamu meni dyadina kikuma kya bana bakondi kala Bayuta. Amana diswekamu meni dyadina dyenina: kidisitu mwena benu, kivuvu kya khembu.
28 Yandi wuna thwisi samuna, mu kulwengisaka mutu wosu yi mu kulongaka kwena mutu wosu, muna mudimu wosu, ndangu twalenda mu kukitula mutu wosu, mutu walunga mwena Kidisitu.
29 Kyakina kikuma yisi dihekila phasi, mu kunwaninaka muna ngolu zina zisi tuka kwena yandi, zisi sala mwena meni yi ngolu zoosu.

a **2:8 2:8** Ngl 4:3.

2

1 Kikuma nzodini lwazaya ni muzingu wa mbuta mbati nwana kikuma kya benu, kikuma kya bakidisitu ba ku Lawodise yi kikuma kya bahika babana khaku kedi bambona mu kimwesa mutu.
2 Ndangu babaheka kikesa, bakala kithwadi muna lungongu. Amana bakala boosu babasa mu ngangu, kikuma kya kuzaya diswekamu dya Nzambi, disongidila ni yandi-meni Kidisitu.
3 Mwena yandi mwaswamana bima bya thalu byosu bya mudimu yi bya mazaya.
4 Nzimbudini bwabuna mu kusya ni baluhunaku kwena mutu mosi mu lengu ndinga.
5 Mukuma, ho kyana yenina mu kimutu, mu kitembu, ha kimosi yenina yenu. Mu kyesi yenina, mu kumona ni, kwena benu moosu misi hitila mu ndonga; amana lukwikilu lwenu kwena Kidisitu, lwenina lwazyama ngolu.

Luzingu lwa lunga mwena Kidisitu

6 Kikuma, bwosu lutambudini Kidisitu Yesu, Pfumu, dyatilenu mwena yandi.
7 Zikenu misodi mwena yandi, amana tungenu luzingu lwenu hana thandu ya yandi. Disyamisakenu muna lukwikilu, muna mutindu wa mamana bálulonga, amana vutulakenu matondu ma lawu kwena Nzambi kosu tangwa.
8 Dikengenu, ka mutu ku kalukwata ha mutambu ku nduka za mbi, amana za phamba. Bwenina bukamvi kwandi, bwisi zyamina ku mikuku mya batu, bwosu zenina ngolu za bitembu bya tsia, kaasi bweku mutindu mosi yi mana kazodini Kidisitu.
9 Mukuma, mwena Kidisitu mwisi zingila lutu lwa bunzambi bwandi bwosu.
10 Amana benu lwenina babasa mwena Kidisitu, yandi wenina

mutwa wa kipfumu kyosu yi luyalu lwosu.
11 Mwena Kidisitu lwákotila benu phi mukhanda wuna wakonda hangamina ku moku ma batu. Kaasi mukhanda meni wuna mu nzila ya Kidisitu wahangamina, amana wawuna wulukutumunini benu mu kihika kya lutu lwa masumu.
12 Baluzika yi Kidisitu muna nzila ya mbotika, lwáfutumuka phi ha kimosi mwena yandi, muna lukwikilu lwa ngolu zoosu za Nzambi wuna wámufutumuna ha kati dya bafwa[b].
13 Amana benu lwákala bafwa kikuma kya mitsoki myenu, yi kikuma kya bungulungwa bwa lutu lwenu, Nzambi wálufutumuna ha kimosi yi Kidisitu, mu kulolula mitsoki myetu myosu.
14 Wáyatawa mukanda wuna wakala tufundaka yi mikuku mya wawu, amana wákatulawa mu kukhokawa hana kitakani.
15 Nzambi wawongumuna bipfumu bya bitembu yi luyalu; wálubulabya ha tseki amana wábulumunabya hanga bakwatami muna kinunga kya Mwana wandi.
16 Yi hakana ni, ka mutu ku kalufundisa ku kina lwisi dya yi kina lwisi nwa, kondi loni kikuma kya kyufu kitadidini mukinzi wa ngonda ya pha kondi loni yi mukinzi wa Sabata.
17 Byosu bina byenina kininga kya mana menina mu kukwisa, kaasi kyedika kya mawu kibati monikina muna lutu lwa Kidisitu.
18 Luyambwadilaku ni balufundisa kwena batu bana bisi sanda mu kudikulumuna mu mambu mana misi monika amana bisi sambila banzyo. Bisi dihana ku ndosi za bawu. Amana mabanza ma bawu ma kimutu misi babasisa mu kimvunya kya phamba;
19 amana bisiku simbidila kwena Kidisitu yandi wenina mutwa. Tuka kwena yandi, lutu lwosu lwákhundakanina bwa bukheti muna bikhosu yi muna misuni myisi dikwatila ha kimosi. Nzambi wisi kodisa lutu lwaluna.

Kufwa yi kuzinga ha kimosi yi Kidisitu

20 Ho ni lwáfwa kedi yi Kidisitu mu mambu ma bitembu bya tsi, kikuma kya biki lubati zingila hangambedi ni ku moku ma tsi hika lwenina, mu kutambwasaka ni baluhekaka mitsiku mya mutindu wawuna[d]:
21 «Wubongaku kyaki», «Wuyedikakyoku», «Wusimbaku kina».
22 Bima bina byosu byátangamina mu kuzangana ku manima ma tsadidi ya byawu. Byenina bizila yi malongi ma kimutu.
23 Mukyedika, bizila bya mutindu meni wuna, byisi monika hangambedi ni bya kabasi yi mudimu. Mukuma, bulombini ni batu basambila muna mutindu wuna bazodini bawu meni, bakala yi kudikulumuna kwa luvunu; amana badihekaka phasi muna lutu. Kaasi, bizila byabina byeku keti mupfunu, kaka kikuma kya kusephidisaka lwesi tsambu za lutu.

3

1 Amana honi benu lwátokama ku lufwa yi Kidisitu, sandakenu bima bya mu zilu, kwakuna kazakadini Kidisitu kuna koku dya kitata dya Nzambi[a].
2 Banzakenu ku bima bina byenina mu zilu, kaasi ka byabi ku byenina ha tsi.
3 Mukuma benu lwáfwa, amana luzingu lwenu lwaswekama lwenina hakimosi yi Kidisitu mwena Nzambi.
4 Kilumbu kamónika, Kidisitu yandi wenina luzingu lwenu, hanga benu phi lumoniki hika yi yandi muna khembu.

Luzingu lwa khulu yi luzingu lwa pha

5 Yi hakana ni, hondenu miza myosu mya ha tsi mina myenina mwena benu: mbongi, mambu ma mvindu, tsambu, nzoluka za mbi

b **2:12 2:12** Lom 6:4. d **2:20 2:20** Ngl 4:3. a **3:1 3:1** Mkg 110:1.

yi lukusu luna lwenina kufukamina kwa nzambi za biteki.
6 Yi hakana khabu za Nzambi zisi kwisila kwena bandwandwa.
7 Theti, benu phi, bwabuna lwakala dyatila, tangwa lwákala luzingu lwenu mu sina dya bima byabina.
8 Kaasi, buthwena benu phi, losenu bikalulu bina byosu: khabu, bumbisi, khu, kuhuna misamu, ndinga za khadi zina zilubukini muna munwa wenu.
9 Ludihunakaku benu yi benu: mukuma benu lwálosa kedi mutu wa khulu yi mihangu myandi;
10 amana lwávwata mutu wa pha, wuna wukitukini wa pha muna nza-yilu, bwosu bwenina kifwani kya Muhangi wandi[b].
11 Buthwena, kweku hika ni Mungeleki, keti Muyuta, keti wuna wakota mukhanda, keti ngulungu, keti musenzi, keti mutu wálonguka, keti muhika, keti mutu wa kiph-wanza, kaasi Kidisitu kenina wa muthu muna byosu.
12 Yi bwabuna ni, benu básola kwena Nzambi, batu ba Nzambi yi batu batondama; vwatenu tsambu ya kyedika, buweti, kudikulumuna, lembami yi sipha dya mbundu.
13 Ditambwasakenu benu yi benu; yuka mutu kanyengalakana kikuma kya mukwawu, difwilakenu khenda bwosu buna kálufwila Pfumu khenda. Benu phi, hangenu bwabuna[d].
14 Amana hana thandu ya byosu, vwatenu lungongu, mukuma lwenina zita dya mukwandi dya kikhunda.
15 Yambula ngemba ya Kidisitu, yina kálutedila Nzambi mu kukala bitini bya lutu lumosi, yayala muna mbundu zenu. Zayakenu mu kuvu-tula matondu.
16 Yambula ndinga ya Kidisitu yi kimvwama kyandi kyosu yazingila mwena benu. Dilongenu amana dilwengisenu benu yi benu muna mudimu wosu, muna mikunga, muna mikunga mya khembu yi mikunga mya mu kitembu. Muna khenda, muyimbidilenu Nzambi yi mbundu yenu yosu[e].
17 Amana kyosu kima kina luhangini, mu ndinga kondi loni mu mihangu, hangenukya mu zina dya Pfumu Yesu, mu kuvutulaka matondu mu nzila ya yandi kwena Nzambi Tata.

Bayakala yi bakhetu, bana yi bibuti

18 Bakhetu, lemvukenu kwena bayakala benu, bwosu bulombini mwena Pfumu.
19 Bayala, zolenu bakhetu benu, amana lulubulaku phisi kwena bawu.
20 Bana, lemvukenu mu byosu kwena bibuti byenu, mukuma yi bwabuna bwisi musephidisa Pfumu.
21 Batata, lukwatisaku bana benu khabu, hanga bakatula nana kikesa.

Bapfumu yi basadi

22 Basadi, lemvukenu mu byosu kwena bapfumu benu muna kimutu. Luhangilabwoku lwesi mu mesu ma bawu, hangambedi ni kikuma kya kuditondisa kwena batu. Kaasi yi mbundu ya bulemvu, muna bweya bwa Pfumu.
23 Kyosu kina lwisi hanga, hangenukya yi mbundu yenu yosu, hangambedi ni kikuma kya Pfumu lubatikya hangila, kaasi ka kikuma kya batu ku.
24 Zayenu ni lwatámbula ku-vwa hanga lufutu kwena Pfumu. Basadilenu hanga bahika ba Pfumu wa mukwandi, Kidisitu.
25 Mukuma wuna wisi yenguna, kafútama muna kayengu kana kahangini, Nzambi kisiku swasisa batu[f].

4

1 Bapfumu, bahangilenu basadi benu buna bwenina bwa masonga yi bwalunga. Bambukenu ni benu phi,

b **3:10 3:10** Kuy 1:26. d **3:13 3:13** Mth 6:12. 14. e **3:16 3:16** Efs 5:19-20. f **3:25 3:25** Klg 10:17.

Pfumu mosi lwenina yandi muna zilu.

Ndongisila

2 Dihanakenu kosu tangwa mu bisambu, kadilakenu mu kitsungila muna nzila ya byawu, muna kuvutula kwa matondu.
3 Sambilakenu phi kikuma kya betu, ndangu Nzambi katuyafwadila mwelu kikuma kya kulonga Ndinga. Ndangu twasamuna diswekamu dya Kidisitu. Kikuma kya dyawu dina yenina mu boloku.
4 Amana sambilakenu ndangu yi-zonziladya wengele bwosu buna ndungini mu kuzonzilabwa.
5 Dyatilakenu muna mudimu kwena babana bakondi kala Bayuta; sadilenu tangwa.
6 Yambula ndinga zenu, kosu tangwa, zakalaka yi khenda yi mun-zenzu wa mungwa; ndangu lwazaya buna bulungini mu kuvutula mvutu kwena mutu yi mutu.

Mboti za tsuka

7 Muna mambu mana mathadi-dini, Tisikia, phangi wenina mwena Pfumu, phangi watondama, musadi wa kusila mbundu, nduku wa kisalu kya kihika, kalúmenikina moosu.
8 Yiluhitiki yandi yi tswatsu yosu mu kusya ni lwazaya buna thwen-ina betu, amana ndangu kalubwisa mbundu.
9 Nzila mosi yimuhitikini yi Onez-imi phangi watondama, wa kusila mbundu, mutu wa ku hata dyenu. Balúmenikina moosu mana mabati hita kwaku.
10 Adisitadiki, mukwetu nduku wama wa boloku, mboti kaluhekini, yi Malaku, kiwutu kya Balan-abasi. Lubongikini mikuku mitadidi Malaku: honi kisa lutala, muyam-benu bukheti.
11 Amana Yesu wuna bisi tela ni Yusitusi, mboti kaluheki phi. Hana kati dya batu bana bákota mukhanda, bawu lwesi bisi yukana yi meni kikuma kya Kipfumu kya Nzambi; bawu baphekiki kikesa kya lawu.
12 Ephafwasi wenina mosi wa benu, mboti kaluhekini; muhika wa Kidisitu Yesu, kisiku lembwa mu kunwanaka kikuma kya benu muna bisambu byandi; ndangu lwazyama, lwabasa yi kikumbwala mu kulungisa, buna bulungi, luzolu lwa Nzambi, amana lwatelama bwa bukheti.
13 Mbati mutila kimbangi ni kisi diheka phasi lawu kikuma kya benu, kikuma kya bakidisitu ba mbanza ya Lawodise yi kikuma kya bakidisitu ba mbanza ya Yelaphodisi.
14 Luka, munganga watondama, mboti kaluhekini yi Temasi, yandi phi.
15 Bahekenu mboti baphangi bana benina ku mbanza ya Lawodise, mutindu mosi phi Nimifwa yi Dibundu dina dyenina muna nzu yandi.
16 Kilumbu watángama mukanda wawu kwena benu, hangenu phila yosu ni watangama phi ku Dibundu dya mbanza ya Lawodise. Amana benu, mutindu mosi, lwatanga mukanda wuna walúyisila ku mbanza ya Lawodise.
17 Muzimbwalenu Adisiphi: «Keba kisyelu kyaki wátambula mwena Pfumu ndangu walungisakya buna bwa bukheti.»
18 Mboti yiluhekini, meni Pholu, yi koku dyama: -Sungulakenu ni meni mu miyololu yenina. -Yambula ngemba yakala yi benu.

a **4:7 4:7** Mhb 20:4; Efs 6:21-22.

Mukanda wa theti kwena bisi Tesalonika
1Tesalonika
Khotidi ya mukanda

Tesalonika dyákala mavula ma Loma kuna Makitwani, kuna londi dya malubwakidi ma Ngeleki. Muna tangwa dya kitambu kyandi kya zodi kya kithumwa, thumwa Pholu wátula muna mbanza meni yayina ku manima ma kukatuka ku mbanza ya Fidiphu. Wakangula dibundu dimosi, kaasi munangu wandi wa tangwa dya khunda wákala kikuma kya mikakididi mya ndambu yimosi ya Bayuta. Bwálomba ni kakatuka yi tswatsu yosu ku Tesalonika, hanga wenda ku Beleya (Mhg 17:1-10). Ku manima, wámonikina ku mbanza ya Khoditu, Thimoti khunda wandi wa kisalu wisa muwana kwakuna amana wamuheka meni ditadidini kimvuka kya mbanza ya Tesalonika. Amana, Pholu wásonika watheti wa mikanda myodi kwena bisi Tesalonika, konda phi kuketyanisa kuma kásonikinawa, ku mbanza ya Khoditu. Batu ba ngangu bisi tambwasa ni bisona bina byenina bya khulu-khulu muna Bulunda bwa Pha, bamona ni mukanda meni wawuna básonikawa hangambedi ni mu mvula ya makuma tanu (50) ku manima ma lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Wufwanini wakala mukanda watheti muna mikanda mina kasonika Pholu kwena bakidisitu.

Bitini bya mukanda wawu byenina bwabu:

Misamu myátuka ku Tesalonika mimusephidisini thumwa. Wavutula matondu kwena Nzambi kikuma kya mbandu yina babati hana bisi Tesalonika ku bimvuka bya mikombu mina myosu. Mu kuyubulula kisalu kina kálungisa yandi-meni ha kati dya bawu, kazimbudini khi mutindu kázola mu kubamona hika (1:1—3:13).

Dikwawu kabati kabaheka kikesa ni bakwaminaku lwesi kaasi bakola hika mu luzingu lwa kikidisitu (4:1-12),

Amana phi kabati vutula mvutu ku byufu bisi vwadingisa mwana kibuka kakana ka ndendi kikuma kya mambu matadidini lufutumuku lwa bafwa yi ngisa ya khembu ya Kidisitu (4:13—5:11.).

Mukanda wawu wumanisinini mu ndongisila yi mu mboti (5:12-28).

Mukanda wawu wubati songila wengele boosu babana bisi diyangisa kikuma kya tangwa dya tsuka. Kikuma wawu wisi yubulula kwena bakwikidi, kima kya mupfunu mu kusamunaka buthwena ni bawu benina bisi tsi ya mwini. Amana, kikuma kitadidini luzingu lwakwísa, bakwikidi bakala yi kivuvu kya lawu ni tangwa dyakwísa (muna manaka moosu) dina bakála «yi Pfumu mu kimakulu» (4:17).

Mboti

1 Pholu, Silasi yi Thimoti.

Kwena Dibundu dya bisi Tesalonika dina dyenina mwena Nzambi Tata, yi mwena Pfumu Yesu Kidisitu: Yambula khenda yi ngemba byakala yi benu.

Luzingu yi lukwikilu lwa Batesalonika

2 Thwisi vutula kosu tangwa matondu kwena Nzambi kikuma kya benu boosu, amana thwisi tumbula mazina ma benu konda kulembwa muna bisambu byetu.

3 Thwisi yubuka mu moosu mana malutadidini: muhangu wa lukwikilu, lombu dya lungongu yi kikwamina kyenu mu kivuvu kya Pfumu wetu Yesu Kidisitu, ku mesu ma Nzambi wetu yi Tata wetu[a].

4 Tuzayini, baphangi, ni Nzambi wáluzola amana wálusola,

a **1:3** **1:3** 1Ko 13:13.

5 mukuma Musamu wa Bukheti
wetu walutudilaku mu ndinga lwesi,
kaasi yi ngolu zina zilutini yi
Kitembu Kyatoma yi kikumbwala
kya lawu. Amana phi, luzayi keti
abweti tukadiki ha kati dya benu,
kikuma kya mboti ya benu.
6 Amana benu, lwátusokulula,
betu yi Pfumu, mu kutambwasa
Ndinga, ha kati dya kiwayi kya lawu,
yi kyesi kya Kitembu Kyatoma[b].
7 Yihana lwákitwakila mbandu
mosi kikuma kya bakwikidi boosu
muna Masetwani yi mu Akayi[d].
8 Mukuma ndinga ya Pfumu
yáyukalakana kwena benu, amana
heku ni ku Masetwani lwesi
yi ku Akayi: lukwikilu lwenu
mwena Nzambi lwázayakana muma
mwosu, mu phila yina yenina ni
thweku yi mupfunu wa kuzonzil-
abwa keti khi kima.
9 Bisi menika, kikuma kya betu,
khi mutindu wa kuyamba twáwana
kwena benu, abweti lwábaluka
kwena Nzambi, mu kubwisaka
nzambi za biteki kikuma kya ku-
sadila, hanga bahika, Nzambi mosi
wa moya yi wa kyedika
10 yi kikuma kya kuhingila
ni Mwana wandi, Yesu, wuna
kafutumuna ha kati dya bafwa, kisa
vutukisa tuka mu mazilu, yandi
watúkatula ku khabu zina zakwísa.

2

Kisalu kya Pholu ku Tesalonika

1 Luzayibwa mboti benu-benu
baphangi: kukwisa kwetu kwena
benu kukadikiku kwa khatu.
2 Kaasi luzayibwa ni, theti
bátunyokuna amana bátutukwana
kuna mbanza ya Fidiphu. Kaasi
twázonza yi kikumbwala mwena
Nzambi wetu mu kulusamwana
Musamu wa Bukheti wa Nzambi
mbatanana kwákala lawu dya
mizingu[a].
3 Mukuma, kikesa kyetu kitukiku
mu sunga dya kulutotisa, kondilo
mu mambu ma mvindu, keti mu
kuhuna.
4 Kaasi kikuma Nzambi wisi tutesa
amana wututambwasini kikuma kya
kutuheka kiyeka kya Musamu wa
Bukheti, tubatiku sanda kikuma kya
kusephidisa batu, kaasi kikuma kya
kusephidisa Nzambi wuna wisi tesa
mbundu zetu.
5 Kikuma, luzayibwa bukheti ni
khaniku tuzonza yi lengu ndinga
kikuma kya kuhuna batu, amana
twákalaku keti sunga dya mbongu,
Nzambi kenina mbangi wetu.
6 Tusandikiku lukumu luna lwisi
tuka kwena batu, keti kwena benu
keti kwena batu bahika.
7 Amana bwosu thwenina
bathumwa ba Kidisitu, twakhana
lulomba benu mu kúnata kizitu
kyenu. Kaasi betu twádikulumuna
kwetu twakadini hana kati dya
benu, hanga buna kisi tsasa ngudi
bana ba yandi-meni.
8 Twázola muna kyesi kyetu
kikuma kya benu, tuluhekaku lwesi
Musamu wa Bukheti wa Nzambi,
kaasi yi luzingu lwa betu-betu phi,
kikuma lwákituka batondama betu.
9 Kikuma, baphangi, yubukenu
lombu dyetu yi kulembwa kwa lutu
kwetu: tusadikini phipha yi mwini,
amana tubwisikini mu kuyekamina
kwena mosi wa benu, yibwabuna
tululongikini Musamu wa Bukheti
wa Nzambi.
10 Bambangi lwenina benu-benu
yi Nzambi phi: tudyatidikini ku
thwala ya benu lwisi kwikila mu
mutindu watoma, buna bufwani,
amana bakonda kifu.
11 Luzayibwa phi ni tukadikini
kikuma kya kosu mutu wa benu
bwosu kenina tata kwena bana
bandi.
12 Tuluhekikini ndongisila yi
kikesa, amana tulusikidikisini mu
kudyatila muna mutindu wuna
wufwani wa Nzambi, yandi wuna

b **1:6 1:6** Mhb 17:5-9.
d **1:7 1:7** *Masetwani*: tala muna 2Ko 1:16. – *Akayi*: tala muna 2Ko 1:1.
a **2:2 2:2** Mhb 16:19-24; 17:1-9.

wálutela mu kukota muna Kipfumu kyandi yi muna khembu yandi.

13 Amana kikuma kya bwabuna betu phi, tuvutudini matondu kwena Nzambi konda kulembwa: mu tangwa twaluyukisini Ndinga ya Nzambi lwatambwasaya, amana lwátambwasiyoku hanga ndinga yimosi ya kimutu kaasi hanga Ndinga ya Nzambi, yenina kyedika; amana yibwabuna yisi sala mwena benu bakwikidi.

14 Kikuma, baphangi, benu-benu lwásokulula mbandu ya Mabundu ma Nzambi mana menina mu Yuteya amana misi kwikila mwena Kidisitu Yesu. Lwányokuka kwena biwutu byenu bya tsi mosi, bwosu mányokuka Mabundu mana kwena Bayuta[b].

15 Bawu báhonda Pfumu Yesu yi bambikudi, amana bawu bátunyokuna. Bisiku sephidisa Nzambi amana bawu benina bambeni ba batu boosu.

16 Bisi tukakidikisa mu kuzonza kwena batu bakondi kala Bayuta hanga bahuluka nana. Amana muna bwabuna bisiku lembwa mu kubasisaka mu masumu ma bawu. Kaasi tsuka-tsuka khabu za Nzambi zábabwila.

Pholu wuzodini kamona hika Batesalonika

17 Kwena betu, baphangi, kunima dya kudihambula yi benu mu tangwa dimosi, kyana ku mesu kaasi ka ku mbundu ku, yi lawu dya nzoluka yina twákadi yawu, twahangi mutindu wosu kikuma kya kulumona.

18 Tuzodikini thwisa mbala za lawu mu kulukinda, yi meni-meni Pholu, kaasi Satana wátukakidikisa.

19 Nati si wenina kivuvu kyetu, kyesi kyetu, mukhonzi wetu wa lulendu? Ka benu ku phi, ku mesu ma Pfumu wetu Yesu kilumbu kakwisa?

20 Eeh, benu lwenina khembu yetu yi kyesi kyetu.

3

1 Amana phi, bwosu twafwanaku hika mu kuhingila, hanga tuzengini twanangina kwetu betu hika ku Atenia,

2 amana tuluhitikini, phangi wetu Thimoti, mukwetu wetu wa kisalu kya Nzambi kikuma kya Musamu wa Bukheti wa Kidisitu; ndangu kaluzyamisa yi kuluheka kikesa kikuma kya mana matadidini lukwikilu lwenu.

3 Ndangu ka mutu ku kabwa mu kiwayi kyaki lubati mona. Kikuma, benu-benu luzayi mboti ni kyenina ndambu ku mana káyidika Nzambi kikuma kya betu.

4 Tangwa twákala kwena benu, twátekila luzimbwala ni twanyókuka; amana bwabuna phi busalamini bwosu buna luzayidibwa.

5 Yi hakana ni, meni phi bwosu ndendikiku hika mu kusipha mbundu, phitikiki Thimoti mu kubonga tsangu za lukwikilu lwenu. Hanga muhukumuni kalusya nana mu kimeka, amana lombu dyetu dyakala nana dyakhatu.

6 Kaasi buthwena kisi tuvutwakila Thimoti mu kutuka kwena benu; tsangu za bukheti katunatinini zina zitadidi lukwikilu lwenu, lungongu lwenu yi mabanza mamboti mana lwisi kala mawu hika kikuma kya betu. Katusamwani ni tsambu ya lawu lwisi kala yawu ni lwatumona hika, bwosu twisi kala betu phi yi tsambu ya lawu mu kulumona hika benu.

7 Kikuma kya bwabuna, baphangi, hana kati dya biwayi byetu byosu yi minyanga myetu, tubongidini kikesa mwena benu mu nzila ya lukwikilu lwenu.

8 Buthwena tubati zinga hika kikuma bazyama lwenina mu kithwadi yi Pfumu.

9 Abweti tufwanini kuvutula matondu kwena Nzambi kikuma kya

b **2:14 2:14** Mhb 17:5-6.

a **3:1 3:1** Mhb 17:15-16.

benu, kikuma kya kyesi kina kyosu lwisi tuheka ku mesu ma yandi?
10 Phipha yi mwini, thwisi sambila yi ngolu zoosu, ndangu katuyafwadila nzila mu kulumona yi mu kuyika hika kina kikondini muna lukwikilu lwenu.
11 Yambula yandi meni Nzambi, Tata wetu yi Pfumu wetu Yesu batuyidikila nzila tii yi kuna kwena benu.
12 Yambula Pfumu kakódisa amana kavudisa lawu lungongu luna lwenina lwawu ha kati dya benu yi kwena batu boosu, mu mbandu ya lwalu thwenina betu kikuma kya benu.
13 Pfumu kazyamisa mbundu zenu ndangu lwakala batu ba Nzambi amana bakonda kifu ku mesu ma Nzambi wenina Tata wetu, muna kilumbu kya kwisa kwa Pfumu wetu Yesu yi babana boosu benina ba yandi[b]. Abwabuna!

4

Kikalulu kina kyisi sephidisa Nzambi

1 Ku mana masadini, baphangi, lwálonguka kedi kwena betu mutindu wuna lulungini mu kukala yawu kikuma kya kumusephidisa Nzambi; amana phi bwabuna lubati dyatila. Kaasi buthwena, tululombini amana tulubokwadidini, muna zina dya Pfumu Yesu ni dyatilenu hika bukheti kuhita muna bwabuna.
2 Kikuma luzayini khi mutindu wa milongi twáluheka mituki kwena Pfumu Yesu.
3 Luzolu lwa Nzambi lwenina bwabu: lwakala batu ba Nzambi amana lwayambula mbongi.
4 Mosi-mosi wa benu kazaya mu kusola mukhetu muna mutindu wumosi watoma yi wa luzitu;
5 konda kudiyambwadila tsatu za mbi zaluyala, hanga baphani bana bakondi zaya Nzambi.
6 Muna dyambu meni dyadidi, ka mutu ku kasila phangi wandi khoni kondi loni mu kuhuna. Pfumu kisi fundisa ku byosu byabina. Tuluzimbwadikibwa kedi bwabuna amana tulukebisi hika.
7 Mukuma, Nzambi kátutedilaku mu mambu ma mvindu, kaasi muna kuditomisa.
8 Yi hakana ni, wuna wubusini milongi myami kabusiku mutu, kaasi Nzambi kabusini, yandi-meni wuna wisi luheka Kitembu Kyatoma wandi.
9 Kikuma kya mana matadidini lungongu lwa kiphangi, lweku yi mupfunu wa kulusonikina, mukuma, benu-benu, bálulonga kedi kwena Nzambi muna mutindu wa kudizola kwa benu yi benu.
10 Amana bwabuna lwisi hanga kwena baphangi boosu bana benina muna kinzunga kya Masetwani dyosu. Kaasi tuluhekini kikesa, baphangi, ni lwenda hika ku mesu[a].
11 Kalakenu yi kitya kya kuzingilaka mu ngemba, mu kutadilaka mu mambu mana matadidini benu-benu yi mu kusala bisalu yi moku menu, bwosu tululongisidikibwa.
12 Ndangu lwalenga dyatila buna bwa bukheti ku thwala ya batu ba ku phenza, amana luyekaminaku kwena mutu.

Ngyisa ya Pfumu

13 Tuzodiku, baphangi, ni lwakala konda kuzaya muna mana matadidini bafwa, ndangu lukalaku mu kyadi hanga batu bahika bana bakondini kivuvu.
14 Kikuma, yuka tukwikidini ni Yesu wáfwa amana wáfutumuka, mutindu wumosi, tukwikidini ni Nzambi kafútumuna phi, ha kimosi yi Yesu, babana bakwisa fwa mu kukwikilu mwena yandi.
15 Kikuma, talenu mana tuluzimbwadini, bwosu yenina ndinga ya Pfumu: betu twakála mu luzingu, twatékidilaku keti koma batu babana batekila fwa, mu kilumbu kya kwisa kwa Pfumu.

b **3:13 3:13** Masonuku mahika mazimbundini: "yi banzyo bandi".
a **4:10 4:10** 2Ko 1:16.

16 Mukuma tangwa wahanama
muswa mu ndinga ya ngolu,
ndinga ya kaphita wa banzyo
yayukalakana, phungi ya Nzambi
yabula amana Pfumu yandi-meni
katuluka ku zilu; babana bamana
fwa mwena Kidisitu batókama
batheti.
17 Ku manima, betu thwenina
mu luzingu, twazánguka ha kimosi
yi bawu muna matuti kikuma
kya kutundakana yi Pfumu muna
muphephi. Amana bwabuna twak-
wata kadila yi Pfumu bilumbu
byosu[b].
18 Dihekakenu kikesa benu yi benu
muna ndinga zazi.

5

1 Baphangi, kikuma kya kilumbu
yi tangwa, lweku yi mupfunu ni
balusonikina.
2 Kikuma, luzayini benu-benu
buna bwa bukheti ni kilumbu kya
kwisa kwa Pfumu kyakála mu
kithulumukina hanga mwifi muna
kisuku[a].
3 Tangwa bazimbula batu:
«Ngemba yi talala bikotini», amana
kuzangana kwisi kota mu kithulu-
mukina hakana henina bawu, hanga
ndunza za kubuta kwena mukhetu
wenina ku kifundu. Amana ka mutu
ku wafwana mu kuhengamaza.
4 Kaasi benu, baphangi, lweku
mu mudima, ndangu kilumbu kyak-
ina kilukadilaku kya kithulumukina
hanga mwifi.
5 Mukuma benu boosu lwenina
bana ba kikhya yi bana ba mwini.
Lweku bana ba phipha keti bana ba
mudima.
6 Yi hakana ni, tunimbaku hanga
batu bahika, kaasi tukalenu bate-
muna amana tukalenu ha tambu.
7 Mukuma babana bisi nimba,
mu phipha bisi nimba, amana ba-
bana bisi dizedisa, mu phipha bisi
dizedisa.
8 Kaasi betu thwenina batu ba
mwini, tukalenu ha tambu. Tuvwa-
tenu lukwikilu yi lungongu hanga
miledi mya bisengu misi sweka
thulu, amana kivuvu kya luhulusu
hanga phwa[b].
9 Kikuma Nzambi kátuyidikilaku
ku khabu zandi, kaasi kikuma kya
kutambula luhulusu mwena Pfumu
wetu Yesu Kidisitu;
10 wuna wafwa kikuma kya betu
ndangu kalenga tuzingisa ha kimosi
yi yandi kilumbu kakwísa, twakala
ba moya kondi loni bafwa.
11 Yi hakana, dibwisakenu
mbundu muna lukwikilu benu
yi benu amana disadisakenu mu
kukola mu kimvuka bwosu lwisibwa
hangila kedi.

Milongi yi mboti ya tsuka

12 Baphangi, tululombini mu kuzi-
tisaka batu babana bisi diheka phasi
ha kati dya benu, babana káheka
Pfumu kiyeka kya kulutwadisaka yi
kya kululwengisaka.
13 Bazitisakenu lawu amana bazo-
lakenu, kikuma kya kisalu kya bawu.
Zingilenu mu ngemba hana kati dya
benu.
14 Tuluhekini kikesa, baphangi:
lwengisakenu batu bakonda luz-
itu, hanakenu kikesa kwena batu
bana beku yi kikesa, sadisenu batu
bana balembwa, siphulenu mbundu
kikuma kya boosu.
15 Tekikenu matu ni mutu kavu-
tulaku mbela kwena mukwawu;
kaasi sandakenu kosu tangwa mu
kuhangaka bukheti, benu yi benu yi
kwena mutu wosu.
16 Sangwalakenu bilumbu byosu.
17 Sambilakenu konda kulembwa.
18 Vutulakenu matondu mu
mambu moosu kwena Nzambi. Yi
bwabuna kisi zola Nzambi muna
luzingu lwenu mwena Kidisitu Yesu.
19 Lukakidikisaku mihangu mya
Kitembu.
20 Lulewulaku misamu mya bam-
bikudi.
21 Zyaminenu bima byosu buna
bwa bukheti, kaasi simbidilenu kina
kyenina kya bukheti;

b **4:17 4:17** 1Ko 15:51-52. a **5:2 5:2** Mth 24:43; Luk 12:39; 2Pi 3:10. b **5:8 5:8** Yes 59:17; Efs 6:11-17.

22 amana dikandenu ku mbi yi
mitindu mya yawu myosu.
23 Yambula Nzambi wa ngemba
kalutambika yandi-meni mu luzingu
lwenu lwosu. Yambula kimutu
kyenu kyosu, kitembu, moya yi
lutu byakala konda kifu kikuma kya
kilumbu kina kakwísa Pfumu wetu
Yesu Kidisitu.
24 Yandi wulutedini kenina
wa kusila mbundu, amana
kalúngisabwa phi.
25 Baphangi, sambilakenu phi
kikuma kya betu.
26 Hanenu mboti mosi yatoma
kwena baphangi boosu.
27 Yilubokwadidibwa, muna zina
dya Pfumu: tangisenu mukanda
wawu kwena baphangi boosu.
28 Yambula khenda za Pfumu wetu
Yesu Kidisitu zakala yi benu.

Mukanda wa zodi kwena bisi Tesalonika
2Tesalonika

Khotidi ya mukanda

Muna mukanda wa zodi kwena bisi Tesalonika, thumwa Pholu kabati vutukila dyambu dimosi dina katekila zonzila muna mukanda wandi wuna wa theti: dyambu ditadidini ngisa ya khembu ya Kidisitu. Dyambu meni dina dibati baningisa ngolu bakwikidi ba ku Tesalonika. Kikuma, bahika hana kati dya bawu, bisi banza ni kilumbu meni kina kyálungila kedi (2:2), bakwawu bisi banza ni khaniku kedi kilungila; bakwawu hika bisi bwisa mu kusala kikuma kya kuleya kwa kilumbu meni kina amana bisi zingila muna mamana bisi sala batu benina mu kisalu (3:6-12). Mukanda wawu wubati songisa mabanza ma khatu mana misi vwadingisa Dibundu dya Tesalonika.

Bitini bya mukanda wawu byenina bwabu:

Thumwa kayandikidini mu kuvutula matondu kwena Nzambi kikuma kya lukwikilu yi lungongu luna bisi songila bakwikidi ba ku Tesalonika; muna tangwa meni dyadina, kabati lomba kwena Nzambi ni kabaheka kwikama muna kisalu kina babatedila (1:1-12).

Muna mbala yimosi kunima, wuvutwakidini dibanza dya kisina ditadidini mukanda wawu, disongidila ni dilongi ditadidini kwisa kwa khembu kwa Kidisitu. Khembu yayina yatekilaku monika ku thwala kudimonikisa kwa mutu wa ngituka, «Mutu wa mbi», wuna wabásisa ngyengu ku thwala ya Nzambi yi matendu kwena Kidisitu (2:1-12).

Ku thwala ya kudikutumuna kwa ngolu za Mbi, bulungi ni bakwikidi bazingila muna kwikama dya bawu kwena Musamu wa Bukheti amana balembwaku mu kusambila (2:13—3:5)

Kunima, yi tsikiningi yosu, thumwa kabati zimbula kwena babolu amana wubasidingisi ni babonga kikalulu kya basadi ndangu bakalaku mu kiyeka kya mutu (3:6-15).

Lusakumunu yi mboti, byawu bitsukisini mukanda wawu mu khufi (3:16-18).

Mukanda wawu wubati lomba kwena bakidisitu, babanzaku ni batudi kedi hana bisi sila mbundu, kihingila kya bawu kyalendaku bakakidikisa mu kuzingaka luzingu lwa kosu kilumbu. Ndinga yilutini mupfunu: «Honi mutu kazodiku kusala, kadyaku phi.» (3:10). Yayina ndinga yibati kebisa mutangi wa mukanda ku thwala ya dibanza dyosu dina dya kufwanikisa lukwikilu yi kutina kyana yi biyeka bina kisi hana Nzambi kwena batu bandi muna luzingu lwa bilumbu byosu.

Mboti

1 Pholu, Silasi yi Thimoti.

Kwena Dibundu dya bisi Tesalonika dina dyenina mwena Nzambi Tata wetu yi kwena Pfumu Yesu Kidisitu:

2 Yambula Nzambi, Tata wetu, yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Pfundusu básila kikuma kya kilumbu kya ngisa ya Kidisitu

3 Tufweti vutulaka matondu kwena Nzambi kosu tangwa, kikuma kya benu, baphangi; amana bwabuna bwenina bwalunga, mukuma lukwikilu lwenu lubati vula lawu amana lungongu luna lwenina lwawu benu boosu mwena benu yi benu, lwakolaka kosu tangwa.

4 Yi hakana thwenina yi lulendu kikuma kya benu muna Mabundu ma Nzambi, kikuma kya kikwamina kyenu yi lukwikilu lwenu muna minyanga myenu myosu amana yi muna biwayi bina lwisi kwamina.

5 Byabina byenina bidimbu bya pfundusu ya masonga ya Nzambi; ndangu lwamonika balunga mu

Kipfumu kya Nzambi kina lunyokwamina.
6 Kikuma, yuka bwa kyedika, Nzambi kenina masonga: kafúta kiwayi muna kiwayi kwena babana bisi luyukisa kiwayi.
7 Amana kwena benu lubati nyokuka, Nzambi kalúheka talala ha kimosi yi betu, kilumbu kamónika Pfumu Yesu ku zilu yi banzyo bandi ba ngolu.
8 Kakwisila muna muleku wa mbawu, mu kuhana ndola kwena babana bazayiku Nzambi[a] yi babana bisiku lemvuka ku Musamu wa Bukheti wa Pfumu wetu Yesu.
9 Babana babónga ndola yina yilungini, kuzangana kwa mvula yi mvula, kyana yi Pfumu yi ngolu za khembu yandi[b],
10 kilumbu kakwísa kikuma kya kumukembisa kwena batu bandi batu ba Nzambi, amana bamubakula yi ngituka kwena boosu babana bafwana mu kukwikila mwena yandi. Amana benu phi lwakwala muna thalu ya bawu, mukuma lwákwikila musamu wuna twalusamwana.
11 Yi hakana thwisini lombila phi kosu tangwa kikuma kya benu. Ndangu Nzambi wetu kalumona balunga ku mbila yandi. Amana kalungisa, muna ngolu zina zilutini, sunga dyosu dya buweti yi muhangu wosu wa lukwikilu.
12 Mukusya ni, zina dya Pfumu wetu Yesu bakembisiladya mwena benu, amana benu phi mwena yandi. Bwosu zenina khenda za Nzambi wetu yi za Pfumu Yesu Kidisitu.

2

Mana matékidila ngisa ya Pfumu

1 Amana kima tululombini, baphangi, kikuma kya ngisa ya Pfumu Yesu Kidisitu yi lukutakanu lwetu bela-bela yi yandi[a]:
2 yuka mutu kaluzimbwala ni kilumbu kya Pfumu kifwanini, lumukwikilaku, luzakamaku tswatsu, luditanikinaku baluvumwasa mbundu keti kuluyukisa bweya ku mbikutulu, ku musamu kondi loni ku mukanda wumosi wutukini kwena betu.
3 Ka mutu ku kaluhuna keti mu khi mutindu. Mukuma bulungi theti ni batu babwisa malongi ma Kidisitu amana Mutu wa mbi kadimonikisa, yandi wuna wátangama mu kuzangana.
4 Yandu yandu katéndisa kyosu kina bisi fukamina batu, bisi mona phi hanga nzambi. Amana kakwenda kota tii yi muna kikumbu kya Nzambi kikuma kya kuzakala mwamuna yi kudisongila yandi meni hanga Nzambi[b].
5 Lubatiku yubuka ni yíluzimbwalabwa kedi ha yíkala hika kwena benu?
6 Kinga buthwena, luzayini kima kina kyisi mukwata ndangu kamonika muna tangwa dyandi.
7 Mukuma diswekamu dya Mbi mu kisalu dyenina kedi; bulungini lwesi ni yanduna wuna wisi mukwata buthwena kakatuka.
8 Hanana kakwisa lubula Mbi, wuna kahónda Pfumu Yesu kuna lwanda lwa munwa wandi, kamúkitula kima kya phamba muna khembu ya ngisa yandi[d].
9 Mbi kakwísa yi ngolu za Satana, kahanga mitindu myosu mya biphadi yi bidimbu yi bithondu bya bukamvi;
10 amana kahánga mbi muna mitindu myosu mya bukamvi kikuma kya kuhukumuna babana bisi kwenda mu kutota kwa bawu. Badítotisa kikuma batambwasaku lungongu lwa kyedika mukusya ni balenga huluka.
11 Amana kikuma kya bwabuna Nzambi kabahitikidini ngolu zimosi za kuditotisila zina zibati balundika mu kukwikila ku bukamvi.
12 Ndangu babafundisa boosu ba-

a **1:8 1:8** Yes 66:15. b **1:9 1:9** Yes 2:10, 19, 21. a **2:1 2:1** 1Te 4:15-17. b **2:4 2:4** Tan 11:36; Yez 28:2. d **2:8 2:8** Yes 11:4.

bana bákwikilaku kyedika, kaasi bábonga tsambu ku kayengu.

Nzambi wálusola ndangu lwahuluka

13 Kikuma kya betu, baphangi batondama, benu babana katekila zola Pfumu hanga kabu dya theti, tufweti vutulaka matondu kosu kilumbu kwena Nzambi kikuma kya benu. Mukuma Nzambi kálusola kuna luyanduku kikuma kya luhulusu, muna nzila ya kuditambika kwa Kitembu wuna wisi lunatisa luzingu lwatoma yi lukwikilu lwenu mwena kyedika.

14 Muna bwabuna phi kálutedila Nzambi muna nzila ya Musamu wa Bukheti wa betu; ndangu lwabongila khembu ya Pfumu wetu Yesu Kidisitu.

15 Yi hakana ni, baphangi, zyamenu ngolu amana simbidilenu mikuku myami tululongini, keti ku ndinga keti loni ku mukanda.

16 Yambula, yandi-meni Pfumu wetu Yesu Kidisitu yi Nzambi, Tata wetu, wuna wátuzola amana wátuheka, muna nzila ya khenda, kikesa kimosi kya mvula yi mvula yi kivuvu kimosi kya bukheti,

17 baluheka kikesa muna mbundu zenu, amana balusyamisa muna mihangu mya bukheti yi muna ndinga za bukheti.

3

Kusyamisa mu lombilu

1 Ku tsuka, baphangi, lombilenu kikuma kya betu, ndangu ndinga ya Pfumu yayalangana tswatsu amana bakumisaya bwosu yenina yawu kwena benu.

2 Amana ndangu twakutumuka ku moku ma bandwandwa yi batu ba mbi. Mukuma boosu beku yi lukwikilu.

3 Kaasi Pfumu ḳenina wa kusila mbundu. Kalusyamisa amana kalúlema ku moku ma Mbi[a].

4 Twenina yi kikwamina mwena Pfumu kikuma kya benu ni lubati hanga amana lwahánga hika mana tubati lulomba mu kusala.

5 Yambula Pfumu katwadisa mbundu zenu ku lungongu lwa Nzambi yi ku kikwamina kina kisi hana Kidisitu.

Mupfunu wa kusala hanga thumwa

6 Baphangi, tulusendini mu zina dya Pfumu wetu Yesu Kidisitu: diyekulenu yi phangi wosu wuna wisi dyatila mu mvwalangani amana kisiku zitisa mikuku mina twabaheka.

7 Luzayini benu-benu abweti bufwanini mu kulanda mbandu ya betu. Mukuma tuzingidikiku mu luzingu lwa bamolu ha kati dya benu.

8 Tudikiku madya ma mutu mu phamba; kaasi, mu lombu yi kulembwa, tusadikini phipha yi mwini mukusya ni tuyekaminaku kwena mosi wa benu[b].

9 Heku ni tukadikiku yi muswa, kaasi tuzodikini ni twaluheka mbandu mosi ya kulanda mwena betu-betu.

10 Amana kikuma, ha tukadikini kwena benu, tuluhekikini mulongi wawu: «Honi mutu kazodiku kusala, kadyaku phi[d].»

11 Kinga tubati yuka ni bamosi hana kati dya benu babati dyatila mu mvwalangani, babatiku sala kima, amana kisalu kya bawu kaka bakotidilaka batu bahika.

12 Kwena batu babana tubati senda amana tubati baheka kikesa muna zina dya Pfumu Yesu Kidisitu: basalaka kisalu muna talala amana badya madya mana balumbula muna kyusa kya bawu-meni.

13 Kikuma kya benu, baphangi, lulembwaku mu kuhangaka bukheti.

14 Ho ni mutu kalemvukiku ku mama tuzimbudini muna mukanda wawu, musimbululenu bukheti, amana lukalaku yandi hika keti

a **3:3 3:3** Mth 6:13; Ywn 17:15. b **3:8 3:8** Mhb 20:34; 1Te 2:9. d **3:10 3:10** 1Te 4:11.

mu kikhunda kimosi, ndangu tsoni
zalenga mukwata.
15 Kaasi lumukitulaku hanga
mbeni, kaasi mulwengisenu hanga
phangi.

Lusakumunu yi mboti

16 Yambula Pfumu wa ngemba
kaluheka yandi-meni ngemba muna
tangwa dyosu, mu mutindu wosu.
Yambula Pfumu kakala yi benu
boosu.
17 Meni-meni Pholu, tsonikini
mboti yayi, dyadina koku dyama
muna mikanda myama myosu.
Yayina tsonikini yama.
18 Yambula khenda za Pfumu wetu
Yesu Kidisitu zakala yi benu boosu.

Mukanda wa theti kwena Thimoti
1THIMOTI
Khotidi ya mukanda

Khumbu ya Thimoti yisi tumbuka mbala za lawu mu mukanda wa Mihangu mya Bathumwa yi muna mikanda mya Pholu. Kikuma Thimoti, musindikidi wa Pholu kákala mu kisalu kya Nzambi. Kámusindikila muna bitumu byandi bya lawu. Bitumu bya phasi lawu bakala mutuma kwena Pholu, mu kingenga, ku Tesalonika yi kuna Khoditu.

Mikanda myodi bámuhitika Thimoti. Básonikamya, hana mipfundila mya lukwikilu lwa bakidisitu basikudimya kedi. Butadidini, buthwena, kusya mu ndonga mambu ma Mabundu yi kuzyamisa lukwikilu lwa mawu.

Mukanda wa theti wubati hana ndongisila kwena bakidisitu, kwena bathwadisi ba kimvuka, yi kwena yandi-meni Thimoti.

Bakidisitu ba lawu bisi longa yi bifu (1:3-7; 4:1-4; 6:3-5). Bisi banza ni bima bya tsi mbi byenina. Yi hakana bisi bwisila longu yi kudya madya mahika. Kinga, byosu bina káhanga Nzambi mboti byenina. Thimoti kafweti bambukisa mamana kwena bakidisitu.

Bimvuka bya bakidisitu bidiyidikini. Byenina yi bathwadisi. Babana benina bapfumu ba bimvuka; basadi bana bisi basadisa yi babana phi bisi sadisa baphutu, bambefu, bambuta ba mabundu babana bisi twadisa yi kulonga muna bimvuka.

Bimvuka meni byabina byenina yi mupfunu wa kuzingila mu talala amana babatambwasa muna tsi yosu. Mubindudi wa mukanda kabati hana milongi mitadidi bisambu yi mutindu wa kusadila bisambu (khaphu ya 2). Kabati songila phi mutindu wuna fwani bazingila bathwadisi (khaphu ya 3).

Thimoti kenina mwana bábuta kwena tata wa mungeleki yi ngudi wa mukidisitu wa kisina kya Bayuta. Pholu wámulonga amana kenina kikuma kya yandi hanga mwana. Hanga wukituki mutwadisi, mbuta wa Mabundu. Mukanda wubati mulomba mu kukala musadi wa bukheti wa Yesu Kidisitu. Mukanda wubati musongila buna bulungi mu kutsasa batu muna kimvuka, yi mana kafweti longa yi kulomba kwena kosu mutu (khaphu ya 4 yi kuna 6).

Mboti

1 Pholu, thumwa wa Kidisitu Yesu
mu kitumu kya Nzambi, Muhuludi wetu, yi Kidisitu Yesu, kivuvu kyetu.
2 Kwena Thimotia mwana wama
wa kyedika mu lukwikilu: khenda,
kheni yi ngemba bituki kwena
Nzambi, Tata, yi kwena Kidisitu
Yesu, Pfumu wetu.

Kukebisa kikuma kya malongi ma luvunu

3 Bwosu yíkuhekila kikesa ha
yíkala ku Masetwani, ni wanangina
ku Efesu ndangu wabakandisa batu
babana babati longa malongi ma
luvunu,
4 amana balandikilaku binganangana keti ndonga ya butuka
yakonda tsuka yina yisi nata tendu
hana henina kisalu kya Nzambi,
kina kibati salama mu lukwikilu.
5 Kisina kya kukebisa meni kuna,
kyenina zola dina dyisi tuka ku
mbundu ya kasemi, ku katsatsa
ka kasemi yi lukwikilu lwakonda
bukavungalosi.
6 Ndambu ya batu bahika bátota,
amana báditotisa mu mameni ma
phamba.
7 Bazodi bakituka balongi ba mitsiku kaasi bisiku bakisa mana bisi
zonza, keti mambu mamana bisi
tambwasa kya makulu.

a **1:2** **1:2** Mhb 16:1.

8 Eeh, tuzayibwa ni mitsiku myenina mya bukheti, yuka ni twasadilamya mu mutindu wuna wulungini;
9 Tuzayibwa phi ni mitsiku myásalamaku kikuma kya mukwa masonga, kaasi kikuma kya bandwandwa yi bakolami, batu bambi yi basumuki, basafu yi bazangi, bahondi ba batata yi bahondi ba bamama, baba bisi honda batu,
10 bita-mbongi, bayakala bana bisi dinimbisa yi bakwawu bayakala, batu baba bisi sala kikhita kya bahika, bakwa bukamvi, batu baba bisiku zenga ndefi ya masonga yi mambu mahika mama misiku fwanana yi malongi ma kyedika,
11 malongi mafwanana yi Musamu wa Bukheti wa khembu ya Nzambi wa kyesi wuna kápheka meni Pholu.

Kukala kabanzi ku mamboti ma Nzambi

12 Yimuvutwadi matondu lawu Kidisitu Yesu Pfumu wetu wuna wuphekini ngolu. Mukuma wámbona ni walunga yenina; yi hana katsidini mu kisalu,
13 meni yandu yikala musafula theti, kumunyokuna yi kumutukwana. Kaasi yandi wángyukila kheni, mudyambu yikalaku zaya mambu yikala sala, kukonda kwa lukwikilu[b].
14 Amana khenda za Pfumu wetu zábasa, hakimosi yi lukwikilu yi zola dina dyenina mwena Kidisitu Yesu.
15 Ndinga yayi yenina ya kyedika, bafweti tambwasaya: Kidisitu Yesu kísa ha tsi yayi kikuma kya kuhulula basumuki; muna kati dya bawu, meni yenina wa mbi kuhyoka boosu.
16 Kaasi kikuma kya bwabuna, muna sipha dya mbundu wángyukila kheni, ndangu mwena meni, yenina wa mbi kuluta boosu, kuna thwala batu balanda mbandu ya meni, bakwikila mwena Kidisitu Yesu, ndangu babonga moya wa mvula yi mvula.
17 Amana kwena Kyamvu wa mvula yi mvula, wuna wisiku fwa, wuna wisiku monika, Nzambi mosi, kabonga luzitu yi lukumu mvula yi mvula! Abwabuna!
18 Kima yikutumi ngeyi mwana wama Thimoti, kituma meni kina kifwanani yi mbikutulu zina batekila samuna kikuma kya ngeyi; ndangu ha walándilaza, wanwana muzingu wa bukheti,
19 wasimbidilaka lukwikilu lwaku yi katsatsa ka kasemi, kakana bakonda yukila batu bahika amana bamani totisa lukwikilu lwa bawu.
20 Mukati dya bawu thwenina yi Kimeni yi Lekizandi; babana yíbalambula[d] kedi kwa Satana ndangu bazaya ni ka mboti ku mu kulewulaka Nzambi.

2

Malongi matadidini lombilu

1 Kima kya theti yiluhekidini kikesa, lwahanaka bizitu byenu, bilomba, lwabokwadilaka yi kuvutulaka matondu kikuma kya batu boosu,
2 kikuma kya bakyamvu yi kikuma kya boosu babana benina yi biyeka, ndangu twalenga kala yi luzingu lwa talala yi luzitu lwosu muna kuyekamina kwena Nzambi.
3 Bwabuna bwenina bukheti amana kisibwa tambwasa Nzambi, Muhuludi wetu,
4 wuna wisi zola ni batu boosu bahuluka amana balenga tula mu kuzaya kyedika[a].
5 Mukuma Nzambi mosi kenina, amana phi mukhundikisi[b] mosi kenina hana kati dya Nzambi yi batu, mutu meni wuna kenina Kidisitu Yesu,
6 yandi wádihana yandi-meni hanga thuka kikuma kya batu boosu:

b **1:13 1:13** Mhb 8:3; 9:4-5. d **1:20 1:20** Haka, Pholu kabati zimbula ni kazodiku kuhana muswa kwena bawu boodi mu kukala hika mu kati kya Dibundu. a **2:4 2:4** Yez 18:23. b **2:5 2:5** Yesu kenina mukhundingisi ha kati dya betu yi Nzambi. Disongidila ni wuna wisi tukhundingisa. d **2:6 2:6** Mth 20:28.

kyakina kimbangi kyáhanama muna tangwa dya kyawud.
7 Kyakina bángyadikila meni, yikala mbambala, thumwa e yi kiyeka kya kulonga, kwena babana bakondi kala Bayuta, lukwikilu yi kyedika. Nzonzibwa mu kyedika, phuniku.
8 Kikuma kya bwabuna, nzodi ni bayakala boosu balombilaka kosu homa, bathutaka ku zilu moku ma bawu ma kasemi, konda kukalaka yi khabu keti tendu.
9 Kitesu kimosi phi, bakhetu bavwataka mutindu wa bukheti, wa luzitu, konda kudizatisa; badihandaku tsuki, keti bilunga bya wolu yi misanga keti miledi mihiti thaluf,
10 kaasi bavwata mihangu mya bukheti, bwosu buna bufwanini kwena bakhetu babana bisi monika ni bisi dihana kwena Nzambi.
11 Bakhetu bafweti yukaka malongi mu talala yi kulemvuka kwosu.
12 Phaniku muswa kwena bakhetu mu kulonga, ho loni kubonga kiyeka ku thwala ya bayakala; bafweti kala talala.
13 Kikuma, Atamu watheti batekila sala, Evwa ku manima nana.
14 Amana ka Atamu ku wáhunakana, kaasi mukhetu, yandi wáhunakana, wákolama ku mutsiku wa Nzambih.
15 Kaasi mukhetu kahulukila muna bana babana kabuta, ho ni kakwamina muna lukwikilu, muna lungongu yi muna kuditomisa, ha kimosi yi kudikengaka.

3

Batwadisi ba Dibundu

1 Ndinga yayi yenina ya kyedika: Honi mutu kasola kukala mutwadisi, kisalu kya kitoku lawu kasodi.
2 Bulungi ni mutwadisi kakala konda kikalu, kafweti kala yakala wákwela mukhetu mosi, kisiku lutikisa kitesu, kadikengaka, kadizitisaka, kayambaka batu, kazaya kulonga,
3 kadihanaku mu kunwa malafu, kakalaku mukwa kingolu-ngolu; kaasi kakala mutu wa talala, mutu wa ngemba, kazolukaku mbongu;
4 katwadisaka bukheti nzu yandi amana bana bandi balemvukaka, mu luzitu lwosu.
5 Amana, honi mutu kisiku twadisa mboti batu benina muna nzu yandi, abweti kalenda twadisila Dibundu dya Nzambi?
6 Kakalaku mukidisitu wa pha; kondilo kaditsikisaka nana mu lulendu hanga ku tsuka kabonga nana ndola bwosu yina ya kiphidi-mutu.
7 Bulungini kakala yi kimbangi kya mboti kwena batu babana bakondi kala bakwikidi, ndangu bamulewulaku amana kabwa nana mu mutambu wa kiphidi-mutua.

Basyelu

8 Basyelu phi mutindu wumosi, bulungini bakalaka batu ba luzitu amana bakalaku batu ba ndinga zodi; balendaku dihanaka ku malafu ata kusosa miluta mya luvunu;
9 bafweti simbidila diswekamu dya lukwikilu muna katsatsa ka kasemi.
10 Babazyamina theti ku thwala ya kusala kisalu, yuka ni bakala batu bakonda kikalu.
11 Mutindu mosi phi, bakhetu bafweti kala bana bisi zitisa, konda mbonzi, bisiku hitikisa kitesu, batu bisi sila mbundu mu mambu moosu.
12 Basyelu bafweti kwela kaka mukhetu mosi amana batwadisaka bukheti bana ba bawu yi nzu ya bawu meni.
13 Mukuma basyelu babana básalakya bukheti kisalu bábazatisa yi kikumbwala kya lukwikilu kina kyenina mwena Kidisitu Yesu.

Kitsweki kya mbuta

14 Yikusonikini mukanda wawu yi kivuvu ni ka thama ku, yikwísa kutala.
15 Kaasi honi yizyeta, wazáya khi bikalulu wakadiki byawu mu nzu ya Nzambi, yina yenina Dibundu

e **2:7 2:7** 2Th 1:11. f **2:9 2:9** 1Pi 3:3. h **2:14 2:14** Kuyandika 2:7,21-22; 3:1-6. a **3:7 3:7** Tit 1:6-9.

dya Nzambi wa moyu, yina yenina kunzi amana disi zyamisa mambu ma kyedika.
16 Eeh, bulungi lwazayabwa, diswekamu ditadidini mambu ma kinzambi dyenina dya mbuta:
Kidisitu,
kisa monika mu lutu lwa kimutu,
wádimonikisa mutu wa masonga
muna nzila ya Kitembu Kyatomab,
amana banzyo bámumona.
Batu báyadingisa musamu wa Kidisitu ha kati dya babana
bakondi kala Bayuta,
bámukwikila kwena batu ba tsi,
bámutombula mu khembu ya ku
zilu.

4

Malongi ma luvunu

1 Kinga Kitembu kazonzibwa wengele: muna matangwa ma tsuka, batu bahika batótisalwa lukwikilu ndangu benda dihana ku bitembu byabina byisi hukumuna yi ku malongi ma bitembu bya mbi,
2 muna mutindu wa kavungalosi ka babana bisi longa mambu ma bukamvi, katsatsa ka bawu meni kenina ka zina ku kisengu kina kisi bema yi mbawu ya kabengi.
3 Batu babana bisi longa ni batu bakwelaku amana bisi bwisa ni badyaku bima byabi kásala Nzambi, kinga Nzambi kásadilabya ndangu, babana benina bakwikidi, bazayi phi kyedika, badyakabya mu kuvutulaka matondu.
4 Kinga bima byosu kásala Nzambi byenina bya bukhetia, amana kweku ata kima kimosi bafwani kulosa, yukani badyabya mu kuvutulaka matondu kwena Nzambi.
5 Kikuma byosu byenina byasambuka muna ndinga ya Nzambi yi muna lombilu.

Musadi wa bukheti wa Yesu Kidisitu

6 Ho wabalongaka baphangi bakidisitu malongi mamana, wakála musadi wa bukheti wa Kidisitu Yesu; wuna wisi longuka ndinga za lukwikilu yi malongi ma bukheti mamana wisi bonga kedi mboti-mboti.
7 Kaasi wutambwasakaku phandi za phamba, mameni ma bambuta ba bakhetu mana matadidiku lukwikilu. Dihanaka theti mu mambu ma kinzambi.
8 Mukuma tsaka za lutu zenina bukheti mu mambu makonda mupfunu, kaasi mambu ma kinzambi menina mupfunu mu mambu moosu: menina yi bilangi bya luzingu, kikuma kya luzingu lwa buthwena yi bilumbu bya ku thwala.
9 Ndinga yayi yenina ya kyedika amana yafwana mu kutambwasa kwena boosu:
10 Kikuma, ho tubati diyangisa yi kunwanaka, mudyambu thwisi sya kivuvu kyetu mwena Nzambi wa moyu, wuna wenina Muhuludi wa batu boosu, batheti bakwikidi.
11 Tala mamana yikusendini mu kulongaka.
12 Ka mutu ku kalewula kingunza kyaku; kaasi ngeyi kala mbandu kwena bakwikidi, muna ndinga, muna khadidi, muna zola, muna lukwikilu yi muna kasemi.
13 Yikuna yikwisila, dihanaka mu kutangaka Masonuku ha mesu ma batub, mu kuhanaka kikesa yi mu kulongaka.
14 Wulewulaku kabu dina wátambula mu nzila ya khenda dina wenina dyawu, dina wábonga muna nzila ya mbikutulu, tangwa bákusya moku kwena kibuka kya bambuta.
15 Simbidila mambu mama, dihana mu kisalu kyaki ndangu babana babati kuyuka bamóna ni kosu kima wubati sala, ku thwala kibati kwenda.
16 Dikengaka ngeyi meni yi muna malongi maku; sikila mwamuna. Mukuma ha wasadiki bwabuna,

b **3:16 3:16** Lom 1:4. a **4:4 4:4** Kuy 1:31. b **4:13 4:13** Kutanga kwaku kwa Masonuku ku mesu ma batu kwákala hanga kutanga kuna bakala sadila mu nzu ya kimvuka Bayuta.

wadíhulula ngeyi-meni hakimosi yi babana bisi kuyuka.

5

Mambu ma kusala kwena bakwetu

1 Wukayaku mununu mu khabu, kaasi muheka kikesa hanga mbedi ni tata wakuᵃ. Basyamisa bangunza hanga baphangi,
2 binunu bya bakhetu hanga bamama, bandumba hanga baphangi ba bakhetu, yi kusema kwosu.
3 Basadisa mboti-mboti bafwidi ba mukwandi.
4 Ho mufwidi kakala yi bana kondilo yi batekulu, bulungi mboti bayandika kusongila bifu bya kinzambi muna kati kya nzu ya bawu amana babasadisaka binunu bya bawu; mukuma bwabuna kisi tambwasa Nzambi.
5 Mufwidi wa mukwandi, yandi wuna wásala yandi hika, wasya kivuvu kyandi mwena Nzambi; kisi kwamina phipha yi mwini muna bizitu byandi yi muna bisambu.
6 Kaasi mufwidi yandu wisi zingila mu tsambu, wafwa kedi mbatanana kisi monika ni moya kenina.
7 Tala mambu mama yikutumini mu kubasonikina, ndangu bakala konda kikalu.
8 Amana ho mutu wisiku sadisa biwutu byandi, theti-theti babana benina mu nzu yandi, wutunilwa lukwikilu, wa mbi lawu kuluta wuna wukondi kala mukwikidi.
9 Mufwidi, ku thwala ya kumusonikisa mu ndonga ya bafwidi, bulungi kakala yi mvula kuluta makumi sambanu, kakala phi mukhetu bákwela kwena yakala mosi;
10 kakala phi yi kimbangi kya mihangu mya bukheti: mutindu wuna kakala tsatsila mboti-mboti bana bandi, kakala yambila batu ku nzu, kakala sukwala bitambi bya batu ba Nzambiᵇ, kikuma kya bwabuna kakala yakidila batu babana bákala mu phasi yi mutindu wuna kakala dihanina mu kosu mihangu mya bukheti.
11 Kikuma kya bafwidi baba beku kedi bambuta, lubasonikisaku ku mukanda; kikuma ha bayuka hika tsambu ya kukwela, badihanaku kwena Kidisitu
12 amana dyakala ni babafundisa kikuma kya buna babebisini mutindu wa theti wa kudihana kwena Kidisitu.
13 Dikwawu phi, bwosu benina bamolu, basanda benda kangala mu nzu za lawu, bwosu batsúkinaku lwesi mu kukala bamolu, bazonziki lawu amana bakotiki kosu dyambu, bazonzaka ata mambu mana mafwaniku mu kuzonza.
14 Kikuma kya bwabuna, yizóla ni bangunza ba bafwidi bakwelaka, babuta bana, bakala batwadisi ba bukheti muna nzu za bawu; ndangu bamuheka nana nzila mbeni ya kwenda tuhuna musamu.
15 Mukuma kwenina yi bafwidi bahika baba batoti kedi mu kulanda Satana.
16 Ho mukwikidi mosi wa mukhetu kakala yi biwutu byandi bya bafwidi, kabasadisaka amana Dibundu dibongaku kiyeka, ndangu Dibundu kalenga sadisa lwesi baba benina kyedika bafwidi.

17 Kwena bambuta ba Dibundu bana bisi twadisa bukheti, bulungi babahekaka luzitudᵈ mbala zodi, kuluta lawu babana bisi dihana lawu mu Ndinga ya Nzambi yi mu kulonga.
18 Kikuma Masonuku mazonzini: «Wamukasaku munwa ngombi tangwa kabati nika ngenza», amana: «Bulungi musadi kabonga lufutu lwandiᵉ.»
19 Wutambwasaku mutu mosi kisa funda mbuta, akolu ni bakala bambangi bodi kondilo batatu.
20 Batu baba basadi masumu, bakaya ku thwala ya batu boosu,

a **5:1 5:1** Lev 19:32. b **5:10 5:10** Luk 7:44. d **5:17 5:17** Masonuku mahika mazimbudi ni lufutu.
e **5:18 5:18** Klg 25:4 yi 1Ko 9:9; Mth 10:10; Luk 10:7.

ndangu batu bahika bayukaka bweya.
21 Yikusikidikisi ku thwala ya Nzambi, ku thwala ya Kidisitu Yesu yi ku thwala ya banzyo babana bá́solama, mu kusadila mikuku myami buna bufwani konda kusola mbunzu za batu.
22 Wutsutsaku mu kusya mutu moku. Kalaku mu kithwadi yi mutu wuna wusadi masumu; kala wa kasemi ngeyi-meni.
23 Wunwakaku lwesi mamba; sadilaka phi koma ka vinu, kikuma kya mukati yi buna wisi kuyangisa.
24 Masumu ma batu bahika mazayakani wengele amana misi tekidila mu pfundusu; kwena batu bahika misi landa ku manima.
25 Mutindu mosi, mihangu mya bukheti myisi zayakana: ata myami mya mbi, mina tubatiku mona buthwena, myalendaku swamana.

6

1 Batu baba benina mu kizitu kya kihika bulungi mboti babazitisaka bapfumu ba bawu, ndangu balewasaku zina dya Nzambi yi malongi mama balonga.
2 Ho bawu bakala yi bapfumu ba bakwikidi, bafwaniku ni babakondaka luzitu mu mvunga ni benina baphangi ba bawu. Kaasi bafweti basadila kuluta, kikuma benina bakwikidi yi biwutu bya bawu bya kutya bisi sadila.

Malongi ma mbi yi bimvwama bya kyedika

Tala mambu mama wufweti longa yi kutuma.
3 Ho mutu kamwangaka malongi mahika konda kulandaka malongi ma kyedika ma Pfumu wetu Yesu Kidisitu yi malongi mana ma kinzambi,
4 kenina mutu wabasa yi lulendu, kazayiku kima; kimbefu kyandi kya kunanama yi ngyuma zitadidi mihowu. Kwakuna kwisi butuka kiphala, matendu, kutukwana, kubongilaka bakwenu mabanza ma mbi,
5 kutendana kwa konda tsuka kwa batu babana benina yi mayedi mazangana, makonda kyedika, bawu bisi dila mu mvunga za kinzambi.
6 Kinga, kinzambi kyenina yi muluta wa lawu, ho wasangwalaka mu kina wenina kyawu.
7 Kikuma, thwisaku yi kima mu tsi, amana twalendaku nata phi keti kima.
8 Muna bwabuna, ho twakala yi madya yi miledi, byabina by-atúfwana kwetu.
9 Kaasi batu babana bisi sanda bakituka bamvwama bisi bwa mu kimeka, mu mutambu yi mu tsatu za lawu za buzoba yi za phasi, zisi banata mu kuzangana yi mu lufwa.
10 Mukuma zola dya mbongu dyenina kisina kya mbi zoosu, amana batu bahika bádihana mwamuna, baditotisa kyana yi lukwikilu amana bádinyokuna bawu meni.

Ndongisila za tsuka

11 Kaasi ngeyi, mutu wa Nzambi, hangakaku mambu ma buna. Sandaka masonga, kinzambi, lukwikilu, zola, sipha dya mbundu, lembami.
12 Nwana muzingu wa bukheti wa lukwikilu, simbidila moya wa mvula yi mvula, wuna bákutedila yi kikuma kya bwabuna wátambwasila dyambu ku thwala ya bambangi balawu.
13 Yikuhekini muswa ku thwala ya Nzambi, wuna wisi hulula moya kwena bihangwa byosu yi ku thwala ya Yesu Kidisitu, wuna wáhana kimbangi mu kutambwasa dyambu ku thwala ya Phosi Philatu,
14 mu kusimbidilaka mikuku konda kifu, konda kikalu, tii yikuna kakwisa monikina Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
15 Kumonika kwakuna kwa Pfumu wetu kwasalama muna tangwa dina kásila Nzambi wa kyesi yi Pfumu

a **6:15 6:15** Klg 10:17; Mkg 136:3.

lwesi, Kyamvu wa bakyamvu yi
Pfumu wa bapfumu[a].
16 Yandi wuna lwesi wisiku fwa,
mwena yandi mwenina yi mwini
wumosi bisiku tala; keti mutu
khaniku kamonawa amana kalenda-
woku mona; kwena Yandi, lukumu
yi ngolu zilutini za mvula yi mvula!
Abwabuna!
17 Senda kwena baba benina
yi bimvwama mu tsi yayi ni
bakalaku yi lulendu amana basyaku
kivuvu mu bimvwama byakonda
kwatakani[b]; kaasi kivuvu kya bawu
kyakala mwena Nzambi wuna wisi
tuheka byosu bya lawu, ndangu
byatuhekaka kyesi.
18 Basenda ni basalaka mambu
mamboti, bakalaka bamvwama
muna mihangu mya bukheti,
bakalaka yi kyesi kya kukabila batu
bahika.
19 Balumbikaka bwabuna kimvwama
kya bukheti yi kya ngolu kikuma
kya tangwa dina dyakwísa[d], ndangu
babonga moya wa kyedika.
20 Muzitu Thimoti, batika bukheti
kima kina bákuheka. Wunana-
makaku mu phandi za phamba yi za
masafu yi phaka za luvunu, zina bisi
mona hangambedi ni mazaya.
21 Kikuma, batu bahika, bwosu
bázola mu kulanda mazaya meni
mamana, bátotisa nzila ya bawu ya
lukwikilu.
Khenda zakala kwena benu!

b **6:17 6:17** Luk 12:20.
d **6:19 6:19** Mth 6.20.

Mukanda wa zodi kwena Thimoti
2THIMOTI
Khotidi ya mukanda

Mukanda wa zodi kwena Thimoti wenina yi kukebisa kwa tsuka kwa thumwa Pholu. Pholu mu boloku kenina (2:9), balawu bamutini (1:15; 4:10-16), wuzayibwa ni ka thama ku, kafwa (4:6). Kabati hana mboti ya tsuka kwena Thimoti, musindikidi wandi wa kisalu, wuna kisi zola hanga mwana wa kubuta.

Mukanda wubati bambukisa luzingu lwa Pholu: kisalu kyandi hanga thumwa, malongi mandi, minyanga myandi kikuma kya Musamu wa Bukheti. Mubindudi kabati hana milongi kwena Thimoti. Kikesa kabati muheka theti mu kubonga ndambu ya phasi zandi mu kisalu kikuma kya Kidisitu (2:1-13). Kunima, kabati mulomba ni kalonga bukheti ndinga ya Nzambi (2:14-4:15). Kikuma kya bwabuna, Thimoti kafweti bwisa ngyuma za mihowu, kabafwila kunda babana bisi sala bifu, kalanda ndyatidi ya Pholu. Amana, ku thwala ya mambu moosu, kakala mutu basila mbundu muna mana bámulonga kwena Pholu yi balongi bahika.

Bambangi ba theti ba Yesu tangwa bisi tota, babana bisi hingana mu kulanda mihangu mya bawu ku manima, mbandu ya babana báteki bisi landa. Kikuma kya bwabuna, benina yi muswa wa kulunda buna bufwani musamu wuna bayuka kwena balongi ba bawu. Bulungi phi ni batangaka Masonuku Matoma. Muna tangwa dina másonama Masonuku Matoma, mikanda mya Bulunda bwa khulu myádikadila kedi yi ndambu ya mikanda myahika mya Bulunda bwa pha. Mikanda meni mina myosu «myenina yi mupfunu kikuma kya kulongila kyedika, kikuma kya kukwikisa, kikuma kya kusongisa bifu yi kikuma kya kuyidika ku luzingu lwa masonga» (3:16).

Mboti

1 Meni Pholu, thumwa wa Kidisitu
Yesu muna luzolu lwa Nzambi, wuna
wápheka kiyeka kya kusamuna
moya wuna bátusila kilangi mwena
Kidisitu Yesu.
2 Kwena Thimotia, mwana wama
watondama: Khenda, kheni yi
ngemba kwena Nzambi, Tata, yi
kwena Kidisitu Yesu, Pfumu wetu!

Kuvutula matondu kwena Nzambi

3 Mvutudi matondu lawu kwena
Nzambi wuna yisi sambila yi kat-
satsa ka kasemi, bwosu bákala
bakhaka bama. Amana phipha,
mwini yisiku lembwa mu kulusyaka
mu bisambu.
4 Ngyubukini matsangab maku,
tsambu ya lawu phi yenina yawu
ni yikumona tswatsu, ndangu yibasa
mu kyesi.
5 Ngyubukini phi lukwikilu lwa
masonga luna wenina lwawu; hanga
luna kákala lwawu khaka waku wa
mukhetu Loyisi, yi luna lwa ngudi
waku Winisi, yenina yi kikumbwala
ni wenina lwawu phi ngeyi.
6 Kikuma kya bwabuna, yikubam-
bukisini: tokamisa kabu dya Nzambi
dina wábonga ha yikusya moku.
7 Kikuma, Kitembu yandu
katuhekini Nzambi kisiku tunatina
bweya; kaasi kisi tuheka ngolu, zola
yi kudikengila.
8 Wuyukaku tsoni mu kuta kim-
bangi kya Pfumu wetu, keti kya
meni, mutu wandi wa boloku.
Kaasi mona phasi hakimosi yi meni
kikuma kya Musamu wa Bukheti,
muna ngolu zoosu zina kátuheka
Nzambi.
9 Yandi Nzambi wátuhulula amana
wátutela mu mbila yatoma, ka
kikuma kya mihangu myetu ku,
kaasi muna kulanda mabanza

a **1:2 1:2** Mhb 16:1. b **1:4 1:4** Pholu kabati yubuka kyadi kina kákala kyawu Thimoti tangwa kámusisa ku Efesu. (1Th 1:3.).

mandi mana kádiyidikila kedi, mu khenda zina kátuheka mwena Kidisitu Yesu tuka luyanduku lwa matangwa mamana misiku hwa.
10 Khenda zazi katusongidiza buthwena muna kudimonikisa kwa Muhuludi wetu, Kidisitu Yesu. Yandi wuna wisa zilula ngolu za lufwa amana wumonikisini moya wa mvula yi mvula muna nzila ya Musamu wa Bukheti.
11 Kikuma kya Musamu meni wawu wa Bukheti, meni, bátsikununa yikala mbambala, thumwa yi mulongi[d].
12 Kikuma kya bwabuna yisi dikumbidila mu phasi zazi; yisibwoku yukila tsoni, mukuma nzayi mwena nani yísila lukwikilu lwama, amana yenina yi kikumbwala ni yanduna kenina yi hamu dya kukeba kina bápheka yi kuna kilumbu meni kyakina.
13 Simbidila, muna lukwikilu yi muna zola dina dyenina mwena Kidisitu Yesu, mbandu ya ndinga zina za bukheti wáyuka kwena meni.
14 Sweka ndinga zoosu za bukheti zina bákuheka mu nzila ya Kitembu Kyatoma wuna wisi zingila mwena betu.
15 Wuzayibwa ni batu boosu ba ku Aziya basala nzukula, mu kati dya batu babana benina Fizyedi yi Edimozyeni.
16 Pfumu káhana khenda zandi muna nzu ya Onezifodi, mukuma kisi pheka kikesa amana káyukaku tsoni za miyololu mya meni;
17 kaasi buna kisa ku Loma, wasya ngolu mu kwenda tsanda amana wámbona.
18 Yambula Pfumu kamusadisa kalenga bonga khenda kwena Nzambi muna kilumbu meni kyakina. Ngeyi meni wuzayi mboti bisalu byosu katsadidi ku Efesu.

2

Phumbulu wa kyedika wa Yesu Kidisitu

1 Kwena ngeyi, mwana wama, kala yi ngolu mu khenda zina zenina mwena Kidisitu Yesu.
2 Amana mamana wángyuka mu kulonga mu mesu ma bambangi balawu, wahanama kwena batu babana bisi sila mbundu, babana benina yi khwakasu ya kulonga phi batu bahika.
3 Nyokuka ngeyi phi, hanga phumbulu wakyedika wa Kidisitu Yesu.
4 Phumbulu wuna wubati yilama kenda ku mvita, kakwendaku sanda kasala mambu ma luzingu, ho kazola ni kamuzatisa pfumu wandi wuna wámukotisa mu kisalu.
5 Amana mutu wuna wisi sala tsaka za kutina thinu, wuna wisiku landa mikuku, kalendaku nunga ho kisiku sadila buna milombini mikuku[a].
6 Musadi wa bilanga wuna wisi dihana mu kisalu, kafweti kala watheti mu kubonga mbutu yandi.
7 Simbidila mambu mbati kuzimbwala: Pfumu kakuheka ngangu muna mambu moosu.
8 Mubambuka Yesu Kidisitu, mwana wátuka mu khuna ya Tavidi yandu wáfutumuka ku bafwa bwosu wisi longa Musamu wa Bukheti.
9 Kikuma kya Musamu wa Bukheti meni wawu mbati nyokukina amana batsini mu miyololu hanga mutu wa mbi. Kaasi Ndinga ya Nzambi bakasayoku keti koma!
10 Mukuma kya bwabuna yisi tambwasila phasi zoosu kikuma kya babana kásola Nzambi, ndangu bawu phi babonga luhulusu mwena Kidisitu Yesu, ha kimosi yi khembu ya mvula yi mvula.
11 Ndinga yayi yenina ya kyedika:

«Ho twáfwa hakimosi yi yandi,
twazínga phi hakimosi yi yandi;
12 ho twakanga mbundu, twayála phi hakimosi yi yandi;
ho twamutuna, yandi phi katú́tuna;

d **1:11 1:11** 1Th 2:7.
a **2:5 2:5** 1Ko 9:24-27.

13 ho thweku yi kwikama, yandi
kasála wa kwikama,
mukuma kaditunaku yandi meni[b].»

Musadi wakwikama

14 Tala mana wabámbukisa boosu amana bakebisa ku thwala ya Nzambi kikuma kya mambu ma ngyuma zina zitadidi mihowu. Ngyuma zina zisiku sadisa keti koma, kaasi zisi bebisa batu bana bisiza yuka.

15 Sya ngolu balenga kutambwasa ku mesu ma Nzambi, hanga musadi wuna wisiku bengisa mesu mu kisalu kyandi amana walongaka, buna bufwani, ndinga ya kyedika.

16 Bwisa phandi za phamba zakonda kala mu kinzambi, mukuma babana bisi dihanamwa bisi yekuka lawu mu kinzambi.

17 Malongi ma bawu menina hanga phuta yavunda yisi wumuna misuni. Bwabuna benina Kimeni yi Fileti:

18 Bayekukini mu nzila ya kyedika amana baningisini lukwikilu lwa batu mu kusamuna ni lufutumuku lwasalama kedi.

19 Kinga mipfundila mya ngolu mina kasya Nzambi myazyama myenina: Ndinga zazi zanama mwamuna: «Pfumu wubazayi batu bandi», amana «kosu mutu wuna watela zina dya Pfumu kafweti bwisa mu kusala mbi.»

20 Muna kati dya nzu ya mbuta, mweku lwesi malonga ma wolu yi ma manzanza; ma mutuma yi ma phophu za miti phi menina. Mamana ma theti yimamana bisi yambila batu ba luzitu, mana mahika kikuma kya kusadilaka bilumbu byosu.

21 Ho mutu kadisemisaka muna mambu mamana yilusamwani, kakála nzungu zina bisi yambila batu ba luzitu, wa kutambika, mupfunu kwena pfumu wandi, kalenda sala kosu kisalu kya mboti.

22 Tinaka tsambu za mbi za kingunza, sandaka masonga, lukwikilu, zola, ngemba, hakimosi yi babana bisi mutela Pfumu yi mbundu ya kasemi.

23 Kaasi bwisaka phaka za phamba yi za buzoba, wazayaka ni zazina zisi buta ngyuma.

24 Kinga bweku bukheti musadi wa Pfumu kayumanaka, kaasi kazolaka batu boosu, kakala mutu walunga mu kulonga amana katambwasaka batu babana bisi mutanga mambu;

25 kafweti balongaka mu malembi batu babana bisi mutendisa, bwalenda kala ni Nzambi kabaheka tangwa dya kusoba mabanza ma bawu amana bazaya kyedika.

26 Balénda dibakisa amana balubuki mu mitambu mya kiphidimutu, wuna wábakwata ndangu basalaka luzolu lwa yandi.

3

Phasi za matangwa ma tsuka

1 Wazayabwa mboti: muna matangwa ma tsuka, bilumbu bya phasi byakála.

2 Mukuma, batu bakála yi bwimi, nzoluka ya mbongu, bakwa mitsiki yi bakwa lulendu; bamúsafula Nzambi, balémvukilaku bibuti bya bawu, bakálaku kabanzi amana bakálaku yi luzitu ku mambu matoma;

3 bakála yi mbundu ya zititi, konda kyadi, kukumbaka batu, bakonda kwatakani, bakwa kingolu-ngolu amana bambeni ba mamboti;

4 balámbula bakwawu, batu ba mbundu ya khufi amana lulendu lwabákitula baphofu; bazákama yi tsambu za lutu kuluta Nzambi;

5 bahúnikisa ni benina yi kinzambi, kaasi batúnaza ngolu za kinzambi meni kina. Bafila kunda batu ba mutindu wuna!

6 Mukuma, ha kati dya batu babana, bahika bisi kota mu nzu yi

b **2:13 2:13** Lom 6:8; Mth 10:33 yi Luk 12:9; thl 23:19.

kuhunaka bakhetu, benina yi bizitu bya masumu, muna mitambu mya bawu; bakhetu babana benina yi tsambu za mambu ma mbi ma mutindu yi mutindu;
7 bisi sanda balongukaka kosu tangwa, kaasi bisiku lenda kuzaya kyedika.
8 Bwosu buna phi Yanesi yi Yambelesi bátendana yi Moyize, mutindu mosi phi batu baba babati tendana ku kyedika. Benina batu ba mayedi mazangana yi lukwikilu lwa phamba.
9 Kaasi bakwéndaku kyana kya lawu, mukuma batu boosu babátungulula buzoba bwa bawu, bwosu bwákala bwa Yanesi yi Yambelesi[a].

Ndongisila za tsuka

10 Kaasi ngeyi wulandiki mboti malongi mama, khadidi, mabanza ma kisalu, lukwikilu, sipha dya mbundu, zola, kikwamina,
11 minyanga yi phasi zazi yímona ku Atyosi, ku Kikonyumi, ku Disiti. Khi minyanga ndatiku! Kaasi muna moosu, Pfumu wákhutumuna.
12 Amana batu boosu bisi sanda kuzingilaka mu kinzambi mwena Kidisitu Yesu banyókuka.
13 Kaasi batu ba mbi yi bakwa bikwaki balánda hika mu kusala mbi, bahuna batu bahika amana babáhuna bawu meni.
14 Kaasi kwena ngeyi, kwamina muna mambu mana wálonguka yi mana wákwikila yi mbundu yosu. Wuzayi kwena nani wálongukama[b].
15 Amana tuka kimwana kyaku, wuzayima Masonuku Matoma; malenda kuheka mudimu wuna wakunata ku phulusu muna lukwikilu mwena Kidisitu Yesu.
16 Masonuku moosu másonama mu ngolu za Nzambi, amana menina mupfunu mu kulonga, kubwisa bifu, mu kusungika mbi, mu kulonga mu masonga,
17 ndangu mutu wa Nzambi kalenga kala wayilama buna bulungini amana kakala walunga mu kusala kosu kisalu kya bukheti.

4

1 Yikusikidikisi ku thwala ya Nzambi yi ku thwala ya Kidisitu Yesu, wuna wabáfundisa batu ba moyu yi bamvumbi, yikulombibwa muna zina dya kudimonikisa kwa Kidisitu yi Kipfumu kyandi:
2 samuna Ndinga ya Nzambi, ata muna tangwa dya bukheti keti dya kakalakanu; bakwikisa, bakaya ho loni baheka kikesa, wabalongaka yi sipha dya mbundu dyosu.
3 Mukuma, tangwa dibati kwisa batu bazólaku kuyuka malongi ma kyedika, kaasi balánda tsambu za lutu lwa bawu amana badíhana kwena balongi ba lawu babásamwana mana bisi zola kuyuka.
4 Bapháta matu ma bawu ndangu bayukaku kyedika, bahúkumuka ku bingana-ngana.
5 Kaasi ngeyi, dikenga mu mambu moosu, tambwasa munyanga, mwangisa Musamu wa Bukheti, lungisa buna bufwanini kisalu kyaku.
6 Kwena meni, beka zola ni bandambula kimenga amana tangwa dyama dya kusisa tsi dilungi.
7 Ndwaniki muzingu wa bukheti, thudini ku tsuka ya thinu, tsimbididilwa lukwikilu.
8 Amana buthwena, mukhonzi wa masonga bátswekilawa: Pfumu, zusi wa masonga, kaphékawa kilumbu meni kyakina, amana ka kwena meni ku lwesi, kaasi yi kwena babana boosu bisi zola kudimonikisa kwandi.

Milongi mya tsuka

9 Sya ngolu wisa ngwana tswatsu.
10 Kikuma Temasi wáthina, mudyambu dya lungongu lwa

a **3:9 3:9** Yanesi yi Yambelesi makala mazina mana bakala hana Bayuta kwena bakwa mikisi ba ku Ngiphiti. Kul 7:11. 22.
b **3:14 3:14** 2Th 1:5; 2:2.

mambu ma buthwena ma tsi yayi;
wendi ku Tesalonika; Khelesasi
kakwénda ku Ngalatiya, amana Titi
kakwénda ku Talamati[a].
11 Luka lwesi yenina yandi. Mu-
nata Malaku amana wisa yandi,
mukuma mupfunu wa lawu yenina
yandi kikuma kya kisalu.
12 Yimutumikini Tisiki ku Efesu.
13 Ha wakwísa, wandatina kazaka
kana tsitsiki ku Tholowasi kwena
Kadiphusu; amana wandatina phi
mikanda, theti-theti mikanda mina
báyidikila yi mikanda mya bambisi.
14 Lekizandi wuna wenina mbe-
mbu, mbi ya lawu kaphanga; Pfumu
kamuvutwala bwosu bwenina mi-
hangu myandi[b].
15 Dikenga kwena yandi, ngeyi
phi, mukuma kázolazoku keti koma
ndinga zetu.
16 Tangwa yísamba mbala ya
theti ha bápfunda, yímonaku mutu
wátsadisa: batu boosu bándosila.
Yambula Nzambi kabatangilamoku!
17 Kaasi Pfumu wángyakidila
amana wápheka ngolu zilutini,
ndangu, muna nzila ya meni,
Musamu wa Buketi basamunawa
buna bufwani amana baba bakondi
kala Bayuta boosu bayukawa.
Amana wáphulula ku munwa wa
thambu.
18 Pfumu kaphúlula hika ku kosu
kisalu kya mbi amana kakhótisa
konda kifu muna Kipfumu kyandi
kya mazilu. Khembu yakala kwena
yandi mvula yi mvula! Abwabuna!

Mboti ya tsuka

19 Muheka mboti Phisikila yi Aki-
lasi, yi nzu ya Onezifodi.
20 Elasiti wusadiki ku Khoditu,
amana yimusisikini Thofimi wabela
kuna Mile.
21 Sya ngolu wisa buna khaniku
kedi disa tangwa dya kyosi kya
ngolu.
Ebulusu, Phundesi, Dinusi,
Koloti yi baphangi boosu mboti
bakuhekini.
22 Pfumu kakala yi kitembu kya
ngeyi. Khenda za Nzambi zakala yi
benu!

a **4:10 4:10** Khl 4:14; Fdm 24; 2Ko 8:23; Ngl 2:3; Tit 1: 4.

b **4:14 4:14** Mkg 62:13; Bin 24:12; Lom 2:6.

Mukanda kwena Titi
Titi
Khotidi ya mukanda

Titi kákala mutu mosi wuna wakala musindikila Pholu mu kisalu. Kisalu kya mbuta kásala muna matangwa dina kámona Pholu phasi ku thwala ya bimvuka bya ku Khoditu. Tangwa dyadi babati musonikina mukanda, Titi ku zawala dya Kheleti kákala. Kwakuna kabati sadisa bakidisitu ndangu badisya mu ndonga.

Mubindundi kabati bambukisa kwena Titi mambu ma mupfunu ma batwadisi ba Dibundu (1:5-16). Kabati muheka malongi muna mana matadidini bikhunda ha kimosi yi batu bahika ba kimvuka: binunu, bandumba, basanda, bahika (2:1-15). Yesu Kidisitu wálambula luzingu lwandi, ndangu kakula batu ba tsi mu mbi yosu (2:14): luzingu lwa pha lwa bakidisitu kwakuna lwisi yekamina.

Muna tangwa dina myásonama mikanda mya Thimoti yi mukanda wa Titi, bakidisitu bábakisa ni Yesu kakwisaku vutuka kedi buthwena. Bulungi balonguka kikuma kya kuzingila muna tangwa dina benina mu luzingu.

Mboti

1 Pholu, musadi wa Nzambi, thumwa wa Yesu Kidisitu.

Yítambula kiyeka kya kunatisa ku lukwikilu babana kásola Nzambi yi kubazayikisa kyedika bwosu lwenina kyenina kinzambi kya bakidisitu,

2 ndangu babonga kivuvu kya luzingu lwa mvula yi mvula. Nzambi, bwosu kisiku huna, yandi wátusila luzingu meni lwaluna ku thwala ya matangwa moosu;

3 amana buna dyálungila tangwa dina kásila, wásongila Ndinga yandi muna musamu wawuna báhana kwena meni yi wawuna yisi longa muna muswa wa Nzambi, Muhuludi wetu.

4 Kwena Titi[a] mwana wama wa kyedika bwosu lwenina lukwikilu lwetu lwa mu kimvuka. Yambula Nzambi Tata yi Kidisitu Yesu Muhuludi wetu baluheka khenda yi ngemba.

Kituma kya Titi ku Kheleti

5 Kima yíkusisila ku Kheleti, ndangu wámeka kusya mu ndonga mambu mahika mana masadi mu kuyidika amana wasikununa bambuta muna kosu mbanza, bwosu buna yikulongikila meni-meni.

6 Mbuta kafweti kala mutu wakonda kifu, yakala dya mukhetu mosi, wenina yi bana ba bakwikidi bana bakonda kedi funda mu mambu matadidini kisaka-saka keti kukonda kulemvuka.

7 Kikuma, bulungi ni mutwadisi kakala wakonda kifu, kikuma yandi báheka kiyeka kya mambu ma Nzambi, kaditsikisakaku, kakalaku mukwa khabu, kakalaku kinwa malafu, kakalaku lwasa, kasandakaku lufutu mu nzila za mbi.

8 Kaasi kakala mutu wisi yamba batu, wisi zola mamboti. Kakala mutu wa mabanza ma mboti, mutu wa masonga, watoma, mutu wa kukanga mbundu.

9 Kakala mutu wádihana ku Ndinga ya lukwikilu, kisiya sadila phi bwosu buna bálongilaya. Muna bwabuna kakadila yi hamu dya kuhana kikesa muna dilongi dya kyedika amana kalénda songila kifu kya bawu kwena babana babati mutendisa[b].

10 Kikuma, balawu benina, kuluta hana kati dya bakidisitu babana ba Bayuta, benina bakolami amana bisi zonza mambu makonda mupfunu yi kuhunaka bakwenu.

11 Bulungi kubakangisa munwa. Mukuma nzu za muthu bisi vwadingisa, mu kulongaka mambu mana mafwaniku mu kulonga,

a **1:4 1:4** 2Ko 8:23; Ngl 2:3; 2Th 4:10.

b **1:9 1:9** 1Th 3:2-7.

kikuma kya lufutu lwa mu nzila za mbi.
12 Mosi hana kati dya bawu,
mbikudi, kázimbula: «Bakheleti ben-
ina kosu tangwa bahunya misamu,
bambisi ba nganzi, babolu bana bisi
zola lwesi kudya.»
13 Kimbangi kyaki kyenina kya
kyedika. Yihana ni baheka phi
bikalu bya ngolu, ndangu bakala ba
kasemi mu lukwikilu,
14 amana bayekaminaku hika ku
mikhenda mya Bayuta yi ku mikuku
mya batu mina misiku landa nzila ya
kyedika.
15 Byosu byenina bya kasemi
kikuma kya batu babana benina ba
kasemi; kaasi heku kima kyenina
kya kasemi kikuma kya babana
básumuka amana bakonda lukwik-
ilu: ngangu za bawu yi katsasa ka
bawu byenina bya mvindu.
16 Bisi tambwasa ni bamuzayini
Nzambi, kaasi bisi musuwangana
muna mihangu mya bawu. Batu
ba nzanzi[d], bisiku lemvuka amana
bisiku lenda kuhanga keti kima ki-
mosi kya bukheti.

2

Binunu, bangunza yi bahika

1 Kaasi kwena ngeyi, zonza lwesi
mambu mana mafwanani yi mal-
ongi ma masonga.
2 Zimbula kwena binunu bya
bayakala ni bakalaku batu ba ku-
lutisaka kitesu, bawu benina batu ba
kuzitisa, benina batu bana bazayini
kudibatila mboti-mboti, benina ba
kasemi muna lukwikilu, muna zola[a]
yi muna kwikama.
3 Phila mosi phi yi kwena binunu
bya bakhetu, bakala yi bikalulu bina
bilungidini mu kikuma kya bak-
wikidi; bakalaku batu bisi kwenda
mu kukumbaka bakwawu, bakalaku
phi bahika ba malafu. Kaasi balon-
gaka mambu ma mboti;
4 ndangu balongaka kwena ban-
dumba ba bangudi mu kuzolaka
bayakala ba bawu yi bana ba bawu,
5 bazayaka mu kuditanina mboti-
mboti, bakala ba kasemi, badihana
mu kusala bisalu bya mu nzu, bakala
batu ba mboti, amana balemvukaka
kwena bayakala ba bawu, ndangu
Ndinga ya Nzambi balewulayoku.
6 Phila mosi phi kwena ngeyi,
balongaka masanda ni bazaya
kudilunda mboti-mboti
7 mu mambu moosu. Ngeyi meni
wakalaka mbandu ya mihangu mya
bukheti. Amana malongi maku
makala ma kasemi yi mana mabati
nata luzitu.
8 Ndinga zaku zakala za ma-
songa, zina balendaku lewula kwena
batu, ndangu mutendi kayuka tsoni,
kikuma kamónaku dyambu dimosi
dya mbi dina kazónza kikuma kya
betu.
9 Balonga bahika ni bazitisaka
bapfumu ba bawu mu mambu
moosu, babasephidisaka, babalu-
munakaku ndinga za bapfumu ba
bawu,
10 babayibakaku keti kima. Kaasi
badisongilaka kosu tangwa ni ben-
ina batu ba kusila mbundu, kikuma
kya kuhana lukumu ku malongi ma
Nzambi, Muhuludi wetu.
11 Mukuma, Nzambi wásongila
kedi khenda zandi hanga tho ya
luhulusu lwa batu boosu.
12 Khenda meni zina zibati tulonga
ni twabwisa khadidi ya mbi, twab-
wisa phi nzoluka za tsi yayi; amana
muna tangwa dyadi, twakala batu
babana bazayi kudilunda mboti-
mboti, batu basungama, yi batu ba-
bana bisi zingila mu kinzambi.
13 Bwabuna bufwani kithamina
kina tubati hingidila mamboti mana
thwisi sila kivuvu, yi kumonika kwa
khembu ya Nzambi wa mbuta yi
Muhuludi Yesu Kidisitu.
14 Wadilambula yandi-meni
kikuma kya betu, ndangu katukula
ku mbi yosu amana katukitula

d **1:16 1:16** Mu mikanda mya hika bisi zonza: Batu ba mbi ya lawu.
a **2:2 2:2** Twalenda sadila phi "lungongu"

kanda dya kasemi, dina dyenina kikuma kya yandi-meni, babana benina babasa yi tsambu ya lawu mu kusala mihangu mya bukheti.

15 Tala mana wufwani mu kulonga, kuhana kikesa kwena bana babati kuhinikina kondilo kubasongisa yi lawu dya hamu. Ka mutu ku kakulewula.

3

Bifu bya kikidisitu

1 Bayubululu bakwikidi ni bafweti bayukila batwadisi yi bapfumu ba luyalu, bafweti balemvukila, amana bakalaka bayilama mu kuhangaka moosu ma bukheti.
2 Balewulaku mutu, kaasi bakalaka batu ba talala yi buweti, amana basongilaka kosu tangwa lembami dya bawu kwena batu boosu.
3 Mukuma, betu phi, twákala theti hanga biyungu, bakolami, twakalaku mu nzila. Twákala bahika ba byesi yi tsambu za mutindu yi mutindu. Twakala zingila mu bundwandwa yi nzoluka. Twakalaku dihekisa luzitu, amana twakala dimenga betu yi betu.
4 Kaasi tangwa kásongila Nzambi Muhuludi wetu buweti bwandi yi lungongu lwandi kikuma kya batu,
5 wátuhululu, heku ni kikuma kya buna twáhanga mihangu mya masonga, kaasi kikuma kya kheni yina kátuyukila. Wátuhululu, wátuheka lubutuku lwa pha. Amana muna nzila ya Kitembu Kyatoma, wátuheka luzingu lwa pha.
6 Mukuma Nzambi wátufwebwala Kitembu Kyatoma hana thandu ya betu, muna nzila ya Yesu Kidisitu Muhuludi wetu;
7 ndangu, muna khenda zandi, kisi tukitula batu ba masonga ku mesu ma Nzambi, amana wátuheka muswa wa kubonga luzingu lwa mvula yi mvula luna thwisi sila kivuvu.
8 Ndinga yina yenina ya kyedika.

Nzodi ni wazonzaya yi nziki-nziki, ndangu babana bisi kwikila mwena Nzambi badihana mu kuhangaka hika lawu mihangu mya bukheti. Tala mana menina mboti yi mupfunu kikuma kya batu.
9 Kaasi tina matendu ma buzoba, mambu mana matadidi ndonga ya butuka, ngyuma yi mathata mana matadidi mitsiku: meku mupfunu amana ma phamba.
10 Mutu wuna wisi kotisa ngyengu, muyekula mu Dibundu, ku nima dya kukebisa kwa theti yi kwa zodi.
11 Kikuma, wuzayi ni mutu wa mutindu wawuna wuditotisi kedi, kabati landa kusumuka; amana ndola kabati dizengila yandi-meni.

Ndongisila za tsuka

12 Tangwa yikútumina Aditemasi ho loni Tisiki, sanda phila ndangu wisila kwena meni kuna Nikophodisi, mukuma kwakuna nzengikini kunangina mu kuhitisa tangwa dya kyosi kya lawu.
13 Hanga bwosu bulungi mu kusala kikuma kya kubasadisila mulongi wa mitsiku Zenasi yi Apholosi, mu kitambu kya bawu, yidika ndangu bakondaku keti kima.
14 Bulungi phi baphangi betu bakwikidi balonguka mu kusala mihangu mya bukheti, ndangu balunga mu kusadisa batu babana benina yi mupfunu wa lusadisu. Amana banataku luzingu lwa phamba.
15 Boosu babana benina hakimosi yi meni mboti bakuhitikini. Baheka mboti babana bisi tuzola mu lukwikilu.
Yambula khenda za Nzambi zakala kwena benu boosu.

Mukanda kwena Fidimoni
Fidimoni
Khotidi ya mukanda

Fidimoni kenina nduku wa thumwa Pholu. Pholu kamusamwana Musamu wa Bukheti ku nima, wákituka mukidisitu. Mukyedika kenina mvwama. Kákala yi bahika. Onezimi, mosi wa bahika ba Fidimoni, wátina kwena pfumu wandi. Kámuwana Pholu muna boloku mwamuna kakala. Wakituka mukidisitu yandi phi. Pholu wamuvutula Onezimi kwena pfumu wandi yi mukanda hana moku. Abweti Fidimoni kamuyambila Onezimi?

Mukanda wa Pholu kwena Fidimoni wutadidini phi kimvuka kina kyisi khundakanina muna nzu yandi (nzila 2). Wubati zonzila dyambu dimosi ditadidini kimvuka kya muthu.

Muna tangwa meni dyadina, kimvwama kya bisi Loma kyákala mu kikhita kya bahika. Ndambu mosi ya batu ba mulambu wawuna benina bahika. Babati sala muna bisalu byosu amana luzingu lwa bawu lwosu ha moku ma bapfumu ba bawu. Kutina kwa muhika bisikwa hanina ndola mosi ya ngolu, mbala za hika mu lufwa.

Muna mukanda wandi, Pholu kabati lomba kwena Fidimoni mu kumutambula Onezimi hanga phangi watondama. Kikuma boosu, yi batu bana bakondi kala bahika yi bahika, benina baphangi mwena Kidisitu. Kaasi Pholu kabatiku hana muswa kwena Fidimoni. Wuzodini ni Fidimoni kabonga lukanu yandi meni mu mana kasála.

Bakidisitu ba theti bafwanaku kedi mu kubalumuna mutindu wa luzingu lwa bawu muna mbala mosi. Kaasi lukwikilu mwena Yesu Kidisitu lubalumuni mutindu wa kuzingila muna mbala mosi. Ndinga ya lungongu yenina yi ndandu muna luzingu lwa kingenga yi luzingu lwa batu boosu.

1 Yandu meni Pholu, bákotisa mu boloku kikuma kya Kidisitu Yesu yi phangi Thimoti.

Kwena ngeyi Fidimoni, watondama yi musindikidi wetu wa kisalu,
2 yi kwena Aphiya, phangi wetu wa mukhetu, kwena Adisiphi, musindikidi wetu wa mizingu, yi kwena Dibundu dina dyisi khundakana muna nzu yaku:
3 Yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu wetu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Lungongu yi lukwikilu lwa Fidimoni

4 Mbala zoosu zina yisi vutula matondu kwena Nzambi wama, yisi tumbula zina dyaku Fidimoni muna bisambu byama.
5 Mukuma yisi yuka khululuka ya lungongu lwaku kikuma kya bakwikidi boosu yi lukwikilu lwaku kwena Pfumu Yesu.
6 Yisi lomba kwena Nzambi ni lukwikilu luna wenina lwawu mu kithwadi yi betu, lwakala ngolu mwena ngeyi ndangu lwasongila mamboti mana tufwani mu kulungisa kikuma kya Kidisitu.
7 Kikuma, zola dyaku, phangi, dipheki kyesi kya lawu yi kikesa, mukuma wusyamisini mbundu ya bakwikidi.

Pholu wulombi lusadisu kikuma kya Onezimi

8 Yihana ni, mbatanana yenina yi muswa mu kithwadi yi Kidisitu mu kukusenda mana wulungini mu kuhanga,
9 kaasi nzodi yikulomba kima kimosi muna zina dya lungongu. Bwosu yekina, meni Pholu, kinunu, amana phi buthwena mu boloku yenina kikuma kya Kidisitu Yesu,
10 mbati kulomba lusadisu kikuma kya Mwana wama Onezimi. Yandi Kenina mwana wama wuna mbutidini muna boloku.
11 Theti, kákalaku mupfunu kwena ngeyi, kaasi buthwena bwabu, mupfunu katuyekina kwena ngeyi yi meni.

12 Buthwena, yikuvutwadi yandi,
yandi wenina hanga ndambu ya
meni meni.
13 Yizodi ni kakala bela-bela yi
meni ndangu katsadisaka ha kifulu
kya ngeyi, muna tangwa dyadi yen-
ina mu boloku kikuma kya Musamu
wa Bukheti.
14 Kaasi nzodikiku ni yihanga
kima konda wapheka nzila, ndangu
wuhangaku mambu mu kingolu-
ngolu kaasi yi mbundu ya bukheti.
15 Ngatu Onezimi káyekukila
kwena ngeyi kikuma kya tangwa
dya khunda, ndangu kakuvutwakila
kyamakulu,
16 kakalaku hanga muhika wa
ngeyi, kaasi wekina kuhita muhika:
phangi mosi watondama. Mukuma
kenina kwena meni, hanga phangi
watondama, kakálabwa hika kwena
ngeyi phi phangi watondama, hanga
mutu, hanga phi phangi mwena Ki-
disitu.
17 Yuka ni wisi mbongila hanga
nduku waku, mubonga yandi phi
bwosu wisi mbongila meni.
18 Yuka ni mbi kákuhanga, kondi
loni pfuka yaku kenina yawu,
syabya mu mutwa wa meni.
19 Yi koku dya meni meni mbati
sonikina mambu mama: Meni
Pholu, yikuvutwalabya. Nzodiku
yikuyubululabwa ni ngeyi pfuka ya
meni wenina yawu, luzingu lwaku
yáta.
20 Kyedika, Phangi wama, tsadisa
bwabuna kikuma kya lungongu
lwa Pfumu: ndembika mbundu
mukuma ngeyi yi meni kima kimosi
thwenina mwena Kidisitu.
21 Tsini mbundu ni muna tangwa
dyadidi mbati kusonikina, wahánga
kuhita hika buna yikulombini.
Nzayi mboti ni wahángabwa hika
kuluta.
22 Amana muna mbala mosi,
yikulombi hika ni wangidikila
mwanza, mukuma yenina yi kik-
wamina ni muna bisambu byenu
nzila yakhángwakila ndangu yisa
luvutwakila hika.

Mboti za tsuka

23 Ephafwasi, yandi wenina haki-
mosi yi meni mu boloku kikuma kya
Kidisitu Yesu, mboti kakuhekini;
24 Malaku, Adisitadiki, Temasi yi
Luka, basindikidi bama ba kisalu,
bawu phi mboti bakuhekini.
25 Yambula khenda za Pfumu Yesu
Kidisitu zakala yi kitembu kyenu!

Mukanda kwena bisi Hebelu
Hebelu
Khotidi

Mukanda kwena bisi Hebelu weku yi zina dya musoniki. Wubatiku songila phi keti nati bа́sonikinawa. Musoniki wa wawu kenina mwisi Ngeleki, kaasi tomizaya masonuku ma Bulunda bwa khulu. Kabati sonikina bakidisitu babana benina mu kisina kya Bayuta. Bakidisitu babana bakatudini kikesa. Batotisini tsambu yi kikumbwala kya theti. Bahika benina phi yi sunga dya kukatula lukwikilu. Musoniki wa mukanda zodi kayika malongi mana bátambula kikuma kya kubaheka kikesa.

Mwena Kidisitu mbambala wa Nzambi, bisi kotila batu mu kikhunda yi Nzambi (1:1-2:18). Kikuma Kidisitu kenina Mwana wa Nzambi, kenina kyedika bwosu buna kenina Nzambi (1:3). Wа́kituka kyedika mutu. Muna kufwa kwandi hanga mutu, wа́katula ngolu za kitembu kya mbi (2:14).

Kikuma kya Kidisitu, bakwikidi bafwani mu kubwesuka kwena Nzambi yi kikumbwala (3:1-5:10). Kikuma, Yesu Kidisitu wа́tula yi kwena Nzambi, amana Nzambi wа́mutumbika Mbuta-Nganga. Muna Bulunda bwa Khulu, mbuta-nganga kenina wuna wulungi mu kubwesuka belabela yi Nzambi, mu kukotaka mu kizika kyatoma hedila. Kisi tambika bimenga kikuma kya kubonga ndoluka ya masumu. Buthwena, Yesu Kidisitu yandi lwesi wenina Mbuta-Nganga. Mukanda kwena bisi Hebelu, wawu lwesi wisi tambwasa mamana, muna mikanda myosu mya bulunda bwa pha.

Musoniki wa mukanda kabati londulula mutindu wuna kenina Yesu Mbuta-Nganga wa bakwikidi (5:11-10:31). Keninabwa muna mutindu wuna wuswaswani yi bambuta-nganga ba Bayuta.

Mukhenda wumosi wa Bulunda bwa khulu walenda tendula mamana. Mukanda wa Kuyandika 14:17-20 wubati zonzila kutundakana kwa Bulahami yi mutu mosi wa nzenza bisi tela Medikiseteki. Bwosu kenina Medikiseteki, Yesu phi kenina Mbuta-Nganga wuna wukondi kala mu butuka dya banganga-Nzambi. Bа́muyadikaku Nganga-Nzambi mu mutindu wuna bisi yadikila mu mikuku mya batu. Banganga-Nzambi lawu benina amana bisi fwa. Yesu Kidisitu kenina Mbuta-Nganga wa mvula yi mvula amana kisi zinga mvula yi mvula. Kа́kota ku zilu, kwakuna kisi zingila Nzambi. Kwakuna kabati tunatisa.

Muna Bulunda bwa theti, banganga-Nzambi bakala landulula bimenga konda kulembwa kikuma kya kubonga ndoluka ya masumu ya Nzambi. Bakala honda bibulu kikuma kya bwabuna. Kinga, Kidisitu kátambika lutu lwandi mbala mosi yi kyamakulu. Disongidila ni bakidisitu babati dyatila buthwena mu nzila ya pha. Fwaniku ni bavutuka ku manima.

Lukwikilu lwa bakhaka bisilwa hanina mbandu kwena bakwikidi. Mbandu meni yayina yisi baheka kikesa muna tangwa dya phasi yi muna bimeka bya buthwena bwabu (11:1-12:13). Tukidila khaphu ya 12:14, tsuka ya mukanda yibati zonzila mutindu fwani bakidisitu bazingila yi Nzambi, yi bakwenu, yi kuyidika kimvuka kimosi kya kyedika.

Nzambi mwena Mwana wandi kisi zonzila

1 Muna tangwa dya khulu, Nzambi
kakala zonza kwena batata betu
mbala za lawu amana mu mitundu
mya lawu muna nzila ya bambikudi,
2 kaasi buthwena, mu bilumbu
byabi bya tsuka, kátuzonzila
mwena Mwana wandi mosi wuna
kasikununa swana wa byosu, muna
nzila ya yandi wuna káhangila tsi.
3 Mwana meni wuna kenina
mutsyenzya wa khembu ya Nzambi

amana kenina kifwani kya mukwandi kya buna kenina Nzambi,
amana ndinga ya yandi ya hamu yisi zyamisa tsi.
Ku manima ma kusemisa batu ku masumu ma bawu,
wazakala kuna koku dya kitata dya kipfumu kya Nzambi,
muna bisoka bya mazilu.

Mwana wa Nzambi kenina mbuta kwena banzyo

4 Bwosu kakituka mbuta kwena banzyo Nzambi wamuheka zina dihitini dina dya bawu.
5 Mu kyedika, keti kwena mosi wa banzyo Nzambi kazimbwala kedi:
«Ngeyi wenina Mwana wama,
tuka lelu dyadi, meni yikubutini.»
Amana khaniku kazimbula kwena wanzyo mosi:
«Tata yikala kikuma kya yandi
amana kakala Mwana kikuma kya meni.»
6 Kaasi mu tangwa kahitika Mwana wandi wa tsomi muna tsi,
wuzimbudini:
«Banzyo ba Nzambi boosu bamufukamina.»
7 Kikuma kya banzyo, kazimbula:
«Nzambi, banzyo bandi, kisi bakitula bitembu
amana basadi bandi kisi bakitula mileku mya mbawu.»
8 Kaasi Nzambi kazimbula kikuma kya Mwana wandi: Wenina Nzambi,
«Kiti kyaku kya luyalu kyasikila mvula yi mvula.
Koka dya masonga maku dyenina koka dya luyalu lwaku.
9 Wisi zola masonga, amana wamenga mbi,
yi hakana Nzambi, Nzambi waku, kakusodila
mu kukusita mafuta ma thumbama,
amana wakusola kuhita bakwenu khunda.»
10 Kazimbula hika:
«Ngeyi, Pfumu, watunga tsi muna luyandiku,
amana mazilu menina muhangu wa moku maku.
11 Byosu byabina byazíluka, kaasi ngeyi wenina.
Tsi yi zilu byakulwakila hanga miledi mya khulu;
12 wavungabya hanga muzaka wumosi,
amana byasoba hanga muledi wumosi phi.
Kaasi ngeyi wenina phila mosi kaka,
amana luzingu lwaku lweku yi tsuka.»
13 Amana Nzambi kazimbulaku kedi keti kwena mosi wa banzyo bandi:
«Awisa sikuka ku kitata kyama,
yi kuna yikítwala bambeni baku
kidyatilu kya bitambi byaku.»
14 Aketi banzyo benina bitembu, bana byenina mu kisalu kya Nzambi: Nzambi kisi batuma kikuma kya kusadisaka batu babana bakwisa vwa luhulusu.

2

Luhulusu lwa mbuta

1 Yi hakana betu tufweti simbidila buna bufwani ku musamu wuna twayuka, hanga twaditotisa nana nzila.
2 Kikuma, honi musamu wuna kazonza Nzambi mu nzila ya banzyo wawu walungila, amana wosu wuna wazítisawoku kondi loni walemvukilawoku, kabonga ndola yina yilungini.
3 Amana abweti twalenda mu kuhenga ndola yina ho twalewula luhulusu lwa mbuta lwaluna? Yandi-meni Pfumu watekilalwa samuna. Amana phi, babana bayuka mu kuzonzila luhulusu meni lwenina kwena Pfumu batukwikisalwa.
4 Nzambi wasikununa kimbangi kya bawu ni kya kyedika muna nzila ya bidimbu, muna bithondu, yi mu biphadi bya mutindu wosu, yi muna kabu dina katyakila Kitembu Kyatoma kwena mosi-mosi wa bawu muna luzolu lwandi.

Wuna wisi natisa batu ku luhulusu

5 Kikuma, heku ni kwena banzyo kahana Nzambi, kiyeka kya tsi yina yakwísa yina tubati zonzila.

6 Kinga, mutu mosi kázimbula
muna Masonuku:
«Nati kenina mutu ndangu ngeyi wa-
muyubukaka?
Nati kenina mwana wa mutu
ndangu ngeyi wamukebaka?
7 Muna tangwa dya khunda, ngeyi
wamusila mutu muna sina
dya banzyo,
wámuvwatisa mu khembu yi luzitu,
8 wasya byosu muna sina dya bita-
mbi byandi.»
Yuka ni Nzambi káhana kiyeka
kya bima byosu kwena mutu, dis-
ongila, kásisaku kima kina kimu-
tadiku. Kinga buthwena, tubatiku
mona ni byosu mu kiyeka kya mutu
byenina.
9 Kaasi tumoni ni Yesu bámukitula
koma, muna sina dya banzyo mu
tangwa dimosi bwabu, amana
wávwata mukhonzi wa khembu
yi luzitu kikuma kya lufwa luna
kányokukina. Amana muna buweti
bwa Nzambi, kisa fwila kikuma kya
batu boosu.
10 Kikuma muna nzila ya yandi
Nzambi yi mwena yandi byosu by-
isi zingila, kázola mu kunatisa ku
khembu bana balawu. Káhanga
bwabuna mu kumukitula Yesu mutu
walungila muna nzila ya minyanga
myandi, yandi wenina kisina kya
luhulusu lwa bawu.
11 Mukuma, Yesu wisi semisa batu
ku masumu ma bawu amana ba-
bana benina ba kasemi boosu kwena
Tata mosi batukini. Yi hakana yandi
keku yi tsoni za kubatedila baleki
bandi.
12 Tangwa kazimbudini Yesu:
«Yisámuna zina dyaku kwena
baphangi bama,
yikútsikisa hana kati dya kimvuka.»
13 Wuzimbudi phi:
«Yisya mbundu yama mwena
Nzambi.»
Amana phi:
«Awu meni, meni yi bana babana
kaphekini Nzambi.»
14 Kikuma bana babana boosu
benina kima kimosi yi yandi muna
menga yi mu lutu, yandi phi luzingu
lumosi kázinga yi bawu. Yi hakana
ni muna lufwa lwandi wátusuna
kiphidi-mutu, wuna wakala sim-
bidila ngolu za lufwa,
15 amana wákula boosu babana
meni bakala bakwatama mu kihika
kya bweya bwa lufwa muna luzingu
lwa bawu lwosu.
16 Kikuma, kyedika ka kwena
banzyo ku kisi kwisa mu kusadisa,
kaasi ku butuka dya Bulahami kisi
kwisa sadisa.
17 Yi hakana kálunga mu kuk-
ituka kitesu kimosi mu moosu
kwena baphangi bandi. Bwabuna
ndangu kakituka mbuta-nganga
mosi wabasa yi buweti yi kuhwila
mwani muna kisalu kya Nzambi,
kikuma kya kulolula masumu ma
batu.
18 Mukuma bwosu kányokuka
yandi-meni tangwa káhita mu
kimeka, wulungini mu kuyakidila
babana benina mu kimeka.

3

Yesu kenina mbuta kwena Moyize

1 Amana phi baphangi batu ba
Nzambi, bakwetu khunda ba mbila
ya Nzambi, talenu kwena Yesu,
yandi thumwa wa Nzambi amana
Mbuta-Nganga wa lukwikilu lwalu
tubati samuna.
2 Kikuma, Yesu wáhwila mwani
kwena wuna wámusikununa bwosu
kákalabwa Moyize muna nzu yosu
ya Nzambi[a].
3 Kaasi Yesu kenina yi khembu ya
lawu kuhita yayi ya Moyize hanga
mutu wuna wutungini nzu kenina yi
lukumu lwa lawu kuhita yawu-meni
nzu.
4 Kosu nzu, mu kyedika, mu nzila
ya mutu yisi tungamina; amana,
wuna wátunga bima byosu, kenina
Nzambi.
5 Amana Moyize wáhwila mwani
muna nzu ya Nzambi yosu hanga
musadi, kikuma kya kuta kimbangi
kya mana kakala zonza Nzambi.

a **3:2 3:2** Thl 12:7.

6 Kaasi Kidisitu keninabwa hanga
Mwana wa kusikununa, mutwa wa
nzu ya Nzambi. Kinga nzu ya yandi
yi betu, ho twalema kikumbwala yi
lulendu luna thwisi sila kivuvu.

Kulembwa báswekila kanda dya Nzambi

7 Yi hakana ni, bwosu kazim-
budibwa Kitembu Kyatoma:
«Lelu, ho luyukini ndinga ya yandi,
8 luzitikaku mbundu, bwosu
mụ kilumbu kina batu
bamubalwakila Nzambi,
mu tangwa dya kimeka muna tseki
ya khatu;
9 Kwakuna bakhaka benu bátsokila
muna kimeka
kimosi mbata nana bámona mi-
hangu myama.
10 Muna mvula makumaya.
Yi hakana yíyukila khabu kikuma
kya batu ba tangwa meni
dyadina,
amana nzimbudini: "Bisi ditotisa
kosu tangwa muna mbundu
ya bawu,
bámonazoku nzila zama."
11 Yidya ndefi muna khabu zama:
Bakótamwoku muna tsi yina
yíbayidikila kikuma kya
kulembwila[b]!»
12 Kebenu baphangi, ka mutu
ku hana kati dya benu kakala yi
mbundu yimosi ya mbi, mbundu ya
ngolu amana yamuyekulaka kwena
Nzambi wa moya.
13 Kaasi disyamisakenu benu yi
benu kosu kilumbu buna fwanini
mu kuzonzila «lelu», ndangu keti
mosi wa benu kahunanaku ku dis-
umu amana kakituka yi mbundu ya
tadi.
14 Kikuma, tukituki basindikidi ba
Kidisitu, tufweti tomalunda kikumb-
wala yi kuna tsuka bwosu kyákala
ku luyandiku.
15 Bwosu mazimbudi Masonuku:
«Ho luyukini ndinga ya yandi lelu,
luzitikaku mbundu zenu bwosu
mu kilumbu kina batu
bámubalwakila Nzambi[d].»
16 Banati babana báyuka ndinga
ya Nzambi amana báhakuka kikuma
kya yandi? Ka bawu ku boosu ba-
bana kálubula Moyize mu Ngiphiti?
17 Amana kwena banati kásidikila
Nzambi muna mvula makumaya?
Ka kikuma kya babana ku báhola
masumu amana bakala fwa muna
tseki?
18 Amana kwena ba nati kádila
Nzambi ndefi yayi: «bakótamwoku
muna tsi yina yíbayidikila kikuma
kya kulembwila», ka babana ku ba-
mana hakuka?
19 Amana tumonini buna bwa
bukheti ni, balendamwoku kukota
kikuma kya kukonda kwa bawu kwa
lukwikilu.

4

1 Nzambi wátusisila kilangi ki-
mosi kya kukota muna kilembwadi.
Tukebenu ni hana kati dya benu,
hakala nana yi mutu wabánza ni mu
tsukinina kenina.
2 Mukuma betu mutindu wumosi
yi kwena bakhaka betu twáyukawa
Musamu wa Bukheti. Kaasi, ndinga
yina báyuka bawu, yábasadisaku
mukuma bátambwasayoku yi luk-
wikilu.
3 Kaasi kwena betu twákwikilaya,
tukotini muna kilembwadi bwosu
kazimbula Nzambi:
«Yidya ndefi muna khabu zama:
Keti bwe, bakótakumwoku muna
kilembwadi kyama!»
Kinga, mihangu myandi myámanisa
kedi tukidila mu kuhangama kwa tsi.
4 Mukuma, kázimbula homa
hamosi kikuma kina kitadidini
kilumbu kya tsambwadi: «Amana
Nzambi wálembwa muna mihangu
myandi myosu.»
5 Amana muna nzila yayi wuz-
imbudi hika: «Keti bwe, bakótaku
muna kilembwadi kyama.»
6 Kikuma bwáyilama kwena batu
bahika mu kukota, amana babana
báyuka theti Musamu wa Bukheti,

b **3:11 3:11** Mkg 95:7-11
d **3:15 3:15** Mkg 95:7-8

bákotamwoku kikuma kya kukolama kwa bawu. Yi bwabuna, phila yenina hika kikuma kya batu ba hika mu kukotamwa.
7 Nzambi wusini kilumbu kya hika kina katedi ni «lelu». Kázonzilakya hika kyakina lawu, muna nzila ya Tavidi, muna kitini kina tutangi kedi:
«Ho luyukini ndinga ya Nzambi lelu,
luzitikaku mbundu yenu».
8 Wadi ni Yoswa kabanatisaka mu kilembwadi, wadi Nzambi ku manima kakhaniku zonzila hika kilumbu kikwawu.
9 Disongidila ni, kilembwadi kimosi kya sabata kisadini kikuma kya kanda dya Nzambi.
10 Mukuma, wuna wukotini mu kilembwadi kya Nzambi wulembwini ku mihangu myandi bwosu kálembwa Nzambi ku mihangu mya yandi meni.
11 Tusyenu tswatsu mu kukota mu kilembwadi kyakina; ndangu mutu kabwaku hanga bakhaka betu bábwisa mu kulemvuka.
12 Mukuma ndinga ya Nzambi yenina ya moya amana ya ngolu. Yisi tapha hanga mbedi mosi ya phoku. Yisi kota yi kuna byákhundakanina moya yi kitembu, bikhosu yi miluku amana yihambudibya. Yisi fundisa masunga yi mabanza ma mbundu ya mutu.
13 Amana kweku kima kyáswamana ku mesu ma yandi, kaasi kyosu kyenina ha tseki amana kya kuyengika ku mesu ma yanduna wuna, betu boosu, twámenikina zimbu.

Yesu mbuta-nganga

14 Bwosu twenina yi mbuta-nganga wuna wádimbuka mazilu, Yesu, Mwana wa Nzambi, tusimbidilenu ngolu ku lukwikilu luna thwisi samuna.
15 Mukuma mbuta-nganga yandu thwenina yandi kenina wuna wufwanini mu kunyokuka hakimosi yi betu muna malebakani metu: kábwa mu kimeka hanga betu muna bima byosu, kaasi konda kuhola disumu.
16 Yi hakana ni, tubwesukenu yi kikumbwala ku kiti kya kipfumu kya Nzambi yandu wabasa yi khenda; mu kunona kheni yi khenda, ndangu kalenga tuyakidila muna tangwa dya phasi.

5

1 Kaasi mbuta-nganga wosu, bisi musola hana kati dya batu, bamusikununi kikuma kya batu muna kisalu kya Nzambi; ndangu katambikaka milambu yi bimenga kikuma kya masumu.
2 Bufwani ni kakala yi mbakisilu kikuma kya babana bazayiku mambu yi babana bisi ditotisa. Mudyambu yandi meni wáhitila muna lebakani.
3 Amana kikuma kya lebakani dyadina, kafweti tambika bimenga kikuma kya masumu ma yandi meni yi kikuma kya masumu ma batu bahika.
4 Kinga ka mutu ku wufwani mu kudiheka lukumu yandi meni, ho bámutediku kwena Nzambi, bwosu kákalabwa Loni.
5 Phila mosi, Kidisitu ka yandi meni ku wádiheka lukumu lwa kimbuta-nganga. Kabongilalwa kwena Nzambi wuna wámuzimbwala:
«Wenina Mwana wama,
yandika lelu, meni yikubutini.»
6 Amana mwahika wuzimbudini:
«Wenina nganga Nzambi mu kimakulu
muna ndonga ya Medikiseteki.»
7 Muna bilumbu bya luzingu lwandi ha tsi, Yesu wátambika bisambu, kubokwadila yi matsanga kwena Nzambi wuna wakhana muhulula ku lufwa. Amana Nzambi wamuyuka kikuma kya bulemvu bwandi.
8 Keti bweti kákala kwandi Mwana wa Nzambi, walonguka mu kulemvuka muna nzila ya bina kányokwakina.
9 Amana bwosu buna, Nzambi kámukitula mutu walunga, wákituka

kisina kya luhulusu lwa konda tsuka kikuma kya mutu wosu wuna wisi mulemvwakila.
10 Nzambi wámusikununa mbuta-nganga muna mutindu wa Medikiseteki.

Kihonza kya kulosila lukwikilu

11 Mambu lawu thwenina mawu mu kuzonza matadidini dyambu dyadi, kaasi phasi mu kulutendwala, mukuma lwekina yi makokwa mu kubakula.
12 Tukidila thama wadi lwakituka kedi balongi, kaasi bafweti lulonga hika bikuma bya theti bya luyandiku bya ndinga za Nzambi. Kyadi kwena benu, mukuma yi lelu dyadi, mu kuyema lwenina kaka hana lwáfwana mu kudya madya ma ngolu.
13 Wosu wuna wisi zoluka mu kunwa mayeni mwana wa khunda kwandi kenina, kafwaniku kutenda mu kikuma kitadidini masonga.
14 Kaasi madya ma ngolu menina kikuma kya bambuta, kikuma kya babana benina yi katsatsa ka kuswasikisa, muna luzingu lwa kosu kilumbu, mambu mana menina ma mboti yi mana menina ma mbi.

6

1 Yi hakana ni, tuzakukenu muna bikuma bya theti bya malongi matadidini Kidisitu. Tuvutukilaku hika malongi mana ma kisina hanga tsobuka ya mbundu ku mambu matadidini mihangu myafwa yi lukwikilu mwena Nzambi,
2 malongi matadidini mbotika yi kuthetika kwa moku, pfutumuka ya bafwa yi pfundusu ya kimakulu.
3 Amana bwabuna twahánga, ho Nzambi kazolabwa.
4 Kikuma batu babana bábayinika ku mwini wa Nzambi mbala yikwawu, bálekita ku kabu dya ku zilu, bátambula Kitembu Kyatoma hakimosi yi bakwawu,
5 Bálekita ndinga ya bukheti ya Nzambi yi ngolu zilutini za tsi yina yakwísa.
6 Babwini muna luzingu lwa bawu lwa khulu! Bwalendakanaku mu kubanata ku tsobuka ya pha ya mbundu. Mukuma, Mwana wa Nzambi babati vutula hika ha kitakani amana babati mulewula ha mesu ma batu.
7 Kikuma, yuka ni mvula kakotaka mu mafu kosu tangwa, amana kamenisaka miti mya mupfunu kwena babana bakunimya, disongidila ni mafu mamana, Nzambi wásakumunama.
8 Kaasi ho mamenisa bivunza bya tsaku yi kisoma, mákalaku mupfunu; amana ka thama ku babundilama kwena Nzambi amana tsuka tsuka kuyokama.
9 Yi hakana, keti bweti, tuzonzi bwabuna kaasi baphangi bama batondama, tusini mbundu ni kima kimosi kya tsambu kibati luhingila, luhulusu.
10 Kikuma Nzambi keku kayengu. Amana kazímbakanaku muhangu wenu, keti lungongu luna lusongidini kikuma kya zina dyandi, ha lwádikotisa mu kusadila bakwikidi tuka thama yi buthwena bwabu.
11 Kaasi tuzodi ni kosu mutu wa benu kasongila tsambu meni zazina tii yi kuna tsuka, ndangu kivuvu kyenu kyamonika kyabasa.
12 Ndangu lukitukaku bamolu, kaasi sokululenu babana bisi bonga kuvwa kuna kásila Nzambi muna lukwikilu yi kikwamina.

Kilangi kya Nzambi kyisiku lwesa

13 Tangwa kásila Nzambi kilangi kwena Bulahami, bwosu kwákalaku zina dya mutu wa mbuta mwena dina káfwana mu kudila ndefi, yi hana kádila ndefi muna zina dya yandi meni.
14 Wázimbula: «Kyedika, yikúsakumuna buna bufwani amana yivúdisa butuka dyaku.»
15 Yi hakana ni Bulahami mu kikwamina, wánona kina kásila Nzambi.

16 Kinga, batu ha bisi dya ndefi
muna zina dya mutu wuna wubahi-
tini bawu mu lukumu, amana ndefi
yayina yisi tabula tendu dyosu.
17 Muna phila yayina, Nzambi
kázola ni kasongila wengele kwena
babana bafwana mu kubonga mam-
boti ma kilangi ni ndefi yandi yisiku
katuka; yi hakana kádila ndefi ku
kilangi kyandi.
18 Yi hakana, muna mambu
modi mafwaniku mu kusoba, bwal-
endakanaku kwena Nzambi mu
kuhuna. Yi hakana ni, thwenina
yi kikesa kya lawu, betu baba
thwenina yi kiswaminu kimosi:
kubonga kivuvu kina bátusila.
19 Kivuvu kyakina kikuma kya
betu kyenina hanga kikokolu kya
ngolu yi kya mukwandi kya moya
wetu. Kyisi lobuka amana kihiti
kibwiku kya kizika kyatoma hedila.
20 Yi hakana meni kákotila Yesu
ku thwala ya betu yi kikuma kya
betu, mu kuyata kanga ku mesu
ma betu, wákituka mbuta-nganga
mu kimakulu muna kanga dya
Medikiseteki.

7

Medikiseteki, kyamvu yi nganga-Nzambi

1 Medikiseteki meni yandina
kyamvu wa tsi ya Salemi kákala
yi nganga-Nzambi wa Nzambi
Kahungu. Kenda mu kuhukul-
ula Bulahami, muna tangwa dina
kákala mu kuvutwakisa, yandi Bula-
hami, ku muzingu wuna kábedisila
bakyamvu amana Medikiseteki
wámusakumuna.
2 Bulahami kwena yandi káhana
mulambu wa kimosi kya kumi kya
muluta wuna kábonga ku mvita.
Kinga ho twabindula zina dya
Medikiseteki, theti-theti, disongidila
«kyamvu wa masonga»; amana phi,
kenina kyamvu wa tsi ya Salemi,
disongidila «kyamvu wa ngemba.»
3 Bamuzayidiku keti tata, keti
ngudi, keti kisina kya butuka;
luzingu lwandi lweku keti luyandiku
keti tsuka. Kisi fwanakana yi Mwana
wa Nzambi, kenina nganga-Nzambi
wa mvula yi mvula.

4 Mutalenu buna kenina wa mbuta
mutu yandu, kwena yandi wuna
káhana keti khaka Bulahami ki̱mosi
kya kumi kya muluta wuna kábonga
ku mvita!
5 Bwosu wenina muna mitsiku,
bana ba Lefi bawu benina mu
tsadidi ya banganga-Nzambi, ben-
ina yi muswa wa kulambwasa ki-
mosi kya kumi kya bima byosu
kwena kikanda kya Kiseledi, dis-
ongila kwena baphangi ba bawu
kibeni, kinga bawu phi mu vumu
dya Bulahami benina.
6 Medikiseteki yandi keku mu bu-
tuka dya Lefi, kaasi wálambwasa
kimosi kya kumi kwena Bulahami,
amana hika, wámusakumuna wuna
básila bilangi kwena Nzambi.
7 Kinga, kweku keti tendu, mbuta
wisi sakumuna muleki.
8 Batekulu ba Lefi, babana bisi
lambwasa kimosi kya kumi, benina
batu bisi fwa, kaasi mu dyambu dita-
didini Medikiseteki, Masonuku ma-
songidi ni kenina mutu wuna wisi
zinga.
9 Ndangu mu kuzimbula moosu,
muna nzila ya Bulahami, keti Lefi
wuna wisi lambwasa kimosi kya
kumi, yandi phi wálambula kimosi
kya kumi kwena Medikiseteki.
10 Mukuma keti bweti Lefi
kákalaku kedi wabutuka, hana
kákala muna menga ma khaka
wandi Bulahami muna tangwa dina
kisa mutundakana Medikiseteki.

11 Kinganga-Nzambi kya kilefi
kyákala ha sina dya mitsiku mina
káhana Nzambi kwena kanda dya
Kiseledi. Kinga, wadi kinganga-
Nzambi kya balefi kyanatisaka batu
mu kutoma, wadi kukhaniku kala
hika mupfunu wa kulubula ndonga
yahika ya kinganga-Nzambi mu
kanga dya Medikiseteki; kaasi ka mu
kanga dya Loni ku.

12 Mukuma ho kinganga-Nzambi
kisobukini, mitsiku phi mifweti
sobuka.
13 Amana Pfumu wetu, wuna zita-
didi ndinga zazi, kenina mu butuka
dya hika, dyadina dyeku keti mutu
mosi wáhanga kedi kisalu kya mesa
ma kimenga.
14 Mukuma wázayakana kedi,
tukidila lubutuku, ni Pfumu wetu
mu vumu dya Yuta kenina, hahana
Moyize kakonda zonzila kima kita-
didini kinganga-Nzambi.

Yesu, Nganga-Nzambi hanga Medikiseteki

15 Bwabuna bwekina wengele:
nganga-Nzambi wuna wulubukini
muna kanga dyadina wufwanini yi
Medikiseteki.
16 Kakitukiku nganga-Nzambi mu
nzila ya mutsiku wa butuka dya
kimutu; kaasi mu nzila ya hamu dya
luzingu lumosi luna lwakonda tsuka.
17 Mukuma, Masonuku mamuti-
dini kimbangi:
«Wenina nganga-Nzambi kyamakulu
muna ndonga ya Medikiseteki.»
18 Bwabuna wákumwakina
mukuku wa khulu, kikuma
wákalaku walunga amana wákalaku
mupfunu;
19 mukuma mutsiku wa Moyize,
wánatisaku mu kutoma. Ndambu yi
kwawu, kivuvu kimosi kya bukheti
kyátuhanamina, amana kibinga
kwena kivuvu kyakina, tufwanini
mu kubandakana kwena Nzambi.
20 Amana, bwabuna bwáhangamina
muna nzila ya kudya kwa ndefi kwa
Nzambi. Bahika bákituka banganga-
Nzambi konda ndefi ya mutindu
wuna.
21 Kaasi Yesu, yandi, kákituka
Nganga-Nzambi mu nzila ya
ndefi, kwena Nzambi wuna
wámuzimbwala:
«Pfumu wádya ndefi,
kazósululaku hika:
"Wenina Nganga-Nzambi kya-
makulu."»
22 Muna bwabuna, Yesu wákituka
Nganga-Nzambi wuna wisi hana
tsikiningi ya bulunda bwa bukheti
kuluta.
23 Kuhita, banganga-Nzambi
bádilandikisa mu thalu ya lawu,
kikuma lufwa lwábakakidila mu
kulanda kisalu kya bawu.
24 Kaasi Yesu bwosu kisi zinga
mvula muna mvula amana kiyeka
kyandi kya kinganga-Nzambi
kyásikila kyamakulu.
25 Yi hakana phi kyenina
kyafwana mu kuhulula kyamakulu
babana bisi kokuluka kwena
Nzambi mu nzila ya yandi, mukuma
bilumbu byosu wa moya kenina
muna kulombilaka Nzambi kikuma
kya bawu.
26 Yesu kenina Nganga-Nzambi wa
mbuta yandi wuna wáfwana kikuma
kya betu. Kenina watoma, konda
kifu, konda disumu; wa kuham-
bula yi basumuki amana Nzambi
wámulumisa lawu kuhita mazilu.
27 Keku yi mupfunu wa kuyokaka
kimenga theti kikuma kya masumu
mandi yi kikuma kya mamana ma
kanda hanga bambuta banganga
bahika. Bwabuna káhangabwa
mbala yimosi lwesi kikuma kya
moosu, mu kuditambika yandi-meni
hanga kimenga.
28 Mutsiku wa Moyize wisi siku-
nuna bambuta banganga batu bana
benina yi lebakani. Kaasi ndefi ya
Nzambi, yina yázonzama ku man-
ima ma mitsiku, yámusikununa,
hanga mbuta nganga kyamakulu,
Mwana wuna wenina watoma.

8

Yesu, Mbuta-Nganga wetu

1 Kinga tala dyambu dya mupfunu
wa lawu thwisi zimbula, thwenina yi
Mbuta-Nganga wa bwabuna, yandi
wuna wázakala muna mazilu kuna
koku dya kitata dya kiti kya kipfumu
kya Nzambi.
2 Mu kisalu kenina kya kikumbu
kya Nzambi, disongidila ni sombolu
dya kyedika dina dyátungamina

kwena Pfumu amana ka kwena mutu ku.
3 Mukuma mbuta-nganga wosu bisi musikununa kikuma kya kutambika makabu yi bimenga; yi hakana meni mupfunu wenina ni mbuta-nganga wa betu yandi phi kavwa kima kimosi mu kutambika.
4 Kinga wadi kakalaka ha tsi, kakhanaku kukala phi keti nganga-Nzambi, kikuma kwenina yi bahika bisi tambika kedi makabu bwosu bwenina muna mitsiku mya Moyize.
5 Kinga, banganga-Nzambi babana bisi sala kisalu muna kikumbu meni kina, bisikya sala mu kifwani yi kininga kya kikumbu kya ku zilu. Mamana mafwananini yi mutindu wuna kázonza Nzambi kwena Moyize tangwa kazola katunga sombolu dya lukutakanu: «Wasímbulula mu kusya ti kisalu kyaku kyafwanana yi mbandu yina yíkusongila ha mongu.»
6 Kaasi buthwena, Nzambi wámuheka Yesu kisalu kya mbuta kuhita, yandi wenina mukhundingisi wa bulunda bumosi bwa mbuta, bwátungamina ha bilangi bya mbuta bya bukheti.
7 Wadi bulunda bwa theti bwákalaka konda kifu, kwakhanaku kala yi mupfunu wa kuhingisa bwahika bwa zodi.
8 Kaasi byenina bikalu kabati songisa Nzambi kwena kanda dyandi, tangwa kabati zimbula:
«Bilumbu byisini, kazimbudini Pfumu,
bina yita bulunda bumosi bwa pha
yi kanda dya Kiseledi yi kanda dya Yuta.
9 Bwakálaku hanga bulunda buna yita yi batata ba bawu
kilumbu kina yíbasimba ku koku kikuma kya kubalubula ku tsi ya Ngiphiti.
Kikuma bawu-meni bákwaminaku muna bulunda bwama bwabuna,
meni phi yisiku diyangisa hika kikuma kya bawu, kazimbudini Pfumu.
10 Kinga tala bulunda buna yíta yi kanda dya Kiseledi
ku manima ma bilumbu byabina, kazimbudini Pfumu:
Yisya mitsiku myama muna ngangu za bawu,
yisónikamya muna mbundu ya bawu,:
Nzambi wa bawu yikadiki
amana bawu bakadiki kanda dyama.
11 Ka mutu ku wakála yi mupfunu wa kulonga kwena mukwenu kondi loni keti kwena phangi wandi, kámuzimbwala: muzaya Pfumu!
Mukuma boosu banzáya,
yandikila mwana wa khunda yi kuna mutu wa mbuta hana kati dya bawu.
12 Mukuma, yibáfwila khenda kikuma kya mitsoki mya bawu
amana yiyúbukamoku hika masumu ma bawu keti koma.»
13 Mu kuzonzila bulunda bwa pha, Nzambi wákitulabwa buna bwa khulu mu bulunda bwa theti; kinga, kina kyekina kya khulu amana kinunini kyekina mu kutota.

9

Mikhayilu mya bulunda bwa theti

1 Bulunda bwa theti bwákala yi mikuku mitadidi bisambu yi kikumbu kyandi kya ha tsi.
2 Kikuma, sombolu dya theti dyatekila tungama. Muna ndambu ya theti ya mukati, bisi tela kizika kyahedila, mwákala yi muzanga wa mwinda, mesa yi mapha ma kutambika kwena Nzambi.
3 Ku manima ma kibwiku, kwákala yi ndambu yikwawu ya sombolu, yina bakala tela ni Kizika Kyatoma lawu.
4 Kwákala yi mesa ma pfwabidi ma kutunga mu wolu yi mukunzu wa bulunda wátungama wosu mu wolu. Muna mukunzu wamuna mwákala yi bangwa dya wolu dina dyakala sweka maana, koka dya Loni dina

dyábufula bifulu yi bitini bya matadi bya bulunda. Mwákala hika yi bitini bya matadi bina bánamika ndinga za bulunda.
5 Hana thandu ya mukunzu hákala yi banzyo bana bisi tela ni syedibe babana bakala songila khembu ya Nzambi. Bakala yalumuna mahela ma bawu hana thandu ya munoku wa mukunzu wa bulunda. Kaasi buthwena kadyaku tangwa dya kutongutuna byosu byabina.
6 Byabina byosu ho ni biyilamini, banganga-Nzambi bisi kota kosu kilumbu muna kitini kya theti kya sombolu kikuma kya kulungisa kisalu kya bisambu bya bawu.
7 Kaasi muna kyakina kya zodi, mbuta-nganga lwesi wisimwa kota, mbala mosi muna mvula. Homa hana, kisiha kotila kikuma kya kutambika menga ma kibulu kikuma kya mitsoki mya yandi meni yi kikuma kya mitsoki mya kanda.
8 Kitembu Kyatoma kasongidini bwabuna ni nzila ya kizika kyatoma lawu yáfwanaku kedi mu kukanguka bwosu buna dibati zinga sombolu dya theti.
9 Kyakina kyenina kingana kikuma kya tangwa dyadi. Kisi tendula ni makabu yi bimenga bya bibulu bina bisi lambula kwena Nzambi bilungiku mu kusemisa katsatsa ka wosu wuna wisibya sadila.
10 Byabina byenina bizila bitadidini lwesi bima bya kudya, bya kunwa yi mambu mahika matadidini kudisemisa. Yákala tsadidi ya kimutu tii yi kuna tangwa dina kásobisila Nzambi mambu.
11 Kaasi Kidisitu kísa hanga Mbuta-Nganga wa bima byabi bidiyenina kedi. Wádimbuka sombolu dya mbuta mbuta yi dyalungila, dina dyakonda tungamina kwena batu, disongila ni dyeku dya tsi yayi yáhangama.
12 Kidisitu kákota mbala mosi lwesi muna kizika kyatoma lawu, kálambulaku menga ma bakhombu yi ma bana ba bangombi; menga ma yandi meni lwesi kálambula yi bwabuna kátusumba kyamakulu ku masumu metu.
13 Kikuma ho ni menga ma bakhombu yi ma miluma mya bangombi yi mbombi ya ngombi wa kibuti, mana bisi mwanginina hana thandu ya batu babana básumuka, mabatomisaka yi mu kubasemisaka lutu,
14 abweti menga ma Kidisitu máhitilaku mu ngolu? Muna nzila ya Kitembu wa mvula yi mvula, Kidisitu yandi wákala konda kifu, wáditambika yandi meni kwena Nzambi hanga kimenga kyakonda kifu. Menga mandi masémisa katsatsa ketu ka mihangu mina myisi natisa ku lufwa, ndangu twalenga fukamina Nzambi wa moya.
15 Yi hakana, Kidisitu kenina mukhundingisi wa bulunda bwa pha, ndangu babana kátela Nzambi balenga bonga kuvwa kwa mvula yi mvula kuna kásila Nzambi. Disongidila ni batu meni babana benina balunga mu kubonga kuvwa meni kuna; kikuma lufwa lwa mutu mosi lwáyakidila mu luhulusu lwa mitsoki mya batu mina myáhangama muna bulunda bwa theti.
16 Mukuma hakana básisa ndinga, bulungi ni lufwa lwa yanduna wásisaya lwazayakana.
17 Kikuma, ndinga ya mutu wafwa yisiku kwatakana bwosu kenina mu luzingu mukwa yawu wuna wázonzaya; yisi kwatakana ku manima ma lufwa ma yanduna lwesi.
18 Yi hakana ni bulunda bwa theti bwawu meni bwakalaku kedi bwa kusikununa konda menga.
19 Tangwa kásamuna Moyize kwena kanda dyosu kosu mukuku bwosu wenina muna mitsiku, wábonga menga ma bana ba bangombi yi ma bana ba bakhombu yi mamba. Wásophulabya hana mukanda wa mitsiku yi kikanda

kyosu kuna sophu dya muhandi wa yizophi yi koma ka muphungu wa kabengi.
20 Kázimbula: «Mama menina menga ma bulunda buna kata Nzambi kikuma kya benu.»
21 Kunima, wásophula hika sombolu yi menga yi bilekwa byosu bya kisalu bitadidini bisambu.
22 Kinga, bwosu milombini mitsiku, kima kyosu bisikya semisa yi menga, amana ndoluka ya masumu yisi hanamina kaka yuka ni menga matyakanini.

Kimenga kya Kidisitu kyisi kumuna masumu

23 Bifwani bya bima bya ku zilu byálomba ni basemisabya muna mutindu meni wawuna; amana bina byenina ku zilu, byawu meni, byisi lomba bimenga bya phwena.
24 Mukuma Kidisitu kákotaku mu kikumbu kyatungama ku moku ma batu, kifwani kya kikumbu kya kyedika. Wákota muna kati dya zilu, kwakuna kenina buthwena watelama kuna mesu ma Nzambi kikuma kya betu.
25 Heku ni kikuma kya kuditambika yandi meni kosu tangwa bwosu kisi kota mbuta-nganga muna kikumbu ku manima ma kosu mvula yi menga mana meku ma yandi meni.
26 Wadi kabwaku, wadi kakhana nyokuka mbala za lawu tukidila ku luyandiku lwa tsi. Kaasi buthwena, thwenina ku tsuka ya tangwa, kálubuka mbala ya yimosi lwesi mu kukumuna disumu muna nzila ya kimenga kina kaditambiki yandi meni.
27 Amana bwosu bwátangamina kwena batu mu kufwa mbala yimosi lwesi, ku manima hanana yakwisa pfundusu ya Nzambi,
28 yi bwabuna phi, Kidisitu káditambikila mu kimenga mbala ya yimosi, ndangu kakumuna masumu ma lawu dya batu. Kamónika hika mu mbala ya zodi, ka mu kikuma ku hika kya kutala mambu ma masumu, kaasi kikuma kya babana bisi muhingila kikuma kya kubonga luhulusu.

10

1 Mitsiku mya Moyize myenina lwesi kifwani kya bima bina byakwísa; kaasi myeku kininga kya mukwandi kya mambu meni mamana. Yi hakana milungiku mu kutomisa batu babana bisi bwesuka kwena Nzambi mu nzila ya bimenga meni byabina bisi landulula kosu mvula.
2 Wadi ni babana bisi sambila Nzambi yi kutambikaka bima bya mutindu wuna basemaka muna mbala yimosi lwesi ku mitsoki mya bawu, wadi bisiku kala yi katsasa ka disumu.
3 Kinga, muna bimenga meni byabina, batu bisi yubuka masumu ma bawu mvula muna mvula.
4 Mukuma bwalendakanaku ku menga ma miluma mya bangombi yi ma miluma mya bakhombu mu kukatula masumu.
5 Yi hakana ni Kidisitu, mu kukota muna tsi, kázimbula:
«Keti kimenga, keti mulambu,
wázolabyoku.
Kinga wángidika lutu.
6 Keti kimenga kya kuyoka kya muthu,
keti bimenga kikuma kya ndoluka ya masumu;
byosu, wázolabyoku.
7 Yihanga nzimbudini: "Awu meni,
mukuma, kikuma kya meni
básonikina muna mukanda
wa kuvunga:
yisini, oh Nzambi mu kuhanga luzolu lwaku.»
8 Wuzimbudi theti: «Wázolaku keti kimenga kya kuyoka kya muthu, keti milambu mya kuyoka, keti bibulu bya kuyoka ha mutalaka, keti bimenga bya ndoluka ya masumu, keti kimosi wásephilaku kyawu muna byosu.» Kinga makabu mamana moosu bisima tambika bwosu buna myenina mitsiku.
9 Hanga wukosikidi: «Awu meni, yisini mu kuhanga luzolu lwaku.» Muna bwabuna, Kidisitu wákumuna

mutindu wa theti wa kubwesuka kwena Nzambi amana wahingisiwa ku mutindu wuna wa zodi.
10 Muna luzolu lwaluna, mwamuna twátomina betu muna nzila ya kimenga kya lutu lwandi luna kátambika mu mbala mosi.
11 Kaasi nganga-Nzambi wosu kosu kilumbu kisi telama kikuma kya kusala kisalu kyandi; kisi tambika kosu tangwa bimenga byabina, bina bifwaniku mu kukatula masumu.
12 Kaasi Kidisitu, yandi, kátambika kimenga kimosi lwesi kikuma kya masumu, amana kuna koku dya kitata dya Nzambi, kisi zakadila mvula muna mvula.
13 Buthwena, kwakuna kabati hingidila ni Nzambi kabakitula bambeni bandi kidyatilu kya yandi.
14 Amana, muna mulambu wumosi lwesi, mwamuna kábalungisila, mvula muna mvula, batu babana kátomisa.
15 Bwabuna Kitembu Kyatoma phi kabati tutila kimbangi. Mukuma, kazimbudi theti:
16 «Talenu bulunda buna yita yi bawu
ku manima ma bilumbu byabina,
kazimbudini Pfumu:
Yisónika mitsiku myama muna
mbundu ya bawu,
yinámikamya muna kitembu kya
bawu.»
17 Amana wukosikidini: «Yisúngulaku
hika masumu ma bawu yi mitsoki
mya bawu.»
18 Kinga, ho masumu maloluki kedi, kweku hika yi bimenga kikuma kya masumu.

Tubwesukenu kwena Nzambi

19 Bwabuna, baphangi, thwekina yi muswa wa kukotila muna kizika kyahedila lawu, muna nzila ya menga ma Yesu.
20 Yesu wátuyafwadila nzila ya pha yi ya moya; yandi meni wátekila lutila mwamuna: muna nzila ya kibwiku kina kya mu nzu ya Nzambi ya Bayuta, disongila muna nzila ya lutu lwa yandi meni.
21 Amana thwenina yi Mbuta-Nganga mosi wuna básikununa mbuta wa nzu ya Nzambi.
22 Disongidila ni tubwesukenu kwena Nzambi yi mbundu ya kyedika yi lukwikilu luna lwa mukwandi, mbundu ya kasemi ku byosu byisi hana katsatsa ka mbi yi lutu lwa kuyebisa yi mamba ma kukenza.
23 Tusimbidilenu ngolu kivuvu kyetu kina thwisi samuna, mukuma Nzambi kisi hwila mwani ku bilangi byandi.
24 Tukalenu yi kitsungila betu yi betu kikuma kya kudihekaka kikesa ku zola yi mihangu mya bukheti.
25 Tutinaku mabundu metu bwosu báyikanabwa batu bahika, kaasi tudihekakenu kikesa betu yi betu, bwosu tubati mona kilumbu kya Pfumu kibwesukini.
26 Mukuma ho thwisi hola masumu mu luzolu ku manima ma kubonga nzayilu ya kyedika, kweku hika kimenga kikuma kya masumu.
27 Kaasi henina yi pfundusu ya Nzambi yi ngolu za mbawu yina yayóka bandwandwa.
28 Wosu wuna wakúlula mitsiku mya Moyize kafwa konda kumuyukila kheni, mu kimbangi kya batu boodi kondi lo batatu.
29 Khi mutindu wa ndola kabónga yanduna walewula Mwana wa Nzambi? Wuna wasáwula menga ma bulunda, muna mamana bámutomisina? Yi wuna watukwana Kitembu wa khenda? Banzenu khi lawu dya lombu kakúkula!
30 Mukuma, tuzayi ni yanduna wuna wázimbula: «Meni yivútula mbela, meni yisi futa kwena mutu wosu bwosu byenina bisalu byandi.» Amana kázimbula hika: «Pfumu kafundisa kanda dyandi.»
31 Keba, wakúluka, ho ni wabwa mu moku ma Nzambi wa moya!
32 Yubukenuti bilumbu bya theti bina, ku manima ma kubonga mwini wa Nzambi: lwázyandama muzingu wuna wa mbuta yi wa phasi.

33 Matangwa mahika, lwakwatuka
tsoni ku ngusi yi minyanga ha
mesu ma batu boosu. Matangwa
mahika, bakala luwaphama kwena
batu bahika babana batekila mona
phasi meni zina.
34 Lwakota mu boloku hanga lu-
tambwasini yi kyesi kya kulubotula
bima, kikuma luzayi ni lwenina yi
kuvwa kwa bukheti kuna kwa mvula
yi mvula.
35 Kaasi lutotisaku kikumbwala
kyenu: kina kyenina yi lufutu lu-
mosi lwa mbuta.
36 Kaasi lwenina yi mupfunu
wa kikwamina, ndangu ku nima
dya kulungisa luzolu lwa Nzambi,
lwabonga kina kasila.
37 Mukuma, bwasonama:
«Muna tangwa dya khunda, dya
khunda hika,
amana yandi wuna wulungini mu
kukwisa, kakwisa;
amana kazingidilaku.
38 Kinga, Nzambi kazimbudini, mutu
wa masonga ku mesu ma
meni,
mu lukwikilu kazingila,
kaasi ho kavutuka ku manima,
yikalaku yi tsambu ya yandi.»
39 Betu, thweku batu babana bisi
vutuka ku manima balenga ditotisa.
Betu thwenina batu ba lukwikilu
kikuma kya kuhulula moya myetu.

11

Lukwikilu

1 Kinga lukwikilu, lwenina
kikumbwala mu kubonga kedi kina
bisi sila kivuvu, kyenina kusya
mbundu muna bima bina byisiku
monika hangambedi ni hana byen-
ina.
2 Kikuma kya lukwikilu Nzambi
kabatambwasila bambuta bakhulu.
3 Muna nzila ya lukwikilu, tu-
bati kwikila ni tsi yahangamina ku
ndinga ya Nzambi, mu phila ni tsi
yayi yisi monika kisina kya yawu ka
byabi ku thwisi mona.
4 Muna nzila ya lukwikilu, Abelu
katambikila mukhayilu wa lukumu
lwa lawu kwena Nzambi, kuhita
wuna wa Khayina. Muna nzila
ya lukwikilu, Nzambi wamutila
kimbangi ni mutu wa masonga
kakala, kikuma yandi meni Nzambi
watambwasa makabu mandi. Muna
nzila ya lukwikilu, Abelu kisi zonza
hika mbata nana kenina wafwa.
5 Muna nzila ya lukwikilu, Noki
bamunata kwena Nzambi konda
kafwa. Keti mutu kamumonaku,
kikuma Nzambi wamunata kwena
yandi meni. Masonuku mazimbudi
ni ku thwala ya kumutombula,
bamutila kimbangi ni Nzambi
kasephidisa.
6 Kinga, konda lukwikilu, ka mutu
ku wasephidisa Nzambi. Kikuma,
wuna wisi khundakana kwena
Nzambi kafweti kwikila ni Nzambi
kenina amana kisi bafuta babana
bisi musanda.
7 Muna nzila ya lukwik-
ilu, kayukila Nowa, ngwisi za
Nzambi kikuma kya mambu ma-
mana mafwana mu kusalama
kaasi khaniku kedi masalama.
Kalewulazoku ngwisi zazina amana
watunga nzasa ndangu kahul-
wasila nzu yandi. Muna bwabuna
kazengila mukanu wa batu ba
tsi amana wamutambwasa hanga
mutu mosi wa masonga Nzambi
wamutambwasa kikuma kya luk-
wikilu lwandi.
8 Mu nzila ya lukwikilu, Bula-
hami kalemvwakila ku mbila ya
Nzambi: watambwasa mu kuk-
wenda ku tsi yina kakhana muheka
Nzambi. Mbatanana kakonda zaya
kuna kakala kwenda.
9 Muna nzila ya lukwikilu,
kazingila hanga munzenza mosi
muna tsi yayina kamusila Nzambi
kilangi. Kakala nangina muna
masombolu, yi Yizaki yi Yakobi
bawu batambula kilangi kimosi kya
Nzambi.
10 Mukuma Bulahami kakala
hingila mbanza yina yenina yi mip-
fundila mya ngolu, yayina kayidika,
katunga phi yandi meni Nzambi.

11 Muna nzila ya lukwikilu Sala,
yandi phi mbatanana bukhobu
bwandi yi kinunu kyandi, kábongila
hamu dya kubuta bana. Kikuma
wásya mbundu ni kilangi kina kásila
Nzambi kyakhana lungila.
12 Yi hạkana ni kwena mutu mosi
lwesi, wákala mununu bela-bela yi
kufwa, kwábutukila lawu dya mabu-
tuka hanga bathetimbwa muna zilu
yi tsekengi kuna kabeta ka yanga
dya mbuta, balendaku mu kutanga.
13 Batu bạbana boosu muna
lukwikilu bamana fwịla. Konda
kubonga bima bina kasila Nzambi,
kaasi bámonabya amana bá́hekabya
mboti muna kyana. Bátambwasa
hạna mesu ma boosu ni banzenza
bákala yi bakangadi ba nzila hana
tsi.
14 Mukuma babana bisi zonza
bwabuna basongidini wengele ni tsi
babati sanda.
15 Wadi ni bakalaka yi dibanza dya
kuyananaka tsi yina bálubuka, wadi
bakhana mona phila ya kuvutwaki-
laya.
16 Amana mu masonga, tsi mosi
yihitina kitoku bakala sanda, dis-
ongila tsi ya ku zilu. Yi hakana ni
Nzambi keku yi tsoni za ku mutela
Nzambi wa bawu; kikuma, tsi mosi
kábayidikila.
17 Muna nzila ya lukwikilu, Bu-
lahami kátambikila Yizaki mu ki-
menga tangwa kamusya Nzambi
mu kimeka. Mwana wandi mosi
kwandi kakhana tambika, mbat-
anana ká́kala yi kilangi kya Nzambi
18 wuna wámuzimbwala: «Muna
nzila ya Yizaki, mwamuna wávwila
butuka dyaku dina yíkusila.»
19 Bulahami kakala banza ni
Nzambi kakala yi hamu dya ku-
futumuna mvumbi, yi hakana
ká́muvutwala yandi Mwana hanga
mbedi ni kidimbu kya lufutumuku
ká́kala.
20 Muna nzila ya lukwikilu, mwa-
muna Yizaki kásakwamina Yakobi
yi Kizawu kikuma kya mambu ma
bawu mana má́kwisa.
21 Muna nzila ya lukwikilu,
Yakobi mu tangwa dya kufwa,
kásakwamina koṣu mwana wa
Yozefu, amana wazyaminina kuna
tsongi ya koka dyandi mu kufukam-
ina Nzambi.
22 Muna nzila ya lukwikilu, Yozefu,
ha ká́tula mu kufwa, kásamwana
ni bana ba Kiselẹdi balúbuka ku
Ngiphiti amana wahana muswa mu
mana matadidini bifufwa byandi.
23 Muna nzila ya lukwikilu, mwa-
muna Moyize mu lubutuku lwandi,
bámuswekila ngonda tatu kwena
bibuti byandi. Mukuma bámona ni
mwana wa kitoku kaká́la, amana
báyukaku keti bweya mu kukolama
ku mukuku wa kyamvu.
24 Muna nzila ya lukwikilu, mwa-
muna Moyize, tangwa ká́kituka
mbuta, kábusila ni bamutelakaku
mwana wa mwana mukhetu wa
Fwalawọ.
25 Wátambwasa mu kunyokuka yi
kanda dya Nzambi kuluta mu kukala
mu tsambu za tangwa dimosi za dis-
umu.
26 Ká́mona ni kulewuka hanga
Masiya kuhiti kimvwama kya mbuta
kya Ngiphiti, mukuma mesu mandi
má́kala ma kutadisa kuna lufutu
luna lwakwisa.
27 Muna nzila ya lukwikilu, Moyize
wákatuka ku Ngiphiti konda kuyuka
bweya bwa khabu za kyamvu;
wázyama ngolu, hanga mbedi ni
kakala mumona Nzambi wuna
wisiku monika.
28 Muna nzila ya lukwikilu, mwa-
muna Moyize ká́tila mukinzi wa
Phaki yi kusophula kwa menga
muna mwelu mya nzu, ndangu
wanzyo wa lufwa kahondaku bana
ba batsomi ba bisi Kiseledi.
29 Muna nzila ya lukwikilu, mwa-
muna bana ba Kiseledi bálabwakila
yanga dya mbuta dya Kabengi
hanga mu mafu mamosi má́yumuka;
kaasi Bisi Ngiphiti ha bá́meka mu
kulabuka bwabuna meni, mamba
má́bazyondisa.

30 Muna nzila ya lukwikilu,
mwamuna bibaka bya Yediko
byáwulumukina, amana bana ba
Kiseledi bázyetabya bilumbu tsamb-
wadi.
31 Muna nzila ya lukwikilu,
mwamuna Lahabi, ndumba-leta,
káfwilaku yi bambeni ba Nzambi,
kikuma kya buna kábayamba
bukheti ba mbambala ba Kiseledi.
32 Biki hika yizónza? Tangwa
dyakhónda mu kuzonzila Zeteyo,
Balaki, Samisoni, Zefite, Tavidi,
Samwela, yi bambikudi.
33 Kibinga, muna nzila ya lukwik-
ilu, bánungina bipfumu, báhangila
masonga amana bábongila bilangi
bina kásila Nzambi. Bákasa munwa
mya bathambu,
34 bázima mbawu za ngolu,
báhuluka ku lufwa lwa mbedi ya
phoku. Maladi mábazokisa amana
ku nima ngolu zábavutwakila;
muna tangwa dya mvita, kikesa
kyábavutwakila amana bákukwasa
bibuka bya basuta ba banzenza.
35 Muna nzila ya lukwikilu,
mwamuna bakhetu bámonina
bamvumbi ba bawu mu kufutu-
muka amana bávutwakila luzingu.

Batu bahika bábanyokuna mu
kuthaba; kaasi bábwisa mu kuba-
sula, ndangu balenga bonga ku-
tokama kwa bukheti kwa ku lufwa.
36 Batu bahika bákala baseya, bak-
wawu bákala bazyatula mafimbu,
bakwawu hika mu miyololu amana
bábatimbula mu boloku.
37 Bahika bábahondila ku matadi,
bahika kubabukununa ho lo kuba-
hondila ku mbedi ya phoku.
Amana bakwawu hika bakala
kwenda homa hamosi yi hak-
wawu. Bakwawu bakala vwata
mikanda mya mikoku kondi lo mya
bakhombu hanga miledi. Bakwawu
bákala bahwa-dya-hwa. Bakwawu
bakala banyokuna yi kubamonisaka
minyanga.
38 Bámonika ku mesu ma batu
hangambedi ni bakalaku balunga
mu kuzingila mu tsi yayi. Bakala
ngata muna tseki za khatu yi muna
myongu, muna bitadi yi mabulu
bakala zingila.
39 Nzambi wábatambwasa boosu
kikuma kya lukwikilu lwa bawu;
mbatanana bábongabyoku bina
kásila Nzambi.
40 Kikuma, Nzambi káyidikila
kima kimosi kya mbuta kikuma kya
betu. Yi hakana ni byakhanaku
lungila kedi konda betu.

12

Nzambi Tata wetu

1 Kikuma kya betu, bátuzyeta
kwena mulumba-lumba wa bam-
bangi. Tulosenu kizitu kyosu kya
masumu kina kyisi kakidikisa wenzi
wetu, amana tutsyakulenu yi kuna
tsuka za thinu zazi batusidini.
2 Mesu metu ma kutadisa kwena
Yesu, yandi wenina kisina yi tsuka
ya lukwikilu lwetu. Wátambwasa
mu kufwa hana kitakani, konda
kutala mutindu wa tsoni za lufwa
meni lwaluna, kikuma kákala
mona mutindu wa kyesi kina
kyátangamina kikuma kya yandi.
Amana buthwena kuna koku dya
kitata dya kiti kya Nzambi kisi
zakadila.
3 Banzenu kwena wuna wákwamina
ku matendu ma basumuki; ndangu
lukatulaku kikesa.
4 Mukuma, muna muzingu wenu
wutadidini disumu, khaniku kedi
lunwana tii yi kuna lufwa.
5 Luzimbakanaku ndongisila zina
káluheka Nzambi hanga kwena
bana:
«Mwana wama, wulewulaku
tsungika ya Pfumu,
amana wukatulaku kikesa mu
tangwa kabati kukaya.
6 Mukuma Pfumu kisi sungika wuna
kisi zola,
kisi beta wosu wuna kisi mona
hanga mwana wandi.»
7 Tambwasakenu tsungika ya
Nzambi, kikuma kisibwa hanga
bwosu tata kwena mwana wandi.

Khi mwana yandina bisiku beta
kwena tata wandi?
8 Ho ni Nzambi kisiku lubeta
hanga bana bandi, zonza ni lweku
bana bandi ba kubuta, lwenina bana
ba makangu.
9 Mukuma thwenina yi batata
mu kimutu: bisi tusungika amana
twakala balemvukila. Yi hakana
twafweti lemvukilaka Tata wetu wa
ku zilu, kikuma kya kubonga luzingu
kwena yandi.
10 Kaasi batata betu bakala
tusungikaka kikuma kya koma ka
bilumbu, bwosu buna bámoninabwa
bukheti. Kaasi Nzambi kisi
tusungika kikuma kya bukheti
bwetu, ndangu kalenga tuheka
kutoma kwandi.
11 Ha batusungikini, muna tangwa
meni dyadina, dyisiku kala dyambu
dya kyesi kaasi dya kyadi. Kaasi
tsuka tsuka, babana babongini
milongi myamina myisi banatina
ngemba yi luzingu lwa masonga.

Milongi yi kulwengisa

12 Yi hakana ni thutenu moku ma-
mana mazokini, amana zyamisenu
makungulu menu mamana mabati
tekita!
13 Yidikenu nzila zasungama
kikuma kya bitambi byenu,
ndangu batu babana bisi tinguna
badibunda-bundaku mu bikhosu,
kaasi bakola.
14 Sandakenu lwakalaka mu
ngemba yi mutu wosu yi mu kudis-
emisaka; mukuma, konda bwabuna,
ka mutu ku wamóna Pfumu.
15 Kebenu ni ka mutu ku kakonda
mu kubonga khenda za Nzambi
amana ka musodi wumosi ku wa
khadi wamena, hanga wadikila
nana batu ba lawu.
16 Kebenu mu kusya ni hakalaku
yi bita-mbongi hana kati dya benu,
zitisenu bima byahedila; luhangab-
woku hanga buna káhanga Kizawu,
kikuma kya ndya yimosi, wásumbisa
kimbuta kyandi kya butuka.
17 Mukuma, luzayibwa ni ku man-
ima, tangwa kázola mu kubonga
lusakumunu lwa tata wandi,
bámulosila. Kámonaku keti phila ya
kusobila mambu, mbatanana nyengi
dyandi yi matsanga mandi.
18 Benu tangwa lwábwesuka
kwena Nzambi, lwábwesukaku
ku mongu wumosi bafwanini
mu kusimba, wuna wakala lema
mbawu; lwábwesukaku keti ku
mudima, keti ku phipha, keti ku
pfunzi,
19 keti muhungu wa phungi, keti
khololu ya ndinga. Bisi Kiseledi
ha báyukaya ndinga meni yayina,
bábusa mu kuyuka keti ndinga yi-
mosi hana thandu.
20 Mukuma, bálendaku mu
kusipha mulongi meni wawuna:
«Yanduna wasímba mongu, keti
abweti kenina mbisi, bamúhonda
mu kumutimbwala kwa matadi.»
21 Bwákala bweya bwa lawu mu
kumona dyambu meni dyadina
kázimbula Moyize: «Mbundu yimvu-
mukini yi tsula!»
22 Kaasi benu lwábwesuka ku
mongu wa Siyoni yi ku mbanza ya
Nzambi wa Moya, Yelusalemi dya
ku zilu, mafunda yi mafunda ma
banzyo bandi kwakuna benina mu
mukinzi.
23 Amana kuna dingumba
dya bana batsomi ba Nzambi
lwákokuluka, babana básonama
mazina ma bawu muna mazilu.
Benu lwákokuluka kwena Nzambi
zusi wa batu boosu, amana
lwákokuluka ku bitembu bya batu
basungama babana bákituka batu
balunga.
24 Kwena Yesu hika lwákokuluka
benu, yandi wenina mukhundingisi
wa bulunda bwa pha buna kata
Nzambi yi betu, amana menga
mandi mana mátekuka misi zonza
buna bufwani kuhita menga ma
Abelu.
25 Kebenu! Lubusaku mu kuyuka
yanduna wisi luzonzisa. Bawu
bábusa mu kuyuka wuna wakala
baheka ndongisila ha tsi, báhengaku
ku ndola ya Nzambi. Twaléndaku
mu kuhengaya ho ni betu twámufila

kunda yanduna wisi zonza kwena
betu muna mazilu.
26 Ndinga yina katekila zonza
Nzambi yatekitisa mafu; kaasi
buthwena Nzambi wutusidi hika
kilangi kyakina: «Yitékitisaya hika,
ka tsi ku lwesi, kaasi yi zilu phi.»
27 Mihowu myami «mbala yayi
hika» mibati songila ni bima bina
byahangama byaníngana amana
byazíluka, ndangu byananga lwesi
bima bina byisiku ningana.
28 Tukalenu kabanzi, kikuma
tubongi luyalu lumosi luna lwisiku
ningana. Tusongilenu kabanzi
meni kakana mu kusadilaka Nzambi
muna mutindu wuna wisi muhekila
tsambu, mu luzitu yi kubanga.
29 Mukuma, Nzambi wetu kenina
mbawu yina yisi vukula.

13

Dingumba dya mukwandi

1 Yambulenu kiphangi kyazinga
hana kati dya benu.
2 Luzimbakanakaku mu kuyam-
baka babana bisi kwisa ku nzu
zenu. Mukuma, henina yi bamosi
bahangilabwa kinga bayamba
banzyo konda kuzayakabwa.
3 Sungulakenu batu ba boloku,
hangambeni ni mu boloku lwenina
yi bawu. Sungulakenu batu babana
bisi nyokuna, hangambedi ni haki-
mosi lubati nyokuna bawu.
4 Mutu wosu kazitisalwa longu
amana basumunayoku thangi ya
longu. Nzambi kafúndisa bita-
mbongi yi bakwa kisanda.
5 Ndyatidi yenu yikalaku yi
nzoluka ya mbongu; sephilak-
enu ku bina lwenina byawu,
mukuma Nzambi kazimbula bwabu:
«Yikúsisaku, yikulosilaku keti
bweti.»
6 Amana ba kabasi yi kikumbwala
twalenda mu kuzimbula:
«Pfumu kenina lusadisu kikuma kya
meni,
amana yiyúkaku bweya,
Biki kaphánga mutu kwena meni?»
7 Sungulakenu bambuta ba di-
bundu benu babana bisi lulonga
ndinga ya Nzambi. Simbululenu
bikalulu bya bawu buna bámanisina
luzingu amana sokululenu lukwikilu
lwa bawu.
8 Yesu Kidisitu kenina mutindu
wumosi, mukolu, lelu yi mvula
muna mvula.
9 Lulandakaku malongi moosu ma
luvunu: mana mafwananiku yi luk-
wikilu lwa betu. Bulungi ni mbundu
zenu zazyaminaka mu khenda za
Nzambi, kaasi ka kikuma kya bizila
bya madya ku; bwásadisaku keti ba-
bana bisi dyatila muna bwabuna.
10 Betu thwenina yi mesa ma ki-
menga, amana banganga-Nzambi ba
bayuta beku yi muswa wa kudya
bina bitukini ku mesa meni ma-
mana. Mukuma, bawu, mu sombolu
bisi sambila bisambu.
11 Mwamuna, mbuta-nganga kisi
nata menga ma bambisi muna kizika
kyahedila lawu kikuma kya kukat-
ula disumu, amana misuni mya
bambisi meni babana ku phenza ya
mbanza bisimya yokila.
12 Yi hakana Yesu, yandi phi,
kafwila ku phenza ya mbanza,
kikuma kya kusemisa batu ku
masumu ma bawu yi menga ma
yandi meni kibeni.
13 Amana tulubukenu twenda tun-
dakana yi yandi kuna phenza ya
mbanza, amana twazíta ngusi zaz-
ina kitesu kimosi yi yandi.
14 Mukuma, ha tsi haha, thweku
keti mbanza yimosi yina yisi zinga
mvula muna mvula, kaasi mbanza
yimosi tubati sanda yina yakwisa
kala ka thama ku.
15 Muna nzila ya Yesu, tulam-
bulenu konda kulembwa kwena
Nzambi lukumu lwetu hanga ki-
menga, disongidila mulambu wuna
wisi lubuka muna malebu wisi
kumisa zina dyandi.
16 Luzimbakanakaku mu kuhangaka
mambu ma bukheti amana
disadisakenu muna kiphangi,
mukuma byabina yi bimenga byisi
musephidisa Nzambi.

17 Lemvukenu kwena bayadi benu
amana bayukilakenu. Kikuma
bawu bisi tadikina moya myenu
kosu tangwa, zayenu ni yi bawu
bisi luhanina meni kwena Nzambi.
Hangakenu mu kusya ni balungisa
kiyeka kya bawu mu kyesi konda
nyengi, kondi loni bwabuna
bwalúkadilaku keti muluta.
18 Sambilakenu kikuma kya betu.
Kikuma tusini mbundu mu kukala yi
katsatsa ka bukheti, mukuma thwisi
zola ni twazingilaka bukheti muna
mambu moosu.
19 Amana hika, yilubokwadidi
mu kulombila ndangu Nzambi
kakhángwala nzila mu kuvutuka yi
tswatsu kwena benu.

Lombilu

20 Yambula Nzambi wa ngemba,
wuna wátokamisa ha kati dya
bafwa, kalema wa mbuta wa
mikoku, Pfumu wetu Yesu; muna
nzila ya menga ma bulunda bwa
mvula yi mvula,
21 kalulonga mu kuhanga mambu
mamana menina ma bukheti mu
kuhanga luzolu lwandi. Katuhangila
buna bumuyenina bwa bukheti
muna nzila ya Yesu Kidisitu, khembu
yakala kwena yandi muna mvula yi
mvula! Abwabuna.

Kumanisa yi mboti

22 Mbati lusyamisa, baphangi:
tambwasenu ndinga ya kikesa yayi
yi sipha dya mbundu. Kikuma mu
khufi yilusonikini.
23 Zayenu ni phangi wetu Thimoti
wulubukikini mu boloku. Ho ni
katula mwa tswatsu, nzila yimosi
yikwéndayandi mu kulumona.
24 Bahekenu mboti basadi benu
boosu yi bakwikidi boosu. Baphangi
ba ku tsi yina bisi tela ni Kitadi mboti
baluhekini.
25 Yambula khenda za Nzambi za-
kala yi benu boosu!

Mukanda wa Zyaki
Zyaki
Khotidi ya mukanda

Mukanda wa Zyaki wenina hanga meni. Wenina dilongi yi kuhana kikesa kikuma kya Mabundu mana mákanguka muma mwosu mu tsi. Musoniki kabati sonikina kwena bimvuka bya bakidisitu babana benina mu kisina kya Bayuta. Bawu bisi zinga ha kimosi yi khadidi ya bisi Ngeleki yina yisi luma muna kipfumu kya mbuta kya bisi Loma.

Mukanda wa Zyaki wubati songila nduka kwena bakidisitu, disongidila ni mutindu wumosi wa kudyatisila luzingu lwa bawu mu kithwadi yi lukwikilu lwa bawu. Bakwikidi babati lomba nduka meni zazina kwena Nzambi, amana Nzambi wubahekiza (1:2-8; 3:13-18). Muna bwabuna, balendaku zyandama ku mambu moosu mana misi zanga luzingu lwa mutu: phasi za luzingu (1:2-4), tsambu za kukala mvwama (1:9-11; 5:1-6), nzala ya kuhanga mbi (1:2-18; 4:1-9), lulendu (4:13-16). Mukanda wubati zimbula hika ni kukwikila mwena Nzambi kwisi natisa mu kuhanga kima bwosu lusongidini lukwikilu. Tufwaniku ni twazingila mu kikhunda kya bukheti yi Nzambi amana konda twamonikisabwa muna mihangu myandi (2:14-26). Kubonga kwa lukanu kwenina kutambwasa mu kukala mutwadisi wa ngeyi meni mu kukonda kuzyandama ku thwala ya mbi. Kwenina phi kukala mutwadisi wa bakwenu: kusadisa babana benina yi mupfunu wa kima, kukonda kufundisa bakwenu keti kuditombula ku thwala ya bawu, kutalulula ndinga zaku (3:1-12). Musoniki wa mukanda kabati sonikina batu babana bakondi kala bamvwama (2:6), kaasi kimvwama kibati babenda amana benina yi nzala ya kuvwakya. Mukanda wubati balomba ni balewulaku baphutu kikuma kya kiphutu kya bawu (2:1-13). Mukanda wuzimbudi hika bwabu: kimvwama kyenina kya mbi kikuma kya mutindu wuna bisikya sadila bamvwama (5:1-6).

Kudisadisa bakwenu yi bakwenu, kusambila bakwenu yi bakwenu, kunata babana bisi ditotisa mu kyana yi kyedika: mamana mambu wubati lomba mukanda kwena bakidisitu kuna tsuka ya wawu.

Mboti

1 Meni Zyaki, musadi wa Nzambi yi wa Pfumu Yesu Kidisitu. Mboti zama kwena makanda kumi yi modi mámwangana muna tsi yamuthu.

Kuzyama muna tangwa dya phasi za lukwikilu

2 Baphangi bama, ha lutundakanini phasi za mutindu wosu kikuma kya lukwikilu, kalenu mu kyesi kya lawu.
3 Mukuma, luzayibwa ni yuka lukwikilu lwenu lwakala lwazyama muna tangwa dya phasi, lwisi lumbula kikwamina.
4 Kinga bulungini ni kikwamina kyenu kyazyama yi kuna tsuka, ndangu lwakala bakodidila, bafwana muna mambu moosu amana bakonda kifu.
5 Amana ho mosi wa benu kakonda nduka, kalombaza kwena Nzambi. Yandi kamúhekaza; mukuma Nzambi kisi hana yi kyesi kwena boosu konda mulandu, amana zamúhanamina.
6 Kaasi bulungini kalombaza yi lukwikilu, konda kuketyanisa; mukuma mutu wuna wisi ketyanisa wufwanani yi mahuwa ma yanga dya mbuta mamana kisi hulumuna pfunzi amana wuhungudima ku kabeta kahika.
7 Mutu yanduna kadifwataku ni kima kabónga kitukini kwena Pfumu.
8 Kenina mutu mosi wa mbundu zodi amana keku yi kwatakani muna mambu mana kisi hanga.

Kiphutu yi kimvwama

9 Amana Phangi wuna wa luzingu
lwa mu sina kaditsikisila muna bina
kamutombwala Nzambi.
10 Amana mvwama kaditsik-
isila muna bina kamukulwamina
Nzambi. Mukuma mvwama kaluta
hanga kifulu kya khangu.
11 Ha kalubuka tangwa, mwini
wandi balabala wayumwasa
khangu; kifulu kyandi kibwini
amana phisi yandi yihwini.
Bwabuna katota mvwama hana kati
dya bisalu byandi.

Bimeka yi phukumunu

12 Kyesi kwena mutu wuna wisi
zita mu kimeka; mukuma ku man-
ima ma kusongila kuzyama kwandi
mu kimenga, kabonga mukhonzi wa
luzingu luna kasila kwena babana
bisi muzola.
13 Ka mutu ku ho ni kahuku-
mukini, kazimbula: «Nzambi yan-
dina wuphukumunini.» Mukuma
Nzambi fwaniku bamuhukumuna,
amana yandi-meni phi kisiku bwisa
mutu mu phukumunu.
14 Kaasi, kosu mutu, yandi meni
wisi dibwisa mu phukumunu muna
tsambu zandi za mbi, zisi mulundika
amana zisi mukwatisa ha mutambu;
15 ku manima, tsambu ya mbi yosu
yisi kodidila amana yibuti disumu;
amana disumu ha dikodidini dyosu,
dibuti lufwa.
16 Ludizimbikisaku, baphangi
bama batondama:
17 mambu moosu ma bukheti yi
kabu dyosu dina dyalungila, byisi
tuyisila tukidila ku zilu. Byabina,
kwena Nzambi byisi tuka, yandi
wuna wenina Tata wa mwini, yandi
wuna kisiku soba hanga buna kyisi
soba kivula ku matangwa.
18 Kikuma, Nzambi muna luzolu
lwa yandi meni katubutila muna
nzila ya Ndinga ya masonga, ndangu
twakala muna ndonga ya theti ya
bihangwa byandi byosu.

Kuhinikina yi kubonga lukanu

19 Zayenu, baphangi bama baton-
dama: kosu mutu kakala tswatsu
mu kuhinikina, kaasi malembi mu
kuzonza, malembi phi mu kuyuka
khabu.
20 Mukuma mutu wuna wenina
mu khabu kahangaku mambu ma
masonga ku mesu ma Nzambi.
21 Yi hakana, losenu mvindu
yosu yi khu yosu yina yihitakani.
Tambwasenu, yi kudikulumuna,
ndinga yina kakunini Nzambi muna
mbundu zenu wufwanini mu ku-
luhulula.
22 Kitukenu basadi ba ndinga
buna bufwanini, kaasi lukalaku
bahinikini lwesi mu kudihunaka
benu benu.
23 Mukuma mutu wuna wisi
hinikina ndinga konda kusadilaya
wufwananini hanga mutu wuna wu-
bati simbulula, ku kiphelu, mbunzu
yandi yina kabutwakila.
24 Ku manima ma kudisimbulula,
wendi kwandi amana muna mbala
mosi, wuzimbakani buna kakadini.
25 Kaasi wuna wisi yekamina
ku mitsiku myalungila, myamina
myisi kutumuna, kisi hwila mwani
mu kudihanaka kuna mitsiku meni
myamina; kisi hinikina ndinga,
kisiku zimbakanaya amana kisi
hanga bwabuna bulombini mutsiku.
Mutu yanduna kyesi kakala kyawu
muna mambu mamana kisi hanga.
26 Ho mutu wisi dibanzila muna
mbundu ni musambidi kenina
amana kazayiku kusimbulula lulaka
lwandi, kaasi kisi dihuna yandi-
meni: bisambu byandi bya khatu.
27 Bisambu byenina bya kasemi
amana byakonda mvindu ku mesu
ma Nzambi, Tata, byabina byisi
kinda bana ba batsona yi bafwidi
muna kiwayi kya bawu, yi mu
kudikenga konda kifu ku bima bya
tsi.

2

Luzingu lwakonda kayengu

1 Baphangi bama, benu lwakwikila
mwena Pfumu wetu Yesu Kidisitu,
yandi wabasa yi khembu, luhangi-
lakaku batu kayengu.
2 Mu mbandu: ho mwisa kota
mutu mosi muna dingumba dyenu,

wavwata ndamba yimosi ya wolu muna mulembu yi miledi misi kedyamina; amana mwisa kota phi muwayi mosi mu masengi;
3 ho luhungwadini mesu kwena yanduna wuvwatikini miledi myisi kedyamina amana lumuzimbwadini: «Ngeyi sikuka haka, homa ha lukumu!» Kaasi lwisi zimbula kwena muwayi: «Ngeyi, kala kwaku wa mutendendi, kondi loni sikuka kwaku haha, hana tsi, ha malu ma meni.»
4 Yuka ni bwabuna dyenina, lwisi swasisa mambu ha kati dya benu amana lukituki bazusi ba mabanza ma mbi.
5 Hinikinenu, baphangi bama batondama: Nzambi wásola bawayi ku mesu ma batu ba tsi ndangu bakituka bamvwama muna lukwikilu yi baswana ba mambu ma Kipfumu kyakina kásila kwena babana bisi tonda.
6 Kaasi benu, lwisi lewula muwayi! Kinga bamvwama bisi lutusuna amana balubulumuni ku mesu ma bazusi, kabwaku?
7 Aketi yi bawu bisi lewula zina dya bukheti dina lwisi sungamina.
8 Ho mu kyedika, lwisi lungisa mutsiku wa Kipfumu, bwosu buna mazimbudi Masonuku: «Wazóla khunda waku hanga ngeyi-meni, bukheti lwisi hanga.»
9 Kaasi ho lwasongilaka kayengu, luhodi disumu amana mutsiku wulufundisini hanga bakuludi ba mutsiku.
10 Mukuma mutu wuna wisi landa mitsiku myosu kaasi ho kadikhukula ku dyambu dimosi lwesi, wekina mukuludi wa mitsiku myosu.
11 Mukuma, Nzambi kázimbula: «Wukalaku muta mbongi», kázimbula phi: «Wuhondaku mutu.» Amana ho weku kwaku muta mbongi kaasi ho wuhondi mutu, hana wekina mukuludi wa mitsiku.
12 Zonzakenu amana zingakenu hanga batu babana bátangama mu kufundisama bwosu bwenina muna mutsiku wuna wisi kutumuna.
13 Mukuma, mu kilumbu kya pfundusu, Nzambi kakálaku yi kheni kikuma kya babana báyukilaku bakwawu kheni. Kaasi kheni yisi nunga ku pfundusu.

Lukwikilu yi mihangu

14 Baphangi bama, khi mupfunu kwena mutu mu kuzimbula: «Yenina yi lukwikilu», ho kasongidilwoku mu mihangu? Kyedika lukwikilu lwaluna lwalenda mu kumuhulula?
15 Ho phangi mosi wa yakala kondi loni phangi wa mukhetu wukondi muledi wa kuvwata keti madya ma kosu kilumbu;
16 amana ho mosi hana kati dya benu kabazimbwala: «Alwendenu mu ngemba, lungwalenu amana dyenu lwayukuta!» Konda kubaheka bina bibafwani kikuma kya lutu, khi wawu si mupfunu?
17 Kitesu kimosi phi yi lukwikilu: ho lumonikiku muna mihangu, lwenina kwalwawu lwafwa lwosu.
18 Kaasi, ho mutu kazimbula: «Ngeyi wenina yi lukwikilu, meni yenina yi mihangu. Tsongileti lukwikilu lwaku konda mihangu! Amana meni yimúsongila lukwikilu lwama muna mihangu.»
19 Wisi kwikila ni Nzambi mosi lwesi kenina? Nunga kwaku. Bitembu bya mbi byisi kwikilabwa phi amana byisi tekita yi bweya.
20 Ngata! Amana wuzodini wazaya, ni lukwikilu lukondini mihangu lweku mupfunu?
21 Bulahami tata wetu, abweti bámutambwasila hanga mutu wa masonga: ka kikuma kya mihangu myandi ku, ha kátambika mwana wandi Yizaki hana mesa ma kimenga?
22 Wumoni ni lukwikilu lwakala monika muna mihangu myandi: amana muna nzila ya mihangu myamina lukwikilu lwandi lwálungila lwosu.
23 Amana yi bwabuna málungidila mana mazimbudi Masonuku: «Bulahami kakwikila mwena Nzambi, amana Nzambi wámunungisa hanga

mutu wa masonga.» Ku manima bámutela ni nduku wa Nzambi.
24 Lumonibwa ni, mutu mu nzila
ya mihangu, kisi tangamina hanga
mutu wa masonga kwena Nzambi;
heku ni kikuma kya lukwikilu lwesi.
25 Phila mosi phi kikuma kya La-
habi ndumba-leta: muna nzila ya
mihangu Nzambi kámutambwasila
hanga mutu wa masonga. Mukuma
wáyamba bambambala ba kanda
dya Kiseledi amana wábatinisina
mu nzila yimosi ya hika.
26 Kikuma, phila mosi, konda
lwanda lwa moya, lutu lwenina
lwafwa, phila mosi phi, konda mi-
hangu, lukwikilu lwenina lwafwa.

3

Tsadidi ya lulaka

1 Baphangi bama, ludikitulaku
benu boosu balongi, mukuma za-
yenubwoku ni batúfundisa buna
bwenina kuhita batu bahika.
2 Thwisi dikhukula lawu betu
boosu mu mitindu mya lawu,
ho mutu wudikhukudiku mu lu-
laka, kenina mutu mosi walunga,
wafwana mu kuzita lutu lwandi
lwosu.
3 Amana ho tubati kasa munwa
mya baphunda kikuma kya ku-
tulemvwakila, tubati natisa phi lutu
lwa bawu lwosu.
4 Talenu phi masuwa: musyetebengi
nana menina, pfunzi nana ya
ngolu, ku phaka-phaka ya khunda
bisima yendisila, misi kwenda kuna
dyenina sunga dya muyendisi.
5 Phila mosi, bwosu lwenina lulaka
ndambu yimosi ya khunda ya lutu,
kaasi mambu ma mbuta lwisi hanga.
Talenu kukeya kwa mbawu, kaasi
yisi yoka musitu wumosi wa mbuta.
6 Kinga, lulaka lwenina mutindu
wumosi yi mbawu. Lwenina tsi
ya mambu ma mbi, ndambu yi-
mosi ya lutu lwetu, lwisi zanga lutu
lwosu. Lulaka lwisi yoka luzingu
lwetu, tukidila ku lubutuku tii yi
kuna lufwa; mbawu meni yayina ku
bilungi yisi tuka.
7 Mutu kalenda mu kulemvula
mutindu wosu wa bambisi, ba
musitu, banuni, bambisi babana bisi
landanda yi bambisi ba mu mamba.
8 Kaasi keti mutu heku walenda
mu kulemvula lulaka: lwisiku lem-
bwa kosu tangwa yi mambu mambi,
lwabasa yi ndikila yina yisi honda.
9 Thwisilwa sadila lulaka kikuma
kya kukumisina Pfumu, Tata wetu;
amana phi yi lulaka meni, lwaluna
thwisi singila batu babana benina
mu kifwani kya Nzambi.
10 Muna munwa wumosi mwisi
lubuka lusakumunu yi masingu.
Baphangi, bufwaniku bwabuna
bwakala.
11 Kweku tho yimosi yifwanini ku-
lubula mamba ma tuluu yi mamba
ma khadi muna mudidi wumosi.
12 Baphangi, kweku keti miti wa
fiki wumosi wufwanini mu kuha bi-
bundu bya Olive, kweku keti vinu
dimosi difwanini mu kuha bibundu
bya fiki. Kitesu kimosi, tho yimosi
yalubulaku mamba ma mungwa yi
mana ma tulu.

Nduka zina zisi tuka ku zilu

13 Nati wenina nduka yi ngangu
hana kati kya benu? Kasongilabwa
muna kikalulu kyandi kya bukheti,
muna mihangu, muna kudikulu-
muna yi muna nduka.
14 Kaasi ho lwakala muna mbundu
zenu yi kiphala kimosi kya mbi, yi
kitembu kya kudimonikisa; ludito-
mbulaku ni nduka lwenina, luhu-
naku ni bukamvi bwenu bwenina
kyedika!
15 Nduka za bwabuna zisiku tuka
ku zilu; kaasi nduka za ha tsi, za
kimutu amana za kiphidi-mutu.
16 Kikuma hakana henina kiphala
yi kitembu kya kudimonikisa, hen-
ina phi yi mvwalangani yi mihangu
mya mbi myosu.
17 Kaasi nduka za ku zilu zisi kala
theti za kasemi, kunima zisi nata
ngemba, zisi kala talala amana zisi
khundikisa, za kabasi mu kiwayi
yi mu mihangu mya bukheti; zeku
kayengu yi kavungalosi.
18 Kibundu kya masonga muna
ngemba bisikya kunina kwena

babana bisi hanga mihangu mya ngemba.

4

Kinduku kya batu ba ha tsi

1 Ku biki kwisi tuka ngyuma yi mvita hana kati kya benu? Aketi kuna tsambu zenu zazina zisi nwana muna mbundu yenu.
2 Lwisi neka kaasi lwisiku bonga; lwenina bahondi amana lwabasa yi kiphala, yi hakana lwisiku bongila; ludikotisi mu ngyuma yi mu mvita. Lweku yi bina lwisi zoluka, kikuma lwisibyoku lomba kwena Nzambi.
3 Ho lwisi lomba, lwisiku bonga, kikuma sunga dyenu dya mbi; lwisi lomba lwesi kikuma kya kusephidisa tsambu zenu za mbi.
4 Bita-mbongi! Luzayiku ni kukala yi zola dya mambu ma tsi, kukituka mbeni wa Nzambi? Yanduna wuzodini mu kukala nduku wa tsi wudikitudi mbeni wa Nzambi.
5 Kondi loni, zayenu ni Masonuku mazonzidiku mu phamba: «Nzambi kisi sangwala yi tsambu ya lawu mu Kitembu wuna kasya mwena betu.»
6 Kaasi khenda zina kisi tuheka za lawu hika zenina, mukuma Masonuku mazimbudini: «Nzambi kisi kakidila bakwa lulendu, kaasi kisi hana khenda kwena batu badikulumuna.»
7 Lemvukilenu Nzambi; kaasi muzyandaminenu kiphidi-mutu amana kalútina kyana.
8 Kokulukenu kwena Nzambi amana yandi kakókuluka kwena benu. Benu basumuki, semisenu moku menu; amana benu batu ba keti-keti, semisenu mbundu zenu!
9 Bakisenu buwayi bwenu, syenu khondu, dilenu amana kolulukenu; kiseyu kyenu kyakituka mu kitsanga, amana kyesi kyenu mu kiwayi.
10 Dikulumunenu ku mesu ma Pfumu amana kalutombula.

Wufundisaku mukwenu

11 Baphangi, lukumbakaku bakwenu. Yanduna wisi zonzila mukwawu phangi mu mbi, wukituki zusi wandi amana wukituki phi zusi wa mitsiku. Muna bwabuna, wudikitudi zusi wa mitsiku hana bulungini mu kusadilamya.
12 Kinga, Nzambi lwesi wisi hana mitsiku, yandi phi wisimya fundisa; yandi wuna fwanini mu kuhululula yi kutotisa. Amana ngeyi nati wenina mu kufundisaka mukwenu?

Kukonda kukala yi kimvunya

13 Ngyukenu benu lwisi zimbula: «Lelu kondi loni mbasi twakwénda ku mbanza yimosi, twanangakwa kwakuna mvula mosi, twata kikhita amana twavwa mbongu.»
14 Benu batu luzayiku mambu ma kilumbu kya mbasi luzingu lwenu keti abweti lwakála! Kikuma, lwenina hanga mbuki yina yisi lubuka kikuma kya koma ka tangwa kumanima yitotini!
15 Bulungini ni lwazimbulaka: «Ho Pfumu kazolabwa, twazínga amana twahánga kyaki kondi loni kina.»
16 Kaasi mu kuzonza kwa bukheti, lwisi ditsikisila muna ndinga zenu za bukamvi. Lulendu lwosu lwa mutindu wawuna lwenina lwa mbi.
17 Ho mutu wuzayi kuhanga mambu ma bukheti, amana kahangimoku; wuhodi masumu.

5

Ngwisi kwena bamvwama

1 Kwena benu bamvwama, ngyukenu buthwena! Dilenu amana kolulukenu kikuma kya biwayi byabina byalúyisila hana thandu ya benu!
2 Kimvwama kyenu kivundini amana miledi myenu mimani yatuka kwena bathaka.
3 Wolu dyenu yi mbongu zenu zihangi mboku, mboku ya byawu yakála kimbangi kikuma kya benu; Yavúkula misuni myenu hanga mbawu. Lulumbikiki bima bya thalu ku tsuka ya tangwa!
4 Taleti lubwisi mu kufuta lufutu lwa basadi babana bakatula mbongu muna bilanga byenu. Nyengi

dya bawu yi kiwolu kya bawu biyukalakani tii yi muna matu ma Nzambi, Pfumu mukwa ngolu zoosu.
5 Muna luzingu lwenu lwa ha tsi, lwázingila muna muzandu yi muna tsambu. Lwakala disa bukheti lutu lwenu, luyukutini hanga bibulu bina bisi disa kikuma kya kilumbu kya kubahonda.
6 Lwázengila ndola amana lwáhondisa mutu wa masonga; kázyandamaku.

Sipha dya mbundu yi bisambu

7 Baphangi disongidila, siphenu mbundu tii yi kuna ngisa ya Pfumu. Talenu mukuni wa kilanga, kisi sipha mbundu mu kuhingila tii yi kuna kanonina bibundu bya bukheti byabina byalúbuka mu mafu: yandika bina bya ndendi yi kuna bina byakódidila.
8 Siphenu mbundu, benu phi, zyamisenu mbundu zenu, mukuma ngisa ya Pfumu yibwesukini.
9 Lunyengalakanakaku kikuma kya bakwenu, baphangi, ndangu Nzambi kalufundisaku. Talenu yandi zusi, awuna muna mwelu watelama!
10 Muna mambu matadidini munyanga yi sipha dya mbundu, baphangi, bongenu mbandu ya bambikudi bázonzila mu zina dya Pfumu.
11 Talenu, tusamunini kyesi kwena batu babana bákwamina. Lwayukini buna bisi zonzila kikwamina kya Yobi, amana luzayini bina kámuheka Pfumu kuna tsuka. Mukuma, Pfumu wa kabasi mu khenda yi mukwa buweti.
12 Theti, baphangi bama, ludyaku ndefi: keti muna zilu, keti muna mafu, keti muna mutindu wahika. Ni «Eeh» dyenu dyakala eeh, amana «loni» dyenu dyakala loni, ndangu lubwaku mu pfundusu ya Nzambi.
13 Mosi hana kati dya benu wenina mu munyanga? Kasambila. Mutu wenina mu kyesi? Kayimbila mikunga mya lukumu.
14 Mutu wenina wabela hana kati dya benu? Katela bambuta ba Dibundu; amana bawu bamúsita masi ku manima basámbila kikuma kya yandi muna zina dya Pfumu.
15 Amana kisambu kya lukwikilu kyahúlula mbefu: Pfumu kamútelamisa, amana ho masumu kahodikini Nzambi kamúlolulama.
16 Fungunakenu masumu menu benu yi benu amana lwadisyaka mu bisambu benu yi benu, ndangu lwalenga kola mu bimbefu byenu. Kisambu kya mutu mosi wa masonga kyenina yi hamu dya lawu.
17 Diya kákala mutu mosi wafwanana mu lutu hanga betu; muna kisambu, wásambila yi hamu mu kusya ni mvula kanokaku, amana kwánokaku mvula mu mafu muna mvula tatu yi ngonda sambanu.
18 Amana phi wisa lombila hika mbala yikwawu; hanga zilu dyánokisa mvula amana mafu málumbula mbutu yandi.
19 Baphangi, honi mutu mosi hana kati dya benu wudizimbikisi nzila, wekina kyana yi masonga, amana phangi mosi wa hika wuna wulendini mu kumuvutula,
20 zayenu ni yanduna wavútula musumuki mosi muna nzila yayina kádizimbikisila, kahúlula moya wa mutu yanduna ku lufwa amana mutu yanduna kahuludini kabónga ndoluka ya masumu mana mahitini kitesu.

Mukanda wa theti wa Yowani
1Yowani
Khotidi ya mukanda

Mikanda mitatu mya Bulunda bwa Pha mizayakani hanga mikanda mya Yowani. Wa theti muna mikanda mitatu meni myamina wubatiku songila keti zina dya musoniki. Musoniki wa mukanda wa zodi yi wuna wa tatu kabati monika hanga «mbuta». Kabatiwa sonikina mutwadisi mosi wa Dibundu, wuna bisi zitisa kwena batu.

Mukanda wa theti wubatiku songila keti nati kabati sonikina. Mukanda wa zodi, kwena «Mukhetu wuna kásola Nzambi yi kwena bana bandi», kabatiwa sonikina, disongidila ni kwena kimvuka kya bakidisitu yi kwena batu bandi. Mukanda wa tatu kabatiwa sonikina mukidisitu wuna bisi tela ni Kayusi. Yandu yandu kenina mukwa dingumba dimosi dina dyenina yi mambu hana kati dya bakidisitu. Mikanda mitatu meni myami bá́hitikamya kwena mangumba mana matomi zaya musamu wa bukheti ká́sonika Yowani.

Tangwa lawu dyahita tuka buna bá́samwana musamu wa Yesu Kidisitu mu mbala ya theti. Bakidisitu babana babati tanga musamu wa bukheti wa Yowani babatiku tambwasa mutindu wa kubakisila musamu wandi. Batu bahika balubuka mu mangumba ma bawu. Bahika babati kotisa mvwalangani hakati dya bimvuka. Babatiku kwikila ni Kidisitu kalenda kwisila mu kimutu. Amana beku yi mupfunu wa Yesu: lufwa yi lufutumuku lwandi byeku mupfunu kikuma kya bawu. Babati zimbula: «Thweku yi masumu», «Tumuzayini Nzambi», «Mu mwini thwenina kaasi luzingu lwa bawu lubati songila mambu mahika». Kaasi luzingu lwa bawu lubati songila mambu mahika.

Musoniki wa mikanda mya Yowani kabati lomba kwena bakidisitu ni balandaku malongi ma mbi mana matadidini Yesu yi Nzambi. Bana ba Nzambi bisi kwikila ni Yesu Kidisitu wisa kyedika mu kimutu. Babana bisi bindika mambu mandi benina batendi ba Kidisitu. Bakwikidi bafweti kala kwikama ku musamu wuna bayuka tuka ku luyandiku. Musamu meni wuna wubatibwa tambwasa: kuzola Nzambi yi Yesu, kwenina kuzola bakwenu. Bulungi ni ndyatidi ya bakidisitu yafwanakana yi mambu mamana bisi kwikila.

Ndinga ya luzingu

1 Mamana má́kala tuka ku luyandiku, mamana twáyuka, mamana twámona yi mesu metu, mamana twátala, amana moku metu masimbini; yi yawu Ndinga yisi hana luzingu[a].
2 Mukuma luzingu meni luna lwámonika, thwisilwa tila kimbangi amana tulusamwanilwa luzingu lwa mvula yi mvula, luna lwakala kwena Tata amana lwisa monika kwena betu[b]
3 mamana twámona yi mamana twáyuka, tulusamwanima benu phi ndangu lwakala phi mu kithwadi yi betu. Kinga kithwadi kyetu kyenina yi Tata amana hakimosi yi Mwana wandi, Yesu Kidisitu.
4 Amana, betu, tusonikima, ndangu kyesi kyetu kyakala kyalungila.

Nzambi kenina mwiṇi

5 Musamu wuna twáyuka kwena yandi amana tulusamwani: Nzambi kenina mwini, amana mwena yandi mwisiku kala keti mudima.
6 Ho twazonza ni twenina mu kithwadi yi yandi, kuna yi kudyatilaka muna mudima, bingumba thwenina amana tusadiku mana menina kyedika.

a **1:1 1:1** Kufwanikisa yi nzila ya 2:13; Ywn 1:1.

b **1:2 1:2** Kufwanikisa yi Ywn 1:14.

7 Kaasi yuka ni tubati dyatila mu
mwini bwosu kenina yandi meni mu
mwini, hana mu kithwadi thwen-
ina betu yi betu, amana menga
ma Yesu, Mwana wandi, mabati
tusemisa muna masumu moosu.
8 Yuka twazonza ni tweku yi
masumu, tutoti betu betu, amana
kyedika kyeninamwoku mwena
betu.
9 Kaasi yuka ni twafunguna
masumu metu, yandi kenina ma-
songa amana walunga: katúlolula
masumu amana katúsemisa mu
kukonda kwa masonga[d].
10 Yuka twazonza ni tuhodiku ma-
sumu, tumukwati kingumba, amana
ndinga yandi yeninamwoku mwena
betu.

2

Kidisitu wisi tuyakidila

1 Bana bama, mbati lusonikina
bwabuna ndangu lusumukaku.
Kaasi yuka ni mutu wusumukini,
thwenina yi Nganzi mosi ku mbela
ya Tata, Yesu Kidisitu, yandi wenina
mukwa masonga.
2 Yandi meni wisa ditambika
hanga kimenga kikuma kya ndoluka
ya masumu metu[a]; ka masumu ma
betu lwesi ku, kaasi yi masumu ma
tsi yosu.
3 Muna mutindu meni wawuna
thwisi muzayila; yuka ni twalun-
daka mikuku myandi.
4 Yuka mutu kazimbulaka:
«Yimuzayini», kaasi kisiku lunda
mikuku myandi, kingumba kenina,
amana mwena yandi mwakonda
kyedika.
5 Kaasi wuna wisi lunda Ndinga
yandi, mu kyedika, lungongu lwa
Nzambi lwenina mwena yandi.
Muna bwabuna, twalenda zayila ni
mwena yandi thwenina.
6 Wuna wisi zonza ni mwena
yandi kisi nangina, kafweti dyatila
bwosu buna kádyatila yandi.

Mukuku wa pha

7 Baphangi batondama, heku
ni mukuku wa pha yilusonikini,
kaasi mukuku wa khulu, wawuna
lwátambula tuka mu luyandiku;
mukuku meni wawuna wa khulu,
wenina ndinga yina lwatekila
yuka[b].
8 Kinga, mukuku wa pha mbati
lusonikina; kyedika kina kyenina
mwena Yandi, kyenina phi mwena
benu. Kikuma, phipha yibati
kwenda amana mwini wa kyedika
wutwi kedi.
9 Wuna wisi zimbula ni mu mwini
kenina kuna yi kumengaka phangi
wandi, yanduna, mu phipha kenina.
10 Wuna wisi tonda phangi wandi,
mu mwini kisi nangina, amana
mwena yandi, mwakonda kisinza
kya kubwila.
11 Kaasi wuna wisi menga phangi
wandi, yanduna, mu phipha kenina;
mu phipha kisi dyatila amana kaza-
yikwoku kuna kisi kwenda kikuma
phipha yamufidinga mesu.
12 Mbati lusonikina, bana bama
kikuma masumu menu maloluki
kikuma kya zina dya Yandi.
13 Mbati lusonikina batata, kikuma
lumuzayini wuna wisi kala tuka
ku luyandiku. Mbati lusonikina,
bandumba yi masanda, kikuma
lwámununga kiphidi-mutu.
14 Yilusonikini, bana bama,
kikuma lumuzayini Tata. Yilu-
sonikinini, batata, kikuma lu-
muzayini Wuna wisi kala tuka
ku luyandiku. Yilusonikinini
bangunza, kikuma lwenina yi
ngolu, ndinga ya Nzambi yisi
zingila mwena benu amana benu
lwámununga kiphidi-mutu.
15 Luzolaku tsi, keti bima bina
byenina mu tsi. Yuka ni mutu wisi
zola tsi, lungongu lwa Tata lweni-
namwoku mwena yandi;
16 mukuma, kyosu kina kyenina
mu tsi: nzoluka ya lutu, nzoluka ya
mesu amana bwabuna nzoluka ya
kulumbika bima bya ha tsi. Byabina

d **1:9 1:9** Kufwanikisa yi Mkg 32:1-5.
b **2:7 2:7** Tala muna Ywn 13:34.
a **2:2 2:2** ...masumu metu: kufwanikisa yi Lom 3:25-26.

byosu byisiku tuka kwena Tata, kaasi bima bya ha tsi.
17 Kinga tsi yibati hita, yi nzoluka yandi phi; kaasi wuna wisi hanga luzolu lwa Nzambi kisi zinga mu kimakulu.

Mutendi wa Kidisitu

18 Bana bama, dyekina tangwa dya tsuka; lwáyuka kuzonzila ni mutendi wa Kidisitu kabati kwisa, amana henina yi lawu dya batendi ba Kidisitu: bwabuna tuzayidi ni dyadi tangwa dya tsuka[d].
19 Kwena betu bálubwakila, kaasi bákalaku ba betu; mukuma, wadi ni bákala ba betu, wadi bakhana zingila hakimosi yi betu; kaasi muna bwabuna, bubati monika ni ka mosi ku wa bawu wenina wa betu.
20 Benu bátomika kwena Kitembu Kyatoma, benu boosu luzayi.
21 Yuka ni mbati lusonikina, heku ni kikuma luzayiku kyedika, kaasi kikuma luzayikya, kikuma phi kya buna ni ka bukamvi bumosi ku butukini ku kyedika.
22 Amana nati wenina kingumba? Yuka ni ka wuna ku wisi suwangana ni Yesu kenina Kidisitu. Yandi wuna mutendi wa Kidisitu: yandi kisi suwangana, muna mbala mosi, yi Tata yi Mwana.
23 Wosu wuna wamusuwangana Mwana, yandi keku phi yi Tata; wuna wisi tambwasa Mwana kenina phi yi Tata[e].
24 Kwena benu, yambula mana lwáyuka tuka ku luyandiku mazingila mwena benu. Yuka ni mana lwáyuka tuka ku luyandiku mananginaka mwena benu, lwanángina, benu phi, mwena Mwana yi mwena Tata.
25 Amana kilangi kátusila yandi, kyenina kya luzingu lwa mvula yi mvula.
26 Yilusonikinini bwabuna, kikuma kya mana matadidini batu bana bisi lutotisa.
27 Kwena benu bátomika kwena Kitembu Kyatoma, lweku yi mupfunu ni mutu kalulonga; kaasi bwosu buna Kitembu Kyatoma kálulongila muna mambu moosu, kyedika kálulonga, kálulonga bukamvi. Yi hakana ni hangenu mana kálulonga: nanginakenu hakimosi mwena Yandi.
28 Amana buthwena bwabu, bana bama, nanginakenu hakimosi mwena Kidisitu, ndangu twakala babasa yi kikumbwala tangwa kakwisa monika amana tukwatukaku tsoni ku thwala ya yandi mu kilumbu kya kukwisa kwandi.
29 Yuka lwazaya ni mukwa masonga kenina, zayenu ni wosu wuna wenina yi masonga mwena Nzambi kábutukila.

3

Bana ba Nzambi

1 Tala mutindu wa kuzola kuna kátuzola Tata! Lungongu lwandi lwenina muna mutindu wuna bisi tutedila betu bana ba Nzambi. Hahana tsi yikondi tuzayila: Tsi yámuzayaku Nzambi[a].
2 Banduku bama, buthwena, thwekina bana ba Nzambi, amana buna twakwisa kala khaniku kedi buzayakana; kaasi tuzayi ni kosu tangwa dina kakwisa dimonikisa, twafwánakana yi yandi, kikuma twamúmona bwosu buna kenina.
3 Wosu wuna wasya kivuvu kya mutindu wuna mwena yandi-meni, wudisemisini, bwosu buna kenina yandi-meni wa kasemi.
4 Wosu wuna wisi sumuka, mutsiku kisi tendisa, mukuma disumu dyenina kutendisa mutsiku.
5 Luzayibwa ni Yesu Kidisitu kísila kikuma kya kukatula masumu amana mwena yandi, mwakonda disumu.
6 Yi hakana ni, wosu wuna wanangina mwena yandi kisiku sumuka. Wosu wuna wusumukini,

d **2:18 2:18** Kufwanikisa yi Mth 24:5,23-24; Mlk 13:21-22.
e **2:23 2:23** Kufwanikisa yi Mth 11:27; Ywn 5:23; 15:23.
a **3:1 3:1** Kufwanikisa yi Ywn 1:12.

kisi songila ni kámumonaku, kámuzayaku phi.
7 Bana bama, ka mutu ku kalutotisa! Wuna wisi hanga mambu ma masonga kenina yandi meni mukwa masonga, bwosu buna kenina yandi meni Kidisitu mukwa masonga.
8 Wuna wisi landa mu kuhola disumu kenina wa kiphidi-mutu, mukuma kiphidi-mutu wásumuka tuka ku luyandiku. Mwana wa Nzambi kísila lwesi kikuma kya kuzanga mihangu mya kiphidi-mutu.
9 Wosu wuna wábutuka mwena Nzambi wayambula mu kuhola disumu, mukuma mbutu ya Nzambi yenina mwena yandi; bwosu buna Nzambi kenina Tata wandi, kafwaniku hika ni kasumuka.
10 Tala mana misi baswaswanisa bana ba Nzambi yi bana ba kiphidi-mutu: wosu wuna wisiku hanga mambu ma masonga, kondilo kisiku zola phangi wandi, keku wa Nzambi.

Kudizola benu yi benu

11 Kikuma, tala musamu wuna lwáyuka tuka ku luyandiku: tudizolenu betu yi betu[b].
12 Tukalaku hanga Kayina: kákala wa kiphidi-mutu amana wáhonda myaki wandi. Amana biki kámuhondila? Kikuma mihangu mya Kayina mbi myákala, kinga mina mya myaki wandi mya masonga myákala[d].
13 Luyitukaku, baphangi, yuka ni batu ba tsi yayi balumenga[e].
14 Betu tuzayi ni twáhitila tuka ku lufwa yi kuna luzingu; kikuma thwisi bazola baphangi. Wuna wisiku zola, mu lufwa kisi nangina[f].
15 Wosu wuna wayúkila phangi wandi kikudi-kudi, yandi kenina mukwa khengu. Kinga luzayibwa ni heku keti mukwa khengu mosi wenina yi kifulu kya kunangina muna luzingu lwa mvula yi mvula mwena yandi-meni.
16 Tala buna thwisi zayila lungongu: Yesu Kidisitu wálambula luzingu lwandi kikuma kya betu. Betu phi, tufweti lambula luzingu lwetu kikuma kya baphangi betu.
17 Yuka ni mutu wenina yi kuvwa kwa ha tsi kamona phangi wandi wuna wenina yi mupfunu wa kima kaasi wumukasidi mbundu, abweti lungongu lwa Nzambi fwani lwanangina mwena yandi[h]?
18 Bana bama, tuzodilaku lwesi ha lebu yi lengu ndinga kaasi mu mihangu yi kyedika.

Kikumbwala ku thwala ya Nzambi

19 Tala buna twazáyila ni ku kyedika thwisi yekamina. Bwabuna mbundu yetu yalenda diyuka ni yalunga yenina ku thwala ya Nzambi.
20 Kikuma, ata mbundu yetu yituhekini kibela, tuzayini ni Nzambi wa mbuta kenina kuhita mbundu yetu amana yandi wuzayini moosu.
21 Amana banduku bama, yuka ni mbundu yetu yituhekiku kibela, twalenda kala babasa yi kikumbwala ku thwala ya Nzambi.
22 Thwisi tambula kwena yandi byosu bina thwisi lomba, kikuma thwisi lemvuka ku mikuku myandi amana thwisi hanga mana misi musephidisa yandi.
23 Tala mukuku wandi: bulungi twakwikila muna khumbu ya Mwana wandi Yesu Kidisitu amana phi twazolana betu betu, bwosu buna wenina mukuku wandi[i].
24 Wuna wisi lunda mikuku mya Yandi kisi nangina mu kithwadi yi Nzambi amana yandi Nzambi muna kenina mwena yandi. Tala buna thwisi zayila ni Nzambi muna kenina mwena betu: muna lusadisu lwa Kitembu wuna katuheka

b **3:11 3:11** Tala muna Ywn 13:34. d **3:12 3:12** Tala muna Kuy 4:1-8. -kákala wa kiphidi-mutu: kondilo, kwena kiphidi-mutu kakala yekamina. e **3:13 3:13** Kufwanikisa yi Luk 6:22; Ywn 15:18-19; 17:14. f **3:14 3:14** Kufwanikisa yi Ywn 5:24. h **3:17 3:17** Kufwanikisa yi Klg 15:7-8. i **3:23 3:23** Tala muna Ywn 13:34; 15:12,17.

4

Kitembu kya Nzambi yi kitembu kya Mutendi

1 Baphangi batondama, lukwikilakaku mwena kosu kitembu; kaasi simbululakenu bitembu mu zayila yuka ni byenina bya Nzambi, mukuma bambikudi ba bukamvi lawu bamwangani mu tsi.[a]

2 Tala buna lwazayila yuka ni Kitembu kya Nzambi wuna: kitembu kyosu kina kyatámbwasa ni Yesu Kidisitu kisa mu kimutu kyakina kyenina kya Nzambi.

3 Kaasi wosu wuna wubwisini mu kutambwasa Yesu bwosu buna kenina, yandi keku wa Nzambi, kaasi kenina kitembu kya Mutendi wa Kidisitu: lwáyuka ni wuna wáfwana mu kukwisa amana buthwena wekina kedi muna tsi.

4 Kaasi benu, bana bama, Nzambi wuluvwini amana phi lwábanunga bambikudi ba bukamvi; mukuma Wuna wenina mwena benu kenina wa mbuta kuhita wuna wenina mwena babana bavwini kwena tsi.

5 Batu meni babana, tsi yibavwini. Yihakana ni nzonzidi ya bawu yenina ya mutindu wa batu ba tsi amana tsi yisi bayukila.

6 Kaasi betu, Nzambi wutuvwini. Mutu wuna wumuzayini Nzambi kisi tuyukila; wuna kondi kala wa Nzambi kisiku tuyukila. Bwabuna twalenda zayila Kitembu wa kyedika yi kitembu kina kyisi totisa.

Nzambi kenina lungongu

7 Banduku bama batondama, tudizolenu betu yi betu, mukuma lungongu kwena Nzambi lwisi tuka. Wosu wuna wisi zola mukwenu, mwena Nzambi kábutukila amana phi wumuzayi Nzambi.

8 Wuna wisiku zola kábutukilaku mwena Nzambi, mukuma Nzambi kenina lungongu.

9 Tala Nzambi buna kásongila lungongu lwandi kikuma kya betu: Yandi wátuma Mwana wandi mosi muna tsi, mu twavwila luzingu lwa mwana Yandi[b].

10 Amana lungongu meni lwaluna lwenina bwabu: heku ni betu twámuzola Nzambi, kaasi yandi wátuzola; wátuma Mwana wandi wuna wádilambula hanga kimenga kikuma kya ndoluka ya masumu metu[d].

11 Banduku bama, yuka ni bwabuna kátuzodila Nzambi, tufweti dizola phi betu yi betu.

12 Heku mutu wámumona kedi Nzambi. Yuka ni twadizolaka betu yi betu, Nzambi kenina mwena betu, amana lungongu lwandi lwisi lungidila mwena betu[e].

13 Muna bwabuna, tuzayi ni mwena yandi thwisi nangina, hanga yandi mwena betu: yandi wátuheka Kitembu wandi.

14 Amana betu, twámona amana tubati ta kimbangi ni Tata kámuhitika Mwana wandi hanga Muhuludi wa tsi[f].

15 Wuna wisi tambwasa ni Yesu kenina Mwana wa Nzambi, Nzambi kisi nangina mwena yandi, bwosu yandi mwena Nzambi.

16 Amana betu, tuzayilwa lungongu luna kenina lwawu Nzambi kikuma kya betu, amana thwisi kwikila ni Nzambi kisi tuzola.

Nzambi kenina lungongu; wuna wisi nangina mu lungongu, mwena Nzambi kisi nangina, amana Nzambi kisi nangina mwena yandi.

17 Yuka ni lungongu lwakala lwalungila mwena betu, hahana nana twakádila babasa yi kikumbwala muna kilumbu kya pfundusu; bwosu buna kenina Yandi, bwabuna thwenina betu phi mu tsi yayi.

18 Muna lungongu mwisiku kala yi bweya; lungongu lwa mukwandi lwisi katula bweya. Bweya bwádikasa yi kuhingila kwa ndola amana wuna wenina yi bweya keku walungila muna lungongu.

---

a **4:1 4:1** Kufwanikisa yi Klg 13:2-6. b **4:9 4:9** Kufwanikisa yi Ywn 3:16. d **4:10 4:10** Tala muna 2:2. e **4:12 4:12** Kufwanikisa yi Ywn 1:18. f **4:14 4:14** Kufwanikisa yi Ywn 3:17; 4:42.

19 Kwena betu, thwisi zola, kikuma
yandi wátekila tuzola mutu wa theti.
20 Yuka ni mutu kazonzaka:
«Nzambi yisi muzola» amana ka-
mengaka phangi wandi, kenina
kingumba. Kikuma, yuka ni
kisiku muzola phangi wandi yandi
kisi mona, kalendaku muzola phi
Nzambi wuna kisiku mona.
21 Amana tala mukuku katuheka:
wuna wisi zola Nzambi kafweti zola
phi phangi wandi[h].

5

Kinunga kyetu ha thandu ya tsi

1 Wosu wuna wukwikidini ni Yesu
kenina Kidisitu wuna wabutuka
mwena Nzambi, amana wosu wuna
wisi buta, kisi muzola phi wuna
wubutukini mwena Nzambi.
2 Muna mambu meni mamana,
tuzayi ni thwisi bazola bana ba
Nzambi: tangwa thwisi muzola
Nzambi amana thwisi sadila bwosu
buna myenina mikuku myandi.
3 Mukuma lungongu lwa Nzambi,
lwenina ni twalunda mikuku
myandi. Amana mikuku myandi
myeku phasi[a],
4 kikuma kyosu kina kyábutukila
mwena Nzambi kyenina yi kinunga
mu mambu matadidini tsi; amana
kinunga kina kyánunga tsi, kyenina
lukwikilu lwetu.
5 Nati wanunga tsi? Yuka ni ka
wuna ku lwesi wisi kwikila ni Yesu
kenina Mwana wa Nzambi.

Kimbangi kina báta kikuma kya Yesu Kidisitu

6 Yandi, Yesu Kidisitu, wisila muna
mamba yi menga; heku ni mu
mamba lwesi, kaasi yi mamba yi
menga; amana Kitembu wisi ta
kimbangi, kikuma Kitembu kenina
kyedika.
7 Mukuma bambangi batatu ben-
ina[b]:
8 Kitembu, mamba yi menga,
amana bawu boosu benina yi
kimbangi kimosi.
9 Yuka ni twatambwasaka
kimbangi kya batu, kimbangi
kya Nzambi kihitini mu kutoka;
mukuma kimbangi kya Nzambi
kyenina ni kata kimbangi kikuma
kya Mwana wandi.
10 Wuna wisi sya lukwikilu lwandi
mwena Mwana wa Nzambi ken-
ina yi kimbangi muna mbundu ya
yandi meni; wuna wisiku kwik-
ila, kingumba kisi mukitula Nzambi,
kikuma kya buna kakondi kwik-
ila mu kimbangi kina kata Nzambi
kikuma kya Mwana wandi.
11 Kimbangi meni kina kyenina
bwabu: Nzambi wátuheka luzingu
lwa mvula yi mvula amana luzingu
meni luna, lwenina mwena Mwana
wandi.
12 Wuna wenina yi Mwana,
luzingu kenina lwawu; kaasi wuna
wukondi kala yi Mwana wa Nzambi
wukondi luzingu[d].

Luzingu lwa mvula yi mvula

13 Yilusonikinini mambu mana
ndangu lwazaya ni luzingu lwa
mvula yi mvula lwenina lwawu
benu babana lwisi kwikila mu zina
dya Mwana wa Nzambi.
14 Kikumbwala kina thwenina
kyawu ku thwala ya yandi kyenina
ni yuka twalomba kyosu kina mu
luzolu lwa yandi, kisi tuyukila.
15 Amana yuka thwisi kumbwala
ni kisi tuyukila, muna moosu mana
twálomba kedi, tuzayi phi ni tutam-
budima kedi.
16 Yuka ni mutu wumoni ni phangi
wandi, disumu kahodini dina dy-
isiku nata ku lufwa, bulungini
kasambila amana Nzambi kahána
luzingu kwena phangi meni wuna.
Mambu mama matadidini batu
babana bisi hola masumu mana
misiku nata ku lufwa. Kaasi henina
yi disumu dimosi dyisi nata ku
lufwa, amana heku ni kikuma kya
disumu dya mutindu wuna ndobidi
mu kusambila.

---

h **4:21 4:21** Kufwanikisa yi Mth 22:36-40; Mlk 12:28-31; Luk 10:25-28. a **5:3 5:3** Kufwanikisa yi Ywn 14:15. b **5:7 5:7** Kufwanikisa yi Klg 19:15. d **5:12 5:12** Kufwanikisa yi Ywn 3:36.

17 Kukonda kwa masonga kwosu
kwenina disumu amana henina yi
disumu dimosi dina dyisiku nata ku
lufwa.
18 Tuzayi ni wosu wuna
wábutukila mwena Nzambi kisiku
hola disumu; mukuma Mwana wa
Nzambi kisi mutala amana kiphidi-
mutu kamúhangaku kima.
19 Tuzayibwa ni bana ba Nzambi
thwenina amana ni tsi ya muthu
yenina mu luyalu lwa kiphidi-mutu.
20 Kaasi tuzayi phi ni Mwana
wa Nzambi wisa amana wátuheka
ngangu zina zisi tusadisa mu kuza-
yila Wuna wenina wa kyedika.
Thwisi nangina ha kimosi kwena
Wuna wenina wa kyedika mwena
Mwana wandi Yesu Kidisitu. Yandi
Nzambi wa kyedika, yandi luzingu
lwa mvula yi mvula.
21 Bana bama, dikengenu ku
nzambi za biteki!

Mukanda wa zodi wa Yowani
2Yowani

Mboti

1 Meni mbuta wa dibundu, kwena
Ngudi wuna wásolama yi kwena
bana bandi bana yisi zola muna
kyedika kyosu. Ka meni ku lwesi
yisi luzola, kaasi boosu phi babana
bazayini kyedika,
2 kikuma, mwena betu kyedika
kyisi nangina amana kyazíngila
mwena betu mvula yi mvula.
3 Yambula Nzambi Tata yi Yesu
Kidisitu, Mwana wa Tata, batuheka
khenda, kyadi yi ngemba muna
kyedika yi lungongu.

Kyedika yi lungongu

4 Yenina yi kyesi mu kumona
bana baku babana bisi dyatila
mu kyedika, bwosu buna wenina
mukuku wuna twátambula kwena
Tata.
5 Amana buthwena, Ngudi waton-
dama, yikulombini bwabu: tudi-
zolenu betu yi betu. Heku ni
mukuku wa pha wawuna mbati ku-
sonikina; wawuna twátambula tuka
ku luyandiku[a].
6 Amana lungongu lulombini
kuzingila bwosu myenina mikuku
meni mina. Wawuna mukuku
wuna wulufwani mu kudyatila,
bwosu buna lwáyukilabwa tuka ku
luyandiku.
7 Kikuma, bakwa bukamvi lawu
bamwangani mu tsi; bisi bwisa mu
kutambwasa ni Yesu Kidisitu wisa
mu kimutu. Mwamuna bwisi lubuk-
ila bukamvi bwa bawu, Mutendi wa
Kidisitu.
8 Dikengenu benu benu, ndangu
lutotisaku kibundu kya kisalu kyetu,
kaasi lwatambula lufutu lwenu buna
bufwanini.
9 Wosu wuna wakonda nangina
muna malongi ma Kidisitu, kaasi
kabati hitikisa, keku mu kithwadi yi
Nzambi. Wuna wisi nangina muna
malongi mamana kenina mu kith-
wadi yi Tata yi Mwana.
10 Ho mutu kisa kwena benu
amana kalunatiniku malongi mama,
lumutambwasaku kuna nzu yenu
amana bwisenu phi mu kumuheka
mboti;
11 mukuma wuna wamúheka
mboti kakituka kima kimosi yi
mihangu myandi mya mbi.

Ndongisila za tsuka

12 Mbatanana yenina yi mambu
ma lawu ma kulusonikina,
nzodikiku ni yihangilabwa ku kisy-
ati yi kazasa[b]. Yenina yi kivuvu
kya kukwisa kwakuna mu kimwesa
mutu, ndangu kyesi kyetu kyakala
kyalungila.
13 Bana ba phangi waku wa
Mukhetu, wuna phi wásolama,
mboti bakuhekini.

a **1:5 1:5** Tala muna Ywn 13:34; 15:12, 17. mikanda.

b **1:12 1:12** kazasa: mamba mana bakala sonikina

Mukanda wa tatu wa Yowani
3Yowani

Mboti

1 Meni, Mbuta wa dibundu, kwena
muzitu Kayusi[a] wuna yisi zola yi
kyedika kyosu.
2 Muzitu, kilomba kyama kyenina
ni moosu makala kitoku kikuma kya
ngeyi amana wakala phi yi lutu lwa
kitoku bwosu bwenina muna moya
waku.
3 Kikuma baphangi batudiki
amana batiki kimbangi kitadidini
kyedika kina kyenina mwena ngeyi
yi mutindu wuna wisi dyatila ngeyi
mu kyedika. Kyesi kya lawu
ngyukikini.
4 Heku kima kifwani kyapheka
kyesi kya lawu, ho ka kuyuka ku
ni bana bama babati dyatila buna
dyenina kyedika.

Kwikama dya Kayusi

5 Muzitu watondama, muna
moosu mana wisi hanga kikuma kya
baphangi keti kikuma kya banzenza,
bwabuna bwisi songila lukwikilu
lwaku.
6 Bakutidini kimbangi kya lun-
gongu lwaku ku thwala ya Dibundu.
Yihakana ni basadisa mu kulanda
kitambu kya bawu buna bufwani
muna mutindu wa Nzambi.
7 Kikuma, babwi mu nzila kikuma
kya kisalu kya zina dya Kidisitu,
konda kutambwasa kima ku moku
ma batu ba hika.
8 Disongidila ni tufweti basadisa
batu ba mutindu wuna, ndangu
twasala ha kimosi mu kumwangisa
kwa kyedika.

Tyotefi yi Temetidiyosi

9 Kisyati kya khufi yisonikini
kwena Dibundu; kaasi Thyotefi,
yandi wisi zola mu kutwadisaka
byosu, kisiku simbidila keti dyambu
dimosi muna mamana yisi zimbula.
10 Yi hakana, tangwa yikwísa,
yítungulula mbi yina babati hanga,
yandi wuna wubati huna mambu yi
kuzonzaka mambu ma mbi kikuma
kya betu. Kaasi ka moosu ku:
kisiku zola ni kayambaka baphangi,
yi bana bazodi mu kubatambula,
yandi kabati bakakidila mu kuban-
wanisaka yi kubalubulaka mu Di-
bundu.
11 Muzitu wama, sokululaku
mambu ma mbi kaasi mana menina
ma bukheti. Wuna wisi hanga
mambu ma mboti kenina wa
Nzambi; wuna wisi hanga mambu
ma mbi kamuzayiku Nzambi.
12 Boosu babati ta kimbangi kya
Temetidiyosi. Kyawu-meni kyedika
kibati ta kimbangi kikuma kya
yandi. Betu phi, kimbangi kya
bukheti tubati ta kikuma kya yandi
amana wuzayibwa ni kimbangi
kyetu kyenina kya kyedika.

Mboti za tsuka

13 Yilenda kala yi mambu ma lawu
mana pfwani yikusonikina kaasi
yilendamoku sonika ku kisyati yi
kazasa.
14 Tsini kivuvu ni ka thama ku
yikumona amana twamenasana ha
munwa munwa.
15 Yambula ngemba yakala ha ki-
mosi yi ngeyi.

Banduku baku mboti bakuhekini.
Hana mboti kwena banduku, kosu
mutu muna zina dyandi.

---

a **1:1 1:1** Kayusi: tala muna Mhb 19:29; Lom 16:23; 1Ko 1:14.